«Φάκελος Κύπρου»

Τόμος ΙΔ΄

Πρακτικά Συνεδριάσεων

Φάκελοι 40-42

ΜΕΛΗ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

1. Γεώργιος Μυλωνάκης,
   Γενικός Γραμματέας
   της Βουλής των Ελλήνων, Πρόεδρος
2. Νικόλαος Αναστασόπουλος,
   Επίκουρος Καθηγητής Νεότερης
   Ιστορίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
3. Παναγιώτης Ηλιόπουλος,
   Αρχειονόμος
4. Παναγιώτης Ιωακειμίδης,
   Ομότιμος Καθηγητής του Τμήματος
   Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας
   Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού
   Πανεπιστημίου Αθηνών
5. Θεόδωρος Κουτσογιάννης,
   υπάλληλος της Βουλής των Ελλήνων
6. Δημήτριος Μιχαλολιάκος,
   Αντιπτέραρχος Ιπτάμενος ε.α.
7. Ευάνθης Χατζηβασιλείου,
   Καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής
   του Εθνικού και Καποδιστριακού
   Πανεπιστημίου Αθηνών
8. Γρηγόριος Ψαλλίδας,
   Καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας
   του Ιόνιου Πανεπιστημίου

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

1. Τασούλα Ιερωνυμίδου,
   Γενική Διευθύντρια
   της Βουλής των Αντιπροσώπων
2. Συλβάνα Βανέζου,
   Πρώτη Λειτουργός Ερευνών,
   Μελετών και Εκδόσεων
   της Βουλής των Αντιπροσώπων
3. Μιχάλης Μιχαήλ,
   Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορίας
   του Τμήματος Τουρκικών
   και Μεσανατολικών Σπουδών
   του Πανεπιστημίου Κύπρου
4. Ανδρέας Νεοφύτου,
   Πρώτος Γραμματέας
   Κοινοβουλευτικών Επιτροπών
   της Βουλής των Αντιπροσώπων
5. Πέτρος Παπαπολυβίου,
   Αναπληρωτής Καθηγητής Σύγχρονης
   Ελληνικής Ιστορίας του Τμήματος
   Ιστορίας και Αρχαιολογίας
   του Πανεπιστημίου Κύπρου
6. Δημήτρης Ταλιαδώρος,
   Ιστορικός-ερευνητής
7. Φλώρα Φλουρέντζου,
   Πρώτη Λειτουργός Ερευνών,
   Μελετών και Εκδόσεων
   της Βουλής των Αντιπροσώπων
8. Ανδρέας Χειμωνίδης,
   Διευθυντής Υπηρεσίας Επικοινωνίας
   της Βουλής των Αντιπροσώπων

«Φάκελος Κύπρου»

Τόμος ΙΔ΄

Πρακτικά της Εξεταστικής Επιτροπής
της Βουλής των Ελλήνων

Συνεδριάσεις:
20 Ιανουαρίου έως 27 Ιανουαρίου 1987

Φάκελοι 40-42

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ - ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΑΘΗΝΑ - ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2025

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Γενικός Συντονισμός: Θεοδώρα Πετρούλα,
Δ/ντρια του Γραφείου του Γενικού Γραμματέα
της Βουλής των Ελλήνων

Επιμέλεια: Ξανθή Μόρφη

Σχεδιαστική επιμέλεια - Σελιδοποίηση -
Σύνθεση εξωφύλλου: Δημήτρης Ζαζάς

ISBN (set): 978-960-560-158-4
ISBN (τόμ. ΙΔ΄): 978-960-560-250-5
ISBN (τόμ. ΙΔ΄ σκληρόδετο): 978-960-560-251-2

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Επιμέλεια:
Συλβάνα Βανέζου, Φλώρα Φλουρέντζου,
Πρώτες Λειτουργοί
Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων
της Βουλής των Αντιπροσώπων

Επιστημονικός Σύμβουλος:
Πέτρος Παπαπολυβίου, Αναπληρωτής
Καθηγητής Σύγχρονης Ελληνικής Ιστορίας
του Πανεπιστημίου Κύπρου

Υπεύθυνος Λειτουργός
για την ψηφιοποίηση του υλικού:
Ανδρέας Χειμωνίδης,
Διευθυντής Υπηρεσίας Επικοινωνίας
της Βουλής των Αντιπροσώπων

ISBN (set): 978-9963-39-065-6
ISBN (τόμ. ΙΔ΄): 978-9963-39-135-6

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Βουλή των Ελλήνων και η Βουλή των Αντιπροσώπων συνεχίζουν, με την παράδοση στον ελληνικό και κυπριακό λαό του παρόντος τόμου, την έκδοση του πολύτομου έργου «Φάκελος Κύπρου», που περιλαμβάνει το μαρτυρικό υλικό που συνέλεξε η Εξεταστική Επιτροπή της Βουλής των Ελλήνων, η οποία λειτούργησε κατά τα έτη 1986-1988, με στόχο την έρευνα, συγκέντρωση και αξιολόγηση στοιχείων αναφορικά με το εγκληματικό πραξικόπημα στην Κύπρο και την τουρκική εισβολή που ακολούθησε.

Όπως είναι γνωστό, στις 11 Ιουλίου 2017 η Βουλή των Ελλήνων ενέκρινε ομόφωνα την παράδοση του υλικού στη Βουλή των Αντιπροσώπων, η οποία πραγματοποιήθηκε σε ειδική συνεδρία της Βουλής των Αντιπροσώπων στις 14 Ιουλίου 2017 στη Λευκωσία.

Το ογκωδέστατο υλικό, αποτελούμενο από 139 φακέλους, περιέχει εμμάρτυρες καταθέσεις των πρωταγωνιστών, των υπευθύνων και όλων όσοι συμμετείχαν άμεσα ή ενεπλάκησαν έμμεσα στο χουντικό πραξικόπημα κατά του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, καθώς και όλων όσων η δράση συνδέθηκε με τα γεγονότα της τουρκικής εισβολής που ακολούθησε. Το εν λόγω υλικό δεν τέθηκε ποτέ στη βάσανο του θεσμικού και τελικού καταλογισμού ευθυνών, παραπέμπει ωστόσο, με όλες τις τυχόν αδυναμίες που μια προσωπική μαρτυρία ενδεχομένως περιέχει, ιδίως εκείνων που προφανώς φέρουν το στίγμα του εθνικού άγους του ολέθριου πραξικοπήματος και της συνεπεία αυτού τουρκικής εισβολής και στρατιωτικής, μέχρι σήμερα, κατοχής, στις βαρύτατες ιστορικές ευθύνες της επταετούς στρατιωτικής δικτατορίας στην Ελλάδα σε βάρος της Κύπρου. Περαιτέρω, οι απαντήσεις και οι τοποθετήσεις που καταγράφονται στο πλαίσιο των μαρτυριών αυτών αποτελούν αυστηρά προσωπικές απόψεις του κάθε εξεταζόμενου από την Επιτροπή μάρτυρα, είτε αυτές αφορούν προσωπικές του ευθύνες είτε αφορούν ευθύνες που αυθαίρετα, λανθασμένα ή και κακόβουλα καταλογίζονται σε άλλα πρόσωπα και τρίτες χώρες ή, ακόμη, αποτελούν προσπάθεια απόσεισης ασήκωτων ιστορικών ευθυνών.

Η πρωτοβουλία των δύο κοινοβουλίων να προχωρήσουν από κοινού στην παρούσα έκδοση έχει ως στόχο να προσφέρει τόσο στην Ελλάδα, στην Κύπρο και στους αποδήμους μας όσο και στην επιστημονική κοινότητα πρόσβαση σε ιστορικό υλικό που μέχρι τώρα θεωρούνταν επτασφράγιστο μυστικό και να φωτίσει γνωστές και

άγνωστες πτυχές της κυπριακής τραγωδίας. Αποτελεί ταυτόχρονα την απαρχή μιας κοινής προσπάθειας των δύο κοινοβουλίων για συγκέντρωση του όποιου σχετικού με τον Φάκελο της Κύπρου υλικού που υπάρχει διάσπαρτο σε διάφορα αρχεία, κρατικά και μη, με την ελπίδα να διανοιχθούν νέοι δρόμοι στην έρευνα και να διευρυνθεί το πεδίο της ιστορικής γνώσης, έτσι ώστε να χυθεί κάποτε άπλετο φως στην πλέον σκοτεινή σελίδα της σύγχρονης ιστορίας μας.

Κωνσταντίνος Τασούλας
Πρόεδρος
της Βουλής των Ελλήνων

Αννίτα Δημητρίου
Πρόεδρος
της Βουλής των Αντιπροσώπων

ΟΙ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ*

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΙΑΠΚΑΡΑΣ

Κατέθεσε στην Επιτροπή: 20/01/1987 και 29/01/1987

Γεννήθηκε το 1908 στην Κλένια Κορινθίας. Απόφοιτος ΣΣΕ, ανθυπολοχαγός (23/07/1930). Υπηρέτησε, μεταξύ άλλων, στο Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Νότιας Ευρώπης του ΝΑΤΟ, στη Νάπολη ως Τμηματάρχης Κλάδου Σχεδίων και Επιχειρήσεων Εδάφους (06/07/1954 - 15/02/1957). Διετέλεσε Εθνικός Στρατιωτικός Αντιπρόσωπος της Ελλάδας στο Παρίσι (11/08/1961 - 02/01/1963) και Γενικός Επιθεωρητής Στρατού (27/04/1964 - 09/10/1965). Δεν υπηρέτησε στην Κύπρο. Αποστρατεύτηκε στις 09/10/1965 με τον βαθμό του αντιστράτηγου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Κατέθεσε στην Επιτροπή: 20/01/1987

Γεννήθηκε το 1935 στην Κιμμέρια Ξάνθης. Απόφοιτος ΣΣΕ, ανθυπολοχαγός (02/08/1958). Υπηρέτησε στην Κύπρο ως Διμοιρίτης Τ/Φ 1ου Τάγματος της ΕΛΔΥΚ (26/09/1963 - 17/05/1965) και Τμηματάρχης 3ου Τμ. Οργάνωσης του ΓΕΕΦ (13/09/1979 - 29/09/1980). Αποστρατεύτηκε στις 20/05/1987 με τον βαθμό του ταξίαρχου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΟΥΣΟΣ

Κατέθεσε στην Επιτροπή: 03/12/1986 και 22/01/1987

Γεννήθηκε το 1925 στον Αστακό Αιτωλοακαρνανίας. Ανθυπολοχαγός (05/03/1948), ταγματάρχης (01/05/1960), αντισυνταγματάρχης (05/02/1969), συνταγματάρχης (23/06/1974), ταξίαρχος (22/06/1976), υποστράτηγος (12/06/1979). Μετακινήθηκε στην Κύπρο με την ΕΛΔΥΚ/Μ (16/03/1964 - 02/08/1965). Διετέλεσε Διοικητής της 31ης Μοίρας Καταδρομών. Αποστρατεύτηκε στις 19/01/1982 με τον βαθμό του αντιστράτηγου.

ΟΘΩΝ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Κατέθεσε στην Επιτροπή: 22/01/1987 και 10/02/1987

Γεννήθηκε το 1921 στην Αθήνα. Απόφοιτος ΣΣΕ, ανθυπολοχαγός (29/10/1940), αντιστράτηγος (28/11/1973). Δεν υπηρέτησε στην Κύπρο. Διετέλεσε Υπαρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων (28/11/1973 - 19/08/1974). Αποστρατεύτηκε στις 19/08/1974 με τον βαθμό του αντιστράτηγου.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κατέθεσε στην Επιτροπή: 27/01/1987

Γεννήθηκε το 1929 στην Πάτρα. Κατετάγη στη Σχολή Αεροπορίας στις 26/01/1948, ανθυποσμηναγός (16/06/1949), επισμηναγός (04/09/1959), ταξίαρχος (09/01/1969), υποπτέραρχος (07/06/1972), αντιπτέραρχος (07/06/1974). Διετέλεσε Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας (23/01/1975 - 04/01/1978). Εξετέλεσε υπηρεσία στην Κύπρο από τις 07/07/1964 έως τις 15/07/1964. Αποστρατεύτηκε στις 18/01/1978 με τον βαθμό του αντιπτέραρχου και του απονεμήθηκε ο τίτλος του επίτιμου Αρχηγού Αεροπορίας. Το 1990 τού απονεμήθηκε ο βαθμός του πτεράρχου σε αποστρατεία.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΠΙΤΣΑΚΗΣ

Κατέθεσε στην Επιτροπή: 27/01/1987 και 24/09/1987

Γεννήθηκε το 1924 στην Κομοτηνή. Απόφοιτος ΣΣΕ, ανθυπολοχαγός (12/05/1948), ταξίαρχος (22/06/1976). Υπηρέτησε στην Κύπρο ως Διοικητής του 256ου ΤΠ (23/08/1967 - 04/05/1968), Τμηματάρχης του 7ου ΕΓ του ΓΕΕΦ (05/05/1968 - 03/09/1969), Διοικητής της ΙΙ ΑΤΔ (02/07/1974 - 15/07/1974), Διοικητής της ΔΑΤ (15/07/1974 - 06/08/1974) και Διοικητής της V ΑΤΔ (06/08/1974 - 28/09/1975). Αποστρατεύτηκε στις 06/08/1976 με τον βαθμό του ταξίαρχου.

* Τα βιογραφικά σημειώματα των ως άνω μαρτύρων αντλήθηκαν από τα αρχεία που τηρούνται στην Υπηρεσία Στρατιωτικών Αρχείων του ΓΕΣ, στο Τμήμα Αρχείων της Υπηρεσίας Ιστορίας Ναυτικού του Πολεμικού Ναυτικού και στη Διεύθυνση Β1 Στρατιωτικού Προσωπικού του ΓΕΑ.

* * *

Η φωτοαναστατική δημοσίευση των μαρτυρικών καταθέσεων στην αυθεντική δακτυλόγραφή τους μορφή συνεπάγεται και την αναπαραγωγή ανορθογραφιών, αλλά και ανακριβειών, όπως καταγράφηκαν από λάθος είτε του μάρτυρα είτε των δακτυλογράφων.

Με την περάτωση της έκδοσης του συνόλου του μαρτυρικού υλικού θα περιληφθεί στον τελευταίο τόμο αυτής ευρετήριο ονομάτων και τοπωνυμίων, το οποίο θα περιέχει τους αντίστοιχους όρους στην καθιερωμένη τους εκδοχή.

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Β'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 20 Ιανουαρίου 1987, ημέρα Τρίτη και ώρα 10.30΄π.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα της Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Χρίστο Μπασαγιάννη και με θέμα ημερήσιας διάταξης την εξέταση των μαρτύρων κ.κ. Α.Σιαπκαρά (1η μέρα) και Κ.Τριανταφύλλου.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ. Γ.Περάκης, Α.Δαμιανίδης, Ε.Παπαστεφανάκης,Α.Λιαροκάπης, Κ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Χ.Μαρκόπουλος,Α.Ντεντιδάκης,Ι.Παπαδονικολάκης,Γ.Δασκαλάκης,Γ.Παναγιωτόπουλος,Σ.Μπλέτσας,Α.Παυλίδης,Κ.Λάσκαρης, Α.Ξαρχάς,Χ.Φωτόπουλος,Α.Ζαΐμης,Μ.Παπακωνσταντίνου,Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασης και λέγει:

./.

1/1 ΔΔ (Α.Δ.) 20.1.87

2

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κύριοι συνάδελφοι, θα συζητήσουμε ορισμένα διαδικαστικά θέματα πριν αρχίσει η εξέταση των μαρτύρων. Θα ήθελα βέβαια να συζητηθούν ενώπιον όλων των μελών, αλλά δυστυχώς, παρότι είπατε να είμαστε σήμερα εδώ στις 10.00, έχει ήδη παρέλθει η 10η πρωινή και έχουμε μόνο απαρτία.

Θα ήθελα να πω ότι, αν συνεχίσουμε έτσι όπως πάμε, δεν πρόκειται να κάνουμε ποτέ πόρισμα. Και δεν πρόκειται να κάνουμε ποτέ πόρισμα, διότι θα μας φάνε οι μάρτυρες πάρα πολύ χρόνο, ή θα αναγκασθούμε να παραλείψουμε μάρτυρες, οι οποίοι ζητούν να εξετασθούν. Και αυτό θα είναι εις βάρος της επιτροπής, διότι θα αναγκασθούν αυτοί να δημοσιεύσουν επιστολές ότι δεν τους καλέσαμε, ενώ προσεφέρθησαν κλπ.

Πολλοί από τους μάρτυρες αυτούς είναι επουσιώδεις, δηλαδή όλοι είναι επουσιώδεις. Αλλά και μεταξύ αυτών που αποφασίσαμε εμείς να εξετάσουμε, υπάρχουν ορισμένοι που είναι κατά κάποιο τρόπο δεύτερης αξίας από πλευράς σημασίας των καταθέσεών τους. Προτείνω να συγκροτήσουμε, όπως έχουμε δικαίωμα από τον Κανονισμό, ένα τμήμα από μας με 5 μέλη, στο οποίο να ανατεθεί η εξέταση αυτών των μαρτύρων σε μία άλλη Αίθουσα και χωρίς εστενογραφημένα πρακτικά, δηλαδή με συνοπτικά πρακτικά

2/1 Δ.Δ. (Α.Δ.) 20.1.87

3

και με μαγνητόφωνο. όπως γίνεται στις κοινοβουλευτικές επιτροπές.

Αν αυτή η 5μελής επιτροπή κρίνει ότι η κατάθεση την οποία έδωσε ένας μάρτυρας δείχνει ότι πρόκειται περί ουσιώδους μάρτυρος, θα μπορεί να τον παραπέμψει στην επιτροπή για να τον εξετάσει.

Αν δεν γίνει έτσι, νομίζω ότι δεν πρόκειται να τελειώσουμε ποτέ και ήδη αρχίσαμε να βαλόμεθα από τον Τύπο , ότι καθυστερούμε κλπ.

Λέω λοιπόν, ότι εμείς πρέπει να περιορισθούμε στην εξέταση των υπόλοιπων μαρτύρων, τους οποίους πρέπει να εξετάσουμε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Το λόγο παρακαλώ, κ.Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ορίστε, κ.Περράκη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ με την άποψή σας, ότι αν ψάξουμε εδώ για παρουσία όλων των μελών, πράγματι θα περάσει πάρα πολύς καιρός. Αλλά εν πάση περιπτώσει, θα πρότεινα να το αφήσουμε για τώρα. Να σταματήσουμε την εξέταση του μάρτυρα στις 2.30΄με την προσδοκία ότι θα προστεθούν κάποιοι από τους συναδέλφους. Εσείς, κ.Πρόεδρε, θα υπενθυμίζετε κατά τη διάρκεια της εξετάσεως, ότι θα γίνει συζήτηση μετά τη λήξη των εξετάσεων, διότι φοβάμαι ότι αυτό το διαδικαστικό θέμα κάπου θα σας μπερδέψει.

3 /1 Δ.Δ. (Α.Δ.) 20.1.87

4

Θα πρότεινα λοιπόν, αφού έχουμε απαρτία, να προχωρήσουμε στην εξέταση των μαρτύρων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Έχετε δίκιο, αλλά είχαμε πει ότι θα συζητηθούν στην αρχή της σημερινής συνεδρίασης τα διαδικαστικά θέματα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, το λόγο παρακαλώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν χρειάζεται να μιλήσουμε όλοι, κ.Λιαροκάπη.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Θέλω να σας διευκολύνω, κ.Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ορίστε, κ.Λιαροκάπη.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Η πρόταση του κ.Περράκη θα είχε λογική εξήγηση, αν στις 2.30 θα είμαστε πολλοί εδώ. Αλλά η πείρα διδάσκει ότι στις 2.30 θα διαρρεύσουμε και θα είμαστε πάλι λίγοι.

Κακώς πελαγοδρομούμε.

Κύριε Πρόεδρε, έχω την εντύπωση ότι το αποδεικτικό υλικό, τουλάχιστον από τη μεριά των ανθρώπων που είναι προσκείμενοι στη χούντα και στο πραξικόπημα, έχει συλλεχθεί. Πολύ σωστά είπατε να γίνει η 5μελής επιτροπή. Εγώ πλειοδοτώ και λέω ότι από τον κατάλογο των μαρτύρων που έχετε μπροστά σας πολλοί είναι οι επουσιώδεις και πρέπει να πάνε να εξετασθούν εκεί.

Δε νομίζω ότι θα πρέπει να πελαγοδρομούμε. Πρέπει να περατωθεί το θέμα.

4/1 Δ.Δ. (Α.Δ.) 20.1.87

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Μάλιστα.

Οι μάρτυρες που είχαμε βάλει να εξετασθούν από μας, είναι αυτοί που ξέρετε και τους είχατε εγκρίνει. 'Εχουν κληθεί οι σημερινοί και οι της Πέμπτης. 'Αλλωστε δεν θα προφθάναμε να κάνουμε τίποτε άλλο. Για την Πέμπτη έχουν κληθεί οι κ.κ.Καρούζος και Κυριακόπουλος, τους οποίους είχαμε αναβάλει προχθές, και για σήμερα έχουμε τους κ.κ.Σιαπκαρά και Τριανταφύλλου, αυτούς που είχαμε κανονίσει δηλαδή. Απολείπονται τώρα από τους μάρτυρες που λέγαμε οι κ.κ.Μιχόπουλος, Τζούνης και ο στρατιωτικός ακόλουθος της Σόφιας κ.Δελιβάνης. Νομίζω ότι αυτοί μπορούν να παραπεμφθούν στην 5μελή επιτροπή και εμείς να ασχοληθούμε πλέον με τους εξής μάρτυρες: Γαλατσάνο, Παπανικολάου, Αραπάκη, Ντάβο, τα μέλη της τότε Κυβερνήσεως Τσούμπα, Τσουμάνη, Λατσούδη, Κυπραίο, Γκιζίκη, Κόλια, Ανδρουτσόπουλο και τους Παπαδόπουλο και Ιωαννίδη.

Προτείνω να περιορισθούμε σ'αυτούς. 'Ετσι;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Κύριε Πρόεδρε, το λόγο παρακαλώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ορίστε, κ.Ξαρχά.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Κύριε Πρόεδρε, δεν ξέρω ποια είναι τα στοιχεία για τους άλλους μάρτυρες που μας εισηγείσθε να τους στείλουμε στην επιτροπή. Αλλά εγώ απορώ για τον αντισυνταγματάρχη Μιχόπουλο, ο οποίος

ήταν την εποχή της εισβολής διοικητής του τάγματος στην ακτή της Κυρήνειας.

Αν δεν έλθει αυτός να μας πει γιατί το τάγμα του δεν έκανε ό,τι έπρεπε να κάνει, αν είχε εντολές, αν, αν,...τότε τι κάνουμε; Εξετάσαμε τους άλλους 2-3 που ήταν εκεί, που δεν ήταν σε θέση να μας πουν τίποτε και θα αφήσουμε τον Μιχόπουλο;

Εγώ τον θεωρώ ουσιωδέστατο μάρτυρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Προσχωρώ στην άποψη του κ.Ξαρχά, ως προς τον Μιχόπουλο. Και σε μία τέτοια περίπτωση, θα ήθελα να πω ότι υπάρχει και ένας άλλος, ο Αντώνης Μητσάκης, διοικητής Αμμοχώστου, για τον οποίο καταγγέλονται κάποια πράγματα μέσα στην έκθεση -δεν θυμάμαι ακριβώς- ότι ήταν έξω από την Αμμόχωστο οι Τούρκοι 3 μέρες και ότι μετά εγκατέλειψε ο Μητσάκης την Αμμόχωστο και μπήκαν μέσα οι Τούρκοι πανηγυρικά, ήρεμα, ήσυχα κλπ. Αν μπορούσαμε να κρατήσουμε μία μέρα ακόμη, να την κρατήσουμε για τον Μιχόπουλο και τον Μητσάκη.

(Δ)

1/1----Η.-Α.Μ.-20-1-87--

7

Βέβαια μένει ο κύριος Οικονόμου, που ήταν Πτέραρχος τότε , μένει ο κύριος Τζούνης , μένει ο στρατιωτικός ακόλουθος στη Σόφια, ο κύριος Δελιβάνης.

Εάν αυτών οι καταθέσεις ενώπιον του πενταμελούς τμήματος της Επιτροπής κριθεί οτι πρέπει να επαναληφθούν ενώπιον μας ή να δοθούν ...., ας δοθούν .

Κύριοι συνάδελφοι, εάν καλήγουμε, τότε μπορούμε να πούμε ότι την Πέμπτη θα εξετασθεί ο κύριος Καρούζος με τον κύριο Κυριακόπουλο. Την Τρίτη να βάλουμε τον κύριο Μιχόπουλο και το κύριο Μητσάκη τον Διοικητή της Αμοχώστου. Και απο κει και πέρα πλέον από της 29 του μηνός , από την άλλη Πέμπτη να αρχίσουμε από τον Γαλατσάνο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Μπορείτε να επαναλάβετε τελικά κύριε Πρόεδρε, ποιούς θα καλέσουμε; Είπατε τον Γαλατσάνο....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Γαλατσάνο , Παπανικολάου, Αραπάκη Κυπραίο, Τσούμπα, Τσουμάνη. Αυτούς και τους δυό την ίδια μέρα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Αυτούς για λίγο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Βεβαίως για λίγο.

Ο κύριος Ντάβος , ο κύριος Γκιζίκης, ο κύριος Κόλιας , ο κύριος Ανδρουτσόπουλος , Παπαδόπουλος και Ιωαννίδης.

__2/1__Η._Α.Μ._20-1-87

8

Εάν έτσι κάνουμε, νομίζω οτι αρχές Μαρτίου αυτούς θα τους έχουμε κλείσει όλους εμείς ώς επιτροπή και νομίζω οτι αρχές Μαρτίου επίσης θα έχει κλείσει και το πενταμελές τμήμα τους υπολοίπους, οι οποίοι δεν θα πρέπει να απασχολούν τόσο πολύ, όχι γιατί θα είναι το τμήμα πενταμελές, αλλά και διότι οι καταθέσεις των δεν θα είναι μακροσκελείς.

Από την κατάθεση του κυρίου Περδίκη βγήκε π.χ. ότι πρέπει να εξετασθούν ο κύριος Τζαμαλούκας, ο κύριος Γρίβας ο κύριος Αρώνης ένας Αλεξόπουλος και κάποιος άλλος , δεν ξέρω, μέσω των οποίων επικοινωνούσε αυτός με τον κύριο Σταθόπουλο και με τον κύριο Μπονάνο. Ισχυρίζεται οτι επικοινώνουσε μέσω αυτών. Συνεπώς πρέπει να μας βεβαιώσουνε αν πράγματι έγινε αυτό το πράγμα, ή αν δεν έγινε. Γιατί, όπως βλέπω, υπάρχουν και τα προσωπικά όλων αυτών, όπου ο ένας τα ρίχνει στον άλλον κλπ. Συνεπώς πρέπει να εξετασθούν και αυτοί για να βεβαιωθεί το ασφαλές του λόγου του κυρίου Περδίκη, ή το ανασφαλές.

Ύστερα είναι κάποιοι οι οποίοι μας έχουν ζητήσει να εξετασθούν. Δεν νομίζω οτι πρέπει να τους αφήσουμε, γιατί αν τους αφήσουμε το πολύ-πολύ θα δημιουργηθεί ένα ζήτημα στον Τύπο, γιατί δεν καλέσατε εκείνον ή τον άλλον και ξέρετε πόσο ο Τύπος τα μεγαλοποιεί αυτά τα πράγματα κλπ.

Θα σας διαβάσω ποιοί είναι αυτοί. Είναι ένας σύλλογος Λοκατ-ίδων,

3/1 Η. Α.Μ. 20-1-87

που θέλει δια του εκπροσώπου του να καταθέσει . Είναι ένας Ψαράκης δημοσιογράφος ...

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Τι θα πει σύλλογος Αο κατ ιδων, κύριε Πρόεδρε; Εδώ υπάρχει σύλλογος αξιωματικών καταδρομών που λειτουργεί...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τι να σας πω; Δεν ξέρω. Όποιο όργανο ζητά να εξετασθεί διά εκπροσώπου του να κληθεί να εξετασθεί στο πενταμελές τμήμα. Μήπως είναι αυτοί οι καταδρομείς που φτάσανε στην Κύπρο; Οπότε η κατάθεσή των θα έχει κάποια σημασία. Και εν πάση περιπτώσει είναι και μια εκδήλωση περιφρονήσεως να μην τους εξετάσουμε. Πήγανε εκεί , κινδυνέψανε, μερικοί σκοτωθήκανε κλπ. και να μη τους εξετάσουμε, αυτό δεν πάει.

Βέβαια είναι και ο αντιστράτηγος κύριος Παπανικολάου, ο οποίοςείναι προγραμματισμένος . Είναι ένας Παλαμάς Επαμεινώνδας, αντιπλοίαρχος . Είναι έναςΣταύρου Σταύρος, που δεν ξέρω αν πρέπει να τον εξετάσουμε .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Μου είπε και εμένα κύριε Πρόεδρε, οτι βρίσκεται σε κάποια φάση η υπόθεσή του και επομένως ....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ Χρίστος Μπασαγιάννης): Καλώς. Θα δούμε και αν χρειαστεί το κάνουμε στο τέλος.

Είναι ένας Τουμπούρης Γεώργιος, Είναι ένας Μαρκογιάννης Χρίστος,

4/1 Η. Α.Μ. 20-1-87

10

που μας έχει παλαβώσει με τα γράμματα και μας και τον Πρόεδρο της Βουλής. Είναι ένας Σταφυλάς Γεώργιος, ο οποίος ισχυρίζεται οτι ήταν κληρωτός δεκανέας στα τεθωρακισμένα της Κύπρο από Ιανουαρίου 1974 μέχρι τον Απρίλιο του 1975. Είναι ο κύριος Διαμαντόπουλος, ο τέως Αντιπρόεδρος της Βουλής. Είναι ο κύριος Αργυρίου. Είναι ένας κύριος Μιχαλόπουλος, ο οποίος όμως δεν μπορεί να εξετασθεί, γιατί αυτός ζητάει να εξετασθεί χωρίς την παρουσία του βουλευτού του ΚΚΕ. Αυτό βεβαίως αντίκειται στο Σύνταγμα. Επομένως δεν γίνεται.

Από την Πενελλήνια επιτροπή γονέων και συγγενών των αδήλων αιχμαλώτων και αγνοουμένων της Κυπριακής τραγωδίας, νομίζω οτι πρέπει να εξετασθεί κάποιος. Μάλιστα έχω και ένα ραντεβού αύριο με τον πρόεδρο του προεδρείου αυτής της επιτροπής.

Είναι μια Μανωλοπούλου Στέλα, χήρα του Συνταγματάρχη πεζικού Γεωργίου Μανωλοπούλου, που πέθανε τον Ιούνιο του 1973 στο Τρίκομο Κύπρου. Ιούνιο του 1973, τώρα τι σχέση μπορεί να έχει, αυτό δεν ξέρω.

(ΠΑ)

ιπ

1/1ΠΑ ΒΠ 20.1.87

11

Είναι ένας Μιχαλακόπουλος, ταξίαρχος ο οποίος έχει στείλει επιστολές στον Πρόεδρο της Βουλής και στα ΝΕΑ. Είναι ένας Περιστερίδης και ένας Δ. Κούσουλας. Δεν ξέρω αν είναι ο συνταγματολόγος.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτός είναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτός μας στέλνει το περιοδικό ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ, λέει ότι αναλαμβάνει την ευθύνη αυτού του κειμένου, στο οποίο κείμενο λέει σπουδαιότατα πράγματα και προσφέρετε να εξετασθεί. Για να μην τους μείνει λοιπόν το παράπονο, νομίζω ότι πρέπει να εξετασθούν ενώπιον της 5μελούς Επιτροπής.

Ορίστε κύριε Ξαρχά.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, κατανοώ τους λόγους που σας ωθούν σ'αυτή την εισήγηση. 'Ομως φαντάζεσθε αν αρχίσουμε εδώ - και είναι εύκολο να αρχίσουμε -όποιος στέλνει ένα γράμμα να τον καλεί η Επιτροπή να τον εξετάσει, τότε οι μισοί 'Ελληνες θα στείλουν ένα γράμμα και δεν θα τελειώσουμε ποτέ. 'Ηδη και σεις τώρα κάνοντας την εισήγησή σας διερωτηθήκατε τι θα μπορούσε να προσθέσει η κυρία τάδε που ήταν ο σύζυγός της εκεί το 1975. Ενδεχομένως να μπορεί. Αλλά με το ότι το ζητάει κάποιος, μόνο γι'αυτό θα τον καλέσει η Επιτροπή να τον εξετάσει; Μπορεί να χάσουμε χρόνο πολύ, μπορεί το πιθανότερο να αποπροσανατολισθεί το έργο της Επιτροπής, γιατί οι περισσότεροι απ'αυτούς θα έλθουν

2/1ΠΑ ΒΠ 20.1.87

12

εδώ να βγάλουν προσωπικά απωθημένα. Δεν απορρίπτω a priori όσους ζητούν να εξετασθούν, αλλά θα έλεγα να μας πει αυτός που ζητάει να εξετασθεί πάνω σε ποιό θέμα θα εξετασθεί για να έχουμε τουλάχιστον μια μικρή ένδειξη ότι είναι κάτι σοβαρό και να τον καλέσουμε. Διαφορετικά νομίζω ότι θα πάμε πάρα πολύ μακριά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Νομίζω κατ'αρχήν ότι τέτοιος κίνδυνος δεν υπάρχει, γιατί δεν βλέπω πολύ προθυμία ούτε πολλές επιστολές. Οπωσδήποτε φαίνεται το τι θέλει ο καθένας να καταθέσει, π.χ. αυτός που είναι από τους λοκατζήδες ασφαλώς θέλει να καταθέσει για το επεισόδιο των αεροπλάνων .'Εζησε τα γεγονότα αυτά και θα μας πει ίσως περισσότερα απ'αυτά που μας είπε ο στρατηγός που μας έλεγε [ότι δεν ξέρει] πόσοι σκωτωθήκανε, λες και είχαν σκοτωθεί και άλλοτε στη διάρκεια της σταδιοδρομίας του μπροστά στα μάτια του και δεν ήξερε πόσοι. Περισσότερα νομίζω θα μας πει ο λοκατζής.

Ο Διαμαντόπουλος π.χ. μας έχει στείλει σωρεία επιστολών. Καταλαβαίνω τι θα πει περίπου και εγώ και σεις.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Εγώ ειλικρινά δεν καταλαβαίνω. Αλλά τι μπορεί να μας πει;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αν διαβάσετε τις επιστολές του θα δείτε τι θέλει.Να μην αφήσουμε την Επιτροπή εκτεθειμένη στα πυρά

3/1ΠΑ ΒΠ 20.1.87

του Τύπου. 13

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ας μας γράψει και αν φαίνεται γιατί θέλει να καταθέσει, να τον καλέσουμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν λέω ότι θα είμαι εκτεθειμένος εγώ. Αν αποφασίσετε εσείς τον διαγράφω.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Εδώ γίνεται συζήτηση και αποφασίζουμε και εμείς και εσείς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κύριος Λιβανός έχει το λόγο και μετά ο κύριος Κουτσογιάννης.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Νομίζω, ότι εκτός από τα πρόσωπα τα οποία μας ανακοινώσατε ότι θα καλέσουμε, έχουμε αποφασίσει και ορισμένες επανεξετάσεις κατ'αντιπαράσταση. Έχουμε να δούμε τις δύο ταινίες τις οποίες είχαν προτείνει οι συνάδελφοι Πεπονής και Άννα Συνοδινού νομίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μία ταινία.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Νομίζω δύο, εν πάση περιπτώσει αν είναι μία, μία. Οι δε επιστολές τις οποίες έστειλαν και οι λοκατζήδες, έχουν ανακοινωθεί σε μας από τις πρώτες κιόλας συνεδριάσεις. Άρα αυτό το οποίο ισχυρίζεται ο κύριος Ξαρχάς νομίζω ότι είναι λανθασμένη σκέψη διότι δεν ήλθαν άλλοι έκτοτε, οι ίδιοι παραμένουν. Άρα δεν πρόκειται να προστεθούν άλλοι, ούτε εμείς θα δημοσιεύσουμε στις εφημερίδες όποιος θέλει να έρθει. Μπορούμε μάλιστα να τάξουμε και όριο ότι έκλεισε πλέον η υποψηφιότης προς μαρτυρία.

Κ

171(ΙΑ) Κ К.В. 20.1.1987

14

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Επομένως κλείνει εκεί ο κύκλος.

Εφόσον είμαστε πια πρακτικοί, η πρόταση την οποία κάνετε γίνεται δεκτή , νομίζω ότι θα πρέπει να συγκροτηθεί αυτή την στιγμή επιτροπή. Είναι άλλωστε και απλό, δεδομένου ότι είναι αναμφισβήτητο ότι ο κύριος Κάππος , ο κύριος Γιατράκος και εγώ πρέπει να μετέχουμε, διότι εκπροσωπούμε διάφορες τάσεις, δεν μένει παρά να συμφωνήσει η Νέα Δημοκρατία. Ο κύριος Κάππος το έχει δεχθεί από προχθές που τα συζητήσαμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κύριος Κάππος μου εδήλωσε ότι δεν θέλει.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Προχθές έλεγε ότι ήθελε. Καλά τέλος πάντων, άμα δεν θέλει , δεν θέλει. 'Αρα τότε δεν έχει παρά να ορίσει η Νέα Δημοκρατία και το ΠΑΣΟΚ από δύο εφόσον θα είναι πενταμελής, εάν είναι επταμελής από παραπάνω και να αποφασίσουμε από σήμερα πότε θα αρχίσουμε να συνεδριάζουμε. Να μην το τραβήξουμε άλλο, να κάνουμε αυτή την δουλειά σήμερα. Να αρχίσει η Επιτροπή αυτό το πάρεργο

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Λοιπόν, ο κύριος Κουτσογιάννης έχει το λόγο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, πρώτα -πρώτα να ζητήσω συγγνώμη για την καθυστέρηση, αλλά πρέπει να σας πω ότι από το

2/1 Κ Κ.Β. 20.1.1987

15

Χίλτον μέχρι την Βουλή έκανα μισή ώρα. Αυτό είναι το πρώτο.

Το δεύτερο που θα ήθελα να πω, είναι ότι, υπάρχει μία τάση από τον κύριο Ξαρχά, που έτσι καταλαβαίνω, ότι το θέμα είναι να τελειώσουμε γρήγορα. Εγώ δεν πιστεύω ότι είναι αυτός ο στόχος μας. Ο στόχος μας είναι να βρούμε την αλήθεια. Ξεκάθαρα πράγματα. Λοιπόν, εάν αυτοί οι δεκαπέντε άνθρωποι , δώδεκα, δέκα, πόσοι είναι, διατίθενται να εξετασθούν και με την διαδικασία που εσείς προτείνετε, και ανέφερε και ο κύριος Λιβανός τώρα, αυτοί οι άνθρωποι δεν θα πάρουν παραπάνω από μία μέρα. Δηλαδή εάν τους εξετάσουμε μισή ώρα, τον καθένα, μπορούμε να καταλάβουμε αμέσως τι θέλουνε να πούνε και αν αυτά είναι σημαντικά, για να τους φερουμε δώ πέρα στην Ολομέλεια . Να τους παραπέμψουμε στην Ολομέλεια. Πιστεύω, δηλαδή, ότι όχι μόνον πρέπει να εξετασθούν , αλλά και αν υπάρχουν και άλλοι τρεις, άλλοι πέντε ακόμα, τί θα είναι αυτό; Διαδικασία δύο ημερών από την Επιτροπή. Θα βρεθεί πάρα πολύ γρήγορα, τι θέλουν να πούνε αυτοί οι άνθρωποι. Γιατί έτσι θα βοηθηθούμε να φθάσουμε στο συμπέρασμα. Μπορεί κάποιος να πει κάτι σημαντικό, γιατί όχι; Γιατί να το αποκλείσουμε δηλαδή; Αυτό είναι το δεύτερο.

Το τρίτο, τώρα, κύριε Πρόεδρε, δεν ξέρω εγώ επειδή δεν είχα έρθει

αλλη

3/1 Κ Κ.Β. 20.1.1987

16

νωρίς και δεν ξέρω τι άλλο έχετε πει. Έχουμε πει από την αρχή από τις πρώτες συνεδριάσεις , έχουμε προτείνει ορισμένους μάρτυρες. Εγώ συγκεκριμένα είχα προτείνει έναν αριθμό 35-40 μαρτύρων.

Θα πρέπει να δούμε και τον πίνακα αυτών των υπόλοιπων μαρτύρων. Γιατί μέχρι στιγμής πράγματι, έχουμε εξετάσει ανθρώπους, οι οποίοι έχουν εμπλακεί σ'αυτήν τη υπόθεση και ακούμε τι λένε αυτοί ή κυρίως τι δεν λένε. Και πρέπει να ψάξουμε να βρούμε και αυτούς που κατά καιρούς ή σε εφημερίδες ή δεξιά ή αριστερά εκεί πέρα έχουν γράψει πράγματα από τα οποία φαίνεται ότι υπάρχουν στοιχεία ή εν πάση περιπτώσει τα έχουν γράψει. Πρέπει, λοιπόν, να κληθούν και αυτοί . Έχουμε πει, κατά κατηγορίες ποιοί είναι αυτοί οι μάρτυρες και γιατί πρέπει να κληθούν. Δεν έχω δει την διαδικασία αυτή ακόμα να προχωρήσει - βεβαίως δεν φθάσαμε εκεί ακόμα - το θέτω πάλι υπόψη όμως για να αντιμετωπισθεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Θα παρακαλέσω να έχετε υπόψη σας - για να μην ξαναμιλήσετε πάλι και μία άλλη - να εκτιμήσετε την πρότασή μου, να με εξουσιοδοτήσετε να ζητήσω παράταση της προθεσμίας. Είχα πει προχθές ότι θα πρέπει να ζητήσω μια εξάμηνη παράταση της προθεσμίας. Η επιθυμία μου είναι μέσα σε τρεις μήνες να τελειώσουμε

4/1 Κ Κ.Β. 20.1.1987

για πολλούς και διαφόρους λόγους. Επειδή όμως αυτό αποτελεί ελπίδα απλή χωρίς να μπορεί κανείς να πει ότι θα είναι και υλοποίηση, γι'αυτό πρέπει να ζητήσουμε όχι εξάμηνη προθεσμία που είπα, αλλά οκτάμηνη προθεσμία για τον εξής λόγο. Διότι η εξάμηνη προθεσμία από 3 Μαρτίου συμπληρώνεται στις 3 Σεπτεμβρίου και στις 3 Σεπτεμβρίου Ολομέλεια της Βουλής δεν υπάρχει και συνεπώς πρέπει να πάμε τον Οκτώβριο, πρώτη Δευτέρα συνεδριάζει, άρα πρέπει να πάμε επτάμισυ μήνες ή οκτώ μήνες, ξέρω εγώ, για να έχουμε Ολομέλεια της Βουλής, να μπορούμε να το καταθέσουμε το πόρισμα. Με εξουσιοδοτείτε να κάνω την αίτηση στην Βουλή για παράταση της προθεσμίας;

ΟΛΟΙ ΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Μάλιστα, μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Η εξουσιοδότηση παρεσχέθη.

Οκτάμηνη θα ζητήσω. Ο κύριος Κάππος είχε πει για τρίμηνη. Το έχω υπόψη μου αυτό το πράγμα και βεβαιωθείτε ότι και εγώ προσωπικώς θέλω να είναι τρίμηνη , αλλά επειδή είναι δυνατόν, για να μην ξαναχρειαστεί πάλι τον Ιούνιο, στα πρόθυρα διακοπής των εργασιών της Βουλής του θέρους , να ξαναζητήσουμε πάλι άλλη προθεσμία, να πούμε οκτώ μήνες και να προσπαθήσουμε ώστε σε τρεις μήνες, δηλαδή, μέσα στον Ιούλιο να είμαστε εντάξει.

Ο κύριος Γιατράκος έχει το λόγο.

(ΓΡ)

(Κ.-)
1/1ΓΡ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

18

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ : Κύριε Πρόεδρε, ο κατάλογος αυτός των καινούργιων μαρτύρων, που υποτίθεται ότι αυτή η Επιτροπή που θα συσταθεί θα εξετάσει -για τη σύσταση της Επιτροπής συμφωνώ - νομίζω ότι έχει μέσα άτομα, τα οποία , ενδεχομένως, για προσωπικούς ,υποκειμενικούς, θα ήθελαν να παρουσιαστούν στην Επιτροπή της Βουλής και κατά το κοινώς λεγόμενο να πούνε "το μακρύ τους και το κοντό τους ". Δεν αντιλαμβάνομαι γιατί είμαστε τόσο εύκολοι να δεχθούμε τον οποιονδήποτε θέλει να καταθέσει στην Επιτροπή της Βουλής. Για ποιό λόγο; Είπαμε ότι οι μάρτυρες οι οποίοι εξετάζονται εδώ ή θα εξετασθούν, θα έπρεπε να έχουν μία άμεσο επαφή με τα γεγονότα. Να έπαιξαν κάποιο ρόλο, έστω μηδαμινό, ο οποίος ρόλος αυτός θα μπορούσε, εάν τον αναφέρουν, ή έρθουν εδώ και μιλήσουν για το ρόλο που έπαιξαν, θα ενημέρωναν κατά κάποιο τρόπο την Επιτροπή της Βουλής. Κάποιοι κύριοι που βλέπω εδώ, ποιό ρόλο έπαιξαν εκείνη την εποχή; Δηλαδή ο οποιοσδήποτε στέλνει ένα γράμμα , γίνεται αποδεκτός και θα εξετασθεί από την Επιτροπή της Βουλής; Διότι υπάρχουν, ενδεχομένως, και άλλοι στόχοι των κυρίων αυτών που έστειλαν τα γράμματα. Σας ερωτώ και θα παρακαλούσα να ερωτηθούμε όλοι. Τι ρόλο έπαιξε ο κ. "χ"; Δεν θέλω να αναφέρω ονόματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Να αναφέρετε.

2/1ΓΡ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Ο κ. Ιάκωβος Διαμαντόπουλος, ή ο κ. Κούσουλας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Κούσουλας, νομίζω, ότι λέει σε μιά μεριά στα "Πολιτικά Θέματα", ότι υπήρχε επαφή Ιωαννίδη και τουρκικής ΚΥΠ. Να μην το εξετάσουμε το άτομο αυτό;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Δεν ξέρω κύριε Πρόεδρε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Λέω, ότι μπορεί να λέει ψέματα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Ο καθένας λέει ότι είχε επαφή με τον Παπαδόπουλο και με τον Ιωαννίδη. Αυτό τι θα πεί, όμως, κύριε Πρόεδρε. Λέει ότι είχα εγώ επαφή με τον Ιωαννίδη και τον Παπαδόπουλο και του είπα αυτό κι'αυτό. Είχε άμεσο σχέση; Διατείνεται ότι είχε. Είναι αυτό το κριτήριο των μαρτύρων της Επιτροπής; Εν όψει του γεγονότος ότι,όπως πολύ σωστά είπατε, βαλλόμεθα από τον Τύπο, τα γνωστά έχουν αρχίσει ήδη να κυκλοφορούν , εάν δεν με απατά η μνήμη μου, χθές, άλλωστε, διάβασα απάντηση του κ. Λυκουρέζου, ο οποίος κατέληξε να πεί ότι αμφιβάλλω εάν θα παραπεμφθεί κανένας. Οι βολές είναι πολλές και πολύπλευρες. Δεν διαφωνώ με το να εξετασθούν ορισμένοι απ'αυτούς, αλλά ας χρησιμοποιήσουμε κάποιο αυστηρότερο κριτήριο, από το γεγονός ότι αυτοί διατείνονται, ότι εγώ θα σας ενημερώσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Κυττάξτε, ο κ. Κούσουλας, περί το οποίου...

3/1ΓΡ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

20

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, τον κ. Κούσουλα τον είχα καθηγητή στο Πανεπιστήμιο στην Αμερική και είναι φίλος μου. Αλλά δεν καταλαβαίνω το λόγο της εξετάσεώς του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Όπως σας ανακοίνωσα ελήφθη μία επιστολή του κ. Κούσουλα από τις 15 Δεκεμβρίου 1986, στην οποία λέει ότι στέλνει αντίγραφο των "Πολιτικών Θεμάτων ", του οποίου αναλαμβάνει την ευθύνη για την ακρίβεια του περιεχομένου και μας λέει:" Την Κυριακή φεύγω για την Ουάσι γκτων και θα επιστρέψω σε 6 περίπου εβδομάδες. Εάν για οποιονδήποτε λόγο θελήσετε να επικοινωνήσετε μαζί μου, το τηλέφωνό μου είναι, τάδε, τάδε. Εύχομαι επιτυχία στην προσπάθειά σας, με βαθειά εκτίμηση, κ.λ.π."

Και μας στέλνει αυτή την επιστολή, απ'την οποία βγαίνουν ορισμένα συμπεράσματα, για επικοινωνίες του Ιωαννίδη με τη ΣΙΑ. Αυτά δεν θα πρέπει να ξεκαθαριστούν;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ διαφωνώ απόλυτα με το συνάδελφο, κ.Γιατράκο, πριν καταχωρηθεί αυτό στα πρακτικά, απ'ό,τι εσείς βλέπω πως κρίνετε, είναι σοβαρά τα στοιχεία. Εφόσον , λοιπόν, ο Πρόεδρός μας κρίνει ότι είναι σοβαρά.---

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ:Αν αυτό το κρίνετε εσείς κ. Πρόεδρε, να τον καλέσετε.

4/1ΓΡ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

21

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν είναι δυνατόν αυτό που είπε ο κ. Ξαρχάς. Αυτό θα διακριβωθεί. Δηλαδή, να μας πει τι ξέρει. Αυτή η 5μελής Υποεπιτροπή, θα τον καλέσει. Πως λέγεσαι, τι έχεις να μας πεις, για κείνο ή για το άλλο. Δεν είναι ουσιώδες, ή είναι ουσιώδες. Κι'αν είναι πολύ ουσιώδες θα έλθει εδώ. Η 5μελής ή 7μελής Επιτροπή, δεν ξέρω πως θα είναι, θα κρίνει εάν αυτά που λέγουν είναι ουσιώδη ή όχι.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Αυτό είναι, κύριε Πρόεδρε, η Επιτροπή θα κρίνει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σε ποιόν θα το πεί , σε μένα προσωπικά; Και γιατί να τον καλέσω εγώ προσωπικά; Κι'αυτό θα μπορούσε να γίνει, ίσως. Αλλά, γιατί να μην τον καλέσει η 5μελής ή 7ης Επιτροπή;

Αποφασίζετε, λοιπόν, τη σύσταση της Επιτροπής για την εξέταση των μαρτύρων αυτών, των θεωρουμένων δευτερευόντων; Και θα ιδούμε.

(Ν)

(ΓΡ)

1/1 Ν. Β.Ζ. 20-1-87

22

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Κύριε Πρόεδρε, τον λόγο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κύριε Ξαρχά, να μου επιτρέψετε να δώσω τον λόγο στον κ. Περράκη ο οποίος από ώρα επιμόνως μου το ζητά.

Ορίστε, κύριε Περράκη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, να μου επιτρέψετε να κάνω μία επιγραμματική θεώρηση, όσο το μπορώ, τί δηλαδή έχουμε κάνει μέχρι τώρα και πού πάει ο σκοπός αυτής της επιτροπής.

Η επιτροπή όπως το έχει αποδείξει η πράξη ασχολείται με το ζήτημα και η δουλειά της έχει τρία σκέλη. Το ένα είναι το ποινικό μέρος, το δεύτερο είναι το στρατιωτικό και το τρίτο είναι το πολιτικό μέρος.

Σε ό,τι αφορά το ποινικό μέρος άν ήταν να ασχοληθεί μόνο με αυτό, νομίζω πώς δεν είχε λόγο υπάρξεως, γιατί οι δικαστικές αρχές θα μπορούσαν κατά τεκμήριο να κάνουν δουλειά.

'Αν ήταν μόνο το στρατιωτικό, ο σωστότερος φορέας θα ήταν η στρατιωτική δικαιοσύνη και τα όργανα που ασχολούνται με αυτά. 'Εχω την γνώμη ότι χωρίς να παραλείψουμε το ένα και το δύο, μια και δεν μπορούμε να παραλείψουμε το ποινικό μέρος, γιατί τί θα κάναμε εδώ, αυτό, λέω, που ενδιαφέρει την επιτροπή, είναι το πολιτικό μέρος.

2/1 N. B.Z. 20-1-87

23

Μέχρι αυτή τη στιγμή έχουμε ένα πολυ μεγάλο υλικό που καλύπτει σχεδόν πλήρως το ποινικό μέρος, όπως και το στρατιωτικό. Εκεί που νομίζω, ότι πρέπει να δοθεί έμφαση ιδιαίτατα, είναι το τελευταίο σκέλος που είναι το πολιτικό. Εγώ για παράδειγμα θα ήμουν ευχαριστημένος άν ο Πρόεδρος εξαντλούσε το ποινικό μέρος, για να μην ψάχνει η επιτροπή το ποινικό μέρος. Στο στρατιωτικό μέρος, άν θέλετε, κάποιος από τους συναδέλφους στρατιωτικούς να αναλάβουν να το εξαντλήσουν ώστε να μην ψάχνω εγώ για διάφορα πράγματα όπως άν ήταν τα τουφέκια γεμάτα ή άδεια ή άν η διμοιρία ήταν εδώ ή παρακάτω.

Επανέρχομαι, λοιπόν, και λέω να επιμείνουμε στο πολιτικό μέρος γιατί ενώ έχουμε πολυ υλικό στο πρώτο και δεύτερο σκέλος, το τρίτο που είναι κατά την πεποίθησή μου αυτό που θα βοηθήσει την πατρίδα και το έθνος, είναι τι βγαίνει πολιτικά. Για μένα είναι πολυ σοβαρότερο ζήτημα ποιά είναι η πηγή που είπε ότι μαζεύονται στρατεύματα από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Είναι το σοβαρότερο από τα άλλα, δηλαδή πως παρατάχθηκαν τα στρατεύματα ή άν πήγαν εγκαίρως ή όχι.

Θα έλεγα, λοιπόν, κύριε Πρόεδρε, να μεθοδευτεί έτσι η συνέχεια ώστε να κατανεμηθούν αυτά τα πράγματα, αφού έχουμε το υλικό, και να μην ψαχνόμαστε ποιό μέρος ευθύνεται. Το ποινικό ζήτημα νομίζω έχει εξαντληθεί και να εμείνουμε στο τρίτο ζήτημα, δηλαδή το πολιτικό.

3/1 Ν. Β.Ζ. 20-1-87

24

Συμπεραίνω λοιπόν και λέω κατ'αρχήν ναι, στην επιτροπή, βέβαια εκεί που τεκμαίρεται ότι πολύ λίγα πράγματα πολιτικά μπορούν να μας πούν, πάνε όλοι αυτοί στην επιτροπή, εξετάζοντας στρατιωτικά και ποινικά και ότι έχουν να προσθέσουν πολιτικό.

Σε ότι αφορά την αίθουσα εδώ η μεθόδευση που προτείνω και δεν επιμένω, αλλά εν πάση περιπτώσει είμαι επίμονος στην διαδικασία, το ποινικό μέρος το τελειώνει ο Πρόεδρος και εξετάζουν κάποιοι από τους συναδέλφους το στρατιωτικό μέρος και από κεί και πέρα επιμένουμε στο πολιτικό.

Αυτή η άποψή μου κύριε Πρόεδρε νομίζω μας δίνει μία κατεύθυνση ώστε και να μαζευτεί η ύλη αλλά να είμαστε και πιό γρήγοροι στην δουλειά μας. Άν έτσι έχει το πράγμα, μπορεί εγώ να μην έχω καμμία ερώτηση για τον οιονδήποτε μάρτυρα, αφού κρίνω αναγκαίο ότι δεν πρέπει να τον ρωτήσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ο κ. Ξαρχάς έχει τον λόγο.

(Ν)
1/1 ν (Ε.Μ) 20.1.87

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Κατ'αρχήν, να δώσω μία εξήγηση σ'αυτό που είπε ο συνάδελφος κ. Κουτσογιάννης, υπάρχει μια τάση από εμένα να τελειώσουμε γρήγορα. Τον ευχαριστώ που με τιμά με την προσοχή του για όσα λέω εδώ μέσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτή η τάση είναι νομίζω η σωστή τάση.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Όμως με προσέχει κατά το ήμισυ. Εγώ σε καμμιά περίπτωση ούτε είπα, ούτε είμαι διατεθειμένος να θυσιάσω την ουσία υπερ της ταχύτητος. Γι'αυτό και κατ'επανάληψη επρότεινα και δυσαρέστησα πολλούς συναδέλφους να αυξήσουμε τις συνεδριάσεις. Γιατί πρέπει να το καταλάβουμε, ένας βασικός λόγος που ο Τύπος μας κακομεταχειρίζεται κι εκεί ίσως έχει δίκιο είναι γιατί τραβάμε σε μάκρος.

Εγώ, λοιπόν, δεν είμαι διατεθειμένος να κλείσω το θέμα, αντίθετα θέλω να φτάσω στην ουσία, αλλά δεν μπορεί να τραβάμε δυο χρόνια. Εχω υποστηρίξει κατ'επανάληψη να κάνουμε τέσσερις τις συνεδριάσεις. Αυτή είναι η θέση μου.

Όσον αφορά αυτά που είπε ο συνάδελφος κ. Περάκης, εγώ δεν νομίζω ότι εδώ τα θέματα είναι χωριστά, πολιτικό, στρατιωτικό, ποινικό Το θέμα για μένα είναι πολιτικό, άλλο βέβαια αν στην εξέλιξή του θα κα

2/1 ν (Ε.Μ) 20.1.87

26

ταλήξει στην ποινική του μορφή, γιατί πολιτική ευθύνη ζητάς από κάποιον που έχει νομίμως εκλεγεί και λογοδοτεί σε ένα σώμα πολιτικό. Εδώ δεν έχουμε τέτοιο πράγμα. Γι'αυτό και η "πολιτική ευθύνη" είναι ουσιαστικά ποινική. Το θέμα για μας είναι ποιός φταίει και γιατί το έκανε, ποιός διέταξε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Κύριε Ξαρχά, όταν λέω πολιτικό μέρος δεν εννοώ την ευθύνη αλλά την πληροφόρηση, από πού ξεκινά όλη αυτή η υπόθεση.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Κύριε Περράκη, το ίδιο πράγμα λέμε, δεν διαφωνούμε. Μας ενδιαφέρει να δούμε αν το κανόνι ήταν άδειο, ποιός έδωσε την εντολή και ποιός ήταν πίσω απ'αυτόν.

Επίσης δυο λόγια για να ξαναγυρίσω στους μάρτυρες. Εγώ έστω κι αν είμαι μόνος, δεν νομίζω ότι όποιος γράφει και ζητά να εξετασθεί πρέπει να τον καλέσει η Επιτροπή. Σε τελευταία ανάλυση είναι και θέμα κύρους της Επιτροπής. Αλλοίμονο δηλαδή/ο καθένας κατευθύνει την Επιτροπή πώς θα δουλέψει. Η Επιτροπή νομίζω υπεύθυνα και με πλήρη συνείδηση κάνει την δουλειά της. Για παράδειγμα, έχετε εδώ έναν κύριο Τούμπουρο Γεώργιο. Επειδή έγραψε αυτός, πρέπει να τον καλέσω εγώ;

Ή ο κ. Σταφυλάς, που ήταν δεκανέας κληρωτός. Μα, 50 δεκανείς κληρωτοί ήταν και άλλοι τόσοι αξιωματικοί. Δεν τους καλούμε. Μπορεί ενδεχομένως αυτός να ξέρει κάτι σπουδαίο. Ας μου πει ότι θέλει να εξε-

3/1 ν (Ε.Μ) 20.1.87

27

τασθεί γι'αυτό το θέμα για να μπορέσουμε να αποφασίσουμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αν εξετάσουμε τις επιστολές τους, κύριε Ξαρχά, μπορεί να λένε ότι ξέρουν κάποιο πράγμα. Δεν μπορώ να το έχω δεδομένο, είναι 30 άνθρωποι και δεν μπορώ να θυμάμαι 30 επιστολές.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Κύριε Πρόεδρε, εκεί θα συμφωνήσω απόλυτα μαζί σας. 'Οπως μας δώσατε την εξήγηση και είναι γνωστός στους περισσότερους, ο κ. Κούσουλας. Κατ'αρχήν και το όνομά του δημιουργεί μια σοβαρότητα, δεν είναι ένας άνθρωπος τυχαίος, είναι γνωστός. Μας λέτε τι έγραψε και βεβαίως εκεί μπορούμε να κρίνουμε. Μπορώ να κρίνω τώρα τον κ. Σταφυλά, τον κ. Τούμπουρο, ή τον κ. Μαρκογιάννη του οποίου έχω διαβάσει δύο γράμματα; Αυτός απ'ό,τι φαίνεται εκεί μέσα, έχει ένα πάθος κατά Καραμανλή. Προφανώς θέλει αυτό το πάθος να το φέρει μέσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Να το εκδηλώσει το πάθος, για να φανεί ενώπιον της Επιτροπής. Διότι το να πει εναντίον του Καραμανλή δεν σημαίνει ότι απαγορεύεται.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Για κανέναν δεν απαγορεύεται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πώς θα εκτιμηθεί αυτό το πράγμα είναι δικός σας λογαριασμός και δικός μου και όλων. Δεν είναι δυνατόν να πούμε επειδή έχει ένα πάθος. Πολλοί έχουν πάθος εναντίον του κ. Καρα-

4/1 ν (Ε.Μ) 20.1.87

28

μανλή ...

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Μα, με το πάθος/ του κ. Μαρκογιάννη θα ασχοληθώ εγώ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν θα ασχοληθείτε εσείς. Θα ασχοληθεί το 5μελές τμήμα και εκείνο θα πει ότι αυτό είναι επουσιώδες. Αν κρίνει ότι η κατάθεση του κ. Μαρκογιάννη είναι ουσιώδης, τότε θα πει τον παραπέμπω στην Επιτροπή.

Στη συνέχεια θα πάρει το λόγο ο κ. Παυλίδης, αλλά θα σας παρακαλέσω/για το εξής: Περιμένει ο κ. Σαπκαράς, ο στρατηγός από τις 10.30'. Να είμαστε και λίγο συνεπείς.

(ΕΖ)

(V)

1/1 Ε.Ζ. Α.Μ. 20-1-87

2ρ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Να ορισθεί η επιτροπή, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μα, βλέπετε ότι διαδέχεται ο ένας τον άλλον στις αγορεύσεις.

Ο κύριος Παυλίδης, έχει τον λόγο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Εσείς μου δώσατε την αφορμή για να ζητήσω τον λόγο. Είπατε ότι δεν θυμάσθε το περιεχόμενο επιστολών κλπ. Αυτή η περίφημη υποεπιτροπή να συσταθεί τώρα και να ασχοληθεί πρώτα με το υλικό που έχετε στα χέρια σας και αν εκείνη κρίνει ότι κάτι εξ' αυτού είναι σημαντικό ας την εξουσιοδοτήσουμε να καλέσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σύμφωνοι με την πρόταση του κυρίου Παυλίδη να συσταθεί η επιτροπή η οποία πρέπει να είναι έλεγα εγώ πενταμελής. Εάν βέβαια προβάλλεται από της πλευράς του κυρίου Λιβανού και του κυρίου Γιατράκου, η ανάγκη συμμετοχής των δύο αυτών και του κυρίου Κάππου, ως εκπροσώπων, τότε πρέπει να είναι επταμελής για να μπορεί να είναι δύο της Νέας Δημοκρατίας και δύο του ΠΑ.ΣΟ.Κ. τουλάχιστον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Να είναι και οι τρείς αυτοί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τότε πρέπει να είναι τουλάχιστον επτά. Ποιοί θα είναι αυτοί οι επτά;

2Ζ1 Ε.Ζ. Α.Μ. 20-1-87

30

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Πρέπει να είναι τέσσερις του ΠΑ.ΣΟ.Κ. δύο της Νέα Δημοκρατίας.....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τώρα η αναλογία είναι βέβαια τέσσερις του ΠΑ.ΣΟ.Κ τρείς της Νέας Δημοκρατίας....

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν προκύψει διαφωνία στην επιτροπή, εμείς δηλώνουμε ότι θα σεβαστούμε την πλειοψηφία του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Έχει δίκιο. Δύο - δύο λοιπόν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ότι και εάν ανακύψει θα συζητηθεί στην Ολομέλεια εδώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Από την Νέα Δημοκρατία θέλετε τον κύριο Λάσκαρη τον κύριο Παυλίδη και τον κύριο Παναγιωτόπουλο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Παναγιωτόπουλος - Παυλίδης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ναί, με συγχωρείτε. Και η αλφαβητική σειρά έτσι είναι.Παναγιωτόπουλος-Παυλίδης.

Από το ΠΑ.ΣΟ.Κ....

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Από το Προεδρείο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Από το Προεδρείο; Μάλιστα.

Ο κύριος Λιβανός, ο κύριος Γιατράκος. Όσον αφορά τον κύριο Κάππο, ο κύριος Κάππος μου είπε ότι ήθελε να απαλλαγεί από αυτό το πράγμα. Αν θελήσει να μπεί θα βρούμε τρόπο να μπεί.

3/1 Ε.Ζ. Α.Μ. 20-1-87

31

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Η επιτροπή αποφασίζει ότι πρέπει να μπεί. Εάν δεν το θέλει....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Επί του παρόντος δηλαδή, όπως τα είπαμε, είναι οκτώ. Δηλαδή το Προεδρείο, ο Παυλίδης , ο Παναγιωτόπουλος. ο Κάππος κλπ.

ΕΝΑΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ: Όχι ολόκληρο το Προεδρείο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Καλά, δύο.

Παναγιωτόπουλος , Παυλίδης, Μπασαγιάννης, Ζακολίκος, Λιβανός, Γιατράκος και Κάππος. Εάν δεν θελήσει ο κύριος Κάππος, θα δούμε από ποιόν θα αναπληρωθεί από εδώ μέσα.

Πώς θα λειτουργεί αυτή η επιτροπή; Νομίζω θα το αποφασίσει μοναχή της αν πρέπει να συνεδριάζει στην 140 αίθουσα και όχι εδώ μέσα. Να συνεδριάζει σε μιά αίθουσα της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής. Να συνέρχεται το πρωΐ που ουδέποτε συνέρχονται οι Κοινοβουλευτικές Επιτροπές και να κρατεί συνοπτικά πρακτικά με μαγνητόφωνο, όπως οι Κοινοβουλευτικές Επιτροπές, χωρίς να είναι στενογραφημένα τα πρακτικά. Νομίζω, πως μπορεί μέσα σ'ενα σύντομο χρόνο να εξετάσει πολύ περισσότερους μάρτυρες από ότι θα εξετάσουμε εμείς. Η επιτροπή αυτή θα συνέλθει για να αποφασίσει ποιά μέρα θα αρχίσουν οι συνεδριάσεις .

4/1 Ε.Ζ. Α.Μ. 20-1-87

32

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Τώρα θα αποφασίσουμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Είπαμε ότι την Τρίτη 27 του μηνός έχει ήδη μπεί ο κύριος Μιχόπουλος και ο κύριος Μητσ[illegible]ης.

(0)

(ΕΖ)

1/1 Ο. Α.Μ. 20-1-87

33

Στις 28 λοιπόν του μηνός θα αρχίσει το μικρό τμήμα και για τις 28 του μηνός θα καλέσω από αυτούς εδώ του μάρτυρες και θα δούμε τι θα γίνει.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Είπαμε οτι θα δούμε πρώτα το υλικό.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Επομένως πρέπει να συνέλθει η επιτροπή πριν καλέσετε μάρτυρες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ναι, η επιτροπή η μικρή πρέπει να συνέλθει για να αξιολογήσει, αλλά εγώ είπα πότε θα συνέλθει για να αρχίσει τις εργασίες της. Επομένως αύριο Τετάρτη 21 Ιανουαρίου παρακαλούνται τα μέλη της επιτροπής να έρθουν στις 12 το μεσημέρι στην αίθουσα 140 για να συσκεφθούμε ποιούς από αυτούς του μάρτυρες θα καλέσουμε για να κάνουμε τις κλήσεις για την άλλη Τετάρτη.

Ορίστε κύριε Περάκη έχετε το λόγο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΑΚΗΣ: Μια λέξη μόνο κύριε Πρόεδρε, που ενδιαφέρει όλους. Θα παρακαλέσω, όχι βέβαια για να δοξάζονται τα ονομάτά μας στον Τύπο αλλά καλό θα είναι όταν βρίσκετε αφορμή να υπενθυμίζετε ποιοί δουλεύουν εδώ και πόσες ώρες δουλεύουν. Γιατί εμένα στο γραφείο μου και πιστέυω σε όλους, μου λένε, σε ψάχνει ο κόσμος χάθηκες και τι κάνεις. Ξέρετε οτι το πρωί βρισκόμαστε εδώ και το απόγευμα στη Βουλή. Δεν μπορεί να απολογούμεθα κιόλας για το που βρισκόμαστε.

2/1 Ο. Α.Μ. 20-1-87

34

Κατά καιρούς λοιπόν κύριε Πρόεδρε, με κάποια αφορμή παρακαλώ να δίδετε τα ονόματά μας στον Τύπο . Και να δοξαστούμε δε χάλασε ο κόσμος, Δεν είναι βέβαια αυτή η causa της δικής μου προτάσεως , αλλά να ξέρουν ποιοί δουλεύουν εδώ και ποιές ώρες. Το πρωΐ είμαστε εδώ το βράδυ στη Βουλή και ενδιάμεσα κάποια επιτροπή που μας τυχαίνει ψάχνει κάποιος 15 μέρες και λέει, τι κάνει αυτός;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή να γράψω οτι μετέχουν της επιτροπής οι τάδε και τάδε;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΑΚΗΣ: Δεν έχω αυτή τη στιγμή τη συνταγή, αλλά βρέστε μια αφορμή και ξανα δώστε τα ονόματα, γιατί κάποιοι τα έχουν ξεχάσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τα ονόματα της επιτροπής και προχθές που με ξανα ρώτησαν τα είπα, αλλά και πάλι θα τα ξαναπώ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΑΚΑΚΗΣ: Και το ποιές ώρες δουλεύει η επιτροπή για να φανεί αυτή η απασχόληση. Νομίζω οτι αφορά όλους τους συναδέλφους.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Έχει δίκιο κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Οσάκις μου δίνεται η ευκαιρία εξαίρω το έργο της επιτροπής. Τους μίλησα στην τηλεόραση για τον όγκο των σελίδων , για τις ώρες που έχουμε συνεδριάσει για τους μάρτυρες που εξετάσαμε κλπ. Πρέπει να μου δίδεται η ευκαιρία, αλλιώς πως θα το κάνω; Είπα ότι στερούνται δημοσιότητος οι επιτροπές . Εκτός αν

λιμι

3/1 Ο.Α. 20-1-87

35

πρέπει να γινει μια νέα συνέντευξη επ'ευκαιρία και της παρατάσεως την οποία ζητάμε και να τα πούμε αυτά τα πράγματα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Παρουσία της τηλεοράσεως να εξηγήσετε το έργο της επιτροπής μέχρι στιγμής.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Δηλαδή να έρθει η τηλεόραση μια φορά εδώ μέσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εάν έρθει η τηλεόραση θα έρθουν και οι δημοσιογράφοι.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Πάλι, μόνον εσείς θα μιλήσετε κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Να μιλήσω εγώ, αλλά πρέπει να είστε και παρόντες εσείς.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Να είστε σιγουρος οτι με την τηλεόραση θα είναι πάντες παρόντες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν έχω αντίρρηση. Βέβαια δεν μπορώ να πάρω απόφαση γιατί αυτό θα το δούμε εν όψει και του άρθρου περί απαγορεύσεως των συνεδριάσεων της επιτροπής". Πάντως αυτό δεν θα είναι συνεδριάση θα είναι press conference. Αφήστε να το μορφοποιήσω και στο μυαλό μου. Προχωρόύμε, λοιπόν, και παρακαλείται η ειδική αυτή επιτροπή αύριο στις 12 ώρα να είναι στην αίθουσα 140.

(σ)

(Ο)

1/1 σ Γ.Π. 20-1-1987

-36-

Παρακαλώ τον γραμματέα, να συνοδεύσει στην αίθουσα τον μάρτυρα κύριο Σιαπκαρά.

(Στο σημείο αυτό εισέρχεται στην αίθουσα ο μάρτυς κύριος Σιαπκαράς).

Κύριε μάρτυς, θα παρακαλέσω να απαντήσετε στις ερωτήσεις μου σχετικά με τα στοιχεία της ταυτότητός σας.

(Ο μάρτυς απαντώντας σε ερωτήσεις του κυρίου Προέδρου δίδει τα ακόλουθα στοιχεία ταυτότητός του):

2/1 (σ) (Γ.Π.) 20.1.87

3f

Επώνυμο : Σιαπκαράς.

'Ονομα : Ανδρέας

'Ονομα πατρός: Θωμάς

'Ονομα μητρός: Ελένη

Το Γένος : Σκούρτη

Τόπος γεννήσεως: Κλένια -Κορινθίας

'Ετος γεννήσεως : 1908

Κάτοικος : Αθηνών [redacted]

Επάγγελμα : Απόστρατος Αξιωματικός.

Θρήσκευμα: Χριστ. Ορθόδοξος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ τώρα να βάλετε το χέρι σας στο Ευαγγέλιο και να δώσετε τον νενομισμένο όρκο.

Παρακαλώ, επίσης, τους κυρίους συναδέλφους να εγερθούν.

(Ο μάρτυς θέτει το χέρι του στο Ευαγγέλιο και δίδει τον ακόλουθο όρκο).

"Ορκίζομαι ενώπιον του Θεού να είπω ευσυνειδήτως όλην την αλήθεια, και μόνον την αλήθεια χωρίς να προσθέσω ούτε να αποκρύψω τι".

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ καθίστε.

(σ)
1/1 ζ Κ.Β. 20.1.1987

38

Στρατηγέ μου το θέμα το οποίο απασχολεί την Επιτροπή το γνωρίζετε. Πρέπει να βρούμε την αλήθεια γύρω από όλες τις πτυχές της Κυπριακής τραγωδίας. Παρακαλώ μπορείτε να μας εκθέσετε όποιες απόψεις έχετε και όσα ξέρετε δηλαδή καθορίζοντάς μας αν τα ξέρετε όσα ξέρετε εξ ιδίας αντιλήψεως ή αν τα ξέρετε από πληροφορίες. Στην τελευταία δε περίπτωση να μας πείτε την πηγή των πληροφοριών σας.

ΜΑΡΤΥΣ: Νομίζω ότι στο επίπεδο αυτό που γίνεται η έρευνα απ' ότι εμελέτησα και τα πρακτικά της Βουλής, θα πρέπει να περιορισθώ στο ανώτατο επίπεδο πληροφοριών για το Κυπριακό. Και αυτό είναι η στρατηγική και το πολιτικό θέμα. Ό, τι θα πω θα είναι εν όψει του σκοπού.

Η ελληνική πολιτεία το 1954 είχε θέσει ένα σκοπό επίσημο, ανταποκρινομένη στην απαίτηση των Κυπρίων για εθνική αποκατάσταση. Η Ελλάς, το επίσημο κράτος, προσέφυγε στον ΟΗΕ με αίτηση να αναγνωρισθεί στον λαό της Κύπρου το δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως.

Επειδή είχα την τύχη από την αρχή όλης αυτής της προσπαθείας λόγω των θέσεων που είχα στον Στρατό, αλλά λόγω και άλλων τυχαίων γεγονότων, δηλαδή παντρεύτηκα στην Κύπρο και είδα τον Μακάριο

2/1 ζ Κ.Β. 20.1.1987

3ρ

το 1951 . Περνούσε ο Στρατάρχης Παπάγος να πάει στην Ισπανία για να κινητοποιήσει τότε τις δυνάμεις για να μας ψηφίσουν στον ΟΗΕ και πέρασε από την Νεάπολη , ήμουν στο ΝΑΤΟ και είχα μία μακρά συζήτηση με τον Στρατάρχη επ'αυτού του θέματος. Συνταγματάρχης ήμουν και ήμουν διευθυντής επιχειρήσεων στο ΝΑΤΟ στην Νεάπολη.

Για λόγους τους οποίους δεν ξέρω - μπορεί να υποπτεύομαι - δύο ή τρεις φορές με είχε καλέσει ο Βασιλεύς Παύλος ακριβώς για να με ρωτήσει τι γνώμη έχω για το Κυπριακό. Δύο ή τρεις φορές ευρέθη στο Παρίσι ως Υποστράτηγος όταν υπηρετούσα εκεί ως σύνδεσμος της Ελλάδος στο στρατηγείο της Νεάπολης στο Παρίσι . Αυτό λέγεται SAPE ~~ΣΑΚΕ ΣΑΗΡΙΜ~~ το ανώτερο στρατηγείο. Τότε ήταν στο Παρίσι.

(ΑΚ)

(7) 1/1 Α .Κ Ε.Γ. 20/ 1/87

40

Υπήρξε περίπτωση να έχω επαφές και συζητήσεις και να μου ζητηθούν επίσημα γνώμες από τον τότε Πρόεδρο της Κυβερνήσεως κύριο Καραμανλή και τους διαφόρους Υπουργούς, που ερχόταν εκεί στις συσκέψεις.

Και επειδή μέσα στο ΝΑΤΟ έβλεπα τις προσπάθειες, που γινόταν από τους Συμμάχους για να εκτραπεί το πρόβλημα της Κύπρου, προς αντεθνική ελληνική κατεύθυνση, πάντοτε προσπαθούσα να ενημέρωνω εγκαίρως εγγράφως δε, από το Παρίσι ιδίως και από την Νεάπολη, τα κλιμάκια του ΓΕΕΘΑ και ΓΕΣ και υπάρχουν τέτοιες επιστολές προσωπικές σταλμένες ειδικώς για το κυπριακό στο ΓΕΣ, στο ΓΕΕΘΑ, στο Μακάριο και στην Κυβέρνηση.

Αυτά σας τα λέγω για να δείτε, ότι επειδή το ενδιαφέρον εκινήθει από την αρχή και είχα όλα τα στοιχεία το παρακολούθησα πολύ στενά και προείδον με μαθηματική ακρίβεια τα γεγονότα πως θα πήγαιναν και τα εξέθεσα. Όπως και την εισβολή την είχα προείδει και είχα δημοσιεύση εδώ άρθρα επί δικτατορίας.

Αυτές είναι η πηγές μου για αυτό σας τα λέω αυτά για να δείτε ότι μόνο σ'αυτό το κλιμάκιο θα μπορέσω να βοηθήσω την έρευνα.

Για να θεωρήσουμε τώρα το Κυπριακό, θα πρέπει να πάρουμε το μεγαλύτερο γεγονός και τούτο είναι η εισβολή.

Η εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο προδιαγράφετο από

2/1 ΑΚ ΕΓ 20/1/87

41

ορισμένα γεγονότα με μαθηματική ακρίβεια. Θα σας πώ δύο.

Όταν αποσύρθει η μεραρχία που ήταν μία επαίσχυντος πολιτική και στρατηγική πράξη, από την Κύπρο, ήμουν απόστρατος φυσικά και είχα ορισμένες τότε πληροφορίες κυρίως από τον Ζήνωνα Ρωσσίδη που ήταν στον ΟΗΕ σε μία επιτροπή ασφαλείας - ζεί ακόμα - και ο οποίος πάντοτε μου ζητούσε την επέμβαση μου-νόμιζε ότι εγώ μπορούσα να κινώ τα πάντα έτσι νόμιζε γιατί εγώ είχα μιλήσει ανοιχτά στο Βασιλέα τότε και στη βασίλησα Φρειδερίκη, η οποία τότε αντιτίθετο στο Κυπριακό για λόγους τότε σταθερότητος του θρόνου.-Οι θρόνοι δεν θέλουν τέτοιες επιδιώξεις όπως ο Γεώργιος ο Α' παρ'όλον ότι επί του Γεωργίου ο Βενιζέλος έκανε μία μεγάλη Ελλάδα, όμως ήθελε μιά μικρά και ευτυχούσα Ελλάδα. Δεν ήθελαν προβλήματα γιατί τα προβλήματα αυτά εμπλέκονται και δημιουργούν στο θρόνο αβεβαιότητα. Αυτός είναι κανών σε όλη την ιστορία και για όλους τους θρόνους.

Συνέταξα, λοιπόν, μία μελέτη, με την οποία με πρόσωπο εμπιστοσύνης του Μακαρίου, την έστειλα. Η πρόθεση μου ήταν να τον προλάβω και να μην πάει τότε στη Μόσχα για να μην περιπλακεί ακόμα το πρόβλημα.

3/1 ΑΚ Α.Δ. 20.1.87

42

Διότι δική μου εκτίμηση ήταν στο στρατηγείο τότε που ήμουν και στο ΝΑΤΟ και είχα γράψει και χαρτιά, ότι η Ρωσία σε όλα τα προβλήματα που είναι εκτός παραπετάσματος τηρεί μία πολιτική να μένουν αυτά τα προβλήματα ανοιχτά, διότι τότε τα εκμεταλλεύεται πολιτικώς. Ενώ τα προβλήματα που είναι μέσα στο παραπέτασμα με τρόπο άμεσο τα λύνει. Καλώς ή κακώς δεν έχει σημασία, αυτό είναι άλλο θέμα.

Επομένως, το Κυπριακό ήταν ένα τέτοιο θέμα και άρα η πολιτική της Ρωσίας θα ήταν να εμπλέξει το Κυπριακό σε μεγαλύτερο επίπεδο και να εκτραπεί ακόμη έξω από το σκοπό, που ήταν η αυτοδιάθεση και να χρονίζει. Διότι αυτές τις πληγές ακριβώς θέλουν τα καθεστώτα αυτά να τις χρονίζουν για να αντλούν πολιτικά οφέλη. Είναι κανόνας αυτός, τον παραδέχονται όλοι στην πολιτική της Δύσεως και στο ΝΑΤΟ που υπηρετούσα. Αυτό το σκοπό έχει η μελέτη αυτή. Τη μελέτη αυτή παρεκάλεσα το Μακάριο να μην την δημοσιεύσει και δεν έχει δημοσιευθεί μέχρι σήμερα. Την έχω εδώ. Και αν θελήσει η Επιτροπή, καίτοι έχει πολλά στοιχεία, που μπορεί να ζημιώσουν τώρα, διότι όπως σας είπα από τα λίγα αυτά, βλέπετε πού εμπλέκεται το θέμα, πήγαινα να προλάβω σε πολλά κλιμάκια - μπορεί λοιπόν να ζημιώσει τώρα το θέμα αν όλη αυτή η μελέτη έλθει σε κοινή γνώση. Πάντως, μένω στη διάθεσή σας και την έχω εδώ.

4/1 Α.Κ. (Α. Δ.) 20.1.87

Σ'αυτή λοιπόν τη μελέτη λέγω τί ακριβώς πρόκειται να γίνει. Το βασικότερο στοιχείο της εξελίξεως αυτής ήταν η ενέργεια, που είχε γίνει το 1963 από τον Μακάριο, για να αναθεωρήσει 13 σημεία του Συντάγματος. Γυρίζω πίσω τώρα , για να συμπληρώσω τις μελέτες του 1971. Τότε ήμουν αντιστράτηγος, υπαρχηγός του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης που τα καθήκοντα τότε με τον Κανονισμό —— ήταν να συντονίζει το κοινό επιτελείο. 'Ηταν Αεροπορία , Ναυτικό, Στρατός Ξηράς. Ο Αρχηγός επέβλεπε. Το κύριο έργο τότε , σύμφωνα με τον Κανονισμό ήταν του Υπαρχηγού. Και εγώ, όπου υπηρέτησα εννοούσα να εφαρμόζω τους νόμους και όπου αυτοί δεν βοηθούσαν στο έργο, όπως το αντιλαμβανόμουν, έκανα προτάσεις, όπως έκανα τότε πρόταση, για να αναθεωρηθεί το σχέδιο της ΚΥΠ, και το οποίο πλήρωσε η χώρα. Δεν το άφησαν όμως, έκανα την πρόταση στον Αβέρωφ και στον Καραμανλή τότε. 'Εκανα λοιπόν προτάσεις και τότε είχα βελτιώσει και το επιτελείο σε ορισμένα σημεία. Πέρα από αυτά ήταν να στείλουμε στην Κύπρο ένα κλιμάκιο δικό μας, του ΓΕΕΘΑ, για να έχουμε πληροφορίες τελείως χωριστού καναλιού. Διότι μας έπαιζαν οι 'Αγγλοι και μπαίνανε μέσα και μας παίζανε με τις πληροφορίες.

Το κλιμάκιο λοιπόν αυτό, το δικό μας, με ειδοποιεί εμένα προσωπικώς, ήλθε επάνω και μου λέει, "Στρατηγέ , κάποια εμπλοκή πάνε να κάνουν

5/1 ΑΚ (Α.Δ.) 20.1.87

44

στο Κυπριακό και θέλει ο Μακάριος να καταγγείλει το Σύνταγμα."

Για να μη σας δημιουργηθεί καμμία απορία με τον τρόπο που ενήργησα εγώ, πώς δηλαδή παρέκαμψα Αρχηγούς και Υπουργούς, θα σας πω τούτο: Και στο ΝΑΤΟ και στο ΓΕΕΘΑ και στις καταδρομές χειριζόμουν πράγματα με την πραγματικότητα. Αυτό που λέμε πραγματιστική κατάσταση. Ήξερα ότι οι υπηρεσίες εργάζοντο μέσα από τα Ανάκτορα. Ήξερα ότι οι υπηρεσίες εργάζοντο μέσα από την ΚΥΠ και επομένως τα επίσημα κανάλια -δυστυχώς το λέω αυτό και λυπάμαι- είχαν βραχυκυκλωθεί σε όλες τις μεγάλες υποθέσεις.

(Ζ)

ΑΚ

1/1Ζ ΒΠ 20.1.87

45

Μ'αυτές τις πληροφορίες, λοιπόν, αποφάσισα να επέμβω μόνος μου. Λέω "να μου κλείσετε ραντεβού αμέσως με τον υπουργό της Κύπρου, που πήγαινε στο Λονδίνο να κανονίσουνε τις λεπτομέρειες - είναι ο σημερινός Πρόεδρος Κυπριανού - να τον συναντήσω πριν πάει στο Λονδίνο". Και επειδή εγώ βεβαίως δεν θα μπορούσα να πάω εν στολή και παρατάξει, κλείσαμε ένα ραντεβού μετά από λίγες ημέρες εδώ στην Μεγάλη Βρετάννια νύχτα. Σας το λέω αυτό για να δείτε πώς επαγιδεύοντο οι Κύπριοι. Διότι - κάνω μια παρένθεση - εγώ προσωπικώς δεν καταλογίζω πουθενά κακή πρόθεση. Σε κανέναν. Αλλά αμάθεια σε μεγάλο βαθμό, αφέλεια και αισθήματα. Δηλαδή, "Α! ο 'Αγγλος αυτός έχει παντρευτεί αυτή την Κυπρία είναι δικός μας και μας λέει αυτό", ενώ αυτός ήταν το όργανο, που τους παρέσυρε.

Δεν θα σας πω τη συζήτηση. Του ζήτησα μόνο να μην είναι κανείς παρών, γιατί ήταν μαζί ο Κρανιδιώτης και κανά δύο άλλα όργανα. Τους έβαλε σε μια γωνία και οι δυό μας συζητήσαμε. Τον είχα ξανασυναντήσει τον Κυπριανού. Του λέω λοιπόν, "προσέξτε κάτι τι γίνεται το οποίο εμείς εκτιμούμε, το ΓΕΕΘΑ". Δεν είπα "εγώ", διότι αυτή η εκτίμηση που σας λέω δεν ήταν μόνο δική μου ήταν δουλεμένη στο Επιτελείο, είχαμε διεύθυνση "Κ", που ήταν η διεύθυνση του Κυπριακού. Υπήρχε μία στο Υπουργείο το δικό μας, Εθνικής Αμύνης και μία στο Υπουργείο Εξωτερικών.

2/1Ζ ΒΠ 20.1.87

46

Αυτό θα το θίξω, διότι ήταν ολέθριο που βγάλανε αυτά τα κανάλια. Γιατί αυτή ακριβώς ήταν μια προσπάθεια, να γίνει με μυστικό τρόπο και έξω από τα επίσημα, τα πραγματικά, να το πούμε έτσι, του νόμου τα κανάλια. Του λέω λοιπόν: "Είναι μελετημένο το θέμα και θα σας παγιδεύσουν". "Άκουσε" - μου λέει - "στρατηγέ, αυτή τη φορά " - ακούστε τώρα και κάντε κρίση- "οι Άγγλοι μας υποστηρίζουν . Εμείς είχαμε μελετήσει και είχαμε βάλει επτά σημεία και τα δίδουμε στον Αρμοστή και μας τα κάνει δεκατρία". Και λέω: "Είναι αυτή απόδειξη, κύριε Υπουργέ, ότι σας υποστηρίζει η Αγγλία; ".

Μερικές φορές στις συζητήσεις μπορεί να είναι διάφοροι βαθμοί, αλλά η ηλικία επεμβαίνει και υποβάλει εκφράσεις, οι οποίες εκ των υστέρων να φαίνεται ότι ήταν μάλλον ασέβεια. Διότι του είπα: "Είσαι πολύ μικρός εσύ να εκτιμήσεις ότι η Αγγλία σε υποστηρίζει. Και ποτέ δεν θα σας υποστηρίξει η Αγγλία, διότι αν ήθελε το Κυπριακό σε ένα λεπτό ελύνετο απ'την αρχή", ακόμα και σήμερα. Τότε μάλιστα μου είχε παραγγείλει και ένα καφέ τον οποίο δέχθηκα τότε - εδώ δεν δέχθηκα - εκεί ήταν πρωί και είχα ξυπνήσει νύκτα και δεν είχα πιεί καφέ, ενώ τώρα έχω πιεί καφέ - και ο καφές ερχόταν από μία κλίμακα στο πατάρι της Μεγάλης Βρεταννίας, ήταν μονοκόματη από πάνω μέχρι κάτω. Του λέω, λοιπόν, τότε: "άκουσε, κύριε Υπουργέ, πώς σε υποστηρίζουν εσένα οι Άγγλοι: Την βλέπεις

3/1Ζ ΒΠ 20.1 .87 47

αυτή τη σκάλα" - που έτρεμε γιατί πέρναγε ο καφετζής που έφερνε το δίσκο με τους καφέδες - "Εσείς πηγαίνατε στο έβδομο σκαλί, από κει και να σας γκρεμίσει δεν θα παθαίνατε τίποτα, θα σπάγατε κανένα πόδι. Σας βοηθάει όμως να σας πάει στο τέρμα, στο 13 και μετά θα σας πετάξει. Και τότε θα το δείτε". Και έτσι έγινε.

Θα δείτε ότι μερικές πράξεις είναι σαν προφητείες. Δεν είναι προφητείες είναι ανάλυση, κύριοι. Το μελετούσα το θέμα. Χιλιάδες σελίδες έχω για την μελέτη αυτών των πραγμάτων. Δεν είναι έτσι να σκεφθώ και να έχω την έμπνευση. Του λέω λοιπόν: "Πάντως η γνώμη η δική μας είναι αυτή ". Μάλιστα κατά κάποιο έμμεσο τρόπο το είχαμε υποβάλει στην Κυβέρνηση.

1/1 Ω (Δ.Γ.) 20-1-87

48

Και η κυβέρνηση τότε -ομιλώ για το '63- ήταν κυβέρνηση υπο παραίτηση. Είχαν προκηρυχθεί εκλογές και επρόκειτο να παραδώσει στον Παρασκευόπουλο και ήταν και δεν ήταν κυβέρνηση. Και βλέπω τώρα ότι πραγματικώς και η κυβέρνηση είχε πεί "για προσέξτε αυτό το θέμα καιμην βιάζεσθε".

Ομως τώρα θα πάω στο στρατηγικό μέρος. Η πρόθεση των 'Αγγλών ήταν στο πολιτικό πεδίο να κάνουν μέσα στη Κύπρο κρατίδια σε πρώτη φάση. Γιατί; Γιατί δεν μπορουσαν να πάρουν τους Κυπρίους που ήσαν ανακατεμένοι καινα του ς πάνε σε ένα χώρο όπως έγινε τώρα. Σε κείνη την φάση αυτό ήταν το σχέδιό τους.'Επρεπε λοιπόν να βρούν κάποια ευκαιρία, να την δημιουργήσουν.'Ετσι εργάζονται πρέπει να ξέρετε οι ξένες δυνάμεις στις μικρές χώρες και στις χώρες όπου έχουν συμφέροντα. Αυτό που γράφουν τα δικά μας τα συγγράμματα περι στρατηγικής για αποσταθεροποίηση κυβερνήσεων κ.λ.π; αυτό είναι έργο που γίνεται μέρα-νύχτα απο τις μεγάλες δυνάμεις.

Ηθελαν λοιπόν οι 'Αγγλοι τότε να γίνει αυτή η αποσταθεροποίηση. Δίνει λοιπόν ο Μακάριος αυτά τα σημεία. 'Ετσι γίνεται σάλος, πάνε στην Τουρκία , γυρίζουν, προπαρασκευάζουν τα πράγματα , εξοπλισμένοι οι 'Αγγλοι με 8.000 στρατό που δεν ήταν για τις βάσεις και γίνονται η πράσινη γραμμή και οι ~~θύλακοι~~ θύλακοι. Αυτό το έργο κύριοι δεν'είναι απλό. Ηθελε μεγάλη

2/1 Ω (Δ.Γ.) 20-1-87

4ρ

προπαρασκευή και πολύ δύσκολη εκτέλεση. Επομένως έπρεπε να είχαν σημειωθεί όλα. Το ίδιο και με την καταστροφή που έκαναν στον ελληνισμό οι Τούρκοι στην Πόλη. Δεν ήταν όχλος, ήταν άριστα μελετημένο σχέδιο. Γίνονται λοιπόν αυτά τα δύο στοιχεία, η πράσινη γραμμή και οι ~~θύλακοι~~ θύλακοι. Και ο κυριότερος θύλακας ήταν του Αγίου Ιλαρίωνος. Τότε η ελληνική πλευρά και στην Κυπρο και εδώ, έπρεπε να προσπαθήσει να αντιληφθεί τι τον θέλουν τον Άγιο Ιλαρίωνα. Η τουρκική κυβέρνησι είχε πεί ότι ηναγκάσθη η ΤΟΥΡΔΥΚ - ενώ ήταν χιλιάδες, δεν ήταν μόνο οι 750 που ήταν στην ΤΟΥΡΔΥΚ- να βγεί απο το στρατόπεδο , γιατί το ελληνικό απόσπασμα δεν είχε βγεί - (θα σάς πω δε γιατί ήταν αυτό το ολέθριο αποτέλεσμα-) για να υποστηρίξει τους Τούρκους οι οποίοι εσφαγιάζοντο. Αυτά 'είπε ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας τότε, ενώ στον Αγιο Ιλαρίωνα δεν εσφαγιάζετο κανείς. Αρα κάποιο άλλο σχέδιο εξυπηρετούσε. Και μείς που μελετάμε, αμέσως το συνέλαβα και το εξέθεσα και το έγραψα στο Μακάριο. Προγεφύρωμα πάνε να κάνουν αυτοί και καταλαμβάνουν το πίσω μέρος του προγεφυρώματος για απόβαση, για εισβολή.

Με την μελέτη αυτη που έστειλα το '71 ήθελα να τον προλάβω να μην πάει στη Μόσχα και να μην συμφωνήσει τα κάνει. Δεν τον πρόλαβα όμως και τα έκανε , να πω την λέξη, θάλασσα. Πήρε άχρηστους πυραύλους 50

3/1 Ω (Δ.Γ.) 20-1-87

50

εκατομμυρίων δολλαρίων , τα πλήρωσε αυτή η χώρα, τα ξέρετε.Πήγε, σας λέω ποιός συνεργάτης μου ο Αναγνωστόπουλος ο αεροπόρος στο Καϊρο -γράφαμε μαζί τα άρθρα- και επιθεώρησε τους πυραύλους. Άχρηστοι. Ηταν 52 για αεροπλάνα ιπτάμενα στα 30.000 πόδια ενώ οι αγώνες της Κύπρου ήταν για χαμηλά ιπτάμενα . Ολα αυτά έγιναν με την επίσκεψη του Μακαρίου στην Μόσχα την οποία δεν πρόλαβα, ούτε το χαρτί την σταμάτησε.

Και οι θύλακοι αυτοί σιγά -σιγά ενισχύονται με στρατό τουρκικό , εξοπλίζονται και επεκτείνονται σε μερικές περιπτώσεις. Θα θυμάστε κάποια επεισόδια εκεί που ήταν και ο μακαρίτης ο Γρίβας . Ηταν οι προσπάθειες που έκαναν εκεί οι Τούρκοι να επεκτείνουν τους θύλακους. 'Επιαναν μερικά σημεία τακτικής αξίας. Το "στρατηγικής" το είχαν στον 'Αγιο Ιλαρίωνα.

(Ω)

1/1Θ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

51

Όπως εφαίνοντο, λοιπόν, τα γεγονότα και όπως είχα τις πληροφορίες, απεφάσισα, χωρίς να μου το υποδείξει κανείς, να πάω στην Κύπρο, ίσως προλάβω τα πράγματα.

Είχε τότε δημιουργηθεί στο εσωτερικό ο διχασμός, η ΕΟΚΑ Β', εσφαγιάζοντο. Ήταν, όμως, και ένα σημείο ενθαρρυντικό ...

προστίθεται μία λέξις

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Συγγνώμη, Στρατηγέ μου. Χρόνος;

προστίθεται μία λέξις Ιούνιος

ΜΑΡΤΥΣ: Ιούνιος 1972.

... το ότι το Μάη του 1972 ο Μακάριος είχε συναντήσει το Γρίβα. Και λέω, κάτι μπορεί να γίνει εδώ.

Παίρνω τη γυναίκα μου που είναι Κυπρία -τότε εδώ ήταν δικτατορία και έπρεπε να πω, γιατί πάω...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Απόστρατος εσείς;

ΜΑΡΤΥΣ: Γιατί απηγορεύοντο οι στρατιωτικοί στην Κύπρο. Μετά την απόσυρση των δυνάμεων, για να πάνε οι απόστρατοι στην Κύπρο, έπρεπε να πάρουν άδεια. Έπρεπε, λοιπόν, να περάσω κι αυτόν το σκόπελο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Πότε αποστρατευθήκατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Το 1965, επί Κυβερνήσεως Αποστατών, όπως λέγονται στο ημερολόγιο. Οκτώβρης.

2/1Θ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

52

Βεβαίως, αφού είναι η γυναίκα μου από εκεί, είχα οικογενειακούς λόγους και με άφησαν. Επήγα. Για πέντε μέρες -υπεχρέωσα ένα φίλο μου- γύρισα και είδα, για να κάνω μιά στρατηγική αναγνώριση, όλους τους θυλάκους, απ'έξω, βεβαίως, γιατί οι Τούρκοι δεν άφηναν να πας μέσα, σε σκότωναν και τις βάσεις των Άγγλων μέσα κι'έξω, γιατί εκεί μπορούσες να πας μέσα. Πέντε μέρες όλη την Κύπρο. Την Καρπασία που την προόριζε ένα σχέδιο "Άντζεσον" για βάση των Τούρκων, για να δω, τι έκρυβαν εκεί πέρα. Και αφού έκανα τη δική μου -όπως τη λέμε στο Στρατό- στρατηγική εκτίμηση, συνέταξα ένα χαρτί και πήγα στο Μακάριο.

Πάντοτε με υπεδέχετο με μεγάλη ευγένεια. Μου έδειχνε,-όπως έλεγε αυτός, πατρική αγάπη--θρησκευτική η ορολογία αυτή: "Με συγκινεί" -λέει- "το ενδιαφέρον σου πάντοτε για την Κύπρο". Του υποβάλλω, λοιπόν, αυτό το χαρτί και θα σας πω μόνο δύο σημεία. Του λέω : Μακαριώτατε, οι Τούρκοι έχουν κάνει απόβαση.

Αυτά, κατά σύμπτωση, τα έγραψα τώρα. Στην Κύπρο μου πήραν δύο συνεντεύξεις. Είχα πάει πριν από ένα μήνα και έμεινα εκεί 3 βδομάδες.

" Πώς;", μου λέει. Του λέω: Είδα τον Άγιο Ιλαρίωνα. Για να πάτε εσείς τώρα από τη Λευκωσία στην Κυρήνεια δεν περνάτε από το δρόμο, τον έχουν φράξει στον Άγιο Ιλαρίωνα. Αυτό είναι -λέω- το πίσω

3/1Θ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

53

μέρος του προγεφυρώματος. Εδώ είναι η θάλασσα. "Πώς γίνεται;",λέει. Ακούστε -του λέω- τώρα πώς γίνονται οι αποβάσεις. Πριν η κλασσική μέθοδος ήταν να κάνουμε ένα κύμα εδώ, τη νύκτα να ρίξουμε βατραχανθρώπους να καθαρίσουν την παραλία, κ.λ.π. Το πρώτο κύμα το πρωΐ έπρεπε να είναι να αιφνιδιάσουν, θα καθάριζαν την παραλία εδώ, θα έβγαζαν μερικά όπλα του Πεζικού , θα ετουφέκαγαν δώθε-κείθε, θα έκαναν σιγά-σιγά ακρογεφύρωμα, θάβγαζαν όλμους πρώτα, μετά κανένα πυροβόλο, ώστε σιγά-σιγά να κάνουμε το προγεφύρωμα. Θα πιάνανε,λοιπόν, ένα βουνό και θα λέγανε:"Εντάξει, ξεφορτώνουμε, έχουμε και το λιμάνι εδώ, όπου θα επισκευάζουμε και θα χρησιμοποιήσουμε τα μέσα εκστρατείας, που υπάρχουν".

Τώρα, δεν γίνεται έτσι. Τώρα έχουμε τα ελικόπτερα, τα οποία άλλαξαν την τακτική αυτών των επιχειρήσεων.

Αυτό, λοιπόν, που θα πάρεις εσύ, μετά από πολλές απώλειες και αν θα το πάρεις -φερ'ειπείν οι 'Αγγλοι, στην απόβαση που έκαναν την Καλλίπολη, δεν το πήραν αυτό,270.000 απώλειες είχαν, είναι μιά μελέτη που έκανα στην Αγγλία, ως σπουδαστής στη Σχολή Επιτελών της Αγγλίας...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Η ήττα του Τσώρτσιλ.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα, του Τσώρτσιλ.

4/1Θ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

54

... και δεν το πήραν αυτό. Αν ήταν τώρα μετά ελικόπτερα, θα το είχαν πάρει, γιατί στο βουνό πίσω -βέβαια πίσω ήταν του Κεμάλ η Μεραρχία, αλλά εν πάση περιπτώσει- θα πήγαιναν να κάνουν αγώνα.

Λέω, λοιπόν. Αυτοί το έχουν πάρει ελεύθερο. 'Αρα, τί θα κάνουν; 'Εχουν στρατό. Αυτόν τον θύλακο, μπορούν να τον ενισχύσουν όσο θέλουν. Θα πάνε στην παραλία και θα καθαρίσουν, το λιμανάκι θα το αξιοποιήσουν και θα ξεφορτώσουν.

Αυτό είναι απόβαση. Τί άλλο θέλετε;

Θα ενωθούν με την πράσινη γραμμή. Είναι αυτό που έγινε "Αττίλας ". Καταλαβαίνετε, πώς είναι. Δεν είναι -σας λέγω- μαντική αυτή, είναι μελέτη.

(Β)

(Θ.)

1/1 Β. Β.Ζ. 20-1-87

55

Τι μου λέει ο Μακάριος. Στρατηγέ μη σε απασχολεί αυτό το θέμα των θυλάκων. Σε μια μέρα τους ξοφλούμε, με το ύφος του στρατάρχη. Του λέω λοιπόν Μακαριότατε/άν είναι έτσι και δεν τους ξοφλάτε κάνετε έγκλημα διότι από εκεί θα γίνει η απόβαση. Αφού είχαμε και άλλα θέματα συζητήσει λέω έχω στο πρόγραμμά μου να επισκεφθώ και τον στρατηγό Γρίβα. Λέει και εγώ τον είδα προ ημερών. Λέω ναι. Και αυτό ήταν μία καλή κίνηση και αυτό με υπεδαύλισε και εμένα να έλθω να κάνω αυτή την προσπάθεια για να ενωθεί το εθνικό δυναμικό. Λέει εντάξει. Άς τον δείς και αυτόν και έλα να τα ξαναπούμε. Πήγα λοιπόν την άλλη μέρα στον Γρίβα. Ο στρατιωτικός με συγκίνησε από όλη αυτή την επαφή που είχα, διότι με κατέπληξε η ενημερότης του ανθρώπου αυτού. Ο Γρίβας είχε τελειώσει την σχολή επιτελών δηλαδή πολέμου της Γαλλίας. Είχε τις γνώσεις τις τότε, οι οποίες όμως είχαν αλλάξει πάρα πολύ. Και εδώ στο επιτελείο που ήμουν εγώ εδώ στεγαζόταν και ήταν ο Δόβας αρχηγός και εγώ ήμουν στην πρώτη επιτελική ομάδα ταξίαρχος, υπέφερα για να μπορέσω να φέρω τα πράγματα, γιατί εκείνος εσκέπτετο με την σχολή Γαλλίας και εγώ με τα σύγχρονα τακτικά διδάγματα, αλλά ο Γρίβας είχε τόση ενημέρωση στην νέα τακτική, που τον εθαύμασα. Και μου λέει, άκουσε. Του έδωσα ~~ενόρησαν~~ την μελέτη αυτή που σας είπα που είναι στην διάθεσή σας που είχα στείλει

2/1 Β. Β.Ζ. 20-1-87

56

στο Μακάριο, ~~και στη Πρεσβεία~~, ισχύει και σήμερα, του λέω έχω ~~μια~~ αυτή τη μελέτη και ο Μακάριος λέει ότι συμφωνεί σε όλη αυτή. Πάρτετη και εσείς στρατηγέ και μελετήστετη, για να κάνουμε μια προσπάθεια να ενωθεί αυτό το δυναμικό. Θα μας καταστρέψουν οι Άγγλοι. Λέει ναι. Λέω δεν είναι οι Άγγλοι. Με τ απράγματα σήμερα έχουν σύμμαχο οι Άγγλοι και την χούντα. Διότι μη νομίζετε ότι οι συμμαχίες γίνονται. Μπορεί να είχαν την επιτροπή αυτή που ακριβοπλήρωναν στο Λονδίνο βουλευτάς 7-8 , τους πλήρωναν καλά και έκαναν μεγάλη ζημιά αυτοί, αλλά οι πράξεις αυτές ικανοποιούσαν τον έναν ή τον άλλον. Και ο ένας και ο άλλος απέβλεπαν σε κάτι. Επομένως ικανοποιούντο. Αυτό που λένε συμφωνία μεταξύ κατεργαρέων. Είναι ακριβώς αυτή η περίπτωση. Και ενώ είναι και αυτό τώρα τι μου λέει. Είδες από πού ήλθες, είδες ποιός σε έφερε, είδες τούτο είδες εκείνο; Ενώ άλλη φορά τον είχα δεί αλλιώς παλιότερα και εννοώ στο σπίτι του. Διότι εγώ λαμβάνω τα περισσότερα μέτρα για τους χουντικούς, είπε αυτή την έκφραση, και πραγματικά τα κανάλια που με πήραν ήταν άνθρωποι που δεν είχαν καμμία σχέση με την κατάσταση εδώ και εκείνη που είχαν δημιουργήσει στην Κύπρο. Διότι είχε δημιουργηθεί εκεί κατάσταση χουντική. Αφού το διάβασε περίπου 45 λεπτά και εγώ έπαιρνα τον καφέ μου, γυρίζει και μου λέει θα μου το αφήσεις; Βεβαίως για σας το έφερα. Ευχαριστώ. Εγώ και τα άρθρα σου παρακολουθώ.

3/1 Β. Β.Ζ. 20-1-87

Είχα γράψει μία μελέτη γιατί δεν έπρεπε να συμφωνήσει για βάση τουρκική η Κύπρος. Είχε δημοσιευτεί εδώ στο Βήμα. Και λέει και σ'αυτό συμφωνώ και ότι σημειώματα του έστελνα εδώ και του έστελνα σημειώματα ορισμένα για να τον κατατοπίσω στα θέματα της στρατηγικής γι'αυτό πήγαινα εγώ εκεί και συμφωνούσε απόλυτα.

δ.

(Β)

1/1 δ Α.Μ. 20-1-87

58

(Συνέχεια κ. μάρτυρα)

Του είχα πεί ότι θα ξαναδώ τον Μακάριο. Λέγει, πήγαινε και στον Μακάριο. Αφού λες ότι συμφωνεί, εγώ συμφωνώ. Δεν θέλω τίποτα, ούτε οι δικοί μου άνθρωποι να γίνουν κανένας Υπουργός κλπ. Τίποτα απολύτως μου λέει. Αλλά, όμως στρατηγέ, θέλω να γίνουν αυτά που λέτε, διότι εγώ έλεγα, συλλογική διεύθυνση, συλλογική πολιτική διοίκησης, συλλογική διοίκηση των στρατευμάτων, σχέδια κοινά, όχι να είναι ο στρατός χωρισμένος. Διότι ήτο χωρισμένος ο στρατός. Αλλά έχω μία επιφύλαξη και σας καθιστώ προσεκτικό.

Ο Γρίβας δεν είχε μόνο γνώσεις από την μελέτη του, ήταν πολύ μελετηρός. Είχε μία φύση ανθρώπου που γύριζε πολύ εις τις ανορθόδοξες επιχειρήσεις, αυτές πού λέγονται (underground operations) ~~των Παρισίων~~ Γι αυτό η ΕΟΚ Α'είναι παράδειγμα στρατιωτικής οργανώσεως και συλλήψεως. Δεν είναι απλό πράγμα. Μέσα στην Αγγλία, έ. Μου λέει 'όμως, σε καθιστώ προσεκτικό.

Τον είχα και καθηγητή στη Σχολή Πεζικού τον Γρίβα, Πυροβολικού ήταν ~~επίσης~~ Αλλά όταν βγήκα από την Σχολή Ευελπίδων περνάγαμε και λίγο από το Πεζικό και ο Γρίβας είχε τότε έλθει από το Παρίσι και μας έκανε το Πεζικό. Αλλά μου λέει, σε καθιστώ προσεκτικό, ο Μακάριος θα δεις θα σε γελάσει. Του λέω, Στρατηγέ, αυτό θα είναι θέμα δικό του. Εγώ θα

2/1 δ. Α.Μ. 20-1-87

πρέπει να κάνω αυτή την προσπάθεια σαν ιερό καθήκον. Κάνε την, μου λέει, παιδί μου. Έτσι με έλεγε, ήταν μεγάλος βεβαίως αυτός και έπρεπε να με προσφωνεί έτσι.

Γυρίζω και πάω στον Μακάριο. Του λέω, Μακαριότατε ο στρατηγός συμφωνεί σε όλα. Και επειδή έγραφαν τότε ότι ζητούσαν Υπουργεία κλπ., λέω, σας φέρνω και την ευχάριστη πληροφορία ότι δεν θέλει τίποτα για κανέναν, ούτε γιατον ευατό του ούτε για τους ανθρώπους, ούτε Υπουργεία, ούτε τίποτα. Όμως λέγει ότι, αυτά που λέω εδώ στην μελέτη, που σας έδωσα, να γίνουν.

Αντίδραση τώρα του Μακαρίου: Αμέσως άλλαξε. Μου λέει, ξέρεις, εδώ γίνονται πολλά πράγματα. Προχθές μόλις κατάλαβα ότι οι έφεδροι αξιωματικοί που γίνονται είναι όλοι του Γρίβα, κανένας δικός μας. Του λέω, Μακαριότατε, προσέξτε. Αυτό που λέτε είναι ολέθριο για οργανωμένο στρατό. Δεν υπάρχουν δικοί μας και δικοί σας. Αυτό που σας λέω το έχω πεί και στον Βασιλιά Παύλο. Για σας - του είπα του Βασιλιά Παύλου - Δεν υπάρχουν δικοί μας. Διότι το είπε σε μένα ο Παύλος, "αυτός στρατηγέ είναι δικός μας". - "Δικός σας; Δικός σας"; Του λέω λοιπόν του Μακαρίου, το είπα και στο Βασιλιά αυτό, δεν υπάρχουν για σας στην Αρχή "δικοί σας" και "δικοί μας", είναι του Έθνους

3/1 δ Α.Μ. 20-1-87

60

είναι Έλληνες, είναι της Κύπρου. Οπότε δεν ξέρω αν ερεθίστηκε από αυτό και μου λέει το εξής, το οποίο είναι το βαρύτατο το οποίο άκουσα: "Εγώ Στρατηγέ εδώ - το έγραψε αυτό στις εφημερίδες στην Κύπρο και το έγραψε και εδώ - κινδυνεύω μόνο από τους Έλληνες και όχι από τους Τούρκους." Έμεινα! Διότι κατάλαβα ότι ήταν θέμα διοικήσεως, εξουσίας. Δεν ήταν δηλαδή εθνικό επίπεδο, να οργανώσουμε την άμυνα.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Και είχε δίκιο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ, κύριοι συνάδελφοι, παρακαλώ.

Ποιά εποχή ακριβώς; Μπορείτε να προσδιορίσετε στρατηγέ;

ΜΑΡΤΥΣ: Το 1972. Του λέω, Μακαριότατε, αυτό το οποίο είπατε είναι τρομερό, θα φέρει καταστροφές. Το αντελήφθη και με μασημένα λόγια κάπως το αναίρεσε.

(2Δ)

δ 1/2 Δ.Δ. (Θ.Σ.) 20-1-87

61

~~'Εχω εδώ και την αναφορά που έκανα στη Βουλή . 'Ολους τους έχω στο φάκελο .~~

'Εφυγα από την Κύπρο τελείως αποθαρρυμένος και σαν να έβ την εισβολή . Κάθησα τη νύκτα και συνέταξα ένα γράμμα προς τον Στρατηγό , το οποίο κοινοποιούσα και στον Μακάριο , δηλαδή το έσ και στους δύο . Λέω :

" Μακαριότατε, σας ευχαριστώ δια την άνετον ευκαιρίαν την οποίαν προσεφέρατε , να συζητήσω μαζί σας την κατάστασιν εις την Κύπρον και εις τον ευρύτερον Ελληνικόν χώρον ". 'Ηταν αυτά που λέγαμε γ την χούντα , για τους κινδύνους που είχε η Ελλάδα . " Σας εσωκλε αντίγραφον της προς τον Στρατηγόν Γρίβα - Διγενή επιστολής μου . Πιστεύω ακραδάντως ότι υπάρχουν αι προϋποθέσεις δια μίαν ενότητα των δυνάμεων , ήτις επιβάλλεται να γίνει το ταχύτερον " . Η επιστ απευθύνεται προς τον " Μακαριότατον Αρχιεπίσκοπον Μακάριον Γ'" .

Και η επιστολή που επισυνάπτω, είναι η επιστολή προς τον Γρίβα και λέω :

" Στρατηγέ , ο Μακαριότατος με παρεκάλεσε να σας διαβιβάσ τα εξής : " Συμφωνώ εις τον σκοπόν , διαφωνώ εις την μεθόδευσιν , εμμένω εις ό,τι διετύπωσα εις επιστολήν μου προς τον Στρατηγόν

Αυτά όλα είναι σε εισαγωγικά . Θα αφήσω αυτή την επιστολή .

Και τώρα επεξηγώ και εγώ την προσωπική μου εντύπωση , γιατί δεν τον ξαναείδα τον Γρίβα. Δυστυχώς πέθανε μετά και δεν τον ξαναείδα . Αλλά θέλω να πω την προσωπική μου εντύπωση από αυτά που μου είπε . Λέω λοιπόν :

" Η προσωπική μου γνώμη κατόπιν πολυώρων συζητήσεων " - δώδεκα ώρες συζητήσεις είχαμε με τον Μακάριο κεκλεισμένων των θυρών που λένε , δεν άφηνε να μπει κανείς μέσα , δύο εις την Προεδρία και μία εις την Αρχιεπισκοπή , δώδεκα ώρες ~~με το~~ στο ημερολόγιο γραμμένες- "εις τρεις συναντήσεις μου μετά του Μακαριοτάτου , είναι ότι δια της μεθοδεύσεως ως την εννοεί " - γιατί είδατε ότι λέει διαφωνώ εις την μέθοδον - " και ως την εφαρμόζει , γίνεται εις την πράξιν εκτροπή εκ του σκοπού της αυτοδιαθέσεως και επομένως αλλαγή σκοπού " — γι'αυτό σας είπα προσέξτε το σκοπό , όλο το πρόβλημα είναι ο σκοπός , πού πήγανε και που πάνε τώρα — "πράγμα το οποίο επεσήμανα στο Μακαριότατο και ότι είναι τούτο συνέπεια της περί εφικτού" - ήταν η λέξη που εισήγαγον εδώ - "συγχύσεως την οποίαν εδημιούργησαν οι κύκλοι" - τους ακούσατε εδώ τους κύκλους - " οι οποίοι επίεσαν τον Μακαριότατο δια την αποδοχήν συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου . Πιστεύω ότι τα επικείμενα γεγονότα " - τα οποία τους είχα πει, γιατί τότε γίνονται όλα αυτά - " θα

3/2 Δ.Δ. (Θ.Σ.) 20-1-87

63

πιέσουν τον Μακαριότατο , ώστε συντόμως να υιοθετήσει τας απόψεις μου , τας οποίας διετύπωσα και εις εκείνον ως και εις εσάς " - του το λέω και τον δεσμεύω - " και να συνασπιστούν αι Εθνικαί Δυνάμεις του ελληνισμού της Κύπρου , υπό συλλογικήν ηγεσίαν , δια να αποκρούσουν τας ενεργείας των εχθρών της ελευθερίας της Κύπρου και να επιτύχουν την εθνική αποκατάστασιν . Νομίζω ότι σήμερον, οπότε είναι τόσο φανεραί αι επιδιώξεις " - τα είχα αναλύσει όλα , φαινόταν καθαρά - " των εχθρών της Κύπρου , επιβάλεται να πραγματοποιηθή η ενότης το ταχύτερον . Διεπίστωσα τον πατριωτισμόν και το αίσθημα ευθύνης του Μακαριοτάτου " - αυτό που σας είπα ίσως να έρχεται σε αντίθεση με τα προηγούμενα , αλλά είμαι υποχρεωμένος στην επιστολή να το γράψω, διότι πήγαινα να συνενώσω τις δυνάμεις , δεν πήγαινα να τις διασπάσω και γι'αυτό λοιπόν λέω στο Στρατηγό ότι διεπίστωσα τον πατριωτισμόν και τα αισθήματα ευθύνης του Μακαριοτάτου - " όστις εξεφράσθη μετά θαυμασμού δια το πατριωτικόν έργον το οποίον προσεφέρατε και την αναγνώρισιν εκ μέρους του των αγνών προθέσεών σας και του δικαιώματος να προσφέρετε εις τον τόπον " . Μου τα είπε αυτά ο Μακάριος πράγματι υπέρ του Γρίβα .

"Νομίζω ότι η στρατηγική μου εκτίμηση"-είναι αυτό το χαρτί το οποίο αφήνω και δεν αφήνω , σας είπα μερικά σημεία τα οποία

4/2 Δ.Δ. (Θ.Σ.) 20-1-87

64

δεν πρέπει να δουν το φως της δημοσιότητας- "του Μαΐου του 1971" - συμπεράσματα και προτάσεις έχει αυτό - " με την οποία λέγει ο Μακαριότατος ότι συμφωνεί , δύναται να αποτέλεσει βάσιν δια την έναρξιν μεθοδικής αλλά συντόμου διαδικασίας δια τον συνασπισμόν των Εθνικών Δυνάμεων .

(2Κ)

(2Δ) 1/2 Κ   ΕΓ 20/1/87

65

Παρ'όλα τα δύσκολα και δυσοίωνα εξωτερικά φαινόμενα, ήταν δεδομένη, της καταστάσεως, σάν δημιουργήσαν μία κατάσταση, ώστε καταδικασμένη, είμαι αισιόδοξος ότι δύναται να επιτευχθεί μία συμφωνία ταχέως πρίν μας παρασύρουν τα γεγονότα τα οποία μας παρέσυραν. Είμαι στη διάθεση σας όπως και στη διάθεση του Μακαριότατου στον οποίο του αποστέλλω αντίγραφο της παρούσης, ώστε να το έχουν και οι δύο αυτό για να παίρνουν τις ευθύνες τους.

Η μεγαλύτερη πράξη από την οποία μπορούμε να πούμε συνετέλεσε στην εισβολή, διότι από εκεί αρχίσαμε είναι αυτή δηλαδη είχαν γίνει οι θήλακες και είχε γίνει η εισβολή. Αγγλική δε η πράξη αυτή, το λέγω και στην αναφορά που κάνω στη Βουλή. Δεν σταματούν οι προσπάθειες μου εδώ. Ενημερώνω παράγοντες άλλους τότε, δηλαδή των Κυπρίων στο ΟΗΕ μέσω του Ροσίδη, με επιστολές. Και επίσης κατα κάποιο τρόπο με ανάλυση δημοσιεύματος, αποκρούω αυτές τις απόψεις που έλεγαν το εφικτό με άρθρο που δημοσίευσα τότε στο "ΒΗΜΑ". Και στέλλω μία προσωπική επιστολή στον τέως τότε, επί δικτατορίας ήταν, υπουργό Αβέρωφ ο οποίος τότε επέμενε να υποστηρίζει δημοσίως τις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Σ'αυτή την επιστολή αναλύω όλο το Κυπριακό, λέγω το σφάλμα, λέγω τι έπρεπε να κάνουν και γιατί έφυγαν από το σκοπό που έθεσε η πρώτη

2/2 Κ ΕΓ 20/1/87

66

Κυβέρνηση που πήγα εκεί και το εφικτό το οποίο το λέγω τώρα εδώ δεν έννοια στρατηγικής. Η στρατηγική λέγει, ότι ο σκοπός δεν εγκαταλείπεται ποτέ. το εφικτό είναι έννοια τακτικής. Δηλαδή σήμερα δεν μπορούμε να πάρουμε αυτό, μην επιμένετε, δεν έχουμε δυνάμεις, μην την πάθουμε πάλι και γυρίσουμε πίσω και έχουμε απώλειες, αφήστε, αλλά σκοπεύουμε στην ελευθερία της Κύπρου. Αυτό μπορούμε σήμερα, αυτό παίρνουμε, δεν υπογράφουμε να τελειώνει. Τότε δένεις και τις άλλες γενεές, των άλλων που θέλουν να επιτύχουν την ελευθερία. Αυτή την επιστολή την έχω, εάν νομίζετε ότι είναι αναγκαία για το Κυπριακό, την έστειλα στον Αβέρωφ δεν την δημοσίευσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτό δεν είναι θέμα δικό μας στρατηγέ. Εσείς ό,τι νομίζετε ότι πρέπει να καταθέσετε στην Επιτροπή να το καταθέσετε. Εμείς πώς να ξέρουμε τι γράφει η επιστολή σας; Αλλά θα μου επιτρέπατε, με την άδειά σας κύριοι συνάδελφοι, βεβαίως αυτά αποτελούν πτυχές του Κυπριακού πάρα πολύ σοβαρές και δείχνουν πόσο σεβασμό πρέπει να τρέφει κανείς και προς την προσωπική σας ιστορία. Αλλά θα μου επιτρέψετε να σας παρακαλέσω, επειδή είναι ένα θέμα στο οποίο και ο χρόνος κατά κάποιο τρόπο παίζει ρόλο, θα σας παρακαλούσα να φτάσουμε στο '74 και στα γεγονότα αυτά τα οποία απετέλεσαν την αιτία όλης αυτής της καταστάσεως ή μάλλον την αφορμή, διότι

3/2 Κ ΕΓ 20/1/87

67

οι αιτίες είναι πολλές, βέβαια αναφέρατε αρκετές, αλλά να έρθουμε στο 1974 τώρα.

ΜΑΡΤΥΣ: Παρακολούθησα, λοιπόν, το θέμα στενά και έπαιρνα πληροφορίες από ξένους σταθμούς κυρίως από το Λονδίνο. Όταν δε μου εδίδετο μία ευκαιρία σε καμία κηδεία στρατιωτικών και ήταν κανένας της χούντας και ερχόταν και έλεγε "τα σέβη μου," διότι έτσι έκαναν, αμέσως τους έλεγα το θέμα - προσοχή - διότι φαινόταν που τους πήγαιναν οι άλλοι. Οπότε γίνεται η εισβολή. Τα θέματα όμως κύριε Πρόεδρε τα παρακολούθησα όλα.

Ξεκινάω στις 22 του μηνός και πάω στον Ανδρουτσόπουλο, διότι η σκέψη η δική μου είναι-και στο στρατό-ότι εκείνος που είναι η εξουσία την ώρα εκείνη. Δεν θα εξετάσω τίποτα άλλο, πόλεμος γίνεται, δεν θα εξετάσω άν καλά τον έβαλαν και οι Αμερικανοί και οι Έλληνες. Εκείνη την ώρα ήταν Πρωθυπουργός και εκείνη την ώρα έπρεπε να κινηθούν τα σχέδια αμύνης της χώρας. Και επειδή είδα ότι έκαναν το λάθος, το σχέδιο επιστρατεύσεως το έκαναν γενικό και έγινε αυτή η ανωμαλία, του είπα ότι ήταν λάθος. Και το απαλείφουμε τώρα, διότι εφαρμόζεται το μισό, δηλαδή, ήταν να γεμίσουν οι εν ενεργεία μεραρχίες και όχι να κάνει ο Ιωαννίδης πανστρατιά

(2ΠΑ)

(2Κ)
1/2 ΠΑ (Ε.Μ) 20.1.87

68

Η Ελλάς λέω έχει τη δύναμη και στρατηγική θέση πλεονεκτική έναντι της Τουρκίας και αν έχουμε απόφαση, την Τουρκία την κάνουμε και παραλύει. Το 1912 οι δυνάμεις οι ελληνικές ήσαν πολύ ασθενέστερες. Ποιοί ευθύνονται όμως για το ότι νομίζουν οι πολιτικοί ότι εμείς πρέπει να παραδοθούμε στην Τουρκία; Υπάρχουν εδώ ευθύνες και θα τις βρείτε. Λέω λοιπόν: "Θα αντισταθείτε. Έχετε και δύναμη και θέση". Και με ρώτησε ένα πράγμα στις 10.30' στις 22 του μηνός Ιουλίου το 1974.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Έχω την αίσθηση κύριε Πρόεδρε, και θα ήθελα να παρακαλέσω με κάθε σεβασμό, εάν υπάρχουν γεγονότα προ του 1974 του Ιουλίου -συνεπής με όσα έχω πει- θα ήθελα να τα ξέρω. Να μου επιτραπεί να πω ότι ό,τι αφορά το 1974 λίγο πολύ τα ξέρω, τα πριν του 1974 δεν γνωρίζω και με κάθε σεβασμό θα παρακαλούσα να δοθεί άνεση στο μάρτυρα, εάν έχει περιστατικά προ του 1974, όμοια με τα προηγούμενα, να τα καταθέσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εγώ εξέφρασα προηγουμένως αντίθετη αντίληψη, αλλά εάν θέλετε, κύριοι συνάδελφοι, να επανέλθουμε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Για το 1972 - 1974 είναι καλύτερα να μας πει.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Όταν υποβάλουμε ερωτήσεις θα τα ξεκαθαρίσουμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εγώ νομίζω ότι καλώς βρίσκεται στο

2/2 ΠΑ (Ε.Μ) 20.1.87

68

1974 ο μάρτυς και εν πάση περιπτώσει, αν παρέλειψε κάτι, θα τα ερωτήσουμε. Δεν υπάρχει λόγος να μας τα πει μονοκονδυλιά.

Συνεχίστε, κύριε μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ. Η ερώτηση που μου έκανε ήταν η εξής: "Στρατηγέ -δεν τον ήξερα αυτόν τον άνθρωπο, ούτε ποτέ τον είχα συναντήσει, πήγα μέσω ενός πατριώτου του δικηγόρου φίλου μου- γιατί αυτοί από το πρωΐ, ενώ δέχονται εκεχειρία, κατάπαυση πυρός, θέλουν να εφαρμοσθεί στις 6 η ώρα". Του λέω: "Για την απόβαση κρίσιμο είναι το πρώτο 24ωρο, αυτοί το πέρασαν και δεν έκαναν τίποτα. Τώρα είναι στο τρίτο, είναι σε κρίσιμη κατάσταση. Θα μπορούμε να διαλύσουμε τώρα την Τουρκία". Και είδατε τα χαρτιά που βρέθηκαν στους Τούρκους, ότι ήσαν έτοιμοι να συμπτυχθούν εάν επενέβαινε οιαδήποτε δύναμη ελληνική."Γι'αυτό, ενώ εσείς σταματάτε και εκείνοι δεν πολεμάνε, αυτοί μεταφέρουν". Μου λέει: "Καλά, ευχαριστώ". Ακόμη είπε: "Σημειώστε τη διεύθυνση και το τηλέφωνο του στρατηγού μήπως τον χρειασθούμε". Ούτε με χρειάσθηκαν, ούτε τους χρειάσθηκα και έγιναν αυτά που έγιναν.

Δεν σταμάτησα όμως εδώ. Πήρα τον στρατηγό Γκίκα στο τηλέφωνο, τον οποίο είχα προϊστάμενο στον στρατό. 'Οταν εγώ στο ΝΑΤΟ ήμουν συνταγματάρχης, ήτο αρχηγός. Και σας είπα προηγουμένως ότι είχα γράψει δύο τρεις επιστολές τελείως προσωπικές για τους αρχηγούς. Η μία ήταν σε

3/2 ΠΑ (Ε.Μ) 20.1.87

εκείνον για να του πω τα χάλια που είχαμε στο ΝΑΤΟ, που νόμιζαν όλοι ότι ΝΑΤΟ είναι "κοιμηθείτε ήσυχοι 'Ελληνες", ενώ εκεί ήταν η μεγάλη παγίδα που είχαμε πέσει. Και του λέω: "Στρατηγέ, αντιδράστε". Μου λέει: "Δεν έχουμε δυνάμεις, τα έχουν διαλύσει όλα". Του λέω: "'Οχι, δεν είναι έτσι". Οι δυνάμεις που υπήρχαν στο στρατό έφυγαν. Οι μεραρχίες που έμειναν είναι καλές και υπήρχε υψηλό ηθικό του λαού.

(2ΓΡ)

(2ΠΑ)

<u>1/2 ΓΡ (Δ.Γ.) 20-1-87</u>

Είναι ανάλυση ψυχολόγων αυτό, γιατί προκύπτει. Εγώ όμως το είχα ως δεδομένο, παρόλο το χάλι τότε γιατί η πράξη της Τουρκίας και η πράξη του ΝΑΤΟ αντιλαμβάνονται όλοι ότι ήταν μία πράξη η οποία προήρχετο απο το ΝΑΤΟ ήταν της Τουρκίας. Ειδα όμως μία αδικαιολόγητη αντίδραση. Ενώ άλλοτε με καλούσε και εδέχετο τις προτάσεις μου και έλεγε και στους άλλους ότι ο Σιαφαράς μελετάει είναι εγγυημένο, εκεί εμούδιασα έτσι, ώστε εγώ να αυθαδιάσω και να του πω μία λέξη την οποία εγώ δεν λέω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ ο κύριος Γκίκας ήταν εν ενεργεία τότε;

ΜΑΡΤΥΣ: Υπουργός ήταν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Της κυβερνήσεως Ανδρουτσοπούλου;

ΜΑΡΤΥΣ: Καραμανλή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Φθάσατε στην κυβέρνηση Καραμανλή δηλαδή.

ΜΑΡΤΥΣ: Ακριβώς τώρα είναι η εισβολή. Παίρνω τον πατριώτη μου τον κύριο Παπακωνσταντίνου, Υπουργός ήταν τότε, δεν ξέρω ποιό Υπουργείο είχε. Του λέω να δω τον Πρόεδρο. Ο Καραμανλής ήταν τότε Πρόεδρος. Καίτοι παλαιότερα κάτι μελέτες που είχα τις είχαν πάει στο Παρίσι και

2/2 (ΓΡ) (Δ.Γ.) 20-1-87 72

είχε εκφραστεί ο Καραμανλής μπράβο πως ο Σιακαράς αντιδρά στην Χούντα και γράφει αυτά - για τις βάσεις έγραφα εγώ- και θατου γράψω κ.λ.π Ούτε μου έγραψε, ούτε με εδέχθη για να τουπω τα πράγματα. Είχε δεχθεί ανθρώπους άλλους οι οποίοι ήταν ανίδεοι της καταστάσεως , αλλα εμένα δεν με εδέχθη. Μετά απο δύο μηνες που θα γινόντουσαν εκλογές με πήραν γιάνα μου πούν ότι είχαν πετάξει το σημείωμα κάπου , ενώ όλα αυτά είναι συναφή. Δεν θέλαν να ακούσουν τέτοιες απόψεις. Είχαν ορισμένο σχέδιο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ποίοι;

ΜΑΡΤΥΣ: Παίρνω τον Μαύρο, ο οποίος τότε ήταν Υπουργός Εξωτερικών μου λέει: Τώρα δεν μπορώ , φεύγω για την Γενεύη, όταν γυρίσω -είναι ζωντανοί όλοι αυτοί- . Οταν γύρισε -είχε γίνει ο Αττίλας 2 βεβαίως - τότε με φώναξε , πήγα επάνω στην Πολιτεία, δεν ξέρω που ήταν το σπίτι.....

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ : Στην Ερυθραία.

ΜΑΡΤΥΣ: Εμένα δεν με πειράζει να με διακόπτετε. Μπορεί να έχετε μία απορία , δεν ακούσατε καλά , δεν είναι θέμα θα το ξαναπώ.

Αφού μου είπε τα διατρέξαντα στο Λονδίνο -είχε γίνει εν τω μεταξύ ο Αττίλας 2- μου λέει πάω τώρα να δώ τον Πρωθυπουργό. Θέλεις να τον δείς; Του λέω, ακούστε, ζήτησα δύο φορές τότε , ίσως δεν θα

3/2 ΓΡ (Δ.Γ.) 20-1-87

73

θέλει. Οχι μου είπε, εάν το πω εγώ θα θέλει. Μου είπε να είστε στο σπίτι σας , είχε το τηλέφωνό μου , σε μισή ώρα θα σε πάρω. Εγώ πάντοτε όταν πήγαινα να δώ κάποιον έχω ένα χαρτάκι με σημειώσεις υπογεγραμμένο γιανα φέρω τις ευθύνες μου έτσι και τότε, είχα ένα χαρτάκι και έλεγα θα κανετε αυτά στο στρατό. Μία σελιδούλα ήταν. Το έδωσα αυτό το χαρτί καιτονείπα να το δώσει στον Καραμανλή. Και του είπα προσέξτε μη διαλύσετε το στράτευμα. Αλλάξτε όλη την ηγεσία. Το στράτευμα έχει ικανότητες εκπαιδευτικές για όλα.Το θέμα δεν είναι τι είχαν κάνει άλλοι παραγοντίσκοι μικροί. Το υπέγραφα αυτόπάντοτε για να παίρνω τις ευθύνες μου, για να μην λέω μόνο λόγια. Εγραφα και άλλα δύο τρία σημεία το πήρε, με ευχαρίστησε , σας είπα το κυριότερο. Με ρώτησε , θέλεις να σε κάνουμε αρχηγό του ΓΕΕΘΑ ; Σε όσες περιπτώσεις και παλαιότερα πήγαινα για να εισηγηθώ ορισμένα πράγματα, για να με ξεφορτωθούν , ποιός ξέρει γιατί ,λέγανε κάτι τέτοια. Του λέω όχι για να είμαι ελεύθερος εγώ δεν πρέπει να έχω κανένα αξίωμα και αυτο το έλεγα σε όλους. Ποτέ δεν εδέχθη αξίωμα . Μου επρότεινε και ο βασιλεύς όταν αποστρατεύθηκα Υπουργεία κ.λ.π. -τις κυβερνήσεις μέσα στα χέρια τους τις είχαν- δεν δέχθηκα τίποτα να το ξέρετε αυτό και ίσως πολλοι να το έχετε μάθει ,του είπα όχι καιτου πρότεινα 3,4 πρόσωπα του ναυτικού της αεροπορίας και της Ξηράς.

Γνωρίζω

(2 ΒΑ)

(2ΓΡ)

1/1 (ΒΑ) (Γ.Π.) 20-1-87

74

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΒΧΑΣ:Ποιός;

ΜΑΡΤΥΣ: Στο Μαύρο. Να πείτε στον Καραμανλή αυτό. Έτσι; Τίποτε δεν έγινε και απ'αυτά, ούτε από τα άλλα που ήταν γραμμένα. Και τελείωσε αυτή η τραγωδία και έψαξαν να βρουν πως ξεκίνησε, ενώ βεβαίως όλα ήταν προσχεδιασμένα.

Όμως, όπως σας είπα, επειδή ενδιαφερόμουν, λέω πάλι σε κάποια κηδεία - αρχηγός δεν ξέρω ποιός ήταν-"κινήσατε την ποινική δίωξη;" Λέει: " Το σταματήσαμε, το κάναμε ". "Δεν έχει κανένας το δικαίωμα να σας αφαιρέσει αυτό το δικαίωμα. Είναι δικαίωμα της διοικήσεως. Και η ποινική δίωξη κατά το στρατιωτικό ποινικό δίκαιο είναι αυτεπάγγελτος και πρέπει να γίνεται άμεσα και ταχέως, διότι αλλιώς χάνονται τα πειστήρια. Έρχεται το πραξικόπημα και δεν έχετε κάνει τίποτα; Τί είναι αυτά; Έχετε επιχειρήσεις, εγκατάλειψη θέσεων, όλα. Τίποτα."

Θα σας απαριθμήσω τα αντικείμενα εκείνα τα οποία τους είπα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σε ποιόν το είπατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Εκεί στην κηδεία σε κάποιον από τους αρχηγούς. Μόνο σε κηδεία, γιατί δεν τους έβλεπα αλλού. Ήταν κάποιος εκεί, νομίζω ένας αντιστράτηγος. Τους είπα να κινήσουν ...

2/1 ΒΑ (Γ.Π.) 20.1.87

75

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ναι, την ποινική δίωξη.

ΜΑΡΤΥΣ: Στρατιωτικό ποινικό δίκαιο, άρθρο 26 " προδοσία της χώρας". "Παράδοση εμπιστευθείσης θέσεως", άρθρο 27. 'Ολα αυτά, αν είχαν γίνει. Δεν έγινε τίποτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Στρατηγέ με συγχωρείτε. Μπαίνετε σε λεπτομέρειες. Π.χ. αναφέρεσθε στο άρθρο 26 του στρατιωτικού ποινικού κώδικος. Το άρθρο 26 του στρατιωτικού ποινικού κώδικα λέει : " 'Οστις εν καιρώ πολέμου ..." Δεν είχαμε πόλεμο στρατηγέ. Ας το αφήσουμε αυτό. Είναι ορισμένα νομικά θέματα τα οποία ξεφεύγουν από την αρμοδιότητά σας. Σας παρακαλώ θερμώς να προχωρήσουμε στα γεγονότα του 1974, στα συγκεκριμένα γεγονότα: Δηλαδή στο πραξικόπημα και στην εισβολή. Και ακόμη, επειδή είπατε για την ανάμειξη της αγγλικής δυνάμεως, θα σας παρακαλέσω να μας πείτε πως ανακατεύθηκε η αγγ λική δύναμη και από που έχετε τις σχετικές πληροφορίες.

ΜΑΡΤΥΣ: Είμαι υποχρεωμένος να σας πω ότι το άρθρο 273 του στρατιωτικού ποινικού κώδικα απαγορεύει την αναστολή για θέματα εγκλημάτων στρατιωτικών. Εγκλήματα λέγονται και εν ειρήνη και εν πολέμω. Δηλαδή λέει: " Αρμόδιος Υπουργός δύναται να αναστείλει προσωρινώς την έναρξη ή την πρόοδο της ποινικής διώξεως, αλλά μόνο επί πολιτικών

3/1 ΒΑ (Γ.Π.) 76 20.1.87

εγκλημάτων και εκείνων εξ'ων δύνανται να διαταραχθώσι τις διεθνείς σχέσεις του Κράτους ". Επομένως τα στρατιωτικά εγκλήματα δεν αναστέλλονται. Και όταν τα αναστέλει η Κυβέρνηση, αφαιρεί δικαίωμα της διοίκησεως και επεμβαίνει στην στρατιωτική δικαιοσύνη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας παρακαλώ αφήστε αυτό το νομικό θέμα ,θα το χειριστεί η επιτροπή.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ο κύριος μάρτυς αναφέρει αυτά, γιατί πρόκειται να καταλογίσει ευθύνες στην πολιτική ηγεσία, γιατί έκανε αυτό και γιατί δεν έκανε το άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Όχι, δεν λέει αυτό. Λέει ότι είναι παράνομη η αναστολή. Άλλο το ένα, άλλο το άλλο. Το ότι ήταν καλή πράξη η αναστολή της ποινικής δίωξη, το καταλαβαίνω να μας το πει. Το αν είναι παράνομος ή όχι, ας το αφήσει να το βρούμε εμείς που είμαστε και νομικοί.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Ναι, αλλά οδηγείται σε κάποιο συμπέρασμα αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης); Κύριε Κουτσογιάννη, με συγχωρείτε, αλλά η θέση του ζητήματος είναι αυτή, όπως τη λέω εγώ . Δεν θέλω να διεκδικήσω το αλάθητο υπέρ του εαυτού μου, αλλά έτσι είναι το πράγμα, Άλλο το καλή πολιτική , εσφαλμένη πολιτική, και άλλο το νομικώς ορθό ή όχι.

4/1 ΒΑ (Γ.Π.) 20.1.87

Αυτό είναι άλλο θέμα.

ΜΑΡΤΥΣ: Επειδή το στρατιωτικό ποινικό δίκαιο, κύριε Πρόεδρε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Στρατηγέ μου, με συγχωρείτε. Η νομική ερμηνεία αυτού του πράγματος ανήκει ... σε όλους τους ανθρώπους ανήκει, αλλά είναι νομική. Αν το νοημά σας είναι να πείτε ότι υπήρξε εσφαλμένη κυβερνητική ενέργεια για αναστολή ποινικής διώξεως, τότε βεβαίως ....

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν θέλω να πω μόνο αυτό. Θέλω να πω ότι οι αρχηγοί του Επιτελείου εγκατέλειψαν δικαιωμά τους, το οποίο ήταν του βαθμού και της θέσεώς των , πράγμα το οποίο θα έπρεπε να τους αναγκάσει να πουν: " Κύριοι μου αφαιρείτε το δικαίωμα να ελέγξω; Διότι το στράτευμα διαλύεται ". Σιωπηρώς τι σημαίνει αυτό; Κύριε Πρόεδρε, τι σημαίνει αυτό όταν αρχηγός ΓΕΕΦΑ, αρχηγοί των επιτελείων, όλοι, είχαν υπευθύνους κάτω οι οποίοι εμπίμπτουν σ'αυτά; Πώς τους αφαιρείται αυτό; Εμένα στην Κοζάνη κάτι πήγαν να μου κάνουν και λέω "παραιτούμαι , διότι μου αφαιρείτε δικαίωμα του βαθμού μου". 'Ηταν τότε που μπήκαν δύο στρατιώτες κι έγιναν τα επεισόδια με τη Γιουγκοσλαβία. 'Εχω το δικαίωμα και δεν μπορείτε να μου το αφαιρέσετε. Το αφαίρεσαν, κύριε Πρόεδρε .'Ενας πολιτικός και ένας στρατιωτικός της ηγεσίας δέχθηκαν να τους αφαιρεθεί το δικαίωμα. Αυτό είναι το θέμα.

5/2ΒΑ (Α.Δ) 20.Ι.87

78

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ορίστε, προχωρείστε.

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ νομίζω ότι έχω τελειώσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης).Θα μου επιτρέψετε να σας ρωτήσω. Για το πραξικόπημα εναντίον του Μακαρίου, ξέρετε τίποτα; Για την προπαρασκευή, για την οργάνωση, για την εκτέλεση κατά της Δημοκρατίας της Κύπρου, κατά Αρχηγού ξένου κράτους -όποιον όρο θέλετε χρησιμοποιείστε- ξέρετε τίποτα;

ΜΑΡΤΥΣ. Θα σας πω γι'αυτό ακριβώς. Σε δύο περιπτώσεις, πάλι από ανάλυση των γεγονότων, κι απ' αυτά που άκουγα κι απ' αυτά που μάθαινα, ακόμα και από εκεί, ειδοποίησα το Μακάριο ότι κινδυνεύει η προσωπική του ζωή. Τη μία ήμουν στην Αμερική τότε, και τη μία ήμουν εδώ. Και στις δύο περιπτώσεις δεν άργησε πολύ και έγινε το πραξικόπημα. Από εκεί δεν είχα πληροφορίες. Αλλά έβλεπα ότι, όπως τα έφερναν τα γεγονότα από εδώ οι 'Αγγλοι και κάτω, έπρεπε να λείψει ο Μακάριος. 'Αρα ποια είναι μυστική υπηρεσία, η οποία δεν θα το έκανε αυτό; 'Ετσι το έβγαλα . Δεν είχα πληροφορίες. Εγώ δεν είμαι μάντης. Μελετώ τα θέματα . 'Οπως το έχουν φέρει το θέμα, δεν καταλαβαίνετε; 'Οπως η επιστολή που έγραψε εδώ στον Γκιζίκη, ήταν κατευθείαν το πραξικόπημα. Δεν το καταλαβαίνετε; Το έγραψαν και δημοσιεύθηκε σε ένα περιοδικό που έχει μεγάλη κυκλοφορία . Γιατί δυστυχώς δεν

6/2 BA (Α.Δ.) - 20.1.87

7ρ

το δημοσίευαν οι εφημερίδες. Το ΑΝΤΙ όμως δημοσίευσε όλη την μελέτη.

Και λέγω: Ούτε το πραξικόπημα, ούτε η επιστολή του Μακαρίου, ούτε η ομιλία του Μακάριου στον ΟΗΕ ήταν η αιτία της εισβολής.

Η εισβολή ήταν γνωστή δύο μήνες πριν. Γιατί; Διότι για να κάνουν εισβολή, όπως έγινε, έπρεπε να κάνουν αναδιάταξη δυνάμεων. Τεχνικό το θέμα. Μετην αναδιάταξη δυνάμεων, με τη διάταξη που είχε το ΝΑΤΟ, η Τουρκία απαιτούσε ορισμένες κινήσεις. Γι'αυτό κατηγόρησα και το ΝΑΤΟ, διότι ήξερε ότι θα γίνει εισβολή. Και κατηγόρησα το Ελληνικό Επιτελείο και το Επιτελείο της Κύπρου, ότι 2 μήνες πριν από το Μάη, δηλαδή, έπρεπε να ξέρουν την εισβολή. Ποιοι κάνανε λοιπόν πραξικόπημα; Τι έγραψε ο άλλος στην επιστολή; Τι πήγαινε και έλεγε στον ΟΗΕ, ότι είναι ελληνική εισβολή, ενώ ήταν κατά του προσώπου του; Αλλά κανένα από αυτά δεν ήταν η αιτία. Απόφαση των Τούρκων καιτων Άγγλων ήταν να γίνει η εισβολή. Και να δείτε που θα πάνε ακόμη αν εμείς δεν εφαρμόσουμε μια πολιτική. Και σας ρωτώ εσάς, κ.Πρόεδρε, γιατί η σημερινή Κυβέρνηση δεν κατήγγειλε, αυτά που είχα πει εγώ στο Παπανδρέου, την Αγγλία; Γιατί; Ψάξτε γύρω σας, παντού, και θα βρείτε κάποια αιτία που μας μουδιάζει. Επομένως, πως το έκανε αυτό η Κυβέρνηση, το σταμάτησε, αλλά και πως το δέχθηκαν οι στρατηγοί; Καταλαβαίνετε τι είναι αυτό; Άρα είναι μία συμπαιγνία;

7/2 ΒΑ Α.Δ. 20.1.1987

80

Εσείς θα το βρείτε. Εγώ όμως αν θα ήμουν αρχηγός, ή σωματάρχης, θα έλεγα "Σας τα λέω" και θα έφευγα και θα κατήγγειλα αυτά. Δεν το κάναμε. Γιατί; Θα το βρείτε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι εξαντλήθηκε η εξέταση του μαρτύρου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Νομίζω και εγώ. Θα ήθελα όμως να ερωτήσω κάτι.

Σας παρακαλώ απαντήστε μου, αν ξέρετε, ποιός οργάνωσε, ποιός διέταξε, ποιός εξετέλεσε, το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου, ή κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έχω επ'αυτού καμμία πληροφορία αυτής της φύσεως που λέτε. Αλλά έχω μία στρατιωτική ανωτάτης θέσεως γνώμη, ότι αυτά έπρεπε ήδη να υπάρχουν, αν οι ανακρίσεις εγένοντο στις πρώτες εβδομάδες, όπως λέει ο κανονισμός.

(2Ν)

(2ΒΑ)
1/2 Ν. Α.Μ. 20-1-87

81

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Με συγχωρείτε κύριε μάρτυς, αλλά το είπατε, το τονίσατε και γράφτηκε στα πρακτικά. Το ξερουμε αυτό.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έχω πληροφορίες .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Το καταλάβαμε. Απο κει και πέρα δεν ξέρετε ούτε ποιός οργάνωσε ούτε ποιός διέταξε. Θέλω να μου απαντήσετε ως στρατιωτικός πλέον και μάλιστα ως στρατιωτικόςτης δική σας περιοπής.

ΜΑΡΤΥΣ: Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αν δεν γινόταν το πραξικοπημα, θα μπορούσε να εχει επιτυχή εκβαση η εισβολή των τούρκων;

ΜΑΡΤΥΣ: Οχι. 'Ομως θα σας πω κάτι που είναι πολύ λεπτό. Ως γενικός επιθεωρητής είχα ασχοληθεί, γιατί η επιχειρησιακή διοίκηση και ο έλεγχος των δυνάμεων και των ελληνικών που ήταν στην Κύπρο, τότε που πήγε η μεραρχία, έκανα το χαρτί εγώ και το είπα προσωπικά στο Γρίβα, αυτό που λένε οι ξένοι operational control πού έπρεπε να ανήκει στο τοπικο διοικητή. Αποτέλεσμα που δεν ανήκε αυτή η εξουσία στον τοπικό διοικητή είναι το γεγονός ότι οταν ο Μακάριος τους έδωσε αυτά τα 13 σημεία που σας είπα οι μεν τούρκοι πήγαν στον Ιλαρίωνα, ο δε μακαρίτης Περίδης με σταυρωμένα τα χέρια όταν

2/2 Ν. Α.Μ. 20-1-87

82

τονρώτησα γιατί, μου είπε οτι περίμενε διαταγή .Πως περίμενε διαταγή; Ήρθε εδώ το σήμα, το πήρε το Υπουργείο , το Υπουργείο το έδωσε στον άλλο μακαρίτη τον Γαρουφαλιά . Ο Γαρουφαλιάς δεν πήγε στον Πρωθυπουργό, πήγε στα ανάκτορα που είχαν τους δικούς τους συμβούλους . Εκεί λοιπόν είναι το κανάλι που πρέπει να ερευνήσετε . Είχαν, λοιπόν, εξακριβώσει ότι η μεραρχία πήγε εκεί με την ανοχή αυτών που εδώ έκαναν την μυστική εξωτερική πολιτική. Ειχαν υποσχεθεί βέβαια να ικανοποιήσουν τον Παπανδρέου. Εμένα μου είπε ο Παπανδρέου πως δεν ήταν αυτό. Θα τους κτυπήσουμε, μου είπε. Είναι λάθος, κύριε Πρόεδρε, του είπα. Σημασία έχει οτι ήθελαν την εξουσία και τη διοίκηση για να γίνει πόλεμος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αν μου επιτρέπετε κύριε μάρτυς, θέλω να συνοψίσω αυτά που είπατε. Πρώτο είναι ότι αν δεν γινόταν το πραξικόπημα δεν ήταν δυνατή η επιτυχής έκβαση της τουρκικής εισβολής. Δεύτερο αν εφαρμόζονταν τα σχέδια που υπήρχαν τότε και πάλι δεν θα ήταν εφικτή και δυνατή η επιτυχία της τουρκικής εισβολής.

ΜΑΡΤΥΣ: Έτσι είναι. Έπρεπε όμως να μην τηλεφωνούν. Εγώ νόμιζα ότι κατόπιν της αναφοράς που είχα κανει, θα έκαναν και άλλοι και οτι το πράγμα είχε διορθωθεί. Ήρθαν και σας είπαν οτι τηλεφωνούσαν για το αραμικρό. Αυτό βέβαια ήταν στρατηγική αδυναμία.Λέει η στρατηγική

3/2 Ν. Α.Μ. 20-1-87

83

ότι δίνουμε στρατηγικές οδηγίες αυτές που λέγονται strategic directives και ο τοπικός διοικητής θα κάνει το τακτικό μέρος της μάχης ανάλογα με την διεύθυνση που έχουν οι γραμμές . Ομως δεν το είχαν κάνει αυτό. Γι΄αυτό σας είπα οτι θα αποτύγχαναν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Θα αποτύγχανε δηλαδή η τουρκική εισβολή.

(2ΕΖ)

(2Ν) 1/2 ΕΖ (Α.Δ.) 20 .1.87

84

Δεύτερον, το θέμα της αγγλικής συμμετοχής που γράφετε σε μία αναφορά που κάνατε εδώ πέρα προς τον κ.Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων. Το θέμα της αγγλικής συμμετοχής, το οποίο ειπατε σήμερα, αλλά το είπατε με μία λέξη. Είπατε ότι η εισβολή ήταν τούρκικη και αγγλική. Νομίζω ότι αυτή τη φρασεολογία μεταχειρισθήκατε. Πώς το ξέρετε, από πού το ξέρετε και εις τι συνέκειτο η συνδρομή των 'Αγγλων προς τους Τούρκους ή μάλλον η συμμετοχή των 'Αγγλων στην εισβολή.

ΜΑΡΤΥΣ. Θέλω να σημειώσετε, δεν θα σας πω εγωιστικά πράγματα, αλλά θέλω να δικαιολογήσω τις έννοιες που θα σας πω, ότι οι δικές μου οι επιτελικές σπουδές δεν ήταν μόνο στην Αμερική, τα ατομικά όπλα. Σπούδασα τα ατομικά όπλα και είμαι ο μόνος 'Ελλην που πήρε αυτές τις σπουδές, διότι ήταν η υπηρεσία μου στο ΝΑΤΟ τέτοια. Είχα OPERATION και έπρεπε να τα ξέρω αυτά. Αλλά και τα επιτελικά μου στο σχολείο επιτελών το πέρασα στην Αγγλία και το ελληνικό και τη Σχολή Εθνικής Αμύνης. Επομένως έχω ακριβώς ό,τι χρειάζεται πάνω σ'αυτό. Οι 'Αγγλοι για να κάνουν μία επιχείρηση την μελετούν, έχουν τα σχέδια που λένε βραχέα, μεσαία, μακρά. Και πριν κάνουν την επιχείρηση, κάνουν στρατηγική συγκέντρωση. Αυτό το λένε STRATEGIC CONCENTRATION , όπως έκαναν στα Φώκλαντ εκεί όμως για άλλους λόγους το είπαν από μακριά, ερχόμαστε. Εδώ, όμως, δεν το έκαναν, γιατί δεν ήθελαν .Αυτό ήταν το σχέδιό τους.

2/2 ΕΖ (Α.Δ.) 20.1.87

85

Ήθελαν να υποστηρίξουν την Τουρκία, να γίνουν αυτά, αλλά χωρίς να φανεί ότι μετέχει και το πέτυχαν μέχρι τώρα.

Μερικές ημέρες 20-22 πάλι το ελικοπτεροφόρο ΕΡΜΗΣ. Το ΕΡΜΗΣ στη διάταξη αμύνης- δεν σας έφερα τα χαρτιά του ΝΑΤΟ, τα έχω όλα- ποτέ σε καμμία περίοδο από το 1952 που έγινε το ΝΑΤΟ μέχρι τότε, δεν είχε πάει στην Κύπρο και δεν είχε ποτέ θέση διατάξεως στην Κύπρο. Μεγάλο πράγμα. Εκεί στην Κύπρο είχαν δύο μοίρες διώξεως με υλικό της 10ετίας του '50. Εμείς εδώ η χούντα -αν θέλετε να με ρωτήσετε μετά' γιατί και ποιοι ήταν πίσω απο τη χούντα που πήραν αυτά, ήταν και άλλα μέσα -είχε 22 φάντομς και 3 υποβρύχια γερμανικά που πάνε 300 μέτρα (βάθος) σύγχρονα τότε απόλυτα. Η Τουρκία δεν είχε ούτε φάντομς, ούτε υποβρύχια σύγχρονα. 'Αλλο ένα. Η Τουρκία , όταν ακόμη εγώ ήμουν στο ΝΑΤΟ επεδίωκε να πάρει από το ΝΑΤΟ αυτό που λέγεται για το ΝΑΤΟ υποδομή αεροπορική μοίρα συνεργασίας αέρος ναυτικού. Η Ιταλία τότε είμαστε μαζί στην Νάπολη, η Ιταλία, η Ελλάς και η Τουρκία , η Τουρκία ήθελε αυτά τα αεροπλάνα. Η Ελλάδα τα ήθελε, αλλά και να μην τα έπαιρνε δεν την ένοιαζε. 'Ετσι ήταν η πολιτική μας. 'Ο,τι μας έλεγαν εκείνοι. Η Ιταλία να τα πάρουμε εμείς. Και σηκώνομαι εγώ στο Παρίσι στο στρατηγό και του λέω τι είναι αυτά τα πράγματα; Ποιος θα πάρει τα αεροπλάνα;

(Στο περιθώριο χειρόγραφα: προστίθεται μία λέξη: «βάθος»)

3/2 ΕΖ (Α.Δ.) 20.1.87

86

Τι τα θέλει η Ιταλία και πώς θα επέμβει στο Ιόνιο και στο Αιγαίο; Τι τα θέλει η Τουρκία και πώς θα επέμβει στο Αιγαίο και στο Ιόνιο και στο Κρητικό Πέλαγος; Η Ελλάδα θα τα πάρει αυτά. Και λέει ο NORSTRAND ήταν αυτός; Στρατηγέ , εγώ είμαι αεροπόρος και σας καταλαβαίνω πλήρως. Δώστε μου χαρτί, αυτά και αυτά. Η Κυβέρνησή σας κοιτάξτε τι μας γράφει. Και έγραφαν κάτι χλιαρά ναι μεν, αλλά δε, αν θέλετε τα δίνετε αν δεν θέλετε ..

Να σας πω για την πολιτική. 'Ενα άλλο χαρτί έγραφε για το 5º άρθρο Είναι συναφές. Εάν επιτεθούν στα σύνορα κλπ. και είναι άτακτοι , ξέρω εγώ, είπε η Ελλάδα τότε να λειτουργήσει το 5ο άρθρο του ΝΑΤΟ δηλαδή να θεωρηθεί εισβολή αυτό. Δεν έχει σημασία -άτακτοι είναι- όταν είσαι σε μάζες μεγάλες κλπ. για να καλύψουν κάποια περίπτωση οι άνθρωποι τότε. Τι έγραφαν στο τέλος οι 'Ελληνες εδώ να δείτε. Γνωρίζουμε ότι αυτό είναι δύσκολο, αλλά το θέτουμε υπόψη σας. Δηλαδή σαν να τους λέμε μη μας απαντάτε. 'Οταν τους θέτετε ένα πρόβλημα να το θέσετε και αυτός θα βρει την απάντηση. Μην του τη δίνετε εσείς την απάντηση. 'Ετσι ήταν και για τα αεροπλάνα. Και όμως ο NORSTRAND ο οποίος ήταν καλός και ήξερε τη στρατηγική λέει θα τα πάρει ένας και τα πήρε η Ελλάδα.

4/2 ΕΖ (Α.Δ.) 20.1.87

8F

Αδυναμία στον τομέα αυτό γιατί τα έχει η Ελλάδα, τα έχει εδώ η χούντα δεν έχει σημασία η Ελλάδα τα έχει. Η Ιταλία δεν τα έχει, η Τουρκία δεν τα έχει . Τι να κάνουμε με την Τουρκία; Οι Αμερικανοί βρίσκουν τις λύσεις, οι Τούρκοι χρήματα θέλουν, τους δίνει λοιπόν 3 ελικόπτερα παλαιού τύπου, ούτε μπόρεσαν να κουνήσουν γι'αυτή την αποστολή.

(20)

(2ΕΖ)

1/2 Ο Κ.Β. 20.1.1987

88

Αυτά λέγονται ανθυποβρυχιακής πολεμικής . Έχουν από κάτω στην κοιλιά τους ένα μεγάλο σαν κόσκινο και επισημαίνουν γιατί είναι δύσκολο να βρείτε τα υποβρύχια. Τους δώσανε λοιπόν τρία τέτοια τα οποία οι Τούρκοι κατά τις πληροφορίες που είχαμε εμείς δεν τα χρησιμοποιούσαν γιατί δεν μπορούσαν και γιατί δεν ήταν το υλικό τους άξιο. Εγώ είχα φίλους Τούρκους και μου έλεγαν και ορισμένα πράγματα δικά τους "άπλυτα". Τους είχα υφισταμένους στο ΝΑΤΟ. Και όταν έχετε υφισταμένους τούρκους και ξέρετε να τους μεταχειριστείτε , τότε θα δείτε ποιοί είναι οι τούρκοι. Δεν θα πήγαιναν οι τούρκοι αν δεν είχαν υπεροχή αέρος. Είπαν, θα πάμε κύριε Άγγλε, αλλά οι έλληνες έχουν φάντομς. Αμέσως δύο βδομάδες πριν αλλάζουν τις δύο μοίρες και πάνε τα φάντομς. Είπαμε, strategic consentration, αγγλική ελικοπτεροφόρος δεν έχουμε για τα ανθυποβρυχιακά μέσα. Το " ΕΡΜΗΣ" με αυτό που πήγε και ο Πρίγκηπας Ανδρέας στα Φώκλαντ πηγαίνει στην Κύπρο. Δεν έχουμε μεταγωγικά. Αμέσως τους τα φέραμε στην Κύπρο. Πως πήγαν τριάντα χιλιάδες πρόσφυγες; Νομίζετε ότι πήγαν με τα πόδια; Τα πήγαν όλα. Και λέμε, υπεροχή του αέρος θα γίνει. Οι έλληνες έχουν ένα μεγάλο ατού κύριε Πρόεδρε. Έχουν ένα σήμα που ο άγγλος το έκανε από αγγλική υπεροψία , αλλά θα πρέπει να του βγει από την μύτη: Μην έρθετε στην Κύπρο , διότι θα σας αναχαιτίσουμε.

2/2 Ο Κ:Β. 20.1.1987

89

Το έχουν το σήμα αυτό την δεύτερη ημέρα. Το έχει το ~~ΓΕΕΦ~~ ΓΕΑ. Αυτό τι σημαίνει; Συμμετέχουν στην επιχείρηση. Τι άλλο θέλετε ; Τι θέλετε να σας πω εγώ που με ρωτάνε και άλλοι; Τι άλλα γεγονότα θέλετε; Η στρατηγική δεν χρειάζεται να πάει να δει τα αποτυπώματα αν η αρβύλα ήταν αμερικάνικη ή ρωσική. Αυτά τα έκανε η Αγγλία πριν. Και τα λέω αυτά και στο χαρτί που τους έγραψα και μετά γιατί έστειλα και άλλο χαρτί στον Μακάριο ότι έπρεπε να έχουν καταγγείλει . Εκείνοι έπαιρναν πληροφορίες για το ποιοί είναι μακαριακοί ποιοί είναι του Γρίβα, ποιοί είναι της χούντας κ.λ.π., έκαναν το πραξικόπημα , τον έβαλαν και έγραψε την επιστολή, έγινε αυτό που έγινε, και ιδού το αποτέλεσμα.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΖΕΡΒΟΣ: Ποιό ήταν το σήμα;

ΜΑΡΤΥΣ: Το έχει το σήμα το ~~ΓΕΕΦ~~ ΓΕΑ και αν δεν σας το έδωσαν να το ζητήσετε να το έχετε εδώ γιατί είναι πειστήριο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Και τι λέει αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι: «προς τον αρχηγό των ελληνικών αεροπορικών δυνάμεων.Στοπ. Εις περίπτωσιν παρουσίας σας πάλι στον κυπριακό χώρο αναχαιτηθείτε υπό βρεττανικής αεροπορίας. Στοπ.»

Ξέρετε τι σημαίνει αυτό;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ποιός το στέλνει;

Διαγράφεται μία λέξις προστίθεται η λέξη "ΓΕΑ"

Διαγράφεται μία λέξις και προστίθεται η λέξη "ΓΕΑ"

3/2 Ο Κ.Β. 20.1.1987

90

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι ο αρχηγός των δυνάμεων της Κύπρου ο 'Αγγλος.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Να το ζητήσουμεεπειγόντως κύριε Πρόεδρε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Είναι το σήμα, αφού αποβιβασθούν οι λοκατζίδες και περάσουν πάνω από την στρατιωτική βάση, να πουν οι Εγγλέζοι να μην ξαναπεράσουν από πάνω.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι να μην ξαναπεράσουν από πάνω, να μην πάνε στην Κύπρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ορίστε κύριε Μαρκόπουλε, να ρωτήσετε τι θέλετε.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Με όλο τον σεβασμό που έχω στον στρατηγό, θα ήθελα να του επισημάνετε εσείς ότι σε αυτήν την αίθουσα δεν υπάρχει απόρρητο γι'αυτήν την επιστροπή. Ανεφέρθη σε κάποιο έγγραφο ή κάποια επιστολή για την οποία διστάζει αν πρέπει να την αφήσει ή όχι. Εσείς κύριε Πρόεδρε, πρέπει να του πείτε ότι γι'αυτήν την επιτροπή δεν υπάρχει απόρρητο και συνεπώς πρέπει να παρακληθεί να μας την δώσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Εγώ δεν θα παραλείψω να κάνω αυτή την σύσταση προς τον μάρτυρα , αλλά βρίσκω ότι ο μάρτυς έχει εξαντληθεί. 'Αλλο τίποτε ποιό συγκεκριμένο νομίζω ότι δεν χρειάζεται να πει. Παρά ταύτα φαίνεται διαφωνούν με μένα μερικοί σύνάδελφοι οι οποίοι έχουν ζητήσει τον λόγο για να τον ρωτήσουν. Είναι οι κύριοι Παυλίδης, Δαμιανίδης, Κουτσογιάννης, Παναγιωτόπουλος, Λιαροκάπης, Παπαστεφανάκης

4/2 Ο Κ.Β. 20.1.1987

Λιβανός και Ζερβός.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα εξαρτηθεί κύριε Πρόεδρε η δική μου ερώτηση από τις ερωτήσεις των άλλων συναδέλφων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εκείνο που θέλω να πω είναι ότι έχουμε καλέσει από τον Έβρο-και -εχει έρθει-τον υπασπιστή του Μπονάνου τότε Τριανταφύλλου για τις 12.30'. Και η ώρα είναι ήδη 12.30'.

(2σ)

20

1/2σ ΒΠ 20.1.87

92

Εάν θέλετε να διακόψουμε με τον κύριο Σιαπκαρά ή εκτός αν θέλετε να θεωρηθεί περαιωθείσα η κατάθεσή του.

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Να διακόψουμε, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Συμφωνείτε να διακόψουμε.

Λοιπόν, στρατηγέ, θα διακόψουμε την κατάθεσή σας. Θα μας επιτρέψετε να σας τηλεφωνήσουμε για τη νέα μέρα επανεξετάσεώς σας, να μην την ορίσουμε από τώρα.

Θα σας τηλεφωνήσει, εκ μέρους της Επιτροπής ο κύριος γραμματεύς, για ποιά μέρα θα παρακληθείτε να επανέλθετε. Πάντως πρέπει να σας πω ότι τα απόρρητα και τα λοιπά περί των οποίων ομιλείτε δεν είναι απόρρητα για την Επιτροπή. Η Επιτροπή μπορεί να τα παραλάβει αυτά και αν κρίνει ότι είναι απόρρητα και ζημιώνουν το εθνικό συμφέρον, καταλαβαίνετε ότι δεν θα τα δημοσιεύσει.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έχω καμιά αντίρηση, είναι στη διάθεσή σας όλο το αρχείο μου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, αν μου επιτρέπετε, και αν και η Επιτροπή συμφωνεί, θα προτείνω το εξής.

Ο μάρτυς καλώς ή κακώς είπε ορισμένες σκέψεις. Δεν ξέρω που τις στηρίζει, πάντως ο μάρτυς έχει ιδιαίτερους δεσμούς με τον Τύπο, αρθρογραφεί και ασφαλώς θα ερωτηθεί εξερχόμενος της αιθούσης.

2/2σ ΒΠ 20.1.87

93

ΜΑΡΤΥΣ: Μη σας απασχολεί αυτό, είναι μυστική αυτή η κατάθεση.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ένα λεπτό, κύριε μάρτυς, απευθύνομαι προς το Προεδρείο.

Φοβούμαι ότι αυτό το κενό που θα αφήσουμε μέχρις ότου επανέλθει προς εξέταση θα μας δημιουργήσει ορισμένες ιστορίες με τον Τύπο. Θα δώσει ενδεχομένως απαντήσεις, θα υπάρξουν κενά. Εδώ, καλώς ή κακώς, θα το κρίνει η Επιτροπή, δεν άφησε και κανέναν που να μην τον κατηγορήσει. Τη σημερινή Κυβέρνηση; Την Κυβέρνηση Γεωργίου Παπανδρέου; Την Κυβέρνηση Καραμανλή; Την Κυβέρνηση της χούντας; Όλοι είναι υπεύθυνοι κατά τον μάρτυρα. Μπορεί να έχει δίκιο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν κατελόγισε ευθύνες.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κατελόγισε προς πάντας.

Επομένως εάν αυτά τα πει και στους δημοσιογράφους, οι οποίοι αναμένουν, καταλαβαίνετε ποιά είναι η θέση της Επιτροπής. Εγώ προσωπικά διαφωνώ για την διακοπή. Θα πρέπει να ξεκαθαρίσει σήμερα με λίγες ερωτήσεις και να τελειώνουμε.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Θα είμαστε σύντομοι, κύριε Πρόεδρε, ένα λεπτό ο καθένας.

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι μυστική αυτή η ενέργεια.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Είναι μυστική στρατηγέ, αλλά μη ξεχνάτε ότι σε

3/2σ ΒΠ 20.1.87

Φ4

πολλά από τα οποία δημοσιεύσατε κατά καιρούς στον Τύπο ως και την Επιτροπή έχετε κάπως κατηγορήσει.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Η Επιτροπή κύριε μάρτυς είναι μυστική, εσείς δεν ξέρουμε αν είστε μυστικός!

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εάν θέλετε να κάνετε από μια ερώτηση ο καθένας ευχαρίστως.

ΜΑΡΤΥΣ: Σας είπα ότι απ'αυτά που ελέχθησαν εδώ και μέχρις να τελειώσει το δικό σας έργο εδώ - όχι η δική μου εξέταση - δεν πρόκειται να πω γι'αυτά που ελέχθησαν εδώ. Αυτά που έχουν γραφεί στον τύπο ήδη είναι γραμμένα, δεν τα ανακαλώ. Εάν μεν ρωτήσουν εμένα, αυτά που σας είπα, μετά από 5 μέρες που έκατσα στην Κύπρο, ότι ο μέν ένας συνεφώνησε ο άλλος είπε να δούμε τι θα κάνουμε κλπ. [τ' σεν] θα απαντήσω.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ο ίδιος κίνδυνος, κύριε Πρόεδρε, για τον Τύπο δεν υπάρχει και αν τελειώσουμε σήμερα;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εγώ δεν μιλώ για τον κίνδυνο, λέω απλώς αν πρόκειται να είστε σύντομοι να τελειώσουμε σήμερα.

Βλέπω ότι δεν δεσμεύεσθε.

Διακόπτουμε, λοιπόν, και θα σας τηλεφωνήσουμε κύριε μάρτυς για το πότε θα επανέλθετε.

(Στο σημείο αυτό διακόπτεται η κατάθεση του κυρίου μάρτυρος

4/2σ ΒΠ 20.1.87

95

και θα ειδοποιηθεί περί της νέας ημερομηνίας καταθέσεώς του).

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, να αναλάβει την υποχρέωση ο κύριος μάρτυς, να μην απαντήσει στον Τύπο μέχρις ότου ορισθεί η επανεξέτασή του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Νομίζω ότι ο κύριος Σιαπκαράς την ανέλαβε.

ΜΑΡΤΥΣ: Θα σας πω μία αρχή. Αρχή δική μου είναι για κάθε πράγμα Γ° Αλλά όταν είναι να μείνει δεν πρέπει να μιλάτε καθόλου. Γ° Αν με δούνε εμένα στεναχωρημένο ή ικανοποιημένο είναι πληροφορία. Εγώ τα ξέρω αυτά τα πράγματα και δεν πρόκειται να παραβώ το νόμο.

2Η

(2σ.)

1/2Η. (Ε.Σ.) 20.1.1987

Φ6

Έχω 40 χρόνια πού τηρώ τον νόμο. Δεν πρόκειται να τον παραβώ σήμερα. Το καταλαβαίνετε; Ούτε θα απαντήσω σε ερωτήσεις δημοσιογράφων. Μα, θα μου πούν, ότι αυτά τα γράψατε προχθές στην Κύπρο. Τί γίνεται; Θα τους πω "όχι, δεν μιλάω, τώρα, πλέον". Αυτό είναι το θέμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ευχαριστούμε πολύ. Μπορείτε να πηγαίνετε.

(Στο σημείο αυτό, ο κύριος μάρτυς εξέρχεται της Αιθούσης, συνοδευόμενος υπό του κ. Γραμματέως).

2/2Η. (Ε.Σ.) 20.1.1987

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ να προσέλθει ο μάρτυς κ. Τριανταφύλλου Κωνσταντίνος.

(Στο σημείο αυτό, προσέρχεται ο μάρτυς κύριος Τριανταφύλλου).

Κύριε μάρτυς, θα παρακαλέσω να απαντήσετε στις ερωτήσεις μου σχετικά με τα στοιχεία ταυτότητάς σας.

(Ο μάρτυς απαντώντας σε ερωτήσεις του κ. Προέδρου, δίδει τα ακόλουθα στοιχεία ταυτότητός του).

ΕΠΩΝΥΜΟ : Τριανταφύλλου.

ΟΝΟΜΑ : Κωνσταντίνος.

ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ : Ιωάννης.

ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΡΟΣ : Ευπραξία.

ΤΟ ΓΕΝΟΣ : Λασκαρίδη.

ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ: Κιμμέρια Ξάνθης.

ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ: 1935.
ΟΝΟΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ : Ελευθερία.

ΤΟ ΓΕΝΟΣ : Παπαζήση.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ : Συνταγματάρχης Πεζικού, εν ενεργεία.

ΘΡΗΣΚΕΥΜΑ : Χριστιανός Ορθόδοξος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Είσθε έγγαμος;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. 'Εχω δύο κόρες.

3/2Η. (Ε.Σ.) 20.1.1987

98

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πού υπηρετείτε;

ΜΑΡΤΥΣ: Στην 40 ΜΕ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τώρα, να βάλετε το χέρι σας στο Ευαγγέλιο, και να δώσετε τον νενομισμένο όρκο.

Παρακαλώ, επίσης, τους κυρίους συναδέλφους, να εγερθούν.

(Ο μάρτυς, θέτει το χέρι του στο Ευαγγέλιο και δίδει τον ακόλουθο όρκο:)

" Ορκίζομαι ενώπιον του Θεού να είπω ευσυνειδήτως όλην την αλήθειαν και μόνον την αλήθειαν, χωρίς να προσθέσω, ούτε να αποκρύψω τι".

(2ν.)

(Η.)

1/2 ν. Β.Ζ. 20-1-87

99

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Νομίζω, κύριε συνταγματάρχα, έχετε δώσει κάποια ένορκη κατάθεση...

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα στον ταξίαρχο Δικαστικού Μπέλκα το έτος 1975, άν δεν με απατά η μνήμη μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). 'Εχετε κάνει καμμία έκθεση;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι. Δεν έχω κάνει καμμία

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Θα σας παρακαλέσω να μας βεβαιώσετε άν η κατάθεση που θα τεθεί υπόψη σας από τον κ. γραμματέα, είναι δική σας και εάν αναγνωρίζετε το περιεχόμενό της ως αληθές , την βεβαιώνετε κλπ. (Στο σημειο αυτό ο γραμματεύς της επιτροπής επιδεικνύει την παραπάνω κατάθεση).

ΜΑΡΤΥΣ. Είναι η κατάθεσή μου. Την αναγνωρίζω και επιβεβαιώνω τα όσα κατέθεσα τότε ενώπιον του κυρίου Μπέλκα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πέστε μας τώρα ότι ξέρετε σχετικά με το πραξικόπημα κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας .

ΜΑΡΤΥΣ. 'Αν θυμάμαι καλά στις 2 Ιουλίου έλαβε χώρα στο αρχηγείο ενόπλων δυνάμεων μίασύσκεψη κατά την οποία πήραν απόφαση για να γίνει το πραξικόπημα. Την ημέρα εκείνη δεν ήμουνα εγώ στο ΑΕΔ, έγινε απόγευμα με απαλλάξανε από την υπηρεσίακαι έμαθα την επομένη από τους βοηθούς

2/2 ν. Β.Ζ. 20-1-87 100

μου , τους γραφείς ότι εχθές το βράδυ έγινε μια σύσκεψη στην οποία πήραν μέρος ορισμένοι από την Αθήνα και ορισμένοι αξιωματικοί που ήρθαν από την Κύπρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τί βαθμό φέρατε τότε;

ΜΑΡΤΥΣ. Ήμουν ταγματάρχης,υπασπιστής του ΑΕΔ.

Υπέθεσα εκ των υστέρων, όταν έγινε πλέον το πραξικόπημα ότι αυτή η σύσκεψη αφορούσε το πραξικόπημα στην Κύπρο και έλαβα γνώση την επομένη ημέρα ότι έγινε κάποια σύσκεψη. Μετά έβγαλα το συμπέρασμα ότι έγινε για να ...

(προστίθεται «την ανατροπή του Μακαρίου»)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν σας τό είπαν οι γραφείς σας;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι δεν ήξεραν τίποτα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Οι γραφείς σας, τί βαθμό είχαν;

ΜΑΡΤΥΣ. Να σας αναφέρω αμέσως ποιοί συμμετείχαν. Άν θυμάμαι καλά ήταν ο διοικητής καταδρομών από την Κύπρο τότε συνταγματάρχης Κομπόκης, ήταν ο συνταγματάρχης Κονδύλης, ήταν ο αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων, ο Ιωαννίδης, νομίζω ότι ήταν ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας Γκιζίκης χωρίς να είμαι απόλυτα βέβαιος γι'αυτό, ο ταγματάρχης Ματάτσης.

(προστίθεται «Ήταν ένας στρατιώτης (ένα) ναύτης και ένα) φ...»)

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΤΕΤΙΔΑΚΗΣ. Οι αρχηγοί στρατού, ναυτικού, αεροπορίας;

ΜΑΡΤΥΣ. Νομίζω πώς δεν ήταν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ο Γεωργίτσης .

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν θυμάμαι καλά. Νομίζω πώς δεν ήταν, όμως.

(3ο)

(2ν)

1/2 Ω (Θ.Σ.) 20-1-87

101

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εσάς, είπατε, σας έδωσαν άδεια και δεν είσαστε ;

ΜΑΡΤΥΣ . Μου είπαν ότι το βράδυ δεν είναι ανάγκη να έρθεις εδώ, μπορείς να μείνεις στο σπίτι σου . Όλες τις άλλες μέρες ~~σχεδόν~~ πήγαινα. Συνήθως πήγαινα κάθε βράδυ . Δεν απουσίασα ποτέ από κει . Αυτό πρέπει να έγινε στις 2 Ιουλίου, αν θυμάμαι καλά .

διαγράφεται μια λέξη

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ποιός σας είπε ότι μπορείτε να μην έρθετε ;

ΜΑΡΤΥΣ . Ο ΑΕΔ , ο κ. Μπονάνος .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Την επομένη μέρα, στις 3 του μηνός, έγινε και καμία άλλη σύσκεψη ;

ΜΑΡΤΥΣ . Όχι, δεν θυμάμαι καμιά άλλη σύσκεψη από κει και πέρα . Δεν ξέρω τίποτα σχετικά με το πραξικόπημα . Εκείνο που θυμάμαι είναι ότι όταν εκδηλώθηκε το πραξικόπημα πλέον, ήταν και η ορκομωσία στη σχολή Ναυτικών Δοκίμων , μάλλον ήταν ονομασία αξιωματικών , και εκεί πλέον είδα το ενδιαφέρον του τότε αρχηγού για την πορεία του παραξικοπήματος . Τίποτα άλλο δεν ξέρω για το πραξικόπημα . Το λέω ευθαρσώς αυτό το πράγμα, γιατί θα ήθελα να σας αναφέρω ότι επί των απορρήτων του τότε ΑΕΔ δεν ήμουν εγώ . Εγώ ήμουν ο υπηρεσιακός υπασπιστής

2/2 Ω (Θ.Σ.) 20-1-87

102

και άλλος χειριζόταν τα απόρρητα και αυτά που είχαν σχέση με το πραξικόπημα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δηλαδή, κύριε Συνταγματάρχα, εσείς είσαστε ο κανονικός υπασπιστής . Υπήρχε και άλλος υπασπιστής ;

ΜΑΡΤΥΣ . Δεν ήταν υπασπιστής . Τα απόρρητα του Στρατηγού Μπονάνου τότε τα χειριζόταν ο Ταγματάρχης Ματάτσης , ο οποίος τότε ήταν τμηματάρχης στο γραφείο του ΑΕΔ . Αυτός χειριζόταν όλα τα απόρρητα του στρατηγού .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ήταν στο δικό σας γραφείο εγκατεστημένος ,;

ΜΑΡΤΥΣ . Όχι, δεν ήταν στο δικό μου γραφείο , ήταν σε κάποιο άλλο γραφείο .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Το δικό σας το γραφείο ήταν συνέχεια με το γραφείο του κ. Μπονάνου ;

ΜΑΡΤΥΣ . Μάλιστα, ήταν συνέχεια .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Για το πραξικόπημα, λοιπόν, δεν ξέρετε τίποτε άλλο .

ΜΑΡΤΥΣ . Ναι , αυτό ξέρω μόνο . Και ένα άλλο που μπορώ να σας αναφέρω για να διευκολύνω το έργο σας: Στην απόφαση για το πραξικόπημα σοβαρό ρόλο έχει παίξει και η μη αποδοχή από την Κυπριακή Κυβέρνηση

3/2 Ω (Θ.Σ.) 20-1-87

103

των εφέδρων αξιωματικών που είχε προτείνει τότε το ΓΕΕΦ . Προτάθησαν ορισμένοι αξιωματικοί . Η Κυπριακή Κυβέρνηση τους θεωρούσε αυτούς όλους ως γριβικούς και δεν δέχθηκε να υπογράψει το διάταγμα για την ονομασία τους ως εφέδρων αξιωματικών . Θυμαμαι τότε ότι εξαγριώθηκε ο ΑΕΔ και πιστεύω ότι ήταν και αυτός ένας λόγος που βάρυνε στις αποφάσεις που πήραν για να γίνει το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) . Κατ'αρχήν η Κύπρος ήταν ανεξάρτητο Κράτος ;

ΜΑΡΤΥΣ . Βεβαίως ήταν ανεξάρτητο .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν είχε δικαίωμα η Κυπριακή Κυβέρνηση να κρίνει ποιούς θέλει και ποιούς δεν θέλει ;

ΜΑΡΤΥΣ . Βεβαίως, ήταν αποκλειστικό δικαίωμα της Κυπριακής Κυβερνήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εξαγριώθηκε λοιπόν τότε ο κ. Μποννάνος γιατί δεν ήθελε να βάλει ο Μακάριος ορισμένους αξιωματικούς.

ΜΑΡΤΥΣ . Τους οποίους θεωρούσε γριβικούς .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) . Σας υπενθυμίζω ότι ο Γρίβας είχε πεθάνει . Μήπως θα μπορούσαμε να δώσουμε άλλο χαρακτηρισμό ;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. ΕΟΚΑ Β' .

ΜΑΡΤΥΣ . Μάλιστα, ΕΟΚΑ Β'

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης).Τους θεωρούσε λοιπόν ως ΕΟΚΑ Β'

4/2 Ω (Θ.Σ.) 20-1-87

104

και δεν τους ήθελε . Και ήταν, είπατε, αποκλειστικό δικαίωμα της Κυπριακής Κυβερνήσεως αυτό . Εξαγριώθηκε τότε ο κ. Μπονάνος . Τότε το πρώτο είχε εκφραστεί εναντίον του Μακαρίου ;

ΜΑΡΤΥΣ . Ναι, τότε για πρώτη φορά . Δεν υπέπεσε άλλη φορά στην αντιληψή μου . Είναι η μοναδική περίπτωση την οποία έχω υπόψη μου και θυμάμαι .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Το πραξικόπημα έγινε στις 15 . Σε αυτή την ορκομωσία των αξιωματικών του ναυτικού πήγατε και σεις ;

ΜΑΡΤΥΣ . Ναι, είχα πάει και γω .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ήταν και ο Υπουργός Εθνικής Αμύνης εκεί, ο Λατσούδης ;

ΜΑΡΤΥΣ . Δεν θυμάμαι .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εσείς το πραξικόπημα τι ώρα το μάθατε ;

ΜΑΡΤΥΣ . Το μάθαμε το πρωί μόλις εκδηλώθηκε .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δηλαδή στις 8.30 ' ;

ΜΑΡΤΥΣ . Ναι, 8.30' μόλις εκδηλώθηκε μάθαμε ότι γίνεται πραξικόπημα . Ήξερε ο ΑΕΔ ότι έγινε πραξικόπημα .

(ΑΚ)

(ϱ)

1/2 Α.Κ. Α.Μ. 20-1-87

105

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή, ο Υπουργός Εθνικής Αμύνης το είχε μάθει;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω, ήταν πολύ μακριά από το γραφείο μου, δεν είχαμε καμιά επαφή με τον στρατηγό Λατσούδη. Δεν ξέρω αν το είχε μάθει και ήξερε για το πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Θα ήθελα επίσης να το γενικεύσετε αυτό. Αυτό που συνέβαινε με σας και με τον κύριο Ματάτση, δηλαδή εσείς είσασταν ο τυπικός υπασπιστής και ο κύριος Ματάτσης ο ουσιαστικός. Αυτό δεν είπατε ;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο κύριος Ματάτσης ήταν ο εξ απορρήτων. Δηλαδή κανονικά εγώ πιστεύω ότι τα απόρρητα ο αρχηγός θα έπρεπε να το είχε κρατήσει για τον εαυτό του.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Προβλέπετο διευθυντής γραφείου;

ΜΑΡΤΥΣ; Υπήρχε διευθυντής γραφείου, ήταν ο συνταγματάρχης τότε, Κορμάς και ο Ματάτσης ήταν τμηματάρχης του επιτελικού γραφείου του αρχηγού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Είχε οργανική θέση ο κύριος Ματάτσης;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. Ήταν τμηματάρχης, ο αντιπρόσωπος του στρατού στο επιτελεικό γραφέιο του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων. Παράλληλα υπήρχε αξιωματικός του Ναυτικού και αξιωματικός της Αεροπορίας. Πρόϊ-

2/2 Α.Κ. Α.Μ. 20-1-87

106

στατο βέβαια ο συνταγματάρχης Κορμάς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης); Αυτό ήταν γενικότερο φαινόμενο στο στρατό της εποχής εκείνης; Δηλαδή υπασπιστής εσείς τυπικός, ουσιαστικός εξ απορρήτων άλλος; Το ίδιο γινόταν στον αρχηγό στρατού, στον αρχηγό του Ναυτικού ή της Αεροπορίας; Το ίδιο σε κάθε μονάδα;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να σας πω για τα άλλα Αρχηγεία.....

προστίθεται «άλλα»

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ετηρείτο η ιεραρχία στον στρατό;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ετηρείτο σε ορισμένα πράγματα. Ήταν γνωστό αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μπορεί να είναι γνωστό αλλά πρέπει να το εξακριβώσουμε αυτό στην Επιτροπη. Η ιεραρχία ετηρείτο ή μπορούσε ένας ταγματάρχης να είναι π.χ. το Α2; Τί ήταν το Α2;

ΜΑΡΤΥΣ: Στο Α2 τότε του ΓΕΣ τότε προΐστατο ταξίαρχος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο ταξίαρχος που προΐστατο του Α2 ήταν ο πραγματικός, διηύθυνε δηλαδή τον στρατηγό ή δεν το διηύθυνε; Ο λοχαγός π.χ. ή ο ταγματάρχης που ήταν στο Α κέντρο εκπαιδεύσεως, αυτός ο Α2, ήταν ο ουσιαστικός διοικητής του συντάγματος ή της μονάδος;

ΜΑΡΤΥΣ; Μπορεί να υπήρχαν βέβαια αυτές οι περιπτώσεις, όπου υπήρχε αδυναμία διοικήσεως.

3/2 ______ Α.Κ. ______ Α.Μ. ______ 20-1-87

107

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στρατιωτική αδυναμία διοικήσεως, ή Ιωαννιδικού χαρακτήρος αδυναμία. Δηλαδή άν ο διοικητής δεν ήταν Ιωαννιδικός διοικούσε ο ταγματάρχης ο μικρότερος σε βαθμό; Διοικούσε ουσιαστικά ο μέραρχος ή ο Ιωαννιδικός, ο κατώτερος;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ πιστεύω ότι διοικούσε ο μέραρχος βασικά, γιατί ο Ιωαννιδικός, ο ταγματάρχης που ήταν υπεύθυνος του δευτέρου γραφείου, μπορούσε να περάσει την γραμμή, την κατεύθυνση του Ιωαννίδη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αφού είχε τον μέραρχο πως μπορούσε; Τον υπήκουε ο μέραρχος;

ΜΑΡΤΥΣ: Όταν τουέκανε μία εισήγηση ενδεχομένως να ~~υπήκουε~~ ο μέραρχος. Κανονικά θα έπρεπε να διοικεί ο μέραρχος, ο συνταγματάρχης, ο διοικητής της κάθε υπεύθυνης μονάδος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτό συνέβαινε λοιπόν; Η ιεραρχία ήταν κλονισμένη και δεν συνέβαινε ή η ιεραρχία ήταν σωστή και συνέβαινε;

ΜΑΡΤΥΣ: Η ιεραρχία οπωσδήποτε την εποχή εκείνη ήταν κλονισμένη. Δεν υπήρχε καμμία αμφιβολία επ'αυτού.

(ζ)

(2ΑΚ)

1/2 ζ (Γ.Π.) 20.1.87

108

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Από της 15ης του μηνός που έγινε το πραξικόπημα έως και της 19ης, θα ήθελα να μάθω κατ'αρχήν, που ήσασταν εσείς; Τα βράδυα που πηγαίνατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Κατ'αρχήν τα βράδια -όπως αναφέρω και στην πρώτη μου κατάθεση- βρισκόμασταν στον 'Αγιο Ανδρέα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και σείς και ο κύριος Μπονάνος;

ΜΑΡΤΥΣ: Και ο κύριος Μπονάνος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (ΧρίστοςΜπασαγιάννης): Στον 'Αγιο Ανδρέα;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

Και ήλθαμε στο αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων το πρωΐ στις 5.30' η ώρα της 20ης Ιουλίου, όταν ειδοποιηθήκαμε περί της αποβάσεως η οποία άρχισε στην Κύπρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (ΧρίστοςΜπασαγιάννης): Δηλαδή βρισκόσασταν στον 'Αγιο Ανδρέα με τον στρατηγό όταν....

ΜΑΡΤΥΣ:'Οταν άρχισε η απόβαση των τουρκικών δυνάμεων .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κινητοποιηθήκατε εκεί και από εκεί επήγατε στο Αρχηγείο.

ΜΑΡΤΥΣ: Από εκεί ξεκινήσαμε και πήγαμε στο Αρχηγείο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Υπάρχει κανένα σπίτι στην όδο

2/2 (ζ) Γ.Π. 20.1.87

109

Μεσογείων που είναι ή που ήταν αφιερωμένο στο να μένει ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι υπήρχε ένα σπίτι τότε, τώρα νομίζω ότι δεν υπάρχει, στο οποίο έμενε ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά κατά την διάρκεια της θερινής περιόδου έμενε στον 'Αγιο Ανδρέα μονίμως. Και την περίοδο αυτή θυμάμαι συγκεκριμένα ότι ήταν στον 'Αγιο Ανδρέα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Την περίοδο αυτή το θυμάστε ότι ήταν στον 'Αγιο Ανδρέα.

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, το θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και από τον 'Αγιο Ανδρέα ξεκινήσατε και εσείς και ο Μπονάνος. 'Ετσι;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Μαζί;

ΜΑΡΤΥΣ; Μαζί με το ίδιο αυτοκίνητο και συγκεκριμένα το πρωΐ με πήρε τηλέφωνο στις 5.30' η ώρα, και μου λέει έλα εδώ για να φύγουμε για πάνω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). 'Ελα εδώ . Δηλαδή από πού;

ΜΑΡΤΥΣ: Από το σπίτι. Εκείνη την περίοδο παραθέριζα και εγώ στον 'Αγιο Ανδρέα. 'Ημουνα εκεί πέρα και μου λέει έλα εδώ φεύγουμε για

3/2 Ζ (Γ.Π.) 20.1.87

110

το Επιτελείο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Από 15 του μηνός μέχρι και 19 το βράδυ μένατε είπατε -θέλω να ξεκαθαρισθεί αυτό το πράγμα- και εσείς και ο κύριος Μπονάνος στον 'Αγιο Ανδρέα;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πριν από τις βραδιές που μένατε στον 'Αγιο Ανδρέα τις ημέρες πλέον, στο φως της ημέρας, τι καταλάβατε εκεί; Ελάμβανε τίποτε μέτρα το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων για το θέμα της ενδεχομένης εισβολής; Παρακολουθούσε την εξέλιξη του πραξικοπήματος; Τί γινόταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Από ό,τι ξέρω παρακολουθούσε και την εξέλιξη του πραξικοπήματος, την σταθεροποίηση της εκεί καταστάσεως, παράλληλα δηλαδή έδιναν και κάποια μικρή σημασία στη γενικότερη εξέλιξη του θέματος και είχαν προωθήσει και είχαν μετακινήσει και ορισμένες δυνάμεις στην περίοδο αυτή ~~εδώ πέρα~~, προς Ανατολάς.

[διαγράφονται δύο λέξεις]

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή;

ΜΑΡΤΥΣ: Δηλαδή μετεκίνησαν μονάδες, συγκεκριμένα θυμάμαι στον 'Εβρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Την ημέρα της 20ης του μηνός;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι, λέμε από την περίοδο του πραξικοπήματος μέχρι και της επεμβάσεως της Τουρκίας στην Κύπρο .Μετεκίνησαν ορισμένες δυ-

4/2 ζ (Γ.Π.) 20.1.87

111

νάμεις στον Έβρο. Δεν θυμάμαι αν μετεκίνησαν δυνάμεις στα νησιά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Για πέστε μου από πλευράς αεροπορίας έγινε τίποτα από 15 του μηνός μέχρι 19;

ΜΑΡΤΥΣ. Από πλευράς αεροπορίας απολύτως τίποτε δεν έγινε. Είχε δοθεί μια προειδοποίηση για να έχει η αεροπορία μία ηυξημένη ετοιμότητα και τίποτε πλέον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πότε εδόθη η προειδοποίηση ;

ΜΑΡΤΥΣ: Απ' ότι θυμάμαι, δεν μπορώ να εντοπίσω πότε ακριβώς μετεκινήθησαν τα Φάντομς από το αεροδρόμιο που ήταν στην Ανδραβίδα, στο Τυμπάκι της Κρήτης. Κάπου εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης); Ποιά μέρα;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να σας εντοπίσω την ημερομηνία μετακινήσεως. Πάντως μετεκινήθησαν στο Τυμπάκι της Κρήτης. Ένα μέρος μετεκινήθηκε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σύμφωνοι αλλά έχει σημασία πότε μετεκινήθηκαν. Από 15 μέχρι 19 μετεκινήθηκαν ή από 20;

Ρ διαγράφεται μία λέξη

ΜΑΡΤΥΣ: ~~Όχι~~ Αν μετακινήθηκαν μπορεί να μετακινήθηκαν από τις 18 ή μπορεί να μετακινήθηκαν και με την έναρξη της αποβάσεως των

5/2ζ (Γ.Π.) 20.1.87

112

τουρκικών δυνάμεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτό θέλω να εξακριβώσω. Μετά την έναρξη της εισβολής;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να θυμηθώ. Πάντως μετακινήθηκαν . Ήταν κατά την διάρκεια της αποβάσεως -θυμάμαι- τα αεροσκάφη, ένα μέρος των αεροσκαφών Φάντομς, στο Τυμπάκι της Κρήτης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μάλιστα.

Από πλευράς ναυτικού είχε μετακινηθεί τίποτα από 15 έως 19;

ΜΑΡΤΥΣ: Από πλευράς ναυτικού ξέραμε όλοι ότι είχαν αυξηθεί οι περιπολικές δραστηριότητες του ναυτικού στην περιοχή της Ρόδου και επίσης από τις 20 του μηνός αν θυμάμαι ....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αφήστε το 20 σας παρακαλώ .

Σας επαναλαμβάνω μην το μπλέκετε το 20 . Από τις 15 του μηνός έως τις 19 ήθελα να μάθω.

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι τίποτα.

(2Ζ)

(2ζ) 1/2 Ζ ΕΓ 20/1/87

113

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Περιπολιακές δραστηριότητες από τις 20 του μηνός και πέρα το καταλαβαίνω. Δεν έλαβε τίποτα χώρα. Είπατε ότι βασικά ο κύριος Μπονάνος και γενικότερα το επιτελείο τον Ενόπλων Δυνάμεων, ο κύριος Χανιώτης παραδείγματος χάρη και οι άλλοι, ησχολούντο με την παρακολούθηση του πραξικοπήματος;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να σας αναφέρω αυτό το πράγμα, γιατί δεν γνώριζα τι έκαναν εκεί - ήμουν υπασπιστής - αλλά ερχόντουσαν οι διάφοροι τμηματάρχες, το 2ο Γραφείο, η Β/ΜΕΟ, η Γ/ΜΕΟ και ενημέρωναν τον αρχηγό κατ'ιδίαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Βέβαια κατ'ιδίαν. Επί ποίου πράγματος;

ΜΑΡΤΥΣ: Και επί της πορείας του πραξικοπήματος και επί άλλων πληροφοριών, που είχαν ενδεχομένως επί της γενικοτέρας κρίσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο αρχηγός της ΚΥΠ, ο κύριος Σταθόπουλος, είχε καλές σχέσεις με τον κύριο Μπονάνο;

ΜΑΡΤΥΣ: Απ'ό,τι ξέρω είχαν πολύ καλές σχέσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ερχόταν τακτικά εκεί ο κύριος Σταθόπουλος;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναί, ερχόταν τακτικά.

2/2 Ζ ΕΓ 20/1/87

114

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτές τις μέρες, 15 με 19 του μηνός ερχόταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Ήρθε. Το πόσες φορές ήρθε, δεν θυμάμαι. Ερχόταν τακτικά και τον επισκεπτόταν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Για πέστε μου τώρα: Στις 18 του μηνός είχατε καμιά ξαφνική επίσκεψη κάποιου παράγοντος; Ενός ξένου;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναί. Είχε έρθει τότε ο βοηθός του Υπουργού των Εξωτερικών των ΗΠΑ, νομίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πώς λεγόταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο Σίσκο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μόνος του, ή με κάποιον άλλο;

ΜΑΡΤΥΣ: Νομίζω ότι ήταν με τον Τάσκα, τον τότε Πρεσβευτή εδώ στην Αθήνα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Είχε έρθει μαζί τους και κανένας άλλος Αμερικανός, που ήξερε Ελληνικά;

ΜΑΡΤΥΣ: Σε όλες αυτές τις μετακινήσεις του ο Σίσκο συνοδευόταν από τον Μάρτερ, αντισυνταγματάρχη, βοηθό στρατιωτικό ακόλουθο εδώ στην Πρεσβεία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Λοιπόν είχε έρθει αυτός ο Μάρτερ;

3/2 Ζ ΕΓ 20/1/87

115

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να θυμηθώ για τις 18 του μηνός άν ήρθε. Θυμάμαι όμως ότι ήρθε μετά. Για τις 18 δεν θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στις 18 του μηνός που ήρθαν, τί είπαν εκεί;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήμουν στη σύσκεψη αυτή. Νομίζω ότι έγινε στην αίθουσα ενημερώσεων του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων. Δεν είχα μπεί καθόλου. Δεν ξέρω τι συζήτησαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτά για τις 18 του μηνός.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ξανάρθε πάλι ο κύριος Σίσκο;

ΜΑΡΤΥΣ; Ο Σίσκο ήρθε εν συνεχεία στις 20 του μηνός που έγινε η από-βαση, νομίζω κάποια ώρα γύρω στις 7 το πρωΐ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πάλι με τον κύριο Τάσκα ήρθε;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ηταν μαζί με τον Τάσκα και ποιό μπροστά από τον Σίσκο είχε έρθει στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων ο αντισυνταγματάρχης Μάρτερ, με δύο άλλους αξιωματικούς της Πρεσβείας των Ηνωμένων Πολιτειών, με πολιτικά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή θυμάστε δύο επισκέψεις στο γραφείο του αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων.

4/2 Ζ ΕΓ 20/1/87

116

Μία στις 18 το απόγευμα και μία στις 20 το πρωΐ;

ΜΑΡΤΥΣ: Στις 18 δεν την θυμάμαι καλά. Δεν μπορώ να σας αναφέρω. Δεν ήμουν σ'αυτή τη σύσκεψη. Δεν έγινε στο γραφείο του αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων. 'Εγινε στην αίθουσα ενημερώσεων. 'Οχι δεν ξέρω τι έγινε στις 18 του μηνός.

Αλλά στις 20 του μηνός στις 7 το πρωΐ, είχε έρθει ο Σίσκο μαζί με τον Τάσκα. Η σύσκεψη έγινε τότε στο γραφείο του αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μαζί με τον κύριο Μάρτερ είχαν έρθει και άλλοι αξιωματικοί;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ηταν και δύο άλλοι αξιωματικοί, τους οποίους δεν γνώριζα καθόλου - γιατί τον Μάρτερ τον γνώριζα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πρίν έρθει ο Τάσκα;

ΜΑΡΤΥΣ: Πρίν έρθει ο Τάσκα ήρθαν αυτοί με πολιτικά .Είχαν και κάποιο ασύρματο μαζί τους και επικοινωνούσαν...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Από πού;

ΜΑΡΤΥΣ: Από την ταράτσα του γραφείου του δικού μου και του αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Επικοινωνούσαν με τί;

5/2Σ ΕΓ 20/1/87

ΜΑΡΤΥΣ: Με την πρεσβεία. 117

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Πώς το ξέρετε ότι επικοινωνούσαν με την πρεσβεία και δεν επικοινωνούσαν με κάποιον άλλο;

ΜΑΡΤΥΣ: Απ'ό,τι φαντάστηκα από τη συζήτηση που έγινε, νομίζω ότι επικοινωνούσαν με την πρεσβεία .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Α!, απ'ό,τι φανταστήκατε. Μπορούσαν πάντως να επικοινωνούσαν και με οποιονδήποτε άλλον.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Μπορούσαν π.χ. να επικοινωνούσαν με την τουρκική κυβέρνηση.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Τόσο ισχυρός ασύρματος ήταν; Μπορούσε να επικοινωνεί και με την Τουρκία, κύριε Πρόεδρε;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω αυτός ο ασύρματος τι εμβελείας ήταν. 'Ηταν μικρός ασύρματος. 'Αν όμως είχε συντονιστεί στη συχνότητα που ήταν κάποιος άλλος ασύρματος, θα μπορούσε να επικοινωνήσει. Είναι θέμα συχνότητας

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Θα μπορούσε, δηλαδή, να επικοινωνεί με οποιαδήποτε κυβέρνηση. Με την Αγγλία, με τις αγγλικές βάσεις, με την Τουρκία, με την Αμερική, με τη Ρωσία... ξέρω γω; Με όποιον νάναι μπορούσε να επικοινωνεί. Δεν είναι έτσι; Είχε δηλαδή τις δυνατότες γι'αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. (2Θ)

(2Ζ)
1/2 Θ (Ε.Μ) 20.1.87

118

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης)
Για πέστε μου ξαναήλθαν αυτοί εκεί;

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτοί δεν ξαναήλθαν εκεί. Τελευταία φορά που ήλθαν ήταν στις 20 του μηνός, την ημέρα της αποβάσεως το πρωΐ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν ξαναήλθαν εκεί;

ΜΑΡΤΥΣ. ~~Εκεί~~ Δεν ξαναήλθαν, όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δηλαδή έφυγε και πήγε στην Άγκυρα ο Σίσκο;

ΜΑΡΤΥΣ. Μετά από εκεί νομίζω ότι πήγε στην Άγκυρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν ξαναγύρισε;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν ξαναγύρισε. Κάπου αλλού έγινε η σύσκεψη. Πάντως δεν προσήλθε στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων μετά από εκείνη την παρουσία του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Το πρωΐ τώρα της 20ης του μηνός ελαμβάνατε τηλεφωνήματα από το ΓΕΕΦ;

ΜΑΡΤΥΣ. ~~Καλά~~, Ελαμβάναμε τηλεφωνήματα. Ήταν η σύσκεψη βέβαια. Ελαμβάναμε συνεχώς τηλεφωνήματα, ιδιαίτερα τηλεφωνήματα του τότε τοποτηρητού -ας τον πούμε- εκεί της Εθνικής Φρουράς, του ταξιάρχου Γεωργίτση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τί σας έλεγε ο Γεωργίτσης;

2/2 Θ (Ε.Μ) 20.1.87

119

ΜΑΡΤΥΣ. "Τί θα κάνουμε;" Ζητούσε οδηγίες περί του πρακτέου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και τί απαντούσατε εσείς;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν του έδωσαν καμμία απάντηση. Όταν έφυγε πλέον ο Τάσκα από εκεί, τότε πήραν απόφαση, σε κλειστό κύκλο και του είπαν να εφαρμόσει τα σχέδια τα οποία προεβλέποντο να εφαρμοσθούν.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Ποιός;

ΜΑΡΤΥΣ. Ο Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σε εσάς μίλησε ο Γεωργίτσης καθόλου εκείνη την ημέρα;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως, πήρε και σε μένα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σεις τί του απαντήσατε;

ΜΑΡΤΥΣ. Εγώ δεν του απήντησα τίποτε του κ. Γεωργίτση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δηλαδή;

ΜΑΡΤΥΣ. Του είπα: θα σας συνδέσω με τον Αρχηγό. Είναι απασχολημένος τώρα. Έλεγα στον Αρχηγό. Είναι απασχολημένος, μετά από λίγο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Α, τον συνδέατε με τον στρατηγό.

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και συνεπώς, μιλούσε ο κ. Γεωργίτσης κατ'ευθείαν με τον κ. Μπονάνο πλέον.

ΜΑΡΤΥΣ. Ναι, κατ'ευθείαν με τον κ. Μπονάνο. Μίλησε, δηλαδή, με τον κ.

3/2 Θ (Ε.Μ) 20.1.87 120

Μπονάνο. Απ'ό,τι θυμάμαι τον συνέδεσα, πλην όμως δεν του έδωσε απάντηση. Απάντηση του έδωσε περίπου στις 8.00'-8.30'.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). 'Αλλο το αν του έδωσε απάντηση. Μίλησε πάντως.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Πού το ξέρετε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Ημουν εκεί, μπήκα μέσα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Κύριε Πρόεδρε, με συγχωρείτε, αν μου επιτρέπετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ορίστε, κύριε Γιατράκο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Ακούσατε κύριε μάρτυς, τη συνομιλία Γεωργίτση - Μπονάνου;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Ακουσα στις 8.30', όταν συνεδέθησαν ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). 'Οχι τότε, κύριε μάρτυς.

Θα μου επιτρέψετε, κύριε Γιατράκο.

Σας πήρε το ο κ. Γεωργίτσης εσάς στο τηλέφωνο. Δεν σας είπε τίποτε; κύριε μάρτυς,

ΜΑΡΤΥΣ. Απολύτως τίποτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας είπε ότι "Θέλω τον Αρχηγό".

ΜΑΡΤΥΣ. Ναι, τον Αρχηγό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Του τον δώσατε τον Αρχηγό;

ΜΑΡΤΥΣ. Ο Αρχηγός ήταν απησχολημένος. Του είπα: Κύριε Αρχηγέ, σας

4/2 Θ Ε.Μ) 20.1.87

121

θέλει ο κ. Γεωργίτσης από την Κύπρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μίλησε ο κ. Γεωργίτσης;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν μίλησε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Γιατί;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν μίλησε, γιατί δεν τον δέχθηκε ο Αρχηγός. Μόνο σε κάποια περίπτωση, που τον συνέδεσα τελικώς, μετά από επιμονή του κ. Γεωργίτση, του είπε: "Θα σου απαντήσω μετά, γιατί αυτή τη στιγμή έχω σύσκεψη στο γραφείο μου." Κάτι τέτοιο πρέπει να του είπε. Δεν ξέρω, τί του είπε, δηλαδή. Γιατί επέμεινε πάλι ο κ. Γεωργίτσης και τελικά στις 8.30' ακριβώς, όταν ξαναπήρε, τον συνέδεσα και τότε είχα μπει κι εγώ στο γραφείο και άκουσα που του έλεγε: "Να εφαρμόσεις τα προβλεπόμενα σχέδια."

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτά, αφού είχαν φύγει ο κ. Τάσκα και ο κ. Σίσκο.

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτά, αφού είχε φύγει ο κ. Τάσκα από το ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εσείς φθάσατε με τον κ. Μπονάνο στο ΑΕΔ πότε;

ΜΑΡΤΥΣ. Εμείς ξεκινήσαμε 5.30' περίπου, ίσως και νωρίτερα, από τον 'Αγιο Ανδρέα. Στη διαδρομή δεν είχε κίνηση τότε. Δεν πρέπει να κάναμε παραπάνω από 20 λεπτά, γιατί δεν υπήρχε κίνηση στο δρόμο.

5/2 Θ (Ε.Μ) 20.1.87

122

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Φθάσατε δηλαδή στις 6 περίπου.

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι, νωρίτερα φθάσαμε. Δεν θυμάμαι, αν ξεκινήσαμε 5 ή 5.30'. Περί τις 5.30' περίπου φθάσαμε στο Αρχηγείο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και σας είχε ειδοποιήσει ποιός;

ΜΑΡΤΥΣ. Εμένα δεν με ειδοποίησαν. Ειδοποίησαν τον Αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ποιός τον ειδοποίησε, δεν σας είπε ο κ. Μπονάνος;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι, δεν μου είπε τίποτε. Τον ειδοποίησαν από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, από την αίθουσα επιχειρήσεων πιθανόν και με πήρε στο σπίτι τηλέφωνο και μου είπε: "Να έλθεις αμέσως εδώ, γιατί φεύγουμε για πάνω."

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Είπατε από την αίθουσα επιχειρήσεων. Λειτουργούσε αίθουσα επιχειρήσεων;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως λειτουργούσε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Στο ΑΕΔ ή στο Αρχηγείο Στρατού;

ΜΑΡΤΥΣ. Και στο Αρχηγείο Στρατού λειτουργούσε αίθουσα επιχειρήσεων και στο ΑΕΔ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ποιός ήταν υπεύθυνος της αιθούσης επιχειρήσεων του ΑΕΔ;

6/2 Θ (Ε.Μ) 20.1.87

123

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν μπορώ να σας πω. Η 3η ΜΕΟ είχε την αίθουσα επιχειρήσεων και η Διεύθυνση Κ. Αλλά ποιός ήταν τότε υπεύθυνος ... Νομίζω ότι ήταν από κοινού η 3η ΜΕΟ με την Διεύθυνση Κ. Το ποιός ήταν εκείνη την ημέρα στην αίθουσα επιχειρήσεων δεν το θυμάμαι, δεν το ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας ειδοποίησαν από την αίθουσα επιχειρήσεων.

ΜΑΡΤΥΣ. Ειδοποίησαν τον Αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων, απ'ό,τι μου είπε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Χωρίς να ξέρετε ποιός.

ΜΑΡΤΥΣ. Χωρίς να ξέρω ποιός.

(2Β)

(2Θ)

1/2 Β (Δ.Γ.) 20-1-87

124

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Μπονάνος εδώ λέει ότι τον ειδοποίησε αξιωματικός υπηρεσίας στο αρχηγείο.

ΜΑΡΤΥΣ: Πιθανόν

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ποιός ήταν αξιωματικός υπηρεσίας στο αρχηγείο;

ΜΑΡΤΥΣ; Δεν το ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο αξιωματικός υπηρεσίας του αρχηγείου είναι το ίδιο πράγμα με την αίθουσα επιχειρήσεων;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι. Είναι διαφορετικό πράγμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Μπονάνος λέει ότι τον είχε καλέσει ο αξιωματικός υπηρεσίας. Εσείς λέτε οτι σας είχε πεί ότι τον κάλεσαν απο την αίθουσα επιχειρήσεων. Είναι και άλλα πράγματα. Λέτε τέλος πάντων ότι απο τις 6 περίπου που φθάσατε....

ΜΑΡΤΥΣ: Γύρω στις 5,30 φθάσαμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): 'Εως τις 8 ,8,30 ο κύριος Γεωργίτσης ζητούσε διαταγές , κατευθύνσεις. Του δίνατε κατευθύνσεις;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι εγώ δεν του έδωσα γιατί δεν είχα το δικαίωμα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σύμφωνοι.

2/2 Β (Δ.Γ.) 20-1-87

ΜΑΡΤΥΣ: Να σας αναφέρω κάτι διότι έχω την εντύπωση ότι θα δημιουργηθεί κάποια παρεξήγηση. Ο κ. Γεωργίτσης πήρε σε μένα μία ή δύο φορές, υπήρχαν και άλλες γραμμές που επικοινωνούσε ο κ. Γεωργίτσης με το αρχηγείο και των Ενόπλων Δυνάμεων και το αρχηγείο στρατού. Και έπαιρνε και εκεί δεν ξέρω πόσα τηλεφωνήματα έκανε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πόσα έκανε;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης); Επέμενε όμως σε σας. Σημαίνει ότι δεν έπαιρνε απο πουθενά απάντηση.

ΜΑΡΤΥΣ:'Επαιρνε αποτις άλλες . ....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): 'Αν έπαιρνε την απάντηση απο τις άλλες δεν θα επανήρχετο σε σας.

ΜΑΡΤΥΣ: Πήρε τηλέφωνο ο κ. Γεωργίτσης δεν μπορώ να θυμηθώ πόσες φορές πήρε εκεί πέρα . Θυμάμαι αυτό το πράγμα ότι στις 8,30 περίπου, μπορεί να ήταν και νωρίτερα του δόθηκε η απάντηση να εφαρμόσει τα σχέδια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τα εφήρμοσε τα σχέδια;

ΜΑΡΤΥΣ : Ο κ. Γεωργίτσης δεν ξέρω ποιά σχέδια είχε κατ'αρχάς, δεν μπορώ να γνωρίζω και δεν ξέρω πως εφήρμοζε τα σχέδια. Εάν εφήρμοζε

3/2 Β (Δ.Γ.) 20-1-87

126

τα σχέδια και εάν ήταν σωστά έπρεπε να καταλήξουμε σε κάποιο σωστό αποτέλεσμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κατέληξαν σε σωστό αποτέλεσμα;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν κατέληξαν σε σωστό αποτέλεσμα και δεν εφαρμόστηκαν τα σχέδια ή δεν εφαρμόστηκαν σωστά, ή δεν ήταν σωστά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στην Κυρήνεια υπήρχε δύναμις ικανή να αντιμετωπίσει μια τουρκικη εισβολή;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν γνωρίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Για την Αμμόχωστο γνωρίζετε τίποτε.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν μάθατε εκεί στον κύκλο που ζούσατε και δεν ανταλλάσσατε σκέψεις με αξιωματικούς πωςέγινε και έπεσε η Κυρήνεια και η Αμμόχωστος κ.λ.π.

ΜΑΡΤΥΣ: Η Αμμόχωστος εγκαταλείφθη ουσιαστικά .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ποιός ήταν διοικητής της Αμμοχώστου που την εγκατέλειψε;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω ποιός ήταν. Πάντως εγκαταλείφθη και οι Τούρκοι απ 'ότι ξέρω αμαχητί κατέλαβαν την Αμμόχωστο.

4/2 Β (Δ.Γ.) 20-1-87

127

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης);Είδατε πουτο ξέρετε. Την εγκατέλειξαν την Αμμόχωστο, με ποιά διαταγή, τίνος;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή ο επικεφαλής της Αμμοχώστου ποιός ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εάν σας θυμίσω εγώ ένα όνομα, μήπως ήταν κάποιος Μητσάκης ;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο Μητσάκης ήταν συνταγματάρχης υπηρετούσε στην Κύπρο Δεν ξέρω εάν υπηρετούσε στην Αμμόχωστο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μητσάκης Αντώνιος.

ΜΑΡΤΥΣ: Υπήρχε ένας τέτοιος αξιωματικός, αλλά δεν ξέρω εάν ήταν αυτός.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Πάντως εγκαταλείφθη η Αμμόχωστος και μπήκαν ανεμπόδιστα οι Τούρκοι. Στη Κυρήνεια μπήκαν με μάχη;

ΜΑΡΤΥΣ: Απ'ότι μαθαίναμε χωρίς να είναι απόλυτο δόθηκαν ορισμένες αψιμαχίες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πότε.

ΜΑΡΤΥΣ: Απο την ημέρα που άρχισε η εισβολή.

5/2 Β (Δ.Γ.) 20-1-87

128

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Οχι απο την μέρα . Λέμε ότι στις 5,30 φθάσατε στο αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων. Σας είχαν ειδοποιήσει ότι η εισβολη αρχίζει στις 5. Απο τις 5 έως στις 8,30 τι γινόταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Το τι γινόταν εγώ δεν το ξέρω διότι ~~ενημερώνονταν~~ τα γραφεία ~~που ήταν~~ η 2α ΜΕΟ ή 3η ΜΕΟ κ.λ.π. και η διεύθυνση Κ

(Παραγράφεται μία λέξη και προστίθεται «Ενημέρωναν τον Αρχηγό») (Διαγράφονται δύο λέξεις)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης), Δεν λέω να μου πείτε σε τι πράγμα ενημερωθήκατε . Αλλά δεν μάθατε τίποτε. Δεν ανέβηκε το αίμα στο κεφάλι σας, αφού κατελαμβάνετο η Κύπρος, να τρανταχθείτε;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως ανέβηκε το αίμα στο κεφάλι μου και οι τρίχες της κεφαλής μου σηκώθηκαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν ρωτάγατε λοιπόν πωςέγινε, ποιές μονάδες εμάχοντο στην Κυρήνεια, τι έκανε ο τάδε συνταγματάρχης, δεν τα λέγατε αυτά τα πράγματα , δεν τα μαθαίνατε αυτά τα πράγματα;

(δ)

(2Β)

1/2 δ Α.Μ. 20-1-87

129

ΜΑΡΤΥΣ: Για να σας αναφέρω τώρα συγκεκριμένα πράγματα, δεν μπορώ να σας αναφέρω. Θα είναι ανακρίβειες αυτά που θα σας αναφέρω. Πολλά ακούσαμε, αλλά ενδεχομένως να μην ~~είναι~~ και σωστά αυτά που ακούσαμε.

Ρ Διαγράφεται η λέξη και προστίθεται «ήταν»

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν μου λέτε, το Ναυτικό μετέσχε καθόλου; Η Ελλάδα έστειλε καμμία ενίσχυση εκεί;

ΜΑΡΤΥΣ: Από πλευράς Ναυτικού είχαν κινηθεί τα δύο υποβρύχια-έλεγαν ότι κινήθηκαν τα δύο υποβρύχια . Όλοι εγνώριζαν στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων ότι δύο υποβρύχια εκινούντο στην Κύπρο και τελικώς τα υποβρύχια δεν έφθασαν στην Κύπρο. Γιατί στις 22 ακριβώς το μεσημέρι -αυτό είναι κάτι που υπέπεσε στην αντίληψή μου και το κατέθεσα και στην πρώτη μου κατάθεση, το αναφέρω και πάλι- ήρθε ο αρηγός του ναυτικού παρουσία και του αρχηγού της αεροπορίας και ανέφερε στον στρατηγό Μπονάνο, ότι τον πήρε τηλέφωνο ο αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών, ο Σίσκο, και ο Τάσκα, και τον διαβεβάιωσε ότι η Αμερική θα κάνει ό,τι μπορεί για να σταματήσει πλέον το πρόβλημα στην Κύπρο , να αποσυρθούν οι τουρκικές δυνάμεις στις βάσεις τους, αρκεί εμείς να επιστρέψουμε το στόλο, ο οποίος όδευε - και εννοούσε τα δύο υποβρύχια - προς την Κύπρο . Αυτό το εδέχθη ο αρχηγός και διέταξε την επιστροφή .....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ποιός αρχηγός ;

ΜΑΡΤΥΣ . Ο Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων .

2/2 δ (Α.Μ.) 20-1-87

130

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ο Μπονάνος .

ΜΑΡΤΥΣ . Ο Μπονάνος και διέταξε τα πλοία να επιστρέψουν αμέσως, χωρίς να ρωτήσει πού βρίσκονται . Και δεν είπαν πού βρίσκονται, ακριβώς σε ποιά απόσταση κ.λπ. Δεν ρώτησε τίποτα γι'αυτό και ούτε ρώτησε σχετικά με το τηλεφώνημα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Του Τάσκα η κουβέντα ποιά ήταν, είπατε ; Τί τον διαβεβαίωσε ;

ΜΑΡΤΥΣ . Ότι, αν γυρίσουν τα πλοία , ο στόλος που κατευθύνετο προς την Κύπρο , η Αμερική θα επέμβει τότε για να εξαναγκάσει την Τουρκία να επιστρέψει τις δυνάμεις της στις βάσεις .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ . Το ακούσατε αυτό ;

ΜΑΡΤΥΣ . Αυτό το άκουσα εκεί και επενέβην κιόλας - κακώς βέβαια επενέβην διότι ήμουν ταγματάρχης τότε - και λέω , με συγχωρείτε πάρα πολύ, μην το κάνουμε αυτό το πράγμα, διότι εδώ φαίνεται ότι μας κοροϊδεύουν .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ . Σε ποιόν το είπατε αυτό ;

ΜΑΡΤΥΣ . Αυτό το είπα στον Αρχηγό Ενόπλων , στον Αρχηγό Ναυτικού που ήταν εκεί και στον Αρχηγό Αεροπορίας .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ . Παρουσία τίνων ;

ΜΑΡΤΥΣ . Παρίσταντο και οι τρεις αυτοί,

3/2 δ (Α.Μ.) 20-1-87

131

Ο Τάσκα πήρε τηλέφωνο τον Αραπάκη και ο Αραπάκης διεβίβασε στον Αρχηγό το τηλεφώνημα του Πρέσβεως και του Υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ και του λέει ότι , μου είπε ο Τάσκα ότι, αν γυρίσει ο Ελληνικός στόλος που πλέει κάτω , θα αναλάβουν οι Αμερικανοί πλέον , μάλλον θα αναγκάσουν οι Αμερικανοί τους Τούρκους να επιστρέψουν τις δυνάμεις τους στις βάσεις τους .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ο Τάσκα είπε ότι θα αναλάβουν οι Αμερικανοί να επιστρέψουν στις βάσεις τους οι Τούρκοι , ή ότι θα καταβάλουν προσπάθεια να επιστρέψουν στις βάσεις τους ;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι , θα εξαναγκάσουν τους Τούρκους . Επειδή όμως είχε προηγηθεί μια άλλη τέτοια συζήτηση και την προηγούμενη μέρα στο γραφείο και πάλι τότε ο Σίσκο έλεγε στον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων , σε περίπτωση που δεν κηρύξετε τον πόλεμο εναντίον της Τουρκίας, σε περίπτωση που δεν επέμβετε στην Κύπρο, εμείς θα επέμβουμε πλέον και θα αναγκάσουμε τους Τούρκους να επιστρέψουν τις δυνάμεις τους .

Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται «Σίσκο»

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ . Κύριε Πρόεδρε, μου επιτρέπετε μια ερώτηση ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ευχαρίστως, κύριε Παπαληγούρα .

ΜΑΡΤΥΣ . Δεν τελείωσα , με συγχωρείτε .

Λέγω λοιπόν ότι την προηγούμενη μέρα, όταν επισκέφθηκε ο Τάσκα τον Αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων , στο γραφείο του , πάλι τα ίδια είπε .

4/2 δ (Α.Μ.) 20-1-87

132

Διαγράφονται τέσσερες λέξεις και προστίθεται «Είπε»

Εκεί παρουσία του λέγει , εάν δεν κηρύξετε τον πόλεμο εναντίον της Τουρκίας , αν δεν επέμβετε στην Κύπρο , τότε εμείς θα εξαναγκάσουμε και πάλι τους Τούρκους να επιστρέψουν στις βάσεις τους .

Και έστειλε την δεύτερη μέρα τηλεφώνημα πλέον και λέει τα ίδια πράγματα. Και εκεί επενέβην εγώ , ζήτησα την άδεια του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων και μου την έδωσαν . Λέγω, δεν πρέπει να το δεχθούμε αυτό , θα πρέπει τα πλοία να συνεχίσουν την πορεία τους προς το νησί, γιατί πιστεύω ότι οι Αμερικανοί μας κοροϊδεύουν .

Αυτό είναι κάτι το οποίο είπα ενώπιον του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων και Αρχηγού Ναυτικού και Αρχηγού Αεροπορίας . Και τότε επενέβη ο Αρχηγός του Ναυτικού και μου λέει « Κύριε Τριανταφύλλου, μην βιάζεσθε να βγάλετε συμπεράσματα » Αυτή η συζήτηση έγινε .

(2Δ)

(2δ)
1/3 Δ Κ.Β. 20.1.1987

133

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε μάρτυς, και στις δύο αναφορές σας χρησιμοποιήσατε τη λέξη "εξαναγκάσετε".

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Εσείς με τι αίσθημα μείνατε; Ο εξαναγκασμός αυτός τι θα ήταν; Θα υπήρχε δηλαδή επέμβαση των Αμερικανών ; Και πώς θα το κατάφερναν, πώς θα εξηνάγκαζαν τους Τούρκους να γυρίσουν πίσω; Θέλω να μου εξηγήσετε το δικό σας αίσθημα.

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ πιστεύω ότι αν θέλαν οι Αμερικανοί μπορούσαν να τους εξαναγκάσουν. Μπορούσαν να μπουν στην μέση και να τους πουν "πίσω".
Δεν ήταν δύσκολο πράγμα, πλην όμως, δεν έγινε τέτοιο πράγμα. Εγώ δεν έδωσα βάση σ'αυτό που είπαν οι Αμερικανοί, διότι δεν πίστευα ποτέ ότι θα κάναν αυτό το πράγμα.

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Εγώ δεν ρώτησα αν μπορούσαν οι Αμερικανοί, αλλά τι σας έδωσαν εσάς την εντύπωση ότι είχαν πρόθεση να κάνουν.

ΜΑΡΤΥΣ: Εμένα μου έδωσαν την εντύπωση ότι δεν ~~πρόκειται~~ ρ να κάνουν τίποτε.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ : Πώς; Με τι δεδομένα;

ΜΑΡΤΥΣ: Από τα γεγονότα ...

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Συνταγματάρχα, υπεσχέθησαν ότι θα κάνουν αυτό που θα μπορούσαν; Μας εξηγήσατε τι κατά την άποψή σας μπορούσαν να κάνουν. Αυτό υπεσχέθησαν;

Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται «επρόκειτο»

2/3 Δ Κ.Β. 20.1.1987

134

ΜΑΡΤΥΣ: Υπεσχέθησαν να κάνουν αυτό που μπορούσαν να κάνουν. Όχι αυτό που μπορούσαν να κάνουν , αλλά αυτό που έπρεπε να γίνει.

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Να παρεμβληθούν, δηλαδή, μεταξύ του τουρκικού και ελληνικού στόλου;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ έτσι το βλέπω. Αλλά με τι τρόπο μπορούσαν να εξαναγκάσουν την Τουρκία οι Αμερικανοί να αποσύρει τις δυνάμεις της, ήταν δικό τους θέμα . Αυτοί ξέρουν, δεν ξέρω με ποιό τρόπο θα εξανάγκαζαν ...

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Πριν από λίγο με ευκολία υποδείξατε τον τρόπο.

ΜΑΡΤΥΣ: Είπα ένα δικό μου τρόπο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε μάρτυς, κρατήθηκαν πρακτικά γι αυτή τη συνεδρίαση που έγινε εκεί;

Να διαγραφούν τρείς λέξεις

ΜΑΡΤΥΣ: Απ'ότι θυμάμαι δεν κρατήθηκαν πρακτικά. ~~Απ'ό,τι θυμάμαι~~.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σ'αυτήν που παρέστητε και εσείς.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα, σ'αυτήν που ήμουν και εγώ. Είχα μπει τρεις-τέσσερις φορές μέσα. ~~έως τις 20 του μηνός~~. Δεν κρατήθηκαν πρακτικά.

Να διαγραφούν πέντε λέξεις

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μα, ήταν ο Αμερικανός Πρεσβευτής εκεί, ήταν ο Αμερικανός Υφυπουργός Εξωτερικών εκεί, ήταν η ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων η δική μας, συζητούσαν για σοβαρότατα θέματα και δεν κράταγε κανένας, κύριε Συνταγματάρχα, σημειώσεις, πρακτικά τέλος πάντων;

3/3 Δ Κ:Β. 20.2.1987

135

Δεν υπήρχε ένα μαγνητόφωνο να τα μαγνητοφωνεί;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν υπήρχε. Αυτή ήταν η κατάσταση, κύριε Πρόεδρε. Δεν υπήρχαν πρακτικά. Αυτή ήταν η κατάσταση. Είναι ένα γεγονός αυτό, ότι δεν υπήρχαν πρακτικά, δεν υπήρχε καμμιά πρόβλεψη . Αιφνιδιάστηκαν ενδεχομένως από την παρουσία του Τάσκα και του Σίσκο. Δεν ξέρω, πάντως δεν κρατήθηκαν πρακτικά. Απ'ό,τι θυμάμαι, δεν κρατήθηκαν πρακτικά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πάντως, είμαι βέβαιος ότι οι Αμερικανοί κράτησαν πρακτικά. Θα είχαν κάποιο μηχάνημα. Δεν είναι δυνατόν ! Αυτό το πράγμα είναι φοβερό !

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως. Ήθελα να αναφέρω ότι δεν ήμουν παρών στην σύσκεψη, αλλά είχα μπει πολλές φορές μέσα διότι με φώναζαν. Πηγαινοερχόμουν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μάλιστα. Συνεπώς λάβατε γνώση ότι κάποιοι , κάποιος, έπρεπε να είναι.

ΜΑΡΤΥΣ: Άκουγα τότε εκεί. Έλαβα γνώση από αυτά που μετέφραζε ο Μάρτερ, ο οποίος έκανε τον διερμηνέα του Σίσκο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε μάρτυς, λέω για τα πρακτικά, διότι σε κάποιο πρακτικό που υπάρχει εδώ λένε ότι ο Σίσκο και ο Τάσκα, ο Σίσκο νομίζω, τους επιβεβαίωσε ότι θα κάνει κάθε δυνατή προσπάθεια για να ματαιώσει την εισβολή, για να ανακληθούν οι Τούρκοι στις βάσεις τους.

4/3 Δ Κ.Β. 20.1.1987

136

Κάπως έτσι τα λένε σε κάποιο πρακτικό. Δεν ξέρω αν είναι αυτή η σύσκεψη την οποία υπαινίσεσθε εσείς και εκρατήθη πρακτικό, ή αν είναι κάποια άλλη.

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ δεν θυμάμαι να κράτησαν πρακτικά, δεν είδα κάποιο πρακτικογράφο εκεί πέρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Όταν έγινε το πραξικόπημα, είναι φυσικό ότι η στρατιωτική δύναμη της Κύπρου, η αμυντική ικανότητα της Κύπρου, εμειώθη;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως εμειώθη η δύναμη, και εμειώθη πάρα πολύ, διότι οι υπάρχουσες τότε δυνάμεις εκεί ησχολούντο με το πραξικόπημα. Δυνάμεις εκινήθησαν προς την Πάφο, δυνάμεις εκινήθησαν ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και είχαν μετακινηθεί δυνάμεις από την Κυρήνεια;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να σας αναφέρω επ'αυτού, γιατί εγώ δεν το ξέρω. Πάντως, απ'ό,τι ξέρω πήγε από την Λευκωσία κάποιο τμήμα μηχανοκίνητο προς την Πάφο, όπου ήταν το προπύργιο τότε των ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή απομακρύνθηκε από την Κυρήνεια. Έτσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Από την Λευκωσία πήγε κάποιο τμήμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Από την Λευκωσία πήγε, αλλά απομακρύνθη-

5/3 Δ Κ.Β. 20.2.1987

137

κε πάρα πολύ από ...

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως και απεμακρύνθη πάρα πολύ, διότι η απόσταση αυτή

είναι περίπου δύο ώρες επί πλέον από την Πάφο.

(3Κ)

(3Δ)

1/3Κ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

138

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Εάν δε γινόταν το πραξικόπημα, έχετε την εντύπωση -και ποιά εντύπωση κυριαρχούσε εκεί, στους κύκλους, τους στρατιωτικούς- ότι θα επετύγχανε η τουρκική εισβολή;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ πιστεύω ότι θα αποτύγχανε η εισβολή, εάν οι δυνάμεις ήταν συγκροτημένες και ήταν στις θέσεις τους. Εγώ ακόμη, πιστεύω, κύριε Πρόεδρε, και πρέπει να το πούμε αυτό εδώ πέρα, ότι εάν υπήρχαν σωστά σχέδια και εφηρμόζοντο σωστά απ'όλους και πάλι θα ~~αποτύγχανε~~. Αλλά, δυστυχώς, φαίνεται ότι σχέδια ή δεν είχαν συνταχθεί σωστά ή δεν εφαρμόσθηκαν σωστά. Και το αποτέλεσμα ήταν αυτό που γνωρίζετε.

Να διαγραφεί μία λέξη και να προστεθεί «επιτυχανε»

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Μήπως δεν εφαρμόσθηκαν και έγκαιρα; Όχι απλώς σωστά, αλλά και έγκαιρα;

ΜΑΡΤΥΣ: Οπωσδήποτε δεν εφαρμόσθηκαν και έγκαιρα, διότι όταν δώσαμε στις 08.30'απάντηση, περί εφαρμογής των σχεδίων,ήταν αργά. Και δεν ήταν μόνο τα σχέδια, τα σχέδια έπρεπε να εφαρμοσθούν νύκτα. Δυστυχώς, πήγαν να τα εφαρμόσουν ημέρα, όταν η τουρκική αεροπορία, είχε την υπεροχή πάνω στην Κύπρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Είχε διατάξει επιστράτευση το ΑΕΔ στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν το ξέρω αυτό.

2/3Κ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

13ρ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ξέρετε ή μάθατε, ότι αντιθέτως οι Τούρκοι είχαν διατάξει επιστράτευση στα τουρκοκυπριακά χωριά;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, δεν το ξέρω αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Είχε πληροφορίες για τις τουρκικές ετοιμασίες, το ΑΕΔ;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να σας απαντήσω σ'αυτό συγκεκριμένα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πάντως, λέτε, ότι ο Σταθόπουλος ερχόταν εκεί και είχαν καλές σχέσεις.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. Δεν ξέρω τι πληροφορίες είχαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Να σας ερωτήσω, για μιά άλλη φορά, ακόμη: Εσείς το πρωΐ μαζί με τον κ. Μπονάνο [σε διαφορετικά σπίτια φυσικά] βρισκόσασταν στον Άγιο Ανδρέα. Κι'όλες αυτές τις ημέρες ήσασταν στον Άγιο Ανδρέα.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μα, ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων -ξέρετε τώρα, δεν ήσαστε συνταγματάρχης σε σχέση με τον Στρατηγό, τώρα είσθε Έλλην πολίτης σε σχέση με τη Βουλή των Ελλήνων...

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως, έτσι είναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ήταν σωστή η σκέψη να γίνει το πραξικόπημα; Να απειλείται η εισβολή της Τουρκίας και να κοιμάται στον Άγιο Ανδρέα κάθε βράδυ ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων; Για να

3/3Κ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

140

μη χάνει τη δροσιά του Αγίου Ανδρέα, ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων; Τί λέτε εσείς;

ΜΑΡΤΥΣ: Βέβαια, εγώ ήμουν ταγματάρχης, τότε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Βέβαια ταγματάρχης, αλλά και εσείς ακόμη...

ΜΑΡΤΥΣ: Αλλά νομίζω ότι ο ενέργεια αυτή, δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί. Ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων έπρεπε να είναι στο γραφείο του. Και όχι μόνον ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά έπρεπε να είναι και όλοι οι υπεύθυνοι των επιχειρησιακών θεμάτων, στη θέση τους. Αυτό έπρεπε να γίνει. Δυστυχώς, αυτό δεν έγινε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ τους κ. συναδέλφους, να ερωτήσουν με τη σειρά που έχουν γραφεί.

Ο κ. Λιβανός έχει το λόγο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε μάρτυς, την πρώτη ερώτηση, την οποία σας έκανε ο κ. Πρόεδρος, όταν ακούσατε να επικοινωνούν οι Μάξερ και οι υπόλοιποι με τον ασύρματο και ήλθε ο Τάσκα, είπατε ότι δεν είσαστε μέσα στη σύσκεψη αυτή. Είσαστε ή δεν είσαστε;

ΜΑΡΤΥΣ: Είπα το εξής πράγμα...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Οχι. Είπατε ότι δεν είσαστε. Τώρα θέλω διευκρίνηση να μου κάνετε. Είσαστε στη σύσκεψη , ή όχι;

4/3Κ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

141

ΜΑΡΤΥΣ: Στη σύσκεψη παρών δεν ήμουνα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν είσαστε.

ΜΑΡΤΥΣ: Μπαινόβγαινα μέσα και αυτό κατάθεσα στην ένορκη κατάθεσή μου, αυτό κατέθεσα και εδώ, ενώπιόν σας.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Επομένως, μπαινοβγαίνατε.

ΜΑΡΤΥΣ: Μπαινόβγαινα και αυτά που υπέπεσαν στην αντίληψή μου...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Το ίδιο έγινε, λοιπόν, και στην επόμενη σύσκεψη, στην οποία μετείχαν, όχι πλέον οι Αμερικανοί, αλλά οι επιτελάρχες. Πάλι, μπαινοβγαίνατε.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Και ενώ μπαινοβγαίνατε, επήρατε το θάρρος, ταγματάρχης εσείς και μάλιστα όχι εκ των εμπίστων, να κάνετε παρατήρηση επί ενός τόσο δραματικού θέματος, να γίνει ή να μη γίνει πόλεμος.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Εσείς, ο ταγματάρχης, απευθυνθήκατε στον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων και στους 3 επιτελάρχες. "Διαφωνώ μαζί σας" τους είπατε, "να μη γίνει πόλεμος, διότι μας κοροϊδεύουν οι Αμερικάνοι". Έτσι είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Τους είπα, όχι διαφωνώ πλήρως, τους είπα θα μου επιτρέψετε

5/3Κ. (Ε.Σ.) 20.1.1987

142

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Ενώ μπαινοβγαίνατε; Καλώς.

ΜΑΡΤΥΣ: Μπήκα μέσα και συζητάγαμε εκείνη την ώρα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Μα, ή μπαινοβγαίνατε ή συζητάγατε, κύριε μάρτυς.

(3ΠΑ)

1/3ΠΑ ΒΠ 20.1.87

143

ΜΑΡΤΥΣ: Η συζήτηση είναι αυτή που αναφέρω, διότι τότε είχε σηκωθεί η τρίχα της κεφαλής μου όπως είπε και ο κύριος Πρόεδρος και αναγκάσθη' και παρόλο που δεν το επέτρεπε η θέση μου ως ταγματάρχης, να κάνω αυτή την ερώτηση.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Σας απήντησε λοιπόν αυτά τα οποία σας απήντησε ο αρχηγός του Επιτελείου.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν απήντησε ο αρχηγός του Επιτελείου, αλλά ο αρχηγός του Ναυτικού και μου είπε μην βιάζεσθε να βγάλετε συμπεράσματα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κατόπιν αυτού εισηγήθηκε την επομένη την ανάκληση των υποβρυχίων. Ποιός διέταξε να πάνε τα υποβρύχια;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω. Πάντως όλοι ~~γνωρίζουμε~~ ότι τα υποβρύχια εκινούντο προς.....

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αν θέλετε, κύριε μάρτυς, να απαντάτε σ'αυτά που σας ερωτώ. Δεν ξέρετε ποιός διέταξε να πάνε. Ξέρετε όμως ότι διέταξε να ανακληθούν ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων κατόπιν εισηγήσεως του Αραπάκη. Ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων μας είπε εδώ ότι διέταξε την ανάκληση των υποβρυχίων, διότι υπήρχε κίνδυνος επιθέσεως στην Ελλάδα. Και γι'αυτό διέταξε. Τι από τα δύο συνέβη;

ΜΑΡΤΥΣ: Συνέβη αυτό που σας αναφέρω εγώ. Ο κίνδυνος επιθέσεως δημιουργήθηκε στις 22 του μηνός και όχι στις 21 που διετάχθη ..

Ρ Να διαγραφεί μία λέξη και να προστεθεί «γνωρίζαμε»

2/3ΠΑ ΒΠ 20.1.87

144

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Άρα ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων εδώ κατέθεσε ψευδώς. Έτσι;

ΜΑΡΤΥΣ: Εσείς θα βγάλετε το συμπέρασμα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Εφόσον λέτε εσείς ο ίδιος ότι την ανάκληση την διέταξε την προηγουμένη στις 21 του μηνός, στις 22 προεκλήθη ο κίνδυνος μετά από ορισμένες βεβαίως πληροφορίες που είχατε. Άρα εφόσον την προηγουμένη, χωρίς να υπάρχει αυτός ο κίνδυνος, διέταξε την ανάκληση, εδώ ψεύδεται ο αρχηγός σας. Ναι ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ: Νομίζω ότι ή δεν θυμάται τα θέματα καλά ή δεν λέει την αλήθεια.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Μπορεί ένας αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων, συγγραφεύς βιβλίου, να έρχεται να καταθέσει στην Επιτροπή και να μη θυμάται; Το πιστεύετε αυτό εσείς;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ το πιστεύω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Τέτοιο μυαλό έχει ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων που πιστεύει ο υπασπιστής του ότι μπορεί ο άνθρωπος αυτός να έρχεται να καταθέτει για ένα τέτοιο θέμα και να μη θυμάται. Πείτε μας, κύριε, τη γνώμη σας καθαρά. Εψεύδετο ή δεν είναι αλήθεια αυτό το οποίο καταθέτετε εσείς;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό που καταθέτω εγώ είναι η μοναδική αλήθεια.

3/3ΠΑ ΒΠ 20.1.87

145

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Άρα διαψεύδετε τον αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων.

ΜΑΡΤΥΣ: Με συγχωρείτε να πω πως ότι κατέθεσα στην πρώτη μου κατάθεση, όταν όλος ο κόσμος φοβόταν να καταθέσει, το κατέθεσα γιατί έπρεπε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Πριν καταθέσετε στον Μπέλκα είδατε τον αρχηγό σχετικά μ'αυτή την κατάθεση, το εγνώριζε ότι θα πάτε;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, τον αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων δεν τον είδα από την ημέρα που έφυγε από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Πότε εσείς φύγατε από το γραφείο του;

ΜΑΡΤΥΣ: Έμεινα και επί Αρμπούζη και έφυγα όταν πήγα στη Σχολή Πολέμου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ακόμα καλίτερα γιατί έχω μια ερώτηση για μετά.

Με τον κύριο Περδίκη συνεδέσατε ποτέ στο τηλέφωνο τον κύριο Μπονάνο τις κρίσιμες εκείνες ώρες;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν θυμάμαι.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Επανέρχομαι στο θέμα της ανακλήσεως. Ποιός διέταξε την ανάκληση των αεροπλάνων;

ΜΑΡΤΥΣ: Κανείς. Τα αεροπλάνα δεν πήγαν ποτέ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Τα αεροπλάνα ήσαν στην Κρήτη και διετάχθησαν να απογειωθούν απ'ότι μας είπαν οι προηγούμενοι μάρτυρες και κάποιος ανεκάλεσε τη διαταγή περί απογειώσεως. Ξέρετε ή δεν ξέρετε;

4/3ΠΑ ΒϕΠ 20.1.87

146

ΜΑΡΤΥΣ: Τα αεροπλάνα δεν πέταξαν, ποτέ δεν ετοιμάστηκαν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Σας ερωτώ.

ΜΑΡΤΥΣ: Και γω σας απαντάω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Όχι δεν μου απαντάτε. Εγώ σας ερωτώ συγκεκριμένα και παρακαλώ να μου δίνετε συγκεκριμένες απαντήσεις. Εάν δεν ξέρετε, να πείτε δεν ξέρω.Είπατε ότι υπήρξε διαταγή απογειώσεως των αεροπλάνων Αυτό είναι δεδομένο. Από κει και πέρα σας ερωτώ αν ξέρετε ποιός την ανεκάλεσε.

3ΓΡ

(3ΠΑ)

1/3 Γ.Ρ. Β.Ζ. 20-1-87

147

ΜΑΡΤΥΣ. Εγώ σας αναφέρω επ'αυτού του πράγματος, επί των αεροπλάνων ότι ξέρω. Ότι τα αεροπλάνα δεν ετοιμάστηκαν ποτέ. Πήραν μία παράταση στις 21 του μηνός, παράταση 5 ωρών για να ετοιμαστούν και τελικά μετά την παρέλευση του 5ώρου αυτού δεν ήταν και πάλι έτοιμα. Και την επόμενη ημέρα στις 22 του μηνός παρουσιάζεται από τον ίδιο αρχηγό της αεροπορίας ο κίνδυνος από βορρά. Επιστράτευση στο Βουλγαρία, προώθηση Βουλγαρικών δυνάμεων στα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα...

Προστίθεται «στην»

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Πάλι δεν μου απαντάτε. Σας ερωτώ. Διετάχθησαν τα αεροπλάνα να απογειωθούν ναι ή όχι κύριε μάρτυς;

ΜΑΡΤΥΣ. Ήταν έτοιμα να απογειωθούν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Άλλο, ήταν έτοιμα και άλλο, διετάχθησαν.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν το ξέρω εάν διετάχθησαν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Δεν το ξέρετε.

ΜΑΡΤΥΣ. Ξέρω ότι ήταν έτοιμα να απογειωθούν ότι είχαν πάρει στόχους από τις 2ο του μηνός να βομβαρδίζουν, πλήν όμως τα αεροπλάνα δεν ετοιμάστηκαν μέχρι τις 22 του μηνός, οπότε παρουσιάστηκε ο κίνδυνος από την Βουλγαρία.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Άρα λοιπόν για να οδηγηθούμε σε ένα συμπέρασμα,

ο αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων και σε αυτό για το οποίο μας εβεβαίωσε, την επιτροπή, ότι διέταξε να απογειωθούν αλλά σε λίγο σκέφτηκε τους κινδύνους, οι οποίοι απειλούσαν την Μητρόπολη, διέταξε να μην γίνει η πτήση. 'Αρα και πάλι ψεύδεται ο κ. Μπονάνος. Αυτό μας βεβαιώνετε.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν ξέρω, βγάλτε εσείς το συμπέρασμα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Αυτό το συμπέρασμα δεν βγάζουμε εφόσον εσείς ξέρετε ότι δεν ήσαν έτοιμα ; 'Οταν δεν είναι έτοιμο αεροπλάνο να απογειωθεί, δεν διατάσσει ο αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων, δεν παίζουμε τον Σαρλώ εδώ, πόλεμο κάνατε. 'Αμα δεν είναι έτοιμα θα του έλεγε ο αρχηγός του επιτελείου της αεροπορίας ότι κύριε δεν είναι έτοιμα να απογειωθούν. Ενώ, αντιθέτως ο κ. Μπονάνος μας είπε εδώ προχθές, διέταξα την απογείωση. Μετ'ολίγον διέταξα την επαναπροσγείωση. Μετ'ολίγον πάλι είπα να απογειωθούν και μετ'ολίγον πάλι είπα σταματείστε. 'Ολα αυτά συνέβησαν κύριε μάρτυς ναι ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ. Στην αντίληψή μου δεν υπέπεσε τέτοιο πράγμα και νομίζω ότι δεν συνέβη. Μπορείτε δε να ρωτήσετε και το αρχηγείο αεροπορίας εάν ποτέ κινήθηκαν προς Κύπρο αεροπλάνα και άν γύρισαν ποτέ. Θα υπάρχουν σχέδια.

3/3 Γ.Ρ. Β.Ζ. 20-1-87

149

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ξέρετε γιατί σας ρωτώ; Διότι εμείς ψάχνουμε να βρούμε την αλήθεια. Ο αρχηγός της αεροπορίας λέει διέταξα να φύγουν. Ο αρχηγός της αεροπορίας λέει, ο Μπονάνος διέταξε να μην φύγουν. Σείς λέτε ότι, ούτε το ένα συνέβη, ούτε το άλλο. Με τον Αραπάκη ο ένας λέει είπα να γυρίσουν πίσω, διότι εκινδύνευε η Ελλάς. Ο Ιωαννίδης λέει ότι εγώ τάστειλα να πάνε, αλλά ανεκάλυψα ότι μας κορόϊδευαν στο ραντάρ, το οποίο είχατε εκεί, ότι επέστρεφαν. Εκάλεσα τον Αραπάκη και του είπα γιατί επιστρέφουν; Πώ-πώ είναι λάθος να τα ξαναστείλουμε. Τι συνέβαινε εκεί μέσα κύριε μάρτυς, μπορείτε να μας διαφωτίσετε;

ΜΑΡΤΥΣ. Από ό,τι αντελήφθην δεν συνέβαινε τίποτα, δεν γινόταν τίποτα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Άρα λοιπόν μπορούμε να βασιστούμε σε αυτό το οποίο μας λέτε ότι οι άνθρωποι αυτοί είχαν αποφασίσει να μην κινήσουν, ούτε το στόλο, ούτε την αεροπορία, διότι είχαν την διαβεβαίωση κάποιου ότι εάν δεν κινηθούμε δεν θα τρέχει τίποτα στην Κύπρο. Να οδηγηθούμε σ'αυτό το συμπέρασμα ναι ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν μπορώ να πώ αυτό το πράγμα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Μα έτσι βγαίνει συμπερασματικά από ό,τι μας είπατε. Είπατε ότι ήταν οι Αμερικάνοι, ότι διαβεβαίωσαν, ήρθε ο

4/3 Γ.Ρ. Β.Ζ. 20-1-87 150

Αραπάκης και διαβεβαίωσε τον αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων, μη στείλουμε καράβια διότι εάν δεν τα στείλουμε τότε οι Αμερικανοί θα αποσύρουν τους Τούρκους από την Κύπρο. Μας τάπατε αυτά;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Επομένως γιατί να μην οδηγηθεί η επιτροπή στο συμπέρασμα ότι όλες αυτές οι ανακλήσεις των διαταγών ήσαν προς το συμφέρον της Ελλάδος και της Κύπρου; Δηλαδή μην στέλνετε εσείς υποβρύχια, μην στέλνετε αεροπλάνα και έννοια σας.

ΜΑΡΤΥΣ. Τώρα προς το συμφέρον της Ελλάδος άν ήταν, δεν το ξέρω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Αυτό είναι θέμα δικό μας να το κρίνουμε άν ήταν προς το συμφέρον της Ελλάδας ή όχι. Εγώ λέω προς το συμφέρον της Ελλάδας οι άνθρωποι αυτοί είπαν τι να πολεμήσουμε αφού έχουμε την διαβεβαίωση των Αμεριακανών; Είναι έτσι;

ΜΑΡΤΥΣ Πιστεύω πώς κάπως έτσι ήταν.

Πάντως ήθελα να αναφέρω κύριε Πρόεδρε, άν μου επιτρέπετε, σχετικά με τα αεροπλάνα, ότι επειδή είχα παρακολουθήσει μία ενημέρωση με την άφιξη των ΦΑΝΤΟΜΣ στην Ανδραβίδα, νομίζω ότι ήταν τα ΦΑΝΤΟΜΣ, τότε παρουσίασαν την κατάσταση από πλευράς επιχειρησιακής ετοιμότητας των αεροσκαφών στο 100%. Έτοιμα ήταν και το αποδώσανε αυτό στην μακρά εκπαίδευση των πληρωμάτων των ΦΑΝΤΟΜΣ στην Αμερική. Διότι τα πληρώματα μείναν 1 ή 2 χρόνια στην Αμερική και ήρθαν τα ΦΑΝΤΟΜ με τα πληρώματα.

προστίθεται «εκεί»

(3 ν)

3ΓΡ

1/1 Ν. Α.Μ. 20-1-87

151

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης); Δηλαδή Ελληνες αξιωματικοί είχαν πάει;

ΜΑΡΤΥΣ: Είχαν πάει τα πληρώματα και εκπαιδεύτηκαν επί των αεροσκαφών τα οποία έφεραν και εχειρίζοντο οι ίδιοι τα αεροπλάνα. Αυτά μας παρουσίασαν στην ενημέρωση. Αν δεν ήταν σωστά, δεν το ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στην ενημέρωση, σας είπαν ότι είχαν εκπαιδευτεί επί 1 - 2 χρόνια στον χειρισμό των Φάντομς.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: ο αρχηγός της Αεροπορίας δεν ήτανε έτοιμος με τα αεροπλάνα, ενώ είχε διαβεβαιώσει πριν ότι ήταν. Ας το ξεπεράσουμε αυτό και να σας ρωτήσω κάτι άλλο. Σείς είπατε ότι έκανε ολόκληρη θεωρία ο αρχηγός της Αεροπορίας περί επιθέσεως από την Βουλγαρία, περί καθόδου ακόμα ικανών Ρώσων αξιωματικών, περί συμφώνου της Γυάλτας. Έτσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Τα έλεγε αυτά ο αρχηγός της Αεροπορίας και τα ακούγατε εσείς;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως. Τα έλεγε για να ακούσει όλος ο κόσμος.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Μήπως ήθελε ψυχολογικά να προετοιμάσει τον κόσμο γιατί δεν επιτιθέμεθα;

2/3 Ν. Α.Μ. 20-1-87

152

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ πιστεύω ναί.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτές τις πληροφορίες περί Γυάλτας, Ρώσων ικανών και Βουλγάρων, από πού τις είχε; Μήπως σας είπε;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν είπε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ο αρχηγός του Επιτελείου των Ενόπλων Δυνάμεων δεν τον ρώτησε;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ δεν το ξέρω. Μπορεί να τον ρώτησε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Φεύγουμε λοιπόν από αυτά και πάμε εκεί που αυτοί οι κύριοι αποφάσισαν να κάνουν ένα πολιτικό συμβούλιο. Εκεί απεφάσισαν γενική επιστράτευση. 'Ομως τι άλλο αποφάσισαν;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω, γιατί δεν ήμουνα σ'αυτό το συμβούλιο. 'Εγινε στην αίθουσα ενημερώσεων που είναι στον τελευταίο όροφο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ποιός προετοίμασε αυτό το συμβούλιο;

ΜΑΡΤΥΣ: Πρέπει να το προετοίμασε η 3η ΜΕΟ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ο υπαρχηγός του Επιτελείου είχε καμμία σχέση;

ΜΑΡΤΥΣ: Πρέπει να είχε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ποιός κράταγε πρακτικά εκεί;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κατ'αρχήν κράταγαν πρακτικά εκεί;

3/3 Ν. Α.Μ. 20-1-87

153

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Μαγνητοφωνημένες ταινίες κρατήθηκαν;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Όταν έφυγε ο αρχηγός του Επιτελείου των Ενόπλων Δυνάμεων ξέρετε τι πήρε μάζί του, σαν υπασπιστής του; Μπορούσε ενώ έφευγε να κουβαλάει μαζί του τσάντες με πράγματα;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως, έπαιρνε την αλληλογραφία μαζί του.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Μπορούσε να πάρει και δημόσια έγγραφα;

ΜΑΡΤΥΣ: Έπαιρνε και δημόσια έγγραφα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Τι πήρε;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Όταν ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων συνέταξε εκείνη την περίφημη αναφορά τού προς τον Αβέρωφ, την οποία έχετε υπ'όψη σας..

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν την έχω υπόψη μου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Μήπως ξέρετε μετά τι έγινε με εκείνα τα έγγραφα;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έχω υπόψη μου την αναφορά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αφήστε την. Γιά άλλες αναφορές, διαταγές και απόρρητα έγγραφα δεν ξέρετε τίποτα; Πώς εξαφανίστηκαν αυτά από το

4/3 N. A.M. 20-1-87

154

Επιτελείο;

ΜΑΡΤΥΣ: Για ποιά συγκεκριμένα έγγραφα μιλάτε;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Μιλάω για κάποια διαταγή που είχε βγάλει ο κύριος Μπονάνος την 1η Ιανίου, στην οποία έλεγε ότι κάθε επίθεση κατά των τουρκικών μονάδων θα πρέπει να ελέγχετε και να γίνετε κατόπιν αναφοράς κλπ. Αυτά σείς σαν υπασπιστής δεν τα είχατε σημειώσει στο μυαλό σας; Τι απέγιναν αυτές οι διαταγές;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν γνωρίζω αν εξεδόθη τέτοια διαταγή που αναφέρατε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ότι εξεδόθη το παραδέχθηκε προχθές ο Μπονάνος εδώ.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν το ξέρω. Όμως ξέρω ότι ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων για την έκδοση ορισμένων διαταγών συννενοείτα απ'ευθείας με τα επιτελικά γραφεία. Δεν επενέβαινε ο υπασπιστής.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ο κύριος Μπονάνος μας είπε ότι έχει μαγνητοταινία με τα πρακτικά. Αν την έχει, καλώς ή κακώς, αυτό θα το εξετάσει η επιτροπή. Το ερώτημά μου είναι ποιός βάσταγε εκείνο το μαγνητόφωνο. Ποιός μπορούσε κατά την γνώμη σας να το έχει;

(3ΕΖ)

(3 Ν) 1/3 Ε.Ζ. (Θ.Σ.) 20-1-87

155

ΜΑΡΤΥΣ . Εγώ όσο ήμουν υπασπιστής εκεί πέρα δεν κράτησα ποτέ μαγνητόφωνο . Δεν είχα ποτέ μαγνητόφωνο .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Σαν στρατιωτικό σας ερωτώ : Σε ένα πολεμικό συμβούλιο το οποίο θα αποφασίσει για πόλεμο ή ειρήνη .....

ΜΑΡΤΥΣ . Κάποιο μαγνητόφωνο πρέπει να είχε η γραμματεία συμβουλίων, η οποία μαγνητοφωνούσε τα πρακτικά των συσκέψεων και ενδεχομένως η 3η ΜΕΟ . Εγώ δεν παρέστην σε τέτοια συμβούλια που κρατήθηκαν πρακτικά μαγνητοφωνημένα και δεν μπορώ να σας απαντήσω γι'αυτό το πράγμα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Η γραμματεία ποιός ήταν ;

ΜΑΡΤΥΣ . Ο ταξίαρχος ο Γιαννακός ήταν ; Δεν μπορώ να θυμηθώ .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Καλώς .

Συνεχίστε παρακαλώ, κύριε συνάδελφε .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Είναι κανονικό να γίνεται πολεμικό συμβούλιο και να μην τηρείται τουλάχιστον ημερολόγιο ;

ΜΑΡΤΥΣ . Βεβαίως δεν είναι κανονικό . Και ημερολόγιο πρέπει να τηρείται και πρακτικά πρέπει να τηρούνται .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Ξέρετε αν τηρήθηκαν τουλάχιστον ημερολόγια ;

ΜΑΡΤΥΣ . Εγώ απ'ότι ξέρω δεν τηρήθηκαν . Δεν ξέρω η 3η ΜΕΟ τί έκανε εκεί πέρα, αν έχει τίποτα η 3η ΜΕΟ . Εγώ σαν υπασπιστής δεν ξέρω

2/3 Ε.Ζ. (Θ.Σ.) 20-1-87

156

αν τηρήθηκαν ημερολόγια πολεμικά . Εάν έχει στοιχεία η 3η ΜΕΟ,

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Εν πάση περιπτώσει, εάν όλα αυτά δεν υπάρχουν, έχουν κλαπεί , έχουν αφαιρεθεί ή δεν έχουν τηρηθεί, ποιός έχει την ευθύνη κύριε μάρτυς γι'αυτό ;

ΜΑΡΤΥΣ . Ο αμέσος προϊστάμενος αυτών των ανθρώπων .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Δηλαδή ποιός είναι ;

ΜΑΡΤΥΣ . Είναι όλοι υπεύθυνοι .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Κάποιον πρέπει να βρούμε . Δεν μπορεί να είναι όλοι . Ποιός είναι υπεύθυνος ;

ΜΑΡΤΥΣ . Πρέπει να εξετάσουμε ποιός έπρεπε να τηρήσει αυτό το πράγμα .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Εσείς θα μας πείτε . Εμείς είμαστε πολίτες εδώ πέρα , βουλευτές είμαστε . Εσείς σαν συνταγματάρχης που είστε τώρα ......

ΜΑΡΤΥΣ . Υπασπιστής ήμουν τότε εγώ .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Τώρα είστε συνταγματάρχης . Δεν ξέρετε ποιός πρέπει να κρατάει ή όχι πρακτικά στην μονάδα σας ;

ΜΑΡΤΥΣ . Τα πρακτικά τα κρατάει ο γραμματέας του συμβουλίου .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Άρα λοιπόν ποιός έχει την ευθύνη αν αυτά έχουν χαθεί ή αλλοιωθεί ;

3/3 Ε.Ζ. (Θ.Σ.) 20-1-87

/57

ΜΑΡΤΥΣ . Ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων οπωσδήποτε .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ο αρχηγός εδώ πέρα μας είπε ότι όχι εγώ, ο υπαρχηγός . Εσείς συμφωνείτε με αυτή την άποψη ;

ΜΑΡΤΥΣ . Τώρα πρέπει να δω τον κανονισμό λειτουργίας του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων . Δεν το θυμάμαι αυτό το πράγμα .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Αυτό θα μας πείτε .

Τώρα για πέστε μου κάτι άλλο, γιατί δεν θέλω να κρατήσω πολύ το χρόνο . Εφόσον μείνατε υπασπιστής και μετά με τον κύριο Αρμούζη νομίζω, έτσι δεν είναι ;

ΜΑΡΤΥΣ . Μάλιστα .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Άρα θα μείνατε και όταν έγινε και ο Αττίλας 2.

ΜΑΡΤΥΣ . Μάλιστα .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Γιατί κατά τη γνώμη σας προχώρησε ο Τούρκος, ενώ είχαν αρχίσει οι συζητήσεις στην Γενεύη ;

ΜΑΡΤΥΣ .....

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Δεν ξέρετε . Μήπως μπορείτε να μου πείτε γιατί εφόσον είχαν τις διαβεβαιώσεις οι στρατηγοί , οι ναύαρχοι και οι πτέραρχοι και επείσθησαν καλώς ή κακώς-εγώ βλέπετε είμαι σε αυτά ανεκτικός-δέχθηκαν ότι δεν θα τους κοροϊδέψουν οι Αμερικάνοι, ενώ εσείς είσαστε πιό πονηρός και είπατε θα μας κοροϊδέψουν .

4/3 Ε.Ζ. (Θ;Σ.) 20-1-87

158

Είδατε ότι τους κορόϊδεψαν και προχώρησαν. Πως δεν εισηγήθηκαν μετά ή μάλλον πως εισηγήθηκαν στην νέα κυβέρνηση να μην επιτεθεί να μην δράσει πολεμικά; Μπορείτε να μου πείτε; Γιατί δέχθηκαν; Γιατί μάλλον ο κ. Μπονάνος όταν είδε την συμφορά, διότι επρόκειτο περί συμφοράς, γιατί εισηγήθηκε και πάλι να μην κινηθούν οι Ένοπλες Δυνάμεις;

ΜΑΡΤΥΣ. Μετά το σχηματισμό της Ελληνικής Κυβερνήσεως τότε τα πράγματα άλλαξαν τελείως και εγίνοντο συσκέψεις. Εγώ δεν ήμουν σε καμία από αυτές. Δεν μπορούσα να μπω μέσα όταν εγίνοντο συσκέψεις με την τότε πολιτική ηγεσία.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ναι, αλλά η στρατιωτική παρέμενε η ίδια.

ΜΑΡΤΥΣ. Τώρα, τί έκαναν οι στρατιωτικοί δεν το ξέρω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Τελευταία ερώτηση. Συνοδεύσατε ναι ή όχι τον κ. Μπονάνο στον Έβρο;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως τον συνόδεψα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Και εκεί βρήκατε ένα ταξίαρχο τον Ντάβο, ο οποίος είχε λάβει διαταγή όπως μας είπε πάντοτε ο κ. Μπονάνος εδώ, να ναρκοθετήσει την περιοχή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Όχι ταξίαρχο, αντιστράτηγο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Λάθος, φοβερό λάθος. Τον Ντάβο. Είσαστε παρών όταν έγινε αυτή η συζήτηση μεταξύ Ντάβου και Μπονάνου για τις νάρκες;

(3Ε2)

1/3 (Ο) Γ.Π. 20.1.87

159

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν το θυμάμαι αυτό.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Μα τίποτε δεν θυμάσθε; Τί ήρθατε εδώ να μας πείτε; Δεν έχω τίποτε άλλο κύριε Πρόεδρε. Δεν μας λέει τίποτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τον κύριο Δαμιανίδη να λάβει το λόγο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Η πρώτη μου ερώτηση θα είναι σχετικά με την παρουσία του Σίσκο.Ποιός τον προσκάλεσε; Στις 18 του Ιούλη του 1974 έχουμε μια σύσκεψη με την παρουσία του Σίσκο. Δεν ρωτάω εγώ τί έγινε και τι λέχθηκε, γιατί τα ρώτησε ο κύριος Λιβανός. Εγώ θα ήθελα να ρωτήσω ποιός προσκάλεσε τον Σίσκο εδώ.

ΜΑΡΤΥΣ: Ούτε εγώ ξέρω ποιός τον προσκάλεσε.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Μα έχουμε το πραξικόπημα στην Κύπρο στις 15 του Ιούλη και εν συνεχεία κάποια αναταραχή υπάρχει στη σχεση μας με την Τουρκία. Έτσι θα μπορούσε να εννοήσει κανείς ότι ανησύχησαν και οι Αμερικάνοι. Τον Σίσκο ποιός τον κάλεσε να παίξει τον διαμεσολαβιτικό ρόλο ;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: 'Υστερα απ'όλα αυτά που συνέβησαν και μας τα είπαν και οι άλλοι μάρτυρες, ότι έπρεπε να υπάρξει αυτοσυγκράτη-

2/3 Ο Γ.Π. 20.1.87

160

ση, έτσι τουλάχιστον έλεγαν οι αρχηγοί έτσι έλεγαν οι Αμερικάνοι και υπήρξαν κάποιες φράσεις "μας εξαπατήσατε" κ.λ.π. Πράγματι ,όπως θα πληροφορηθήκατε εν συνεχεία οι Αμερικάνοι μας εξαπάτησαν εκείνες τις ώρες; Τί πιστεύετε εσείς;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ δεν πιστεύω ότι μας εξαπάτησαν οι Αμερικάνοι, διότι εμείς, ανεξάρτητα από αυτά που μας υπεσχέθησαν οι Αμερικάνοι θα έπρεπε να ενεργήσουμε για να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα που μας απασχολούσε. Εμείς όμως δεν το κάναμε αυτό. Και γι'αυτό πρέπει να υπάρχουν υπεύθυνοι. Ανεξάρτητα του τι έλεγαν οι Αμερικανοί δεν έπρεπε να δώσουμε βάση στα λόγια των Αμερικάνων . 'Επρεπε να ενεργήσουμε σαν υπεύθυνοι άνθρωποι.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Δηλαδή κύριε μάρτυς, εσείς πιστεύετε ότι αυτή η ιστορία της Κύπρου πραξικόπημα κατά Μακαρίου , εισβολή των Τούρκων αρχίζει περί τον Ιούνη του 1974;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ παρακολούθησα την ιστορία αυτή και έχω στοιχεία από της 2 Ιουλίου του 1974 και λίγο πιό μπροστά που είχα, όπως σας ανέφερα προηγουμένως τα θέματα με τους ΥΕΑ της εθνικής φρουράς.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Από εσάς που είσαστε εν ενεργεία έχουμε μεγαλύτερες απαιτήσεις που εκείνους που πέρασαν από εδώ και είναι

3/3 Ο (Γ.Π.) 20.1.87

161

εν αποστρατεία γιατί από εσάς περιμένουμε από εδώ και μπρος να μην έχουμε παρόμοιες ιστορίες. Τα γεγονότα, λοιπόν, που ξεκινάνε μέσα στον Ιούλη και εξελίσσονται εν συνεχεία ήταν τα μόνα, ή πιστεύετε ότι υπήρξαν κάποια άλλα γεγονότα ή υπήρξε κάποια σχέδιο, να το πω έτσι εγώ, διχοτόμησης της Κύπρου;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ δεν μπορώ να σας απαντήσω σ'αυτό.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Είχαμε μια μεραρχία στην Κύπρο. Πώς εξηγείτε το γεγονός της απομάκρυνσης αυτής της μεραρχίας, το οποίο σήμαινε την πλήρη αποδυνάμωση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων στην περιοχή εκείνη;

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι γεγονός ότι αποδυνάμωσε το νησί

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Δηλαδή δεν σας απασχόλησε εσάς, έστω και σαν κατώτερο αξιωματικό που ήσασταν την εποχή εκείνη; Εγώ που ήμουν πολίτης και μάλιστα ήμουν τελείως άφωνος τότε, είχα προβληματιστεί πάρα πολύ, γιατί να φύγει αυτή η μεραρχία. Εσάς που ήσασταν και στο αρχηγείο δεν σας προβλημάτισε;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ δεν ήμουν στον Αρχηγείο τότε, ήμουν σε μία μονάδα της Μακεδονίας. Οπωσδήποτε όμως με απασχόλησε και με στεναχώρησε η απομάκρυνση της μεραρχίας, γιατί η μεραρχία αυτή αποτελούσε δύναμη για

4/3 Ο (Γ.Π.) 20.1.87

162

το νησί, και όλα τ'άλλα που'έγιναν με στενοχώρησαν σαν αξιωματικό, αλλά όλα έγιναν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Πριν από το πραξικόπημα της 15ης Ιούλη είχαμε και άλλες απόπειρες κατά του Μακαρίου, το 1971 κ.λ.π. 'Ολα αυτά τα γεγονότα δεν σας έπεισαν ότι γίνεται κάποια προσπάθεια αποσταθεροποίησης της περιοχής ή κάτι εις βάρος της χώρας μας;

(3σ)

(3ο)
1/3 σ ΕΓ 20/1/87

163

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως όλα αυτα μας ανησυχούσαν, και εμένα προσωπικά με ανησυχούσαν, διότι ο Μακάριος ήταν Πρόεδρος ενός ανεξάρτητου Κράτους.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Παρ'όλα αυτά δεν μπορείτε να πιστέψετε ή να μου πείτε ότι υπήρξε τέλοσπάντων κάποιο σχέδιο; Εγώ δεν θέλω να μου πείτε με το ζόρι. Απλώς ρωτάω, τι πιστεύετε εσείς; Υπήρξε σχέδιο για διχοτόμηση της Κύπρου;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ δεν ξέρω τέτοιο σχέδιο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Ούτε από μόνος σας το σκεφτήκατε;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι, δεν μπορώ να βγάλω τέτοιο συμπέρασμα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Πολύ ωραία, ίσως θα έχετε τον καιρό από εδώ και πέρα να το σκεφτείτε.

Τώρα κατι άλλο: Έχουμε τον Αττίλα 2, κάτι ποιό πέρα από αυτό που ρώτησε ο κύριος Λιβανός.

Μας εξαπατούν μιά φορά οι Αμερικάνοι λίγες μέρες πριν, γύρω στις 18 με 23 Ιουλίου.

ΜΑΡΤΥΣ: Στις 20.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Μετά βλέπουμε πάλι ότι τους δείχνουμε μιά εμπιστοσύνη και στους Αμερικανούς και στο ΝΑΤΟ και στους Τούρκους και όλους και έχουμε πλέον έναν Αττίλα 2. Και πολύ φοβούμαι άν ξανασυνε-

2/3 σ ΕΓ 20/1/87

164

χίζαμε αυτή την πίστη απέναντί τους θα είχαμε κανένα Αττίλα 3. Θέλω να μου πείτε το εξής, μιά και είσαστε ακόμα στο γραφείο του αρχηγού. Πώς αντιμετωπίστηκε ο Αττίλας 2; Δηλαδή δεν έπρεπε εκεί πέρα εμείς - γιατί είπατε ότι και στον Αττίλα 1 μπορούσαμε να αντισταθούμε και μάλιστα να έχουμε και επιτυχία - στον Αττίλα 2 θα είχαμε επιτυχίες;

ΜΑΡΤΥΣ: Για να βάλουμε τα πράγματα στη θέση τους. Για τον Αττίλα 1 μπορούσαμε διότι οι Τούρκοι είχαν βγάλει ελάχιστες δυνάμεις, από εκεί και πέρα τα πράγματα είναι πάρα πολύ δύσκολα. Όταν βγάζουν άρματα τα οποία εμείς δεν είχαμε, διότι τα δικά μας άρματα τα ελάχιστα που είχαμε καταστράφησαν από τους βομβαρδισμούς της τουρκικής αεροπορίας τα πράγματα πλέον είχαν αλλάξει.

Δεύτερο, το ηθικό είχε πέσει.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Κάτι άλλο τώρα. Κατά τον Αττίλα 1 οι Τούρκοι, η αεροπορική δύναμη, η ναυτική δύναμη των Τούρκων ήταν κατώτερη από την ελληνική;

ΜΑΡΤΥΣ: Απ' ότι επληροφορήθην η ευστοχία των Τούρκων πιλότων δεν ήταν αυτή που έπρεπε να είναι.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Αφήστε αυτό, ήθελα κάτι άλλο να ρωτήσω,

3/3 σ ΕΓ 20/1/87

165

παραιτούμαι από αυτή την ερώτηση.

Είχατε πεί ότι επικοινώνησε ο Σίσκο εκεί ....

ΜΑΡΤΥΣ: Με τον Αραπάκη.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: ... με τον ασύρματο με την Αμερικάνικη Πρεσβεία.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι ο Σίσκο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Ποιός ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Επικοινώνησε ο Μάρτερ. Ο Μάρτερ ήταν βοηθός. Επικοινώνουσε και μου έδωσε την εντύπωση ότι επικοινωνεί με την Αμερικάνικη Πρεσβεία.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Από το τηλέφωνο δεν μπορούσε να επικοινωνήσει;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν επικοινώνησε με το τηλέφωνο. Είχαν ασύρματο και επικοινωνούσαν από αυτόν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Θέλω να μου πείτε τι ασύρματος ήταν, γιατί εγώ ήμουν εκπαιδευτής δικός σας των μονίμων αξιωματικών.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω. Ήταν ασύρματος Αμερικάνικος; Δεν υπάρχει στον Ελληνικό Στρατό. 'Ηταν φορητός μικρός ασύρματος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Κάτι άλλο τώρα και τελειώνω κύριε Πρόεδρε.

4/3 σ ΕΓ 20/1/87

166

Είχατε πεί ότι υπήρξε η πληροφορία πώς συγκεντρώνονται δυνάμεις του Συμφώνου της Βαρσοβίας στα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα. Μάθατε ποτέ αυτή η πληροφορία από ποιόν διοχετεύτηκε;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι δεν έμαθα. Απλώς άκουσα να την διαδίδει την πληροφορία αυτή από γραφείο σε γραφείο-έτσι έγινε ακριβώς όπως τα γράφω στην κατάθεσή μου-ο αρχηγός της αεροπορίας. Ο αρχηγός της αεροπορίας έδωσε την πληροφορία αυτή ότι τα πράγματα δεν είναι καθόλου ευχάριστα. Δεν ξέρω άν ο αρχηγός ενόπλων δυνάμεων ζήτησε να μάθει από που έχει αυτές τις πληροφορίες ο αρχηγός της αεροπορίας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Δεν εξήγησε ποτέ κανείς;

ΜΑΡΤΥΣ: Ποτέ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Εσείς τι πιστεύετε; Αυτή η πληροφορία τι σκοπό είχε; Συγκεντρώθηκαν στρατεύματα, ξέρετε κάτι τέτοιο;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι δεν συγκεντρώθηκαν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Τότε γιατί λέχθηκε από τον αρχηγό της αεροπορίας μιά τέτοια σοβαρή είδηση, η οποία είχε αποπροσανατολίσει τελείως;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, είχε κάμψει το ηθικό των αξιωματικών. Μας λύγισε κυριολεκτικά τα γόνατα η πληροφορία αυτή, όχι τα δικά μου αλλά και

5/3 σ ΕΓ 20/1/87

167

όλων των αξιωματικών.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Ήταν δηλαδή κάτι-για να πάμε και στου κυρίου Προέδρου τα μέρη στο ηρωικό Μεσολόγγι-σαν εκείνο που ακούστηκε πίσω και φύγανε όλοι πίσω και έγινε αυτό που έγινε. Έτσι;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Τελείωσα, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τον κύριο Γιατράκο να λάβει το λόγο.

3Η

(3σ)
1/3 Η (Ε.Μ) 20.1.87

168

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Κύριε συνταγματάρχα, συνεχίζοντας τις ερωτήσεις του κ. Προέδρου, θα σας παρακαλούσα να μου διευκρυνίσετε ορισμένα σημεία.

Είπατε ότι μπήκατε μέσα στη σύσκεψη που είχε ο ΑΕΔ με τον βοηθό Υπουργό Εξωτερικών και άλλους παράγοντες, τον Τάσκα κ.λπ.

Πώς μπήκατε μέσα; Υπό ποία ιδιότητα; Είχατε το δικαίωμα να μπαίνετε αυτόκλητος σε συσκέψεις του είδους αυτού, ή σας εκάλεσε ο κ. Μπονάνος;

ΜΑΡΤΥΣ. Και αυτόκλητος μπήκα μέσα και με κάλεσε ο κ.Μπονάνος.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Και το ένα και το άλλο.

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Είχατε τη δυνατότητα να βλέπετε τα απόρρητα σήματα που ερχόντουσαν στον ΑΕΔ από τον Αρχηγό της ΚΥΠ;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι. Τέτοια σήματα δεν είδα ποτέ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Εν τω μεταξύ είχατε το δικαίωμα να μπαίνετε σε συσκέψεις με παράγοντας, όπως ο Υπουργός των Εξωτερικών των ΗΠΑ, αλλά δεν μπορούσατε να δείτε τα ελληνικάσήματα.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν υπέπεσε στην αντίληψή μου τέτοιο σήμα. Ερχόντουσαν έγγραφα πολλά και πολλές φορές, επειδή περνούσαν τόσα πολλά έγγραφα, δεν είχα τη δυνατότητα, δεν είχα το χρόνο να ψάχνω φακέλλους να δω τί

168

έχουν μέσα. Και δεν το έκανα αυτό, διότι θα εθεωρούμην και αδιάκριτος να ψάχνω τους φακέλλους.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Θα το θεωρούσατε αδιακρισία;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως, αν άρχιζα να ψάχνω τους φακέλλους. Δεν ήταν και μέσα στις αρμοδιότητές μου αυτό.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Κύριε μάρτυς, είχατε εκείνη τη στιγμή κανένα προηγούμενο που σας οδήγησε στο συμπέρασμα, ή στο απόφθεγμα, αν θέλετε, να απευθυνθείτε στον ΑΕΔ και να του πείτε μην τους πιστεύετε τους Αμερικανούς ....

ΜΑΡΤΥΣ. Είχα την προηγούμενη ημέρα, στις 20 του μηνός, όπου και πάλι τους είπε ότι "εάν δεν κηρύξετε εναντίον της Τουρκίας τον πόλεμο κι αν δεν επέμβετε στην Κύπρο, εμείς θα εξαναγκάσουμε τους Τούρκους να πάνε στις βάσεις", πράγμα το οποίο δεν τηρήθηκε, διότι οι επιχειρήσεις συνεχιστήκανε και την άλλη ημέρα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Εσείς το είπατε αυτό στους Αμερικανούς;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι στους Αμερικανούς.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Σε ποιούς το είπατε;

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτό το είπε ο Τάσκα στην σύσκεψη που έγινε.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. 'Οχι.. 'Αλλο σας ρωτώ. Λέτε ότι είχατε την προηγούμενη ημέρα.

3/3 Η (Ε.Μ) 20.1.87

170

ΜΑΡΤΥΣ. Την προηγούμενη είχα μπει στο γραφείο του Αρχηγού και άκουσα, από μετάφραση του Μάρντερ, αυτή τη διαβεβαίωση του ~~Τάσκα~~ προς τον ΑΕΔ. Και την επόμενη ημέρα έρχεται ο Αρχηγός του Ναυτικού και λέγει ότι με πήρε ο ~~Τάσκα~~ και μου είπε αυτό το πράγμα. Γι'αυτό δεν έδωσα βάση.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Και σ'αυτή τη σύσκεψη είχατε κληθεί, ή πήγατε μόνος σας μέσα να εκφέρετε γνώμη;

ΜΑΡΤΥΣ. Σ'αυτή τη σύσκεψη ήμουν μέσα. Βρέθηκα μέσα.

Κοιτάξτε να σας αναφέρω και κάτι άλλο. Δεν γινόταν συσκέψεις επίσημες τότε. Σχεδόν όλες ήταν ανεπίσημες. Και γινόταν -με συγχωρείτε για την έκφραση- στο κουβεντιαστό.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Εκρινόταν η τύχη του κράτους εκείνη τη στιγμή, αν θα γινόταν στρατιωτική σύρραξη ή όχι, και γινόταν έτσι τότε και έμπαινε μέσα οποιοσδήποτε; 'Οχι ότι εσείς ...

ΜΑΡΤΥΣ. Εκείνο που θέλω να σας πω είναι ότι η σύσκεψη αυτή που έγινε -πώς το λένε- για την επιστροφή του Στόλου, λήφθηκε στα όρθια, πίσω από την πόρτα του γραφείου. Εκεί στεκόντουσαν και πήραν την απόφαση.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Επομένως εσείς απ'αυτά που μας λέτε, ή μάλλον εγώ συμπεραίνω, ότι αποφάσεις, ακόμα και για το εάν θα γίνει πόλεμος

4/3 Η (Ε.Μ) 20.1.87

171

ή όχι, παιρνόντουσαν και πίσω από την πόρτα, κατά τον τρόπο που μας περιγράφετε.

ΜΑΡΤΥΣ. Νομίζω, ότι εκείνες τις ημέρες οι αποφάσεις έτσι ελαμβάνοντο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Και μια τελευταία ερώτηση, κύριε μάρτυς.

Με έχει απασχολήσει σ'όλη αυτή τη σειρά των εξετάσεων αυτό το θέμα και θέλω να σας το πω και σας. Κάνω πάντα την ίδια ερώτηση. Ποιός, αφού εσείς είσαστε ο αποδέκτης των αιτημάτων του Γεωργίτση να έλθει σε επαφή με τον ΑΕΔ εκείνη τη στιγμή και όπως είπατε-και θέλω να με διορθώσετε ή να επαναλάβετε-του τηλεφώνησε ορισμένες φορές -δεν προσδιορίζω τον αριθμό- αλλά κάποιαν στιγμή ήλθε σε επαφή μαζί του. Είπατε, αν δεν σας απατά η μνήμη σας, ότι μέχρι τις 8.30' η ώρα ο Γεωργίτσης δεν είχε μιλήσει με τον Μπονάνο. Αληθεύει ή όχι; 'Η, αν θυμάσθε καλύτερα, μήπως μίλησε και ενδιαμέσως;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Είπε. Εκτός αν πήρε από άλλη γραμμή.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν ξέρω αν μίλησε. Νομίζω ότι δεν μίλησε. Μίλησε στις 8.30' για πρώτη φορά.

(3Ν)

1/3 ν (Δ.Γ.) 20-1-87

172

'Ολες οι προσπάθειες για επαφή με τον αρχηγό, τον ταξιάρχον Γεωργίτση, δεν ήταν μόνο απο το γραφείο το δικό μου. Το δικό μου το γραφείο συνεδέετο με το αυτόματο τηλεφωνικό κέντρο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Επομένως μπορεί να είχε μιλήσει με τον κύριο Μπονάνο απο άλλο τηλέφωνο;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ πιστεύω ότι ο κύριος Γεωργίτσης επικοινωνούσε και με την αίθουσα επιχειρήσεων. 'Εστελνε τα μηνύματα του εκεί πέρα και απο κεί ζητούσε πλέον να επικοινωνήσει για να πάρει κάποια απάντηση.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Αυτό είναι η αίθουσα επιχειρήσεων. Εγώ αναφέρομαι συγκεκριμένα και μονοσήμαντα στο "θεμα" "Μπονάνος".

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό που θυμάμαι το λέω πάλι. Περι της 8.00'- 8,30, πάντως όχι νωρίτερα απο τις 8, οπωσδήποτε, του έδωσε την απάντηση να εφαρμοστούν τα υπάρχοντα προβλεπόμενα σχέδια .Και δεν μπορούσε να απαντήσει μέχρι τότε, διότι ήταν απασχολημένος με τον Τάσκα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Ηρωτήθητε και απο προηγούμενο συνάδελφο και σας το ξαναρωτώ: Ποιός είπε στον Γεωργίτση ότι είσαστε δειλοί και αυτοσυκράτηση; Ποιός μπορεί να το είπε όταν ο Γεωργίτσης εναγωνίως ζητούσε ......

2/3 ν (Δ.Γ.) 20-1-87

173

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν το γνωρίζω.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Κουτσογιάννης είναι απών. Διαγράφεται.

Δεν υπάρχει άλλος συνάδελφος γραμμένος για να ρωτήσει.

Τελειώσαμε, κύριε Τριανταφύλλου. Μπορείτε να απέλθετε, αλλά το απόγευμα απο τις 6,30 και μετά, πρέπει να ρθείτε στο 140 γραφείο. Εν τω μεταξύ θα έχουν αποστενογραφηθεί τα Πρακτικά να τα δείτε, να τα διαβάσετε και να τα υπογράψετε σε κάθε φύλλο και στο τέλος.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ευχαριστούμε πολύ.

Στη συνέχεια και ώρα 14.08' λύθηκε η συνεδρίαση για την Πέμπτη 22 Ιανουαρίου 1987, ώρα 10.30' πρωϊνή.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ | Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ | Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΑΝ.ΣΙΑΠΚΑΡΑΣ

Κ.ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Την 20-1-1987 ημέρα Τρίτη........ και ώρα 6.30 μ.μ., στη Γραμματεία της Εξεταστικής Επιτροπής για το "Φάκελο της Κύπρου" (Α' όροφος, γραφείο 143 του Μεγάρου της Βουλής) συνήλθε το Προεδρείο της Εξεταστικής Επιτροπής, αποτελούμενο από τους βουλευτές, Χρίστο Μπασαγιάννη, Πρόεδρο, Παυσανία Ζακολίκο, Αντιπρόεδρο, Κων/νο Τσιγαρίδα, Γραμματέα και ενώπιον του σε εκτέλεση της από ..20-1-1987 αποφάσεως της Εξεταστικής Επιτροπής, ο μάρτυρας .Κ...Τριανταφύλλου...........
.... ανέγνωσε, θεώρησε, βεβαίωσε και υπέγραψε τις καταθέσεις του που έδωσε ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής στις 20..Ιανουαρίου...1987................

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ	ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ	ΚΩΝ/ΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ

Κ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Β'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 22 Ιανουαρίου 1987, ημέρα Πέμπτη και ώρα 10.30'π.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα της Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Χρίστο Μπασαγιάννη και με θέμα ημερήσιας διάταξης την εξέταση των μαρτύρων κ.κ. Γ.Καρούσου (2η μέρα) και Όθ. Κυριακόπουλου (1η μέρα).

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ. Α.Δαμιανίδης, Γ.Δασκαλάκης,Π.Ζακολίκος,Κ.Ζερβός, Ι. Κουτσογιάννης, Α.Λιαροκάπης, Δ.Παγορόπουλος, Ι.Παπαδονικολάκης, Ε. Παπαστεφανάκης, Γ.Περράκης, Σ.Ράλλης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι.Βαρβιτσιώτης, Ι.Βασιλειάδης, Α.Ζαΐμης, Κ.Λάσκαρης, Σ.Μπλέτσας, Α.Ξαρχάς, Ι.Παναγιωτόπουλος, Α.Παυλίδης, Χ.Φωτόπουλος, Κ.Κάππος,Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της επιτροπής , αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασης και λέγει:

./.

1/1 ΓΡ Α.Μ 22-1-87 2

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αρχίζει η συνεδρίαση.

Παρακαλείται ο κύριος γραμματεύς να συνοδεύσει στην αίθουσα τον μάρτυρα.

(Στο σημείο αυτό εισέρχεται στην αίθουσα ο μάρτυρας κύριος Καρούσος).

Πρόεδρος: Κύριε Καρούσο έχετε ορκιστεί και συνεπώς αναφερόμενος στον όρκο σας μπορείτε να μας εκθέσετε τι γνωρίζετε σε σχέση με τα θέματα που συνθέτουν την κυπριακή τραγωδία. Δηλαδή τι γνωρίζετε σχετικά με το πραξικόπημα κατά της κυβερνήσεως του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και στην συνέχεια με την εισβολή. Βέβαια τότε εσείς δεν είσαστε στην Κύπρο αλλά οπωσδήποτε σε συντομία, όσο μπορείτε περισσότερη, διότι δε νομίζω ότι πρέπει εκτεινόμεθα πολύ. Ό,τι ουσιώδες υπάρχει πρέπει να το πείτε ή και επουσιώδες ακόμη, αλλά κατά το δυνατόν, με λιγότερα λόγια.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Πρόεδρε, ήθελα να θέσω υπόψη σας ότι κατά το διάστημα και ενωρίτερον ακόμη, από τριμήνου, από του πραξικοπήματος στη Κύπρο και την τουρκική εισβολή, εγώ απουσιάζα από την Κύπρο, είχα επιστρέψει στην Ελλάδα. Ως εκ τούτου, μπορώ να αναφερθώ στην περίοδο κατά την οποία βρέθηκα εκεί εμπεπλεγμένος με το στρατηγό Γρίβα και την ΕΟΚΑ Β'. Μου είναι απαράίτητο όμως να εκθέσω σε όλους σας

2/1 ΓΡ Δ.Μ. 22-1-87 3

τα εξής: Πως βρέθηκα εγώ εκεί κάτω, ποιά ήταν η κατάσταση που συνήντησα εγώ εκεί κάτω, ποιά ήταν τα γεγονότα, τα οποία υπέπεσαν στην αντιληψή μου κατά το διάστημα της υπηρεσίας μου υπό τον στρατηγό Γρίβα και στην ΕΟΚΑ Β'και ποιά κατά την γνώμη μου -το τονίζω δε ασφαλώς υποκειμενικά, διότι από την μια πλευρά μόνο είδα τα πράγματα- ήταν τα αίτια, τα οποία προκάλεσαν όλο αυτό το φαινόμενο, το οποίο τελικά οδήγησε στην καταστροφή.

'Ηθελα επίσης να θέσω υπόψη της επιτροπής, ότι σας έχω ετοιμάσει ένα φάκελλο, ο οποίος περιέχει ορισμένα στοιχεία, τα οποία έκρινα, κατά την γνώμη μου, οτι ήταν απαραίτητα για την επιτροπή, γιατί είναι εξόχως διαφωτιστικά. Και σε ορισμένα μάλιστα σημεία, τα οποία προσδιορίζουν και καμπές πάνω στην εξέλιξη του κυπριακού θέματος, βεβαίως αποκλειστικά αφορώσες την πλευρά του κυπριακού χώρου.

Γ' Διαγράφονται τρεις λέξεις και προστίθεται "αφορώσες"

Ως αξιωματικός υπηρέτησα στον ελληνικό στρατό από το έτος 1945. 'Εφθασα στον βαθμό του ταγματάρχου μέχρι και το έτος 1967. Περίοδος κατά την οποία με βρήκε ο μήνας Απρίλιος, με το πραξικόπημα των στρατιωτικών, ως υπηρετούντα αξιωματικό επιχειρήσεων στο Α' Σώμα στρατού. Επειδή επέρασα αρκετά στη ζωή πορευόμενος το

Γ'' Διαγράφεται μια λέξη και προστίθεται "Α'"

3/1 ΓΡ. Α.Μ. 22-1- 87 4

στρατιωτικό επάγγελμα , είχα διαμορφώσει ορισμένες απόψεις σχετικά με την αποστολή του στρατιώτη. Η κυριότερα εξ αυτών όπως είχε εγκαθιδρυθεί μέσα μου σαν αρχή ήταν οτι ο στρατιωτικός οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός σε πράγματα που έχουν σχέση με ~~τις δοσοληψίες του~~ τη συμπεριφορά και τους χειρισμούς του τόσο απέναντι του έμψυχου υλικού με το οποίο και καταγίνεται αφενός, όσο και απέναντι της πατρίδας του αφετέρου. Έτσι ώστε να είναι εύορκος και προπαντός ιδιαίτερα ειλικρινής προς το σύνολο, το οποίο συναπαρτίζει την πατρίδα, δηλαδή τον ελληνικό λαό. Κατα την ώρα που εκλήθην σαν υπεύθυνος αξιωματικός στο πρώτο ~~σώμα~~ Α' στρατού να εφαρμόσω το αντίστοιχο σχέδιο, τον προμηθέα, δεν εξετέλεσα την διαταγή, αλλά δήλωσα προς τον ασκούντα την διοίκηση του σώματος στρατού οτι δεν επιθυμώ να εμπλακώ ~~εις μια~~ σε μία περιπέτεια, ως στρατιωτικό πρόσωπο , της οποίας το αποτέλεσμα μπορούσε πιθανώς να είναι μια εθνική καταστροφή.

Γ': Διαγράφονται τρεις λέξεις και προστίθενται τη συμπεριφορά και τους χειρισμούς του

Γ'': Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "Α'"

(Ν)

(ΓΡ)

1/1 Ν Κ.Β. 22.1.1987

5

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πως λεγόταν ο Στρατηγός;

ΜΑΡΤΥΣ: ~~Ο Διοικητής του Σώματος Στρατού ένας με τον οποίο αργότερα βρεθήκαμε κάτω, και~~ Συγκεκριμένα ήταν ο κύριος Κόλλιας, ο οποίος κατέβηκε κάτω, στην Αθήνα και τον αντικαθιστούσε ο ~~ήταν στην σύσκεψη εδώ και τον αντικαθιστούσε ο~~ Διοικητής της 9ης Μεραρχίας, Σωτήριος Λιαράκος ~~το επώνυμο του οποίου αυτή την στιγμή μου διαφεύγει, αλλά μέχρι να τελειώσω θα σας το πω.~~

Βεβαίως αντιμετώπισα μία κατάσταση η οποία μου δημιούργησε ιδιαιτέρα εντύπωση. Εδήλωσα ότι υποβάλω την παραίτηση, την οποία και συνέταξα με τα εξής λόγια: "Αιτούμαι την αποστρατεία μου ~~Επιθυμώ να φύγω από τον Στρατό~~ ως μη επιθυμών να συμμετάσχω εις εθνικόν έγκλημα". Εβάρυνε όλως ιδιαιτέρως η φράση αυτή και με επέταξε εντελώς ξαφνικά σε μία άλλη κατηγορία αξιωματικού ο οποίος εθεωρείτο, για τις πρώτες τουλάχιστον εκείνες ημέρες, σαν προδότης απέναντι του Έθνους του ~~εαυτού του~~.

Αυτό μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση και σημάδεψε όλες τις υπόλοιπες πορείες μου, γιατί ενώ ανέμενα μία ανταπόκριση ~~απ' αυτό που~~ απέναντι στη στάση μου, από την Πατρίδα και το λαό, ~~λεγόταν πατρίδα αφ' ενός απέναντι στην στάση μου και λαός αφ' ετέρου, επίσης απέναντι στην στάση μου~~, ~~όταν~~ την επομένη μέρα με το ξημέρωμα, διαπίστωσα το αντίθετο. Η αποδοχή του πραξικοπήματος και τα πλήθη του λαού ~~είδα όλο εκείνο το πράγμα να ξεσηκώνεται και~~ χειροκροτούσαν ~~χειροκροτώντας~~ με έκαναν να αναλογίζομαι στο που εγώ προσωπικά, σαν αξιωματικός, έκανα το λάθος.

Διαγράφονται τρείς λέξεις.
Διαγράφονται οκτώ λέξεις και προστίθενται "στην Αθήνα και τον αντικαθιστούσε ο".
Διαγράφονται δέκα επτά λέξεις και προστίθενται "Σωτήριος Λιαράκος".
Διαγράφονται έξ λέξεις και προστίθενται "Αιτούμαι την αποστρατεία μου".
Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθενται "Έθνους του".
Διαγράφονται δεκαπέντε λέξεις και προστίθενται "απέναντι στη στάση μου από την Πατρίδα και το λαό".
Διαγράφονται ενδέκα λέξεις και προστίθενται "διαπίστωσα το αντίθετο. Η αποδοχή του πραξικοπήματος και τα πλήθη του λαού".

2/1 N Κ.Β. 22.1.1987

6

Και βεβαίως πριν φθάσουν οι μεσημβρινές ώρες της 21ης Απριλίου είχα πάρει πλέον τις αποφάσεις μου. Δηλαδή, έλαβα ~~Είχα πλέον πάρει~~ μία θέση και αυτήν θα την τηρούσα μέχρι θανάτου.

Έκτοτε αφ'ής περιορίστηκα επί κάποιο χρονικό διάστημα ~~μετετέθην από το Γ' Επιτελικό Γραφείο~~, τοποθετήθηκα στην επιστράτευση. Η αίτηση της αποστρατείας μου δεν εγένετο δεκτή, γιατί κατά το πρώτο εκείνο διάστημα εκ μέρους των δικτατόρων οι περιπτώσεις αυτές ετύχαιναν της ιδιαιτέρας προσοχής τους και σαν αξιωματικός με κάποιαν, κατά τας πολεμικάς περιόδους, ιστορία, δεν θα τους επέτρεπε ίσως ~~τους άφηνα~~ να δημιουργήσουν μία κατάσταση σε βάρος μου , τουλάχιστον τις πρώτες ημέρες της επαναστάσεως. Βέβαια εκινήθηκα αμέσως και ήρθα σε επαφή με τον τότε Στρατηγό Οπρόπουλο , ο οποίος υπηρετούσε σε μία μονάδα επιστρατεύσεως. Επίσης με τον εκτός ζωής ευρισκόμενον στρατηγό Βάρσο και με κάποιους άλλους αξιωματικούς , κινήθηκα επίσης ~~λέω~~ προς την κατεύθυνση της Θεσσαλονίκης για να έλθω σε επαφή και με κάποια πολιτικά πρόσωπα για να δούμε τι θα μπορέσουμε να κάνουμε σαν αντίδραση, παρά το γεγονός ότι οι εκτιμήσεις της καταστάσεως κατά την ώρα εκείνη δεν μας άφηναν περιθώρια, γιατί έπειθαν ότι πράγματι οι συνταγματάρχες είχαν εγκαθιδρυθεί.

Μέχρι να περάσει κάποιος χρόνος ήρθε η περίοδος των γεγονότων

Γ: Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθενται «Δηλαδή, έλαβα»

Γ΄΄: Διαγράφονται έξ λέξεις.

Γ΄΄΄: Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθενται «τους επέτρεπε ίσως»

3/1 N K.B. 22.1.1987

7

στην Κύπρο, ~~Μετά~~ της Κοφίνου και στη συνέχεια επακολούθησε το Βασιλικό αντιπραξικόπημα . Στο Βασιλικό αντιπραξικόπημα πήρα μέρος και μάλιστα ενεργό , με μία δράση ~~η οποία δεν με άφησε μέσα στα περιθώρια του καλώ ενεργούντος έλληνος αξιωματικού~~, γιατί συνέδραμε στο γεγονός ότι είχε διαμορφωθεί μία ψυχολογία ~~για μένα~~ , η οποία δεν ήταν καθόλου ευχάριστη. Ήταν απότοκη των συμβαινόντων μέχρι εκείνη την ώρα εκ μέρους της δικτατορίας, η οποία προσπαθούσε να εμπεδωθεί ιδιαίτερα στον Στρατό, αναθέτοντας στα στρατιωτικά πρόσωπα κάποια έργα τα οποία ήταν εντελώς έξω από την αποστολή τους, ~~αλλά~~ και η πίεση η οποία ασκείτο εκ μέρους ορισμένων προσώπων, τα οποία έχοντας την άποψη ότι έσωζαν τον τόπο, είχαν δημιουργήσει κάποιες αρνητικές ψυχολογίες μέσα στον Στρατό και κυρίως στον εξωστρατιωτικό κόσμο. Δεν κατόρθωσα να έχω κανένα αποτέλεσμα. Είναι αληθές ότι υπήρχε μία απροθυμία εκ μέρους τόσο του στρατιωτικού , όσο και των πολιτών . Αυτή η δικαιολογημένη απροθυμία η οποία ~~δικαιολογείται~~ άλλωστε από την ανθρωπίνη τάση στο να βλέπει πρώτα τα πράγματα που πάνε και εν συνεχεία να παίρνει θέση.

(Λ)

(Ν.)

1/1Δ. (Ε.Σ.) 22.1.1987

8

Μετά την αποτυχία του βασιλικού αντιπραξικοπήματος, βρέθηκα απότακτος. Μάζεψα τα πράγματά μου και πήγα στο σπίτι μου. Ήρθα σε επαφή πάλι, με τον στρατηγό κ. Οπρόπουλο και με άλλους στρατιωτικούς, εδώ στην Αθήνα, κάναμε μιά ενδελεχή εκτίμηση της καταστάσεως και καταβάλλαμε ~~κάποιες~~ προσπάθειες για να συνενώσουμε κάποιο κόσμο, κάτω από την βασική αντίληψη, ότι σαν στρατιωτικοί, είμαστε εμείς πρώτοι υποχρεωμένοι να δημιουργήσουμε το δυνατόν, κάποιες καταστάσεις αντιδράσεως, έναντι του φαινομένου της δικτατορίας, ώστε να ενεργοποιήσουμε κάποιους ανθρώπους, για να περάσουμε σε μιά κατάσταση αντιστάσεως, της οποίας το αποτέλεσμα θα έπρεπε να ήταν οπωσδήποτε, η αποκατάσταση της Δημοκρατίας.

Γ: Διαγράφεται μία λέξη.

Μας συνείχε, όλως ιδιαιτέρως, το γεγονός ότι θα έπρεπε να υπήρχε από τη πλευρά μας ~~ιδιαίτερη~~ φροντίδα, ώστε να μην περάσει ο τόπος από εσωτερικές αναταραχές, γιατί είχαμε όλοι μας κατά νούν την αρνητική πείρα από τον εσωτερικό πόλεμο, ο οποίος ~~άλλωστε, δεν είχε πολλά χρόνια~~ μόλις πριν λίγα χρόνια είχε τελειώσει, ~~μόλις το 1949, στην Ελλάδα~~. Ένας πόλεμος, ο οποίος είχε ταλαιπωρήσει τον τόπο και ~~αποτελούσε~~ είχε δημιουργήσει μιά κατάσταση, την οποία έπρεπε εμείς να λάβουμε ιδιαιτέρως υπόψη.

Γ'': Διαγράφεται μία λέξη.

Γ''': Διαγράφονται πέντε λέξεις και προστίθενται "μόλις πριν λίγα χρόνια είχε".

Γ'''': Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "είχε δημιουργήσει".

Υπήρχαν αντιγνωμίες, κατά τις εκτιμήσεις αυτές, μεταξύ κυρίως των στρατιωτικών προσώπων, και έναντι αυτών εγώ πήρα τη συγκε-

2/1Δ. (Ε.Σ.) 22.1.1987

κριμένη θέση, ότι δεν θα έπρεπε σαν στρατιωτικοί ~~στρατιωτικά πρόσωπα~~, να περάσουμε σε μιά δράση, πού ~~η οποία~~ μπορούσε να προκαλέσει θύματα στον ελεύθερα κυκλοφορούντα στις πόλεις κόσμο. Δεν θα έπρεπε, επίσης, να δημιουργηθούν καταστάσεις, γύρω από πρόσωπα, των οποίων την ιστορία, τόσο στα πεδία των μαχών, όσο και εν γένει στην πορεία τους, κατά το διάστημα της υπηρεσίας τους, στο Στρατό, είχε ~~είχαν~~ αφήσει καλές εντυπώσεις, ~~έστω και αν ανήκαν στην άλλη πλευρά~~. Και δεν έπρεπε, προπαντός, να εμπλέξουμε σε μιά σύγχυση, κυρίως τη νέα γενεά, η οποία δεν είχε εικόνες του παρελθόντος και η οποία παρασυρμένη, ίσως, από κάποια ιδεολογικά προκατασκευάσματα, θα μπορούσε να εκτραπεί. Και ίσως αυτό θα αποτελούσε μιά περίπτωση, πού ~~η οποία~~ ενώ αποσκοπούσε σε κάποιο υγιές αποτέλεσμα, θα μας έφερνε κατά την εξέλιξη σε εντελώς διαφορετικό ~~κάποιο αποτέλεσμα~~, όχι ευχάριστο. Δηλαδή, ~~και~~ σε μιά εσωτερική αναταραχή.

Είμασταν, λοιπόν, ιδιαιτέρως προσεκτικοί.

Κατά το διάστημα εκείνο έλαβα μιά παραγγελία, μέσω ενός κοινού γνωστού προσώπου, από τον στρατηγό Γρίβα, να τον συναντήσω. Ο Γρίβας τότε ευρίσκετο σε απομόνωση κατ'οίκον, από το δικτατορικό καθεστώς. Πώς εγώ γνώρισα τον Γρίβα;

3/1Λ. (Ε.Σ.) 22.1.1987

10

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΖΕΡΒΟΣ : Ποιά χρονολογία παρακαλώ;

ΜΑΡΤΥΣ: Το 1968.

Το 1954, Υπολοχαγός ων, είχα λάβει μιά εντολή από το ΥΕΘΑ, υπηρετών τότε ως μαθητής στο Σχολείο Διοικητών Λόχων στη Χαλκίδα, να συναντήσω το Γρίβα. Μου ήτο εντελώς άγνωστος, πέρα από εκείνα τα λίγα που είχα ακούσει για τη δράση του στην περίοδο της κατοχής. Τον συνήντησα σ'ένα σπίτι στην περιοχή του Θησείου. Εκεί, ο άνθρωπος αυτός μου έθεσε ωμά το εξής θέμα, μαζί μ'έναν όρκο, τον οποίο μου ενεχείρησε. Μου είπε "Κύριε, δεν σε επέλεξα εγώ, αλλά η στρατιωτική υπηρεσία. Ευρίσκεσαι εδώ σαν άνθρωπος που υπηρέτησες σαν αντάρτης στο βουνό και επί μακρόν, κατά το διάστημα του πολέμου, στις ειδικές δυνάμεις, στα ΛΟΚ.

(Η.)

(Λ)

1/1 Η.Γ. (Θ.Σ.) 22-1-87

11

Τώρα μας είσαι ιδιαίτερα χρήσιμος δια την προσφοράν σου στην Πατρίδα . Σε καλώ, λοιπόν , να έλθεις μαζί μου , διότι επίκειται η επανάσταση εναντίον ~~της Αγγλικής κοσμοκρατορίας~~ των Άγγλων στο νησί της Κύπρου, ~~δια~~ γιά την απελευθέρωσή του και την ένωσή του με την Ελλάδα . Αλλά αυτό δεν έχει επίσημο χαρακτήρα , έστω και αν σε ειδοποίησε το ΓΕΕΘΑ . Γι'αυτό και σου δίδω αυτόν τον όρκο ."

Γ' Διαγράφονται τρεις λέξεις και προστίθεται "των Άγγλων"

Ο όρκος, λοιπόν, πέρα από τα καθιερωμένα, βασικά με εδέσμευε με το να μή αποκαλύψω τί, γύρω από ~~αυτό~~ το ~~πράγμα~~ θέμα , και με καθιστούσε υπεύθυνο ~~δια την ευθύνη την οποία εγώ προσωπικώς ανελάμβανα~~ γιά όσα θα αποδεχόμουνα . Τηνκαθόριζε ως προσωπική αυτή τηνευθύνη . Γι'αυτό και μου επέβαλε να μην ζητήσω εγώ ,εάν τυχόν πάθαινα οτιδήποτε κατά το διάστημα της πολεμικής εκείνης προσπαθείας, τίποτε απολύτως από την Πατρίδα, ~~να ανεχθώ~~ δεχθώ την κήρυξή μου, εκ μέρους της στρατιωτικής υπηρεσίας, ως λιποτάκτου, διότι ανεπισήμως θα έφευγα από το στρατό και εάν τυχόν σκοτωνόμουνα να μη ζητούσε κανένας απ'αυτούς τους οποίους προστάτευα πίσω, απολύτως τίποτε από ~~την Πατρίδα~~ το Κράτος .

Γ' Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "θέμα και"

Γ' Διαγράφονται επτά λέξεις και προστίθεται "γιά όσα θα αποδεχόμουνα"

Γ' Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "να δεχθώ"

Γ' Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθεται "το Κράτος"

Νεαρός Υπολοχαγός τότε , γεμάτος ενθουσιασμό και βεβαίως με απόλυτο πίστη σε ~~εκείνη την οποία~~ όσα διατηρώ αναλλοίωτα μέχρι σήμερα, υπέγραψα το χαρτί . 'Εφυγα και ύστερα από λίγο χρόνο, μεσούντος περίπου

Γ' Διαγράφονται τρεις λέξεις και προστίθεται "όσα"

2/1 Η.Γ. (Θ.Σ.) 22-1-87

12

τον1955 , χωρίς ποτέ να αναφερθώ σε κανέναν γύρω από αυτή την υποχρέωση που ανελάμβανα και που δεν αφορούσε μόνο στο πρόσωπό μου, αλλά και σε άλλους μικρούς κυρίως Έλληνες αξιωματικούς , άκουσα να γίνεται λόγος για την έναρξη μιας απελευθερωτικής δράσεως κάτω στην Κύπρο . Και τότε εγώ εγνώριζα ότι επικεφαλής είναι ο Στρατηγός Γρίβας , όπως ακριβώς ήμουνα ενημερωμένος από την περίπτωση την οποία προανέφερα .

Περίμενα να με ειδοποιήσουν, διότι έτσι ακριβώς μου είχαν πει, και να μου βρουν τον τρόπο με τον οποίο θα πήγαινα κάτω .

Πέρασε όλο αυτό το χρονικό διάστημα . Δεν έγινε απολύτως καμμία κίνηση και έμεινα με την απορία, γιατί δεν εχρησιμοποιήθησαν τα επιλεγέντα στρατιωτικά πρόσωπα στον απελευθερωτικό εκείνο αγώνα . Μια απορία την οποία εζήτησα, με την επιστροφή του Γρίβα εδώ, να μου την ξεδιαλύνει . Και βεβαίως ο Γρίβας μου είπε ότι τελικώς, κατά την διαδρομή του αγώνα, η Ελληνική Κυβέρνηση αποφάσισε να μη χρησιμοποιήσει κανένα στρατιωτικό πρόσωπο στην Κύπρο, για να μην δημιουργηθούν καταστάσεις εμπλοκής και κατ'επέκταση πολιτικοδιπλωματικά θέματα υψίστης σημασίας για τον τόπο μας κατά την περίοδο εκείνη.

Έτσι εγνώρισα τον Στρατηγό Γρίβα , τον οποίο είδα δια δευτέραν φοράν, όταν κατά τις επιχειρήσεις στην Κύπρου του 1963 προς 1964

3/1 Η.Γ. (Θ.Σ.) 22-1-87

13

- τότε με την αντίδραση των Τούρκων, όταν ο Μακάριος υπέβαλε την αλλαγή των 13 σημείων του Κυπριακού Συντάγματος-είχα κληθεί, μαζί με κάποιους άλλους αξιωματικούς και κατέβηκα αμέσως με τις πρώτες επιχειρήσεις, προ της δημιουργίας της Εθνικής Φρουράς, ~~κάτω~~ στην Κύπρο. Και έλαβα μέρος με κάποια τμήματα, τα οποία πρόχειρα είχαν δημιουργηθεί , τα λεγόμενα τότε τμήματα του Λυσαρίδη και του Σαμψών , ασκώντας την διοίκηση ~~και κάνοντας τον πόλεμο μαζί τους~~ .

Αργότερα δημιουργήθηκε η Εθνική Φρουρά . Και ύστερα από κάποιο διάστημα ήλθε ως αρχηγός της Εθνικής Φρουράς, ο Στρατηγός Γρίβας .

Εκεί τον ξανασυνήντησα δια δευτέραν φοράν . Και βεβαίως είχε αναπτυχθεί μεταξύ μας, όχι βεβαίως ιδιαίτερος σύνδεσμος , αλλά κάποιος θετικός μεταξύ στρατιωτικών προσώπων και κυρίως μικροτέρου προς μεγαλύτερον, σύνδεσμος. Κατά το διάστημα των επιχειρήσεων της ~~Κυρηνείας~~ στην οποία εγώ βρέθηκα ως διοικητής μιας μονάδος καταδρομών , της πρώτης εκεί δημιουργηθείσης μονάδος καταδρομών, ~~και με την οποίαν είχαμε επιτύχει μια εξαιρετική ομολογουμένως επιτυχία~~ .

(Ο)

(Η)

1/1 Ο. Β.Ζ. 22-1-87 14

Όταν ύστερα απ'αυτές τις εξελίξεις έλαβα την ειδοποίηση του στρατηγού Γρίβα να τον συναντήσω, με μέτρα ιδιαίτερης προσοχής ~~πήρα όλα τα μέτρα μαζί με κάποια μέτρα~~, τα στη οποία ο Γρίβας ~~οποία έλαβε ο ίδιος ο Γρίβας μέτρα στα οποία~~ ήταν εξαιρετικά προσεκτικός και τεχνίτης, τον είδα στο πευκοδάσος Πεντέλης ~~και τον συνήντησα σε ένα δασάκι πάνω στην Πεντέλη~~. Πήγα διψασμένος να μάθω πώς βλέπει ο άνθρωπος τα πράγματα. Βεβαίως με τις προκαταλήψεις που είχα και που είχαν σχέση με ~~την μέτα σεβασμού κρίση του μικροτέρου προς τον μεγαλύτερο~~, ~~για~~ τους χειρισμούς και τα έργα του σε ορισμένα ζητήματα, ως στρατιωτικού και πολιτικού για κάποιο μικρό χρονικό διάστημα ~~τα οποία έχουν σχέση με το επάγγελμα και με τις θέσεις τις οποίες κυρίως παίρνει ο μεγαλύτερος απέναντι των καταστάσεων και των πραγμάτων~~. Ρώτησα λοιπόν τον Γρίβα τι με θέλει. Μου λέει, εγώ ήρθα σε επαφή με ορισμένους ανθρώπους και κυρίως στρατιωτικά πρόσωπα. Τους ανθρώπους αυτούς τους διάλεξα και ένας απ'αυτούς που διάλεξα είσαι και εσύ κύρε Καρούσε. Ξέρω ότι είσαι αντίθετος με την δικτατορία και ήθελα να δώ εάν και κατά πόσο είσαι πρόθυμος να την πολεμήσουμε. Στάθηκα λιγάκι σκληρός απέναντι του στρατηγού Γρίβα και του λέω, στρατηγέ που το πάτε; Τι εννοείτε; Μου λέει, να πολεμήσουμε και να γκρεμίσουμε την δικτατορία.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Πότε έγινε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Εγινε το 1968.

Του είπα, να την πολεμήσουμε για ποιό λόγο;

[Margin notes:] Γ' Διαγράφονται όλες πέντε λέξεις και προστίθενται: «με μέτρα ιδιαίτερης προσοχής στη οποία ο Γρίβας». Γ'' Διαγράφεται ένα λέξεις και προστίθεται «το είδα στο πευκοδάσος Πεντέλης». Γ''' Διαγράφονται δέκα λέξεις. Γ'''' Διαγράφονται είκοσι τρεις λέξεις και προστίθενται «ως Στρατιωτικού και πολιτικού για κάποιο μικρό χρονικό διάστημα».

2/1 Ο. Β.Ζ. 22-1-87

15

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ. Δεν είσασταν τότε αξιωματικός. 'Ετσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι, ήμουν εν αποτάξει.

Ο τρόπος με τον οποίο ο στρατηγός Γρίβας μου ανέλυσε το πράγμα μου έκανε ομολογουμένως εντύπωση και μου άμβλυνε τις προκαταλήψεις. Είπα στον στρατηγό ότι είμαι πρόθυμος να συμμετάσχω, αρκεί να μην γίνουν λάθη. 'Εχετε υπόψη σας στρατηγέ, του είπα, ότι δεν έχω καμμία διάθεση να εφαρμόσω τις μεθόδους τις ΕΟΚΑ-Α τις οποίες εσείς είχατε εκεί κάτω. Δεν είμαι δε πρόθυμος σαν αξιωματικός να παίρνω βόμβες στην τσέπη ή στους χαρτοφύλακες και να τις τοποθετώ στα πεζοδρόμια των Αθηνών. 'Αν θέλετε μπορούμε να κάνουμε πόλεμο, αλλά να κάνουμε πόλεμο σαν στρατιώτες. 'Εχω όμως την εντύπωση ότι αυτό θα πρέπει να τεθεί σε μια βάση που θα προδιαγράψει έναν σχεδιασμό, ο οποίος θα απαιτήσει την θυσία λίγων μόνον ανθρώπων. Και νομίζω ότι εκείνοι οι οποίοι υποχρεούνται να κάνουν την θυσία αυτή, είμαστε εμείς οι στρατιωτικοί. Για να μην πω ότι μόνον οι στρατιωτικοί πρέπει να απαλλάξουν τον τόπο από την παρουσία της δικτατορίας. Προτείνω λοιπόν, και δεν μετακινούμαι από την θέση αυτή, να σχεδιαστεί μία επιχείρηση εναντίον των βασικοτέρων στελεχών της δικτατορίας, επιχείρηση στην οποία θα κυριαρχούσε το στοιχείο της θυσίας, ώστε να δημιουργηθούν όλες οι κατοπινές προϋποθέσεις, οι† ~~οποίες~~ πού θα άνοιγαν τον δρόμο σε κάποιους πολιτικούς‡ ~~για να~~

†: διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθεται "που"
‡: διαγράφονται δύο λέξεις

3/1 Ο. Β.Ζ. 22-1-87 16

Γ': Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "για να επανέλθουν"

Γ'': Προστίθενται δύο λέξεις "και απορεί"

Γ''': Διαγράφονται τέσσερις λέξεις και προστίθενται "την κατάσταση"

Γ'''': Διαγράφονται τέσσερις λέξεις και προστίθενται "καθώς και διαπίστωση πολλών άλλων"

για να επανέλθουν
~~ξανααποκατασταθούν~~ τα πράγματα στο δημοκρατικό τους ρυθμό. Δεν είχε καμμία αντίρρηση. Μου είπε ότι πάνω σε αυτόν ακριβώς τον σκοπό εργάζεται και απορεί επειδή βρίσκει μια απροθυμία. Αυτό μου έκανε εντύπωση, γιατί το έβλεπα και εγώ παρακολουθώντας την κατάσταση ~~αυτό το πράγμα και~~ ήταν διαπίστωσή μου καθώς και διαπίστωση πολλών άλλων, ~~μαζί με κάποιους άλλους~~, που από κάποιες άλλες πλευρές αντιστάσεως προσπαθούσαν να ενεργοποιήσουν κάποια πρόσωπα.

ν.

(ο)

1/1ν (Γ.Π.) 17 22.1.87

Γι'αυτό μου λέει, προετοιμάζω μια κατάσταση κάτω στην Κύπρο, από κάποια πρόσωπα τα οποία θα φέρουμε εδώ. Και ήδη μπαίνουμε σε μια διαδικασία εκπαιδεύσεως ~~κάποιων άλλων προσώπων~~ ατόμων εδώ στην Ελλάδα. Λέω, ευχαρίστως στρατηγέ, να βοηθήσω, με τη διαφορά ότι δεν θα πρέπει να χρησιμοποιήσετε τα οποιαδήποτε πρόσωπα εδώ στην Ελλάδα -ελλαδικά εννοώ πρόσωπα- σε κάποιες διαδικασίες που έχουν σχέση με το συνωμοτικό μέρος το οποίο θα αναπτύξετε εδώ πέρα. Κανονίστε λοιπόν αυτόν τον τομέα να τον αναλάβουν Κύπριοι. Μου είπε ναι. Στο τομέα αυτό ενεπλάκησαν και ορισμένοι Έλληνες στρατιωτικοί. Δεν έχω λόγους να αναφερθώ σε πρόσωπα, πλην βεβαίως των ήδη θανόντων, ~~χωρίς μ' αυτό να θέλω να πω ότι δεν με δεσμεύει η απουσία τους, αλλά επειδή αποτελεί κάποια~~ γιατί αποτελεί γι' αυτούς τίτλο τιμής. Μέσα σ'αυτά ήταν και ο Σπύρος Μουστακλής. Υπάρχουν και πάρα πολλά πρόσωπα εμπλακέντα τα οποία υπηρετούν στον στρατό, τα οποία προβεβλημένα ως αντιστασιακοί κατέχουν κάποιες θέσεις ήδη, τόσο στον κρατικό μηχανισμό όσο και γενικότερα στην κοινωνία του τόπου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αναφέρετε, αν θέλετε, μερικά.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Εχω έλθει σε επαφή με τα πρόσωπα αυτά. Και βεβαίως δεν επεθύμησαν ν'αποκαλυφθούν σ'ένα πρώτο διάστημα. Είμαι υποχρεωμένος όμως να πάρω

Γ: Διαγράφονται τρεις λέξεις και προστίθεται "ατόμων".

Γ: Διαγράφονται δύο ολόκληρες λέξεις και προστίθενται "γιατί αποτελεί γι' αυτούς".

Γ: Προστίθεται "ν'αποκαλυφθούν".

2/1 ν (Γ.Π.) 22.1.87

18

μία θέση απέναντι της παρατηρήσεώς σας. Εάν και εφόσον η επιτροπή θελήσει να επεκταθεί προς την κατεύθυνση αυτή, θα τα έχω αμέσως στη διαθεσή σας.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ πολύ να αναφέρει ο μάρτυς μερικά από τα ονόματα.

ΜΑΡΤΥΣ: Εάν η επιτροπή αποφασίσει να επεκταθεί προς πληρεστέραν αναγνώριση στο τομέα αυτό, θα έχω τα πρόσωπα στη διαθεσή σας.

Βεβαίως ήλθα σε επαφή με τα πρόσωπα, δεν είδα την διάθεση της αποκαλύψεως από μέρους τους και ως εκ τούτου οφείλω να είμαι ακριβής απεναντί τους. Εν τούτοις, ενώπιον της οιασδήποτε επιμονής σας, δεν έχω και λόγους να παραστήσω τον αμετακίνητο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αφήστε, κύριε Λιβανέ, να προχωρήσουμε προς το παρόν και θα δούμε. Αυτά περισσότερο αφορούν την ιστορία της αντιστάσεως εναντίον της χούντας.

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, βεβαίως δεν έχουν καμμία σχέση με το αντικείμενο, είναι κάπως το εισαγωγικό μέρος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αν θέλετε δεν το επιμένουμε. Πολύ θα θέλαμε πράγματι να μάθουμε ποιοί αξιωματικοί υπήρξαν άξιοι του όρκου των, ποιοί θέλησαν να αντισταθούν, αλλά δεν είναι

3/1 ν (Γ.Π.) 22.1.87

19

μέσα στο αντικείμενο.

Παρακαλώ προχωρήστε, κύριε μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ: Έκανα αυτή την εισαγωγή -να μου συγχωρεθεί παρακαλώ- γιατί ήταν απαραίτητη, ώστε να αντιληφθείτε ορισμένα πράγματα τα οποία στάθηκαν ~~τα χαρακτηρίζετε ως~~ κυριαρχικά ~~στην αφηγησή μου~~ κατά το διάστημα της παρουσίας μου στην Κύπρο αργότερα. Κάποια απροσεξία έγινε στο στάδιο εκείνο της προπαρασκευής και η ομάδα εκείνη αποκαλύφθηκε και συνελήφθηκε από τη Χούντα.

Γ: Διαγράφονται τέσσερις λέξεις και προστίθεται "στάθηκαν"

Γ'': Προστίθενται "και η ομάδα εκείνη αποκαλύφθηκε και συνελήφθηκε από τη Χούντα"

Με συγχωρείτε, κύριε Πρόεδρε, ήθελα να επανέλθω στο προηγούμενο για να μην αφήσω ~~κάποια~~ εντύπωση διαφορετική στους κυρίους, ότι η θέση μου αποτελεί άρνηση ή αποκρύπτει κάτι, που αφήνει να δημιουργηθούν ~~ορισμένες απορίες~~ εσφαλμένες εντυπώσεις.

Γ''': Διαγράφεται μία λέξη

Γ'''': Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθενται "εσφαλμένες εντυπώσεις"

Υπάρχει ένας δικηγόρος Σωτηρίου, ο οποίος ~~υπηρετεί~~ βρίσκεται στην Κύπρο. Υπάρχει ακόμη ένας Νικήτας, ~~ο οποίος είναι ένα εκ των καλυτέρων στελεχών~~ και οι δύο υπήρξαν στελέχη του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ Α΄. Αυτά τα δύο πρόσωπα ήταν οι οργανωτές των προπαρασκευών υπό τις διαταγές του Γρίβα κατά το διάστημα εκείνο εδώ. Ήταν ακόμη και αρκετά άλλα.

Γ: Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "Βρίσκεται"

Γ: Διαγράφονται οκτώ λέξεις και προστίθενται "και οι δύο υπήρξαν στελέχη"

Γ: Προστίθενται "Ήταν ακόμη και αρκετά άλλα"

(σ)

(ν)

1/1 σ Α.Μ. 22-1-1987

20

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κύριος Σωτηρίου και ο κύριος Νικήτας είναι κύπριοι υπήκοοι;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτοί είναι Κύπριοι υπήκοοι, είναι τα πρόσωπα τα οποία έφερε ο στρατηγός επάνω.

Ο στρατηγός, επίσης, με τα' πρόσωπα αυτά και κάποιους άλλους έφερε οπλισμό επάνω, έφερε εκρηκτικές ύλες, οπλισμό τον οποίο παραλάβαμε, αποκρύψαμε, εκρηκτικές ύλες. Και έγιναν ορισμένες άλλες ιδιαίτερα εξεραιτικές προπαρασκευές, οι οποίες δεν ευοδώθησαν τελικά λόγω της μεταστροφής των πραγμάτων. Κάποιες απροσεξίες εδημιούργησαν κάποια κενά και εγένοντο συλλήψεις.

Συνελλήφθη, λοιπόν, όλος ο μηχανισμός του Γρίβα. Πετάχτηκε στις φυλακές, στους βασανισμούς. Εγώ δεν βρέθηκα μέσα σ'αυτούς, γιατί εν τω μεταξύ γιά κάποια άλλη αιτία είχα συλληφθεί, πέρασα στρατοδικείο και βρισκόμουν φυλακή στην Τρίπολη.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Χρονολογία;

ΜΑΡΤΥΣ: Ήταν στο τέλος του έτους 1968 αρχές του έτους 1969.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και γιατί σας δίκασε το στρατοδικείο Τριπόλεως;

ΜΑΡΤΥΣ: Είχα κατηγορηθεί για αντεθνική προπαγάνδα από μια περίπτωση

2/1 σ. Α.Μ. 22-1-1987 21

η οποία, ας χρησιμοποιήσω τον όρο, ήταν εντελώς "στητή", με την πρόθεση να απαλλαγούν από μένα κάποιοι τοπικοί παράγοντες της περιοχής της Κορίνθου, στη οποία μόνιμα τότε κατοικούσα, και τούτο λόγω της υφισταμένης ιδιαίτερα πιεστικής διαταγής της δικτατορίας να παρακολουθούμεθα οι απότακτοι. Και για να απαλλαγούν από τη συνεχή αυτή παρακολούθηση, κάποιοι εθεώρησαν λογικό να "στήσουν" κατηγορία, να βρεθώ στις φυλακές, ώστε να μην υπάρχει και θέμα.

Δεν στάθηκε, όμως, αυτή η κατηγορία, απεκαλύφθη από απροσεξίες αυτών ~~των δύο~~ που την είχαν κατασκευάσει και βγήκα από τις φυλακές. Αθωώθηκα δηλαδή από το στρατοδικείο, είχα μείνει όμως δυό-τρείς μήνες μέσα στις φυλακές μέχρι ότου έλθει ο χρόνος της δίκης.

Όταν βγήκα, από την πλευρά του Γρίβα βρήκα τα πάντα διαλελυμένα. Εν τω μεταξύ είχε συλληφθεί ο στρατηγός Οπρόπουλος, υπήρχε κάποια απορύθμηση. Προσπάθησα να αποκαταστήσω κάποιες επαφές. Υπήρχε όμως ~~μιά~~ στενή παρακολούθηση. Με λίγα λόγια τα πράγματα ηταν πάρα πολύ δύσκολα.

Πέρασε κάποιο χρονικό διάστημα και είχα μία δευτέρα ειδοποίηση από τον Γρίβα για μιά συνάντησή μας ~~του~~. Έγινε πραγματικά η συνάντηση ύστερα από χίλιες δυό προφυλάξεις ~~επιφυλάξεις~~ και εκεί βρήκα τον Γρίβα με αλλοιωμένο το πρόγραμμά του. Μού είπε ο άνθρωπος ότι δεν βγαίνει τίποτα εδω

Γ: Προστίθεται ιδιογράφως "προφυλάξεις"

3/1 σ. Α.Μ. 22-1-1987 22

στην Ελλάδα. Τόν είδα ιδιαίτερα εκνευρισμένο. Η θέση του απέναντι των ανθρώπων οι οποίοι προσπάθησαν να τον συνδράμουν ήταν κάπως ακραίες και προσπάθησα εγώ εξ αντιθέτου να τον μαλακώσω λίγο. Βεβαίως ο στρατηγός είχε κάποια δεδομένα στοιχεία, πάνω στα οποία εστηρίζετο, στοιχεία τα οποία και εγώ σιωπηρά συμμεριζόμουνα. Αλλά ήταν και μιά περίοδος η οποία συνιστούσε ~~ιδιαίτερη~~ ξεχωριστή ψυχολογία, μιά ψυχολογία για την οποία ~~καλούμαστε εμείς να την καταλάβουμε~~ καλείσθε σεις να την καταλάβετε, μια ψυχολογία η οποία συγκροτούσε και ένα ιδιαίτερο στοιχείο εκτιμήσεως. Ένα στοιχείο που ~~έπρεπε~~ ίσως θα πρέπει οπωσδήποτε ένας Ε~~λληνας~~ αξιωματικός να το λαμβάνει υπόψη. Δεν είχαμε λοιπόν προθυμία. Το είπε αυτό ο στρατηγός Γρίβας, το αντέκρουσα εγώ, στο βάθος το πίστευα διότι το είδα. " Και τι, λοιπόν, σκοπεύετε στρατηγέ να κάνατε;" Του λέω. Θα ξεκινήσω από την Κύπρο, μου είπε. Ποιός είναι ο σχεδιασμός σας; Δεν μπορείτε να πάτε κάτω στην Κύπρο ανεξαρτήτως των σχέσεων, ανεξαρτήτως της ακτινοβολίας της προσωπικότητάς σας εκεί, για να αρχίσετε μία δράση εναντίον της δικτατορίας χωρίς να συμφωνεί ο πρόεδρός της, το πρώτο πρόσωπο, δηλαδή, χωρίς να συμφωνεί κάποιος κόσμος εκεί πέρα, χωρίς να έχετε κάποιες ανταποκρίσεις, οι οποίες να σας διευκολύνουν και χωρίς να έχετε έλθει σε επαφές με κάποια πρόσωπα τα οποία, είτε βρίσκονται μέσα στην Ελλάδα - πολιτικά βεβαιώς πρόσωπα - είτε βρίσκονται εκτός Ελλάδος.

Γ: Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "ξεχωριστή".
Γ: Διαγράφονται πέντε λέξεις και προστίθενται "καλείσθε σεις να την καταλάβετε".
Γ: Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθενται "ίσως θα πρέπει".
Γ: Προστίθεται "μου είπε".
Γ: Προστίθεται "δηλαδή".

(3)

(σ)

1/1 ζ (Δ.Γ.) 22-1-87 23

Γιατί καιεάν ακόμα το κάνετε θα κατηγορηθείτε ότι πάτε να δημιουργήσετε μία κατάσταση προσωποπαγή επωφελεία του/εαυτού σας ιδίου του και ασφαλώς θα δημιουργηθούν αντιδράσεις. Κάτω απ'αυτές τις προϋποθέσεις δεν σκοπεύω να σας συνδράμω. Όχι, μου λέει, έχω έρθει σε επαφή με πολιτικά πρόσωπα. Εζήτησα αποτον στρατηγό να μου αποκαλύψει τα πρόσωπα , δεν το έπραξε.

Τι άλλο εκάνατε στρατηγέ; Ηλθα σε επαφή με στρατιωτικά πρόσωπα, πρόσωπα της κατηγορίας σου, αποτάκτους, τα οποία μου υπεσχέθησαν ότι θα με συνδράμουν. Με ποιό τρόπο; Θα έλθουν κάτω στην Κύπρο μαζί μου. Και αυτό ζητάω και από σένα. Με ενδιαφέρει κυρίως, στρατηγέ Γρίβα, να γνωρίζω εάν και κατά πόσον πολιτικά πρόσωπα της κυπριακής καταστάσεως γνωρίζουν το θέμα. Και ιδιαίτερα με ενδιαφέρει εάν και κατά πόσον ο Πρόεδρος της Κύπρου Μακάριος γνωρίζει το θέμα.

Λέει ότι εξ'όσων υπολογίζω -χρησιμοποιώ ακριβώς τα λόγια τα οποία μου διετύπωσε ο στρατηγός ~~άλλωστε τουτο απετέλεσε και δικό μου αίτημα~~ - ο Μακάριος είναι ενήμερος. Πρέπει να είναι ενήμερος, δεδομένου ότι ως προς το θέμα της δικτατορίας είναι των ιδίων με εμάς απόψεων. Αυτό δεν το κρύβω με εσιγούρεψε κάπως . Είχα ~~κάποιες~~ ενδείξεις ότι είχε αρνητικές απόψεις ο Μακάριος ~~γενικότερα απο την στάση~~ του απέναντι της δικτα-

Γ. Διαγράφονται αυτές οι λέξεις

Γ. Διαγράφονται οι λέξεις και προστίθεται "αρνητικές"

2/1 ζ (Δ.Γ.) 22-1-87 24

Γ': Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "εκείνο, αλλά... καταλάβαινα... κατά τον χρόνο εκείνο."

Γ'': Διαγράφονται τρείς λέξεις και προστίθεται "Εν συνεχεία".

τορίας κατά το διάστημα εκείνο, αλλά ~~και~~ όπως εγώ τον καταλάβαινα ~~συλλάμβανα~~ απο την θέση που βρισκόμουνα, του μη καλά πληροφορημένου βεβαίως, κατά τον χρόνο εκείνο.

Εν συνεχεία ~~Για τα υπόλοιπα~~, αφού διατύπωσα ορισμένες επιφυλάξεις στο στρατηγό του, εζήτησα ~~απο τον στρατηγό~~ να κάνει κάποιες προπαρασκευές πάνω σε ορισμένα βασικά θέματα τα οποία του έθεσα υπόψη και του είπα ότι εφόσον

Γ''': Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθεται "Βλέπω το Σχέδιο".

εξασφαλισθούν ~~ορισμένες~~ προϋποθέσεις ~~στρατηγέ~~ δεν Βλέπω το Σχέδιο ~~το κρίνω~~ άσχημο, ~~αλλά~~ Μία όμως των κυριοτέρων προϋποθέσεων είναι να δημιουργηθούν οι υποδομές οι οποίες είτε θα έδιδαν κάποιες ευκαιρίες στο να παρουσιασθεί ενεργότερα το εν εξορία ευρισκόμενο στην ξένη ελληνικό πολιτικό στοιχείο, είτε στο να προπαρασκευάσουμε κάποιες δυναμικές καταστάσεις τις οποίες θα μεταφέρουμε στην Ελλάδα. Μου λέει ακριβώς αυτό είναι.

Γ'''': Προστίθεται "και αποδέχομαι τη συμμετοχή μου".

Λέω ναί και αποδέχομαι τη συμμετοχή μου.

Τίποτε άλλο δεν συζητήσαμε. Εφυγα και ύστερα από λίγες μέρες συνελήφθην, δηλαδή οδηγήθηκα στην ΕΣΑ. Δεν υπήρξε αιτία η συνάντησή μου με τον Γρίβα γιατί ποτέ δεν με ερώτησαν γι'αυτό. Δεν πήραν μυρωδιά τέτοιο πράγμα, αλλά τις ~~οι~~ συναντήσεις μου με κάποια άλλα πρόσωπα των ελευθέρων Ελλήνων. Εν συνεχεία τέθηκα περίπου 11 μήνες σε αυστηρή απομόνωση και επηκολούθησε ένα μακρό χρονικό διάστημα δύο ετών περίπου εξορίας μου στην Σαμοθράκη και στον Άγιο Νικόλαο της Κυνουρίας.

Γ'''''': Προστίθεται "των ελευθέρων Ελλήνων".

3/1 ζ (σ.Γ.) 22-1-87 25

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Πότε ήταν αυτά;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτά έγιναν πλέον αρχές 1969 και τελείωσαν στο τέλος του έτους 1971.

Στο διάστημα το μακρό αυτό των εξοριών, των κακουχιών, των στερήσεων, της αντιμετωπίσεως πολλών προβλημάτων επιβιώσεως της οικογενείας, της καθ'ημέραν φαινομένης πτώσεως του ηθικού, τόσο του λαού, όσο και του στενού περιβάλλοντος των ανθρώπων της εξορίας και του χειμαζομένου κυρίως κόσμου, ~~εδημιουργήσαν κάποιους μεταβολισμούς σε όλους μας μέσα~~ Γ δημιουργήθηκαν δικαιολογημένες και φυσικές αναθεωρήσεις, ~~και~~ άρχισε τελικά να επικρατεί μέσα μου η άποψη ότι δεν ήταν καθόλου φρόνιμο στο να μένω στα χέρια της δικτατορίας. Θεωρούσα μία παθητική κατάσταση το φαινόμενο αυτό και δεν συγχωρούσα στον εαυτόν μου το ότι δεν εύρισκε τις ευκαιρίες της απολακτήσεως, της ανεξαρτητοποιήσεώς του και της ελευθερίας του για δράση απέναντι της δικτατορίας. Κυριάρχησε μέσα μου αυτή η άποψη.

(Margin note: Γ. Διαγράφονται οκτώ λέξεις και προστίθενται «δημιουργήθηκαν δικαιολογημένες και φυσικές αναθεωρήσεις»)

(ΒΑ)

(ζ.)

1/1ΒΑ (Ε.Σ.) 26 22.1.1987

Πάνω ακριβώς στο χρόνο αυτό, έλαβα μία ειδοποίηση από το Γρίβα-για τον οποίο άκουσα, όπως διάβασα στις εφημερίδες,ότι κατέβηκε στην Κύπρο-κείμαι έτοιμος για απόδραση. Πάλι, όμως, βρέθηκα μπροστά σε ερωτήματα, πως και γιατί ~~δεν είχε συζητήσει τέτοιο πράγμα~~ ο Γρίβας. Βρισκόταν αποκεκρυμένος κάτω στην Κύπρο και δεν ήταν φανερός.

Αυτά τα ερωτήματα δεν με απασχόλησαν για πολύ, λόγω του κυριαρχούντος διαφορετικού πνεύματος, όπως σας προανέφερα.

Πήρα το μήνυμα και άρχισα να προπαρασκευάζω την απόδρασή μου. Ενημέρωσα το συγχωρεμένο το Βάρσο, το Μουστακλή - ήμασταν μαζί- έναν άλλο λαμπρό, κατά τη γνώμη μου, άνθρωπο-τον οποίο παρακολούθησα στα χρόνια της εξορίας, δεν τον γνώριζα πρώτα- τον Κατσικόπουλο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Τον Τάκη;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναί.

Και βεβαίως συνάντησα μιά δικαιολογημένη επιφύλαξη. Αλλά ~~δεν~~ έκανα και την πρόταση να έλθουν μαζί μου, αν θέλανε. Ο Βάρσος είπε "ναί"κι'αρχίσαμε να προπαρασκευάζουμε τα της αποδράσεώς μας.

Από την πλευρά των υπολοίπων, οι οποίοι είχαν ενημερωθεί, υπήρχε μία φοβία. Διότι ήταν πάρα πολύ λογικό , μετά τη δική μας απόδραση, η συνέχεια να είχε κακά επακόλουθα γι'αυτούς. Όμως,στο θέμα της απο-

2/1ΒΑ (Ε.Σ.) 27 22.1.1987

δράσεως, ήμασταν ανυποχώρητοι. Έφθασε το τέλος του έτους 1971

τότε απολυθήκαμε από την εξορία όλοι,

και ~~εκείνο βρήκε το τέλος των εξοριών στα πολιτικοστρατιωτικά πρόσωπα,~~

~~εξ όσων εγώ τουλάχιστον ενθυμούμαι, τα εκτός νήσων Αιγαίου ευρισκόμενα.~~

Μία καινούργια ψυχολογία είχε δημιουργηθεί, γιατί είχαμε βρεθεί στα σπίτια μας. Αλλά Είχαμε αναλάβει, πλέον, την υποχρέωση της αποδράσεώς μου από την Ελλάδα και συμπαραστάσεως του έργου του Γρίβα κάτω. Είπα στους άλλους ότι πρέπει να φύγουμε. Δεν τους είδα πρόθυμους. Δεν τους κούρασα με την επιμονή μου. Και αφού έμεινα 3-4 ημέρες στο σπίτι μου, τις ημέρες των εορτών του 1972, σηκώθηκα, έλαβα επαφή με τον άνθρωπο του Γρίβα -ήταν κυπριακό πρόσωπο- άρπαξα κάποια πράγματα και ντυμένος ναύτης εμπορικού πλοίου, μπήκα σ'ένα μικρό πλοιάριο και θαλασσοδάρθηκα μέχρι να φθάσω στην Κύπρο. Έφθασα χειμώνα, ύστερα από 4-5 ημέρες, το Γενάρη μήνα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ : Το 1972;

ΜΑΡΤΥΣ: Το 1972.

Και εισερχόμενος στο κυπριακό έδαφος παρανόμως, προσπάθησα, χωρίς να γίνω αντιληπτός, να έλθω σε επαφή με τον Γρίβα. Άνθρωποί του με έφεραν αμέσως σε επαφή. Και το πρώτο βράδυ της αποβιβάσεώς μου στην Κύπρο, βρέθηκα μαζί με τον Γρίβα στο κρησφύγετο. Το πρώτο μου ερώτημα ήταν τι γυρεύει εκεί και γιατί είναι κρυμμένος. Μου αφηγήθηκε ορισμένα

3/1ΒΑ (Ε.Σ.) 28 22.1.1987

πράγματα, τα οποία έδιδαν την εικόνα μιας καινούργιας καταστάσεως,

! Διαγράφονται τρεις λέξεις. — ~~που εγώ το πρώτο εισερχόμενος στο πνεύμα,~~ μιας καταστάσεως η οποία

από την πρώτη στιγμή με ανησύχησε. Διότι, παρά την φαινομένη καλή της πλευρά, στο βάθος της φοβόμουν ότι απέκρυπτε ένα στοιχείο τραγικό~~τατο~~.

(ΚΑ)

(ΒΑ)

1/1 ΑΚ (Ε.Μ) 22.1.87 29

Το επεσήμανα ιδιαίτερ στον Γρίβα, τον οποίο είδα ανήσυχο. Του είπα όμως γιατί δεν ήλθε σε επαφή με τον Μακάριο και οι εξηγήσεις που μου έδωσε άφηναν να διαφανεί ότι το πταίσμα δεν ήταν δικό του, ήταν του Μακαρίου. Διότι οι χειρισμοί ήταν τέτοιοι, ώστε να του επιβάλουν να παραμένει στο κρησφύγετο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ο Μακάριος δεν πρότεινε στον Γρίβα να συμμετάσχει της κυβερνήσεώς του ως Υπουργός Εθνικής Αμύνης;

ΜΑΡΤΥΣ. Είναι κατοπινά αυτά. Θα αναφερθώ και σ'αυτά. Λέγω τώρα για το πρώτο διάστημα της καθόδου του Γρίβα στην Κύπρο.

Εγώ έφυγα και πήγα στη Λευκωσία. Ο Γρίβας μου μίλησε για την συγκρότηση μιας οργανώσεως σε πολιτικό επίπεδο, μιας οργανώσεως που θα αποτελούσε την δύναμη πάνω στην οποία θα εστηρίζετο. Δεν τον επιβεβαίωσα σ'αυτό, δεν τον αδίκησα όμως ενδόμυχα, διότι είναι πολύ φυσικό το φαινόμενο, ένας άνθρωπος που θέλει να δράσει, να θέλει να έχει και μια δύναμη που να μπορεί να στηρίζεται πάνω της. Δεν μπόρεσα όμως, να καταλάβω ορισμένα πράγματα, που μου ήταν απαραίτητα και δεν έγινα ιδιαίτερα ενοχλητικός στον Γρίβα, γιατί κατάλαβα, ότι βρισκόταν κάτω από μια ιδιαίτερη κατάσταση, που αντιμετώπιζε. Πήγα τότε στη Λευκωσία, στην οποία κι εγώ κρύφτηκα με την προσπάθεια να διακρίνω τα πράγματα καλύτερα.

2/1 ΑΚ (Ε.Μ) 22.1.87

30

Δεν είχα όμως την ευχέρεια της επικοινωνίας και προσπαθούσα, και βεβαίως από το περιβάλλον της μιας πλευράς, να διαμορφώσω τις εικόνες που θα μου έδιναν την δυνατότητα να διεισδύσω περισσότερο και βαθύτερα στα συμβαίνοντα.

Διαπίστωσα, λοιπόν, ότι δεν ήταν εκείνο που εγώ είχα μορφοποιήσει στο μυαλό μου, όταν κατέβαινα κάτω, ότι κάπου είχα πέσει έξω στις εκτιμήσεις μου. Και είχα πέσει έξω στις εκτιμήσεις μου δικαιολογημένα, γιατί δεν γνώριζα τις ειδικές περιπτώσεις, που συγκροτούσαν τη συγκεκριμένη κατάσταση της περιόδου εκείνης, μέσα στην Κύπρο. Και είχα ανησυχία, γιατί δεν είχα την ευχέρεια να βλέπω τακτικά τον Γρίβα, αν και κατά πόσο ο Γρίβας είχε τη δυνατότητα να διακρίνει αυτήν την κατάσταση. Δεν είχα άλλωστε κάνει και καμμία, κατά την πρώτη συνάντησή του μαζί του, σχετική συζήτηση πάνω σ'αυτό το θέμα.

Ένας, λοιπόν, ολόκληρος κόσμος αποτελούσε μια αντιμακαριακή κατάσταση, που είχε την αφετηρία της από πολύ πριν, από τα χρόνια της ανεξαρτησίας και εντεύθεν. Μια κατάσταση που είχε προοδευτικά οξυνθεί χωρίς να υποπίπτει στην αντίληψη τόσο των αξιωματικών, όσο και άλλων εκεί μη κατά το διάστημα 1964-1965-1966 εκεί κάτω, και των Ελλαδιτών γενικότερα εδώ πάνω. Ήταν δηλαδή μια κατάσταση που αφορούσε το δικό τους σπίτι και τον δικό τους κόσμο κάτω, αλλά μια πολύ αιχμηρή

3/1 ΑΚ (Ε.Μ) 22.1.87

31

κατάσταση, της οποίας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά δεν μπορούσε να διακρίνει κανείς και θα έπρεπε να τα προσέξει πολύ, ~~προπαντός~~ για να τα καταλάβει. Όλος αυτός ο κόσμος μόλις άκουσε να κατεβαίνει ο Γρίβας στην Κύπρο ~~κάτω~~, μπήκε κάτω από τα φτερά του. ~~και βεβαίως κάποιοι παράγοντες του Γρίβα τον είχαν ενημερώσει, ότι~~ δηλαδή υπήρχε, ένα ισχυρό αντιμακαριακό πνεύμα και ~~κι ότι υπήρχε~~ ένα ρεύμα προς την κατεύθυνσή του Γρίβα.

Γ. Προστίθεται "στην Κύπρο"

Γ. Προστίθεται "δηλαδή"

Γ. Διαγράφονται οι λέξεις και προστίθενται "και ... Γρίβα"

(Ω)

(ΑΚ)

32

1/1 Ω ΜΠ 22-1-1987

Προστίθενται νέο... με... ως φαινόμενο

Ένα ρεύμα το οποίο μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση και αυτό ήταν το νέο στοιχείο το οποίο επίσης με ανησύχησε, ως φαινόμενο, όλως ιδιαιτέρως.

Μόλις είχα τις πρώτες μου διαπιστώσεις, ζήτησα να συναντήσω το Γρίβα. Στάθηκε δυνατό ύστερα από κάποιες ταλαιπωρίες, γιατί έπρεπε να παίρνουμε ιδιαίτερα μέτρα. Του έθεσα ωμά τα ερωτήματα. Τότε, λοιπόν, μου εξήγησε ο Γρίβας πώς και γιατί ήταν υποχρεωμένος να μένει στο κρησφύγετο. Μου είπε ο άνθρωπος ότι, εγώ, σαν στρατηγός δεν είναι δυνατόν να μην αποδεχτώ τη συμπαράσταση αυτών των ανθρώπων, των δικών μου ανθρώπων, δεν είναι δυνατόν να μη λάβω υπόψη μου την κατάσταση κάτω από την οποία βρίσκονται και κινούνται και δεν είναι δυνατόν να μην ασχοληθώ με το θέμα πώς γιατί ο κόσμος αυτός αντιδρά απέναντι της εδώ υπαρχούσης πολιτικής καταστάσεως. Λέω, πολιτικής καταστάσεως; Μου λέει, ναι, πολιτικής καταστάσεως. Τότε στρατηγέ, λέω, εσείς ήλθατε εδώ σαν αντιπολίτευση. Το κατανοώ. Βγείτε έξω και πιάστε τα μπαλκόνια, αλλά μην ξαναμιλήσουμε για το σκοπό για τον οποίο είχαμε μιλήσει πάνω στην Ελλάδα και για τον οποίο ήλθα και εγώ εδώ κάτω. Μου λέει, ναι, αλλά ο σκοπός αυτός συνυφαίνεται και με το σκοπό της ενώσεως. Του λέω

33

2/1 Ω ΜΠ 22-1-1987

δεν αποστέργω τον σκοπό της ενώσεως ούτε τώρα ούτε ποτέ, αλλά αυτό δεν μου απαγορεύει να κάνω ψύχραιμα τις εκτιμήσεις μου πώς και με ποιούς τρόπους μπορεί να γίνει η ένωση. Αν σας έλεγα ότι εσείς συνεργώντας με κάποιους εύστοχους χειριστούς στην πτώση της δικτατορίας θα είχατε καλύτερα περάσματα για να επιτύχετε το σκοπό της ενώσεως μέσω της Ελλάδος και των Ελλήνων πολιτικών , αυτό θα έπρεπε να το προσέξετε στρατηγέ , θα έπρεπε να το δεχθείτε. Μου λέει είναι ένας δρόμος επιλογής αυτός , ένας δρόμος που αποτελεί και δική μου επιλογή. Ήθελα, όμως, να έχω τη συμπαράσταση του Μακαρίου, την οποία όμως δεν έχω. Γιατί αντέδρασε τότε ο Μακάριος; Δεν υπάρχουν αντιδράσεις, μου λέει, υπάρχουν κάποια εμπόδια στο να έχω κάποια συνάντηση μαζί του λόγω αντιδράσεων, οι οποίες δημιουργούνται από το περιβάλλον του. Πραγματικά υπήρχαν ισχυρές αντιδράσεις από το περιβάλλον του Μακαρίου, από την πρώτη μέρα της παρουσίας του Γρίβα στην Κύπρο. Ήταν αντιδράσεις των οποίων τα ειδικά στοιχεία είχαν σχέση με τα δικά τους θέματα, θέματα που εγώ και πολλοί ελλαδίτες δεν μπορούσαμε ούτε είμαστε υποχρεωμένοι να τα γνωρίζουμε. Ήταν με λίγα λόγια τα προσωπικά τους, ήταν τα απότοκα των προσπαθειών ενός ολοκλήρου αγώνος, ήταν τα επέκεινα

3/1 Ω ΜΠ 22-1-1987 34

Γ διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "προπαιδειών".

της κακής αποδώσεως κάποιων ~~αγώνων~~ προπαιδειών και ήταν οι διαφορετικές θέσεις τις οποίες έπαιρνε απέναντι στο σκοπό της ενώσεως ο τοπικός κόσμος και κυρίως οι κυριαρχικοί παράγοντες στον αγώνα της απελευθερώσεως της Κύπρου.

Προσπάθησα να καταλάβω τι ακριβώς εσκέπτετο ο Γρίβας και διαπίστωσα τα εξής: Πρώτον, είχε ένα επηρεασμό, αξιόλογο ασφαλώς, από το περιβάλλον του και αυτό για μένα ήταν πολύ φυσιολογικό. Πάντοτε από το περιβάλλον του ο ενεργών, ο δρών, έχει ένα επηρεασμό. Θα πρέπει να τον έχει άλλωστε, γιατί αυτούς ~~θα~~ έχει και βοηθούς.

Υπήρχε ένας επιπρόσθετος ενθουσιασμός ως προς το ξαφνικά αναφανέν δυναμικό του οποίου θα μπορούσε να κάνει χρήση ο Γρίβας. Ήταν ενθουσιασμός και από την πλευρά, του Γρίβα.

(Β)

(Ω)
1/1 Β Κ.Β. 22.1.1987 35

Και αυτό το κατανοούσα γιατί ήταν ένας ολόκληρος κόσμος, ο οποίος ερχόταν χωρίς να ζητάει τίποτα, να ταχθεί κάτω ~~παό~~ από τις εντολές του Γρίβα. Και υπήρχε και μία δεδηλωμένη αντιδικτατορική, αντιχουντική διάθεση εκ μέρους του Γριβικού κόσμου, την οποία διεπίστωνα σε όλες τις συναντήσεις μου μαζί του και με πρόσωπα εμφανή και υψηλά ιστάμενα, ~~και με~~ αλλά και στην βάση κάτω.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Για ποιό κόσμο, δεν άκουσα.

ΜΑΡΤΥΣ: Τον φιλογριβικό κόσμο. Βεβαίως ομιλώ μόνον γι' αυτόν, γιατί με την άλλη πλευρά δεν είχα ~~την συνατρία να έχω~~ σχέσεις ή επαφές.

Γ: Διαγράφονται τέσσερις λέξεις και προστίθενται "σχέσεις ή"

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Ποιό ήταν το ποσοστό κατά την εκτίμησή σας του Γριβικού κόσμου;

ΜΑΡΤΥΣ: Το ποσοστό, κατ'αρχήν είναι υποκειμενικό, οφείλω να δηλώσω κύριε Βουλευτά. Εγώ το υπελόγιζα πάνω του 35%. Ορισμένες φορές άφηνε την εντύπωση ότι ήταν και περισσότερο από το 50% αλλά εντύπωσις αυτή. Δεν είχα τρόπους να το εκτιμήσω. Αυτή την εντύπωση μου άφηνε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Οι αντιμακαριακοί, ας πούμε;

ΜΑΡΤΥΣ: Η αντιμακαριακή πλευρά. Όταν μιλάω για την μακαριακή πλευρά θα πρέπει να δώσω έμφαση στο εξής. Μια πλευρά η οποία κινουμένη ελεύθερα έξω και εκδηλουμένη με τα έργα της καθημερινότητας, δεν άφηνε την

2/1 Β Κ.Β. 22.1.1987 36

εντύπωση της αντιμακαριακής θέσεως. Όταν ευρίσκετο κατ'ιδίαν ή όταν ενεπλέκετο στα της παρουσίας του Γρίβα στην Κύπρο ήταν φανατισμένη. Μια ιδιόρυθμη κατάσταση εξαιρετικά ανησυχητική όπως την ενετόπισα από την πρώτη στιγμή και ακριβώς αυτό προσπάθησα να δώσω στον Γρίβα να καταλάβει. Ότι, προσέχετε, υπάρχει ένας ενθουσιασμός λόγω της παρουσίας σας εδώ πέρα , ένας ενθουσιασμός ο οποίος μπορεί να επισημάνει και μία εκτροπή σας. Μη χάσετε στον σκοπό στρατηγέ. Δεν είμαι εγώ εκείνος που σαν έλληνας στρατιωτικός με την θυσία τόσων ανθρώπων εδώ, θα σας έκανα συζήτηση της εγκαταλείψεως του σκοπού της ενώσεως. Ούτε εγώ εκείνος ο οποίος θα σας έλεγα ότι θά πρέπει να πάρει την δεύτερη θέση. Να κρατήσει την πρώτη θέση, γιατί το πιστεύω. Και το πιστεύει τόσος κόσμος. Αλλά θα πρέπει να ξέρετε ότι ~~είναι δυνατόν~~, με μία ανώμαλη κατάσταση πάνω στην Ελλάδα, μέ εσάς επιπλεγμένο γύρω από θέματα τα οποία έχουν σχέση με ~~την~~ αυτή την ανώμαλη ~~αυτή~~ κατάσταση, ~~πάνω στην Ελλάδα~~, ~~διότι~~ επειδή υποφέρατε ~~εκεί πέρα~~, διωχτήκατε ~~κατ'αρχήν απ'εδώ~~, τεθήκατε υπό περιορισμόν ~~επάνω~~, συνελήφθη κάποιος κόσμος σας και πήρατε την απόφαση να κατεβείτε ~~κάτω για τον σκοπό της αποκαταστάσεως των δημοκρατικών δικαιωμάτων στον τόπο~~ εδώ, είναι δυνατόν να προκληθούν επιπλοκές. Αξιολογήστε καλύτερα τα πράγματα, προγραμματίστε τα έτσι, ώστε να έχουν μία σειρά και βάλτε μπροστά την συνεννόησή σας με τον Μακάριο για να δούμε που το πάει και πως το βλέπει και αυτός,

Γ. Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθεται "αυτή την" επειδή."

Γ. Διαγράφονται έντεκα λέξεις και προστίθενται "εδώ, είναι δυνατόν να προκληθούν επιπλοκές."

3/1 Β Κ:Β. 22.1.1987 37

εφ'όσον δε είχατε την ευκαρία πριν κατέβετε εδώ πέρα να έχετε μία επαφή μαζί του. Και εν συνεχεία έχουμε τον χρόνο. Μέχρι τότε επέμεινα εγώ πάνω σ'αυτό, βγέστε από το κρησφύγετο. Ας χρησιμοποιήσω την έκφραση "κακά τα ψέμματα" κύριοι, ο καθένας όπως μπολιαστεί στην ζωή του πράττει. Αυτό, δε, εγώ σαν στρατιώτης το διέκρινα όλως ιδιαιτέρως στα στρατιωτικά πρόσωπα στο διάστημα της δικής μου πορείας στην ζωή . Ο Στρατηγός Γρίβας έμαθε να κρύβεται, να κάνει πόλεμο κρυπτόμενος. 'Ενας πόλεμος όχι εύκολος, πάρα πολύ δύσκολος, ένας πόλεμος γεμάτος καρδιοχτύπια, ένας πόλεμος που ζητάει λιονταρίσια καρδιά. 'Ενας πόλεμος δύσκολος, που άρχισα να τον ζω και εγώ εκεί πέρα, πάρα πολύ δύσκολος, ένας πόλεμος που δεν γίνεται και από Ναπολέοντες ακόμη, αν δεν υπάρχουν τα σχετικά προσόντα.

Γ. Προστίθενται "αν δεν υπάρχουν τα σχετικά προσόντ. τα."

(Ζ)

(Β)
1/1 Ζ. Α.Κ. 22-1-1987

38

Και είχε ~~γλυκαθεί~~ συνταυτισθεί ίσως με τον πόλεμο αυτό, ή ίσως είχε ενστερνισθεί τόσο βαθειά την τελειότητα και τη δυνατότητα αποδώσεώς του ~~είδους αυτού του πολέμου~~, ώστε να τον υιοθετήσει κατεβαίνοντας κάτω. Και ~~ίσως να~~ μπορεί να τον ~~υιοθετήσει~~ υιοθέτησε χωρίς να το καταλάβει, αν πράγματι ήταν και ο ενδεδειγμένος. Αυτό είναι μία πλευρά, γιατί τον έβλεπα σκληρά τοποθετημένο στο θέμα της αποκρύψεώς του στο κρυσφύγετο. Υπήρχε και μια άλλη πλευρά την οποία εγώ δε διέκρινα -δεν μου την είπε κανείς- αλλά άρχισα να την υποψιάζομαι. Η πλευρά ότι κάποιοι παράγοντες, ίσως για να εκμεταλλευθούν το δυναμικό το οποίο εκπροσωπούσε ο Γρίβας αποκρυπτόμενος -παράγοντες της πλευράς του- να του έλεγαν -ίσως λέω, και το διατυπώνω ~~όμως~~ με επιφυλάξη, γιατί πρέπει να πω όλα όσα είδα, κατάλαβα, έζησα- να του έλεγαν "στρατηγέ, κρύψου, είναι καλύτερα", και να το υιοθέτησε αυτό ο στρατηγός.

Επεκτάθηκα πάνω στο θέμα της αποκρύψεως του στρατηγού Γρίβα τόσο, γιατί διαφωνούσα απόλυτα από την πρώτη στιγμή. Είχε δημιουργηθεί μια ένταση έξω στον κόσμο, ένταση η οποία κυρίως είχε σχέση με τα αποτελέσματα των συζητήσεων στα καφενεία, των διχογνωμιών και κυρίως με το ανέβασμα του ηθικού κάποιων ανθρώπων, οι οποίοι καθ΄όλο το προηγούμενο χρονικό διάστημα εκεί προφανώς υπέφεραν. Αυτή την ένταση άρχισα να την αντιλαμβάνομαι και εζήτησα να έλθω σε επαφή με το

2/1 Z ΑΚ 22-1-1987

39

στρατηγό Γρίβα. Δεν κατέστη δυνατόν, γιατί άρχισαν να δυσκολεύουν περισσότερο τα πράγματα. Και μας βρήκε η ένταση αυτή ακριβώς πάνω στην περίοδο, κατά την οποία υπήρξε μια πίεση εκ μέρους της δικτατορικής κυβερνήσεως, κατά μήνα Φεβρουάριο του 1972, προς την κατεύθυνση της κυπριακής κυβερνήσεως και ιδιαιτέρως του Μακαρίου. Υπήρξαν και κάποιοι ψίθυροι περί επικειμένου πραξικοπήματος κάτω. Και βεβαίως, υπήρξαν κάποιες ανησυχίες εκ μέρους της μακαριακής πλευράς, δικαιολογημένες ανησυχίες, οι οποίες άρχισαν να μεταβιβάζονται σαν ανησυχίες και προς τη δική μας πλευρά. 'Εκανα μια δευτέρα προσπάθεια να έχω μια συνάντηση με το στρατηγό Γρίβα. Τον συνήντησα πραγματικά και του είπα: "Διαδίδονται αυτά τα πράγματα, και έχουν γραφεί στις εφημερίδες".

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ. Πότε περίπου αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Ηταν Φεβρουάριος του 1972.

Μου λέει, "ναι". "ποια θέση παίρνετε έναντι αυτών των πραγμάτων;". Μου λέει, "δε δέχομαι το ερώτημά σου, κύριε Καρούσο, γιατί η θέση μου είναι δεδομένη. Δεν φαντάζομαι να εννοείς, ότι μπορώ να πάρω φιλοχουντική θέση". "Ναι," -του λέω- "αλλά, υπάρχει η άποψη ότι εσείς θα ενισχύσετε τη θέση της δικτατορίας. Είναι διάχυτος αυτή η άποψη στρατηγέ". Λέει "ο καθένας είναι ελεύθερος να ερμηνεύει τα πράγματα

3/1 Ζ ΑΚ 22-1-1987

40

όπως το θέλει. Υπάρχουν άλλωστε και οι σκοπιμότητες. Είναι διάχυτος η γνώμη από τη μακαριακή πλευρά, αλλά ο Μακάριος γνωρίζει ποιες είναι οι θέσεις μου, δεν είναι δυνατόν να πιστεύει ότι μπορεί να ενισχύσω εγώ τη χούντα για την ανατροπή του". Λέω, "να υλοποιηθεί η θέση σας αυτή". "Ποιος είναι ο τρόπος' -λέει- με τον οποίο μπορεί να υλοποιήσω τη θέση αυτή, ώστε να γίνει αντιληπτό; Γιατί έχε υπόψη σου ότι εγώ δεν έχω τα μέσα μαζικής ενημερώσεως, δεν έχω την δυνατότητα να εκδίδω ~~διαταγές~~ ανακοινώσεις, ούτε τους ινστρούχτορες έχω να τους πετάω στα καφενεία, να ενημερώνω τον κόσμο".

Γ: Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "ανακοινώσεις"

(Θ)

(2)
1/1 Θ. Α.Μ. 22-1-87 41

Άρα λοιπόν υποχρεωτικά"-λέει ο Γρίβας- "θα δεχθούμε τη ζημιά η οποία θα προκληθεί από κάποιες διαδόσεις της αντιθέτου πλευράς. Δεν μπορεί να γίνει διαφορετικά. Και θα δεχθούμε ακόμη και τη ζημιά από κάποιους επηρεασμούς, τους οποίους μπορεί να προκαλέσει, με κάποια προσωπά της η χουντα εδώ, σε κάποια δικά μας πρόσωπα, σε πρόσωπα φιλογριβικά . Δεν μπορούμε να τα προλάβουμε αυτά τα πράγματα. Αλλά ουσία έχει, ποιά θα είναι η θέση μας και η στάση μας."

Τότε, άρχισε ο Γρίβας να εκδηλώνει ~~κάποιες~~ διαθέσεις συναντήσεώς του με το Μακάριο , αφού άφησε, μέσω κάποιων προσώπων, να καταλάβει η Μακαριακή πλευρά ότι , παρόλα όσα λεγονται ή διαδίδονται, δεν υπάρχει περίπτωση η ΕΟΚΑ Β', η οποία είχε πάρει και την ονομασία της άλλωστε, να συνδράμει την οποιαδήποτε προσπάθεια της χούντας για ανατροπή του Μακαρίου. Εξέδωσε μάλιστα και ορισμένες αυστηρές διαταγές.

Αργότερα, βγήκε στην επιφάνεια, για όσους έχουν παρακολουθήσει τα πράγματα , ότι, κατά τον χρόνον εκείνον, εγένοντο και ορισμένοι σχεδιασμοί εκ μέρους της ΕΟΚΑ Β' για συμμετοχή της σε πιθανό πραξικόπημα της δικτατορίας κατά την περίοδο εκείνη στην Κύπρο.

Μέχρις ενός σημείου, κύριοι, τα πραγματα έχουν μιας αλήθειας, όχι γιατί υπήρξε καμμιά επίσημη εντολή του στρατηγού Γρίβα για τη συγκρότηση κανενός σχεδίου συμμετοχής σε ανατρεπτική ενέργεια σε βάρος του

2/1 Θ. Α.Μ. 22-1-87 42

Μακαρίου, αλλά γιατί υπήρξαν ορισμένες πρωτοβουλίες εκ μέρους ανευθύνων προσώπων αφενός , τις οποίες εμείς έγκαιρα πήραμε μυρουδιά, έγκαιρα ~~μετεβίβασα~~ τις μεταβιβάσαμε στον στρατηγό Γρίβα. Ο στρατηγός Γρίβας τις γνώριζε και τελικώς αποφάσισε να μείνει, όπως έχει το πράγμα, γιατί δεν προλαμβάναμε να αντιδράσουμε καθ'οιονδήποτε άλλο τρόπο. ~~και~~ Αλλά και γιά να μη δημιουργήσουμε και αναταραχές μέσα στο ίδιο το δικό μας το σύνολο . Μια περίπτωση η οποία απεδείχθη τελικώς οτι ωφέλησε, γιατί υπέπεσε στην αντίληψη της δικτατορίας και η δικτατορία, έχουσα υπόψη τη στάση του Γρίβα απέναντί της, είτε ανέστειλε τις προθέσεις της, είτε ανησύχησε όλως ιδιαιτέρως , ώστε να μεταβάλει την τακτική της απέναντι του Μακαρίου.

Αυτή ήταν η δική μας άποψη, αυτή ήταν η αντίληψη, την οποία εσχηματίσαμε . Υπάρχουν και άλλες απόψεις της αντιθέτου πλευράς τις οποίες δεν θίγω εδώ πέρα. Εγώ διατυπώνω την αποψή μας , όπως ακριβώς την ζήσαμε και την εκτιμήσαμε κάτω.

'Ηλθε ο Μάρτιος του 1972 και με τη συμπαράσταση πολλών προσώπων κατορθώσαμε να έχουμε μια συνάντηση με τον στρατηγό Γρίβα, ~~ως παράταξη~~, ~~όχι εγώ βεβαίως~~. Σ'αυτή την προσπάθεια συνήργησα τα μέγιστα. Ενημέρωσα κάποιους ανθρώπους στο εξωτερικό με κάποιες πολύ ~~αδύνατες~~ πενιχρές δυνατότητες, που είχα, ~~με κάποιες πολύ ισχυρές δυνατότητες~~ . Ενημερωσα κάποιους στρατηγούς εδώ. στην Ελλάδα.

3/1 Θ. Α.Μ. 22-1-87 43

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ποιούς;

ΜΑΡΤΥΣ: ... εξαιρετικής ποιότητος στρατηγούς με μία δράση , θετικούς, όπως ήταν ο στρατηγός Περίδης , οι οποίοι έγραψαν γράμμα στο Μακάριο και στο Γρίβα και εζήτησαν οπωσδήποτε να εξομαλυνθούν τυχόν καταστάσεις, οι οποίες επήγαιναν προς το χειρότερο και να υπάρξει μια συνάντηση μεταξύ τους. 'Εγραψα εγώ μια επιστολή τότε στο Ψαθά, δεν είχα πρόσωπα, δεν είχα άλλες προσβάσεις , στο Δημήτρη Ψαθά , χωρίς να τον γνωρίζω βεβαίως, στον Παλαιολόγο τον Παύλο, εξαιρετικές προσωπικοτητες, όμως, οι οποίοι έπαιρναν κάποιες θέσεις, οι οποίες ήταν εμφανείς από την πλευρά του τομέως του πνεύματος και των γραμμάτων.

(δ)

1Θ

1/16 ΒΠ 22.1.87

44

(συνέχεια κ. μάρτυρα)

Όλα αυτά συνήργησαν θετικά και κινήθηκαν οι διαδικασίες με την πρόθυμη, όπως καταφάνηκε, διάθεση και του Μακαρίου. Εκεί βεβαίως έκανα κάποιο σφάλμα εγώ. Λέγω, ότι έκανα σφάλμα, κρίνοντας το πράγμα αργότερα.

Πήρα την εντολή να προπαρασκευάσω εγώ τη συνάντηση ~~από το στρατηγό~~ του Γρίβα με το Μακάριο. Και αρνήθηκα, διότι σκεπτόμενος αντικειμενικά, είπα στον Γρίβα ότι εγώ είμαι δεδηλωμένο αντιχουντικό πρόσωπο και μόλις ακουστεί το όνομά μου θα εκθέσει την προσπάθειά σας και θα εκθέσει και σαν επίσημο πρόσωπο, κυρίως τον Μακάριο. Να το αποφύγετε. Βάλτε κάποιο πρόσωπο από δω από την Κύπρο. Και δεν έλαβα μέρος σ'αυτή τη διαδικασία. Δεν ξέρω τι ακριβώς συνέβη. Γεγονός είναι ότι ήλθαν σε επαφή, γεγονός είναι ότι συμφώνησαν σε ορισμένα πράγματα. Εξίσου γεγονός είναι ότι είδα τον Γρίβα αμέσως μετά τη συνάντηση εξαιρετικά χαρούμενο, βγαλμένο από μια δύσκολη θέση. Από τις δηλώσεις του Μακάριου στον Τύπο είδα μια καλή διάθεση και από την άλλη πλευρά και σχημάτισα την εντύπωση ότι τα πράγματα ξέφυγαν από τον κίνδυνο σχεδόν για καλά και ότι άρχισαν να προεύονται σε ~~μια~~ θετική ~~τους πλευρά~~ κατεύθυνση, ~~εκείνη~~ η οποία και θα εξασφάλιζε σε πρώτο στάδιο κυρίως αυτό που με ενδιέφερνε άλλωστε, τη συνεννόηση μεταξύ του Μακαρίου και του Γρίβα.

Γ. Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθεται "κατεύθυνση"

2/1δ ΒΠ 22.1.87 45

Δεν ήμουν ενήμερος εγώ με τα τερτίπια εκεί και απ' ότι διεπίστωσα σε αυτά τα τερτίπια δεν είχε ενημερότητα σαν στρατιωτικό πρόσωπο και ο Γρίβας. Γι'αυτό δεν είχε και τη δυνατότητα και λόγω της αποκρύψεώς του, της ελείψεως επικοινωνίας, άλλωστε, να τα προλαμβάνει.

Βεβαίως, αργότερα μάθαμε τι συνέβη. Σας έχω ~~εγώ~~ έξω σε ένα φάκελλο τον οποίο σας ετοίμασα, όλα τα στοιχεία τα οποία σας δίνουν εικόνα ~~για να μελετηθεί~~ προς μελέτη, εφόσον έτσι εκτιμηθεί από την πλευρά σας, της καταστάσεως η οποία είχε δημιουργηθεί εκεί κάτω. Σας έχω και την αλληλογραφία μεταξύ του Μακαρίου και του Γρίβα, τόσο προ, όσο και μετά τη συνάντηση. Θα σχηματίσετε μια καθαρότητα σχεδόν για τα στοιχεία τα οποία συνήργησαν στην αρνητική έκβαση όλης αυτής της προσπαθείας, η οποία καταβλήθηκε εκ μέρους της δικής μας ιδιαιτέρως πλευράς.

Γ: Διαγράφονται τρεις λέξεις και προστίθενται "προς μελέτη"

Τί όμως είχε συμβεί και ποιό ήταν το κυριαρχικότερο στοιχείο όλων των πραγμάτων, ένα στοιχείο το οποίο προφανώς εδημιούργησε και μια ανησυχία από την πλευρά του Μακαρίου; Μια-αν το θέλετε-δικαιολογημένη ανησυχία και από την πλευρά την Γριβική-~~αν το θέλετε~~-μια ιδιομορφία επίσης δικαιολογημένη;

Ο αντιτιθέμενος προς το Μακάριο κόσμος δεν είδε με καλό μάτι τη συνάντηση του Γρίβα με το Μακάριο. Με λίγα λόγια δεν ήθελε το Μακάριο και άρχισε να αντιδρά. Η αντίδραση αυτή η οποία ήταν εμφανής, είχε ανησυχήσει το Μακαριακό περιβάλλον και δυναμικό όπως ήταν ~~και~~ αυτό, άρχισε και

3/1δ ΒΠ 22.1.87 46

εκείνο να αντιδρά και να οξύνονται τα πράγματα. Βεβαίως, όλη αυτή η κατάσταση δημιούργησε κάποια κενά μέσα από τα οποία μπορούσε να διεισδύσει η χούντα δια των οργάνων της εκεί και βεβαίως να επηρεάσει, τόσο κάποιους δικούς μας από την εδώ πλευρά, όσο και κάποιους Μακαριακούς από την εκεί πλευρά, γιατί ο καθένας σ'αυτού του είδους τους τομείς παίζει πάντοτε διπλά παιχνίδια. ~~Είναι οι~~ Τα έχουν οι κρυφοί λεγόμενοι αγώνες.

Γ: Διαγράφονται οι λέξεις και προστίθενται "Τα έχουν οι"

(Κ)

(δ) 1/1 Κ.Μ. Α.Μ. 22-1-1987

47

Και ιδιαιτέρως σ'αυτά τα διπλά παιχνίδια-εκ της εντυπώσεως την οποία εγώ σχημάτισα-ήταν η δικτατορία γεμάτη προσόντα. Τα είχε αυτά τα προσόντα. Έλεγε, λοιπόν, από την πλευρά την δική μας στους δικούς μας: Τι τον θέλετε τον Μακάριο; Και σήκωνε την αγανάκτηση σε κάποιους ανθρώπους, οι οποίοι είχαν μέσα τους την πίστη, είχαν τις αγνότητές τους, δεν είχαν τον τρόπο να εμβαθύνουν περισσότερο τα πράγματα. Δεν ήταν και κάτοχοι άλλωστε των ~~[illegible]~~ που θα τους έδιναν την εικόνα. Από την άλλη πλευρά: Τι τον θέλετε τον Γρίβα; Είναι η περίπτωση της οποίας έκανε εκμετάλευση η μακαριακή πλευρά: Αυτός είναι ένας κουτός άνθρωπος, ένας άνθρωπος ιδιαιτέρως φιλόδοξος, είναι ένας άνθρωπος ο οποίος θα δημιουργήσει ανωμαλία στην Κύπρο, και στο τέλος-τέλος δεν μπορεί να συγκριθεί με τον Μακάριο. Πως είναι δυνατόν εσείς να αποδέχεσθε συνάντηση μαζί του για να σας δημιουργήσει καταστάσεις, οι οποίες θα γκρεμίσουν τον άνθρωπο με τον οποίο εμείς μπορούμε να συνεργασθούμε, δηλαδή, τον Μακάριο; Έπεσαν, λοιπόν, θύματα αυτής της καταστάσεως πάρα πολλοί άνθρωποι και σημαίνοντες παράγοντες ακόμη, κάτω στην Κύπρο. Και πήρανε κάποιες ακραίες θέσεις. Συνήργησαν στις ακραίες θέσεις και κάποιες

2/1 ______ Κ.Μ. __________ Α.Μ. 48 22-1-1987

Γ: Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθενται "μυστικού πολέμου".

κρυφές ενέργειες, οι οποίες έπαιρναν την μορφή του ~~φανερού~~ μυστικού πολέμου εκ μέρους των ~~μυστικών~~ υπηρεσιών της δικτατορίας κάτω. Εκυκλοφόρησαν, επί παραδείγματι, για να θέσουν εμένα εκτός μάχης, εκτός εμπιστοσύνης θα μπορούσα να πω, Ένα χαρτί προς τον Γρίβα, ότι δήθεν προήρχετο από κάποιους παράγοντες του εξωτερικού, ότι εγώ πριν κατέβω κάτω να τον δώ είχα συναντηθεί με αντιπροσώπους του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γαλλίας, είχα ανέβει στις Σκανδιναβικές Χώρες και είδα τον Ανδρέα Παπανδρέου, πέρασα από το Παρίσι και είδα τον Καραμανλή. Και ένα άλλο χαρτί προς την μακαριακή πλευρά, ότι ήμουνα εντολοδόχος και απεσταλμένος της χούντας.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Επώνυμες οι καταγγελίες;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, οι καταγγελίες αυτές δεν απευθύνονται κατ' αρχήν προς τον Γρίβα ή τον Μακάριο. Ήταν κάποια συγκεχυμένα κατά άλλα, επίσημα έγγραφα, με τις σφραγίδες κλπ., τα οποία δήθεν διέρρεαν από το κλιμάκιο της ΚΥΠ ή το Δεύτερο Επιτελικό Γραφείο της Εθνικής Φρουράς και τα έπαιρναν κάποιοι οι οποίοι είχαν την εντύπωση ότι γινόνταν την στιγμή εκείνη εξαιρετικών ικανοτήτων πράκτορες και τα μετέφεραν αμέσως. Το ίδιο έκαναν και λίγο αργότερα. Κυκλοφόρησαν κάποιο άλλο χαρτί στον Γρίβα, ότι συναντιόμουνα με τον Λισαρίδη, ότι είχα

3/1 Κ.Μ. Α.Μ. 49 22-1-1987

κάποιες επαφές με κάποια άλλα πρόσωπα, αντιτιθέμενα πρόσωπα με τον Γρίβα και δημιουργούσα κάποιες καταστάσεις, οι οποίες είχαν αποδυναμώσει ασφαλώς τη θέση του. Αποδυναμώθηκε και η θέση του Γρίβα, γιατί κυκλοφόρησαν κάποια πράγματα, τα οποία δεν ήταν καθόλου κολακευτικά, μέσα στον φιλογριβικό χώρο. Και από την άλλη πλευρά άρχισε να αποδυναμώνεται κάπως και η θέση του Μακαρίου, διότι εκυκλοφόρησαν ορισμένα πράγματα τα οποία δεν ήταν κολακευτικά και για την προσωπικότητά του. Επηρέαζαν όμως πολύ τον κόσμο και αυτά σας είναι γνωστά κύριοι, διότι εσείς παρακολουθείτε τον λαό καθημερινά και ξέρετε τις αντιδράσεις του. Ξέρετε, άλλωστε, τον τρόπο με τον οποίο πέφτει θύμα ο λαός αυτού του είδους των διαδόσεων και με ποιό φανατισμό, αν κάνει το λάθος και το πιστέψει, παίρνει τις θέσεις του, ώστε να είναι αμετακίνητος και να δηλώνει: Ναί είναι προδότης, κάνει αυτό. Δυστυχείς, λοιπόν, οι καταστάσεις με τα προοίμιά τους που άρχισαν να δημιουργούνται εκεί. Αλλά τι είναι αυτό που συνέτρεξε ώστε να γίνουν περισσότερο δυστυχείς;

(ΠΑ)

(Κ) 1/1 ΠΑ (Θ.Σ.) 22-1-87

50

Είναι κάτι το οποίο δεν κολακεύει τον κυπριακό χώρο και κυρίως τους εν δυνάμει τότε ευρισκομένους εκεί . Κάποιοι παράγοντες της Μακαριακής πλευράς δεν τήρησαν τη θέση της σοβαρότητος που επεβάλετο και συνηθισμένοι όπως ήσαν να εκμεταλλεύονται τα πράγματα και τις καταστάσεις από την πλευρά της δυναμικής, εξαπέλυσαν ~~και κάποιες δυναμικές~~ τις αντιδράσεις τους απέναντι των φιλογριβικών, οι οποίες δεν εγένοντο ~~δεκτές~~ ανεκτές με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο εγένοντο όταν δεν ήταν ο Γρίβας στην Κύπρο . Αντέδρασαν λοιπόν και οι Γριβικοί και ξαφνικά βρεθήκαμε μπροστά σ'αυτό το φαινόμενο . Ήλθε λοιπόν η συνάντηση του Στρατηγού Γρίβα με τον Μακάριο, υπήρξε η συνεννόηση και εν συνεχεία η απεμπόλυση των υπεσχημένων από την πλευρά του Μακαρίου προς τη Γριβική . Αυτή είναι η δική μου άποψη .Αυτό βγαίνει από την μελέτη των επιστολών ~~και~~ και θα καταστεί φανερό αν ποτέ η Επιτροπή - πράγμα ασύμφορο- επεκταθεί σε αναγνωρίσεις δι'ανακρίσεων στον κυπριακό χώρο και κυπριακά πρόσωπα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν δικαιούμεθα να επεκταθούμε στον κυπριακό χώρο. Εμείς μόνο Έλληνες υπηκόους μπορούμε να εξετάζουμε και να καλούμε να έρχονται εδώ . Οι Κύπριοι υπήκοοι δεν έχουν καμιά υποχρέωση να υπακούσουν στις εκκλήσεις της Επιτροπής . Θα παρακαλούσα να πείτε ότι θέλετε με τα λιγότερα δυνατά λόγια . Επανέρχο-

2/1 ΠΑ (Θ.Σ.) 51 22-1-87

και στην παράκληση που σας έκανα στην αρχή .

ΜΑΡΤΥΣ . Βεβαίως, κύριε Πρόεδρε , αλλά θα ήθελα να καταλήξω στο τελευταίο, ώστε φεύγοντας από εδώ να έχετε μια καλή εικόνα του πως διεμορφώθει το θέμα μέχρι στο στάδιοτου πραξικοπήματος και πώς οδηγήθηκε στην καταστροφή .

Εδημιουργήθει αυτή η κατάσταση της ανωμαλίας . Υπήρξαν από τις δύο πλευρές κάποια ακραία στοιχεία, τα οποία βεβαίως δεν ήταν ούτε στα χέρια και τις δυνατότητες του Μακαρίου να αναστείλει, ούτε στις δυνατότητες, πολύ περισσότερο και τα χέρια του Γρίβα, να αναστείλει . Πάντως όσο οι καταστάσεις των ανωμαλιών προχωρούσαν, τόσο περισσότερο εξετίθεντο τα πρώτα πρόσωπα, δηλαδή ο Γρίβας και ο Μακάριος .

Μετά την ~~απάντηση των συνομιλιών~~ συνάντηση του Γρίβα με τον Μακάριο, υπήρξε μια επαναπροσέγγιση της Μακαριακής Κυβερνήσεως προς τη χούντα, για λόγους πολιτικούς, τους οποίους εμείς δεν εκαλούμεθα ~~άλλωστε~~ να εξετάσουμε, ~~για λόγους διπλωματίας~~, η οποία εξαγρίωσε το φιλογριβικό κόσμο και δεν αποκρύπτω τον ίδιο το Στρατηγό Γρίβα . Υπήρξαν κάποιες αντιδράσεις δυναμικές και μάλιστα αποδυναμωτικές των ισορροπιών και της ηρεμίας μέσα στην Κύπρο, με κάποιες ανατινάξεις , με κάποιους ξυλοδαρμούς και είχε ωριμάσει μία κατάσταση μιας γενικότερης αναφλέξεως .

Στηνπερίοδο εκείνη, με τη διαπίστωσή μου ότι δεν υπήρχε η δυ-

3/1 ΠΑ (Θ.Σ.) 22-1-87

52

νατότης μιας εύκολης αναστολής των ακροτήτων, ξαναζήτησα μια συνάντηση με το Στρατηγό Γρίβα .

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ . Πότε ;

ΜΑΡΤΥΣ . Ήταν στο τέλος του 1972 προς τις αρχές του 1973 . Τότε ουσιαστικά άρχισε και η εσωτερική ανωμαλία στην Κύπρο . Ήλθα σε διαφωνία με το Στρατηγό Γρίβα .

(2ΓΡ)

(2ΠΑ)
1/2 ΓΡ (Γ.Π.) 53 22.1.87

Διέκρινα βεβαίως τις αδυναμίες και δήλωσα στον στρατηγό, ότι δεν απομακρύνομαι του σκοπού της ενώσεως, δεν μπορώ να σας εγκαταλείψω ~~και δεν θα σας εγκαταλείψω~~. Είναι άλλωστε αντιστρατιωτική ενέργεια. Δεν σας καλώ να διαπιστώσετε εάν και κατά ποσό καλώς ή κακώς βρίσκομαι κάτω από τις διαταγές σας, πάντως αποσύρομαι, δεν θέλω να συμμετέχω στις οποιεσδήποτε διαδικασίες εσωτερικές εδώ, διότι δεν είμαι Κυπριακό πρόσωπο, είμαι Ελλαδικό πρόσωπο, είμαι Έλληνας αξιωματικός και δεν βρίσκω να έχω κανένα δικαίωμα να εμπλακώ στα εσωτερικά των Κυπρίων και εάν ποτέ με χρειασθείτε θα με ξαναβρείτε εκεί, στο τάδε μέρος.

Γ. Προστίθενται «στο τάδε μέρος»

Πέρασε το πράγμα από πολλές διαδικασίες, οι οποίες περιέχουν πολλές λεπτομέρειες, που θα ήταν απαραίτητο να τις ξέρετε, δεν πειράζει όμως θα τις βρείτε εδώ μέσα, είναι γραμμένες, ώστε να μην μακρυγορώ όπως είπε και ο κύριος Πρόεδρος.

Μέχρι που η εξέλιξη των καταστάσεων έφθασε σε κάποιες αδυναμίες από την πλευρά του Γρίβα. Κλήθηκα από τον στρατηγό Γρίβα, έκανε μια επανεκτίμηση της καταστάσεως, διετύπωσε τις απόψεις του, οι οποίες είχαν σχέση με την πραγματικότητα και συνέπιπταν με τις δικές μου εκτιμήσεις και μου ζήτησε την γνώμη για τις περαιτέρω ενέργειες, τους πιό πέρα χειρισμούς, ώστε να βγει από τις δύσκολες διαδικασίες το εσωτερικό πρόβλημα της Κύπρου. Τα πράγματα όμως ήταν

πολύ προχωρημένα. Είχε σκοτωθεί κόσμος και όταν αρχίσει να χύνεται αίμα, η γεφύρωση, η αποκατάσταση των πραγμάτων, είναι δύσκολη. Πάρα πολύς κόσμος είχε φθάσει σε ακραίες εντελώς θέσεις και αλληλοηνοχλούντο τόσο καθημερινώς ~~κάτω από το φάσμα του θανάτου~~, ώστε να δίχνει καθαρά η κατάσταση ότι κάτι είχαν χάσει μπροστά από τα μάτια τους οι Κύπριοι, είτε Μακαριακοί, είτε Γριβικοί. Και αυτό δεν αποτελεί κατηγορία σε βάρος τους, διότι έχω ιδιαίτερο σεβασμό προς το στοιχείο εκείνο και είμαι εξαιρετικά υπερήφανος διότι είχα την ευκαιρία να συμπολεμήσω μαζί του εναντίον των Τούρκων.

Γ: Διαγράφονται έξ λέξεις

Μου ήταν όμως γνωστό και από την Ελλάδα το πόσο εύκολα χάνει μπροστά από τα μάτια του το ουσιώδες ο Έλληνας και μεταφέρεται σε μια άλλη κατάσταση, η οποία φέρνει ως ουσιώδες το δευτερεύον, που μεταβάλλεται σε αίμα, πάρα πολύ εύκολα!

Έκανα ορισμένες προτάσεις στον Γρβα. Κατ'αρχήν η δυσκολία της καταστάσεως δεν μου επέτρεπε να προτείνω πράγματα, τα οποία είχαν σχέση με αμφίβολα αποτελέσματα. Του είπα:"Στρατηγέ δύο πράγματα, αυτό το δυναμικό που περίσσεψε θα πρέπει να βγει στο φως και να πιάσει ένας μέρος, ώστε να εκβιάσει τα πράγματα για να φέρει τον Μακάριο σε κατάσταση κάποιων διαπραγματεύσεων για την εξομάλυνση του εσωτερικού μετώπου. Ένα δεύτερο είναι το να ανα-

3/2 ΓΡ (Γ.Π.) 22.1.87

κοινώσετε ότι θα εισέλθετε στο Προεδρικό Μέγαρο ημέρα, ώρα και δρομολόγιο από το οποίο θα περάσετε -να σας συνοδεύσω μάλιστα εγώ- για να συζητήσετε το εσωτερικό πρόβλημα με τον Μακάριο, διότι οπωσδήποτε θα έλθετε σε ένα καλό αποτέλεσμα για να προλάβετε τις πιό πέρα δυστυχείς εξελίξεις."

Ήταν σκληρά όμως τα περιβάλλοντα ένθεν και εκείθεν. Από την πλευρά την Μακαριακή μάλιστα πάρα πολύ σκληρά τα περιβάλλοντα, δεν άφηναν κανένα χώρο ελεύθερο για την οποιαδήποτε κίνηση και υπήρχαν και κάποιες πρωτοβουλίες, οι οποίες παίρνοντο εν αγνοία των αρχηγών, πρωτοβουλίες, οι οποίες έκλειναν περισσότερο, αμπάρωναν εντελώς τις πόρτες, πρωτοβουλίες οι οποίες, κατά την γνώμη τη δική μου , και εάν ακόμη από πρώτη εκτίμηση το πράγμα οδηγεί στην άποψη ότι ήταν σκόπιμες, δεν ήταν σκόπιμες. Ήταν απότοκες της ιδιοσυγκρασίας των ανθρώπων αυτών στις συγκεκριμένες καταστάσεις. Ήταν δηλαδή η εκδήλωση του Έλληνα υπό την ιδιομορφία του Κυπρίου, σε ώρες ανώμαλες.

(2N)

(2ΓΡ) 56

1/1 Ν ΜΠ 22-1-1987

Δεν πέρασε πολύς χρόνος από την τελευταία συνάντησή μου με το Γρίβα όταν πήρα την είδηση ότι πέθανε και την πήρα μια ώρα μετά τον θάνατόν του , όσο έκανε να έλθει ο κόσμος από τη Λεμεσό στη Λευκωσία στην οποία αποκρυβόμουνα .

Μου είπαν ότι η πολιτική έκφραση της Γριβικής παρατάξεως απεφάσισε να δώσει σε μένα την αρχηγ~~εία~~ία και μου είπαν ότι την ίδια άποψη διετύπωσε ο Γρίβας λίγο πριν πεθάνει , πράγμα που θεώρησα κάπως αμφίβολο ,γιατί ήταν καρδιακό το κτύπημα και δεν τον προειδοποίησε πιό νωρίς, ~~και ήταν και καίριο~~ ώστε να έχει χρόνο να δώσει οδηγίες. Βέβαια βρέθηκα σε μια πάρα πολύ δύσκολη κατάσταση και είχα να εκτιμήσω τις ακραίες, ιδιαίτερα οξείες θέσεις των δύο αντιπάλων παρατάξεων και να παίξω ανάμεσα σ'αυτές κάποιο ρόλο . Είχα να εκτιμήσω την ιδιομορφία και την σκληράδα της Γριβικής παρατάξεως , την δική μου αποδυναμωμένη θέση μέσα στην παράταξη και κυρίως τον παράγοντα δικτατορία, τον οποίο ανέμενα να αναπτύξει τις πρωτοβουλίες του για δικό του όφελος με την ευκαιρία του θανάτου του Γρίβα.

Γ. Διαγράφονται τέσσαρες λέξεις και προστίθεται "ώστε να έχει χρόνο να δώσει οδηγίες."

Δέχτηκα, γιατί αυτό ήταν άλλωστε και το καθήκον μου. Ούτως ή άλλως είχα μοιραστεί την τύχη μου μαζί τους, και δεν είναι ίδιον του στρατιωτικού, αλλά δεν ήταν και του χαρακτήρα μου να παλινδρομώ

2/2 Ν ΜΠ 22-1-1987 57

και να μετανιώνω για κάτι το οποίο είχα αποφασίσει ανεξαρτήτως των μεταξύ παρεμβληθέντων εμποδίων ~~αλλά του σκοπού μας~~ καταστάσεων .

Η πρώτη μου ενέργεια να ζητήσω την έγκριση της αποδοχής της αρχηγίας εκ μέρους των ασκούντων την διοίκηση ενόπλων τμημάτων, τομεαρχών, την οποία και την είχα μέσα σε χρόνο 24 ωρών. Με αποδέχτηκαν σαν αρχηγό τους και αμέσως εξέδωσα μια διαταγή με την οποία καταργούσα τον τίτλο του "αρχηγού", και αυτό το έκανα γιατί δεν είχα σκοπό να τον διατηρήσω. Δεν μου χρειαζότανε άλλωστε, αλλά και για να μη προκαλέσω αντιδράσεις σε κάποιους φιλόδοξους, γιατί πάντοτε σ'αυτού του είδους τις επαναστατικές καταστάσεις υπάρχουν φιλόδοξοι . Βάφτισα λοιπόν τον εαυτό μου "προσωρινό διοικητή", και είπα να μου προτείνουν και κάποια πρόσωπα που θα με αντικαθιστούσαν σε περίπτωση βιαίου θανάτου μου. Ήθελα να τους δώσω να καταλάβουν ότι οι στιγμές δεν ήταν ευχάριστες . Από τις απαντήσεις που πήρα κατάλαβα ότι είχε εξαπλωθεί μια σύγχυση στο Γριβικό κόσμο και ήταν ακριβώς αυτό που φοβόμουνα , γιατί αυτού του είδους οι συγχύσεις σε κάποιους ανθρώπους που κρατούν όπλα στα χέρια τους τους καθιστούν αθύρματα σε χέρια άλλων, οι οποίοι έντεχνα μπορούν να διεισδύσουν την ώρα εκείνη.

Γ: Διαγράφονται έπεα λέξεις και προστίθεται "έν τω"

Γ ήταν

3/2 Ν ΜΠ 22-1-1987 58

'Αλλωστε τις είχα ζήσει αυτές τις καταστάσεις εδώ στην Ελλάδα επί μακρό χρόνο κατά το διάστημα της κατοχής, παρόλο ότι ήμουνα μικρός, ~~έκανα~~ ως αντάρτης.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Πού ήσασταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Στο Ζέρβα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Πού κάνατε;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Εκανα στην αρχή στο τμήμα του Καραμπέκιου στο Ξηρόμερο, εν συνεχεία προωθήθηκα στην κυρίως 'Ηπειρο, πέρασα ένα σχολείο αξιωματικών και εν συνεχεία έκανα στο τμήμα του Χατζηδάκη, ο οποίος δεν ζεί σήμερα.

Είδα λοιπόν, ότι υπήρχε εκτεταμένη σύγχυση.

(2 ΕΖ)

(2Ν)
1/2 ΕΖ (Ε.Μ) 22.1.87

Προέβην αμέσως σε μια δεύτερη ενέργεια για να προλάβω τα πράγματα. Ζήτησα να μεταφερθεί η σωρός του Γρίβα από τη Λεμεσό στην Αθήνα και να ταφεί στην Ελλάδα, στον τόπο στον οποίο και ανήκε. Δεν πολυπίστευα ότι θα το πετύχαινα αυτό. Το ήθελα όμως, οπωσδήποτε, γιατί ήξερα ποιές ψυχολογίες θα δημιουργούσε η κηδεία του εκεί, ποιές αντιδράσεις και ποιές εκμεταλλεύσεις μπορούσαν να γίνουν απ'όλες τις πλευρές σε βάρος των ανθρώπων, ανθρώπων οι οποίοι ήταν εκεί ασυγκράτητοι, ανθρώπων οι οποίοι είχαν δεχθεί το καίριο πλήγμα του θανάτου του αρχηγού τους, ήταν κυνηγημένοι, εντελώς εξουθενωμένοι, πεινασμένοι, με ~~τους ανθρώπους~~ τις οικογένειές τους ~~παραπεταμένους~~, χωρίς καμμία εργασία και προπαντός έξω από τον νόμο, που δεν τους έδινε το δικαίωμα της ελευθεροεπικοινωνίας, δεν τους έδινε το δικαίωμα της επαφής με το σύνολο.

Γ: Διαγράφονται δύο λέξεις και τοποθετούνται «τις οικογένειές τους εξευτελισμένες»

Ήθελα λοιπόν, να αποφύγω αυτές τις αντιδράσεις κατά το διάστημα της κηδείας και τις πιθανές διεισδυτικές εκμεταλλεύσεις, εκ μέρους της δικτατορίας. Βεβαίως, έξυπνος και από την άλλη πλευρά κόσμος, κατάλαβε πού περίπου το πάω. Δεν εγένετο αποδεκτό, γιατί εγώ τις προσπάθειές μου δεν μπορούσα να τις κάνω προς την κατεύθυνση του μακαριακού περιβάλλοντος. Δεν είχα προσβάσεις ~~πλέον~~ και τις έκανα προς την κατεύθυνση του δικτατορικού περιβάλλοντος, προς την κατεύθυνση δηλαδή της ελληνικής πρεσβείας κάτω, δια μέσου ανθρώπων, οι οποίοι μπορούσαν να έχουν

2/2 ΕΖ (Ε.Μ) 22.1.87 60

μια επαφή με την ελληνική πρεσβεία, μπορούσαν να πάνε και να ζητήσουν αυτό το πράγμα. Απερρίφθη και έγινε όλο αυτό το "μοντάρισμα" της κηδείας στην οποία προσήλθε ένας ολόκληρος κόσμος, κύριοι, προσήλθε ολόκληρη η Κύπρος, είτε ήταν το ΑΚΕΛ, είτε της ΕΔΕΚ, είτε Μακαριακοί, είτε Γριβικοί και φιλοενωτικοί. 'Ηταν ο θάνατος ενός ιστορικού προσώπου για το νησί, ο θάνατος ενός ανθρώπου, ο οποίος έστεκε ψηλά μέσα του, διότι είχε προσφέρει στον τόπο του και προπαντός είχε αγωνισθεί με τον τρόπο ο οποίος έτυχε της αναγνωρίσεως και της παραδοχής εκ μέρους στρατιωτικών και μη στρατιωτικών, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

Είχα όμως χάσει εγώ το πρώτο μου χαρτί. Δεν παρουσιάσθηκα (έρως) στην κηδεία. Μια δεύτερη προσπάθεια για να δώσω στο μακαριακό περιβάλλον και κυρίως στον Μακάριο να καταλάβει ότι δεν συνίσταμαι με τα πράγματα και ότι έπρεπε να τύχω μιας βοηθείας και μάλιστα αμέσου βοηθείας, για να μπορέσω να αρπάξω τις πρωτοβουλίες στα χέρια μου και να οδηγήσω τις καταστάσεις προς την εξομάλυνση. Δεν παρουσιάσθηκα εγώ στην κηδεία.

(Διαγράφεται ... και προστίθεται "Οι Μακαριακοί έρως,")

'Ε~~δινα έτσι να καταλάβουν σε κάποιους άλλους, ότι δεν συνίσταμαι σ'αυτά~~ Οι Μακαριακοί έρως, ~~τα πράγ~~ματα. Είτε δεν το κατάλαβαν είτε δεν θέλησαν να το προσέξουν, δεν έδωσαν σημασία στο πράγμα και δεν είχα καμμία βοήθεια. 'Εχασα και το δεύτερο χαρτί μου.

Προσπάθησα με μια τρίτη ενέργειά μου. Εξέδωσα μία ανακοίνωση

3/2 ΕΖ (Ε.Μ) 22.1.87

61

προς τον Μακάριο και την Κυπριακή Κυβέρνηση, στην οποία έπαιρνα κάποιες θέσεις που με κρατούσαν από την εδώ πλευρά ασφαλώς, την Ελληνική, γιατί δεν ήταν δυνατή η παρουσίαση μιας εικόνος, που θα με εμφάνιζαν συνιστάμενο με την άλλη πλευρά. 'Ελεγα όμως, ότι χωρίς όρους ζητάμε αυτά τα πράγματα. Δεν σας βάζουμε, εγωιστή, όρους. Και περίμενα μία ανταπόκριση της μακαριακής πλευράς. Υπήρξε μια ανταπόκριση με μία αμνηστία η οποία εδόθη, η οποία ήταν πάρα πολλής περιορισμένης εκτάσεως και πάντως δεν με έβγαζε από τη δύσκολη θέση, ενώ εξ αντιθέτου υπήρξε ένα κλείσιμο των δρόμων μου, ένα κλείσιμο, το οποίο μου απαγόρευε την ελευθεροεπικοινωνία με τα δικά μου πρόσωπα και έτσι δεν μπορούσα να επηρεάσω τον κόσμο μου. 'Εχανα και το τελευταίο χαρτί μου. Κατόρθωσα ύστερα από πολλές προσπάθειες να επιτύχω μία συγκέντρωση των ηγετικών προσώπων της λεγομένης ΕΟΚΑ Β' και έθεσα ωμά το θέμα.

(2Λ)

(ΕΖ)

1/2 Δ (Δ.Γ.) 22-1-87 62

Τους ανέλυσα πώς και γιατί τα πράγματα οδηγούνται στην καταστροφή και πώς δεν είναι ορθές οι θέσεις τους.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μήπως θυμάστε πότε;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως. Ηταν τον μηνα Φεβρουάριο, περί την 15ην, το 1974.

Εζήτησα την αυτοσυγκράτηση. Ποιά αυτοσυγκράτηση όμως, κύριοι; Ο κόσμος αυτός ήταν δαρμένος, ταλαιπωρημένος, κυνηγημένος, εξουθενωμένος! Είχε δε σχηματισθεί και η εντύπωση εκ μέρους της άλλης πλευράς -μεγάλο λάθος- ότι [τώρα πού] ~~να~~, πέθανε ο Γρίβας, [ήλθε η ευκαιρία] να τους σαρώσουμε να τελειώνουμε. Ενώ δεν ήταν εκεί το πρόβλημα. Δεν σαρώνεται ο κόσμος. Νικιέται ναί, αλλά δεν σαρώνεται. Και το πράγμα τράβηξε γιατο σάρωμα. Το είχα καταλάβει, αλλά δεν μπορούσα εγώ να έχω απ'ευθείας συνομιλίες με το Μακάριο, γιατί εγώ ήμουν ένας απότακτος ταγματάρχης καιέπρεπε να έχω γνώση της θέσεώς μου. 'Ημουν ένας άγνωστος για τον Μακάριο, ο οποίος θα μπορούσε ίσως να συνιστούσε κίνδυνο γι'αυτόν καιεν πάση περιπτώσει [μιά συνάντησή του μαζί μου μπορούσε να ερμηνευθεί σαν] ~~και~~ μια ατυχή ενέργεια ενός πρώτου μεγέθουςπολιτικού ανδρός. Το καταλάβαινα ότι δεν μπορούσα να έχω προσβάσεις προς τον Μακάριο. Δεν μπορούσα να το παραγγείλω, ~~γιατί πώς θα το παράγγελνα~~. Εγώ βρισκόμουν στον δικό μου τομέα και δεν είχα κανένα λόγο, χωρίς να έχω ενήμερο το δικό μου [ανθρώπους να έλθω σε συνεννόηση] ~~τομέα συνεννοήσεως~~ με το αντίπαλο, ~~όπως είχε~~

Γ. Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "τώρα πού... ήλθε η ευκαιρία..."

Γ. Προστίθενται "μιά συνάντησή μου μαζί του μπορούσε ερμηνευθεί σαν..."

Γ. Διαγράφονται πέντε λέξεις

Γ. Διαγράφονται τέσσερες λέξεις και προστίθεται "...ανθρώπους να έλθω σε συνεννόηση"

2/2 Δ. (Δ.Γ.) 22-1-87 63

Γ. Διαγράφονται είκοσι δύο λέξεις και προστίθεται "πως εγώ έβλεπα την κατάσταση."

~~καταντήσει το πράγμα, τότε στρατόπεδο~~. Είχα όλο τον τρόπο όμως να δώσω να καταλάβουν οι δικοί μου, πως εγώ έβλεπα την κατάσταση ~~από την πλευρά της δικής μου θελήσεως και όχι απο την πλευρά της κατανοήσεως της δικής τους~~. Δύσκολη λοιπόν η ψυχολογία, ακραίες οι καταστάσεις και κάποια πρόσωπα ηθελημένα ή αθέλητα, από την πλευρά της δικτατορίας, διεισδύσανε με πολλές υποσχέσεις προς την κατεύθυνση της ΕΟΚΑ Β', οι οποίες έδιναν της διέξοδο. Και οι οποίες υποσχέσεις έκλειναν τις δικές μου πόρτες. Γιατί, γιάνα έχω εγώ πόρτες, έπρεπε να έχω κάποιες δυνάμεις και προπαντός να έχω χρήμα να δώσω σε κάποιες νηστικές οικογένειες, πάρα πολλές ! Χιλιάδες, κύριοι, Χ ι λ ι ά δ ε ς ! οι οποίες πεινούσαν. Για να μπορέσω να κατεβάσω

Γ. Διαγράφονται πέντε λέξεις και προστίθεται "στα σπίτια τους. διαφορετικές αντιλήψεις."

στα σπίτια τους κάποιους ανθρώπους, οι οποίοι είχαν σχηματίσει ~~πάρει~~, με το όπλο στον ώμο πάνω στο βουνο, διαφορετικές αντιλήψεις ~~έναν άλλο εγωϊσμό. Για~~ Να τους κατεβάσω όμως αυτούς τους ανθρώπους, χωρίς να θιγεί ο εγωϊσμός τους, Αυτά τα πράγματα είναι πάρα πολύ δύσκολα και πρέπει να τα κατανοούν οι στρατιωτικοί και οι υπεύθυνοι πολιτικοί άνδρες, για να μπορούν να τους δίνουν εύστοχα τις διεξόδους στις ώρες αυτές ακριβώς της ακμής, που μια στραβή ενέργεια μπορεί να προκαλέσει ανάφλεξη. Πήγαιναν όμως τα πράγματα προς την ανάφλεξη.

"Ακούστε, κύριοι, τους είπα, δεν μπορείτε να μιλάτε για την ένωση και να οδηγείτε το πράγμα στην καταστροφή. Εγώ στάθηκα, είτε καλώς, είτε

3/2 Δ. (Δ.Γ.) 22-1-87 64

κακώς, κατά την εκτίμησή σας ~~και στέκω καιεκείθεν αντιδικτατορικό πρόσωπο~~. Δεν είχα την ευκαιρία να σας εξηγήσω γιατί. Σας το εξηγώ τώρα, ~~ένα, δύο, τρία~~. ~~Και γιατί δεν βγαίνει~~, Χωρίς να κατηγορώ κανένα φιλοδικτατορικό πρόσωπο για έλλειψη πατριωτισμού. Το δήλωσα σαφώς. Δεν βγαίνει όμως ~~αυτό~~ που θέλετε εσείς. Και προσέχετε μην πέσετε θύματα αυτών των ~~πραγμάτων~~. Γιατί ~~και τότε, καιτότε, και τότε~~ πέσατε θύματα κάποιων ~~πραγμάτων~~. Και το αποτέλεσμα είναι να εντείνετε το μίσος κατά των Ελλαδιτών, οι οποίοι έχουν καλή πρόθεση, αγαθή προαίρεση και βρίσκονται δίπλα σας, ανεξαρτήτως των διαφωνιών και ενίοτε των διχασμών, μπροστά στις οποίεςβρίσκεσθε εσείς παρακολουθώντας μας. Αλλά πάντως από καλή πρόθεση. Δεν μπορείτε να περάσετε από τον δρόμο της δικτατορίας. Να περάσετε από τον δρόμο του Μακαρίου. Και είμαι εγώ εκείνος που αναλαμβάνω την ευθύνη, χωρίς να έχω καμμιά διάθεση προδοσίας σας, γιατί θα είμαι εγώ ο οποίος θα ~~πέσω~~ πρώτος ~~και εν συνεχεία ότι είναι ναπάθετε, θα πάθετε εσείς~~."

Δεν έγινα πιστευτός, αλλά δεν τους κατηγορώ, κύριοι. Προσέχετε. Είμαι αξιωματικός, ο οποίος είχα ~~απο προαγενομένη εκ μέρους της πατρίδας μου~~ τιμή, την ευκαιρία να συγχρωτίζομαι καθημερινώς με έμψυχο υλικό, κάτω από ειδικές συνθήκες και ξέρω ποιές ~~είναι~~ οι ψυχολογίες, οι οποίες δημιουργούνται σε κυνηγημένα σύνολα.

(Η)

(2Λ)
1/2Η. (Ε.Σ.) 65 22.1.1987

Και τώρα, αν με ρωτήσετε, αν η στάση την οποία ετήρησαν ήταν η ενδεδειγμένη, θα σας πω ότι δεν ήταν η ενδεδειγμένη, αλλά ήταν μιά στάση απόλυτα δικαιολογημένη, σ'αυτές τις δύσκολες θέσεις που βρέθηκαν.

Δεν είχα εγώ καμμία διάθεση να συ ταυτισθώ μαζί τους. Διεχώρησα τις ευθύνες μου. Και βεβαίως μ'όλα αυτά τα σενάρια, τα οποία κυκλοφόρησαν και εγράφησαν κατά καιρούς, δεν έχει καμμία σχέση η κατάσταση των πραγμάτων από τη δική μου πλευρά και της πλευράς του μεγίστου μέρους της ΕΟΚΑ Β'.

~~Εγώ~~ ζήτησα από κάποιους δικούς μου ανθρώπους στην Κύπρο, να μου βρούν ένα μέσο. Μου το βρήκαν. Είχα κι'εγώ κάποιους ανθρώπους, οι οποίοι με αγαπούσαν, οι οποίοι με εκτιμούσαν και με πίστευαν. Βεβαίως, δεν είχα την αυταπάτη, ότι όλη αυτή η επιχείρηση της νέας αποδράσεώς μου από την Κύπρο δεν θα γινόταν αντιληπτή, διότι είναι και αρκετά στομύχλοι οι Κύπριοι, όπως όλοι μας δηλαδή οι Έλληνες. Λέμε και παραπανίσια.

Δεν είχα τον τρόπο να φύγω προς τον ευρωπαϊκό χώρο, διότι θα έπρεπε να περάσω από κάποιο αεροδρόμιο. Πώς θα εκάλυπτα τις αποστάσεις; Ήμουνα παράνομο πρόσωπο. Δεν είχα καμμιά πρόθεση να περάσω από την πλευρά την μακαριακή, διότι δεν μπορεί να είσαι ο Διοικητής, ο Αρχηγός, ο επικεφαλής μιάς πλευράς και να περάσεις από την άλλη πλευρά. Αυτά

2/2 Η Κ.Β. 22.1.1987 66

είναι πράγματα, που δεν πρέπει να γίνονται από ανθρώπους οι οποίοι αντιλαμβάνονται τις ευθύνες τους. Δεν είχα καμμιά διάθεση, σαν στρατιώτης, να ζητήσω άσυλο σε καμμιά πρεσβεία. Δεν άφηνα τον εαυτό μου να επηρεάζεται από τα κυκλοφορήσαντα "~~φάτε τον~~" κ.λ.π. . Και αυτά τα "~~φάτε τον~~" σ'αυτές τις καταστάσεις είναι πάρα πολύ εύκολα.

Μπήκα σε ένα καραβάκι με την βοήθεια κάποιων ανθρώπων. Πήρα κάποιους ανθρώπους της δικής τους επιλογής. 'Εφτιαξα ένα σχέδιο για την διαφυγή μου στην Ρόδο. Δεν είχα πού αλλού να πάω, Και ξεκίνησα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Πότε αυτά, κύριε μάρτυς;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ηταν περίπου 22 ή 23 Φεβρουαρίου 1974.

' Εκανα, όμως, την σκεψη ότι δεν θα με πείραζε αν με έπιανε η οποιαδήποτε πλευρά, αρκεί ο τρόπος με τον οποίο θα με έπιαναν να είχε μέσα τα στοιχεία της ανδροπρέπειας, να μην προσέβαλε τον στρατιώτη. Γι'αυτό, και μπαίνοντας στο καράβι νύκτα, από την ανατολική πλευρά της Κύπρου, διέδραμα τα νότια παράλια της Κύπρου αργά-αργά έχοντας κατά νου ότι κάποια ακταιωρός της Κυπριακής Κυβερνήσεως θα μου έκανε έλεγχο και θα με έπιαναν.Δεν θα έχανα την ευκαιρία τότε. "Με πιάσατε κύριοι. Ελάτε εδώ. Μακαριώτατε , αυτή είναι η εδώ πλευρά. Την γνωρίζετε; Και αυτό εγώ εκτιμώ ότι θα συμβεί. Το ξέρετε;"

3/1 Η Κ.Β. 22.1.1987 67

Γ: Διορθώνονται δύο λέξεις και προστίθενται "μεγάλες... θα έπραττε..."

Γ: Διορθώνεται μία λέξη και προστίθεται "εκτιμήσει".

Και θα είχα την ευκαιρία να του δώσω να καταλάβει ότι και οι δικές του ευθύνες θα ήταν ~~σπουδαίες~~ μεγάλες, εάν δεν ~~υπήρχαν~~ θα έπραττε από την πλευρά την δική του κάποιους κατάλληλους χειρισμούς. Και ότι ήταν αναγκαίο να αντιληφθεί ότι από την άλλη πλευρά υπήρχε ένα δυναμικό, του οποίου την έκταση δεν την είχε καλά ~~αντιληφθεί~~ εκτιμήσει. Την είχε υποτιμήσει.

Σηκώθηκε ένα αεροπλάνο αναγνωρίσεως. Πέρασε τρεις-τέσσερας φορές από πάνω μου. Δεν είδα να πλησιάζει τίποτε. Επήγα στην δυτική πλευρά και αποφάσισα το βράδυ να αράξω το καραβάκι - ήταν ένα μικρό καραβάκι, ένα καρυδότσουφλο - σ'ένα κολπίσκο που δημιουργούσε το ακρωτήριο Αρναούτη της δυτικής πλευράς του νησιού.

(Η)

1/2 Ο. Α.Κ. 22-1-1987 68

Ήρθαν από απέναντι κάποια αυτοκίνητα της αστυνομίας και κοίταζαν με ~~κάτι~~ κυάλια αλλά δεν προχώρησε κανείς. ~~Μπαίνοντας~~ Το βράδυ ξανοίχθηκα στο πέλαγος για να υλοποιήσω το άλλο μου σχέδιο. Στάθηκε άτυχος, γιατί έπεσα σε απροσδόκητα 8 έως 9 μποφόρ, κάτι που εγώ σαν στεριανός δεν το είχα ξαναζήσει. Με πέταξε δύο φορές στις ακτές της Τουρκίας. Δεν έσπασε το καράβι. Κατόρθωσα να τραβηχτώ προς τα μέσα. Ήταν τρία πρόσωπα όλα κι όλα, εκ των οποίων τα δύο ήταν οικογενειάρχες και άρχισαν να φωνάζουν "τα παιδιά μας, τις γυναίκες μας" κ.λ.π. Ήταν μία κατάσταση ~~καθόλου ευχάριστη~~ δυσάρεστη. Και δαρμένος καθώς ήμουν από τα κύματα επί δύο συνεχή ημερόνυκτα πλησίαζα προς το Καστελόριζο. ~~και~~ Είπα να ~~πιάσουμε~~ καταφύγουμε μέχρι στο υπήνεμο ~~στο~~ του Καστελόριζου μέχρις ότου βελτιωθεί ο καιρός, για να προχωρήσουμε στη Ρόδο. Δεν είχα κλείσει μάτι όλες αυτές τις ημέρες και καθώς ήμουν στα υπήνεμα, έγειρα να κοιμηθώ. Έκανε ένα λάθος κάποιος από το προσωπικό, βγήκε έξω, τον είδαν ~~κάποιοι~~ οι λιμενικοί, τον ρώτησαν ποιος είναι. Ο άνθρωπος αυτός του προσωπικού, κύπριος ήταν, δεν ήξερε τι να απαντήσει, δημιούργησε υπόνοιες, και με ~~πλόκαραν~~ συνέλαβαν τις μεσημβρινές ώρες, ~~μάλιστα~~ όταν εγώ κοιμόμουν ~~εκείνη την ώρα και~~. Έτσι με έπιασαν στο Καστελόριζο. Δήλωσα εγώ αμέσως

Γ: Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθεται "δυσάρεστη"

Γ: Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "καταφύγουμε στα υπήνεμα του...."

Γ: Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "συνέλαβαν", "όταν εγώ,"

2/2 Ο. Α. Κ. 22-1-1987 69

εκεί στο Καστελόριζο ότι ήθελα να δω τον Ιωαννίδη. Ήταν ο ισχυρός ανήρ της καταστάσεως τότε. Και μέσα σε μία μέρα με ~~αρπάξαν~~ ~~και~~ με φέραν με καφάβι ~~αμέσως~~ στη Ρόδο ~~με έβαλαν στο αεροπλάνο~~ και ~~βρέθηκα εδώ πάνω~~. Συνήντησα τον Ιωαννίδη και μου λέει, τι θέλεις; Ακούστε κύριε ταξίαρχε, του είπα, δεν χρειάζεται να ~~καταλαβαίνει~~ κανείς πολλά πράγματα για να καταλάβει που οδηγούνται.

Είναι ολοφάνερο ότι το πάτε για πραξικόπημα. Εάν το εξετάσω το θέμα από τη δική μου πλευρά δεν θα έπρεπε να σας αποτρέψω, γιατί είναι και για μένα ολοφάνερο ότι το πραξικόπημα αυτό θα σας ανατρέψει. Και αυτό είναι εκείνο που θέλω για να απαλλαγούμε.

Αλλά είμαι αξιωματικός και είμαι και Έλληνας. Γι'αυτό σας λέω, μείνετε χίλια χρόνια στην πλάτη μας, αλλά μην το κάνετε ~~αυτό~~ το ~~πράγμα~~, γιατί θα ~~σφαγεί~~ κόσμος, θα χυθεί πάρα πολύ αίμα και πέρα από το γεγονός ότι θα εκτεθεί για δεύτερη φορά ο στρατός στον ελληνικό λαό, θα δημιουργηθούν κάποιες δυστυχείς καταστάσεις για τον τόπο τις οποίες θα παραλάβουν οι επόμενοι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μήπως θυμάστε την ημερομηνία συναντήσεως με τον Ιωαννίδη;

3/2 Ο. ΑΚ._ 22-1-1987

----------------------------- 70

ΜΑΡΤΥΣ. Ακριβή ημερομηνία δεν θυμάμαι, αλλά στις 23 έφυγα εγώ από κάτω, πέρασαν δύο ημερόνυκτα γι'αυτό τοποθετήστε το γύρω στις 25 Φεβρουαρίου ή στο επόμενο τριήμερο.

Ο Ιωαννίδης μου παρουσίασε την πλευρά εκείνη, η οποία φανέρωνε το πνεύμα των Ελλήνων Αξιωματικών απέναντι στο κυπριακό ζήτημα. Βεβαίως μου ήταν γνωστή και εμένα και πράγματι είχε πολλές αλήθειες μέσα. Είχε το στοιχείο της αγανακτήσεως, είχε την υπόνοια του εμπαιγμού προς την κατεύθυνση των Ελλήνων Αξιωματικών, του εμπαιγμού σε βάρος του τόπου και του ελληνικού στρατού. Είχε την άποψη μιας δουλικότητος από την πλευρά τη δική μας προς την κατεύθυνση εκείνη και είχε κάποιες επισωρεύσεις οι οποιες ήταν το αποτέλεσμα ~~των~~ αρνητικών ψυχολογιών ~~και δημιουργήθηκαν εκεί~~ Επισωρεύσεις κάπως δικαιολογημένες, γιατί τις έζησα, τις είδα, τις κατάλαβα κατά καιρούς άριστα.

Γ': Διαγράφονται πέντε λέξεις και προστίθεται "κατά καιρούς άριστα".

(2σ)

90)
1/2 σ Α.Μ. 22-1-87 41

Το τελευταίο στάδιο, από κακούς χειρισμούς της Κυβερνήσεως, είχε εξαπολυθεί μια πολεμική σε βάρος του ελλαδικού στοιχείου κάτω, μια πολεμική, η οποία ήταν τόσο εμφανής, ώστε, ας χρησιμοποιήσω την έκφραση, ~~να το κολλούσες στο τοίχο~~, το έκανε να αισθάνεται σαν αποδιοπομπαίο, του δημιουργούσε μια κατάσταση δυσάρεστη, εξωθούσε εσωτερικά τα πνεύματα και δημιουργούσε κάποιες διαθέσεις για την εκτόνωση. Είναι ένα στοιχείο το οποίο σας σημειώνω, κύριοι, και στο οποίο έχω την αποψή ότι πρέπει να δοθεί η δέουσα σημασία.

~~Πέρα από αυτό μου είπε ότι ναι, αλλά~~ έχε υπόψή σου ότι ο Μακάριος γέλασε όλες τις προκάτοχες κυβερνήσεις, γέλασε εμάς και που θα πάει αυτό το πράγμα; Δεν έκανα εγώ συζήτηση, δεν έδωσα καν απάντηση. Τελικά μου λέει, δεν μίλησα για πραξικόπημα και έχω υπόψή μου τους κινδύνους, εκτός αν δεν μας αφήσει διεξόδους. Εκεί σταματήσαμε, έδωσε εντολή του περιορισμού κατ'οίκον και πήγα στο σπίτι μου. 'Εμεινα υπό περιορισμό όλο το διάστημα μέχρις ακριβώς της πτώσεως, ~~όχι ακριβώς της πτώσεως~~. ~~Διότι~~ Μόλις εκυκλοφορησε η επιστολή Μακαρίου έφυγα από το σπίτι. 'Ηρθα σε επαφή με τα πρόσωπα τα οποία άλλωστε δεν είχαν και πολύ καιρό που είχαν αποφυλακισθεί, όπως ο καθηγητής Βασίλης Φίλιας, ο συγχωρεμένος ο Ζησίου, αξιωματικός ο οποίος ήταν και αυτός φυλακισμένος κλπ., ο Κωνσταντίνος Καλλιγάς της «Καθημερινής».

2/2 σ Α.Μ. 22-1-87 42

συνέταξα μια δήλωση την οποία προ της εκδηλώσεως του πραξικόπηματος, αν δεν απατώμαι, την είπε η Ντόυτσε Βέλε και ειδοποιούσε οτι θα εγένετο το πραξικόπημα και οτι χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή από την άλλη πλευρά.

Εν συνεχεία εξεδηλώθη το πραξικόπημα και ήρθαν οι κατοπινές εξελιξεις, οι οποίες ήταν ο~~λοφάνερες ότι έτσι θα ερχόταν και για έλλη~~να ~~δεκανέα~~ αναμενόμενες κατά κοινή λογική.

Γ: Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθεται "αναμενόμενες κατά κοινή λογική"

Τελείωσα, κύριοι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριοι συνάδελφοι, πρέπει να σας πω οτι η ώρα είναι μία παρά είκοσι πέντε και ότι για τις 12.30 είχαμε καλέσει τον αντιστράτηγο κύριο Κυριακόπουλο, ο οποίος είναι εδώ και περιμένει.

Εάν συνεχίσουμε τώρα με τον κύριο Καρούσο, αντιλαμβάνεσθε οτι θα μείνει εντελώς εκτος λογαριασμού ο κύριος Κυριακόπουλος και θα δούμε πότε άλλοτε θα μπορέσουμε να τον εξετάσουμε.

Εάν συνεχίσουμε τώρα με τον κύριο Κυριακόπουλο πρέπει να διακόψουμε με τον κύριο Καρούσο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Πόσοι είναι γραμμένοι για να ρωτήσουν, κύριε Πρόεδρε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν νομίζω βέβαια οτι υπάρχει πολύ

3/2 σ Α.Μ. 22-1-87

43

περιθώριο ερωτήσεων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Υπήρξε αναλυτικός ο κύριος μάρτυς, ώστε μπορούμε να περιοριστούμε .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης); Εν πάση περιπτώσει είναι ορισμένοι συνάδελφοι γραμμένοι. Ενθυμούμαι πρώτα τον κύριο Τσιγαρίδα, δεύτερο τον κύριο Ράλλη και τρίτο, νομίζω, το κύριο Κουτσογιάννη . Επίσης ο κύριος Δαμιανίδης και βλέπω τώρα οτι ζητούν το λόγο ο κύριος Παπαστεφανάκης, ο κύριος Λιαροκάπης, ο κύριος Ξαρχάς, ο κύριος Φωτόπουλος και άλλοι. Εάν θέλετε να συνεχίσουμε τώρα πρέπει να ειδοποιήσουμε τον κύριο Κυριακόπουλο να φύγει.

(2Ν)

26

1/2ν ΒΠ 22.1.87

74

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ο μάρτυς είχε την καλοσύνη και την πρόνοια να φέρει έναν ογκώδη φάκελλο. Εγώ νομίζω ότι θα πρέπει εφόσον υπάρχει και αυτός ο φάκελλος και εφόσον είμαστε πολλοί που θέλουμε να ρωτήσουμε, να αναβάλουμε την εξέταση του μάρτυρος, να έχουμε την ευκαιρία να μελετήσουμε και το φάκελλο και να μην αλλάξουμε τη σειρά του στρατηγού ο οποίος περιμένει. Διότι ο φάκελλος είναι ένα νέο στοιχείο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Πολύ σωστή η πρόταση.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν νομίζω ότι ο φάκελλος μπορεί να με βοηθήσει σε οτιδήποτε για να κάνουμε ερωτήσεις. Εδώ μας έγινε μια αφήγηση, έχουμε ορισμένες επί μέρους ερωτήσεις, ο φάκελλος να μπει στο αρχείο.....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Επί του παρεμπίπτοντος θέματος εάν δηλαδή θα συνεχίσουμε με τον κύριο Καρούσο ή όχι, θέλει να λάβει κανείς το λόγο;

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, και να ξεκινήσουμε δεν πρόκειται να τελειώσουμε μέχρι τις 2.30'.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εγώ νομίζω ότι θα τελειώσουμε. Αλλοίμονο αν μέσα σε 2 ώρες ακόμα δεν τελειώσουμε. Θα πρέπει να έχουμε μέσα μας και το στοιχείο του αυτοπεριορισμού αλλιώς δεν πρόκει-

2/2ν ΒΠ 22.1.87
75

ται να τελειώσουμε ποτέ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, να ορκίσετε τον επόμενο μάρτυρα και να συνεχίσουμε με τον κύριο Καρούσο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε μάρτυς, σας παρακαλούμε να αποσυρθείτε για λίγο για να ορκισθεί ο κύριος Κυριακόπουλος και στη συνέχεια επανέρχεσθε για να αρχίσουμε τις ερωτήσεις.

(Στο σημείο αυτό εξέρχεται της Αιθούσης ο μάρτυς κύριος Καρούσος).

Παρακαλείται ο γραμματεύς να συνοδεύσει στην αίθουσα τον μάρτυρα κύριο Κυριακόπουλο.

(ο)

(2ν.)

1/2Ω. (Ε.Σ.) 76 22.1.1987

(Στο σημείο αυτό, προσέρχεται στην Αίθουσα, ο μάρτυς κ. Κυριακόπουλος).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε μάρτυς, θα παρακαλέσω να απαντήσετε στις ερωτήσεις μου, σχετικά με τα στοιχεία της ταυτότητός σας.

(Ο μάρτυς απαντώντας σε ερωτήσεις του κ. Προέδρου, δίδει τα ακόλουθα στοιχεία της ταυτότητός τους) :

ΓΚΙΝΥΡΑ

ΕΠΩΝΥΜΟ : Κυριακόπουλος
ΟΝΟΜΑ : Όθων
ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ: Παναγιώτης
ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΡΟΣ: Καλλιόπη
ΟΝΟΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ: ΑΛΚΗΣΤΙΣ
ΤΟ ΓΕΝΟΣ : Γ~~Κυδρέου~~ Μιχαήλ
ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ: Αθήνα
ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ : 1921
ΚΑΤΟΙΚΟΣ : Αθήνας, [redacted] 12.
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: Αντιστράτηγος ε.α.
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑ : Χριστιανός Ορθόδοξος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τώρα να βάλετε το χέρι σας στο Ευαγγέλιο και να δώσετε τον νενομισμένο όρκο. Παρακαλώ επίσης τους κυρίους συναδέλφους να εγερθούν.

(Ο μάρτυς θέτει το χέρι του στο Ευαγγέλιο και δίδει τον ακόλουθο όρκο) :

" Ορκίζομαι ενώπιον του Θεού να είπω ευσυνειδήτως όλη την αλήθεια και μόνο την αλήθεια χωρίς να προσθέσω ούτε να αποκρύψω τι ".

2/2Ω. (Ε.Σ.) 77 22.1.1987

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε μάρτυς, υποβάλατε καμμιά έκθεση στο Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, μετά τα γεγονότα της Κύπρου;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι. Δεν έχω υποβάλει καμμία έκθεση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Δώσατε καμμία κατάθεση στον Ανακριτή κ. Μπέλκα, ή σε κάποιον άλλον;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι. Δεν έχω δώσει καμμία κατάθεση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Τον καιρό αυτό πού ήσαστε;

ΜΑΡΤΥΣ: Υπαρχηγός του ΑΕΔ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Με Αρχηγό τον κ. Μπονάνο;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Είχαμε εδώ τον στρατηγό κ. Καρούσο, ο οποίος δεν ετελείωσε την αφήγησή του και δεν τελειώσαμε και εμείς την εξέτασή του. Θα βρεθούμε στη δυσάρεστη θέση, αν και σας φέραμε και άλλη φορά εδώ, να σας παρακαλέσουμε να επανέλθετε. Επί του παρόντος πρέπει να διακόψουμε την κατάθεσή σας στο σημείο αυτό και να ολοκληρώσουμε με τον κ. Καρούσο, ώστε άλλη φορά να αρχίσουμε και να τελειώσουμε με σας. Ίσως σας ειδοποιήσουμε χωρίς κλήση, αλλά με τηλεφώνημα, για να μην καθυστερούμε.

Μπορεί να αποχωρήσετε κύριε μάρτυς.

Παρακαλείται ο γραμματεύς να συνοδεύσει τον κ. Κυριακόπουλο εκτός της Αιθούσης και να ξανασυνοδεύσει στην Αίθουσα τον κ. Καρούσο.

(2ΑΚ.)

(Ω.)
1/2 Α.Κ. Β.Ζ. 22-1-87 78

(Στο σημείο αυτό επανέρχεται στην αίθουσα ο μάρτυς ο κύριος Καρούσος).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ τον κ. Τσιγαρίδα να λάβει το λόγο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ. Κύριε Καρούσο, βρισκεσθε στην Κύπρο τον Γενάρη του 1972 και θα ήθελα να σας ρωτήσω το εξής. Αν το Φεβρουάριο του 1972 η ΕΟΚΑ-Β προετοιμάζε ανατροπή του Μακαρίου. Το έχετε αυτό υπόψη σας;

ΜΑΡΤΥΣ. Αναφέρθηκα και προηγουμένως στο αφηγητικό. 'Εχουν γραφεί πάρα πολλά πράγματα γύρω από αυτό το θέμα που ανέγνωσα και θα υπάρχουν και άλλα που δεν είχα την ευκαιρία ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κύριε μάρτυς θα παρακαλέσω πάντως με τα λιγότερα, δυνατόν, λόγια, να είναι η απάντησή σας. Να μην αφήσετε τίποτα αλλά και να μην επεκταθείτε.

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι δεν είχε σχέση η ΕΟΚΑ-Β. Δεν είχαν δημιουργηθεί ακόμα ανώμαλες καταστάσεις, δεν είχε Γενταθεί ακόμα το αντιμακαριακό πνεύμα και δεν υπήρχαν διεισδύσεις από τη δικτατορία, στην παράταξη της ΕΟΚΑ-Β. Υπήρξαν ίσως, όπως υποθέτω, διότι δεν έχω δεδομένα, κάποια "αυτιά" έτοιμα να ακούσουν κάποια λόγια, που θα έλεγαν κάποιοι άνθρωποι εκεί κάτω, προς την κατεύθυνσή τους και πιθανώς να έγινε. Δεν υπέπεσε στην αντίληψή μας. Υπήρξε απαγορευτική διαταγή από την πλευρά του Γρίβα που κυκλοφόρησε

2/2 Α.Κ. Β.Ζ. 22-1-87 79

του μέχρι και τον τελευταίο των οπαδών του και υπήρξαν και συζητήσεις και εντολές γύρω από αυτό το θέμα, πώς, γιατί, και για ποιό λόγο δεν θα έπρεπε να ανοίγουν τα αυτιά τους οι Γριβικοί προς την κατεύθυνση της δικατοτορίας, κάτω στην Κύπρο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ. Μήπως έχετε υπόψη σας, άν έγινε σύσκεψη στην της ΚΥΠ, στην Κύπρο, στο κλιμάκιο το ελληνικό, με συμμετοχή του Γρίβα και του Χαραλαμπόπουλου, τότε αρχηγού του ΓΕΕΦ ή άν όχι του Γρίβα με εκπρόσωπό του τον Δοζίνα; Και η σύσκεψη αυτή αφορούσε, ανατροπή του Μακαρίου για τις 14-2-72 και η οποία αποφεύχθηκε με παρέμβαση των Κληρίδη, Τάσκα, και Παπαδόπουλου. Γνωρίζετε αυτή την πληροφορία;

ΜΑΡΤΥΣ. Κατ'αρχήν άν γινόταν τέτοιο πράγμα δεν θα παρέμενα μέχρι το 1974. Ο Γρίβας να έχει πάει στην ελληνική πρεσβεία, είναι από τα πράγματα που δεν μένουν κρυφά. Το διάβασα, δεν το είχα ακούσει όμως, τότε, εκεί πέρα.

Οφείλω να διαβεβαιώσω την επιτροπή: 'Οχι, μη δίνετε καμμιά σημασία στο θέμα. Ποτέ δεν έγινε τέτοιο πράγμα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΑΓΑΡΙΔΑΣ. Για το όνομα Πόπερ θα είχατε ακούσει. 'Ηταν 'Αγγλος Πρεσβευτής ή Αμερικανός;

ΜΑΡΤΥΣ. Πώς τον είπατε;

ΚΩΝΑΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΑΓΑΡΙΔΑΣ. Πόπερ, άν το λέω καλά.

ΜΑΡΤΥΣ. Ναι, κάτι είχα ακούσει.

(Σ.)

(2ΑΚ) - 80
1/2 ζ Α.Μ. 22-1-87

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ : Δεν είχε συμμετοχή . Και μάλιστα κατά την δική μου πληροφορία αυτός ήταν εκείνος ο οποίος παρενέβη για να μην εκδηλωθεί στις 14-2-72 το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου ;

ΜΑΡΤΥΣ . Γι'αυτό το πρόσωπο όχι , έχω ακούσει για κάποιες πρωτοβουλίες τις οποίες ανέπτυξε ο Κληρίδης εκεί κάτω . Αλλά μου προκαλεί εντύπωση για τον Παπαδόπουλο . Πρώτη φορά το ακούω . Γιατί η κατάσταση της επιτάσεως η οποία δημιουργήθηκε τότε εκεί κάτω ήταν από την πλευρά του Παπαδόπουλου . Τουλάχιστον έτσι την είχα συλλάβει εγώ και αυτές τις διαβεβαιώσεις είχα από ορισμένα πρόσωπα που κυκλοφορούσαν ελεύθερα στο Κυπριακό χώρο τότε .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ : Εγώ σας ρωτώ αν ξέρετε από πότε - και αν είναι γεγονός αυτό - η ΕΟΚΑ Β' συμμετέχει πλέον ενεργά στην ανατροπή της Κυπριακής Κυβέρνησης ή από πότε γίνεται όργανο της χουντικής κυβέρνησης Ιωαννίδη , Παπαδόπούλου όποια θέλετε.

ΜΑΡΤΥΣ : Ιστορικά με την ανίχνευση των οποιωδήποτε στοιχείων δεν θα μπορέσετε να βγάλετε ότι συμμετέσχε ενεργά στην ανατροπή του Μακαρίου η ΕΟΚΑ Β', παρά το γεγονός ότι τα φαινόμενα δείχνουν το αντίθετο . Και το θεωρώ δικαιολογημένο το πράγμα . Πως καιγιατί

2/2 ζ Α.Μ. 22-1-1987 81

δείχνουν αντίθετα τα φαινόμενα.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μάλιστα.

ΜΑΡΤΥΣ: Η ΕΟΚΑ Β΄δέχομαι ότι μετά την αποχώρηση τη δική μου αφέθη στα χέρια της χούντας μέσω κάποιων ανθρώπων οι οποίοι ανέλαβαν τις πρωτοβουλίες και οι οποίοι ήταν και πρωτεύοντα πρόσωπα. Αυτά είναι γνωστά τα πρόσωπα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε μάρτυς αποκλείετε την περίπτωση μετά την αναχώρηση τη δική σας η ΕΟΚΑ Β΄- ανεξάρτητα από το ποιοί ήταν αρχηγοί ή δεν ήταν αρχηγοί-να ήταν όργανο της χούντας ή να συμμετείχε σε προπαρασκευαστικές ενέργειες κατά του Μακαρίου; Το αποκλείετε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Σχηματίστηκε η εντύπωση από την πλευρά της δικτατορίας ότι μπορούσε να καταστεί ή ότι ήταν όργανό της η ΕΟΚΑ Β΄, αυτό δεν το αποκλείω καθόλου, κύριε βουλευτά. Αλλά σχηματίστηκε η εντύπωση, διότι υπήρχαν ισχυρές αντιδράσεις εσωτερικά. Και υπηρχαν κάποια πρόσωπα τα οποία διαβεβαίωναν την χούντα ότι είχαν την ΕΟΚΑ Β΄ στα χέρια τους και ότι θα την διέθεταν όποτε τους το ζητούσε.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τώρα βοήθηστε μας σε κάτι άλλο. Το δελτίο πολιτικής ενημέρωσης της ΕΟΚΑ - το άκρως απόρρητο δελτίο που εξέδιδε η ΕΟΚΑ — απηχούσε τις απόψεις της ΕΟΚΑ;

3/2 ζ Α.Μ. 22-1-87

-82-

ΜΑΡΤΥΣ : Ποιά περίοδο εννοείτε κύριε βουλευτά ;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ : Σας διαβάζω : " 30-3-74 , δελτίο πολιτικής ενημέρωσης, ΕΟΚΑ , άκρως απόρρητον " .

Μεταξύ των άλλων : " Πολιτική κατάσταση " : " Αι αρχαί κατέχουν την πληροφορία , ότι μεταξύ της 1ης Απριλίου και των εορτών του Πάσχα θα γίνει απόπειρα κατά του Μακαρίου υπό των ανδρών της ΕΟΚΑ ενδεδυμένων με στολάς αξιωματικών " . Είναι τις 30-3-74 .

ΜΑΡΤΥΣ : Αυτό είναι δελτίο πληροφοριών της ΕΟΚΑ Β';

ΚΩΝΣΤΝΑΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ :Μάλιστα της ΕΟΚΑ Β'.

ΜΑΡΤΥΣ : Αποτελεί μία πληροφορία η οποία α~~ντιδρά απ~~ό την αντίθετη πλευρά. Βεβαίως αφορά σε μία περίοδο που δεν ήμουνα εγώ κάτω . Δεν κυκλοφορούσαν επίσημα δελτία πληροφοριών . Τα δελτία αυτά εμπεριείχαν περισσότερο το στοιχείο της ανακοινώσεως διότι δεν ήταν οραγανωμένη η υπηρεσία πληροφοριών έτσι ώστε να γίνεται η διασταύρωση , ο έλεγχος και η αξιολόγηση . Και βεβαίως εξεδίδοντο από κάποια πρόσωπα ... και τέτοιες πληροφορίες πρέπει να είχαν μέσα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ : Κύριε μάρτυς έτυχε να μπει φάκελλος ολόκληρος με στοιχεία τέτοια της ΕΟΚΑ Β'τα οποία περιήλθαν στα χέρια

4/2 ζ Α.Μ. 22-1-87

83-

των υπηρεσιών από τη σύληψη του εραμπακού; ή του διαδόχου σας . 'Ηταν δύο οι διάδοχοί σας . Ο ένας ήταν του στρατιωτικού μέρους και ο άλλος του πολιτικού μέρους . Εδώ το έγγραφο έτυχε να μη φέρει και την υπογραφή του ισχυρού της εποχής εκείνης της ΕΟΚΑ Β'. Δηλαδή δεν είναι πλαστό αυτό .

ΜΑΡΤΥΣ : Δεν λέγω ~~ότι~~ πλαστό. Νομίζω ότι ~~το~~ κάτι έχω διαβάσει σε ένα βιβλίο .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ : Είναι πολλά από αυτά δεν είναι ένα μόνο . Εδώ δεν είναι η πληροφορία όπως τη λέει το βιβλίο . Λέει οι αρχές κατέχουν την πληροφορία - ότι μεταξύ του τάδε και του τάδε θα γίνει η απόπειρα από ΕΟΚΑ Β', με στολάς αξιωματικών κ.λπ.

(2ζ)
1/2 Ζ (Θ.Σ.) 22-1-87
84

ΜΑΡΤΥΣ . Κύριε Βουλευτά, βρισκόμαστε σε μια περίοδο κατά την οποία οργιάζουν οι φήμες . Είναι πολύ λογικό να εμπεριέχονται σε τέτοια δελτία, τέτοιου είδους πράγματα .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ . Απ'αυτό βγαίνει κάτι άλλο και θα ήθελα να μου πείτε αν έχετε άποψη : Συνεργασία της ΕΟΚΑ Β'με Έλληνες αξιωματικούς, οι οποίοι υπηρετούσαν στην Εθνική Φρουρά στην Κύπρο. Αν υπήρχε, τουλάχιστον κατά το μικρό διάστημα που ήσασταν εσείς ο υπεύθυνος της ΕΟΚΑ , ή αν γνωρίζετε για μετά .

ΜΑΡΤΥΣ . Για να υπάρχει ακριβής εικόνα, σας αναφέρω, κύριε Βουλευτά, ότι αυτό που λέγεται " συνεργασία " στην πραγματικότητα ήταν επαφές, σχέσεις μεταξύ Ελλήνων αξιωματικών και κυρίως δεδηλωμένων ενωτικών προσώπων της γριβικής παρατάξεως . Υπήρξαν πολλές ανεύθυνες θέσεις πολλών τέτοιων ανθρώπων απέναντι των στρατιωτικών και πολλοί ανεύθυνοι χειρισμοί εκ μέρους των στρατιωτικών προς την κατεύθυνση των προσώπων αυτών της ΕΟΚΑ Β'. Λέγω, λοιπόν, ότι όταν λέμε εμείς " συνεργασία " πρέπει να το τοποθετούμε μέσα στα αυστηρά πλαίσια τα οποία μας οδηγούν ...

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ . Όχι δεν εννοώ αυτή τη συνεργασία .

Βεβαίως ΜΑΡΤΥΣ . Τέτοιου είδους συνεργασία, πρέπει να υπήρχε , αφου κοινωνικοί

2/2 Ζ (Θ.Σ.) 22-1-87

άνθρωποι κυκλοφορούσαν μεταξύ τους .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ . Κύριε Καρούσο, δεν εννοώ αυτή τη συνεργασία. Εδώ έχουμε υλικό , χειρόγραφες σημειώσεις του " Τοξότη " , του " Αρίωνα " , του , του ..... κ.λπ. αυτού του μηχανισμού του μυστικού που λένε ότι την τάδε του μηνός είχαμε συνεργασία με τον Κοκοράκη , με τον Παπαδάκη , με τον λοχαγό τάδε , με τον Κονδύλη και αντικείμενο της συζήτησης ήταν η προετοιμασία πραξικοπήματος κατά της Κυπριακής Κυβέρνησης . Σε τέτοιου είδους συνεργασία αναφέρομαι, όχι σε άλλη .

ΜΑΡΤΥΣ . Χρονολογία, κύριε Βουλευτά ;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ . Αυτά δυστυχώς είναι μετά το Μάρτιο του 1974

ΜΑΡΤΥΣ . Δεν τα αντιμάχομαι αυτά . Είναι στοιχεία στα χέρια σας , υπάρχουν διατυπώσεις εκ μέρους κάποιων ανθρώπων . Πού επιμένω εγώ, κύριε Βουλευτά . Με το να παριστάνει τον εκπρόσωπο μιας καταστάσεως, ενός συνόλου, μιας οργανώσεως δεν σημαίνει ότι έχει αγκιστρώσει την οργάνωση, διότι ουσιαστικά ΕΟΚΑ Β'δεν υπήρχε μετά το θάνατο του Γρίβα και διαλύθηκε όταν έφυγα εγώ . Υπήρχε, λοιπόν, ένας κόσμος, ο οποίος είχε αποτραβηχτεί . Τί υπήρχε όμως ; Υπήρχε ένα αδύναμο στοιχείο, εκίνο το οποίο δεν πρόσεξε - και το τόνισα προηγουμένως - η Κυπριακή Κυβέρνηση , το ένοπλο τμήμα, που απεκρύβετο στα βουνά . Αυτό ήταν ομολογουμένως άθυρμα στα χέρια κάποιων ανθρώπων, οι οποίοι είχαν γεφυρω-

3/2 Z (Θ.Σ.) 22-1-87

56

θεί με την δικτατορία .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ . Δηλαδή, όταν εσείς φύγατε, κύριε Καρούσο, αυτό που εμφανίζεται ότι το στρατιωτικό τομέα τον ανέλαβε ο κ. Κίκης Κωνσταντίνου και τον πολιτικό τομέα ο Λευτέρης ο Παπαδόπουλος, δεν είναι αληθές ;

ΜΑΡΤΥΣ . Πρέπει να είναι αληθές .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ . Δεν είναι αληθές ότι η σύγκρουση η δική σας με αυτή ομάδα ήταν, γιατί εσείς ζητήσατε την πολιτικοποίηση της οργάνωσης, ενώ εκείνοι επέμεναν ακόμα στον ένοπλο αγώνα ;

ΜΑΡΤΥΣ . 'Οχι δεν είναι έτσι . Ο Παπαδόπουλος μου είχε υποβάλει την παραιτήσή του αμέσως μετά το θάνατο του Γρίβα , γιατί είχε κατηγορηθεί για ορισμένα πράγματα . Από λόγους ειδικού χειρισμού δεν κατέστησα αποδεκτή την παραίτησή του .

Κύριε Βουλευτά, πρέπει να γίνει κατανοητό, το δυνατόν, εκ μέρους όλων ότι ήταν πολλοί άνθρωποι, οι οποίοι παρίσταναν τον παραγοντίσκο. Είχαν ίσως τον τρόπο, λόγω της μακράς διαδικασίας, η οποία συνεσώρευε τις δυστυχίες πάνω σ'αυτό τον κόσμο, να έχουν κάποιες επαφές με κάποιους ανθρώπους του χουντικού περιβάλλοντος , οι οποίοι τους υπέσχοντο ορισμένα πράγματα και αυτοί ίσως ανεύθυνα, ή ίσως και προγραμματισμένα , εντεταγμένα μέσα σε κάποιο σχέδιο. Δεν το αποκλείω.

4/2 Ζ (Θ.Σ.) 22-1-87

87

Όχι όμως ότι ο Παπαδόπουλος θα μπορούσε να οδηγήσει την ΕΟΚΑ Β'σε ένα πραξικόπημα σε συνδυασμό και συμμετοχή με τη δικτατορία . Ούτε τα γεγονότα το απέδειξαν έτσι .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ . Και κάτι άλλο κ. Καρούσο : Από την αφήγησή σας παρουσιάσατε την πλευρά των αγωνιστών της ΕΟΚΑ: κυνηγημένοι , πεινασμένοι, εξαθλιωμένοι και ότι είχαν λάβει χώρα και βιαιοπραγίες και εγκλήματα . Από την πλευρά της ΕΟΚΑ συνέβαινε το ίδιο ;

(2Θ)

1/2 Θ (Γ.Π.) 22-1-87

88

ΜΑΡΤΥΣ: Προς την αντίθετη κατεύθυνση;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Προς την αντίθετη κατεύθυνση.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως και υπήρξε μια περίοδος που δεν ήξερε κανένας, ποιός κτυπάει περισσότερο. Δεν ήταν οι άγγελοι από την μια πλευρά και οι κακοί από την άλλη. 'Ηταν ισχυρή η σύγκρουση . Καταστάσεις που ζήσαμε εδώ μέσα σ'αυτό τον χώρο και τις θυμόμαστε οι παλιότεροι.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ : 'Ηθελα να σας ρωτήσω το εξής ; 'Οταν αναχωρήσατε από την Κύπρο διαπιστώσατε προσπάθεια να σας προστατεύσει η Κυπριακή Κυβέρνηση, και από τις εσωτερικές διαμάχες, που υπήρχαν και μεταξύ της οργανώσεως της ΕΟΚΑ Β', ή προσεπάθησε να σας δυσκολέψει να απομακρυνθείτε από το νησί; 'Εχω λόγους και σας το ερωτώ αυτό.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, θα μπορούσα να πω, ούτε το ένα, ούτε το άλλο, αλλά αυτό είναι υποκειμενικό. Λαμβάνω υπόψη μου το εξής. Μου το αφηγήθηκε κάποιος ο οποίος ανήκε σε μια ομάδα που είχε κυκλωθεί απ' αυτά τα παρακρατικά της Κυπριακής Κυβερνήσεως, τμήματα. Κάποιος φώναξε: " Εδώ Καρούσος ". 'Ηλθαν σε επαφή με κάποιους ανωτέρους τους και αμέσως πήραν την διαταγή να αποσυρθούν. 'Αν λάβω υπόψη ότι αυτό είναι αληθές, σημειώνω ότι πρέπει να υπήρξε κάποια καλή διάθεση απέναντι του προσώπου μου εκ μέρους της Κυπριακής Κυβερνήσεως. Αλλά αυτό πρέπει να έρχεται από κάτω δεν έρχεται από πάνω. Αλλά εγώ το παίρνω το πράγμα αλλιώς.

2/2 Θ (Γ.Π.) 22-1-87 89

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τί εννοείτε " από κάτω ή από πάνω " ;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οτι από τη βάση , από τους....

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Για να μην σας κουράζω θα σας πω γιατί το ρώτησα α υτό . Μου διηγήθηκε παράγοντας της κυπριακής πλευράς ότι μέχρι το Καστελλόριζο ληφθήκαν μέτρα, με εντολή Μακαρίου, να προστατευθεί πάση θυσία ο Καρούζος, σε τέτοια βαθμό μάλιστα, που λένε ότι σας παρακολουθούσαν κατά τέτοιο τρόπο που ξέρουν και τα τηλέφωνα που κάνατε από το Καστελλόριζο, ένα προς Ρόδο και ένα προς το Υπουργείο Εξωτερικών, ενδεχομένως σ'ένα άτομο που άκουγε στο όνομα Αλεξάνδρου ή Αλεξάκης ή Αλεξανδράκης.Δηλαδή ισχυρίζεται ότι έλαβαν μέτρα να προστατευθεί ο Καρούζος από οποιοδήποτε περιστατικό που μπορούσε να συμβεί. Γι'αυτό το ερώτησα, για να δω, αν η πληροφορία μου αυτή είναι γεγονός ή απλώς μας τα είπαν οι άνθρωποι, για να ...

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω, κύριε βουλευτά, ποιά πειθώ μπορώ να προκαλέσω στην πλευρά την δική σας προς την φιλαλήθειά μου. Σβήστε το αυτό από τα χαρτιά σας, δεν έχει καμμιά σχέση με την πραγματικότητα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ποιό πράγμα;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οτι εγώ επήγα, έκανα αυτά τα τηλέφωνα, ότι ήλθα σε επαφή με κάποιους ανθρώπους κ.λ.π. Αρπάχθηκα αμέσως και με ~~πέταξαν επάνω~~ έστειλαν στην Αθήνα. Τα άκουσα και από αλλού αυτού του είδους τα πράγματα.Υπάρχουν πάρα πολλές υπερβολές στο

3/2 Θ (Γ.Π.) 22-1-87 90

αφηγηματικό, τόσο από την πλευρά των Κυπρίων, όσο και από την πλευρά των Ελλαδιτών γύρω από όλα αυτά τα συμβάντα. Είναι υπερβολές, οι οποίες κυρίως οφείλονται σε κάποιους ανθρώπους που έχουν την ιδιοτροπία να δείχνουν ότι τα ξέρουν όλα, το πρώτο, και το δεύτερο σε κάποιες αμαρτωλές διαθέσεις. Δεν εξετάζω καθόλου το δεύτερο.

Όχι, κύριε βουλευτά, δεν έγιναν αυτά τα πράγματα. Εγώ προσπάθησα από το Καστελλόριζο, αφ'ης στιγμής με πιάσανε, να έλθω σε μια επαφή με τον αδελφό μου εδώ -δεν θυμόμουν, ύστερα από τόσα χρόνια, τον αριθμό τηλεφώνου του και έψαχνα να βρω κάποιο κατάλογο-, απλώς και μόνο για να πάρει μια ιδέα, γιατί δεν είχα πού αλλού να απευθυνθώ, ότι μπήκα στο Ελληνικό χώρο και να ξέρει ότι, αν δεν με ξανακούσει, κάτι συμβαίνει.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ευχαριστώ πάρα πολύ, κύριε Καρούσο.

Κύριε Πρόεδρε, ετελείωσα.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Είπατε ότι όταν ήσασθε σε πλοιάριο και παραπλέατε και σας παρακολούθησε ένα αεροπλάνο 2-3 φορές και όταν πήγατε σε κάποιο όρμο, σας παρακολουθούσαν οι αστυνομικοί με τα κυάλια. Αυτό τί σημαίνει;

ΜΑΡΤΥΣ: Για να με προστατεύσουν κύριε βουλευτά;

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ : Για να σας προστατεύσουν.

ΜΑΡΤΥΣ: Να με προστατεύσουν από ποιούς;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ : Απ'όλες αυτές τις ομάδες.

4/2 Θ (Γ.Π.) 22.1.87 91

ΜΑΡΤΥΣ: Μα ήταν μέσα στην δική τους επικράτεια. Δεν θα μπορούσε να κάνει τίποτε η χούντα. Η χούντα θα μπορούσε να κάνει, όσο βρισκόμουν ~~στα χέρια~~ ~~της~~ στην ΕΟΚΑ Β΄ και υπήρχε προδότης ~~γιατί~~ τέτοιο πράγμα δεν ~~μου έκαναν~~ συνέβη από την ΕΟΚΑ Β΄ να με παραδώσει σ'αυτή και μάλιστα με δόλο....

Γ' Διαγράφονται οι λέξεις και προστίθενται "στην" "συνέβη" "σ'αυτή."

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Μπορεί κάποιοι να ήθελαν να σας σκοτώσουν.

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, κύριε βουλευτά. Δεν θα πρέπει να το παίρνουμε έτσι το πράγμα. Με παρακολουθούσαν, γιατί εγώ συνηντήθην αργότερα με τον αρχηγό της ΚΥΠ της Κυπριακής Κυβερνήσεως, και μου είπε πως ακριβώς συνέβη..

Γ' Προστίθεται "και μου είπε πως ακριβώς συνέβη".

(2Β)

(Θ)

92

1/ 2 Β ΜΠ 22-1-1987

Και μου είπε το λόγο για τον οποίο παρακολούθησε, είχε πάρει εντολή από τοΜακάριο να με παρακολουθεί να δεί εάν πραγματικά απεμακρύνθην . Εάν το θέμα είχε σχέση με κάποια διάθεση προστασίας μου, αντιστρατεύεται τη λογική , γιατί ένας πολιτικός ηγέτης όταν ενδιαφέρεται για κάποιο πρόσωπο και μάλιστα τριτεύον όπως ήμουν εγώ , ενδιαφέρεται για κάποιο συγκεκριμένο σκοπό από τον οποίο θα εξαγάγει και θετικότητα. Τον πιάνει λοιπόν, τον βάζει δίπλα του και κάνει τη δουλειά του . Τέτοιο πράγμα έπρεπε να πράξει η Κυπριακή Κυβέρνηση και προς την κατεύθυνση αυτή ενέδωσα εγώ , χωρίς να έχω τέτοια ένδειξη. 'Αλλωστε ο Μακάριος αν είχε τη διαφορετική γνώμη, δεν θα έβαζε μέσα στο γράμμα του προς τον Γκιζίκη μετά την ανάκληση του ~~τμηματάρχου~~ ταγματάρχου Καρούσου . Τι ήμουν εγώ ; 'Οργανο της δικτατορίας; Υπηρετούσα εκεί και με ανακάλεσαν; Κάποιες απόδεκτες διατυπώσεις ή κάποιες θέσεις σκόπιμες οι οποίες υπηρετούν κάποιους λόγους, το υπάρχον παραδέχομαι. 'Οταν αγωνίζεστε δε θα βγείτε δα και πεντακάθαρος . Θα βρεθεί κόσμος να σας λερώσει από όλες τις πλευρές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τον κ, Ράλλη να λάβει το λόγο.

93

2/2 Β ΜΠ 22-1-1987

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ: Είπατε κατά την αφήγησή σας ότι το αντιμακαριακό κλίμα είχε ανέλθει στο ποσοστό πάνω από 30 % και ίσως και 40% και παραπάνω. Από πού βγάζετε αυτά τα συμπεράσματα;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, καταρχήν είχα και μια προυπηρεσία κάτω στην Κύπρο και κυκλοφορούσα ελεύθερα τότε και είχα την ευκαιρία να έχω κάποιες απόψεις, χωρίς βεβαίως να βγάλω στατιστική. Σας υπενθυμίζω ότι το ποσοστό το οποίο ανέφερα ήταν σαφώς υποκειμενικό και ήταν δική μου εκτίμηση και αυτό το τονίζω. Δεν το στηρίζω σε επίσημες στατιστικές. Το διεπίστωσα εγώ, διότι ο κόσμος ο οποίος είχε συνταχτεί με το Γρίβα όταν κατέβηκε κάτω , ο κόσμος αυτός ~~παρουσία του οποίου ουσιαστικά εξέτρεψε τα πράγματα~~ , άφησε να σχηματιστούν κάποιες διαφορετικές εντυπώσεις, δεν ήταν απλώς ευάριθμος ήταν πολυάριθμος κ. βουλευτά. Και το εκτιμώ ότι είναι εκεί το ποσοστό. Δεν το συνταυτίζω με τα στατιστικά φαινόμενα της παρούσης καταστάσεως για να πω ότι ξέρετε, εφόσον ο συναγερμός έχει τόσο ή ότι αυτοί ήταν από κει κλπ διότι είναι εντελώς διαφορα τα δεδομένα τώρα, εκεί περίπου εγώ υποκειμενικά ενετόπιζα το ποσοστό που είχε συνταχθεί με το Γρίβα και ακριβώς ένα τέτοιο ποσοστό που υπερβαίνει το 30% είναι σε θέση πάντοτε να εκτρέπει τους αρχηγούς, το Μακάριο δηλαδή.

Γ: Διαγράφονται από λέξη
Γ: προστίθεται "τον Μακάριο, δηλαδή"

3/2 Β ΜΠ 22-1-198/ 94

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ: Μήπως γνωρίζετε με ποιό ποσοστό είχε εκλεγεί πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναί βεβαίως αν δεν απατώμαι με ένα 96%.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ: Πολύ πάρα πάνω.

ΜΑΡΤΥΣ: Την πρώτη φορά.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ: Και τη δεύτερη σχεδόν τόσο.

ΜΑΡΤΥΣ: Τη δεύτερη , επειδή έτυχε να είμαι κάτω δεν έγινε δημοψήφισμα διότι μη υπάρχοντος αντιπάλου ξαναμπήκε στη θέση του .

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ: Θα κάνω άλλη μια ερώτηση και μετά θα μου πείτε πάνω σ'αυτό το σημείο. Πώς έγινε δεκτός ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος μετά το πραξικόπημα και την επιστροφή του στην Κύπρο; .

ΜΑΡΤΥΣ: Μα ο Μακάριος δεν ήταν μια τυχαία προσωπικότης.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ: Εγώ σας ερωτώ πώς έγινε αποδεκτός κάτω.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως διότι υπήρχε η δική του πλευρά η οποία τον ήθελε, υπήρχε το δεδομένο ότι δεν ήταν ομολογουμένως τυχαία προσωπικότης και υπήρχε και η άλλη πλευρά η οποία και ηττημένη ήταν και εις θα μπορούσε να σηκωθεί εναντίον του Μακαρίου όταν με το αποτέλεσμα των πραγμάτων είχε την αίσθηση ότι συνέδραμε σε μια καταστροφή.

95

4/2 Β ΜΠ 22-1-1987

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ: Έγινε με παλαϊκό ενθουσιασμό αποδεκτός ο Μακάριος όταν επέστρεψε . Λοιπόν έχουμε παλαϊκό ενθουσιασμό . Όταν επιστρέφει ο Μακάριος μετά την καταστροφή . Έχουμε πριν 98% περίπου με το δημοψήφισμα. Αυτά τα δύο περιστατικά μετά τα γεγονότα, τώρα δεν νομίζετε ότι αυτό το ποσοστό που εσείς έχετε υπολογίσει, σας το είχαν υποβάλλει κάποιες άλλες δυνάμεις, κάποιοι άλλοι παράγοντες που θα ήθελαν να δημιουργήσουν αυτή την εντύπωση σε κάποιους που εργάζονταν εναντίον του Μακαρίου.

(2Β)
1/2 δ (Ε.Μ) 22.1.87 96

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι κύριε Βουλευτά, δεν το νομίζω. Διότι εγώ δεν ήμουν κατ' αρχήν διατεθειμένος να γίνομαι δέκτης των ~~υποκινημάτων~~ πληροφοριών του οιουδήποτε ...

Γ. Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "πληροφοριών"

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ. Τώρα πώς το εκτιμάτε;

ΜΑΡΤΥΣ. Καθίστε κύριε Βουλευτά, μου θυμίζετε την εξής εικόνα: Ευρισκόμουν στην εξορία, παρακολουθούσα από την τηλεόραση την παλλαϊκή υποδοχή του Παπαδόπουλου στην Κρήτη και, άντε Καρούσε θα ψηφίσεις στην εξορία.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ. 'Οχι δεν είπαμε τέτοια πράγματα.

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι, κύριε βουλευτά, αυτό είναι πολύ χαρακτηριστικό.

Τα φαινόμενα της λαϊκής συνταυτίσεως με ορισμένες καταστάσεις έχουν τα στοιχεία του δυναμισμού και τα στοιχεία της αδυναμίας, κύριε Βουλευτά. Δεν μπορούμε να βγάλουμε συμπεράσματα από την παλλαϊκή υποδοχή του Μακαρίου με την κάθοδό του. Υπήρχε, κύριε Βουλευτά, άλλο πρόσωπο που θα τον αντικαθιστούσε; Και υπάρχει και μία λεπτομέρεια, κύριε Βουλευτά, ότι εγώ συναντήθηκα με τον Μακάριο τη αιτήσει του, ας ~~πούμε~~, δύο μέρες πριν πάει στην Κύπρο. Και αν σας έλεγα τί μου είπε, τα συμπεράσματα τα οποία σεις τώρα διατυπώνετε ανατρέπονται. Αλλά δεν είναι του παρόντος, δεν είναι για τον φάκελλο της Κύπρου. Καταλάβατε; Δεν μπορείτε να ξέρετε πόσο μόνος βρέθηκε και αυτός, πόσο μόνος βρέθηκε ο Γρίβας, ο ~~φτωχός~~ απιχημένος κατά τα άλλα Γρίβας, πόσο μόνοι βρέθηκαν ορισμένοι άνθρωποι.

Γ. Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "απιχημένος"

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ. Δεν ερωτώ αυτό το πράγμα τώρα. Σας έκανα μία συγκεκριμένη ερώτηση.

2/2 δ (Ε.Μ) 22.1.87 97

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ίσως υπήρξε ατυχής ο προσδιορισμός τον οποίο έκανε ο μάρτυς και η αναφορά του στον προσδιορισμό του ποσοστού. Μπορούσε να μην αναφερθεί, δεν ενδιέφερε την Επιτροπή. Ας μην συνεχίσουμε τώρα επ' αυτού, αν είναι 35, 25, 20 ή 15. Το θέμα είναι ότι, παραδέχεσθε, κύριε Καρούσο, ότι ο Μακάριος αποτελούσε την νόμιμη εκπροσώπηση της ανεξαρτήτου Δημοκρατίας της Κύπρου; Ναι ή όχι;

ΜΑΡΥΤΣ. Μα, δεν νομίζω ότι άνθρωπος λογικός, άνθρωπος ο οποίος γνωρίζει τα πράγματα και συμμετέχει στα πράγματα, μπορεί να υποστηρίξει το αντίθετο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μάλιστα.

ΜΑΡΤΥΣ. Άλλωστε αυτές ήταν και οι θέσεις μου απέναντι του Γρίβα. Δεν είμαι εγώ ο άνθρωπος, ο οποίος θα έλθω στην Επιτροπή να διατυπώσω ότι ο Μακάριος ήταν παράνομος στην εξουσία.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, με καλύψατε εσείς. Αυτή ήταν και η τελευταία μου ερώτηση. Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ τον κ. Κουτσογιάννη να λάβει το λόγο, με μία πρόσθετη παράκληση. Την ξέρει.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Κύριε μάρτυς, μας είπατε ότι πολλοί από τους άνδρες της ΕΟΚΑ ήταν πεινασμένοι, κυνηγημένοι κ.λπ. Θα σας αναφέρω περιστατικό, από την περίοδο 1965-1966 που υπηρετούσα στην Κύπρο ως λοχαγός.

3/2 δ (Ε.Μ) 22.1.87 98

Υπηρετούσα στον κάτω Πύργο .... δίπλα στην Μασούρα, όπου έγιναν οι γνωστές επιχειρήσεις τον Αύγουστο του 1964. Κάθε μήνα τα βασικά στελέχη της ΕΟΚΑ Β', με τους οποίους συζητούσαμε και στο καφενείο και στα γραφεία μας, στο τακτικό συγκρότημα, μου έδειχναν την μισθοδοσία τους σε δολλάρια, όχι σε λίρες, και μου έλεγαν επαιρόμενοι ότι αυτά είναι τα λεφτά του ΝΑΤΟ και ότι εμείς παίρνουμε περισσότερα λεφτά απ'αυτά που παίρνεις εσύ, ως λοχαγός του ελληνικού στρατού. Δηλαδή, έχω περιστατικό συγκεκριμένο όπου αυτοί μου επιδείκνυαν κάποια χρήματα, λέγοντας ότι είναι από το ΝΑΤΟ.

Γνωρίζετε σεις, αν υπήρξε τέτοια χρηματοδότηση σε διάφορες περιόδους σε στελέχη της ΕΟΚΑ στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Βουλευτά, η περίοδος στην οποία αναφέρεσθε δεν είναι περίοδος της ΕΟΚΑ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Της ΕΟΚΑ Β' δεν είναι! 'Ηταν στελέχη που ήταν της ΕΟΚΑ της κανονικής.

ΜΑΡΤΥΣ. Σας βεβαιώνω, ότι αν αυτό υπέπιπτε στην αντίληψή μου, θα έφευγα αμέσως από την Κύπρο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Δεν λέω τί θα κάνατε. Αν το ξέρετε, αν το είχατε ακούσει.

(2ΒΑ)

(26)

99

1/2 ΒΑ (Δ.Γ.) 22-1-87

ΜΑΡΤΥΣ: Σας διαβεβαιώνω ότι εάν συνέβαινε αυτό το πράγμα, θα τους έφτυνα κατά πρόσωπο και θα έφευγα και θα τους θεωρούσα εμμίσθους.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Δεν είναι το θέμα για σας. Το θέμα είναι εάν το ξέρετε.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι .

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Συγνώμη αλλά είπατε -αν μου επιτρέπετε , κύριε Πρόεδρε- ότι δεν είχα λεπτά να δώσω σ'αυτούς που πεινούσαν, για να καθησυχάσω την αγανάκτηση.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Βουλευτά, έχει λεχθεί κατά καιρούς ότι η ΕΟΚΑ Β' εχρηματοδοτείτο. Κύριοι , άφησα την οικογένειά μου εδώ πέρα χωρίς στον ήλιο μοίρα, σαν την τρίχα στο ζυμάρι και επιτραπείτο , επειδή είναι ιδιαιτέρως λεπτό το θέμα ξεπλήρωσα τους ανθρώπους ~~αυτούς που πήρα~~ που μου δάνεισαν κάποια χρήματα για να ζήσω η οικογένεια με όσα έχαβα , ~~μ'αυτό που πήρα~~ ύστερα από 37 χρόνια προσπαθειών στην ζωή μου, όπως τόσοι 'Ελληνες, με το εφάπαξ. Αν μου έδιναν τσιγάρο, ~~έπινα~~ κάπνιζα. Και εάν μου έδιναν φαγητό, έτρωγα. Υπήρξαν μέρες εκεί κάτω που έμεινα με 3 ελιές. Δεν υπήρχαν λεφτά στην ΕΟΚΑ Β'.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε μάρτυς, δεν χρειάζονται αυτά. Δεν έχετε κανένα στοιχείο και καμμία πληροφορία. Εγώ είχα αυτό το δεδομένο και σας ρώτησα εάν το ξέρετε.

2/2 ΒΑ (Δ.Γ.) 22-1-87 100

Μήπως μας λέγατε και τίποτα πρόσθετο. Δεν πειράζει.

Πείτε μου σας παρακαλώ, έχετε υπόψη σας ποιός ήταν ο ρόλος του Γρίβα στην υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι. Ήμουν την περίοδο εκείνη κάτω. Ήσασταν και εσείς, εάν θυμάμαι καλά.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Βεβαίως.

ΜΑΡΤΥΣ: Αλλά δεν υπέπεσε στην αντίληψή μου. Υπάρχουν δύο πράγματα. Το πρώτο είναι ότι έκανα ερώτημα στον Γρίβα όταν συναντήθηκα και ο Γρίβας τα παρουσιάσε διαφορετικά, με κάποια πικρία βεβαίως. Αλλά δεν είναι του παρόντος. Και το δεύτερο είναι ότι σ'αυτού του είδους τα πράγματα, είτε για ΑΣΠΙΔΑ, είτε για ΙΔΕΑ, σ' πρόνοιαι υπεισέρχονται κυρίως άνθρωποι οι οποίοι είναι ενδοτικοί. Εμένα δεν με πλησίασε κανένας. Δεν μου έκανε νύξη για κανέναν ΑΣΠΙΔΑ. Δεν υπέπεσε στην αντίληψή μου. Όταν επέστρεψα στην Ελλάδα, τότε πήρα μυρουδιά για το τι συνέβαινε για την περίπτωση αυτή. Νομίζω ότι ήταν μία περίπτωση παρατραβηγμένη.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Έχει αναφερθεί και δεν έχει διαψευσθεί, κύριε μάρτυς, ότι ο Γρίβας είχε κάνει μία ειδική έκθεση και αναφέρει και ονόματα. Ανέβηκε από την Κύπρο στο Παλάτι εδώ, έδωσε αυτά τα στοιχεία και την αναφορά και ήταν ένας από εκείνους οι οποίοι είχαν εμπλακεί στην υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ, με τον τρόπο που σας λέω περίπου. Αυτό

3/2 ΒΑ (Δ.Γ.) 22-1-87 101

δεν το ξέρετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, αυτά γράφτηκαν στις εφημερίδες.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ρωτώ εάν τα ξέρετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Ξέρω δύο πλευρές. Ξέρω την πλευρά του Γρίβα, όπως αυτός μου την αφηγήθηκε και μου την παρουσίασε, έτσι ώστε να υποπέσουν στην αντίληψή μου ορισμένα πράγματα τα οποία έχουν σχέση με προκατασκευασμένες καταστάσεις. Και ξέρω την πλευρά που διάβασα στις εφημερίδες τότε. Ξέρω ότι πήγε και μάρτυς κατηγορίας στο στρατοδικείο. Δεν συνέβη;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Βεβαίως.

Πείτε μου άλλη ερώτηση. Οι σχέσεις του Γρίβα με το Παλάτι ήταν καλές, φιλικές, εχθρικές; Τι ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Ήταν φιλικές οι σχέσεις. Ήταν καλές, ήταν καλοδιάθετες, οι σχέσεις του Γρίβα με το Παλάτι. Αλλά...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Αυτό θέλω να ακούσω εγώ. Δεν θέλω να μου πείτε τίποτε άλλο.

ΜΑΡΤΥΣ: Θα κάνω ένα βήμα πιο πέρα, γιατί δεν ολοκλήρωσα κύριε βουλευτά. Αυτό θέλετε εσείς. Αλλά να το ολοκληρώσω και εγώ, γιατί κάτι άλλο μπορεί να θέλουν οι άλλοι.

4/2 ΒΑ (Δ.Γ.) 22-1-87 102

Ο Γρίβας πέθανε πικραμένος απ'όλες τις πλευρές και ουδέν έτερον. Αρα, λοιπόν, πολλές φορές βαφτίζουμε διάφορα πρόσωπα, και λόγω της θέσεώς τους και λόγω της στάσεώς τους, σαν οπαδούς ή σαν ανθρώπους κάποιων καταστάσεων. Είναι όμως έτσι ;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Καλώς. Αυτός είναι ο προβληματισμός σας.

ΜΑΡΤΥΣ: Για μένα ήταν φιλοβασιλική η θέση του Γρίβα . Δεν υπάρχει καμμία αμφιβολία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ξέρετε εάν και ο Μακαριος ήταν φιλοβασιλικός και είχε άριστες σχέσεις με το Παλάτι;

ΜΑΡΤΥΣ: Το δήλωσε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Αφού και οι δύο ήταν άνθρωποι του Παλατιού, εν πάση περιπτώσει άνθρωποι που είχαν άριστες σχέσεις με το Παλάτι, πώς συνέβαινε να είναι και τόσο εχθροί μεταξύ τους; Μπορείτε να μου το ερμηνεύσετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Τώρα βεβαίως δεν μπορώ να κάνω ανάλυση του πράγματος, γιατί ανάγεται , κύριε βουλευτά, στις δικές σας ικανότητες.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: 'Οχι ,όχι . Γιατί; Δεν έχουμε ιδιαίτερες ικανότητες.

ΜΑΡΤΥΣ: Αλλά......

(2Δ)

(2ΒΑ)

1/2 Δ. Α.Κ. 22-1-1987 103

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Κύριε μάρτυς, αυτά που λέω εγώ έχουν λεχθεί, μερικα έχουν γραφεί και οπωσδήποτε έχουν ευρέως συζητηθεί. Σας κάνω τις ερωτήσεις, για να δω αν έχετε κάποια συγκεκριμένα στοιχεια για να βοηθήσετε να ερμηνεύσουμε ορισμένα γεγονότα. Γι'αυτό κάνω τις ερωτήσεις.

ΜΑΡΤΥΣ. Θα ήθελα να συμπληρώσω με το εξής: Εγώ στο στρατό δεν περνούσα σαν φιλοβασιλικό πρόσωπο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Δεν σας είπα εγώ αυτό το πράγμα.

ΜΑΡΤΥΣ. Μερικά πράγματα τα φέρνει έτσι η ζωή.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ το λόγο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τι θέλετε, κύριε Παυλίδη;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, ο κύριος συνάδελφος προφανώς έχει κατά νου κάποια στοιχεία, τα οποία εμείς αγνοούμε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Δημοσιεύματα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Ο,τι και αν είναι. Βέβαια γίνεται μία συζήτηση πολύ ενδιαφέρουσα και για όλα τα μέλη της Επιτροπής. Θα παρακαλούσα πάρα πολύ να κάνετε τις ερωτήσεις και να δίνετε στο μάρτυρα την άνεση να απαντά ολοκληρωμένα, για να ολοκληρώνουμε και εμείς μία αντίληψη για το σύνολο των πραγμάτων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Συνεχίστε, κύριε Κουτσογιάννη. Θα σας

2/2 Δ Α.Κ. 22-1-1987 104

παρακαλούσα να κάνετε ερωτήσεις, αλλά να μη κόβετε τον μάρτυρα στην απάντηση. Να μην λέτε "αυτό θέλω εγώ", διότι μπορεί αυτό να το θέλετε εσείς, αλλά ο μάρτυς απαντά και συνεπώς με την ευθύνη του θέλει να πει και μία λέξη παραπάνω. Δεν μπορούμε να τον σταματήσουμε.

Συνεχίστε, κύριε Κουτσογιάννη.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Κύριε μάρτυς, το προηγούμενο που σας έκανα σαν εισήγηση στην ερώτηση, έχει τον εξής σκοπό: Είναι γνωστοί οι δεσμοί της πάλαι ποτέ βασιλικής οικογενείας κ.λπ., με τη βασιλική οικογένεια της Αγγλίας. Οι Εγγλέζοι είναι γνωστό ότι είχαν μια πρώτη αρχή στην πολιτική τους, προς τα έξω, όχι προς τα μέσα, του "διαίρει και βασίλευε". Ταυτόχρονα εδώ θα εμπλέξω και τα περιβάλλοντα και του Μακαρίου και του Γρίβα. Είπατε για το περιβάλλον και του ενός και του άλλου, που είχαν φανατισμό, δημιούργησαν την πόλωση, παρέσυραν τους δύο ηγέτες σε κάποιες σκληρές και ακραίες θέσεις κ.λπ. Ας σκεφθούμε επίσης ότι οι ξένες δυνάμεις, όταν θέλουν σε μία χώρα να αποκτήσουν έλεγχο, στο περιβάλλον των αρχηγών ρίχνουν δικούς τους ανθρώπους. Αυτή είναι πάγια πολιτική όλων των μεγάλων δυνάμεων, σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου. Έχετε τυχόν στοιχεία να υποψιάζεσθε, ή μήπως ξέρετε ίσως, ότι όλα αυτά είχαν γίνει από ξένες δυνάμεις, που κατάφεραν να πετύχουν αυτό το διχασμό στην Κύπρο,

3/2 Δ Α.Κ. 22-1-1987

105

τον οποίο στη συνέχεια εξεμεταλλεύθησαν;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι, δεν έχω στοιχεία. Υποψίες έχω πολλές.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Υποψίες έχετε.

ΜΑΡΤΥΣ. Αλλά θα μου επιτρέψετε να μην τις διατυπώσω, γιατί είναι ανεύθυνες. Εκείνο που μπορώ να διατυπώσω υπεύθυνα, κύριε βουλευτά, είναι το εξής: 'Οτι οι 'Αγγλοι για μένα, εξ όσων διέκρινα από τα επίπεδα της συμμετοχής μου στο κυπριακό θέμα, δεν ήθελαν την ένωση με την Ελλάδα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Δεν ήθελαν την ένωση.

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως δεν ήθελε την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα ο αγγλικός παράγων. Δεν εννοώ τον επίσημο, εννοώ τον ανεπίσημο παράγοντα, ο οποίος εξυπηρετεί την ~~επισημότητα~~. 'Ενα είναι αυτό. Και δεύτερον είναι, ότι ως κυριαρχούσα δύναμη δια των βάσεων στην Κύπρο η Αγγλία, έπαιζε αναμφιβόλως διαιρετικό ρόλο, ένα ρόλο που, αν σε αυτόν οφείλονται τα αποτελέσματα, δεν τιμά εμάς σαν 'Ελληνες, είτε αφορά στον Μακάριο, είτε στον Γρίβα, είτε σε μένα. Δεν υπέπεσε όμως στην αντίληψή μου, διότι αν υπέπιπτε σας διαβεβαιώνω ότι θα αντιδρούσα, θα το έθετα ευθέως υπ'όψιν του ανθρώπου υπό τας διαταγάς του οποίου υπηρετούσα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Αν κατάλαβα καλά, είχατε ενδείξεις, είχατε υποψίες, αλλά δεν είχατε συγκεκριμένα στοιχεία.

4/2 Δ. Α.Κ. 22-1-1987

106

ΜΑΡΤΥΣ. Ούτε καν υποψίες, διότι θα το διετύπωνα στο Γρίβα αυτό το πράγμα και δεν είχα λόγο να σας το αποκρύψω.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Για πέστε μου σας παρακαλώ το εξής: Το 1964, στις επιχειρήσεις της Μανσούρας είναι γνωστό -επειδή υπηρέτησα εγώ εκεί ένα χρόνο και γνωρίζω πρόσωπα και πράγματα- ότι αυτός ο οποίος έκανε κάποια αρχική, ας το πούμε, ενέργεια που προκάλεσε στη συνέχεια την επέμβαση των Τούρκων με τους γνωστούς βομβαρδισμούς, ήταν ο μετέπειτα δολοφόνος του Πολυτεχνείου και ταξίαρχος, ο Ντερτιλής, ή Δερτιλής, ή κάπως έτσι.

(2Κ)

(2Δ)
1/2 Κ. Α.Μ. 22-1-87 107

Φαίνεται όμως, ότι ένα διήμερο ο Γρίβας καίτοι αρχιστράτηγος...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Με συγχωρείτε, κύριε Κουτσογιάννη.. Αυτό το είπε ο μάρτυς;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Το λέω εγώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Το λέτε, που το θέτετε ως δεδομένο στον μάρτυρα;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Οχι, τον ερωτώ εάν γνωρίζει σχετικά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Όχι, δεν είναι έτσι. Ποιός ήταν αυτός, να ερωτήσετε, ο οποίος έκανε αυτή την ενέργεια , για να σας πει ο μάρτυς ήταν ο Ντερτιλής ή ήταν ο τάδε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Να τον ερωτήσω έτσι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Άμα το θέτετε ως δεδομένο τον επηρεάζετε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Επιτρεψτέ μου, κύριε Πρόεδρε, έκανα λάθος.

Κύριε μάρτυς, γνωρίζετε ποιός ήταν αυτός που δημιούργησε τα αρχικά εκείνα επεισόδια στην Μανσούρα;

ΜΑΡΤΥΣ: Γνωρίζω ότι διοικητής της μονάδος ήταν ο Ντερτιλής. Για τα επεισόδια τα γνωρίζω βεβαίως κάπως διαφορετικά, δεδομένου ότι έφθασα αμέσως στην περιοχή και μπήκα αμέσως στις μάχες μετά τα επεισόδια.

2/2 Κ. Α.Μ. 22-1-87 108

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Το γνωρίζω, γι'αυτό σας ερωτώ.

ΜΑΡΤΥΣ: Δυστυχείς, ατυχείς εκτιμήσεις κάποιοι άστοχοι χειρισμοί κάποιων υπαξιωματικών της μονάδος του, εδημιούργησαν το επεισόδιο, και κάποιες δυναμικές αντιδράσεις του τμήματος του ΟΗΕ πάνω στο ύψωμα εκείνο.

Πολές εκδοχές έχουν διατυπωθεί γύρω από αυτό το θέμα. Ήταν μια περίπτωση, η οποία με ενδιέφερε, διότι έδωσα και ιδιαιτέρα σημασία στην έκθεση της επιχειρήσεως. Δεν είδα να επαληθεύονται οι υποψίες μου. Ως εκ τούτου δεν υπάρχουν υποψίες τώρα. Δεν ξέρω, αν ήταν άστοχος ή ηθελημένος χειρισμός. Ξέρω όμως-και αυτό θα πρέπει να μείνει τελικά στο μυαλό μας-ότι εμείς τον καιρό εκείνο ζούσαμε κάτω από κατάσταση φωτιάς. Δεν ήταν το μοναδικό επεισόδιο, πάρα πολλά και καθημερινά. Εκεί έτυχε να επεκταθεί περισσότερο και να λάβει τις διαστάσεις των επιχειρήσεων.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Το διήμερο αυτών των επιχειρήσεων ο στρατηγός Γρίβας, αρχίστρατηγος ών, άσκησε τα καθηκοντά του; Μήπως απουσιάζε; Τι γνωρίζετε σχετικώς.

ΜΑΡΤΥΣ: Ξέρω όσα εγράφησαν στις εφημερίδες. Κάποια περιόδο με κάτι διαφώνησε κλπ. Πάντως, τον συνήντησα εγώ στο πεδίο της μάχης τον στρατηγό Γρίβα, ως διοικητής μονάδος καταβαίνοντας κάτω κατόπιν εντο-

3/2 Κ. Α.Μ. 22-1-87 109

λής του. Τον συνήντησα στο πεδίο της μάχης.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε μάρτυς, για πέστε μας. Εσείς γίνατε διάδοχος του Γρίβα στην ΕΟΚΑ - Β'. Αυτό έγινε επειδή οι επιμέρους ομάδαρχες κλπ. το εζήτησαν ή σας ειδοποίησαν, όπως μας είπατε, ή ξέρετε σήμερα, όχι τότε, ότι αυτό μπορεί να είχε αποφασιστεί και από άλλους;

ΜΑΡΤΥΣ: Το δεύτερο μην το συζητάτε καθόλου, κύριε βουλευτά.

Το πρώτο να σας το πω εγώ: Πού πάει το μυαλό σας όταν ξαφνικά βρίσκεσθε σε κάποια καινούργια δεδομένα σε κάποιους ανθρώπους που έπαιξαν τον ρόλο τους; Εκείνη την ώρα που γνωμοδοτούσαν φαίνεται ότι υπήρχαν κάποιοι άνθρωποι που ήταν περισσότερο με την δική μου πλευρά και την επέβαλαν. Αργότερα επεκράτησαν οι άλλοι .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε μάρτυς, πέστε μου το εξής:

Όταν τελειώσατε την αφηγήσή σας, κατά κάποιο τρόπο αφήσατε να εννοηθεί ότι υπήρχαν πολλά επιχειρήματα ή στοιχεία τα οποία δικαιολογούν κατά κάποιο τρόπο -μας είπατε να το λάβετε υπόψη σας- τις θέσεις των Ελλήνων αξιωματικών, αυτές που σας ανέφερε ο Ιωαννίδης, σχετικά με το πραξικόπημα, δηλαδή την δυσαρέσκεια, το Α', το Β'. αυτά τα οποία αναφέρατε. Εν τούτοις εδώ αναφέρατε διάφορα στοιχεία περί του ότι από πολύ καιρό , ενωρίτερα, και σεις είπατε κάτι σχετικό-είχε αρχίσει να

4/2 Κ. Δ.Μ. 22-1-87 110

μεθοδεύεται το πραξικόπημα. Δηλαδή, εσείς βλέπετε ότι τα αίτια του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου από την χούντα, ήταν ακριβώς επειδή υπήρχαν αυτές οι δυσαρέσκειες, αυτές οι διαφωνίες , αυτή η εξαπάτηση, να την πούμε, ή μήπως ήταν ένα ευρύτερο σενάριο, ένα παλαιό σχέδιο ;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, ήταν η συνισταμένη. Σ'αυτό το θέμα, κύριε βουλευτά, από την θέση της ευθύνης μου, δεν μπορώ να αναφερθώ σε σενάριο.

(2ΠΑ)

(2Κ)
1/2 Π.Α. Κ.Β. 22.1.1987
--------------------------- 111

Όσες φορές έκανα την απόπειρα πνίγηκα μέσα στις υποθέσεις. Είναι η συνισταμένη όλων αυτών των πραγμάτων. Οι έλληνες αξιωματικοί εγκλωβίστηκαν. Υπήρξα Έλλην αξιωματικός και θα ξέρετε πόσο εύκολα εγκλωβίζεται ο αξιωματικός. Εγκλωβίστηκαν, όπως εγκλωβίστηκαν και την 21η Απριλίου. Δεν το ήθελαν όλοι. Και όμως είδα αξιωματικούς που δεν το ήθελαν και έτριβα τα μάτια μου αργότερα. Είναι το αποτέλεσμα του εγκλωβισμού. Και πάντοτε στα αυστηρά οργανωμένα σύνολα, όπως είναι ο Στρατός, συμβαίνει αυτό το πράγμα και δεν είναι ιδιαίτερως ελληνικό το φαινόμενο, είναι γενικό. Όταν λοιπόν Έλληνες αξιωματικοί δίνουν την ζωή τους, είναι πάρα πολύ φυσικό να τείνουν συνέχεια προς την κατεύθυνση του αρχικά τεθέντος σκοπού, δηλαδή της ενώσεως και δένονται, κολλάνε σ'αυτόν. Όταν υπάρχουν εσωτερικές αντιδράσεις, οι οποίες δεδηλωμένα υπήρξαν από την πλευρά του κυπριακού παράγοντα στο θέμα της ενώσεως και δεν υπάρχει το θάρρος να εξηγηθεί γιατί, "γιατί μπορεί να είναι και αντικειμενικό, μπορεί να είναι και σωστό, μπορεί να είναι και εθνωφελές" ότι δεν μπορούμε κύριοι να κάνουμε την ένωση, να απαγκιστρωθεί ο Στρατός, να έλθει πίσω. Δεν το έκαναν αυτό οι ηγέτες, κύριε Βουλευτά, και θα έπρεπε οπωσδήποτε τις πρωτοβουλίες να τις αναλάβει ο Μακάριος. Ο μέγας Μακάριος έπρεπε οπωσδήποτε να το

2/2 Π.Α. Κ.Β. 22.1.1987

112

φτιάξει αυτό. Αφέθηκε λοιπόν, ο κόσμος και ιδιαίτερα κατά το διάστημα της δικτατορίας να βρίσκεται στο νησί με την αποστολή ενισχύσεως της αμύνης του και από την άλλη πλευρά ένας κόσμος βαλτός από κάτω να σπρώχνει στην απόγνωση τον Έλληνα αξιωματικό. Τι θέλατε να κάνει; Από την μιά πλευρά κατηγορείτο για χαρτοπαίκτης, από την άλλη ότι κατέβηκε κάτω για να πάρει τη Μερσεντές του. Από την τρίτη πλευρά "παλιοκαλαμαράδες, θα δειτε τι θα σας κάνουμε". Από μιά άλλη πλευρά τώρα, οι φιλοενωτικοί, σκόπιμα ίσως μερικοί απ'αυτούς, γιατί το ίδιο υλικό είναι , "είμαστε εμείς εδώ, τι σας ενδιαφέρει;". Κολλημένος λοιπόν στον τοίχο ο Μακάριος, ο Γρίβας και πίσω από αυτούς και ο Καρούσος και χίλιοι-δυό άλλοι. Είναι δύσκολα αυτά τα πράγματα;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ; Κύριε μάρτυς εγώ ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Κουτσογιάννη, είπατε ότι θα κάνατε την τελευτάία ερώτηση. Πέρασαν ήδη 19 λεπτά. Θα σας παρακαλέσω να τελειώνετε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ναι, τελειώνω.

Πως ερμηνεύετε το ότι μόλις έγινε το πραξικόπημα όλοι οι λοκατζήδες με τα όπλα τους βρεθηκαν μαζί με την χούντα στο πραξικόπημα στην Κύπρο;

3/2 Π.Α. Κ.Β. 22.1.1987 113

ΜΑΡΤΥΣ: Με αιφνιδιάζει η ερώτησή σας. Δηλαδή, εάν με έβγαζαν από την φυλακή εμένα, την ώρα που έπεφτε ο Παπαδόπουλος θα πήγαινα στον Κορυδαλλό για να του πω "ζήτω" όταν τον βάζανε μέσα; Πως είναι δυνατόν;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Παρακαλώ, στην ερώτηση που σας υπέβαλα εγώ. Δηλαδή πώς ερμηνεύετε αυτό το συγκεκριμένο γεγονός;

ΜΑΡΤΥΣ: Απόλυτα ψυχολογημένα, τόσο όσο η περίπτωση της γάτας της κλεισμένης και κλωτσιμένης μέσα στο δωμάτιο την ώρα που της ανοίγετε την πόρτα να φύγει, ορμάει στα μούτρα σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τον κύριο Κάππο να λάβει το λόγο, με την ίδια παράκληση .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Θα επιμείνω σε μία ερώτηση που απαντήσατε, αλλά θα ήθελα μία διευκρίνηση. Είπατε ότι το 30% του κυπριακού λαού ήταν ενάντια στον Μακάριο, το '72 που πήγατε εσείς. Πώς το '73 δεν εκφράστηκε με μία υποψηφιότητα αντίθετη ο λαός από εκείνη του Μακαρίου;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Βουλευτά, είστε αγωνιστικό πρόσωπο και περάσατε από πολλές διαδικασίες οι οποίες σας κατέστησαν γνωστές όλες αυτές τις εκφάνσεις. Ποδοπατήθηκε το παν. 'Επρεπε να τα ξέρετε αυτά. Δεν τολμούσε να σηκώσει κεφάλι κανείς. Και αυτό ήταν το δυστύχημα. Και κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, τι μπορούσε να κάνει ο λαός ;

4/2 Π.Α. Κ.Β. 22.1.1987

114

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Το λαό τον εκφράζουν τα κόμματα. Υπήρχαν κόμματα διαφόρων κατευθύνσεων, αλλά κανένα δεν έβαλε υποψηφιότητα εκτός του Μακαρίου.

ΜΑΡΤΥΣ: Ποιός τολμούσε κύριε Βουλευτά;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Αυτά είναι απαράδεκτα. Είναι απαράδεκτο να λέτε ότι δεν τολμούσε κανείς να βάλει υποψηφιότητα.

(Στο σημείο αυτό την Προεδρική 'Εδρα καταλαμβάνει ο Αντιπρόεδρος της Επιτροπής κ.Παυσανίας ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ)

(3ΓΡ)

2ΠΑ

1/3ΓΡ ΒΠ 115 22.1.87

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, μήπως δεν είστε γνώστης ορισμένων πραγμάτων τα οποία έχουν σχέση με την πρόσφατη ιστορία επάνω στο πολιτικό τομέα για τον οποίο μιλάτε; Κύριε βουλευτά, επαναλαμβάνω, παρακαλώ πολύ, επειδή υπάρχουν ορισμένα πράγματα που από τη δική σας πλευρά, έχω λόγους-και αν το θέλατε ακόμη σαν αντίπαλος-να τα σέβομαι και να τα θαυμάζω. Δεν θα ήθελα να μου κάνετε αυτό το ερώτημα, διότι δείχνει κατ'ελάχιστον, ότι δεν γνωρίζετε τα πράγματα όπως συνέβησαν στην Κύπρο εκείνο το διάστημα. Θλιβερά τα συμπεράσματα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Μια στιγμή, μια στιγμή κύριε μάρτυς. Εμείς ξέρουμε ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν εκτός νόμου και εύρισκε τρόπο και έβαζε υποψηφιότητα. Επομένως δεν μπορείτε να ισχυρίζεσθε ότι δεν μπορούσαν να βάλουν υποψηφιότητα. Αυτά είναι πρωτοφανή.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, υποψηφιότητες μπήκαν πολλές. Δεν μπόρεσαν να περπατήσουν, διότι η πίεση από την οργανωμένη αντίδραση ήταν τέτοια και η προσπάθεια των άλλων να μη δημιουργηθεί διαιρετική κατάσταση ~~μέσα άλλη τέτοια~~, ώστε να μην επιτρέπει να αναφανεί κάποιο ηγετικό πρόσωπο της άλλης παρατάξεως. Διότι ειδικώς σ'αυτού του είδους τα πράγματα με βάση τα αποτελέσματα της παρακολουθήσεώς μου και από τη γνώμη μου κάτω, οι Κύπριοι είναι εξαιρετικά τεχνίτες. Και δεν είναι

Γ' τη Κύπρου

Γ: Διαγράφονται τρεις λέξεις.

2/3ΓΡ ΒΠ 116 22.1.87

κατηγορία. Είναι όμως εξαιρετικά τεχνίτες. Θάπρεπε όμως να μας το έλεγαν και μας σαν Ελλαδιτών, διότι δεν είχαμε καμία διάθεση να πράξουμε σφάλματα σε βάρος τους. Εγώ τουλάχιστον ποτέ αυτή τη διάθεση. Γιατί, άλλο το να ποτίζουμε με κάποιο ιδανικό έστω και εσφαλμένο και άλλο στη προσπάθεια ευοδώσεως αυτού του ιδανικού να ~~βρίσκομαι κατηγορούμενος~~ για κάποια ~~άλλα~~ πράγματα τα οποία δεν ~~μου πέρασαν~~ ποτέ από το μυαλό. Όχι κύριε βουλευτά. Ιδιαιτέρως τεχνίτες. Δεν μπόρεσε να αναφανεί και ήταν λάθος αυτό γιατί θα ήταν διαφορετικές οι εξελίξεις. Αλλά, ανάγεται σε εκτιμήσεις πολιτικοδιπλωματικές που δεν έχουν σχέση με το παρόν.

Γ: ποτιζόμαστε
Διαγράφονται πέντε λέξεις και προστίθεται: βρεθήκαμε κατηγορούμενοι [μας πέρασαν]

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Πάντως δεν είναι παραδεκτά αυτά που είπατε κύριε μάρτυς, θέλω να δηλώσω ότι δεν υπήρχε....

ΜΑΡΤΥΣ: Η άποψή μου είναι, κύριε βουλευτά η οποία στηρίζεται επάνω σε γεγονότα, πράγματα και καταστάσεις.

Γ: πρόσωπα,

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Εν πάση περιπτώσει εκείνο που θέλω να δηλώσω είναι ότι είναι απαράδεκτη η τοποθέτησή σας ότι δεν υπήρχε δυνατότητα να βάλουν υποψηφιότητα. Εν πάση περιπτώσει δεν επιμένω.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Γιατί είναι απαράδεκτη κύριε συνάδελφε.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ : Σας παρακαλώ, είναι η άποψή μου. Μα δεν μπο-

3/3ΓΡ ΒΠ 117 22.1.87

ρούσαν να βάλουν υποψηφιότητα; Τι είναι αυτά τα πράγματα, αυτά είναι πρωτοφανή.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Σας παρακαλώ, κύριοι συνάδελφοι, υπάρχει μια διαδικασία η οποία ακολουθείται. Δίνει μια απάντηση ο κύριος μάρτυρας. Ο κύριος Κάππος κάνει κάποιο σχόλιο επάνω στην απάντηση. Αυτή είναι η άποψή του. Το κλείνουμε εκεί. Γιατί να δώσουμε έκταση.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ήθελα να πω ότι ο μάρτυς δεν πρέπει να κάνει σχόλια περί του εάν είναι ή δεν είναι καλή η ερώτηση. Αυτό είναι σχόλιο του μάρτυρος.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Εκείνη είναι μια διαδικασία που θα επιλέξουμε εάν θα διακόπτουμε το μάρτυρα ή όχι.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ούτε ο ερωτών πρέπει να κάνει σχόλια.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Παρακαλώ κύριε Κάππο συνεχίστε.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Όλοι έχουμε το δικαίωμα κύριε συνάδελφε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Σας παρακαλώ συνεχίστε κύριε Κάππο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Εκεί έγιναν απόπειρες στην Κύπρο κατ'επανάληψη κατά του Μακαρίου. Μήπως εσείς σχηματίσατε αντίληψη ποιός οργάνωνε

4/3ΓΡ ΒΠ 118 22.1. 87

αυτές τις απόπειρες ;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, έγιναν πραγματικά απόπειρες κατά της ζωής του Μακαρίου και ήταν μια περίπτωση απέναντι στην οποία στάθηκα ιδιαιτέρως οξύς στην αντίδρασή μου. Αυτές δεν ήταν οργανωμένες από την πλευρά του στρατηγού Γρίβα και κακώς αποδίδονται. Δεν ήταν ο Γρίβας ο άνθρωπος, ο οποίος σκόπευε στην θανάτωση του Μακαρίου. Δεν επέβλεπε μάλιστα και σε πολιτικά πόστα. Αυτό είναι πλήρως εξακριβωμένο από την πλευρά τη δική μου, δεν είχα άλλωστε και τη διάθεση να υπηρετήσω εγώ την άνοδο του Γρίβα με τη πτώση του Μακαρίου κάτω στην Κύπρο. Δεν ήταν μέσα στους σκοπούς μου.

Έγιναν, διότι υπήρχε τέτοιο απόθεμα, τέτοια αποθήκευση μίσους κατά του προσώπου, ώστε με την δημιουργία της ΕΟΚΑ Β' εδίδοντο κάποιες παράλληλες ευκαιρίες οργανώσεως αυτών των αποπειρών. Μια περίπτωση η οποία με ανησύχησε ιδιαίτερα και μάλιστα έκανα συνεχώς το σταυρό μου μήπως και πετύχει καμία, γιατί πίστευα πραγματικά ότι η απουσία του Μακαρίου από τη ζωή, εκτός του ότι θα λέρωνε την Ελλάδα ιστορικά,

3Ν

(3 ΓΡ.)

1/3Ν. (Ε.Σ.) 22.1.987

119

θα δημιουργούσε και μία κατάσταση, σαν αυτή που δημιουργήθηκε αργότερα, όταν εξεδηλώθη το πραξικόπημα. Βέβαια ο καθένας έλεγε "να τον φάμε", κι'αυτό το έχουμε ζήσει πάρα πολλές φορές στη ζωή μας. Βέβαια δεν θεωρώ απίθανο να παρεισέφρυσε κάποιος άλλος και νάλεγε "φάτε τον", αφού και ο Γρίβας το θέλει. ~~Το θεωρώ απίθανο~~. Εγώ αυτό που έχω να δηλώσω μετ'επιτάσεως, ως προς την αλήθεια των πραγμάτων, είναι ότι όσες φορές έγιναν, βρεθήκαμε αιφνιδιασμένοι. 'Ομως, δεν ήταν καμμία οργανωμένη κατάσταση. 'Ηταν ανωμαλία.

Γ: Διαγράφονται τρεις λέξεις.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Λέτε ότι ήταν αυθόρμητα;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυθόρμητα και οργανωμένα μεταξύ προσώπων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΚΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: 'Εχουμε δουλέψει στα ίδια και ξέρουμε πως γίνονται αυτά τα πράγματα. Είναι δυνατόν χωρίς υποδομή, χωρίς βάθος και χωρίς μηχανισμούς, να κάνει οποιαδήποτε απόπειρα; Εδώ μία προκήρυξη ρίχναμε κατά της δικτατορίας και μας πιάνανε.

ΜΑΡΤΥΣ: Συμφωνώ μαζί σας, κύριε Βουλευτά, γι'αυτό δεν είχαν και αποτέλεσμα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Αποκλείετε να τις οργάνωνε η Ιντελιτζες Σέρβις;

ΜΑΡΤΥΣ: Θέλετε να καταλήξετε εκεί, κύριε Βουλευτά;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Να μην επεκταθούμε σ'αυτό κύριοι.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν είμαι συνήγορος της Ιντέλιτζες Σέρβις και σας το δηλώνω.'Ομως, πρέπει να έχω στοιχεία στα χέρια μου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Για τις κλοπές όπλων που έγιναν εκεί, ξέρετε τίποτε;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Εγιναν και είναι μία απ'τις περιπτώσεις που αντέδρασα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Η ΕΟΚΑ Β'τά έπαιρνε;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως, η ΕΟΚΑ Β' τα έπαιρνε.

Μόνο μία επεξήγηση θέλω να κάνω εδώ. Υπήρξε και η άποψη ότι τα έδινε η χούντα στην ΕΟΚΑ Β'. Υπήρξαν περιπτώσεις που αποστρατεύθηκαν επί χούντας αξιωματικοί, των οποίων εκλάπησαν εκ μέρους της ΕΟΚΑ Β' όπλα. Είναι σημεία, στα οποία θα πρέπει να δώσουμε σημασία, γιατί υπήρξαν άνθρωποι που ανήκαν στην ΕΟΚΑ Β', υπηρετούσαν μέσα στο Στρατό και θεωρούσαν προσφορά υπηρεσίας το να δώσουν ένα πιστόλι στην ΕΟΚΑ Β', γιατί δεν είχε. Παρουσίασαν σαν πάνοπλη την ΕΟΚΑ Β', ενώ δεν είχε παρά μερικά μαρτίνια και κάποια όπλα, τα οποία έκλεβε από δώ κι'από κεί. Μάλιστα, γινόμασταν ανεκτικοί, σ'αυτού του είδους το πράγμα, όταν δεν μπορούσαμε να το αναστείλουμε.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Θέλω τώρα να μου σχολιάσετε το παρακάτω απόσπασμα από την επιστολή Μακαρίου προς Γκιζίκη.

3/3Ν. (Ε.Σ.) 121 22.1.1987

" Εκ του Εθνικού Κέντρου απεστέλλοντο αφθόνως χρήματα για τη συντήρηση της Οργανώσεως. Εδίνοντο εντολές για την αρχηγία, μετά το θάνατο του Γρίβα και την ανάκληση του μετ'αυτού ελθόντος εις Κύπρο ταγματάρχου Καρούσου και γενικώς εξ Αθηνών κατευθύνοντο τα πάντα.Η γνησιότης αυτών των εγγράφων δεν είναι δυνατό να τεθεί εν αμφιβόλω, γιατί και τα δακτυλογραφημένα εξ αυτών, έχουν διορθώσεις δια χειρός γενομένας και γνωστός είναι ο γραφικός χαρακτήρας του γράψαντος. Ενδεικτικώς επισυνάπτω ένα τοιούτο έγγραφο."

Ξέρετε ποιός ήταν αυτός που είχε γράψει αυτά τα πράγματα;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Βουλευτά, θέλω να το καταλάβω καλλίτερα και σας παρακαλώ με επεξηγήσεις.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Λέει ότι εστέλλοντο χρήματα για τη συντήρηση της Οργάνωσης. Λέει για σας, ότι μετά το θάνατο του Γρίβα είχατε εντολή από τη χούντα να αναλάβετε την αρχηγία και ότι με εντολή της χούντας έγινε η ανάκληση.

ΜΑΡΤΥΣ: Δε λέει ότι πήρα εντολή από τη χούντα ν'αναλάβω την αρχηγία. Λέει ότι ανεκλήθην.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Εγώ δεν θέλω να σχολιάσω αυτά. Λέει ότι στο δακτυλογραφημένο κείμενο υπήρχε ο γραφικός χαρακτήρας, αναγνώριζαν τίνος είναι και μάλιστα το επισήναψε στον Γκιζίκη. Το έχετε υπόψη σας

4/3Ν. (Ε.Σ.) 122 22.1.1987

αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι. Διάβασα ότι κάποιο γράμμα είχε σταλεί από την πλευρά του Παπαδοπούλου προς την εδώ χούντα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Τον κύπριο Παπαδόπουλο, εννοείτε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναί. 'Ακουσα από κάποιες πλευρές, πληροφορίες που έλεγαν ότι αυτό το γράμμα δεν θα έφθανε ποτέ στον Ιωαννίδη, γιατί το έπαιρνε κάποιος που έλεγε ότι θα το πάει στον Ιωαννίδη και σταματούσε εκεί πέρα. 'Ηταν οι επί μέρους καταστάσεις που δημιουργούσαν τα στεγανά.

(3ΕΖ.)

(Ν.)

1/3 Ε.Ζ. Β.Ζ. 22-1-87 123

Δεν αποκλείω λοιπόν να ήταν και το δεύτερο. Το ότι πίστευαν και μεταξύ αυτών και το πρόσωπο τούτο εδώ, το οποίο άς σημειωθεί ότι είχε συλληφθεί και είχε βασανιστεί από την χούντα ένα κάποιο παλαιότερο διάστημα, ότι θα απηλλάσσετο από το βραχνά που είχε δημιουργήσει η κατάσταση σε βάρος του κάτω στη Κύπρο με τη συνδρομή της χούντας, αυτό είναι βέβαιο. Δεν αποκρύπτεται .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Σύμφωνοι.

Θέλω να προχωρήσω σε μία άλλη ερώτηση: Αφού διαφωνήσατε με τον Γρίβα, πώς παραμείνατε εκεί και σε ποιά υποδομή και οργάνωση στηριχθήκατε για να παραμείνετε; Διότι είναι γνωστό ότι δεν μπορείτε μόνος σας να παραμείνετε και εφόσον διαφωνήσατε. Δεν είχατε υποδομή, μηχανισμό για να μείνετε.

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε βουλευτά, συναρτάται και με τις αρχές και τα δεδομένα του χαρακτήρος του καθενός. Σε ένα καράβι μπήκα. Ούτε άλματα να κάνω μπορούσα σε ένα δεύτερο καράβι όταν έπλεε αυτό, ούτε ήταν του χαρακτήρος μου. Πο- ντάρισα και έχασα, ή ποντάρισα και κέρδισα. Αλλά το να εγκαταλείπω τον αρχηγό μου ~~ή να φεύγω να φτιάχνω κάποιους άλλους αρχηγούς κλπ.~~, δεν ήταν ίδιον του χαρακτήρος μου και το δήλωσα και στο Γρίβα: Δεν συμμετέχω, απο- μακρύνομαι, είμαι στη διάθεσή σου, ποτέ όμως δεν θα σε εγκαταλείψω.

Γ: Διαγράφονται επτά λέξεις

2/3 Ε.Ζ. Β.Ζ. 22-1-87 124

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Μάλιστα. Τώρα είπατε για ένα αεροπλάνο που σας παρακολουθούσε όταν φύγατε. Εμείς εδώ από τις ανακρίσεις που έχουμε κάνει-έχουν περάσει δεκάδες μάρτυρες-ξέρουμε ότι η Κυπριακή Κυβέρνηση δεν είχε αεροπορία. Είχε;

ΜΑΡΤΥΣ. Είχε ένα απ'αυτά τα μικρά.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Αναγνωριστικό; Αποκλείεται δηλαδή από τις Εγγλέζικές βάσεις να είχε απογειωθεί.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν θα τα απέκλεια εάν δεν μου το επιβεβαίωνε ο αρχηγός της ΚΥΠ την περίοδο εκείνη.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Κύριε Πρόεδρε, τελείωσα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Κύριε μάρτυς, ένα ποσοστό δεν δώσατε στην επιτροπή. Η στελέχωση της ΕΟΚΑ-Β σε δυναμικό ανδρών, τί ποσοστό είχε Ελλαδίτες, τί ποσοστό είχε Κυπρίους;

ΜΑΡΤΥΣ. Μα, δεν είχε Ελλαδίτες, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). 'Ολοι ήταν Κύπριοι.

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Δεν κατάλαβα εγώ - σας κάνω την ερώτηση αυτή- με ποιά λογική εσείς, ο Γρίβας, ο οποιοσδήποτε Έλληνας εκεί κάτω, τί ήσασταν εσείς στην Κυπριακή Δημοκρατία; Εγγυητές κάποιας νομι-

3/3 Ε.Ζ. Β.Ζ. 22-1-87

125

μότητας, κάποιας άλλης τάξης; Πώς δηλαδή ήσασταν μπλεγμένοι εκεί και επιδιώκατε κάτι; Πώς νομιμοποιηθήκατε να αναμιχθείτε σ'αυτό, να εκφράσετε την αγανάκτηση κατά του νόμιμου ηγέτη; Δεν υπήρχαν κόμματα; Δεν μπορούσαν αυτοί οι άνθρωποι να εκφραστούν δημοκρατικά; Εσείς τί ρόλο παίζατε; Με ποιά λογική αναμιχθήκατε και κάνατε ό,τι κάνατε εκεί κάτω;

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Πρόεδρε, δεν υπήρξε κατ'αρχήν ο ισχυρισμός της νομιμοποιήσεως της ΕΟΚΑ-Β από την πλευρά την δική μου. Αυτό θα ήταν παράλογο. Αλλά πιθανώς να μην παρακολουθήσατε στο αρχικό στάδιο την αφήγησή μου, η οποία έδειχνε καθαρά πώς ακριβώς τα πράγματα έφθασαν σ'αυτού του είδους την εμπλοκή. Ο Γρίβας κατέβηκε κάτω τον ~~Ιούλιο~~ Αύγουστο 1971, κύριε Πρόεδρε, με διπλό σκοπό: Να ευοδώσει εκείνο το οποίο είχε καθήσει μέσα στη ψυχή του από το ξεκίνημα ενός αγώνα για την ένωση της ιδιαιτέρας πατρίδας του με την Ελλάδα, και να συνδράμει δια της συμμετοχής του σε κάποια προσπάθεια πτώσεως της δικτατορίας στην Ελλάδα. Ο Γρίβας ήταν στρατιωτικό πρόσωπο, κύριε Πρόεδρε, και εδώ θα πρέπει να δοθεί κάποια σημασία. Δεν είχε λοιπόν ούτε τις δυνατότητες, αλλά ούτε και τις προαλοιφές κάποιων ελιγμών του μέσα σε πολιτικοδιπλωματικές περιοχές, ώστε να δημιουργήσει μία διαφορετική κατάσταση κάτω. Είπα λοιπόν ότι ξεκίνησε μ'αυτά τα δεδομένα από δώ πέρα, αφού δημιούργησε εδώ μία αποτυχούσα κατάσταση. Πήγε κάτω. Κάτω είδε

ένα κύμα να ξεσηκώνεται που δημιούργησε πιθανώς, για μένα, κάποιες διαφορετικές εντυπώσεις. Αυτό το κύμα ανησύχησε την Μακαριακή πλευρά και δημιούργησε τις αντιθέσεις. Από κει και πέρα δεν τίθεται θέμα νομιμοποιήσεως. Τίθεται θέμα είτε καλών χειρισμών, είτε συγκρούσεως. Συνέβη το δεύτερο, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος). Μα, δεν εγκαταστήσατε ένα παρακράτος εκεί κάτω εσείς; Διότι ήσασταν η υποδοχή όλων των δυσαρεστημένων και όλων εκείνων των Κυπρίων που είχαν προσωπικά ή με τον Μακάριο ή με το περιβάλλον ή οτιδήποτε άλλο. Πώς δηλαδή εσείς βγάλατε αντάρτικες ομάδες στο βουνό με όπλα ενάντια στην νόμιμη κυβέρνηση;

Δ.

(ΕΖ)

1/3 Δ. Α.Μ. 22-1-1987

127

Αυτοί που ήταν αντίθετοι από τον Μακάριο, που τους είπατε 35% ή 40% ή 50%, δεν είχαν τρόπο να εκφρασθούν δημοκρατικά, να βγάλουν τον αρχηγό τους, εάν ήταν ο Γρίβας, ή κάποιος άλλος και να διεκδικήσουν την εξουσία; Τί ήταν εκείνο το πράγμα που εσείς πλεχτήκατε στηνπαρανομία; Φαίνεσθε ένας συγκροτημένος άνθρωπος. Αφήνω τον Γρίβα. Εσείς μετά; Διότι φθάσατε στο σημείο να υποθάλπετε οποιοδήποτε ήταν αντίθετος με τον εκλεγμένο πρόεδρο του 95%. Δεν καταλαβαίνατε ότι αυτό θα οδηγήσει σε αδιέξοδο και σε καταστροφή; Δεν το αντεληφθήκατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Πρόεδρε, χωρίς να θέλω να αποσείσω ευθύνες κατά του προσώπου μου, όταν εδημιουργήθησαν αυτά τα πράγματα είχα πλήρως διαφωνήσει. Είναι μία ιστορική θέση, που υπέχει ιστορική σημασία για μένα. Αλλά εννοείτε ότι τους βγάλαμε στο βουνό ....

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Εσείς το είπατε.

ΜΑΡΤΥΣ: Είπα για τους ανθρώπους του βουνού. Δεν είπα ότι τους βγάλαμε στο βουνό. Τότε βεβαίως το πράγμα εμπεριέχει το σημείο της σοβαρής αμαρτίας. Εμπεριέχει το στοιχείο της προδοσίας, αν θέλετε. Δεν τους βγάλαμε στο βουνό, κύριε Πρόεδρε. Κυνηγημένοι βγήκαν στο βουνό.

2/3 Λ. Α.Μ. 128 22-1-1987

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Πότε;

ΜΑΡΤΥΣ: Σε μιά περίοδο που αισθάνοντο, γιατί εδώ έγκειται, κάποια αδυναμία, η οποία συνιστά την ΕΟΚΑ Β'. Την περίοδο που αισθάνεται κάποια δύναμη πίσω από την πλάτη της και αυτή ήταν η παρουσία του αρχηγού κάτω.

Όταν βγήκαν στο βουνό ....

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Αυτό είναι το ζητούμενο.

ΜΑΡΤΥΣ: Όταν βγήκαν στο βουνό δεν φαντάζομαι να εννοείτε ότι ο Γρίβας, ή οποιοδήποτε άλλος, θα τους έπαιρνε από το αυτί να τους δώσει στο Μακάριο. Δεν θα μπορούσε να συμβεί αυτό. Πλέον το πράγμα πήρε μία αλυσιδωτή αντίδραση, η οποία δημιούργησε κάποιες καταστάσεις, ενέπλεξε κάποια πρόσωπα, από τα οποία δεν θα μπορούσαν να απαγκιστρωθούν. Και γιατί δεν το παίρνουμε διαφορετικά;

Έγινε η συνάντηση του Μακαρίου με τον Γρίβα. Ο Μακάριος, πανέξυπνος άνθρωπος, είχε αντιληφθεί τα πράγματα και τις περίπου εκβάσεις τους. Θα έπρεπε να είχε σταματήσει αμέσως τότε το πράγμα. Εκεί οφείλεται η αστοχία και η αιτία που επεσώρευσε τόσα κακά ως προς το εσωτερικό της Κύπρου. Και δεν εννοώ το πραξικόπημα.....

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Τελειώνω, δεν θα σας απασχολήσω.

3/3 Α. Α:Μ. 129 22-1-1987

Εάν δεν υπήρχε ο Γρίβας και εσείς, μπορούσε κάποιος να πάρει κάποιο τουφέκι, είτε κλεμένο, είτε παραδομένο, για να βγεί στο βουνό, ενάντια σε μιά κατάσταση, η οποία δεν τον κυνηγούσε; Ήταν υπόδικοι; Τι βγήκαν στο Τρόοδος; Να πολεμήσουν ποιόν; Εάν δεν υπήρχατε εσείς, που είσαστε η ηγεσία, σε ποιόν θα στηρίζονταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Πουθενά και δεν θα έβγαινε κανένας. Βεβαίως. Βγαίνει από μόνο του το πράγμα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ευχαριστώ.

Ο Κύριος Περράκης έχει τον λόγο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Καλύφθηκα και ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ο κύριος Δαμιανίδης έχει τον λόγο.

4/3 Α. Α.Μ. 22-1-1987
130

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Και εγώ καλύφθηκα σε ένα μεγάλο μέρος, από αυτά που ρωτήσατε. Αλλά θά ήθελα συμπληρωματικά να ρωτήσω τον κύριο μάρτυρα, αυτοί που διώκονταν, οι Κύπριοι, για ποιούς συγκεκριμένους λόγους, δεν το έχω καταλάβει, δηλαδή δεν τους διόριζαν σε θέσεις και πεινούσαν οι άνθρωποι; Τι συνέβαινε; Όσοι ήθελαν να γίνουν δημόσιοι υπάλληλοι. Αυτοί που ήταν αγρότες, ή εργάτες, ή σε κάποια βιομηχανία δεν νομίζω....

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, κύριε βουλευτά. Η Κύπρος και ο Κυπριακός Λαός πέρασαν από κάποιες διαδικασίες, των οποίων τα ειδικά χαρακτηριστικά, εάν δεν τα έχουμε σπουδάσει δεν θα μας διευκολύνουν να βγάλουμε τα ορθά συμπεράσματά μας.

Η περίοδος του 1955-59 ήταν μία ηρωϊκή περίοδος δια την Κύπρο και τον Κυπριακό Λαό, με κάποια στοιχεία, των οποίων τη σοβαρότητα, δεν μπορούμε να συλλάβουμε, απόντες όντες και από τόσο μακρυά ευρισκόμενοι. Όλος αυτός ο κόσμος ξεκίνησε με την λαχτάρα της ενώσεως. Έτσι είχε τεθεί ο σκοπός. Δεν εξετάζουμε πώς τα πράγματα έφτασαν στην ανεξαρτησία του 1959, στην ανάρηση του Μακαρίου στην Προεδρία το 1960, στην ανάληψη της διακυβερνήσεως κλπ. Τι συνέβη όμως, όπως εγώ διεπίστωσα;

(Στο σημείο αυτό την προεδρική έδρα καταλαμβάνει ο Πρόεδρος της Επιτροπής κύριος Χρίστος Μπασαγιάννης).

(Ο)

(Δ) 1/3 Ο (Θ.Σ.) 22-1-87

131

Υπήρξε ο κόσμος, ο οποίος έλαβε αμέσως επαφή με την αντίληψη ότι εδώ φτιάξαμε ένα Κράτος , φτιάχνουμε ένα μηχανισμό . Και αυτός ο κόσμος διαιρείτο σε δύο μεγάλες ομάδες . Η μία ομάδα ήταν , "ευκαιρία να φτιάξουμε και τους εαυτούς μας". Η άλλη ομάδα ήταν , "να οργανώσουμε ένα Κράτος και βλέπουμε για τα υπολοιπα" . Υπήρξε και μια ~~άλλη~~ τρίτη πολυπληθής ομάδα ανθρώπων που ανήκαν κυρίως στον αγωνιστικό κόσμο και οι οποίοι θεωρούσαν ότι η απόληξη του 1960 δεν ήταν εκείνη η οποία εξυπηρετούσε το σκοπό. Επέμενε λοιπόν στην ένωση και διατύπωνε την άποψή της για την ένωση. Στο αρχικό στάδιο της διακυβερνήσεως της Κύπρου από το Μακάριο εγίνοντο κάποια λάθη, είτε διότι ~~εξ αντιγράφου με την Ελλάδα~~ εφηρμόζοντο κάποιες διαδικασίες και μάλιστα ατυχείς διαδικασίες, είτε διότι ο ίδιος σαν ηγέτης ή το περιβάλλον του, έκρινε ότι θα έπρεπε να σκεπαστούν ~~αυτά~~ τα πράγματα . Ο τρόπος με τον οποίο εγένετο η προσπάθεια να αποσιωποιηθούν αυτά τα πράγματα ήταν εξαιρετικά επιθετικός . Γιατί , η περίοδος του 1955-1959 είχε βγάλει ανταρτοπρόσωπα και τα είχε περασμένα από κάποιες διαδικασίες οι οποίες ήταν εξαιρετικά ωμές . Παρατηρήθηκε λοιπόν το φαινόμενο δύο ανθρώπων, οι οποίοι εμφανώς διατύπωσαν την διαφωνία τους με την πολιτική Μακαρίου, που εξετελέσθησαν μεταξύ Λευκωσίας και Λεμεσού εν πλήρη ημέρα αποδεδηλωμένα, ήδη φανερά και γνωστά πρόσωπα του Μακαριακού κατεστημένου . Αυτά τα πράγματα

είναι αλήθειες και δεν μπορεί ούτε να αποκρυβούν , ούτε να αποσιωποιηθούν .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ . Σε ποιούς αναφέρεσθε ;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Ονόματα μπορείτε να μας πείτε ;

ΜΑΡΤΥΣ . Τα ονόματα των νεκρών δεν τα θυμάμαι . Πάντως αναφέρονται εδώ στο φάκελλο που σας παραδίδω

Προστίθενται πέντε λέξεις "στον φάκελλο που σας παραδίδω"

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ . Επειδή είναι γνωστή η ιστορία .

ΜΑΡΤΥΣ . Μα δεν είναι η μοναδική ιστορία . Και δεν μπορώ να πω εγώ ότι τα διέταξε ο Μακάριος αυτά τα πράγματα .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ . Είπατε κύριε μάρτυς ότι υπήρχαν κάποιοι που θέλαν να βολέψουν τους εαυτούς τους οι ΟΦΑΣΙΣΤΑΣ που λέμε σήμερα .

ΜΑΡΤΥΣ . Όπως το αντιλαμβάνομαι εγώ .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ . Ήταν ακόμα οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ, οι οποίοι ζούσαν με το παράπονο ότι ενώ αγωνίστηκαν κ.λπ. και ήταν και κάποιοι οι οποίοι έβλέπαν σε μια άλλη ποιότητα τα πολιτικά ζητήματα της Χώρας

ΜΑΡΤΥΣ . Πολύ σωστά .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ . Η πρώτη κατηγορία που είπατε , αυτοί δηλαδή που ήθελαν να φτιάξουν τους εαυτούς τους ποιοί ήταν ; Ήταν οι άνθρωποι του Μακαρίου ;

ΜΑΡΤΥΣ . Όχι , ήταν από τον Κυπριακό λαό , μπορεί να ήταν και της

3/3 Ο (Θ.Σ.) 22-1-87

133

ενωτικής παρατάξεως .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ . Αυτά όμως τι σχέση έχουν με τον Μακάριο ;

Γ Διαγράφεται η λέξη και προστίθεται "αφορμές".

ΜΑΡΤΥΣ . Αυτά έδωσαν τις πρώτες [φορές] της ανησυχίας αρχικώς και της ανωμαλίας μεταγεννέστερα .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ . Θα κάνω έναν παραλληλισμό . Σήμερα εδώ κυβερνά το ΠΑΣΟΚ. Είναι ένα κόμμα το οποίο ξεκίνησε πριν από 5-6 χρόνια και κυβερνά . Είναι δυνατόν αυτή την νομιμότητα , αυτή την Κυβέρνηση να την αμφισβητήσουν τα άλλα κόμματα, είτε από την μια είτε από την άλλη και να πουν εμείς δεν πειθαρχούμε σ'αυτή την Κυβέρνηση, παίρνουμε τα όπλα και στρεφόμαστε ενάντια σ'αυτή την Κυβέρνηση ;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ . Δεν είναι το ίδιο πράγμα κύριε συνάδελφε .

ΜΑΡΤΥΣ . 'Οχι κύριε Βουλευτά δεν είναι δυνατόν, αλλά το 1945 στάθηκε δυνατόν .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ . Κύριε μάρτυς , σας παρακαλώ πολύ να ακούτε τις δικές μου ερωτήσεις . Οι κύριοι συνάδελφοι έχουν αντίθετες απόψεις και είναι δικαιωμά τους , αλλά καλά θα κάνουν να κάνουν υπομονή . Εγώ λέω το εξής . Υπήρχε μια νόμιμη Κυβέρνηση . Υπήρχε Σύνταμγα , υπήρχαν νόμοι. Αφού η συντρηπτική πλειοψηφία έβγαζε Πρόεδρο Δημοκρατίας το Μακάριο , αυτό δεν έπρεπε να γίνει σεβαστό από αυτούς τους λίγους που ένιωθαν πάντα αδικημένοι ; Μπορούσαν, μέσα στα νομικά

4/3 Ο (Θ.Σ.) 22-1-87

134

πλαίσια που υπήρχαν στη Χώρα να επιδιώκουν τους δικούς τους σκοπούς/ να βγάλουν έναν δικό τους Πρόεδρο Δημοκρατίας , να βγάλουν δική τους πλειοψηφία μέσα στην Κυπριακή Βουλή . Εάν το έκαναν αυτό , το Μακαριακό καθεστώς θα τους εδίωκε και θα τους ανάγκαζε να ανεβούν στα βουνά και στα λαγκάδια ; Εγώ αυτά δεν τα καταλαβαίνω .

(3σ)

(30)

1/3 σ (Γ.Π.) 22.1.87

ΜΑΡΤΥΣ :Είναι αναγκαίο, διότι τότε δεν θα διευκολυνθείτε στο πάρα πολύ βαρύ έργο σας.

Κύριε βουλευτά, να τονιστεί ότι αντίθετοι προς την κατάσταση εκείνη υπήρξαν δεδηλωμένες αγωνιστικές προσωπικότητες του Κυπριακού κόσμου οι οποίες πήραν θέση. Μιλάμε για μια νομιμότητα, η οποία κυρίως εστηρίζονταν σε ένα Σύνταγμα, το οποίο ο ίδιος ο Μακάριος προσπάθησε να διαφοροποιήσει για της καταγγελίας των 13 σημείων του κατά το 1963, αν δεν κάνω λάθος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ, 'Ηταν παράνομο αυτό που έκανε ο Μακάριος;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ομιλώ περί παρανομίας, κύριε βουλευτά, γιατί με σπρώχνετε προς τα εκεί; Ομιλώ περί διαπιστώσεως του ίδιου του Προέδρου της Κυπριακής Κυβερνήσεως, μια διαπίστωση. Και δεν πείθεται ο κόσμος αυτός. 'Ηλθες χθες, κύριε Πρόεδρε της Κυπριακής Κυβερνήσεως και υπέγραψες αυτό το πράγμα, το απεδέχθηκες. 'Ερχεσαι σήμερα το καταγγέλεις και δεν ενημερώνεις ούτε την ελληνική Κυβέρνηση. Αυτά δημιουργούν κάποιες αντιθέσεις οι οποίες προκαλούν μια συσσώρευση [οπαδών]

Γ. Διαγράφεται η λέξη και προστίθεται «αρνητικής ψυχολογίας».

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Στρατηγέ, επειδή περνάει και ο χρόνος, θα ήθελα να σας πω το εξής : Βάζω ζήτημα νομιμότητας και πειθαρχίας σ'αυτή την νομιμότητα. Το ένα είναι αυτό για μένα και πάνω σ'αυτό ήθελα την απαντησή σας. Εν πάση περιπτώσει εσείς προσπαθείτε να μεταφέρετε το

2/3 σ (Γ.Π.) 136 22.1.87

πολιτικό κλίμα που είχε διαμορφωθεί στη χώρα και για το οποίο δεν ξέρω ποιοί είναι οι υπεύθυνοι και διαμορφώθηκε έτσι όπως διαμορφώθηκε.

Σας ρωτάω το εξής: Όταν ιδρύθηκε η ΕΟΚΑ Β΄ στο καταστατικό της, στις αρχές, στους σκοπούς της ήταν να ενωθεί η Κύπρος με την Ελλάδα; Επειδή δεν το γνωρίζω, πληροφοριακά τελείως το ρωτάω.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν υπήρχε καταστατικό, ένας όρκος υπήρχε ο οποίος επισήμαινε αυτόν τον σκοπό της ενώσεως της Κύπρου με την Ελλάδα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Αυτόν τον σκοπό όμως τον είχε και ο Ιωαννίδης. Αυτό ήθελε και ο Ιωαννίδης, να ενωθεί η Κύπρος με την Ελλάδα.

ΜΑΡΤΥΣ: Πού το βρίσκεται το παράξενο, κύριε βουλευτά;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Δεν το βρίσκω. Και εγώ θα ήθελα την ένωση της Κύπρου, αλλά ξέρετε ποιό είναι το πρόβλημα το δικό μου; Εγώ το θέλω πολύ, τουλάχιστον όσο το ήθελε και ο Ιωαννίδης. Αλλά από εκεί και πέρα όμως όταν ένας ζητάει κάτι είναι υπεύθυνος άνθρωπος. Τον Ιωαννίδη δεν τον βάζω υπεύθυνο άνθρωπο τον βγάζω στην άκρη. Μιλάμε για την ΕΟΚΑ Β για να δούμε την υπευθυνότητα της ΕΟΚΑ Β΄. Εάν είναι υπεύθυνος άνθρωπος, πολιτικά τουλάχιστον ξέρει να ζυγίζει τα πράγματα. Είναι δυνατόν στην επιδίωξή του της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα με αυτούς

3/3 σ (Γ.Π.) 22.1.87

137

τους τρόπους τους γνωστούς όπως τους γνωρίζουμε, όπως έχουν γίνει δηλαδή , να αγνοεί τις συνθήκες της Ζυρίχης, ότι η Τουρκία και η Αγγλία είναι εγγυήτριες δυνάμεις;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι δεν πρέπει να αγνοεί τίποτε, κύριε βουλευτά. Είμαι κατακρ της, όπως και εσείς, αυτών των πραγμάτων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Επομένως η ΕΟΚΑ Β' τι το ήθηλε;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν υπάρχει επομένως, δεν το πιάνετε κύριε βουλευτά, παρακαλώ πολύ και να μου συγχωρεθεί η έκφραση αυτή, θα πρέπει να καταλάβετε ότι το ηφαίστειο ~~που είναι από κάτω ωραία είναι η επιφάνεια είναι και πολύ όμορφος ο κρατήρας αλλά από κάτω τι λάβα κρύβεται δεν το ξέρετε.~~ Και όταν έλθει η ώρα να εκραγεί τότε είναι που ~~φευγάτε για να μην μας κάψει~~

Γ. Διαγράφονται είκοσι τρεις λέξεις και προστίθενται "ανεξάρτητα με την επιφάνεια και τον κρατήρα του, κρύβει μέσα του καυτή λάβα"

Γ. Διαγράφονται έξ λέξεις και προστίθεται "καταπλακώνει"

Κύριε βουλευτά, σας έχω την αλληλογραφία εδώ και θα δείτε ότι θίγονται όλα αυτά τα θέματα με ιδιαιτέρα προσοχή.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Από αυτό, κύριε μάρτυς, θα δούμε μερικά πράγματα όπως τα αναφέρει η αλληλογραφία, αλλά εγώ σας λέω το εξής: Έχω να επιλέξω δύο πράγματα. Ή κάνω τον αγώνα εγώ η ΕΟΚΑ Β' της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα και έχω τον Τούρκο μετά και έρχεται και μου παίρνει το μισό νησί, με μαθηματική ακρίβεια αυτά, έπρεπε να το περιμένετε δηλαδή, έπρεπε να το περιμέει η ΕΟΚΑ Β' ή διαφορετικά πειθαρχώ και όπου τα βγάλει η νόμιμη κυβέρνηση της χώρας. Εγώ έτσι το αντιλα-

μβάνομαι.

ΜΑΡΤΥΣ;. Εγώ συντάσομαι με αυτό το πράγμα, αλλά γίνεται;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ;Και κάτι άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης); Παρακαλώ τελειώνετε.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να ρωτήσω τον κύριο μάρτυρα εάν γνωρίζει κάτι για την δολοφονία του Γεωργάτζη.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, είμαι εκείνος ο οποίος οργάνωσε την απόδραση από τις κυπριακές φυλακές των ανθρώπων οι οποίοι έκαναν την απόπειρα κατά του Μακαρίου στο ελικόπτερο. Εγώ ήμουν τότε εδώ πέρα σε απομόνωση μάλιστα. Είχα την περιέργεια. Ε, αυτούς τους ανθρώπους τους είχα δύο μέρες δίπλα μου και δεν έβγαλα τίποτα. Και ξέρετε γιατί; Όχι γιατί ήταν τόσο δυνατοί ώστε να κρύβουν αυτά που θέλουν μέσα τους, αλλά διότι υπήρχαν στεγανά. Δηλαδή ήταν εξαιρετικά μεθοδευμένο το πράγμα και η δραστηριότης αυτών των ανθρώπων εκάλυπτε ένα συγκεκριμένο χώρο.

(3Η)

(3σ) 139

1/ 3 Η ΜΠ 22- 1-1987

Από κει και πέρα δεν ξέραμε απολύτως τίποτα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Δηλαδή δεν είναι γνωστό, αν η δολοφονία του Γεωρκάτζη έγινε από ΕΟΚΑτζήδες ή από Ελλαδίτες αξιωματικούς;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι δεν είναι γνωστό. Και δεν βγήκε τίποτε, παρόλο ότι κυκλοφόρησε και σχετικό βιβλίο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Και μια τελευταία λέξη . Ο Σαμψών ήταν στην ΕΟΚΑ Β' τον καιρό που ήσαστε εσείς κάτω;

ΜΑΡΤΥΣ: Ποτέ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Παρακαλώ το λόγο τώρα να λάβει, ο κ. Παπαστεφανάκης, με τη θερμή παράκληση να είναι σύντομος.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Καρούσο, θέλω να μου πείτε αν γνωρίζετε τη δράση του στρατηγού Γρίβα κατά την κατοχή.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως. Από όσα μπόρεσα να μάθω αφηγηματικά από τρίτους ανθρώπους κατά καιρούς, όπως 'εμαθα και για τόσους άλλους ανθρώπους, για κάποιες άλλες καταστάσεις.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Να διακινδυνεύσω την ερώτηση, πώς την κρίνετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, υπάρχουν διγνωμίες γύρω ~~από αυτό~~

2/3 Η ΜΠ 22-1-1987 140

από αυτό το θέμα και μάλιστα εξαιρετικά ισχυρές.

Μια απόπειρα από την πλευρά τη δική μου, ύστερα από την παρέλευση τόσων ετών, να κάνω κρίση για μια συγκεκριμένη κατάσταση, χωρίς να έχω τον τόπο, το λόγο και τα στοιχεία να κάνω και μια κρίση μιας αντιθέτου προς αυτήν καταστάσεως, δεν θα με βγάλει ακριβή απέναντί σας.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Μας είπατε ότι κατέβηκε ο Γρίβας στην Κύπρο, αφού πρώτα είχατε κουβεντιάσει εδώ για το πώς θα ανετρέπετο η δικτατορία στη χώρα. Έτσι; Και πήγε στην Κύπρο μ'αυτό το στόχο.

ΜΑΡΤΥΣ: Συνυφαινόμενο και με τον άλλο.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Μάλιστα.

Διερωτώμαι τώρα εγώ ο αφελής, πώς θα ανέτρεπε τη δικτατορία ο Γρίβας από την Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως δεν ζει ο Γρίβας, να πει κάποια πρόσθετα πράγματα. Να υποθέσουμε κ. Βουλευτά, ότι είδε κάποιους ανθρώπους....

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Την λογική σας θέλω, κ. Καρούσο.

ΜΑΡΤΥΣ: Ο Γρίβας πήγε κάτω, διότι, ασφαλώς, πρέπει κατά τη λογική μου να είχε και τη σύμφωνο γνώμη κάποιων άλλων αντιδικτατορικών

3/3 Η ΜΠ 22-1-1987 141

προσώπων .

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Υπόθεση κάνετε. Δεν μου απαντήσατε, ή δεν θέλετε να μου απαντήσετε. Πάντως δεν επιμένω . Δηλαδή δεν μου δώσατε εξήγηση πώς θα ανέτρεπε τη Χούντα ο Γρίβας από την Κύπρο .

ΜΑΡΤΥΣ: Ανέφερα προηγουμένως προς την επιτροπή κ. βουλευτά, ότι έκανα το ερώτημα, πώς θα αντιμετωπίσει την κάθοδό του ο Μακάριος, του Γρίβα . ~~αυτό το ερώτημα~~ . Και βέβαια μου απήντησε, ότι ο Μακάριος θα γνωρίζει την κάθοδό μου.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Δεν μου απαντάτε . Δεν έχει σημασία. Δεν επιμένω.

Πάντως και σεις κατεβήκατε στην Κύπρο, όπως είπατε, για να βοηθήσετε αυτήν την προσπάθεια του Γρίβα, να ανατρέψει δηλαδή την δικτατορία.

ΜΑΡΤΥΣ: Να σας προβάλω σε κάτι κ. βουλευτά. Δεν ήταν μόνο αυτό.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Αλλά ;

ΜΑΡΤΥΣ: Αλλά και το γεγονός ότι δεν ήθελα να είμαι συνεχώς δεμένος από τη Χούντα εδώ πέρα. Και το γεγονός ότι συνέδραμαν πάρα πολλές ψυχολογίες...

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Μπορούσατε να πάτε οπουδήποτε αλλού.

4/3 Η ΜΠ 22-1-1987 142

ΜΑΡΤΥΣ: Πού, κ. βουλευτά;

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Αλλού .

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω. Εγώ ως στρατιώτης έπρεπε να έχω όπλο στα χέρια μου. Και από ό,τι ξέρω, όπλα δεν παίρναμε στην Ευρώπη.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Είπατε επίσης κ. Καρούσο, ότι ο Γρίβας δεν απέβλεπε σε πολιτικά πόστα. Επιμένετε σ'αυτό ;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως και επιμένω .

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Πέστε μου τότε, γιατί ήλθε εδώ στην Ελλάδα και κατέβηκε ως αρχηγός κόμματος στις εκλογές, αφού δεν απέβλεπε σε πολιτικά πόστα;

(3ν)

(3Η)
1/3 ν (Ε.Μ) 22.1.87

143

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν γνωρίζω για την περίοδο εκείνη, όμως μπορώ να το εξηγήσω. Ο Γρίβας ήλθε επάνω και επενδύθηκε με μία δόξα και με μία τιμή. Είναι πάρα πολύ φυσικό και αναμενόμενο εάν κάποιες σειρήνες κατ'επανάληψη τον παρέσυραν, πείθοντάς τον ότι θα μπορούσε να αναδειχθεί και σε μια πρώτης κατηγορίας πολιτική προσωπικότητα εδώ πέρα να υποχωρήσει. Είναι ανθρώπινο αυτό.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Διαφωνείτε εσείς με το ότι μπορεί να υπήρχαν και στην Κύπρο τέτοιες σειρήνες;

ΜΑΡΤΥΣ. Ναι, διαφωνώ. Δεν το διέκρινα με κανέναν τρόπο. 'Αλλωστε, ήταν δεδηλωμένη η κατοπινή θέση του. Και ήταν τόσο ισχυρός ο τραυματισμός του Γρίβα, απ'αυτήν την περίπτωση την οποία προαναφέρατε, ώστε δεν είχε ποτέ την διάθεση να ξαναπεράσει σ'αυτή την ακανθώδη και ναρκοθετημένη περιοχή.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Πήγατε στην Κύπρο, κύριε Καρούσο, και για να ανατρέψετε τη δικτατορία στην Ελλάδα. Μπορείτε να μου πείτε τί πράξεις κάνατε εκεί, ανατροπής της δικτατορίας;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι, δεν έκανα και ούτε μπορώ να υπερηφανευθώ για τέτοιο πράγμα. Δεν είχα την ευκαιρία.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Πήγατε γι'αυτό, αλλά δεν το κάνατε.

2/3 ν (Ε.Μ) 22.1.87 144

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως. Στάθηκα όμως αμετακίνητος στις θέσεις μου.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Αυτό δεν το αμφισβητώ.

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως, και συνεκ.ράτησα τα πράγματα από τη δική μου πλευρά. Δεν υπήρξαν οι καλές εκβάσεις, διότι μεσολάβησαν θάνατοι.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Η ΕΟΚΑ Β' εκινείτο μέσα στα πλαίσια της κυπριακής νομιμότητας ναι, ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ. Είναι η τέταρτη φορά που το ρωτάτε. Ποιός ομίλησε περί νομιμότητος της ΕΟΚΑ Β'; 'Αλλωστε, δεν θα υπήρχε θέμα. Είπα εγώ ότι, νομίμως η ΕΟΚΑ Β'εκινήθη; Για όνομα του Θεού, θα ήταν ισχυρισμός που δεν στέκει.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Πώς δεχθήκατε σεις, θανόντος του στρατηγού Γρίβα, να αναλάβετε την ηγεσία μιας οργάνωσης η οποία εκινείτο εκτός;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Επρεπε, κύριε Βουλευτά, να αρπάξω αμέσως την ευκαιρία, έστω κι αν δεν είχα τις δυνατότητες και τις προϋποθέσεις για να μπορέσω να οδηγήσω τα πράγματα σε μία εξομάλυνση. Διαφορετικά σημαίνει "ρίπτω τας ασπίδας".

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Εξομάλυνση;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως εξομάλυνση.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Λέει ή δεν λέει, κύριε Καρούσε, το κοινό μυαλό ότι υπαρχούσης νόμιμης κυβέρνησης εκείνος ο οποίος αντιτίθεται σ'αυτήν

3/3 ν (Ε.Μ) 22.1.87 145

δεν έχει το δικαίωμα να πιάνει τα όπλα και να στρέφεται ενάντιά της;

ΜΑΡΤΥΣ. Είχε, λοιπόν, προηγηθεί αυτή η κατάσταση και ήδη ήταν γινομένα τα πράγματα. Εγώ πώς θα έπρεπε να τα ξαναφέρω πάλι στην αρχή και να πω ότι λέει αυτό, δώστε τα όπλα σας, κατεβείτε κάτω, σκύψτε τα κεφάλια. Δεν θα μπορούσε να συμβεί αυτό. 'Αλλωστε και σε άλλες προηγούμενες καταστάσεις εδώ στον τόπο μας, τις οποίες εμείς οι παλαιότεροι τις έχουμε ζήσει, υπήρχαν νόμιμες κυβερνήσεις και υπήρχαν εξ αντιθέτου κάποιοι άνθρωποι οι οποίοι δεν συμφωνούσαν. Εθεωρούσαν εαυτούς αδικημένους, θεωρούσαν το νόμιμο αυτό καθεστώς μη δημοκρατικό και στέκονταν με τα όπλα στα χέρια πάνω σε κάποια βουνά.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Μπορείτε να μου πείτε ένα παράδειγμα τέτοιο;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως, κύριε Βουλευτά. Δεν περάσαμε από μία εσωτερική ανωμαλία στο μεταξύ 1945-1949 διάστημα;

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Ποιά ήταν τότε η νόμιμη κυβέρνηση και πώς την χαρακτηρίζετε νόμιμη;

ΜΑΡΤΥΣ. Διότι ήταν εκλεγμένη από τον ελληνικό λαό. 'Ετσι τουλάχιστον [σ'εμένα] υπέπεσε στην αντίληψη αφενός κι έτσι δε, δευτερευόντως, κυρίως [όμως] εδραιώθηκε ιστορικά στις [δικές μου] μνήμες.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Πάμε παρακάτω.

Ποιός ήταν ο ρόλος του Σαμψών κατά την περίοδο που εσείς ήσα-

4/3 ν (Ε.Μ) 22.1.87 146

σταν στην Κύπρο; Ομιλώ για εκείνη την περίοδο.

ΜΑΡΤΥΣ. Γιατί με απασχολείτε με τον Σαμψών, κύριε Βουλευτά;

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Σας παρακαλώ πάρα πολύ, είναι δικαίωμά μου.

ΜΑΡΤΥΣ. Ο Σαμψών δεν είχε καμμία σχέση με την ΕΟΚΑ Β'. Νομίζω μάλιστα αν είχατε υπόψη σας κάτι τελευταίες δηλώσεις που έκανε απ'το Παρίσι, εφρόντισα να τις προμηθευτώ, να μάθω, ότι το έχει ξεκαθαρίσει ο άνθρωπος το θέμα.

Γ. Προστίθεται η λέξη «Πρόεδρο»

Δεν βρίσκανε οι άνθρωποι Γ και την τελευταία στιγμή εκεί που έψαχναν του είπαν «είσαι κι εσύ, έλα επάνω», και τον βάλανε.

Πάντως επειδή είχα και μία γνώμη για το πρόσωπο του Σαμψών, διότι είχα κάποτε, πριν δημιουργηθεί η Εθνική Φρουρά, τμήματά του στα χέρια μου, δεν ήταν πρόσωπο της δικής μου εμπιστοσύνης. Και για να ελέγξω εάν και κατά πόσο συνέβαινε αντίθετα με τον Γρίβα, εγώ ήμουν εκείνος που έκανα την πρόταση στον Γρίβα-για να διαπιστώσω εάν και κατά πόσο τύχαινε ο Σαμψών της εμπιστοσύνης του- του είπα, «δέν βάζεις αυτόν στην οργάνωση; Μου απάντησε «ποτέ». Ποτέ δεν ήταν στην οργάνωση ο Σαμψών.

(3Ω)

1/3 ι Ω (Δ.Γ.) 22-1-87 147

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Μας είπατε ότι την περίοδο εκείνη υπήρχαν παράπονα απο τους Ελλαδίτες αξιωματικούς τους οποίους εάν θυμάμαι καλά είχε κολλήσει στον τοίχο η κυβέρνηση Μακαρίου, ο δε λαός απο κάτω σχεδον σύμπας εβόα ότι οι 'Ελληνες αξιωματικοί πήγαιναν στην Κύπρο είτε για να εισπράττουν διπλό μισθό, είτε για να παίρνουν οικοσκευές και αυτοκίνητα κ.λ.π. Θα ήθελα να μου πείτε ποιά ήταν η στάση των Ελλήνων αξιωματικών απέναντι στην κυβέρνηση Μακαρίου. 'Ελεγαν π.χ. ότι, ναι, αυτος είναι ο νόμιμος εκπρόσωπος της Κυπριακής Δημοκρατίας, έλεγαν ότι, ναι, στηρίζουμε τον Μακάριο ή μήπως έλεγαν κάποια άλλα πράγματα αντίθετα απ'αυτά;

ΜΑΡΤΥΣ: Μιλάμε για το τελευταίο στάδιο κατά το οποίο η κατάσταση ήταν ωριμασμένη. Δεν νομίζω ότι ήταν φιλική η στάση των Ελλήνων αξιωματικών απέναντι του Μακαρίου. Και βεβαίως αυτό ήταν απότοκο όλων των κατά καιρούς προηγηθέντων επι πολύ μακρό χρονικό διάστημα. Οι 'Ελληνες αξιωματικοί ήταν οι άνθρωποι οι οποίοι είχαν μπροστά τους όλους τους αγώνες οι οποίοι εγένοντο απο το 1963 μέχρι και το 1974 που βρέθηκαν εκεί. Είχαν ορισμένα ισχυρά ερωτήματα μέσα τους άν και κατά πόσο τους καρδιοδευαν, άν και κατά πόσο ο τεθείς σκοπός αποτελούσε ή όχι μέρος της αποστολής τους και της διαθέσεως προσφοράς προς την πατρίδα τους.

2/3 Ω (Δ.Γ.) 22-1-87 148

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Ο τεθείς σκοπός ποιός ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο τεθείς σκοπός ήταν η ένωση . Γιατί εγώ πήγα το 1964 κάτω. Ετσι μου έλεγαν, έτσι άκουγα απο τους Προέδρους της Ελληνικής κυβερνήσεως , έτσι άκουγα απο τουςβουλευτάς, έτσι άκουγα απο τους πολιτικούς εκπροσώπους κάτω , έτσι μου έλεγαν οι στρατιωτικοί προϊστάμενοί μου.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Καρούσε, εξηγήστε μας διότι ειλικρινά θέλω να καταλάβω ορισμένα πράγματα. Πήγαν οι Ελληνες αξιωματικοί στην Κύπρο για να συνδράμουν την προσπάθεια της ένωσης ; Ήξεραν και ξέρατε ή δεν ξέρατε ποιά είναι η πολιτική Μακαρίου πάνω στο συγκεκριμένο θέμα;

ΜΑΡΤΥΣ: Τότε γιατί οι Ελληνικές κυβερνήσεις τους έστελναν κάτω;

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Εγώ σας ρώτησα, εσείς θα μου απαντήσετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι εύλογο ερώτημα το οποίο αντιπροκαλείτε κύριε βουλευτά. Ευχαρίστως να σας απαντήσω. Εγώ απο κανένα προϊστάμενό μου δεν πήρα την εντολή να πάω κάτω να συνδράμω την εμπέδωση της δημοκρατίας της Κύπρου για την μακροζωΐα της . Τουναντίον απο την εδώ πλευρά είχα ανέκαθεν τις διαβεβαιώσεις ότι το πράγμα πηγαίνει προς την ένωση.Υπάρχουν δε δηλώσεις επιφανών πολιτικών ανθρώπων της εποχής εκείνης , όπως ήταν του Γέρο -Παπανδρέου, όπως ήταν και του νυν Πρωθυπουργού μας και άλλων

3/3 Ω (Δ.Γ.) 22-1-87 149

ότι η ένωση έρχεται. Και μάλιστα μέσα εδώ θα βρείτε πότε και πού εγένεντο οι δηλώσεις αυτές με ακριβή ημερομηνία , και πού δημοσιεύθηκαν . Τώρα πώς σας προκαλείτε εσάς το ερώτημα; Έρχεσθε ξένος προς τα πράγματα;

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Θα μου επιτρέψετε πάρα πολύ, επειδή κάποτε κάποτε παρουσιάζεσθε προκλητικός , να σας πω ότι το εάν είμαι ξένος ή ειδικός είναι δικος μου λογαριασμός, κύριε Καρούσο. Εγώ ερωτώ και όχι εσείς. Εν πάση περιπτώσει όμως εσείς που δεν είσθε ξένος αλλά ειδικός πείτε μας απο πότε άλλαξε η πολιτική στην Κύπρο σχετικά με την ένωση ή με την αυτοδιάθεση.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν άλλαξε ποτέ, κύριε βουλευτά. Απλώς σε μας δεν φρόντισαν οι επαΐοντες να μας δώσουν να το καταλάβουμε.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Επίσημα δια στόματος Μακαρίου δεν άλλαξε ποτέ ;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως άλλαξε , κύριε βουλευτά.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Πότε άλλαξε, θυμάσθε;

ΜΑΡΤΥΣ: Μετά τα επεισόδια του '63 -'64 .

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Και τι έλεγε αυτή η αλλαγή της πολιτικής;

ΜΑΡΤΥΣ: Επισήμως μεν ως έκφραση πολιτικοδιπλωματική ήταν υπέρ της μακροζωΐας της Κυπριακής Δημοκρατίας ως ανεξαρτήτου κράτους, ανεπισήμως δε απο

4/3 Ω (Δ.Γ.) 22-1-87 150

των αμβώνων και των εξωστών υπέρ της ενώσεως. Γιατί υπάρχει αυτή η σύγχυση, η οποία θα πρέπει οπωσδήποτε να είναι γνωστή πριν βγάλετε τα συμπεράσματά σας.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Και ο Ελλην αξιωματικος ώφειλε να ακούει την πολιτική την επίσημη ή την ανεπίσημη;

ΜΑΡΤΥΣ: Ωφειλε να ακούει την πολιτική την επίσημη. Η ανεπίσημη πούθε προήρχετο, κύριε βουλευτά;

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Αυτό δεν το ξέρω εγώ, το ξέρετε εσείς, που ξέρετε σχετικά και με πολλα πράγματα ανεπίσημα.

ΜΑΡΤΥΣ: Πάντως όμως, κύριε βουλευτά, ουχί εμπεπλεγμένος σε συνωμοσίες. Το ξέρω ως πορευθείς Έλλην αξιωματικος πιστός στο καθήκον μου και στις γραμμές οι οποίες συγκροτούσαν τις θελήσεις των εκάστοτε Ελληνικών κυβερνήσεων.

(3ΑΚ)

(ψ)

1/3 Α.Κ. Α.Κ. 22-1-1987

151

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασιαγάννης). Παρακαλώ, τον κύριο Λιαροκάπη να λάβει το λόγο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Κύριε μάρτυς, με τις επαφές και τις συσκέψεις που είχατε με τον Γρίβα, ειδικότερα εδώ στην Αθήνα, πήρε ποτέ μέρος κάποιος αξιωματικός, Σκλαβενίτης;

ΜΑΡΤΥΣ. Κατ'αρχήν ο Σκλαβενίτης δεν μου είναι γνωστό πρόσωπο. Ο Σκλαβενίτης ήταν εν υπηρεσία τότε. Έχω ακούσει ότι ο Σκλαβενίτης για την περίοδο εκείνη ήταν σαφώς ένα αντιδικτατορικό πρόσωπο. Και επειδή ξέρω ότι ο Σκλαβενίτης υπήρξε υπασπιστής αν δεν απατώμαι για κάποιο διάστημα του Γρίβα, όταν υπηρετούσε σαν αρχηγός της Εθνικής Φρουράς στην Κύπρο, δεν το θεωρώ απίθανο να συναντήθηκε. Δεν εγένετο ποτέ λόγος μεταξύ εμού και του Γρίβα για τον Σκλαβενίτη.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Μετά όμως τον έστειλε η χούντα στην Κύπρο. Θα το μάθατε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ. Το διάβασα, βεβαίως.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Ο Μακάριος είπατε ήταν νόμιμη εξουσία. Εδικαιούτο να λάβει τα μέτρα άμυνας και ασφάλειας ύστερα από τις απόπειρες, τις κλοπές όπλων και ύστερα από το προετοιμαζόμενο πραξικόπημα εναντίον του;

2/3 Α.Κ. Α.Κ. 22-1-1987 152

ΜΑΡΤΥΣ. Και επεβάλετο, κύριε Βουλευτά.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Η τούρκικη απειλή ήταν πραγματική, άμεση και παρούσα πάντοτε εναντίον της Κύπρου και ήθελαν να βρουν κατάλληλη αφορμή και ευκαιρία οι Τούρκοι;

ΜΑΡΤΥΣ. Για μας οποτεδήποτε ναι, και μάλιστα από την ώρα που δημιουργήθηκε το ανεξάρτητο κυπριακό κράτος. Και πάντοτε πρυτάνευε στη σκέψη μας αυτή η περίπτωση που μας φόβιζε ιδιαιτέρως και όλες οι ενέργειες τουλάχιστον επισήμως από την πλευρά του Γρίβα, [~~ή των αυθαιρεσιών που εγένοντο από κάτω του,~~] εκάλυπταν αυτή την περίπτωση. Απορώ μάλιστα πως δεν την κάλυψε εξ αντιθέτου και ο Μακάριος.

Γ: Διαγράφονται αυτές οι λέξεις.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Το πραξικόπημα παρέλυσε και αποδυνάμωσε την άμυνα της Κύπρου;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Αν δεν γινόταν το πραξικόπημα, αν εφαρμόζονταν τα προβλεπόμενα σχέδια και αν υπήρχε μια σχετική βοήθεια από την Αθήνα ειδικότερα σε υποβρύχια και αεροπλάνα, θα απεφεύγετο η αποβίβαση;

3/3 Α.Κ. Α.Κ. 22-1-1987

153

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως, διότι στρατός αναλισκόμενος σε εσωτερικές διαμάχες δεν μπορεί να αντιπαραχθεί σε εξωτερικό εχθρό.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Ο Ιωαννίδης και γενικότερα η χούντα μόνοι τους ενήργησαν το πραξικόπημα και έκαναν όσα δεν έκαναν κατά την εισβολή των Τούρκων, ή ήσαν όργανα ξένων υπηρεσιών, ή παρεκινήθησαν από ξένες υπηρεσίες και από ποιες για να καταλήξουμε στην διχοτόμηση, στη διπλή ένωση και στην προδοσία του κυπριακού;

ΜΑΡΤΥΣ. Θα ήθελα μία επεξέγηση. Είπατε "και έκαναν όσα δεν έκαναν κατά την εισβολή". Από πλευράς τίνος;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Κατά την εισβολή, είναι πλήρως αποδεδειγμένο ότι ολιγώρησαν και ότι από εδώ οι διαταγές που πήγαιναν στην Κύπρο τους έλεγαν εφησυχάστε, μπλόφα κάνουν οι Τούρκοι, θα γυρίσουν πίσω. Δηλαδή, έχασαν χρόνο και δεν έδωσαν εντολές στις δυνάμεις που ήταν στην Κύπρο να αμυνθούν και να επιτεθούν εγκαίρως. Αυτό εννοώ.

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτό είναι δεδομένο και αποδεδειγμένο. Εκείνο που είναι λεπτό και δεν θα μπορούσα να το αποπειραθώ από θέσεως ευθύνης–οποιαδήποτε και αν είναι η ιδεολογική τοποθέτησή μου, ή τα τυχόν αρνητικά ή θετικά αισθήματά μου έναντι των προσώπων και των καταστάσεων– είναι τούτο: Το να δεχθώ ότι ήταν ο ελληνικός παράγων όπως εξεφράζε-

Το

4/3 Α.Κ. Α.Κ. 22-1-1987

154

το παρανόμως δια των πραξικοπηματιών της δικτατορίας, εμπεπλεγμένος σε προκατασκευασμένο σχέδιο για τη διχοτόμηση της Κύπρου, δεν [μου περνάει] Το περνάω επιθετικά από όλες τις σκεπτικές μου διαδικασίες και δεν μου βγαίνει. Και δεν μου βγαίνει για τον εξής λόγο.

Γ: Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθεται "Θα είναι είμαι και σωστό"

(7)

1/32 Α.Μ. 22-1-87 155

Διότι ξέρω πως εδημιουργήθησαν τα αισθήματα εκείνα των ακροτήτων τα οποία έλαβαν την μορφή των θερμών εκδηλώσεων με το χύσιμο του αίματος μεταξύ αδελφών. Ξέρω ποιες ήταν οι προϋποθέσεις της δημιουργίας αυτών των ακραίων θέσεων και ποια ήταν τα προκατασκευάσματα τα οποία δεν θα μπορούσαν να προλάβουν παρά πολύ δυνατοί και μεγάλοι άνθρωποι. Και ξέρω επίσης και τηναδυναμία τη ν οποία είχε η ΕΟΚΑ Β'πάνω στο θέμα-οι έλληνες αξιωματικοί αν θέλετε- του ιδανικού της ενώσεως.

Θεωρώ λοιπόν ότι η νέα προπαγάνδιση προς την κατεύθυνση των Ελλήνων αξιωματικών ή και του στρατού γενικότερα ακόμη και των κυπρίων οι οποίοι αποτελούσαν την εθνοφρουρά με την έννοια ότι αν πετάξουμε [αυτόν] θα γίνει η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα μπορούσε να καταστεί αποδοτική και μπορούσε να πιάσει. Όπως υπολογίζω ότι σε ένα ποσοστό-και μάλιστα αξιόλογο ποσοστό-έπιασε σε κάποιο κόσμο εκείκάτω.

Να πω τώρα ότι υπήρχαν έλληνες εξιωματικοί οι οποίοι πίστευαν στερεά στην υπόθεση της 21ης Απριλίου [της λεγομένης] οι οποίοι ήθελαν να κυβερνά ο στρατός ότι αποδέχθηκαν σώνει και καλά και την παρέμβαση κάποιας αμερικανικής ΙΑ ή κάποιου βρεττανικού παράγοντος που είναι δύσκολο να το βγάλω από όλα όσα έζησα στο στρατό. Από κείνες τις

2/37 Α.Μ. 22-1-87 156

ψυχοσυνθέσεις που διαμορφώνονται μέσα στο στρατό, μου είναι δύσκολο να το βγάλω. Τώρα αν υπήρξαν κάποια τρίτα στοιχεία, τα οποία δια της παρεμβολής κάποιων πολιτικών προσώπων-μπορεί να καλλιέργησαν την άποψη-"κάντε το εσείς και εμείς τι σας μέλει θα σας γλυτώσουμε από την εδώ πλευρά, θα σας προλάβουμε", δεν το αποκλείω αλλά δεν μπορώ να αποφανθώ να το διατυπώσω διότι δεν μπορώ να το αποδείξω.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Με μόνη την διαφορά ότι η ερώτησή μου δεν αναφέρεται στους αξιωματικούς του στρατού. Εντοπίζεται στον Ιωαννίδη και ειδικότερα στην πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της χούντας.

Είπατε ότι οι Εγγλέζοι- αν κατάλαβα καλά- ήθελαν την διχοτόμηση της Κύπρου. Δεν ήθελαν την Ένωση. Νομίζω ότι το είπατε.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως όλοι. Συμπέρασμα δικό μου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Είπατε επίσης ότι η τουρκική απειλή ήταν πάντοτε πραγματική και παρούσα. Είναι νομίζω δεδομένο ότι η Ένωση έγινε ανέφικτη. Η Ένωση, ο πόθος δηλαδή των Ελλήνων, με την πάροδο του χρόνου έγινε ανέφικτος. Έτσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Αυτό ο Ιωαννίδης και η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της χούντας λέτε ότι δεν είχαν τον κοινό ανθρώπινο νού να το

3/3Ζ Ζ. Α.Μ. 22-1-87 157

καταλάβουν ή εκεί που ήταν αυτοί οι υψηλά ιστάμενοι ήταν εντεταγμένοι άλλων υπηρεσιών; Πάνω σ'αυτό θέλω τη γνώμη σας.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, θα είμαι ειλικρινής απέναντί σας. Αν ποτέ αποδειχθεί έτσι, θα ντραπώ που γεννήθηκα Έλληνας. Αν ποτέ αποδειχθεί έτσι, εγώ δεν θέλω να το πιστεύω παρά τις υπάρχουσες υπόνοιες οι οποίες αφήνονται να διατυπώνονται και να διαχέονται. Καταλογίζω επιπολαιότητα και προ παντός ανεπάρκεια, την οποία δεν εντοπίζω πιθανώς εκ προδιαθέσεως, επειδή υπήρξα στρατιωτικό πρόσωπο στο στρατιωτικό κόσμο. Έστω και αν παρίστανε κάποιος Ιωαννίδης το θεό. Και γιατί το μεγάλο ερωτημά μου και πως έφθασε εκεί πέρα το πράγμα, διότι και τότε υπήρχαν έλληνες όπως υπάρχουν τώρα. Και τότε θα μπορούσα να σηκώσουν το μέτωπο ψηλά. Μήπως και η πολιτική ηγεσία της περιόδου εκείνης έστω και αν εδήλωσε - και μου λένε κατ'επανάληψη ότι δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά, γιατί ήταν ντροπή, είναι υποχρεωμένοι να μας πουν γιατί ενέκρινε το πραξικόπημα. Και αν δεν ενέκρινε το πραξικόπημα πως αυτή έφερε την κατάσταση μέχρι και της πτώσεως της και της επελθούσης καταστροφής;

(3Ζ)

(3ζ) 158
1/ 3 Ζ Κ.Β. 22.1.1987

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Εν πάση περιπτώσει, το πραξικόπημα κατέληξε εκ του αποτελέσματος σε τραγωδία - προδοσία του Κυπριακού;

ΜΑΡΤΥΣ: Ασυζητητί, ναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τον κύριο Παναγιωτόπουλο να λάβει τον λόγο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Μέχρι πότε θα πάμε, κύριε Πρόεδρε;

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Πόσοι είναι γραμμένοι, κύριε Πρόεδρε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εγώ, όπως ξέρετε, μέχρι στιγμής δεν υπέβαλα καμμία ερώτηση. Είναι γραμμένοι : Παναγιωτόπουλος. Λιβανός, Φωτόπουλος, Μπασαγιάννης - δεν θα κάνω ερώτηση - Γιατράκος, Δασκαλάκης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Άρα, δεν προλαβαίνουμε.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, αύριο ούτως ή άλλως θα είμεθα εδώ λόγω της συζητήσεως προ ημερησίας διατάξεως. Προτείνω, λοιπόν, αντί στις 11,00' να έλθουμε στις 9.00'...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Δεν γίνονται αυτά, κύριε συνάδελφε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Να μιλήσουμε μισή ώρα και να δεσμευθούμε ότι θα τελειώσουμε όλοι. Όποιος προλάβει. Εγώ είμαι τελευταίος και δηλώνω ότι αν δεν προλάβω θα παραιτηθώ. Αλλά, να το λάβουν υπόψη τους όλοι οι

2/3 Ζ Κ.Β. 22.1.1987

159

προηγούμενοι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτό που λέει ο κύριος Δασκαλάκης είναι σωστό.

Κύριε Παναγιωτόπουλε, προχωρήστε παρακαλώ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Εγώ θα μείνω τελευταίος και δίνω τον λόγο της τιμής μου ότι, αν από 5 λεπτά δεν μιλήσει καθένας, δεν θα κάνω ερώτηση.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν μπορούμε να πάρουμε 5 λεπτά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Παραιτούμαι, δεν κάνω καμμία ερώτηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κύριος Λιβανός έχει τό λόγο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε μάρτυς, αναφερθήκατε από το πρωΐ πάρα πολλές φορές στην νομιμότητα, την οποία εξηγήσατε στους Βουλευτές που σας ρώτησαν, πώς την εννοούσατε. 'Αρα, δεν θα προχωρήσω σ'αυτό. Εγώ θέλω να σας ρωτήσω : Είχατε έλθει σε επαφή με την καλώς εννοουμένη νομιμότητα , με την αντίσταση, με τους πολιτικούς ηγέτες, οι οποίοι δρούσαν εδώ στην Ελλάδα, όταν πήγατε εκεί και κάνατε αυτά που κάνατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Με ποιούς ηγέτες, κύριε Βουλευτά;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτούς, οι οποίοι [redacted] ότι ηγούντο της

3/3 Ζ Κ.Β. 22.1.1987

160

αντιστάσεως του πολιτικού κόσμου και επομένως του ελληνικού λαού. Ναι, ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ: Μου επιτρέπετε; Ποιούς εννοείτε, κύριε Βουλευτά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτοί που ήσαν. Ήσαν πολλοί;

ΜΑΡΤΥΣ: Μα, ήταν στενά περιβεβλημένα σε παρακολούθηση πρόσωπα εκ μέρους της δικτατορίας τότε και δεν ήταν προσεγγίσιμα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Υπήρχαν και πρόσωπα, τα οποία ήσαν εκτός Ελλάδος. Φερ'ειπείν: Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής. Ο Ανδρέας Παπανδρέου είχε σχηματίσει το ΠΑΚ και δρούσε κατά της δικτατορίας. Άλλος παράγων, ~~μοχλός~~ ήταν ο βασιλεύς . Με ποιούς απ'όλους αυτούς, κύριε μάρτυς, ήλθατε σε επαφή; Διότι όλοι αυτοί πράγματι αποτελούσαν ο καθένας χωριστά ~~ένα μέρος~~ των νομιμότητας. Ήλθατε με κανέναν απ'αυτούς σε επαφή; Είχατε τρόπο να εκδηλώσετε την συμπαράστασή σας σε έναν απ'όλους αυτούς τους φορείς. Γιατί δεν το κάνατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Βουλευτά, είναι αναγκαίο να αντιληφθείτε ότι αυτού του είδους οι προϋποθέσεις, όπως τις τοποθετείτε εσείς, δεν είναι εύκολες για έναν εξόριστο, ο οποίος μάλιστα προπαρασκευάζει την απόδρασή του.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Όχι, δεν ερωτώ αυτό, κύριε μάρτυς. Ερωτώ, αν

4/3 Ζ Κ.Β. 22.1.1987

161

με έναν απ'αυτούς τους φορείς θελήσατε να έρθείτε σε επαφή. Τίποτε άλλο. Ήλθατε, ναι ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ: Κατέβαλα προσπάθειες, κύριε Βουλευτά και βεβαίως ήλθα σε επαφή, όταν βρέθηκα στον κυπριακό χώρο, με ανθρώπους γνωστούς μου, όπως ήταν επί παραδείγματι ο Στρατηγός Οπρόπουλος, ο οποίος απέστειλε απεσταλμένον κάτω, του οποίου ανεκόπη ο δρόμος από την άλλη πλευρά ...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν μου απαντάτε και εγώ είμαι πάρα πολύ σαφής. Θελήσατε και ήλθατε σε επαφή μ'αυτούς τους νομίμους, κατά την γνώμη μου, φορείς της νομιμότητας, ναι ή όχι; Μην κρατούμε, ούτε εσάς ούτε ~~το κοινό.~~ τον κύριο Βουλευτή.

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ σ'αυτήν την υπόθεση του αγώνος για την ανατροπή της δικτατορίας υπήρξα απλός στρατιώτης, κύριε Βουλευτά. Σεις ομιλείτε για τα πρώτα επίπεδα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μα, δεν ήλθε σε επαφή ούτε με τον Καραμανλή, ούτε με τον Βασιλιά ...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν ήλθατε σε επαφή, πέστε το.

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι αναγκαίο να αντιληφθείτε, κύριε Βουλευτά, ότι δεν ήταν δυνατό αυτό που λέτε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Το έχω αντιληφθεί, κύριε μάρτυς.

5/1 Ζ Κ.Β. 22.1.1987 162

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Λέει ότι είδε τον Οπρόπουλο και έκανε και στην φυλακή. Εν αντιθέσει με ορισμένους από εμάς εδώ που δεν κάναμε φυλακή.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεύτερη ερώτηση : Θα θέλατε να μας πείτε γιατί, εφόσον η νομιμότης τουλάχιστον στην Κύπρο ήταν ο Αρχιεπίσκοπος, δεν ήλθατε σε επαφή με τον Αρχιεπίσκοπο αλλά ήλθατε σε επαφή με έναν αντάρτη;

(3θ)

3Ζ 163

1/3Θ ΒΠ 22.1.87

Εδώ θα κάνω μια παρένθεση. 'Ακουσα τις απόψεις σας. Εχαρακτηρίσατε τον στρατηγό Γρίβα ίσως μεγαλύτερης εμβελείας και από τον Μεγάλο Ναπολέοντα. Δικαίωμά σας.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι, δεν το είπα ποτέ έτσι. Κάτι δεν καταλάβατε, κύριε βουλευτά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Το είπατε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Μα δεν το είπε έτσι. Εμείς δεν ακούμε εδώ πέρα;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Παναγιωτόπουλε, γνωρίζω, τι ακούω.

Είπατε, ο μάρτυς, ότι σε αντοχή και υπό τη μορφή του πολέμου εκείνου είχε τέτοια δυνατότητα ο Γρίβας, που δεν θα την είχε ενδεχομένως ούτε ένας Ναπολέων.

ΜΑΡΤΥΣ: Αντιλαμβάνεται το στρατιωτικό μαχόμενο πρόσωπο είπα. Και έχει διαφορά, κύριε βουλευτά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Εχετε, βεβαίως, υπόψη σας-γιατί είδα από τον τρόπο που μιλήσατε και από τον τρόπο που έχετε εμφανίσει τα πράγματα εδώ, ότι έχετε γνώσεις, έχετε ασφαλώς γνώση της περιπτώσεως του στρατάρχου Πετέν του νικητού του Βερντέν ο οποίος μετά δεν εμποδίστηκε από τίποτε να γίνει προδότης. 'Αρα, έχουμε παραδείγματα στραταρχών οι οποίοι μετά, για λόγους τους οποίους δεν θα εξετάσουμε τώρα, δεν θα κάνουμε ιστορία,

2/3Θ ΒΠ 22.1.87

164

:επρόδωσαν.

Επομένως, γιατί κάποια στιγμή στη συνείδησή σας δεν εγεννήθη το ερώτημα, όταν μάλιστα, γιατί το είπατε πριν, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος λέει: "Η ΕΟΚΑ Β΄διατηρούσε άμεσες σχέσεις με την Σία. Είχαμε, για παράδειγμα ανακόψει μια επιταγή 33.000 δολλαρίων, που εκδόθηκε στις ΗΠΑ, στο όνομα του Δημήτρη Καχολιάδη." Ξέρετε ποιός ήταν ο Καχολιάδης; Δεν ξέρετε ότι ήταν ο ταμίας της ΕΟΚΑ;

ΜΑΡΤΥΣ: Πέστε μου πάλι το όνομα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δημήτριος Καχολιάδης. Είναι η υπ'αριθ. 35240 επιταγή η οποία ήρθε από τις ΗΠΑ. Έχω και άλλη επιταγή κύριε μάρτυς την υπ'αριθ. 30202, 133.000 δολλαρίων από την Ελλάδα. Μήπως μπορείτε να το δικαιολογήσετε αυτό, γιατί μας είπατε πριν ότι έκλεβαν οι Εοκίτες, γιατί δεν είχαν τρόπο να συντηρηθούν, ήταν φτωχοί άνθρωποι. Εδώ έφθαναν χιλιάδες τα δολλάρια από σημεία τα οποία είναι ύποπτα, κύριε!

ΜΑΡΤΥΣ: Θα ήθελα....

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Και σεις μας λέτε τώρα ότι, αν τελικά συνδεθεί το όνομα της ΕΟΚΑ Β'με τη Σία, εσείς θα μελαγχωλήσετε και δεν ξέρω τι μας είπατε πριν.

Εδώ ο Αρχιεπίσκοπος συνεχίζει: "....του Δημήτρη Καχολιάδη,

3/3Θ ΒΠ 22.1.87 165

ηγετικού στελέχους της ΕΟΚΑ Β', ο οποίος δεν μπόρεσε να δώσει την παραμικρή δικαιολογία γι'αυτό το μυστηριώδες χρηματικό έμβασμα."

Αυτά τα εγνωρίζατε πλέον μετά και τα εγνωρίζατε και πριν. ~~Γιατί~~ Καταθέσατε ότι σας μετέφερε ένα βαρκάκι που βρήκατε. Όχι, κύριε μάρτυς. Το εναυλώσατε το βαρκάκι και πληρώθηκε αδρά ο πλοιοκτήτης, για να σας μεταφέρει.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, να απαντάει ο μάρτυς.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ να με προστατεύσετε, γιατί εγώ δεν δέχομαι ότι το Προεδρείο το έχει αναλάβει ο κύριος Παναγιωτόπουλος. Το Προεδρείο δεν το κατέχει ο κύριος Παναγιωτόπουλος. Εδώ, διευθύνει την συζήτηση. Δεν δικαιούται να το κάνει αυτό ο κύριος Παναγιωτόπουλος. Ούτε εγώ είμαι διατεθειμένος να αναφερθώ στην Προεδρεία του κυρίου Παναγιωτοπούλου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, να απαντά και ο μάρτυς. Αγορεύει ο κύριος Λιβανός.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Κύριοι συνάδελφοι, συγχωρήστε μου το γεγονός ότι με πλησίασε ο γραμματέας της Επιτροπής μου ανέφερε ορισμένα άλλα θέματα και δεν παρηκολούθησα τη διένεξή σας.

4/3Θ 22-I-87

166

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Δεν μπορεί ν'αγορεύει ο κ. Λιβανός. Συμφωνώ ότι δεν έχει ιδέα ο άνθρωπος από διαδικασίες δικαστικές. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να διδαχθεί τόσο καιρό εδώ πέρα. Όταν ερωτά ο εξετάζων, απαντά ο μάρτυρας. Εδώ ο κ. Λιβανός αγορεύει τόση ώρα. Εμένα δεν με ενδιαφερουν οι απόψεις του κ. Λιβανού. Με ενδιαφέρουν οι απαντήσεις του μάρτυρος. Αυτό είναι το καθήκον μου και η δουλειά μου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Κύριε Πρόεδρε, λυπούμαι ειλικρινά για το ρεσιτάλ του κ. Παναγιωτοπούλου, αλλά θα όφειλε να γνωρίζει ότι ενώπιον μάρτυρος δεν έπρεπε να το κάνει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ αυτές οι εκφράσεις της λύπης αμοιβαίως ας σταματήσουν, εν όψει και του ότι παρίσταται ο μάρτυς.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Την απόδρασή σας, κύριε μάρτυς, -και μπαίνω στην ερώτηση, για να ικανοποιηθεί ο κ. Παναγιωτόπουλος....

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν απήντησα στο προηγούμενο, το οποίο θεωρώ πολύ σοβαρό, κύριε βουλευτά, αν μου επιτρέπετε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ποιό είναι αυτό;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Να απαντήσει ο μάρτυρας.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Αν μου δώσετε παράταση χρόνου, ναι. Σεις με

5/3Θ 22-I-87
167

δεσμεύετε με το χρόνο και έχω πολλά να ερωτήσω.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Δεν με ενδιαφέρουν οι δικές σας απόψεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας παρακαλώ, κύριε Παναγιωτόπουλε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Παρακαλώ, κύριε μάρτυς, απαντήστε στο προηγούμενο ερώτημα.

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Βουλευτά, περί χρηματοδοτήσεως από τις πηγές αυτές της ΕΟΚΑ Β' για πρώτη φορά τις ακούω, παρά την επιμονή σας ότι τις εγνώριζα. Πρώτη φορά τις ακούω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Δεν είπα ότι τις γνωρίζατε. Τις θέτω υπόψη της Επιτροπής.

ΜΑΡΤΥΣ. Πρώτη φορά τις ακούω και τις θεωρώ ομολογουμένως σοβαρές.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Βεβαίως είναι σοβαρές.

ΜΑΡΤΥΣ. Και βεβαίως είναι ενδιαφέρουσες και για μένα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Βεβαίως και είναι.

(3Β)

(Θ)
1/3Β (Ε.Σ.) 22.1.1987

168

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Από δημοσιεύσεις...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Φωτόπουλε, σας παρακαλώ...

ΜΑΡΤΥΣ: Τέτοιο πράγμα δεν υπέπεσε ποτέ στην αντίληψή μου και ξέρω και τη φτώχεια του ίδιου του στρατηγού του Γρίβα. Αυτόν εννοούσατε αντάρτη, όταν λέγατε προηγουμένως;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Βεβαίως, άλλωστε και σεις παραδεχθήκατε ότι ήσαστε αντάρτης, εφόσον δεν ανήκετε σε μία νόμιμη κατάσταση, ανταρσία κάνετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Ναί, δεν χρησιμοποίησα τον όρο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Τον χρησιμοποιώ εγώ, για να είμαι πιό συγκεκριμένος.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Όποιος έβγαινε στον Παπαδόπουλο έξω, δεν ήταν αντάρτης;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ κύριε Φωτόπουλε, δεν ορισθήκατε υπερασπιστής του μάρτυρος. Σας παρακαλώ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Και εγώ ήμουν εν τοιαύτη περιπτώσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν είναι σωστή η παρέμβασή σας.

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, δε με θίγει το πράγμα, είναι οι θέσεις σας, κύριε Βουλευτά, τις οποίες πρέπει να προσέξω όλως ιδιαιτέρως, διότι υπάρχουν νέα στοιχεία. Είναι, όμως, έτσι και νομίζω ότι η Επιτροπή θα πρέπει να προχωρήσει καλώντας και άλλα πρόσωπα, για να τα εξακριβώσει αυτά τα πράγματα.

2/3Β. (Ε.Σ.) 22.1.1987

169

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ασφαλώς θα πρέπει, διότι οι επιταγές έχουν κατασχεθεί. Ευρίσκονται, λοιπόν, κάπου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Πού;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Στα αρχεία της Κυπριακής Κυβερνήσεως.

ΜΑΡΤΥΣ: Έχω φοβηθεί από τα πλαστά πράγματα, κύριε βουλευτά, ξέρετε, και τα προκατασκευασμένα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Πάντως, είπα, ότι ~~δεν ήταν~~ ήταν ταμίας ο κ. Κακολιάδης. Το ξέρετε, ή δεν το ξέρετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Πρώτη φορά το ακούω το όνομα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Οι επιταγές, είπατε, βρίσκονται στα αρχεία της Κυπριακής Κυβερνήσεως.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Διότι κατασχέθησαν. Όταν έφθανε μία επιταγή για την ΕΟΚΑ Β', δεν έφθανε για την ΕΟΚΑ Β',έφθανε στο όνομα Δημητρίου Κακολιάδη. Αμέσως εκαλείτο ο κ. Κακολιάδης να πει από που έρχονται τα χρήματα αυτά, ποιός του τα χρωστάει, ενδεχομένως, και γιατί τα παραλαμβάνει. Δεν είχε ο άνθρωπος να δώσει καμμία εξήγηση, δεν εύρισκε. Και κατόπιν αυτού και η υπ'αριθ. 1 επιταγή των 33.000$ και η δευτέρα, η οποία προέρχεται από την Ελλάδα 135.000$, είχαν κατασχεθεί και βρίσκονται εις χείρας της Κυπριακής Κυβέρνησης.

3/3Β. (Ε.Σ.) 170 22.1.1987

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Θα κάνετε τις κρίσεις σας μετά. Κύριε Λιβανέ, συνεχίστε παρακαλώ. Τώρα αν είναι σοβαρό η επιταγή των 33.000$ θέμα, είναι θέμα το οποίο θα κρίνει η Επιτροπή. Αν είναι σοβαρό θέμα το 135.000$ για τη χρηματοδότηση μιάς Οργανώσεως της ΕΟΚΑ Β', είναι θέμα κρίσεως της Επιτροπής.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε παρακαλώ.Ο κ. συνάδελφος να μας ενημερώσει.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν καταλαβαίνω, κύριε Πρόεδρε, τι είδους παρεμβολή είναι αυτή. Δεν με απασχολούν τα ποσά των επιταγών αλλά οι [illegible] των άλλων Δεν

Θα σας ενημερώσω αφού ο μάρτυς δεν ξέρει ούτε τον ταμία. Επομένως γιατί ασχολείσθε μ'αυτό, κύριε Παυλίδη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Παυλίδη, δεν έχετε το λόγο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Η Κυβέρνηση τι έκανε μετά από την κατάθεση των επιταγών. Αν γνώριζε η Κυπριακή Κυβέρνηση, πέστε το στην Επιτροπή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτό θα το πεί μετά σε μας, αν ξέρει. Αν το ξέρει ο κ. Λιβανός, θα το καταθέσει. Παρακαλώ μη τον διακόπτετε.

Ορίστε κύριε Λιβανέ.Πάντως έχουμε 11'.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Μα έχουμε 11', κύριε Πρόεδρε, όταν ο κ. Παναγιωτόπουλος χρησιμοποίησε τα 3'και τα άλλα 2'ο κ. Παυλίδης.

4/3Β. (Ε.Σ.) 171 22.1.1987

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Συνεχίστε τώρα την έριδα με τον κ. Παναγιωτόπουλο, βάλτε και τον κ. Παυλίδη μέσα, για να ξαναρχίσουμε πάλι. Μα, σας παρακαλώ, υποφέρω, τέλος πάντων, καταλάβετέ το.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Κύριε μάρτυς, την οργάνωση της αποδράσεώς σας την οργάνωσε ο αφιχθείς από την Αθήνα Κοσμάς Μαστροκόλιας, όπως γνωρίζετε καλλίτερα απ'όλους μας, ο οποίος χρηματοδότησε και τη διαφυγή σας. Το ότι σας παρακολούθησε αεροπλάνο της Κυπριακής Δημοκρατίας, είναι γεγονός και μην το λέτε και μην επέρεσθε, διότι εγνώριζε όλες σας τις κινήσεις. Σας φύλαγε στο σπίτι του ο κύριος, αν δεν απατώμαι, Ανδρέου, οδοντίατρος είναι. Εκείνος δε σας έκρυβε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ύστερα από τόσο χρόνο, τα πάντα είναι γνωστά, κύριε βουλευτά. Δεν είναι μυστικό αυτό το πράγμα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Επομένως, αφού είναι γνωστά, γιατί δε λέτε στην Επιτροπή...

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήταν ο Ανδρέου, ο Ανδρέου ήταν μιάς [εβδομάδος] περίπτωση.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Το σκάφος σας παρέδωσε και ο Ιωαννίδης σας ανέμενε εις τας αγκάλας του και πήγατε εις τας αγκάλας του και συνεννοηθήκατε. Γιατί ο Μακάριος συνεχίζει στην κατάθεσή του, την οποία ουδείς διέψευσε...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ερώτηση είναι αυτή, κύριε Πρόεδρε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Λιβανέ, με συγχωρείτε. Παρακαλώ

5/3Β. (Ε.Σ.) 172 22.1.1987

αξιώστε με της προσοχής σας. Ακούστε, το να ανέμενε ο κ. Ιωαννίδης εις τας αγκάλας του, δεν είναι θέμα, το οποίο να μπορείτε να το προδικάζετε εσείς.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Το προδικάζει ο Αρχιεπίσκοπος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Τι πράγματα είναι αυτά;

(δ.)

(3Β)

1/3 δ. Β.Ζ. 22-1-87 173

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν ξέρω άν το είπε ο αρχιεπίσκοπος.

Ερωτήσεις στον μάρτυρα να κάνετε.

Και σας, κύριε Παναγιωτόπουλε, σας παρακαλώ μη με υποκαθιστάτε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Με συγχωρείτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κύριε Λιβανέ, εγώ δεν κατάλαβα να τον υποδέχθηκε στις αγκάλες του ο κ. Ιωαννίδης. Εγώ κατάλαβα από την κατάθεση του μάρτυρα- αυτό μόνο κρίνω- ότι ο Ιωαννίδης τον έστειλε υπό περιορισμό στο σπίτι του, συνεπώς και υπό φρούρηση.

'Αν υπάρχουν απόψεις αντίθετες, παρακαλώ να τις καταθέστε, αλλά δεν είναι ανάγκη να τις συνδυάζετε με τις ερωτήσεις στο μάρτυρα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Βεβαιώτατα, αλλά επλανήθην από τη δήλωση του Μακαρίου, η οποία λέει ότι ο Ιωαννίδης ήταν ο εγκέφαλος της ΕΟΚΑ-Β.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εγώ δεν λέγω ότι δεν ήταν ο εγκέφαλος

ΜΑΡΤΥΣ. Μου επιτρέπετε, κύριε βουλευτά;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ευχαρίστως.

ΜΑΡΤΥΣ. Εγώ δεν θα αντιδικήσω μαζί σας. Είπατε βεβαίως μία φράση πολύ βαρειά και ιδιαιτέρως προσβλητική για την ιστορία μου. Είσθε όμως εξεταστής και δικαιούσθε να διατυπώνετε απόψεις.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Και σείς δικαιούσθε να αντικρούσετε τις κατηγορίες.

2/3 δ. Β.Ζ. 22-1-87 174

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). 'Οταν του απαγγελθούν κατηγορίες, όχι όταν τον ρωτάμε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Τί είναι αυτά τα πράγματα, κύριε Πρόεδρε;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ ..... (Δεν ακούσθηκε).

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Τί θέλετε, λοιπόν, κύριε μάρτυς;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Ηθελα να σας διαβεβαιώσω για το εξής, κύριε βουλευτά, ότι, αν ήταν έτσι τα πράγματα θα είχα όλη την λεβεντιά να ήμουν σήμερα στον Κορυδαλλό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μα γιατί να είσαστε στον Κορυδαλλό;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως, δεν θα εγκατέλειπα τον αρχηγό μου, εάν αυτός ήταν ο Ιωαννίδης. Διότι όφειλα σαν στρατιώτης να το πράξω και διότι, εφόσον είχα αρχηγό τον Ιωαννίδη, δεν θα τον πρόδιδα μέχρι θανάτου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Κύριε Πρόεδρε, με την πίεση του χρόνου και των πυρών τα οποία κατευθύνονται από τα αριστερά μου αυτή την φορά, δεν είναι δυνατό να συνεχίσω την ερώτηση. Να μου επιτρέψετε δύο ερωτήσεις και να τελειώνω.

'Οταν πήγατε στην Κύπρο, κύριε μάρτυς, και γνωρίζατε - είχαν γίνει ήδη τα γεγονότα της Κοφινού, η σύλληψη, η κωμικοτραγωδία μάλλον της συλλήψεως του Ντεκτάς - και γνωρίζατε ότι όλες οι προϋποθέσεις για να αποπεμφθεί η μεραρχία είχαν ήδη γίνει - τα ξέρατε αυτά ...

3/3 δ. Β.Ζ. 22-1-87 175

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως. Καλώς ή κακώς ....

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Μπορώ να κάνω την ερώτηση; Γνωρίζατε λοιπόν, ο υπεύθυνος για την αποπομπή της μεραρχίας, άρα την απογύμνωση, την αποθωράκιση τηςΚύπρου την έκανε ο Γρίβας. Καλώς ή κακώς δεν θα το εξετάσω αυτό.

ΜΑΡΤΥΣ. 'Ετσι το λέτε, κύριε βουελυτά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. 'Ετσι το λέω καιέτσι είναι.

ΜΑΡΤΥΣ. Για όνομα του θεού, κύριε βουλευτά...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Δεν είναι αυτό το ερώτημά μου. Το ερώτημά μου είναι το εξής: Ο μάρτυς εγνώριζε ότι η μεραρχία έφυγε μετά τα γεγονότα αυτά και τον ερωτώ, γιατί αφού είχαν προηγηθεί αυτά τα δραματικά γεγονότα ο μάρτυς θέλησε να συνεργασθεί με την ΕΟΚΑ και όχι με τον Μακάριο.

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως, διότι κατ'αρχήν δεν ήξερα εγώ ότι θα γινόταν ΕΟΚΑ κάτω. Δεύτερον ήθελαναπολεμήσω. Τρίτον δεν ήλθατε στην ομάδα μου να πολεμήσετε μαζί μου, όταν εγώ είχα την διάθεση εδώ να κάνω πόλεμο εναντίον της χούντας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτό το τελευταίο, κύριε στρατηγέ, δεν έπρεπε νατο πείτε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Διαπιστώσατε όμως ...

4/3 δ. Β.Ζ. 22-1-87

176

ΜΑΡΤΥΣ. Διετυπώθη εις βάρος μου η κατηγορία, ότι με εδέχθη στις αγκάλες του και εγώ, επαναλαμβάνω, μετά σεβασμού προς τον Πρόεδρον και την Επιτροπή, ότι, άν έτσι είχε το πράγμα, θα είχα όλο το θάρρος να πώ, ναι ο Ιωαννίδης με έστειλε, πίστευα σ'αυτόν και το έπραξα. Αλλά, δεν είναι έτσι όμως.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Διαπιστώσατε μετά ότι η ΕΟΚΑ-Β διαπτάττει κλοπάς, τις αιτιολογήσατε ότι δεν είχατε χρήματα- αυτό είναι θέμα δικό σας- και από την άλλη μεριά ανατινάξεις, βιαιότητες κλπ.

ΜΑΡΤΥΣ. Μόνο, κύριε βουλευτά, η ΕΟΚΑ-Β;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Σας ερώτησαν 10 περίπου βουλευτές ποιά ήταν η δράση της ΕΟΚΑ-Β για την ένωση , για την αποκατάσταση της δημοκρατίας και δεν έχετε να μας πείτε ούτε μία δράση υπέρ αυτών των ιδεών.

ΜΑΡΤΥΣ. Θα μπορούσε να γίνει, κύριε βουλευτά; Πώς κάνετε αυτό το ερώτημα, όταν το πράγμα περνάει από μία ανωμαλία εξαιρετικά αιχμηρή; Πώς μπορούσε να γίνει αυτό το πράγμα; Εγώ σας λέω τον σκοπό, δεν σας είπα ότι υπήρξαν δράσεις υπέρ της ενώσεως κατά το διάστημα ...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Συμφωνούμε, λοιπόν, ότι ο σκοπός ήταν άγιος, αλλά απέτυχε γιατί ήταν αυτές οι ανωμαλίες. Επομένως, δράση δεν εγένετο. Και η τελευταία μου ερώτηση:

(ΒΑ)

(36)
1/3 Β.Α. Α:Μ. 22-1-1987

177

'Εφθασε κάποτε στο ιστορικό μέγα σημείο η αποστολή σας εκεί, να μπορεί να φανεί χρήσιμη γύρω από τις ιδέες σας. Και το σημείο ήταν ένα. Γνωρίζατε, όπως μας είπατε στην κατάθεσή σας προηγουμένως ότι - και το είπατε και στον Ιωαννίδη όταν τον συναντήσατε - σχεδιάζει την ανατροπή και του είπατε ότι θα πρέπει να αποφευχθεί, διότι αυτό είναι ένα δράμα το οποίο θα οδηγήσει την χώρα κλπ., όπως μας τα είπατε ωραιότατα, και τον Ελληνικό στρατό σε εξευτελισμό. Γιατί, κύριε μάρτυς, αφού το ξέρατε, όπως μας είπατε, εκείνη τη στιγμή δεν ανοίγατε τα μάτιας σας και να πείτε, "στάσου, εδώ θα βοηθήσω το Μακάριο, θα βοηθήσω την κυπριακή δημοκρατία", παρά φύγατε ολίγες μόνο ώρες πριν εκραγεί το πραξικόπημα;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): 'Οχι ώρες.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Ωρες. 'Ενα μήνα πρίν έφυγε.

ΜΑΡΤΥΣ: Τέσσερις μήνες. Μα εσείς τόσο εύκολα ταιριάζετε τις ώρες;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε μάρτυς, βλέπετε ότι η Ελλάς πάει προς μία καταστροφή. Η δολοφονία του Μακαρίου, την οποία σχεδίαζε η χούντα, την οποία εσείς πολεμούσατε, θα οδηγούσε μετα μαθηματικής βεβαιότητος - και του το είπατε του Ιωαννίδη - σε καταστροφή. Γιατί τότε δεν σκεφτήκατε: "Μήπως θα πρέπει να αναθεωρήσω τις απόψεις μου;

2/3 Β.Α. Α.Μ. 22-1-1987

178

Μήπως θα πρέπει να ματαιώσω;"

ΜΑΡΤΥΣ: Προσδιορίστε μου το χρόνο, κύριε βουλευτά, γιατί δεν με αφήνετε να απαντήσω. Προσδιορίστε μου το χρόνο. Όταν συναντήθηκα με τον Ιωαννίδη, ή όταν βρέθηκα εκεί κάτω;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Όχι. Πριν δημιουργήσει τις προϋποθέσεις διαφυγή σας ο κύριος που είπαμε. Πρίν φύγετε, λοιπόν, από την Κύπρο.

ΜΑΡΤΥΣ: Οι προϋποθέσεις της διαφυγής...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Άστε τις προϋποθέσεις. Τις είπαμε κύριε.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ο κύριος Λιβανός δεν αφήνει το μάρτυρα να απαντήσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Παναγιωτόπουλε σας παρακαλώ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Μας κρατάει εδώ πέρα μισή ώρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ, κύριε Παυλίδη.

Κύριε Λιβανέ, συνεχίστε την ερώτησή σας, αλλά ερώτηση να κάνετε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Η ερώτηση, λοιπόν, είναι. Αφού ο κύριος μάρτυς, όπως κατέθεσε εδώ, ιδών τον Ιωαννίδη του είπε "γιατί πάτε να κάνετε το πραξικόπημα αυτό, το οποίο θα οδηγήσει στην συμφορά της Ελλάδος, της Κύπρου, αλλά και στον εξευτελισμό του στρατού", γιατί εφόσον το εγνώριζε αυτό - δεν τον έμαθε στο βαρκάκι που τον μετέφερε

3/3 Β.Α. Α.Μ. 22-11987

149

από την Κύπρο στον Ιωαννίδη, το ήξερε από πριν-δεν έμεινε στην Κύπρο να το αποτρέψει;

ΜΑΡΤΥΣ: Δηλαδή εννοείτε να μείνω στην Κύπρο μεταπηδώντας στο άλλο στρατόπεδο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Βεβαίως.

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, κύριε βουλευτά, δεν γίνονται αυτά από άνδρες.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Το έκανε ~~ο Κωνσταντίνος~~ Δημήτριος Παλαιολόγος και δεν το εκάνατε εσείς.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, αυτά δεν γίνονται από ανθρώπους που έχουν επίγνωση της αποστολής και των δυνατοτήτων που παρέχονται από αυτού του είδους τις μεταπηδήσεις. Οι δυνατότητες είναι μηδενικές. Γι αυτό άλλωστε όταν εδέχθην πρόταση από το Μακάριο να τον ακολουθήσω κάτω, όταν επέστρεφε μετά την καταστροφή, αρνήθηκα, δεν πήγα. Διότι δεν πείθει το πρόσωπο που είναι αρχηγός της μιάς πλευράς μεταπηδώντας στο άλλο στρατόπεδο, ότι πάει για τη σωτηρία του Έθνους. Αυτά είναι απλώς λόγια, κύριε βουλευτά.

Έχουμε και μείς την πείρα από την ζωή βγαλμένη μέσα από αυτά τα ίδια γεγονότα.

Το δεύτερο, κύριε βουλευτά, είναι το εξής. Ποιός σας είπε ότι

4/3 Β.Α: Α:Μ. 22-1-1987
180

δεν ενημερώθηκε ο Μακάριος - εγώ δεν σας λέω άν είναι από μένα ή όχι - ότι επίκειται πραξικόπημα; Και ενημέρωθηκε από πολλές πλευρές. Εγώ μάλιστα είδα και το σεβαστό ήδη νεκρό Κανελλόπουλο και τον ενημέρωσε και αυτόν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Το γνωρίζω αυτό.

ΜΑΡΤΥΣ: Και ενημερώθηκαν και πολλοί άλλοι.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Τι έγινε; Δεν έπρεπε; Και ο Κανελλόπουλος...

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, περιμένετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Πάλι δεν τον αφήνει να απαντήσει κύριε Πρόεδρε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε έχω υποκατασταθεί πλήρως υπό των βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας. Μα αυτό είναι πρωτοφανές!

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ, κύριοι συνάδελφοι.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Εγώ φεύγω εις ένδειξιν διαμαρτυρίας, άμα δεν έχουν δικανική συνείδηση οι κύριοι συνάδελφοι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ, κύριε Παναγιωτόπουλε.

(Εξέρχεται της αιθούσης ο κύριος Παναγιωτόπουλος)

5/3 Β.Α: Α:Μ. 22-1-1987

181

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δικανική συνείδηση μπορεί να μην έχω κύριε Πρόεδρε, αλλά έχω πολιτική και ιστορική συνείδηση, πληροφορώ τον ~~απερχόντα~~ απερχόμενο κύριο συνάδελφο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης); Ορίστε, προχωρείστε.

ΜΑΡΤΥΣ: Και κατόρθωσα να έρθω σε επαφή πολλές φορές, και μέσω της συζύγου μου, με διάφορα πρόσωπα, τα οποία ενημέρωνα, όσο ήμουν σε κατ' οίκον περιορισμό στην Κόρινθο, ότι επίκειται - υποψιαζόμουν, δεν ήμουν βέβαιος για τα πράγματα - αυτό το πράγμα. Και ενημέρωσα πάρα πολλούς ανθρώπους, τους οποίους παρακάλεσα να αναλάβουν τις πρωτοβουλίες της ενημερώσεως σε πολιτικά πρόσωπα

Γ: Προσθέτω "σε πολιτικά πρόσωπα".

(3Δ)

(3ΒΑ)
1/2 Δ.Δ. (Θ.Σ.) 22-1-87
182

Αλλά εγώ ήμουν ο τελευταίος τροχός . Ο τελευταίος που τον ενημέρωνε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Μα, τότε μεταπηδήσατε στρατόπεδο . Λέγατε ότι δεν θέλατε να μεταπηδήσετε .

ΜΑΡΤΥΣ . 'Αλλο πράξη και άλλο πληροφόρηση .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Κύριε Πρόεδρε , δεν ρωτάω άλλο .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). 'Αλλο να μεταπηδήσει σε στρατόπεδο και άλλο να μεταδίδει πληροφορίες .

ΜΑΡΤΥΣ . 'Αλλο πράξη και άλλο πληροφόρηση, κύριε Βουλευτά . Η πληροφόρηση ήταν υπέρ της πατρίδος .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Κύριε μάρτυς, εγώ στη θέση σας θα υποστήριζα τον Μακάριο , για να αποφευχθούν όλα αυτά .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ο κ. Φωτόπουλος έχει το λόγο .

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Κύριε μάρτυς, εγώ σας γνωρίζω σαν άριστο αξιωματικό των Ενόπλων Δυνάμεων . Τουλάχιστον από το μεγαλύτερο μέρος των αξιωματικών αυτό λέγεται και δεν σκέπτομαι αν οι κύριοι συνάδελφοι, από τους οποίους δέχεσθε ορισμένες επιθέσεις, το εκλάβουν ότι σας προστατεύω με την τοποθέτησή μου . Δεν έχετε ανάγκη να σας προστατεύσω .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κάντε ερώτηση, κύριε Φωτόπουλε . Κάντε μου τη χάρη .

2/2 Δ.Δ. (Θ.Σ.) 22-1-87

183

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Δεν θα υπερβώ τα 5 λεπτά, κύριε Πρόεδρε . Μπορώ να πω δυό λόγια για τον Στρατηγό Καρούζο, ο οποίος είναι γνωστός .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ, ελάτε στις ερωτήσεις .

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ . Μόνο που θα μπορούσατε να το αποφύγετε εσείς , κύριε Φωτόπουλε , που είστε πατριώτες . Το κάναμε εμείς οι άλλοι . Μπορεί να παρεξηγηθείτε .

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Μην το τοποθετείτε ότι αυτό το κάνουμε εμείς στα Αιτωλοακαρνανικά όρια . Άγνωστε διαπεράσει τά Αιτωλ-κά όρια τό όνομα του Καρούζου

Κύριε μάρτυς , ο Στρατηγός Γρίβας είχε σχέσεις με τον μακαρίτη αείμνηστο Μουστακλή , με τον Οπρόπουλο , με τον Βάρσο , με άλλους αξιωματικούς ;

ΜΑΡΤΥΣ . Με τον Οπρόπουλο όχι , διότι είχε συλληφθεί ο Οπρόπουλος νωρίς . Ο Μουστακλής το πρώτο διάστημα είχε ενταχθεί υπό τον Γρίβα στις ομάδες οι οποίες εδημιουργούντο εδώ, για την έναρξη θερμής αντιστάσεως εναντίον της χούντας .

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Τί γνώμη έχετε σεις , ότι ο Στρατηγός Μουστακλής είχε πρόθεση να ρίξει το Μακάριο ;

ΜΑΡΤΥΣ . Όχι βεβαίως και ήταν δεδομένες οι θέσεις του μακαρίτη . Δεν είχε εξ αντιθέτου την άποψη ο Μουστακλής , ότι τασσόμενος στο Γρίβα γίνεται όργανο κάποιας καταστάσεως , όπως δεν είχα και εγώ

και οι υπόλοιποι αξιωματικοί, οι οποίοι ενετάγησαν και είναι πάρα πολλοί ;

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Με άλλους αξιωματικούς , απόστρατους ή απότακτους, είχε σχέσεις ο Γρίβας προ της καθόδου του στην Κύπρο ;

ΜΑΡΤΥΣ . Βεβαίως . Είπα με πάρα πολλούς, κύριε Βουλευτά .

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Κύριε μάρτυς, στη σύσκεψη που έγινε στο Καστρί στις 10 Απριλίου 1964 , στο σπίτι του Γεωργίου Παπανδρέου , υπό τον Γεώργιο Παπανδρέου , που ήταν και ο Μακάριος και Γρίβας , γνωρίζετε τι αποφάσεις ελήφθησαν ;

ΜΑΡΤΥΣ . Εξ όσων έχω μελετήσει και εκ των κατ'επανάληψη διαβεβαιώσεων , αλλά και ιδιαιτέρως των υπαινιγμών του Γρίβα , είχε ληφθεί η απόφαση της τοποθετήσεως του Κυπριακού στο δρόμο της ενώσεως με την Ελλάδα .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Αυτά τι σχέση έχουν ;

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Έχουν κάποια σχέση . Δηλαδή εσείς ενοχλείσθε με τις ερωτήσεις μου ;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Δεν ενοχλούμαι , εγώ διασκεδάζω με αυτές τις ερωτήσεις .

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Εγώ , όμως, με τις δικές σας ερωτήσεις , κύριε συνάδελφε , δεν ξέρω πού κατευθύνετε την Επιτροπή ~~της~~ Κύπρου .

4/2 Δ.Δ. (Θ.Σ.), 22-1-87

185

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ , όχι διακοπές .

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Ο Γρίβας φθάνει στην Κύπρο και αρχίζει διαβουλεύσεις με το Μακάριο . Ο Μακάριος αποκρούει εισήγηση του Γρίβα για στρατηγική αυτοδιάθεση, υποστηρίζοντας ότι θα αντιταχθούν οι Τούρκοι και το Κουμμουνιστικό Κόμμα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ποιός τα λέει αυτά ;

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Εγώ τα λέω .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ως δεδομένα τα λέτε ;

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Με τα δεδομένα , με τις πληροφορίες τις οποίες έχω .

Κάνω την εξής ερώτηση : Κύριε μάρτυς , γνωρίζετε τίποτε από αυτά ;

ΜΑΡΤΥΣ . Για ποιά περίοδο μιλάτε, κύριε Βουλευτά ;

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Για τον Ιούνιο του 1964

(3Κ)

(3Α) 1/3 Κ (Γ.Π.) 22.1.87

186

ΜΑΡΤΥΣ: Και εξ όσων έχω διαβάσει γνωρίζω ότι είναι έτσι. Δεν τα έχω ζήσει προσωπικά τα γεγονότα. Και η περιόδος εκείνη, εκεί κάτω, δεν μας άφηνε τότε να ασχοληθούμε με αυτού του είδους τα πράγματα, διότι ήταν σχεδόν ένας ανοικτός πόλεμος. Αυτό όμως το πράγμα ο Μακάριος το διετύπωσε και σε μία συγκέντρωση Ελλήνων αξιωματικών στην οποία έτυχε να παραστώ, όχι κατά το έτος '64, αλλά κατά το έτος '65.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Και μια τελευταία ερώτηση. Οι στρατιωτικοί και εν πάση περιπτώσει οι πολιτικοί όλοι, ενεθάρρυναν ή απεγοήτευαν τον Γρίβα στον να μεταβεί στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Μα νομίζω ότι του το εζήτησαν κατ' επανάληψη. Και όχι απλώς τον ενεθάρρυναν, αλλά ήταν οι άνθρωποι, οι οποίοι του άνοιξαν δρόμους για να τον τοποθετήσουν σαν αρχηγό στην ιερή - όπως τουλάχιστον διετυπώνετα τότε - υπόθεση της ενώσεως της Κύπρου με την Ελλάδα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Πότε, ποιό χρόνο;

ΜΑΡΤΥΣ: Ήταν το έτος 1964.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Εάν αντελήφθην καλώς, κύριε Πρόεδρε, ο κύριος Φωτόπουλος συνεδίασε τις απόψεις αυτές του Γρίβα με την σύσκεψη του Καστρίου με τον Γεώργιο Παπανδρέου.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ, Όχι, ίσα-ίσα. Το αντίθετο

2/3 Κ (Γ.Π.) 22.1.87
187

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εάν αντελήφθητε καλώς, λοιπόν, ήταν δικαίωμα του κυρίου Φωτοπούλου να ερωτήσει και εδόθη ο λόγος στον κύριο Φωτόπουλο να ερωτήσει. Και κατά τα δεδομένα που χρησιμοποιείτε και εσείς, κύριε Λιβανέ, επήρε το ιστορικό της ερωτήσεως του και περιέλαβε όσα αυτός επίστευε. Τα χρησιμοποιείτε όμως και εσείς αυτά, και υποβάλλει την ερώτηση εν συνεχεία. Και λέγει: τί λέτε για αυτά.

Κατ'επανάληψη ετόνισα ότι ο τρόπος αυτός δεν είναι ο φυσιολογικός και ο νόμιμος, εάν θέλετε, τρόπος ερωτήσεως. Ο τρόπος ερωτήσεως είναι: Τί ξέρετε για την πολιτική, ας πούμε, την οποία θα ακολουθούσε τότε ο Γρίβας και τι ξέρετε για την πολιτική που ακολουθούσε τότε ο Μακάριος; Αυτό είναι ερώτηση. Γιατί αν του πούμε, διαβάσαμε μια εφημερίδα. Και απήντησε ο μάρτυς όπως είδατε: "Απ'όσα διάβασα στις εφημερίδες". Άρα επιβεβαίωσε, δηλαδή. Το μόνο το οποίο επιβεβαίωσε ο μάρτυς σε σχέση με την ερώτηση του κυρίου Φωτοπούλου, ήταν ότι και αυτός έκανε την ίδια δουλειά: "Διάβασε" ο κύριος Φωτόπουλος, δηλαδή είχε διαβάσει τις εφημερίδες.

Σας παρακαλώ, λοιπόν, ας αφήσουμε τις διενέξεις τώρα.

3/3 Κ (Γ.Π.) 22.1.87 188

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Ναι , αλλά όμως υπάρχει μια τεράστια διαφορά.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ : Με συγχωρείτε , θα κάνω μια διευκρίνηση.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : 'Οταν ο κ. Φωτόπουλος με ερώτησε από πού έχω τα στοιχεία , είπα πώς και πού ο Μακάριος είπε αυτά τα πράγματα και τα παραδίδω .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Βεβαίως .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Λοιπόν και ο κύριος Φωτόπουλος οφείλει να πει πόθεν έχει τα στοιχεία αυτά διότι ευθέως εγώ τον κατηγορώ, ότι εν πάση περιπτώσει αυτά είναι προκατασκευασμένα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας παρακαλώ δεν θα δώσουμε εξετάσεις τώρα ...

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ : Κύριε Πρόεδρε να συμπληρώσω κάτι για να διευκολύνω .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). 'Οχι , δεν θέλω να συμπληρώσετε .

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ : 'Οχι , θα συμπληρώσω κάτι με το οποίο θα εξυπηρετηθεί ο κύριος Λιβανός και οι κύριοι συνάδελφοι . Εκείνο το οποίο έχω να πω είναι, ότι νόμιζα ότι ο κύριος μάρτυς γνωρίζει ότι όταν έγινε η σύσκεψη στο Καστρί ήταν το κύριο θέμα για να σταλεί η μεραρχία στην

4/3 Κ (Γ.Π.) 22.1.87
189

Κύπρο. Με παρακολουθήσατε; Ήταν το κύριο θέμα-για να σταλεί η μεραρχία στην Κύπρο- της συσκέψεως αυτής , για να πάει η μεραρχία στην Κύπρο. Και νόμιζα ότι το γεγονός αυτό το εγνώριζε ο κύριος μάρτυς. Δεν το εγνώριζε....

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι γνωστό.Εγώ παρέλειψα να το πω, κύριε βουλευτά, διότι μου αφήσατε την εντύπωση ότι το ερωτημά σας εσχετίζετο ειδικώς ως προς το πρόσωπο Γρίβας. Αλλά είναι γνωστό αυτό,είναι τοις πάσι γνωστό, όπως γνωστό είναι, ότι και κάποια άλλη περίοδο αυτή η μεραρχία έφυγε πίσω και εγένετο το έγκλημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τον κύριο Γιατράκο να λάβει το λόγο. Απών, διαγράφεται.

Παρακαλώ τον κύριο Δασκαλάκη να λάβει το λόγο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Υποσχέθηκα ότι δεν θα ερωτήσω μετά τις 0 3.00' μ.μ., αλλά μια ερώτηση κρίσεως, κύριε μάρτυς. Με εντυπωσιάσατε και γι'αυτό είπα του κυρίου Φωτόπουλου ότι δεν έπρεπε να το βάλει αυτός για να μην παρεξηγηθεί ότι πραγματικά κάνατε αναλύσεις συγκροτημένες, ανεξάρτητα εάν εκφράζουν την δική σας άποψη. Αντικειμενικές, υποκειμενικές, θα κριθεί αυτό, δεν είναι θέμα.

Θέλω να μου πείτε το εξής: Και τότε και τώρα και μέχρι τώρα μάλλον, πρέπει να έχετε σκεφθεί πάρα πολύ και να έχετε αναλύσει τα

5/3 Κ (Γ.Π.) 22.1.87

190

Ποίοι γεγονότα όπως έχουν συμβεί, προϋποθέσεις, στόχους κ.λ.π. Συναντήσατε τον Ιωαννίδη κάπου στις 25 του Φλεβάρη. Μπορείτε να εκτιμήσετε να κρίνετε ή να αναλύσετε, με τις δυνατότητες που έχετε, εάν το πραξικόπημα που έγινε, εξυπηρετούσε το ιδανικό, κατά την αποψή σας, της ένωσης ή της διπλής ένωσης;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Νομίζω ότι το είπε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Για το πραξικόπημα λέγω της ανατροπής του Μακαρίου, το είπε; Εάν το είπε να το αποσύρω.

(37Α)

(3Κ) 191

1/3 ΠΑ ΜΠ 22-1-1987

Για το πραξικόπημα που ανετράπει ο Μακάριος. Αν έχετε άποψη δημιουργήσει εν τω μεταξύ, να μας αναλύσετε αν αυτό είχε σαν στόχο να δημιαργηθούν οι προϋποθέσεις για μια DE FACTO ένωση ή για μια DE FACTO διπλή ένωση.

ΜΑΡΤΥΣ: Επιθυμώ να δώσετε ιδιαίτερη σημασία στο εξής: Εγώ, παρά το γεγονός ότι δεν θέλησα να επανέλθω στο στρατό και τούτο δια λόγους όπως μη θεωρηθεί ότι η τυχόν δράση μου κατά το διάστημα της δικτατορίας αποσκοπούσε στην επανάκτηση των απολεσθέντων, εν τούτοις δια λόγους ειδικής καταστάσεως και αφού κλήθηκα από την πολιτική ηγεσία ξαναυπηρέτησα στο στρατό μέχρις αποστρατείας μου. Έτσι άλλωστε βρέθηκα με το βαθμό που φέρω. Είχα λοιπόν την ευκαιρία στο ξαναπέρασμά μου στο στρατό, να έλθω σε επαφή με πάρα πολλούς ανθρώπους που υπηρέτησαν υπό τις διαταγές μου και είναι παρα πολύ λογικό αρκετοί από αυτούς να ~~είναι~~ ήσαν εμπεπλεγμένοι στα γεγονότα της Κύπρου. Υπήρξε μια διαπίστωση την οποία έβγαλα αβίαστα και μάλιστα τοποθετημένος αυστηρά πάνω στο θέμα, γιατί σαν στρατιώτης το φέρνω βαριά ότι, ασχολούμενος μια ζωή γύρω από μια εθνική υπόθεση, τελικά να φθάσει εκεί που έφθασε. Το φέρνω πολύ βαριά και νομίζω ότι κάθε Έλληνας πρέπει να το φέρνει πολύ βαριά.

Γ διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "ήσαν"

2/3 ΠΑ ΜΠ 22-1-1987 192

Διεπίστωσα κ. βουλευτά ,ότι όλος αυτός ο κόσμος πίστευε ότι εμπόδιο ήταν ο Μακάριος . Είναι πολύ λεπτό αυτό το θέμα πώς και γιατί έφθασε εκεί το πράγμα. Υπήρχάν άνθρωποι που ήταν ωραίοι και σαν αξιωματικοί και αποδοτικοί [και ωραίοι] σαν Έλληνες . Ούτε ακραίοι ήσαν . Είχαν δημοκρατικές πεποιθήσεις, αρκεί να είχαν καλές κατευθύνσεις .

Γ. διαγράφονται δύο λέξεις

Το πίστευε, λοιπόν, ένας ολόκληρος κόσμος και αυτός ο κόσμος είχε χωριστεί . Να μη κάνουμε λοιπόν το λάθος και [πούμε] και τα ξερά και τα χλωρά μαζί.

Γ. διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "κάνουμε"

Από την πλευρά, του Ιωαννίδη, θα πρέπει να το δηλώσει ο ίδιος και θα πρέπει να δείξει τον ανδρισμό του εδώ. Επαπαλαμβάνω αυτό το οποίο διετύπωσα προηγουμένως. Δεν θέλω ποτέ να πιστέψω ότι υπήρξε Έλληνας ο οποίος εγνώριζε ότι εντάσσεται σε ένα συγκεκριμένο σχεδιασμό , ότι η διχοτόμηση της Κύπρου ήταν κάτω από δεδομένα τα οποία επισημαίνονται με τα τραγικά αποτελέσματα, και είπε ναί. Διότι δεν χρειαζόταν να έχει πολύ μυαλό. Το πράγμα θα περνούσε από αίμα. Ποιός θα το έδινε κ. βουλευτά; Θα το έδιναν οι Έλληνες. Οι περισσότεροι ήταν Ελλαδίτες.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Τις κρίσιμες εκείνες ώρες ακούστηκε να λέει ο Ιωαννίδης " καιρός είναι να γίνει ένωση". Μπορείτε να συμπεράνετε εσείς, με την κρίση που διαθέτετε, ότι μπορεί ο στόχος του να ήταν

3/3 ΠΑ ΜΠ 22-1-1987 193

να δημιουργηθεί αυτή η κατάσταση προκειμένου να αρπάξουμε ότι αρπάξουμε εμείς και ότι αρπάξουν οι άλλοι ή αν θέλετε όλα εμείς; Θα δούμε μετά αν είχε πλάτες ή όχι . Απαντήστε μου κατά την κρίση σας ή κατά πληροφορίες.

ΜΑΡΤΥΣ: Ξέρω ποιά απάντηση θέλετε. Θα μου επιτρέψετε όμως να σας τη δώσω με μια εισαγωγή που είναι αναγκαία . Εχω ζήσει στο στρατό και είχα την ευκαιρία να συνεργαστώ με συμμαχικούς παράγοντες μεταξύ των οποίων και οι Αμερικάνοι. Δεν είναι δύσκολο στα κατώτερα κλιμάκια να ανταλλαγούν κάποιες απόψεις και να διατυπωθούν κάποιες θέσεις εκ μέρους της μιας ή της άλλης πλευράς, οι οποίες δημιουργούν κάποιους καλούς συσχετισμούς και κάποιες αντιθέσεις . Δέχομαι λοιπόν ότι κατά την περίοδο της χούντας, ———— υπήρξε προς το συμμαχικό παράγοντα ένας ιδιαίτερος εναγκαλισμός.

(4ΓΡ)

(3ΠΑ) 194

1/4 ΓΡ (Δ.Γ.) 22-1-87

Ας τοιπω έτσι τοι κατάλαβα εγώ απ 'έξω , Δεν τον αποδέχομαι σαν Ελληνας παρολο ότι δεν αποστέργομαι τις υποχρεώσεις ,τις οποιες έχει κανείς όταν είναι εντεταγμένος σε μία συμμαχία ,[ένας δουλικός απο την πλευρά εκείνη]. Και μπορεί να υπήρξαν κάτω σε χαμηλά κλιμάκια κάποιες ανταλλαγές απόψεων και κάποιες διαβεβαιώσεις. Να είναι θύμα αυτός ο άνθρωπος ο οποίος παρίστανε τονπρώτο στον τόπο την περίοδο εκείνη αυτών των χαμηλών κλιμακίων;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τελειώσαμε κύριε Δασκαλάκη, υποθέτω ότι πήρατε την απάντηση.

ΜΑΡΤΥΣ: Εκτος εάν [υπήρχε] μηδενικο.Γιατί υπάρχουν τα ερωτήματα τότε κύριε βουλευτά. Μια ολόκληρη στρατιωτικη ηγεσία, δηλαδή, δεν αντελήφθη το μηδενικο και κάθησαν μέχρι την τελευταία στιγμη για να τους καλεί ο Σίσκο και να μην [φαίνονται πουθενά;] Είναι πράγματα αυτά ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μα αυτό . Είναι πράγματα αυτά; Παρακαλώ τον κ. Παυλίδη να λάβει το λόγο και η παράκλισή μου ισχύει πάντοτε και για σας.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Τελευταίος είναι κύριε Πρόεδρε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τελευταίος είναι,εκτός εάν επι-

2/4 ΓΡ (Δ.Γ.) 22-1-87 195

φυλάξω στον εαυτό μου το δικαίωμα να κανω μία ερώτηση και εγώ.

Ορίστε κύριε Πάυλίδη έχετε το λόγο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Μια και έγινε αναδρομη στο Κυπριακό, θα ήθελα να θύμιζα στους συναδέλφους ότι στην ερώτηση που ετέθη πότε ήλλαξε εμφανώς ο στόχος του αγώνος, δηλαδή πότε εγκαταλείφθη η ένωση ή έληξε ότι ήλλαξε οταν εδώ ο Μακάριος, απέναντι, στην Μεγάλη Βρεττάνια, στην μετέπειτα βουλευτίνα Μπαρμπαρα Κάστλ και τότε δημοσιογράφο, εδήλωσε το περί αυτοδιαθέσεως. Δηλαδή ενόσο η Επιτροπή συζητεί θα πρέπει να γνωρίζει ότι η μεταβολή του στόχου έγινε πολύ προ της ιδιαιτέρας εμπλοκής του Κυπριακού στο πολιτικό πεδίο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Με συγχωρείτε κύριε Παυλίδη, μου επιτρέπετε δύο λεπτά.

Θα μου επιτρέψετε να σας πω και εγώ ότι και η ένωση έμπαινε μέσα στο σύνθημα της αυτοδιαθέσεως, διότι διά της αυτοδιαθέσεως του Κυπριακού λαου επεζητείτο απο την Ελλάδα η ένωση. Γι'αυτό θα παρακαλέσω να μην γίνεται σύγχυση των όρων "αυτοδιάθεσις". Εμείς δεν λέγαμε να ενώσουμε δια της βίας. Εμείς λέγαμε -και ο Μακάριος έλεγε- με τα δημοψηφίσματά του, με το α'ή το β' κ.λ.π., δια της αυτοδιαθέσεως του Κυπριακού λαού να επιτύχουμε την ένωση. Παρακαλώ εάν θέλετε το λαμβάνετε υπόψη.

3/4 ΓΡ (Δ.Γ.) 22-1-87 196

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Πρόεδρε, μου επιτρέπετε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ορίστε.

ΜΑΡΤΥΣ: Και εγώ σαν Ελλην αξιωματικος δεν το αντελήφθην ποτέ διά της βίας και μάλιστα με τις μεθόδους αυτές ανεξαρτήτως του πως εξελείχθη το πράγμα...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Άρα αυτοδιάθεση να πούμε ήταν και η ένωση.

ΜΑΡΤΥΣ: Έστω , το παράπονό μου εμένα σαν Έλληνα αξιωματικού ο οποίος συνήργησε στα πράγματα αυτά δια της συμμετοχής του στους αγώνες κάτω στην Κύπρο, είναι το εξής: Γιατί δεν ελέχθη έτσι; Γιατί δεν μας το είπαν ποτέ; Είναι ένα παράπονό μου . Επρεπε να είχε λεχθεί απο πολλούς σεβαστούς ήδη παρελάσαντες απο το πολιτικό προσκήνιο του τόπου, έπρεπε να μας είχαν δώσει να καταλάβουμε ότι η ένωση για την οποία μιλάμε δεν είναι εύκολη και χρειάζεται κουράγιο και υπομονή. Και το καταλαβαίναμε απο μόνοι μας εμείς. Δεν μας το λέγαν αυτό εμφανώς. Και δεν το έκανε αυτό και ο Μακάριος. Είναι το παράπονό μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Καλώς .

Κύριε Παυλίδη με συγχωρείτε πάρα πολύ, παρακαλώ συνεχίστε.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Θα ήθελα να σας έλεγα ότι επιμένω στην αποψή

4/4 ΓΡ (Δ.Γ.) 22-1-87 197

μου με μία διευκρίνηση, ότι ο Μακάριος αυτό το εδήλωσε εξελισσομένου του Κυπριακού αγώνος, όταν επέστρεψε απο τις Σεϋχέλες εδώ, εν αγνοία της τότε Ελληνικής κυβερνήσεως. Και μία δήλωση απο Μακαριο, δεν είναι απλή συνέντευξη σε δημοσιογράφο για να περάσει στις παραπολιτικές στήλες. Είναι μία πολιτική θέση την οποία διατυπώνει κανείς μετά απο σκέψη και κάποιο σχεδιασμό.

Κύριε μάρτυς, όταν κατέβηκε ο Γρίβας, την δεύτερη φορά στην Κύπρο, έχετε πληροφοριες εάν αυτό το επληροφορήθη αμέσως ο Μακάριος;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, βεβαίως και διάβασα στην εφημερίδα , εν εξορία βρισκόμενος τότε , ότι είχαν ανεβεί δύο στενές συνεργάτιδες του Μακαρίου -εδώ απορία μου -μη συμμετέχουσες στην κυβέρνηση και κατά τα άλλα στενές συνεργάτιδες του Μακαρίου , οι οποίες ήρθαν επειγόντως επάνω και ενημέρωσαν τον Μακάριο ότι ο Γρίβας απεβιβάσθη κρυφιως στη Κύπρο.

(4Ν)

(4ΓΡ)
1/4 Ν (Ε.Μ) 22.1.87 198

Εμένα μου έκανε εντύπωση γιατί ο Γρίβας με είχε διαβεβαιώσει ότι ήταν σε γνώση του Μακαρίου. Ο Γρίβας επέμεινε και κατά τις επανειλημένες ερωτήσεις μου, μου είπε ότι ο Μακάριος εγνώριζε ότι κατέβηκε ο Γρίβας κάτω, ήταν προειδοποιημένος δηλαδή ότι ο Γρίβας θα κατέβαινε κάτω.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Παρακαλώ επαναλάβατε. Λέτε ότι ο Μακάριος ήταν προειδοποιημένος ότι ...

ΜΑΡΤΥΣ. Ότι θα κατέβαινε ο Γρίβας κάτω και μάλιστα άφηνε να διαφανεί ότι αυτό το πράγμα ήταν δεμένο και με τις θελήσεις κάποιων άλλων ανθρώπων. Εκείνο που ενδιέφερε εμένα ήταν μήπως ήταν επιμέρους θελήσεις, γιατί δεν είχα και κανέναν λόγο, χωρίς να το θέλω, προσπαθώντας για την αποτίναξη του ζυγού από την δικτατορία να εμπλακώ σε κάποιες ειδικές καταστάσεις οι οποίες θα με έφερναν σαν υπηρέτη ειδικών συμφερόντων. Ήμουν ώριμος αξιωματικός και εγνώριζα αυτά ώστε να μπορώ να προστατεύσω τον εαυτό μου. Επέμεινα λοιπόν σ'αυτό το θέμα και αυτό που διέγνωσα ήταν, ότι υπήρχε σύμπτωση του συνόλου του πολιτικού κόσμου, τόσο των εδώ όσο και των έξω πάνω στην άποψη της διαθέσεως των δυνάμεων για την πτώση της χούντας.

Από κει και πέρα εγώ δεν είχα λόγους να πηγαίνω στον έναν ή στον άλλον παριστάνοντας τον παράγοντα για να πάρω την γνώμη του αν θα

2/4 N (Ε.Μ) 22.1.87 199

έπρεπε να πέσει ή όχι. Είχα άλλωστε, άλλο βάρος στην συνείδησή μου, ότι δηλαδή προήλθε αυτή η ανωμαλία από Έλληνες στρατιωτικούς και όφειλα ως στρατιώτης να είμαι αυτός ο οποίος θα συνέβαλα στην αποκατάσταση της τάξεως και της ηρεμίας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Αν κατάλαβα καλά, η αντίληψη που είχε δημιουργηθεί σ'εσάς ήταν ότι κάποιοι επίστευαν ότι η αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα, θα μπορούσε να γίνει μόνο με ενέργειες στην Κύπρο.

ΜΑΡΤΥΣ. Μέσω της Κύπρου. Και διατυπώθηκε το παρακάτω και το επαναλαμβάνω, για να είμαι ακριβής. Είτε λοιπόν δια της δημιουργίας ευμενών προϋποθέσεων πάνω στις οποίες τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο θα είχε ο Μακάριος δια την συγκρότηση μιας εν εξορία ευρισκομένης εκεί κυβερνήσεως, είτε υπό τον βασιλέα, είτε απουσιάζοντος αυτού αναλόγως με τις ανοχές και τις αντοχές του διεθνούς προσκηνίου, είτε δια της προπαρασκευής ενός σώματος το οποίο θα παραλαμβάναμε εμείς και θα αποτελούσε το "προζύμι" για την εξέγερση στην Ελλάδα. Το δεύτερο ήταν το ακραίο σημείο που θέλαμε να αποφύγουμε, κι αυτό γιατί είχαμε την εμπειρία της εσωτερικής τραγωδίας του τόπου τα έτη 1946-1949 και δεν θέλαμε να ξαναβάλουμε τον τόπο σ'αυτού του είδους τις [διαδικασίες].

'Αρα να μην ματώσει ο ελληνικός λαός και είμαστε ιδιαιτέρως

3/4 Ν (Ε.Μ) 22.1.87

200

προσεκτικοί σ'αυτό το θέμα. Πηγαίναμε λοιπόν με πολιτικά μέσα. Εκεί εγώ φαντάσθηκα ότι θα μπορούσε να μεταστραφεί αυτόματα η κατάσταση και να δημιουργηθούν οι αντίστροφες προϋποθέσεις που παρουσίασαν αυτό το τραγικό φαινόμενο της αδελφοσυγκρούσεως κάτω στην Κύπρο.

Θα σας πω τι δεν ήξερα εγώ και όλος ο κόσμος. Υπήρχαν τα επιμέρους συμφέροντα [και τα δικά τους] και ότι αυτά ήταν μεγάλα και εμείς δεν τα μετρήσαμε όσο χρειαζόταν. Αν θέλετε και ο στρατηγός Γρίβας. Όμως, πρέπει να δεχθείτε και για τον Μακάριο που ήταν ο υπεύθυνος ηγέτης, δεν τα μέτρησε, γιατί αν το έκανε, δεν θα έβαζε στη διαδικασία του αιματώματος το λαό του. Γιατί, τί θα πει ξέρω ότι θα γίνει το πραξικόπημα και δεν λαμβάνω μέτρα για να τους [καθαρίσω] όλους; Βέβαια υπάρχουν αποδείξεις και άνθρωποι που έκαναν την πρόταση, γιατί υπήρχαν σχεδιασμοί πάνω σ'αυτό, σχεδιασμοί που ενέτειναν τον εκνευρισμό της χούντας πάνω σ'αυτό, για τη θέση εκτός μάχης του συνόλου των Ελλήνων αξιωματικών κάτω. Έκαναν την πρόταση την προηγούμενη ημέρα, . . .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Σε ποιόν έκαναν την πρόταση;

ΜΑΡΤΥΣ. Στον Μακάριο, λέγοντας να τους πιάσουμε απόψε στα σπίτια τους τους Έλληνες αξιωματικούς.

(4ΕΖ)

Γ': Διαγράφονται τρεις λέξεις.

Γ'': Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται «εμποδίσω»

Γ''': Προστίθεται «άνθρωποι του Μακαρίου στον ίδιο»

(Ν)

1/4 ΕΖ Α.Κ. 22-1-1987 201

Και βεβαίως μία εκστρατεία η οποία ήταν ευκολοτάτη και η οποία θα είχε σαν αποτέλεσμα το πιάσιμο μέσα από τα σπίτια των Ελλήνων αξιωματικών ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τους έπιασε ο Μακάριος τους Έλληνες αξιωματικούς στα σπίτια τους;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι, ο Μακάριος απήντησε "όχι, δεν θα [κάνω] πραξικόπημα". Αυτό το γνωρίζω καλώς. Βεβαίως δεν κάνω το σφάλμα να οδηγηθώ σε κρίσεις με δικά μου συμπεράσματα.

Γ. Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "γίνει"

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Είναι αρκετή αυτή η πληροφορία.

Φρονείτε ότι ο Μακάριος ο οποίος γνώριζε όπως είπατε την επικειμένη κάθοδο του Γρίβα, θα μπορούσε να την αποτρέψει;

ΜΑΡΤΥΣ. Ναι, βεβαίως και με κάτι το απλό: Αν ενημέρωνε τον Γρίβα, αν του έλεγε ότι δεν θέλω να κατέβεις, να είσθε βέβαιος, κύριε Βουλευτά, ότι δεν θα κατέβαινε ο Γρίβας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Τί σκέψεις σας γεννά το γεγονός ότι δεν το έκανε αυτό, αλλά το ηνέχθη, διότι περί ανοχής πρόκειται;

ΜΑΡΤΥΣ. Διότι υπήρξαν δύο στάδια: Το ένα στάδιο της αποφάσεως να υλοποιηθεί αυτό το σχέδιο και το δεύτερο στάδιο της διαπιστώσεως του Μακαρίου ότι η παρουσία του Γρίβα στην Κύπρο προκαλούσε μία προσωπική αποδυνάμωσή του και την προσπάθειά του να την εκπαραθυ-

2/4 ΕΖ ΑΚ 22-1-1987

202

ρώσει. Είναι υποκειμενικό αυτό. Με πολύ επιφύλαξη το διατυπώνω, αλλά είναι μία σκέψη μου την οποία παρακαλώ πολύ να μου συγχωρήσει η Επιτροπή. Δεν το κάνω από λόγους ασεβείας προς τα νεκρά πρόσωπα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Καλά. Και εγώ ρώτησα απλώς για την ιστορική έρευνα. Το βέβαιο είναι πάντως, ότι ο Μακάριος μπορούσε να αποτρέψει την κάθοδο Γρίβα.

ΜΑΡΤΥΣ. Και την κάθοδο Γρίβα, και την ανωμαλία στην Κύπρο, κύριε Βουλευτά.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Αναφέρομαι στην κάθοδο Γρίβα. Τη δική σας την κάθοδο την γνώριζε ο Μακάριος;

ΜΑΡΤΥΣ. Πιστεύω πως όχι. Γιατί εγώ τί ήμουν; Ένα πρόσωπο πολύ άγνωστο για το Μακάριο και βεβαίως δεν μπορούσε να έχει πληροφόρηση πάνω σ'αυτού του είδους τις λεπτομέρειες.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Άλλοι αξιωματικοί πλην υμών κατήλθαν στην Κύπρο προσκληθέντες υπό του Γρίβα;

ΜΑΡΤΥΣ. Είναι μία κάπως θλιβερή υπόθεση η οποία μου έχει αφήσει τραυματισμό, κύριε Βουλευτά.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Δηλαδή;

2/4

3/4 ΕΖ ΑΚ 22-1-1987

------------------------------ 203

ΜΑΡΤΥΣ. Μου επιτρέπετε να μην απαντήσω. 'Ενα όμως έχω να πω: 'Οταν είχα και έναν ακόμη, έστω έναν και δυστυχώς από πλευρές οι οποίοι παρέστησαν πάρα πολύ τον άγριο όταν τα πράγματα έστρεψαν, η απόληξη δεν θα ήταν αυτή, θα ήταν διαφορετική. Αλλά δεν έγινε. 'Ισως κουράστηκε ο κόσμος, ίσως φοβήθηκε τον Γρίβα, ίσως υποψιάστηκε άλλα πράγματα. Πώς βρέθηκα εγώ; Τήρησα το λόγο μου, κύριε Βουλευτά.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Παρά την άρνησή σας, να απαντήσετε, θέλω να επαναλάβω το ερώτημα ...

ΜΑΡΤΥΣ. Είπα στον Γρίβα, "ναι θα έλθω". Τον τήρησα το λόγο μου.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Κύριε μάρτυς, παρά την άρνησή σας να απαντήσετε, θέλω να επαναλάβω την ερώτηση υπό διαφορετικό τρόπο: Υπάρχουν μέλη των μεταδικτατορικών κυβερνήσεων τα οποία επρόκειτο να κατέλθουν και δεν κατήλθαν;

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Βουλευτά, γνωρίζω ότι έχετε πάρει κάποιες αποφάσεις από ό,τι διάβασα στην εφημερίδα. Θα μου επιτρέψετε επίσης να διατυπώσω τη δική μου άποψη πάνω σ'αυτό το θέμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κύριε μάρτυς, δεν έχουμε πάρει καμμία απόφαση εμείς. Το τί έγραψαν οι εφημερίδες δεν μας αφορά.

4/4 ΕΖ ΑΚ 22-1-1987

204

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτό διάβασα στην εφημερίδα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ναι, αλλά σας λέω, δεν μας αφορά το τί έγραψαν οι εφημερίδες. Καμμία απόφαση δενέχει παρθεί.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Άρα, είσθε ελεύθερος να κατονομάσετε.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν αντιλαμβάνομαι το κατά πόσο υπηρετεί την υπόθεση του φακέλλου της Κύπρου, η κατονομασία ορισμένων προσώπων.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Υπηρετεί απόλυτα.

ΜΑΡΤΥΣ. Πάντως, βεβαίως εάν δεχθείτε την εξέταση αυτών των προσώπων τα οποία ήλθαν εδώ και έκαναν τα πρώτα βήματα της δημιουργίας αντιστασιακής οργανώσεως των κυπριακών προσώπων, αυτομάτως όλα αυτά θα έλθουν στην επιφάνεια.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Κύριε μάρτυς, αναφέρατε προηγουμένως ότι επικοινωνήσατε ή συνεδέθητε, ή ενημερώσατε, ακριβώς δεν θυμάμαι την έκφρασή σας...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Κύριε Παυλίδη, η προηγούμενη ερώτηση δεν απαντήθηκε;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Δεν απαντιέται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας παρακαλώ, κύριε Δασκαλάκη. Είπε ότι δεν απαντάει.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Είπατε, κύριε μάρτυς;

(ΕΖ)
1/4 Δ Α.Μ. 22-1-87 205

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως γιατί η αναφορά στα πρόσωπα δημιουργεί άλλου είδους καταστάσεις.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν απαντήσατε.

Ανεφέρθητε στο πρόσωπο του αειμνήστου προέδρου Παναγιώτη Κανελλόπουλου. Τον ενημερώσατε προσωπικώς και πώς;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως και τον συνεπεσκέφθηκα με τον Ευδόκα. Ήταν γνωστό πρόσωπο και εξαιρετικά μετριοπαθής και καλά τοποθετημένος άνθρωπος και πάντως μη ανήκων στας ακραίας θέσεις.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ενημερώθηκε ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος;

ΜΑΡΤΥΣ: Σε μια επίσκεψη με τον Ευδόκα, ο οποίος πήγε μόνος του ...

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ποιό έτος;

ΜΑΡΤΥΣ: Το 1974. Μεταξύ των μηνών της χρονολογίας επανόδου μου και της εκδηλώσεως του πραξικοπηματος κάτω. Σε μια επίσκεψη, την οποία έκανε μόνος του και εν συνεχεία αμέσως μετά το πραξικοπημα και την πτώση της δικτατορίας τον ξανά είδα. Με εζήτησε. Με εζήτησαν και άλλα πρόσωπα, τα οποία ενημέρωσα, όπως τον βουλευτή κύριο Ζίγδη.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Η ερώτηση είναι, επειδή αναφέρατε το όνομα σε ερώτηση προηγουμενου συναδέλφου: ο αειμνήστος Παναγιώτης Κανελλόπουλος ενημερώθη επι επικειμένης ανωμαλίας να εκδηλωθεί εις Κύπρο;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Τον ενημέρωσε μετά την πτώση της δικτατορίας.

2/4 Λ. Α.Μ. 22-1-87 206

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ προσωπικώς. Και λέω ότι, προ, τον επεσκέφθη ο Εκδόκας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Δασκαλάκη, παρεμβαίνω.

Πρό του πραξικόπηματος είχε επισκεφθεί τον αειμνήστο Παναγιώτη Κανελλόπουλο ο κύριος Εκδόκας. Μετά το πραξικόπημα κάλεσε ο Παναγιώτης Κανελλοπουλος και τον μάρτυρα .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Μετά το πραξικόπημα;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ερωτώ, γιατί μεταξύ της ελευσεώς σας από την Κύπρο και του πραξικόπηματος....

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: (Δεν ακούγεται).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης):Κύριε Δαμιανίδη, γιατί παρεμβαίνετε;

Ξεκαθαρίσαμε το ζήτημα οτι προ του πραξικόπηματος τον επεσκέφθη μόνο ο κύριος Εκδόκας .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, είμαι ο ερωτών και θέλω να το ξεκαθαρίσουμε το ζήτημα, γιατί μου εδόθη εντύπωση, η οποία δεν συνάδει προς την εικόνα του Παναγιώτη Κανελλόπουλου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ασφαλώς .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Δεν χρειάζεται να παρεμβέτε, κύριε συνάδελφε. Ο κυριος μάρτυς ξεκαθάρισε το θέμα καί είναι απλό. Η επιτροπή δεν έχει καμμία αμφιβολία για τον κύριο Κανελλόπουλο.

3/4 Λ. Α.Μ. 22-1-87 207

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήταν μόνο ο κύριος Κανελλόπουλος, κύριε βουλευτά. 'Είχαν ενημερωθεί πάρα πολλά πρόσωπα για το επικείμενο και δεν ενημερώθηκαν από μας, γιατί εμείς ξέραμε ότι θα γίνει πραξικόπημα εκεί πέρα. Εμείς υποθέταμε λόγω των εξελίξεων. Αλλά εκτιμήσεις και έξυπνα μυαλά υπήρχαν σε όλες τις κατευθύνσεις . Και έξω στον Ευρωπαϊκό χώρο και παντού. Δεν είμαστε εμείς οι μόνοι, οι οποίοι αποτελούσαμε πηγή πληροφοριών.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Είναι σαφές .

Ο Ανδρέας Παπανδρέου γνώριζε την κάθοδο Γρίβα στην Κύπρο; Εχετε καμμιά πληροφορία περί αυτού;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να το αποδείξω . Αλλά έκανα ερώτημα στο στρατηγό Γρίβα, εάν και κατά πόσο, διότι ήταν είς εκ των σοβαρών επίσης αντιδικτατορικών παραγόντων στην ξένη ο νυν Πρωθυπουργός της χώρας. Μου είπε ναι, είχε ενημερωθεί. Κατά πόσον όμως αυτό είναι αληθές δεν μπορώ να το διαβεβαιώσω . Είναι διαβεβαίωση του Γρίβα, η οποία τίθεται και εν αμφιβόλω, διότι απουσιάζει από την ζωή ο Γρίβας τώρα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε μάρτυς, άλλο θέμα:

Σας είπε ο Γρίβας οτι συνήνεσε ο κύριος Παπανδρέου σ'αυτήν την κάθοδο;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οτι συνήνεσαν τα πολιτικά πρόσωπα στον Ευρωπαϊκό χώρο .

4/4 Δ. Α.Μ. 22-1-82 208

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Περί Παπανδρέου ο λόγος.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Το ερώτημα έχει το εξής νόημα: Επειδή τότε ο Ανδρέας Παπανδρέου έχων στρατιωτικής δομής οργάνωση - το στρατιωτικής σε εισαγωγικά - κυκλοφόρησε ότι είχε την δυνατότητα να συμπαρασταθεί.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Το εισαγωγικά, κύριε Παυλίδη, δεν το καλαβαίνω.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Να σας το εξηγήσω.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Της αντιστασιακής δομής, από την οποία αντιστασιακή ενδεχομένως απουσιάζε ο κ. Παυλίδης. Και αν δεν απουσιάζε, ζητώ συγνώμη.

(Ο)

(Λ)
1/4 Ο Κ.Β. 22.1.1987

207

Τα περί στρατιωτικών δομών του ΠΑΚ να τα αφήσετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης):Με συγχωρείτε κύριε Δασκαλάκη. Τί είπατε κύριε Παυλίδη; Παρακαλώ να επαναλάβετε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Με την ευκαιρία κύριε Πρόεδρε, ζητώ τον λόγο, γιατί εδώ είναι μεθοδευμένες οι ερωτήσεις. Έτσι εξηγούνται και οι προηγούμενες διακοπές. Είναι μεθοδευμένα όλα αυτά και γι' ~~αυτόν~~ που έφυγε, διαμαρτυρόμενος δήθεν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Καταργήστε με λοιπόν, κύριε Δασκαλάκη τώρα εσείς, για να ολοκληρωθεί η φασαρία.

Ορίστε κύριε Παυλίδη.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Δεν κατανοώ γιατί εξοργίσθη ο αγαπητός συνάδελφος κύριος Δασκαλάκης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Εγώ κατανοώ ότι έρχεσθε μεθοδευμένος και δεν λειτουργείτε σαν Επιτροπή , αλλά λειτουργείτε σαν εντολοδόχος. Και το καταγγέλω.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Την καταγγελία δεν την σχολιάζω. Παρακαλώ κύριε Πρόεδρε , εσείς να επιβάλετε την τάξη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Να γραφεί στα πρακτικά.

2(4 Ο Κ.Β. 22.1.1987 210

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Να γραφούν όσα θέλουν στα πρακτικά. Θα γραφτούν αυτά που θέλω να ερωτήσω εγώ. Και ότι και να κάνετε δεν πρόκειται να μεταβάλω στάση και την στάση μου την παρακολουθείτε από την πρώτη ημέρα ενάρξεως των εργασιών της Επιτροπής. Και τα περί εντολοδόχων σας τα επιστρέφω, όπως ακριβώς το είπατε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Και εγώ διαμαρτύρομαι εναντίον σας κύριε Παυλίδη, και εναντίον σας κύριε Δασκαλάκη, διότι δεν σέβεσθε την διεύθυνση της διαδικασίας. Παρακαλώ κύριε Παυλίδη συνεχίστε.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Θα επαναλάβω κύριε Πρόεδρε. Παρενέβη ο κύριος συνάδελφος και ως προς αυτό τον ευχαριστώ. Ότι εννοούσα όπως με την ερώτηση που έθεσα , λέγων το "στρατιωτική οργάνωση εντός εισαγωγικών". Εξηγώ: Ο κύριος Ανδρέας Παπανδρέου επικεφαλής του ΠΑΚ, με όσα εκείνος έχει δηλώσει και όσα έχουν γραφεί και δεν διεψεύσθησαν και με όσα έχουν δημοσιευθεί και από τον ίδιο, το ΠΑΚ, υπήρχε και στρατιωτικό τμήμα

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Να το καταθέσετε αυτό που έχει γραφεί, αλλιώς να ανακαλέσετε.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Δεν θα ανακαλέσω τίποτε. Θα πω αυτά που θέλω να πω.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Μα, λέτε ότι έχει γραφτεί. Δεν έχει γραφτεί τίποτε περί στρατιωτικής οργάνωσης.

3/4 Ο Κ.Β. 22.1.1987

211

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Δασκαλάκη, λέει μιά δική του αποψη που μπορεί να είναι και συκοφαντική για το ΠΑΚ. Τι σημασία έχει; Θα κάνουμε τώρα μήνυση για συκοφαντική δυσφήμιση;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Μα λογοκρισία θα μας κάνει ο Δασκαλάκης;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Ο Δασκαλάκης;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ο κύριος Δασκαλάκης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Είσθε ανάγωγος όταν λέτε ο Δασκαλάκης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Εσείς είσθε θρασυτατος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Με συγχωρείτε. Σας ανακαλώ στην τάξη αμφοτέρους. Δεν μπορεί να γίνεται αυτό. Και παρακαλώ να γραφτεί στα πρακτικά. Σας ανακαλώ στην τάξη. Παρακαλώ συνεχίστε κύριε Παυλίδη.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε , διάβασα βιβλία πάμπολλα. Δημοσιεύεται στον Τύπο από ιδρύσεως του ΠΑΚ. Εάν δεν το ανέγνωσε κανείς άλλος εκ των κυρίων συναδέλφων να φέρω και εγώ τόμους ολόκληρους να τους καταθέσω. Τους θέλετε τους τόμους;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ , δεν θα απολογηθείτε ως κατηγορούμενος γι'αυτό. Θα κάνετε την ερώτησή σας στον μάρτυρα. Τελείωσε αυτό.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ρώτησα ό,τι ρώτησα , το διευκρίνισα και παρακαλώ εάν ο μάρτυρας γνωρίζει να απαντήσει σε μένα.

4/4 Ο Κ.Β. 22.1.1987 212

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ρωτήστε λοιπόν κύριε Παυλίδη.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Τον ρώτησα εάν ήταν εν γνώσει του Ανδρέα Παπανδρέου και μου απήντησε ναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Είπατε και κάτι άλλο. Είπατε, των εν Ευρώπη πολιτικών . Πως το είπατε ακριβώς; Παρακαλώ να ερθουν τα πρακτικά για το σημείο αυτό επάνω, γιατί εννοώ να διεξάγω την διεύθυνση της συζητήσεως κατά τρόπο απολύτως αντικειμενικό και να μην επιτρέπω υπεκφυγές.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Αυτή η παρατήρησή σας κύριε Πρόεδρε περί υπεκφυγών σε ποιόν απευθύνεται;

ΠΡΕΟΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Σε όλους. Και σας και στον κύριο Δασκαλάκη.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Εγώ θα περιμένω μέχρι το βράδυ να έρθει η κασέτα των πρακτικών εδώ. Το περί υπεκφυγών πάντως εγώ δεν το δέχομαι.

Κύριε μάρτυς, αντελήφθητε προσπάθεια από διάφορες κατευθύνσεις να εξαγορασθούν μέλη της ΕΟΚΑ Β'; Εξαγοράζονταν για να υπηρετήσουν την χούντα εν Κύπρω, τον Μακάριο ή κάποιον άλλο;

(4σ)

40

1/4σ ΒΠ 213 22.1.87

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, σε τέτοιες περιόδους μ'αυτού του είδους τα χαρακτηριστικά σάν και αυτά που είχαν δημιουργηθεί κάτω, οι προσπάθειες αυτές προυποτίθενται.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Έχετε κάτι συγκεκριμένο κατά νού;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, βεβαίως, ψηλά ώστε να είναι τόσο χαρακτηριστικές και αξιόλογες για την Επιτροπή, χαμηλά πάρα πολλές.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ευχαριστώ, κύριε μάρτης, τίποτε άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Θα σας κάνω και εγώ μια ερώτηση.

Εσείς όταν είδατε τον Ιωαννίδη πλέον και του είπατε ότι οδηγείται η Κύπρος σε μακελειό στις 25 Φεβρουαρίου του '74 περίπου, του επιστήσατε και την προσοχή επί ενδεχομένου κινδύνου Τουρκικής εισβολής;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Πρόεδρε, αυτό ήταν φανερό και για τον ανθυπολοχαγό του Ελληνικού στρατού. Δεν μπορούσε να υπάρξει στρατιωτική σκέψη, μη σχετιζομένη με την στρατηγική, αλλά με την απλή τακτική που έθετε θέμα της οποιαδήποτε επεμβάσεως της Ελλάδος, ή της οποιασδήποτε άλλης χώρας στον Κυπριακό χώρο, χωρίς να συμπληρώνεται με το βασικό ερώτημα. Και οι Τούρκοι; Αυτό είναι κυριαρχικό. Δεν μπορεί να ξεφεύγουμε από εκεί πέρα, κύριε Πρόεδρε. Δηλαδή, θεωρώ χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ελήφθη απόφασις πραξικοπήματος κάτω στην Κύπρο και δεν υπήρξε

2/4σ ΒΠ 22.1.87

214

μέριμνα για την αντιμετώπιση του βασικού αντιπάλου του Ελληνισμού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης).

Αυτό πώς το κρίνετε; Την παράλειψη αυτή που λέτε, που δεν ελήφθη μέριμνα για την προστασία του Κυπριακού χώρου.

ΜΑΡΤΥΣ: Επανέρχομαι στα προηγούμενα, κύριε Πρόεδρε, τα οποία έχουν καλύψει το ερώτημά σας και το καλύπτω και τώρα τονίζοντας ιδιαιτέρως την εξής πλευρά.

Όταν υπάρχει η άποψη της παντοδυναμίας, όπως υπήρχε κατά το διάστημα της χούντας [~~και επωφελεία~~] (I) του Ιωαννίδη, [~~είναι και διάχυτη~~] (II) η ανευθυνότητα, (απ' όλους τους άλλους) υπό την έννοια ότι αυτός είναι μεγάλος και ξέρει τι κάνει. Και εκεί [γίνονται] (III) τα μεγαλύτερα σφάλματα.

Έχω, λοιπόν, την αντίληψη, χωρίς να γνωρίζω ότι υπήρξε επιβεβαίωση εκ μέρους τρίτου συμμαχικού ή μη συμμαχικού παράγοντα προς την κατεύθυνση της χούντας ότι ελήφθη επίμονα, έστω την τελευταία στιγμή που κατ'εμέ όχι, η απόφαση πραξικοπήματος σε βάρος του Μακαρίου και την άποψη ότι αυτή δεν εκαλύφθη με το ερώτημα τι θα κάνουν οι Τούρκοι, κάτω από την επιπολαιότητα ότι οι Τούρκοι εντεταγμένοι στο ΝΑΤΟ, άρα σύμμαχοι, κάποιοι μπορεί να παρέμβουν και να μην έχουμε κανένα απότοκο, άρα το πήραμε το μήλο έτοιμο στα χέρια, έχουμε δώσει επωφελεία του Έθνους την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

Υποθέτω πως εκεί οφείλεται το σφάλμα και η θέση μου δεν αποβλέπει στο να δικαιολογήσει κανέναν. Γιατί από όλες τις άλλες εξετάσεις

(Handwritten margin notes:)
I: Διαγράφονται δύο λέξεις και προστίθενται "για το πρόσωπο"
II: Διαγράφονται τρεις λέξεις και προστίθενται "και βασιζόταν ότι απ' όλους τους άλλους"
III: Διαγράφεται μία λέξη και προστίθεται "ακριβώς έγιναν"

3/4σ ΒΠ 22.1.87 215

και μάλιστα ιδιαιτέρως ενδελεχείς, από τα ερωτήματα που έχω κάνει σε πάρα πολύ κόσμο εμπεπλεγμένο και μη, δεν μου βγαίνει αυτό το δύσκολο το οποίο θέλει και μια συγκεκριμένη απόφαση. Μάλιστα, παρυσέφρεισε ο τάδε εξωγενής, εξωελλαδικός παράγων. Δεν μου βγήκε αυτό το πράγμα, γι'αυτό δεν το αποτολμώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εάν εγώ τώρα σας θέσω ως δεδομένο ότι και άλλοι αξιωματικοί, φίλοι μάλιστα, εκ των φερομένων ως φίλα προσκειμένων προς τον κύριο Ιωαννίδη ήρθαν εδώ όπως ο Παλαΐνης ένας, αλλά και ο Πηλιχός, ίσως δεν είμαι βέβαιος, λένε, "όταν ο Ιωαννίδης μου ανέθεσε κάποια εντολή σχετική με το πραξικόπημα, για κάποια μελέτη κλπ. του είπα: Τι θα γίνει με την Τουρκία; Επισημαίνω τον κίνδυνο αυτό, κύριε ταξίαρχε, ή κύριε στρατηγέ". Και απήντησε ο Ιωαννίδης: "Μη φοβάσθε δεν υπάρχει περίπτωσις να επέμβει η Τουρκία",

4Η

(4σ.)
1/4Η. (Ε.Σ.) 216 22.1.1987

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ο Πηλιχός το είπε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Το είπε κι'άλλος.

Θα σας παρακαλέσω, λοιπόν, να μου εξηγήσετε ,και σαν στρατιωτικός, πώς είναι δυνατόν έναςοιοσδήποτε αξιωματικός να λέγει ότι (δεν) αποκλείεται; Μάλιστα ο κ. Παλαΐνης, ηρωτήθη τρείς φορές γι'αυτό το πράγμα και είπε, ότι του είπε "αποκλείεται επέμβαση τουρκική." Αυτό σας το λέγω σαν δεδομένο. Και ζητώ τώρα πλέον, τη στρατιωτική σας κρίση.

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ κρίση θα κάνω, κύριε Πρόεδρε και το διατυπώνω αυτό, ώστε να μη παρεξηγηθώ.

Αφού αυτός ο τόπος έφθασε στο σημείο να εξαρτάται από τη μαρτυρία ενός Παλαΐνη και ενός Πηλιχού, αφού αυτός ο κόσμος έφθασε στο σημείο να συναρτά την ισχύ των θέσεών του, από μερικούς, - γιατί όλοι οι στρατοί βγάζουν συνωμότες, κύριε Πρόεδρε, και εξαρτάται κάτω από [~~ποιά εδάφη θα καλλιεργηθούν~~] αυτού του είδους τα πράγματα, τα οποία γεννούν τους συνωμότες [Αν] εξαρτούσε την ισχύ του από τους Παλαΐνιδες ο Ιωαννίδης, τότε γιατί κουράζεσθε κύριε Πρόεδρε, γιατί κουράζεται η Εθνική Αντιπροσωπεία; Όχι διότι έχω λόγους να είμαι προσβλητικός έναντι συναδέλφων, αλλά διότι είναι γνωστό ότι οι συνά-

Γ' Το "δεν" διαγράφεται η λέξη "δεν"

Γ'' Διαγράφονται τέσσερις λέξεις και προστίθεται (ποιές καταστάσεις καλλιεργούνται)

Γ''' Προστίθεται [Αν]

2/4Η. (Ε.Σ.) 217 22.1.1987

δελφοι αυτοί παίξανε κάποιο συγκεκριμένο ρόλο και πάντως μη πατριωτικό, μέσα σε τούτο το τόπο. Δέχομαι ότι τον έπαιξαν τον ρόλο αυτό, εν αγνοία τους. Υπήρξαν, βεβαίως, κάποιες προαλοιφές. Δεν είναι, λοιπόν, καθόλου παράξενο, να ισχυρίζεται οτιδήποτε ο κ. Πηλιχός ή ο κ. Παλαΐνης σήμερα, για το τι είπε και τι δεν είπε με τον Ιωαννίδη.

Για μένα, όπως έχω προσλάβει την αγωγή από τον Στρατό, ένα μου είναι παράξενο. Πώς, ενώ είπαν στον Ιωαννίδη, "ναί, είσθε ο Αρχηγός μας, άρα και διατάξτε", κάθονται τώρα και τον [πιλατεύουν] από της θέσεως αυτής και λένε, "όχι δεν το είπε, όχι το είπε."

Γ: Διαγράφεται η λέξη και προστίθεται [προδίδουν]

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): 'Οχι. Το είπε, λένε. Και μάλιστα λένε ότι αυτό ήταν τότε και τώρα το μεγάλο ερωτηματικό μας. Αυτή ήταν η φράση των.

Είπατε, όμως, ότι και ο Παλαΐνης και ο Πηλιχός, ανεξαρτήτως της ποιότητος, την οποία θελήσατε να τους πείτε, είπατε και χαρακτηρίσατε, Είπατε ότι δεν έπαιξαν ρόλο πατριωτικό. 'Ετσι δεν είπατε;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι, βεβαίως, διότι συμμετέσχον και στο πρώτο και στο δεύτερο πραξικόπημα. Πώς είναι δυνατόν να παίξουν ρόλο πατριωτικό;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το "πατριωτικό ρόλο" το λέτε, διότι συμμετέσχον και στο πρώτο και στο δεύτερο πραξικόπημα; 'Ετσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Διότι συμμετέσχον στο οποιοδήποτε πραξικόπημα, κύριε Πρόεδρε.

3/4Η. (Ε.Σ.) 218 22.1.1987

Είμαι σαφής.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μα, και ο Ιωαννίδης, όμως, τώρα, τον οποίον, κατά κάποιο τρόπο, εξαιρείτε απ'αυτό το πράγμα, μετέσχε και στο πρώτο και στο δεύτερο πραξικόπημα.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν εξαιρείται, κύριε Πρόεδρε. Είναι ενταγμένος μέσα σ'αυτή την κατηγορία των ανθρώπων και ο Ιωαννίδης. Είναι κι'ο Παπαδόπουλος.

Κατ'εμέ , κύριε Πρόεδρε, και εάν τούτο αποτελεί ασέβεια για ορισμένους ανθρώπους, οι οποίοι αιφνιδιασμένοι ανέχθηκαν την κατάσταση, και εκείνοι εντάσσονται στην κατηγορία αυτή, διότι σε καθοριστικές περιόδους του εθνικού βίου, δεν μπορεί από θέσεως ευθύνης ο έλληνας στρατιωτικός να αμφιταλαντεύεται, ή να αιφνιδιάζεται. Λέγει αυτό. Κι'όταν παίρνει τη θέση του εξηγεί. 'Οπως εγώ, παρά τους κολάφους, τους οποίους έφαγα από τους κυρίους βουλευτάς εδώ πέρα, με την δικαιολογία ότι είχαν τα ερωτήματά τους και ώφειλαν να τα διατυπώσουν επιθετικά εναντίον μου, πήρα τη θέση μου και είπα, ναί ηκολούθησα τον Γρίβα, του έδωσα το λόγο και έμεινα μέχρι το τέλος μαζί του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μιά άλλη ερώτηση. 'Εναν Λογίνο Θωμά, τον ξέρετε στην Κύπρο; 'Ηταν στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι. Και θα μου επιτρέψετε, κύριε Πρόεδρε εδώ να διατυπώσω

4/4Η. (Ε.Σ.) 219 22.1.1987

και την εξής απορία.

Βγαίνουν στην επιφάνεια πρόσωπα, τα οποία εγώ τουλάχιστον, εξ'όσων εγνώριζα, δεν είχαν καμμία σχέση με την ΕΟΚΑ Β'. Και εδώ, κύριε Λιβανέ, αρχίζω και εγώ τις μακρές υποψίες μουκαι λέγω περί τίνος πρόκειται;. 'Οχι υποψίες σε βάρος αυτών τα οποία υπηρέτησα, αλλά γενικώτερα από πού και πώς και μέχρι τώρα γίνονται κάποιων πραγμάτων, για να προβάλονται κάποια πρόσωπα.

(4ν.)

(Η)

1/4 ν. Β.Ζ. 22-1-87 220

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας ρώτησα ακριβώς για να στεριώσω την αντίληψή μου. Λαβαίνω συνέχεια ως Πρόεδρος της Επιτροπής επιστολές από κάποιον κύριον Λογίνον Θωμά, οι οποίες είναι και ασεβέστατες κατά το περιεχόμενο και ήθελα να ξέρω άν τον ξέρετε.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν μου έτυχε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Υπάρχουν λόγοι ηθικής τάξεως και ιστορικής άν θέλετε, που ζητώ από τον σεβαστό Πρόεδρο ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μα νομίζω με την παρέμβασή μου ελύθη το θέμα. Πάντως, εφόσον πρόκειται για θέμα απτόμενο της μνήμης του Παναγιώτη Κανελλόπουλου, άν θέλετε μπορείτε να ρωτήσετε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ο Κύπριος ο οποίος επεσκέφθη τον Κανελλόπουλο , ο κ. Ευδόκας, τον ενημέρωσε. Το ερώτημά μου είναι τί απήντησε στον κ. Ευδόκα ο κ. Κανελλόπουλος.

ΜΑΡΤΥΣ. Απλώς εδέχθη την πληροφορία.

Κύριε βουλευτά για να τοθετείται στις πραγματικές διαστάσεις το πράγμα, εδώ υπάρχει μία θέση σαφώς εκτιμημένη από την πλευρά την δική μου. Ο Μακάριος απέναντι του ιστορικού προσώπου του μακαρίτου Κανελλοπούλου, ετήρησε μία στάση και θέση αξιοπρεπεστάτη.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Γι'αυτό και του έστειλε αντίγραφο της επιστολής προς Γκιζίκην.

2/4 ν. Β.Ζ. 22-1-87 221

ΜΑΡΤΥΣ. Τώρα το ακούω από εσάς.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Ενημέρωσε τον κ. Ευδόκα ο κ. Κανελλόπουλος. Γι'αυτό σας λέω, ο κ. Ευδόκας, σας είπε ακριβώς τί του απήντησε;

ΜΑΡΤΥΣ. Μα δεν ήταν οι ημέρες αυτές.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ευχαριστώ πολύ. Πάντως είμαι στην απόλυτη διάθεσή σας αφού λήξει η συνεδρίαση, όχι μόνο αυτά τα στοιχεία αλλά και άλλα να θέσω υπόψη σας.

ΜΑΡΤΥΣ. Ευχαριστώ, κύριε βουλευτά, θα με διευκολύνετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ο κ. Δασκαλάκης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Στην απάντησή σας στον κ. Παυλίδη σε σχέση με το ποίοι ήξεραν ότι θα κατέβει ο Γρίβας κάτω ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ναι, είναι αυτό που άρχισα να ερωτώ εγώ και δεν μου δώσατε απάντηση.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ...Είπατε ότι κατά την άποψή σας το ήξερε ο Μακάριος και ο Ανδρέας Παπανδρέου. Στη συνέχεια είπατε-και είναι αυτό που ζήτησε ο Πρόεδρος και εγώ δεν το θυμάμαι πολύ καλά, άν θέλετε να με διαψεύσετε κύριε μάρτυς- ότι και όλη η πολιτική ηγεσία που ευρίσκετο στην Ευρώπη . Το είπατε, κύριε μάρτυς;

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτό μου είπε ο στρατηγός Γρίβας .

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Και μάλιστα είπατε ότι δεν ξέρετε κατά πόσον

3/4 ν. Β.Ζ. 22-1-87 222

είναι αλήθεια ή όχι, αυτά σας είπε και δεν υπάρχει στη ζωή σήμερα να το επιβεβαιώσει ή όχι.

Μπορείτε να μας πείτε ονομαστικά -γιατί δεν μπορεί να ρωτήσατε το Γρίβα ειδικώς για τον Παπανδρέου- ποιούς άλλους σας ονόμασε ότι ήξεραν την κάθοδο του Γρίβα στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν μου κατονόμασε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Σας ονόμασε όμως τον Ανδρέα Παπανδρέου .

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν μου κατονόμασε, εγώ του έκανα ερώτηση και μου το επιβεβαίωσε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Για ποιούς άλλους του κάνατε ερώτηση;

ΜΑΡΤΥΣ. Επί παραδείγματι μου είπε για τον Γεώργιο Μαύρο. Δεν επεξετάσθην στα ερωτήματά μου διότι ήταν δύσκολος στις απαντήσεις. Γι'αυτό τον λόγο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Κύριε μάρτυς, πρέπει να πούμε ότι ο Ανδρέας Παπανδρέου πριν από την δικτατορία υπήρξε ένας υπουργός και ένας βουλευτής και δεν υπήρξε αρχηγός κόμματος. Συμφωνείτε σ'αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Τον ρωτήσατε για τον Ανδρέα Παπανδρέου και για τον Μαύρο, που ήταν αρχηγός ενός κόμματος, που το κληρονομούσε άν

4/4 ν. Β.Ζ. 22-1-87

223

θέλετε-και άν θα το κληρονομούσε- που είχε πεθάνει ο Γεώργιος Παπανδρέου και δεν τον ρωτήσατε για τον Κωνσταντίνο Καραμανλή που ήταν προσωπικότητα της δεξιάς και αρχηγός κυβέρνησης επί 8ετία, 10ετία κλπ; Δεν τον ρωτήσατε γι'αυτόν;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι δεν τον ρώτησα. Η απάντησή μου δεν υποκρύπτει απόκριψη από την πλευρά την δική μου. Διότι ο Γρίβας μου διετύπωσε το εξής, το οποίο ήταν καλυπτικό του γενικοτέρου ερωτήματός μου, ότι «εξυπακούεται, κύριε Καρούσε, ότι δεν είναι δυνατόν να ενεργήσω χωρίς την ενημέρωση για την συνδρομή του συνόλου των επιθυμούντων την ανατροπή της χούντας». Διότι θέλω να σημειώσω, κύριε βουλευτά, ότι ήταν πάθος του Γρίβα η ανατροπή της χούντας και του έχουν ριφθεί πολλά στην πλάτη ...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Με αυτό το "του συνόλου και ιδιαίτερα των στην Ευρώπη ευρισκομένων,", ποιούς εσείς συμπεραίνετε ότι είχαν λάβει γνώση;

ΜΑΡΤΥΣ. Να το γενικεύσουμε.

(2)

1/4 Ω. Α.Κ. 22-Ι-1987

224

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Κάποιους θεωρήσατε σχεδόν βέβαιο ότι έπρεπε να το ξέρουν και κάποιους που νομίζατε ότι ίσως δεν το ξέρανε, ρωτήσατε ειδικά. Για τον Ανδρέα Παπανδρέου που δεν ήταν ηγετικό πρόσωπο προδικτατορικά, ρωτήσατε προσωπικά και καλά κάνατε. Θεωρήσατε επομένως δεδομένο ότι ενδεχόμενα ο βασιλιάς, ο Καραμανλής που είχαν παίξει κάποιο σημαντικότατο ρόλο μέχρι τότε θα το ήξεραν, έτσι δεν είναι; Αυτό το υπονοήσατε; γι' αυτό αποφύγατε να ερωτήσετε ονομαστικά;

ΜΑΡΤΥΣ. Θα μπορούσα να το υπονοήσω κύριε βουλευτά, αλλά να σας καλύψω την απάντησή μου με το εξής: Δεν μπορούσα να οπλίσω τον εαυτό μου με την αφέλεια ότι ήταν δυνατόν μία κυριαρχική ενέργεια, όπως την χαρακτήριζα την ενέργεια της καθόδου του Γρίβα στην Κύπρο να ήταν έξω από την αντίληψη κάποιων προσώπων στον ευρωπαϊκό χώρο. Η δική μου θέση στην απάντηση δεν αποσκοπεί στο να επισημάνει ειδικώς ορισμένα πρόσωπα. Βλέπω ότι αυτό επιθυμείτε σεις.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Κύριε μάρτυς, δεν σας αφορά αυτό εσάς. 'Ισως να αποσκοπώ εγώ ή κάποιος άλλος.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Εσείς, όχι κάποιος άλλος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Εγώ ήδη έχω ονομάσει για σας.

2/4 Ω ΑΚ 22-1-1987

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Είναι απαράδεκτη η καθυστέρηση της συνεδριάσεως. Παρατύπως πήρε το λόγο ο κύριος Δασκαλάκης, κύριε Πρόεδρε και σεις τον ανέχεσθε να εκδηλώνεται, καθ'ον τρόπο εκδηλώνεται.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. ...ότι ήταν ενημερωμένος ο Καραμανλής έξω.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Ενώ ήταν σίγουρο ότι ο μικρός τότε Ανδρέας Παπανδρέου θα ήταν ενημερωμένος; Γι'αυτό τον κατηγόρησα προηγουμένως.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι τελείωσε η συνεδρίαση.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. 'Οχι, συγγνώμη. Εγώ θέλω να μου πείτε, κύριε μάρτυς, σαν συμπέρασμα, μείνατε με την εντύπωση, χωρίς να εξειδικεύσετε ονόματα, ότι κάποιοι που είχαν παίξει και θα μπορούσαν να παίξουν και τότε και ενδεχόμενα στο μέλλον κάποιο σημαντικό ρόλο στην πολιτική ζωή του τόπου, έπρεπε να το ήξεραν. Αυτή είναι η απάντησή σας;

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε βουλευτά, ως μάρτυς αν μου επιτρέπετε να διατυπώσω το εξής, το οποίο αποτελεί και την τελική μου πεποίθηση.

Ο.Γρίβας κατέβηκε κάτω. Παρήλθε ένα μακρό χρονικό διάστημα πρε-

3/4 Ω ΑΚ 22-1-1987

226

μίας, το οποίο άφηνε την εντύπωση -τουλάχιστον όπως τηνπαρακολουθούσα εγώ από τον τόπο της εξορίας μου- ότι τα πράγματα οδηγούνται σε μια συνεννόηση, ή ότι προϋπήρχε η συνεννόηση και οδηγούνται προς μια λύση για να εξευρεθούν οι πρώτοι τρόποι δημιουργίας μιας καταστάσεως σε βάρος της δικτατορίας.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Συνεννόηση από ποιους;

ΜΑΡΤΥΣ. Από τον αντιδικτατορικό κόσμο. Και βεβαίως δεν εννοώ...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Τους πολιτικούς ηγέτες.

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως, τους πολιτικούς ηγέτες.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Πρώτη φορά ακούω αυτό, ότι υπήρχε συνεννόηση.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Πρώτη φορά ακούτε αυτό, πρώτη φορά θα ακούστε και πολλά άλλα πράγματα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, αν μου επιτρέπετε για να διευκολύνω τη συζήτηση.

Επειδή βλέπω ότι ο κύριος Παυλίδης διαμαρτύρεται πάρα πολύ έντονα, θα ήθελα να κάνουμε κάποια διαδικαστική εξήγηση εδώ μέσα. Ο κύριος μάρτυρας κάνοντας στην αναφορά του στην κάθοδο του Γρίβα στην Κύπρο, είπε ότι έμαθε από κείνον ότι είναι ενημερωμένα τα πολιτικά πρόσωπα στην Ευρώπη. Και το άφησε έτσι γενικά και αόριστα. Εμείς μπορούσαμε να υποθέσουμε, πηγαίνοντας πράγματι ο

4/4 Ω ΑΚ 22-1-1987 227

νους μας στο ποιοι είναι έξω, ότι ο Καραμανλής, ενδεχομένως ο Ανδρέας Παπανδρέου, ενδεχομένως όποιος άλλος ήταν, είχε λάβει γνώση. Ο κύριος Παυλίδης όμως ρώτησε και θέλησε ειδικώς να μάθει αν το ήξερε ο Ανδρέας Παπανδρέου. Και διερωτώμαι κύριε Παυλίδη, τι σας ενοχλεί που ερωτά ο κ. Δασκαλάκης τώρα, αφού δεν κατάλαβα τη δική σας ερώτηση πού πάει και γιατί την κάνατε και πού να ξέρει ο κύριος μάρτυρας και πού να θυμάται αν του είπε τότε ο στρατηγός, άν πήγε στον Παπανδρέου και πώς πήγε και ποιον έστειλε αγγελιοφόρο κ.λπ. Και τώρα διαμαρτύρεσθε εσείς γιατί σηκώθηκε ο κύριος Δασκαλάκης, εύλογα πλέον, να διερευνήσει ποιοι άλλοι ήξεραν.

(4ΑΚ)

(2)

1/4 ΑΚ (Γ.Π.) 22.1.87

228

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Η παρεμβασή σας υπήρξε ωφέλιμος και παρακαλώ να συνεχίσει ο κύριος μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ: Θα ήθελα να διατυπώσω ότι η πρόθεσή μου δεν είναι η αναφορά στα πρόσωπα. Αυτό που επισημαίνω είναι η εντύπωση που μου δημιουργήθηκε μέσα από τα κρυφούγετα σε καιρούς ιδιαίτερα τραγικούς για μένα. Τελικώς από μια στιγμή και πέρα η κατάσταση άρχισε να μη εξελλίσεται αρμονικά στην Κύπρο και τα πράγματα έδειχναν ότι οδηγούντο σε κάποιες εσωτερικές αναταραχές. Το ερώτημα που με βασάνισε και με βασάνιζε συνεχώς είναι ότι δεν είχε στο εξωτερικό κόσμο ο οποίος διέβλεπε πως τα που πάνε τα πράγματα ώστε να ενημερώσει έγκαιρα τόσο την Μακαριακή όσο και την Γριβική πλευρά , για να υπάρξει η αυτοσυγκράτηση, ώστε να αποφευχθεί η εσωτερική σύγκρουση στην Κύπρο και ότι το πράγμα εγκαταλήφθηκε στις ιδιαίτερα συγκεντρωμένες αντιδραστικές εσωτερικές ψυχοδυνάμεις του Μακαρίου από την μία και του Γρίβα από την άλλη, γιατί το θέμα της παρουσίας του Γρίβα κάτω πλέον, έβλαπτε την εθνική υπόθεση. κατά την ερμηνεία κάποιων. Κατά την ερμηνεία κάποιων άλλων συνέτρεχε στη εθνική υπόθεση. Πώς δεν υπήρξε αυτή η αναστολή εκ μέρους πολιτικών ανθρώπων, με κάποιους αγγελιοφόρους;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Υπήρξε και ενθάρρυνση και από τον κύριο Μητσοτάκη

2/4 ΑΚ (Γ.Π.) 22.1. 87

229

και από τον κύριο Κόκα. Και το ξέρετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν το ξέρω και μη μου τα βάζετε στο στόμα, αυτά τα πράγματα κύριοι βουλευταί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο μάρτυς δεν τα ξέρει. Υπήρχε όμως και μια τρίτη άποψη που την πίστευε πολύς κόσμος ότι τον Γρίβα τον είχε στείλει η χούντα κάτω.

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό έχει γραφεί κατ'επανάληψη.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, επειδή η τελευταία παρατήρηση του κυρίου Περράκη έγινε επ'ευκαιρία δικής μου ερώτησης και γι'αυτό εξάλλου αναφέρθη στο πρόσωπό μου, θέλω να δηλώσω τούτο: Η ερώτηση ως έγινε και περιέλαβε το πρόσωπο του Πρωθυπουργού κ. Α. Παπανδρέου δεν είχε τίποτε το μεμπτόν . Θεωρώ δε το εύλογον ότι κατ'εκείνη την εποχή, η πολιτική ηγεσία εξεφρόντιζε να παρακολουθεί τα πράγματα τα εξελισσόμενα στον Ελλαδικό Κυπριακό χώρο, πώς δεν ήταν αμάρτημα. Αυτό ήταν το πνεύμα μου και δεν δίστασα να συγκεκριμοποιήσω την ερώτηση αναφέρων ευθαρσώς και πρόσωπα. Διερωτώμαι γιατί ο κύριος Δασκαλάκης άλλα αντελήφθη, τα οποία πιθανώς να εμπλέκουν και τον μάρτυρα μη δυνάμενο ίσως να παρακολουθήσει τον τρόπο σκέψεως του κυρίου συναδέλφου.

Πάντως θέλω να είμαι σαφής. Ρώτησα αν εις εκ των πολιτικών ηγετών γνώρι

3/4 (Γ.Π.) 22.1.87 230

ζε. Για τους υπολοίπους έχω τις απόψεις μου και τις πληροφορίες μου. Δεν είναι του παρόντος. Τώρα εξετάζουμε τον μάρτυρα στρατηγό κύριο Καρούζο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Πρέπει να δηλώσω και εγώ ότι ο μάρτυς με πάρα πολύ όπως αποδέχομαι ότι την έχει μεγάλη δυνατότητα, απέφυγε να απαντήσει στο ερωτημά μου.

Όσον αφορά δε την τελευταία δήλωση του κυρίου Παυλίδη, λυπάμαι που θα του πω, ότι εξωραϊσμένες δηλώσεις δεν ανατρέπουν τις εντυπώσεις τις οποίες στόχευε και είναι γνωστή η του Παπανδρέου, πολιτική απέναντι στο Κυπριακό και η αποδοχή και η συνεργασία με τον Μακάριο σε όλα αυτά τα χρόνια και όποιες άλλες υποθέσεις είναι εκ του πανηρού και γι'αυτό και του μίλησα ότι δεν λειτούργησε σαν μέλος της επιτροπής

(4ζ)

(4ΑΚ) 1/4 Ζ (Θ.Σ.) 22-1-87

231

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ . Κύριε Πρόεδρε, εσείς που το ακούτε αυτά τι κανετε ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τί να κάνω ;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ . Ποιά είναι έκ του πονηρού και ποιά δεν είναι έκ του πονηρού ; Ήλθαμε εδώ για να εξετάσουμε την υπεράσπιση των πολιτικών αρχηγών ; Μάρτυρα εξετάζουμε .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης),Μην σπεύδετε να με υποκαταστήσετε, κύριε Παυλίδη .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ . Να παρεμβαίνετε εκεί που πρέπει .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πάντως αυτά, κύριε Δασκαλάκη, τα τελευταία που είπατε αποτελούν σκέψεις και συμπεράσματα δικά σας τα οποία/βεβαίως μπορεί να τα πιστεύουν και πολλοί άλλοι . Αυτά είναι συμπεράσματα και δεν αποτελούν κατάθεση του μάρτυρος .

ΜΑΡΤΥΣ . Κύριε Πρόεδρε, έχω να καταθέσω - εάν αυτό γίνει αποδεκτό - ένα φάκελο με ορισμένα στοιχεία .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μάλιστα .

ΜΑΡΤΥΣ : Επιθυμείτε την αναφορά μου σ'αυτά τα στοιχεία που περιέχει μέσα αυτός ο φάκελος ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κύριε μάρτυς καταθέτετε τον φάκελο αυτόν .

2/4 ζ (Θ.Σ.) 22-1-87

232

ΜΑΡΤΥΣ . Ο φάκελος έχει ένα μνημόνειο δικό μου το οποίο αναφέρεται...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αναφέρεσθε, λοιπόν, στον όρκο που δώσατε , στα στοιχεία που έχει ο φάκελος αυτός και τα οποία μας παραδίδετε . Έτσι ;

ΜΑΡΤΥΣ . Μάλιστα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και βεβαιώνετε το περιεχόμενο αυτών των εγγράφων στοιχείων ως αληθές και γνήσιο .

ΜΑΡΤΥΣ . Μάλιστα, κύριε Πρόεδρε .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) . Λοιπόν όχι με το " μάλιστα " . Δεν θα ήθελα να μου απαντάτε με το " μάλιστα " . Θα ήθελα να πείτε όλη την πρόταση γιατί δεν μου αρκεί το " μάλιστα " . Γιατί εγώ δεν θέλω να θέτω τον μάρτυρα προ ορισμένων φράσεων στις οποίες να απαντάμε με ένα ναι ή όχι . Παρακαλώ αυτό σας διευκολύνει για το νομικό θέμα .

Πέστε μου καταθέτετε τον φάκελο αυτό . Λοιπόν πείτε, κύριε μάρτυς, τον καταθέτετε ; Επαναλάβατε αυτό που σας είπα .

ΜΑΡΤΥΣ . Καταθέτω τον φάκελο αυτόν με τα εξής περιεχόμενα .

Πρώτον , ένα μνημόνιο δικό μου το οποίο αναφέρεται στα συμβάντα της Κύπρου και αφορά αποκλειστικώς την ΕΟΚΑ Β'.

Αυτό είναι το αντικείμενο το οποίο μπορώ να καταθέσω.

3/4 ζ (Θ.Σ.) 22-1-87

233

Δεύτερον ένα οδοιπορικό που αναφέρεται στις σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας . Είναι καθαρά ιστορικό και διευκολυντικό της Επιτροπής . Και αναφέρεται σε στοιχεία τα οποία έχουν λάβει χώρα. Αφορούν στην πραγματικότητα .

Τρίτον , κάποιες δικές μου θέσεις τις οποίες έχω πάρει κατά καιρούς και έχουν σχέση με δημοσιεύματα . Μήπως σας χρειαστεί .

Τέταρτον , σε ένα παράρτημα που εμπεριέχει την έκθεση του Στρατηγού Γρίβα, αρχηγού της Εθνικής Φρουράς τότε της Κύπρου, περί των γεγονότων Κοφίνου - Αγίων Θεοδώρων .

Και μία αρχική διαταγή του Υπουργείου Εσωτερικών , Αμύνης της Κύπρου για εμπλοκή της Εθνικής Φρουράς στην επιχείρηση αυτή . Ανατρέπει κάποια πράγματα και βεβαίως καλύπτει τηνμια πλευρά . Είναι η έκθεση του Στρατηγού Γρίβα .

Εν συνεχεία άλλο παράρτημα που περιέχει την αλληλογραφία του Μακαρίου - Γρίβα, την σχετική με την πραγματοποιηθείσα συνάντησή τους την 26-3-72 .

'Αλλο παράρτημα το οποίο περιέχει την έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Κύπρου περί γενομένων υπό οργάνων της Κυβερνήσεως βασανισμών σε βάρος αντιφρονούντων πολιτών .

Μία ερχομένη σε φως έκθεση της Διεθνούς Νομικής Επιτροπής

ΔΘΥ

4/4 ζ (Θ.Σ.) 22-1-87

234

και υπάρχουν και οι υπογεγραμμένες καταθέσεις για να πάρετε απλώς μια εικόνα των συμβάντων εκεί πέρα και να σχηματίσετε γνώμη για το πως εξετράπησαν τα πράγματα ώστε να μην υπάρχει χέρι να μπορεί να τα συγκρατήσει .

Και υπάρχουν και διάφορα δημοσιεύματα του Διεθνούς Τύπου γύρω από αυτή την περίπτωση .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σύμφωνοι μας τα καταθέτετε και θα τα λάβουμε υπόψη μας . Αυτά τα καταθέτετε για να τα εκτιμήσουμε και ποιά απ'αυτά βεβαιώνετε ότι έχουν την αλήθεια κατά το περιεχόμενο ;

ΜΑΡΤΥΣ . Κύριε Πρόεδρε, τα αληθή είναι εκείνα τα οποία έχουν γραφεί από το δικό μου χέρι . Υπάρχουν ορισμένα άλλα στοιχεία .....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτό σας λέω . Δηλαδή βεβαιώνετε ως αληθές το μνημόνιό σας;

ΜΑΡΤΥΣ . Μάλιστα το μνημόνιό μου .

Βεβαιώνω επίσης ως αληθές ένα μνημόνιο φτιαγμένο από Κυπρίους το οποίο καλύπτει την πλευρά της λεγομένης Γριβικής παρατάξεως. Αναφέρεται σε γεγονότα , σε πράγματα , σε καταστάσεις .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Επιβεβαιώνετε το αληθές . Πως το επιβεβαιώνετε δηλαδή αφού δεν το συντάξατε εσείς ;

(4ζ)

(4ζ) 235

1/4 3 ΜΠ 22-1-1987

ΜΑΡΤΥΣ; Διότι είναι πρόσωπο, το οποίο είχε πλουσιωτάτη δράση κατά τον αγώνα της απευθερώσεως της Κύπρου , ηρωϊκή μάλιστα δράση και επί μακρόν συνηργάσθη μαζί μου ....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Καλώς. Επιβεβαιώνετε, λοιπόν, ως αληθές το περιεχόμενο αυτών των δύο κειμένων. Τα υπόλοιπα τα καταθέτετε και μεις θα τα εκτιμήσουμε.

ΜΑΡΤΥΣ; Έχω, επίσης, κ. Πρόεδρε, ένα απόσπασμα του προσωπικού μου ημερολογίου. Η αξία του έγκειται στο γεγονός ότι γράφτηκε τότε εν θερμώ και σας δίδει μια εικόνα του πώς ζούσα τα πράγματα εγώ τότε εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Βεβαιώνετε, λοιπόν και το αληθές του περιεχομένου του προσωπικού σας ημερολογίου;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Βεβαιώνετε, λοιπόν και αυτό.

ΜΑΡΤΥΣ: Υπάρχει, επίσης, ένα απόσπασμα ιδιογράφου επιστολής του στρατηγού Γρίβα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιπαννης) : Αυτό πώς βεβαιώνετε ότι είναι ιδιόγραφο;

2/4 Ζ ΜΠ 22-1-1987 236

ΜΑΡΤΥΣ; Είναι τα γράμματά του. 'Αλλωστε έχει δημοσιευθεί .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Αν είναι ιδιόγραφο το βεβαιώνετε με την ευθύνη του όρκου σας;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως, βεβαιώνω ότι είναι γραμμένο με τα χέρια του Γρίβα. Γνωρίζω το γραφικό του χαρακτήρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Την επιστολή του Μακαρίου που λέτε, την βεβαιώνετε και αυτή;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως . 'Αλλωστε έχει δημοσιευθεί και είναι βεβαιωμένη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίσοτς Μπασαγιάννης): 'Αλλο το αν έχει δημοσιευθεί. Αν εσείς με την ευθύνη του όρκου σας την βεβαιώνετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν υπήρξαν ενστάσεις ,

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): 'Αλλο, αν υπήρξαν ενστάσεις. Αν βεβαιώνετε με την ευθύνη του όρκου σας ότι είναι αληθές το περιεχόμενο.

ΜΑΡΤΥΣ: Το βεβαιώνω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Και ότι είναι γραμμένη με το χέρι του Μακαρίου;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έχω το γραφικό χαρακτήρα του Μακαρίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Τότε, πώς το βεβαιώνετε;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Εχω τις αναδημοσιεύσεις .

3/4 Z ΜΠ 22-1-1987 237

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Μπορεί να σας δώσω εγώ τώρα μια επιστολή που να λέει από κάτω " Μακάριος ", είναι δική του ;

ΜΑΡΤΥΣ Τις έχω διαβάσει αυτές παρά τω Γρίβα ευρισκόμενος. Και ξέρω αν είναι αυτές, ή δεν είναι αυτές.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Την βεβαιώνετε εκ του περιεχομένου της.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

Έχω επίσης την ανακοίνωσή μου προς τον Μακάριο και την Κυπριακή Κ υβέρνηση , που καταφαίνεται πού το πήγαινα εγώ και τι ακριβώς ζητούσα . Και αυτή την τελική έκθεση - επιστολή ας την χαρακτηρίσουμε - από τον Κυπριακό παράγοντα , που θα σας δώσει μια άποψη, μια εικόνα για το τι συνέβαινε στη μια πλευρά . Αυτή είναι η μια πλευρά . Όχι, όμως, ότι αυτά τα στοιχεία είναι ακαταμάχητα, διότι υπάρχουν και οι θέσεις της άλλης πλευράς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Γιαυτό σας λέω ότι δεν ξέρω, αν βεβαιώνετε και πόσο βεβαιώνετε την αλήθεια του περιεχομένου αυτών των εγγράφων.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαιώνω αυτά που έχω γράψει εγώ, κ. πρόεδρε. Βεβαιώνω για τις επιστολές του Μακαρίου...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτά που γράψατε το καταλαβαίνω.

4/4 Ζ ΜΠ 22-1-1987 238

αλλά μια δακτυλογραφημένη επιστολή του Μακαρίου δεν ξέρω αν μπορείτε να την βεβαιώσετε κ. Καρούσο. Σας επισημαίνω απλώς ότι τα βεβαιώνετε με την ευθύνη του όρκου σας.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΧΡΗΣΤΟ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Και εκ του γεγονότος ότι ήταν κοντά στο Γρίβα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Το απόγευμα μετά τις 18.30' ή και αύριο, μπορείτε να έλθετε στην αίθουσα 140 στο γραφείο του κ. Παπαθανασίου , διότι εν τω μεταξύ θα έχουν αποστενογραφηθεί τα πρακτικά και συνεπώς θα μπορέσετε να κάνετε γραμματικές ή λεκτικές διορθώσεις και να υπογράψετε σε κάθε σελίδα, όπως θα υπογράψω και εγώ.

Στη συνέχεια και ώρα 16.10' λύθηκε η συνεδρίαση για την Τρίτη 27 Ιανουαρίου 1987, ώρα 10.30'π.μ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Γ.ΚΑΡΟΥΣΟΣ

ΟΘ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Την ..27..-1-.87.. ημέρα ..Τρίτη....... και ώρα..9.30 π.μ., στη Γραμματεία της Εξεταστικής Επιτροπής για το "φάκελο της Κύπρου" (Α'όροφος, γραφείο 143 του Μεγάρου της Βουλής) συνήλθε το Προεδρείο της Εξεταστικής Επιτροπής, αποτελούμενο από τους βουλευτές, Χρίστο Μπασαγιάννη, Πρόεδρο, Παυσανία Ζακολίκο, Αντιπρόεδρο, Κων/νο Τσιγαρίδα, Γραμματέα και ενώπιον του σε εκτέλεση της από ..22-1-87...αποφάσεως της Εξεταστικής Επιτροπής, ο μάρτυρας ..Καρούσος...Γεώργιος.. ανέγνωσε, θεώρησε, βεβαίωσε και υπέγραψε τις καταθέσεις του που έδωσε ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής στις ..3-12-1986..και..22-1-1987...........

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ	ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ	ΚΩΝ/ΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ

Γ. ΚΑΡΟΥΣΟΣ

22/1/1987

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ : Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ: Π. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ : Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

1. Δαμιανίδης Αλέξανδρος
2. Δασκαλάκης Γεώργιος
3. Ζακολίκος Παυσανίας
4. Ζερβός Κλεάνθης
5. Κουτσογιάννης Ιωάννης
6. Λιαροκάπης Αλέξανδρος
7. Μαρκόπουλος Χρήστος
8. ~~Μπασαγιάννης Χρίστος~~
9. Ντεντιδάκης Αντώνιος
10. Παγορόπουλος Δημήτριος
11. Παπαδονικολάκης Ιωάννης
12. Παπαστεφανάκης Εμμανουήλ
13. Πετραλιάς Αυγερινός
14. Περάκης Γεώργιος
15. Ράλλης Σπυρίδων
16. Τσιγαρίδας Κωνσταντίνος
17. Βαρβιτσιώτης Ιωάννης
18. Βασιλειάδης Ιωάννης
19. Ζαΐμης Ανδρέας
20. Λάσκαρης Κων/νος
21. Μπλέτσας Στυλιανός
22. Σαρχάς Αθανάσιος
23. Παναγιωτόπουλος Γεώργιος
24. Παπακωνσταντίνου Μιχάλης
25. Παπαληγούρας Αναστάσιος
26. Παυλίδης Αριστοτέλης
27. Φωτόπουλος Χρήστος
28. Κάππος Κωνσταντίνος
29. Γιατράκος Κωνσταντίνος
30. Λιβανός Διονύσιος

6-11-1986

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Β'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 27 Ιανουαρίου 1987, ημέρα Τρίτη και ώρα 10.30 π.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα της Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον Αντιπρόεδρο αυτής κ. Παυσανία Ζακολίκο και με θέμα ημερήσιας διάταξης την εξέταση των μαρτύρων Περ.Οικονόμου και Αντ. Μπιτσάκη.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ. Αλ.Δαμιανίδης,Γ.Δασκαλάκης,Κ.Ζερβός,Ι.Κουτσογιάννης, Αλ. Λιαροκάπης, Αντ. Ντεντιδάκης, Δ.Παγορόπουλος,Ι.Παπαδονικολάκης, Γ.Περράκης, Κ.Τσιγαρίδας,Ι.Βαρβιτσιώτης,Ι.Βασιλειάδης, Α.Ζαΐμης, Κ.Λάσκαρης,Α.Ξαρχάς, Γ.Παναγιωτόπουλος,Α.Παυλίδης,Χ. Φωτόπουλος, Κ.Κάππος, Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασης και λέγει:

./.

1/ΑΚ (Ε Σ.) 27.1.1987

-2-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Αρχίζει η συνεδρίαση.

Ο κ. Παυλίδης έχει το λόγο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, προ της εξετάσεως των μαρτύρων, θα ήθελα να δηλώσω το εξής.

Έχω στα χέρια μου τα πρακτικά της τελευταίας συνεδρίασης, της περασμένης εβδομάδος. Εξεταζόμενος μάρτυς ήταν ο στρατηγός Καρούζος. Και βλέπω ότι περί το τέλος των ιδικών μου ερωτήσεων, δεν έχουν αποδοθεί φράσεις που αντηλλάγησαν μεταξύ του κ. Δασκαλάκη και εμού. Δεν έχω προφθάσει να τα διαβάσω όλα τα πρακτικά, αλλά μέχρι στο σημείο που έφθασα, παρατηρώ ότι τα πρακτικά δεν έχουν αποδοθεί, έτσι όπως ελέχθησαν.

Επιφυλάσσομαι να τα συμπληρώσω και παρακαλώ να τα ελέγξετε και εσείς ή όποιος παρακολουθούσε τη συνεδρίαση και να παραμείνουν με την συμπλήρωση τη δική μου.

(ζ.)

1ΑΚ

1/1ζ ΒΠ 27.1.87

-3-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Δεν γνωρίζω πως μπορεί να συμβαίνει αυτό το πράγμα που επικαλείσθε. Φαντάζομαι όμως ότι λόγω του θορύβου που δημιουργείται σε μια συζήτηση που γίνεται με οξείς διαξιφισμούς μεταξύ των συναδέλφων και εκτός μικροφώνου να αλληλοκαλύπτονται οι ομιλητές και να είναι δυσχερής η καταγραφή των λεγομένων τόσο από το μαγνητόφωνο όσο και από τους στενογράφους. Θα το ελέγξουμε και από τις μαγνητοταινίες.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ευχαριστώ κύριε Πρόεδρε, να το ελέγξετε και σεις, Από κει και πέρα να κάνουμε αυτό που πρέπει να γίνει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Παρακαλώ τον γραμματέα να συνοδεύσει στην αίθουσα τον μάρτυρα κύριο Οικονόμου.

(Στο σημείο αυτό προσέρχεται ο μάρτυς κύριος Οικονόμου).

Κύριε μάρτυς, θα παρακαλέσω να απαντήσετε στις ερωτήσεις μου σχετικά με τα στοιχεία της ταυτότητός σας.

(Ο μάρτυς απαντώντας σε ερωτήσεις του κυρίου Προέδρου δίνει τα ακόλουθα στοιχεία της ταυτότητός του):

2/1ζ ΒΠ 27.1.87

- 4 -

ΕΠΩΝΥΜΟ: Οικονόμου.

ΟΝΟΜΑ: Περικλής.

ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ: Δημήτριος.

ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΡΟΣ: 'Αννα.

ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ: Πάτρα.

ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ: 1929.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: (αυτή τη στιγμή) Απόστρατος Αξιωματικός.
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑ: Χριστιανός Ορθόδοξος

ΚΑΤΟΙΚΟΣ: (αυτή τη στιγμή) [redacted] - Κηφησιά.

ΟΝΟΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ: Σωτηρία.

ΤΟ ΓΕΝΟΣ: Παπαγεωργίου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): 'Εχετε παιδιά;

ΜΑΡΤΥΣ: Δύο, ένα αγόρι και ένα κορίτσι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Παρακαλώ τώρα να βάλετε το χέρι σας στο Ευαγγέλιο και να δώσετε τον νενομισμένο όρκο. Και παρακαλώ επίσης τους κυρίους συναδέλφους να εγερθούν.

(Ο μάρτυς θέτει το χέρι του στο Ευαγγέλιο και δίδει τον ακόλουθο όρκο::

"Ορκίζομαι ενώπιον του Θεού να είπω ευσυνειδήτως όλη την αλήθεια και μόνο την αλήθεια χωρίς να προσθέω ή να αποκρύψω τι ".

(ζ)

1/1 Ζ Κ.Β. 27.1.1987

-5-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Κύριε μάρτυς πότε αποστρατευτήκατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Τον Ιανουάριο του 1978.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Με τον βαθμό;

ΜΑΡΤΥΣ: Του αντιπτεράρχου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Και από την θέση του αρχηγού ΓΕΑ;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Την κρίσιμη περίοδο που εξετάζουμε εμείς, δηλαδή : Ιούλιος 1974 - Πραξικόπημα Κύπρου - Εισβολή Αττίλα Α' και Β', σε ποιές θέσεις υπηρετούσατε ; Ας αρχίσουμε από την περίοδο προ της 15ης Ιουλίου , κατά την 15η Ιουλίου και την 20η Ιουλίου στην πρώτη εισβολή.

ΜΑΡΤΥΣ: Είχα τοποθετηθεί περί τα τέλη Ιουνίου Διοικητής της 28ης Τακτικής Αεροπορικής Δυνάμεως στην Λάρισα και την περίοδο που μνημονεύσατε έμενα σ'αυτή την θέση ως Διοικητής ~~της Διοικήσεως~~ της δυνάμως αυτής.

F διαγράφονται δύο λέξεις

2/1 Z K.B. 27.1.1987

-6-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Μέχρι πότε μείνατε διοικητής ΑΤΑΔ;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Εμεινα μέχρι τον Ιανουάριο του 1975, που προήχθην σε αρχηγό ΓΕΑ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Την κρίσιμη αυτή περίοδο, κυρίως από τις 15 Ιουλίου μέχρι και τις 22-23 Ιουλίου, ήσασταν συνεχώς στην Λάρισα ή είχατε έλθει και στην Αθήνα;

ΜΑΡΤΥΣ: Μιλάτε για τις 15 Ιουλίου, μέχρι;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Μέχρι και 25 Ιουλίου.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν θυμάμαι ακριβώς. Αν είχα έλθει, θα είχα έλθει υπηρεσιακώς για κάποια σύσκεψη, ή κάποιο συμβούλιο στο ΓΕΑ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Τι γνωρίζετε για τις ενέργειες και την εκδήλωση του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου της 15ης Ιουλίου;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν γνωρίζω απολύτως τίποτε. Και μην παραξενευτείτε ότι έμαθα το πραξικόπημα μέσω Ισπανίας.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Συνηθίσαμε εδώ να μην παραξενευόμαστε για τίποτε, κύριε μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ; Στις 15 Ιουλίου είχα μία επίσκεψη στην Λάρισα στην διοίκησή μου, τον αρχηγό των αεροπορικών δυνάμεων της Νοτίου Ευρώπης με μία ομάδα επιτελών - ήταν ο στρατηγός Ουΐλσον - οι οποίοι και θα μας ενημέρωναν επί των ηλεκτρονικών αντιμέτρων, που χρησιμοποιήθηκαν στο

3/1 Ζ Κ.Β. 27.1.1987

- 7 -

Βιετνάμ. 'Ηρθε πράγματι αυτή η ομάς κατ'ευθείαν από την Νεάπολη, αρχίσαμε την σύσκεψη και στις 11 η ώρα που είχαμε διακοπή για να πάρουμε κάποιο καφέ, μας ειδοποίησαν ότι ζητούν τον στρατηγό Ουΐλσον από την Ισπανία. Η Ρότα της Ισπανίας είναι η θέση του στρατηγείου του αμερικανού, των δυνάμεων της Νοτίου Ευρώπης. Δηλαδή, να διευκρινίσω εδώ ότι ο ίδιος ο στρατηγός έχει δύο θέσεις: μία ΝΑΤΟϊκή και μία εθνική. Το στρατηγείο το εθνικό είναι στην Ρότα της Ισπανίας και το άλλο στην Νεάπολη της Ιταλίας. Μας ειδοποίησαν, λοιπόν, ότι τον ζήτησαν επειγόντος και παρεκάλεσαν να τους τηλεφωνήσουμε. Πήγαμε στο γραφείο μου και τηλεφωνήσαμε στην Ρότα της Ισπανίας και έμαθε εκεί ο Τζένεραλ Ουΐλσον ότι έγινε πραξικόπημα και σκοτώσανε τον Μακάριο. Γύρισε απευθυνόμενος προς εμένα και με ρώτησε αν ξέρω τίποτε. Πράγματι αλαφιάστηκα θα λέγαμε και από κει και πέρα φώναξα τους επιτελείς αλλά και αυτοί δεν ήξεραν απολύτως τίποτε. Εν συνεχεία, μάθαμε ότι έγινε η ανατροπή του Μακαρίου από την Εθνοφρουρά και αυτά που θα έχετε ακούσει πολλές φορές. Τίποτε άλλο.

(Θ)

(Ζ) Ι/ΙΘ 27-Ι-87

-8-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος). Σεις, σαν διοικητής ΑΤΑΔ, είχατε καμμία σχέση διοικητική ή ο,τιδήποτε άλλο, επιχειρησιακή με το κλιμάκιο το αεροπορικό στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι,καμμία απολύτως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος). Αυτό σημαίνει ότι και κατά τη διάρκεια της Τουρκικής εισβολής σεις δεν είχατε επαφές με το κλιμάκιό σας στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ. Διοικητική δεν είχα καμμία. Επιχειρησιακή είχα το κομμάτι των πληροφοριών.

Στην Κύπρο είχαν εγκατασταθεί δύο ραντάρ, τα οποία κατόπτευαν την περιοχή προς Βορρά, στο βόρειο κομμάτι της Κύπρου. Και είχε εγκατασταθεί μία γραμμή -αν θελήσετε, θα σας εξηγήσω μετά για τα σχέδια, για την εφαρμογή των σχεδίων- που μας έδινε τις πληροφορίες της αεροπορικής και ναυτικής δραστηριότητος στην εμβέλεια των ραντάρ της περιοχής. Υπήρχε, δηλαδή, μια γραμμή από τα ραντάρ, μέσω του ΓΕΕΦ, στη διοίκηση τη δική μου στη Λάρισα, πληροφοριακή. Διεβίβαζαν πληροφορίες. Και εδώ ήθελα να προσθέσω ότι η γραμμή αυτή είχε μπει ειδικότερα, για να μας δώσει την προειδοποίηση ή το χρόνο που θα απογειώναμε τα αεροσκάφη, να γίνει ο συντονισμός της απογειώσεως των αεροσκαφών, ούτως ώστε, όπως προέβλεπε το σχέδιο, να προσβληθεί η Τουρκική απο-

2/ΙΘ 27-Ι-87

-9-

βατική δύναμη πριν βγει στη στεριά, κατά την κρίσιμη φάση της αποβάσεως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Από πότε είχε εγκατασταθεί αυτή η ειδική γραμμή πληροφόρησης;

ΜΑΡΤΥΣ. Πρέπει να ήταν χρόνια. Εγώ τη βρήκα εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Τη βρήκατε σε λειτουργία.

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Αυτή η γραμμή συνεχώς σας έδινε πληροφορίες για κάθε κίνηση εχθρικών αεροσκαφών;

ΜΑΡΤΥΣ. Όταν είχε αεροσκάφη, μας έδινε πληροφορίες ότι "βλέπουμε ορισμένα ίχνη με τάδε κατεύθυνση". Δεν ήταν λεπτομερείς οι πληροφορίες. Στο ραντάρ οι πληροφορίες δεν είναι λεπτομερείς. Γ' Επίσης, κινήσεις πλοίων. Έβλεπαν ορισμένα στίγματα -αυτά είναι στίγματα στην οθόνη- ότι κινείται κάποια νηοπομπή. Άλλοτε, όταν τα καράβια ήταν μακριά, ξεχώριζαν, αν είναι 2, 3,4, όταν ήταν μαζεμένα, όχι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίνος). Πείτε μας, κύριε μάρτυς. Σε περίπτωση που είχατε κάποιες πληροφορίες, τις όποιες πληροφορίες, ποιά διαδικασία ακολουθούσατε για την εμπλοκή σας, σύμφωνα με τα σχέδια για την άμυνα της Κύπρου;

3/ΙΘ 27-Ι-87

- 10 -

ΜΑΡΤΥΣ. Το σχέδιο, το εν ισχύι εκείνη την εποχή, το επονομαζόμενο "Σχέδιο Κ", προέβλεπε διάθεση μιας μοίρας αεροσκαφών F 84 F, τα οποία θα δρούσαν από το Καστέλλι της Κρήτης. Το σχέδιο αυτό καθόριζε ότι η βασική αποστολή των αεροσκαφών αυτών ήταν να προσβάλουν την αποβατική δύναμη από την ώρα που θα εισέρχετο στα χωρικά ύδατα της Κυπριακής Δημοκρατίας και κατόπιν εντολής της κυβερνήσεως. Σαφώς, σαφέστατα μόνο κατόπιν εντολής της κυβερνήσεως.

Το σχέδιο αυτό προέβλεπε τρεις περιπτώσεις:

Η πρώτη περίπτωση, η οποία ήταν και στην ιδέα ενεργείας του σχεδίου -δηλαδή αυτή ήταν η υλοποίηση του σχεδίου- [ήταν ότι] τα αεροσκάφη θα απεγειούντο από το Καστέλλι, θα πήγαιναν, σε πολύ χαμηλό ύψος, με μία πορεία προς Νότο, ούτως ώστε να μη γίνουν αντιληπτά από τα εχθρικά ραντάρ και εν συνεχεία, πάλι σ'αυτό το μηδενικό ύψος πάνω από τη θάλασσα, 50-100 πόδια, θα γύριζαν προς την Κύπρο, θα προσέβαλαν τη νηοπομπή με την άνεσή τους και εν συνεχεία, επειδή τα καύσιμα δεν επέτρεπαν, θα προσεγειούντο σε αεροδρόμια της Κύπρου, σε αεροδρόμια του Λιβάνου ή του Ισραήλ.

(Β)

(Θ)

1/1 Β. Β.Ζ. 27-1-87

-11-

Η δευτέρα περίπτωση η οποία ήταν και πολύ λιγότερο πιθανή, την οποία όμως μνημόνευε το σχέδιο, ήταν εάν η τακτική κατάσταση το επέτρεπε θα επέστρεφαν σε μεγάλο ύψος και πιθανόν να προσεγειούντο στη Ρόδο.

Και η τρίτη περίπτωση ήταν, υπό τας πλέον ιδανικάς συνθήκας, χωρίς αντίσταση του εχθρού, χωρίς αναχαίτηση εχθρική, με την πλήρη απόδοση των αεροσκαφών, θερμοκρασίες, ύψη κλπ. , θα γύριζαν με πιθανότητα προσγειώσεως στο Καστέλλι, δηλαδή θα επέστρεφαν στην βάση τους.

Το σχέδιο καθόριζε σαφώς ότι η πρώτη περίπτωση ήταν η πλέον ρεαλιστική και πιθανή και εν πάση περιπτώσει το ΓΕΑ είχε την αρμοδιότητα να καθορίσει ποιά από τις τρείς μεθόδους θα χρησιμοποιείτο κατά την διάρκεια αυτή. Αυτή ήταν η ευθύνη του ΓΕΑ, ενώ η ευθύνη της Κυβερνήσεως ήταν να δώσει την εντολή εφαρμογής του σχεδίου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Κύριε μάρτυς, εξηγείστε μας το εξής: Σ'αυτά τα τρία σχέδια πτήσης, τα εναλλακτικά που μας δώσατε, είχαν ασκηθεί τα πληρώματα των αεροσκαφών, είχαν γίνει τέτοιες ενέργειες από πλευράς ΓΕΑ ή απλώς θεωρητικά, στα χαρτιά τα είχατε καταστρώσει με υπολογισμούς δυνατοτήτων αεροσκαφών, καιρικών συνθηκών, καυσίμων κλπ. Είχε γίνει καμμία πρόβα;

ΜΑΡΤΥΣ. Σε όλα τα σχέδια γίνονται δοκιμές και ασκήσεις για την εφαρμογή τους. Το ίδιο είχε γίνει και εδώ. Αλλά σε εναλλακτικούς στόχους,

2/1 Β. Β.Ζ. 27-1-87

-12-

δεν πηγαίνουμε στον πραγματικό στόχο. Επίσης είχαν γίνει επανειλημμένως βολές και τα πληρώματα αυτά είχαν εκπαιδευτεί ειδικώς για την προσβολή της αποβατικής δυνάμεως. Είχαμε ρυμουλκούμενο στόχο στη Σούδα, ρυμουλκούσε το ναυτικό και τα δικά μας αεροσκάφη έριχναν επάνω στον στόχο τις βόμβες τις ρουκέτες και τα πολυβόλα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Αυτή η μοίρα που είχατε των F 84 F μία μοίρα ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ. Μία μοίρα 18 αεροσκαφών.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Οι ασκήσεις που έκαναν ήταν συνεχώς αυτής της μορφής, δηλαδή η αποστολή τους ήταν αυτή ή και κάποια άλλη;

ΜΑΡΤΥΣ. Η αεροπορία ήχει ευελιξία και μπορεί να έχει πολλές αποστολές η κάθε μοίρα, αλλά βασικά στο ρόλο της. Αυτή η μοίρα ήταν μοίρα διώξεως ελαφρού βομβαρδισμού θα λέγαμε και όλες οι ασκήσεις ήταν γύρω από αυτή την αποστολή. Η ίδια μοίρα σε άλλο σχέδιο, στο σχέδιο Τ, το τουρκικό δηλαδή, είχε άλλους στόχους απλώς.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΡΟΠΟΥΛΟΣ. Η μοίρα αυτή που έδρευε;

ΜΑΡΤΥΣ. Η κανονική της βάση ήταν στα Χανιά στη Σούδα, αλλά μετεστάθμευε στο Καστέλλι της Κρήτης στην ώρα που θα διετάσσετο από το ΓΕΑ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Την περίοδο εκείνη οι μάρτυρες μας

3/1 Β. Β.Ζ. 27-1-87

-13-

έχουν δώσει ορισμένες άλλες κινήσεις πιό σύγχρονων τύπων αεροσκαφών που είχαμε προμηθευτεί και τα οποία απεστάλησαν στην Κύπρο για να υποκαταστήσουν ή να στηρίξουν την μοίρα αυτή της οποίας αποστολή ήταν πράγματι η προσβολή της απόβασης των Τούρκων.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Απεστάλησαν εις Ηράκλειον Κρήτης.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Ναι, με συγχωρείτε εις Κρήτη. Δηλαδή εκτός από αυτή τη μοίρα των F 84 F κατατέθηκε εδώ ότι έγινε μια προσπάθεια να χρησιμοποιηθεί γι'αυτή την αποστολή νέος τύπος αεροσκάφους που είχε παραληφθεί πρόσφατα και γι'αυτό μια τέτοια μοίρα των αεροσκαφών μετεστάθμευσε στην Κρήτη για να προσβάλει την Κύπρο. Αυτό το περιστατικό, αυτή όλη την διαδικασία ποιός την παρηκολούθησε και ποιανού ευθύνη ήταν οι χειρισμοί αυτής της υποθέσεως, της μετασταθμεύσεως της μοίρας στη Κρήτη.

ΜΑΡΤΥΣ. Όπως σας τα μετέφεραν είναι η μισή αλήθεια θα λέγαμε. Τα γεγονότα είναι τα εξής: Το σχέδιο όπως σας ενημέρωσα προηγουμένως προέβλεπε την μοίρα των αεροσκαφών F 84 F, που ήταν εκπαιδευμένη, εξοπλισμένη για να κάνει αυτή την αποστολή.

(δ.)

1/ 1 δ (Γ.Π.) 27.11.87

-14-

(συνέχεια κυρίου μάρτυρα).

Εκείνη την εποχή είχαν αρχίσει να μας έρχονται τα πλέον σύγχρονα αεροσκάφη τα οποία μνημονεύσατε, τα Φάντομς, τα F4 , τα οποία όμως δεν είχαν τελειώσει την εκπαίδευσή τους, δεν ήταν ετοιμοπόλεμα. Τα πληρώματα εδάφους, τα πληρώματα αέρους δεν είχαν τελειώσει την εκπαιδευσή τους . Δεν είχαμε συσκευές ελέγχου των αεροσκαφών αυτών . Δεν είχαμε τα ανταλλακτικά που χρειάζονται. Δεν υπήρχε σχέδιο μεταστάθμεύσεως αυτών των αεροσκαφών. 'Οταν μία μοίρα μετασταθμεύει για να δράσει από ένα άλλο αεροδρόμιο, χρειάζεται ένα λεπτομερές, πλήρες, συντονισμένο σχέδιο.

Δεν υπήρχε προοπτική να δράσουν απ'άλλο αεροδρόμιο εκτός από την Ανδραβίδα που ήταν ήδη εκεί πέρα . Για να δράσει ένα αεροπλάνο από ένα άλλο προκεχωρημένο αεροδρόμιο, χρειάζεται ορισμένη υποστήριξη, ορισμένα συνεργεία και προτοποθετήσεις υλικών που είχαν γίνει και προβλέποντο στά σχέδια, για όλες τις μοίρες που ήταν ετοιμοπόλεμες.

Αυτή η μοίρα τελικά βγήκε ετοιμοπόλεμος τον Δεκέμβριο του 1974, 6 μήνες μετά την τουρκική εισβολή. Πράγματι, όμως, την τρίτη ημέρα , δηλαδή ξεκίνησε η απόβαση το Σαββάτο το πρωΐ ξημερώνοντας, την Δευτέ-

2/1 δ (Γ.Π.) 27.1.87

-15-

ρα ερρίφθη αυτή η ιδέα να στείλουμε και αεροσκάφη από αυτή την μοίρα στην Κύπρο. Βιαστικά πήραμε την εντολή από το ΓΕΑ στις 8-8.30' η ώρα το πρωΐ. Δεν ξέρω πως σκέφθηκαν εκεί, νομίζω ότι πρυττάνευσε η σκέψη ότι αυτά τα αεροσκάφη είναι πιό μοντέρνα, έχουν περισσότερο οπλισμό, είχαν περισσότερα καύσιμα να γυρίσουν πίσω στην Ελλάδα και επομένως να μην χάσουμε τα άλλα αεροσκάφη τα οποία δεν θα επέστρεφαν.

Πήραμε, λοιπόν, την εντολή, ξεκίνησαν στις 8.30' η ώρα το πρωΐ, μετεστάθμευσαν 6 αεροσκάφη αρχικώς, 4 για το ρόλο τον επιθετικό και 2 για τον ρόλο αναχαιτήσεως, να τα προστατεύουν. Δεν είχαν καμμία σχέση με την προηγούμενη μοίρα. Αυτά ήταν αυτάρκη, 4 και 2, 6. Ένα σμήνος αεροσκαφών θα πήγαινε στην Κύπρο να κτυπήσει διαφόρους στόχους. Πήραμε την εντολή να πάει στην Κύπρο για να κτυπήσει την αποβατική δύναμη ή άλλους στόχους, αναλόγως την ώρα που θα ήταν έτοιμο.

Τελικά τα πρώτα αεροσκάφη προσγειώθηκαν γύρω στις 11.00 'η ώρα. Αρχισαν να ετοιμάζονται, υπήρχαν δυσκολίες όπως σας είπα, διότι ούτε το προσωπικό είχε φθάσει ακόμα όλο, ούτε τα ανταλλακτικά, ούτε τα εργαλεία. Ακόμα και η βασική συσκευή του οπλικού συστήματος αυτού του αεροσκάφους, που είναι το βασικότερο για να πάει να πολεμή-

3/1δ (Γ.Π.) 27.1.86

-16-

σει, δεν υπήρχε στην Ελλάδα, δεν είχε παραληφθεί ακόμα.

Οι δεξαμενές που χρειάζονται για να πάνε τα αεροσκάφη στην Κύπρο και να γυρίσουν, υπήρχε ένα μόνο ζεύγος για κάθε ένα αεροπλάνο, όπως ήρχοντο τα αεροσκάφη από την Αμερική. Δεν είχε έλθει δηλαδή η κανονική υποστήριξη στα ανταλλακτικά τους ακόμη. Μπορούσαν να πάνε για μια αποστολή, γιατί εκεί πέρα όταν εμπλακούν στην εναέριο μάχη ή εν συνεχεία κτυπήσουν τους στόχους εδάφους, θα απορρίψουν τις δαξαμενές αυτές, τις εξωτερικές που έχουν το καύσιμο. Δηλαδή, μια αποστολή θα μπορούσαν να κάνουν . Και εν πάση περιπτώσει, όταν άρχισαν να ετοιμάζονται μετά τις 1.30' η ώρα εδόθη η εντολή να πάνε άλλα 4 αεροσκάφη, διότι φαίνεται ότι εξετίμησε το ΓΕΑ μαζί με το ΑΕΔΑ και το ΓΕΕΦ ότι η δεύτερη αποβατική δύναμη των Τούρκων είχε ήδη βγει στην ακτή. Και έδωσε εντολή το ΓΕΑ να πάνε άλλα 4 αεροσκάφη με διαφορετικά πυρομαχικά για να κτυπήσουν πιθανώς τα τάνκς που είχαν ήδη βγει στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ξεκίνησαν και τα δεύτερα αεροσκάφη και, όπως είπαμε, η εκπαίδευση ακόμα δεν είχε τελειώσει και ένα από αυτά έσπασε στην προσγείωση. Έπαθε ατύχημα και έσπασε στην προσγείωση, με αποτέλεσμα να κλείσει το διάδρομο και μέχρι τις 2.00' έπεσε η Κηρύνεια. Μετά είχε συμφωνηθεί η κατάπαυση του πυρός και τελικά, παρά την προσπάθεια που καταβλήθηκε, δεν κατόρθωσαν αυτά τα αεροσκάφη να πάνε στην Κύπρο. Αυτή είναι η ιστορία με τα φάντομς.

(ΒΑ)

δ
1/1ΒΑ (Θ.Σ.) 27-1-87

-17-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Πώς κρίνετε την αλλαγή σχεδίου, αφού υπήρχε ειδική μοίρα 18 αεροσκαφών F 84 που είχε ασκηθεί ειδικά για να αποκρούσει την τουρκική απόβαση στην Κύπρο ; Η εμπλοκή τώρα των φάντομς τα οποία μάλιστα, από ό,τι είπατε και σεις, έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στην απόφαση αν θα πάνε αεροσκάφη ή όχι . Γιατί τα φάντομς μας τα τοποθετείτε τώρα εσείς με την καταθεσή σας σαν κάτι πρόσθετο από εκείνο που υπήρχε . Τί συνέβη και δεν εκτελέστηκε το σχέδιο και ενεπλάκη το σχέδιο ολόκληρο από την ικανότητα ή δυνατότητα των φάντομς να παίξουν κάποιο ρόλο στις επιχειρήσεις στην Κύπρο ;

ΜΑΡΤΥΣ . Κύριε Πρόεδρε, να ξεχωρίσουμε λίγο τα πράγματα . Τα φάντομς δεν επηρέασαν την εφαρμογή του άλλου σχεδίου .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Γιατί δεν εξελίχτηκε το άλλο σχέδιο ;

ΜΑΡΤΥΣ . Αυτό θα πρέπει να σας το πουν η τότε Κυβέρνηση και η τότε υψηλή ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων . Εγώ μπορώ να σας πω από την θέση που το έβλεπα πως εξελίχτηκε . Γιατί όμως δεν εδόθη η εντολή να εφαρμοστεί το σχέδιο , θα σας το πουν αυτοί . Τέλος πάντων, δεν επηρέασαν την εφαρμογή του άλλου σχεδίου . Δηλαδή ήταν επι-

2/1 ΒΑ (Θ.Σ.) 27-1-87

-18-

βοηθητικά , όπως το είπατε και σεις . Δηλαδή το σκέφτηκαν εκείνη τη στιγμή χωρίς να πουν ότι καταργούμε το προηγούμενο σχέδιο . Το προηγούμενο σχέδιο ήταν εν εξελίξει και είχαν πάρει ήδη την εντολή δύο φορές και τα επεστρέψαν και τις δύο φορές προηγουμένως τα F 84 . Καταλάβατε ;

"προστίθενται 4 λέξεις. νὰ καταργηθοῦν τὰ 21/94"

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Θέλουμε εκεί την άποψή σας, τί συνέβη εκεί και δεν λειτούργησε το σχέδιο των F 84 .

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Πως εξελίχτηκε .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Πως εξελίχτηκε όλη αυτή η διαδικασία , πως ξεκίνησε , γιατί δόθηκε η εντολή να σταματήσουν τα αεροπλάνα , γιατί δόθηκε η εντολή πάλι απογείωση , γιατί δόθηκε δεύτερη εντολή να σταματήσουν τα αεροπλάνα .

ΜΑΡΤΥΣ . Θα σας πάω λίγο πίσω, γιατί θα πρέπει να δούμε το θέμα λιγάκι πιο ολοκληρωμένα . Μετά το πραξικόπημα στη δεύτερη , τρίτη περίπου μέρα, αρχίσαμε να παίρνουμε πληροφορίες ότι η τουρκική αεροπορία αναδιατάσσεται , παίρνει την διάταξη μάχης, με προσανατολισμό προς εμάς δυτικά και προς νότον . Δηλαδή άδειαζαν τα αεροδρόμια της Ανατολίας οι Τούρκοι και προωθούσαν τις δυνάμεις τους προς την Μικρά Ασία και προς την Κύπρο .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ . Προς εμάς ;

3/1 ΒΑ (Θ.Σ.) 27-1-87

-19-

ΜΑΡΤΥΣ . Δηλαδή προς τη Μικρά Ασία .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Μήπως μπορείτε να συμπληρώσετε τις πληροφορίες σας, τι μονάδες αεροσκαφών εχρησιμοποιούντο προς εμάς ; Είχατε τους τύπους των αεροσκαφών, για να βγάλουμε κάποιο συμπέρασμα για τις δυνατότητες που είχαν αυτά τα αεροσκάφη .

ΜΑΡΤΥΣ . Ήταν μικτά . Μπορούμε να πούμε και διώξεως - βομβαρδισμού και αναχαιτίσεως . Σε μας περισσότερο το ποσοστό ήταν αναχαιτίσεως και λιγότερο διώξεως - βομβαρδισμού .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Αυτό, κύριε μάρτυς, σας κάνει να βγάλετε κάποιο συμπέρασμα ; Είπατε ότι προωθούσαν σε μας αεροσκάφη αναχαιτίσεως .

ΜΑΡΤΥΣ . Όχι. Σας είπα σε μεγαλύτερο ποσοστό θα έλεγα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Μήπως μπορείτε να βγάλετε κάποιο συμπέρασμα ;

ΜΑΡΤΥΣ . Αυτό θα το βγάλουμε λίγο αργότερα .

Καθώς λοιπόν ερχόντουσαν αυτές οι πληροφορίες, η ΤΑΔ ζήτησε από ΓΕΑ να πάρουμε και μεις τη δική μας διάταξη μάχης , γιατί φαινόταν ότι κάτι εξελίσσεται , για να μην αιφνιδιαστούμε . Η απάντηση ήλθε αρνητική κατηγορηματικώς : " Εντολή της Κυβερνήσεως : Ουδεμία κίνηση των δυνάμεών μας . Ουδεμία διάταξη " .

4/1 ΒΑ (Θ.Σ.) 27-1-87

-20-

Και το αιτιολογικό : " Δεν θέλουμε να προκαλέσουμε τον αντίπαλο, ή να του δώσουμε το πρόσχημα για να προβεί στις ενέργειες που έχει στο μυαλό του " .

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ . Μπορείτε να μας πείτε χρονικά πότε ;

ΜΑΡΤΥΣ . Χρονικά σας είπα 2-3 μέρες μετά . 'Εγινε το πραξικόπημα στις 15 . Θα ήταν γύρω στις 17 του μηνός που άρχισαν να έρχονται αυτές οι πληροφορίες και υπεβλήθη η εισήγηση προς το ΓΕΑ . Και την ίδια μέρα, μετά από ορισμένες ώρες, ήρθε η απάντηση .

(Δ)

(ΒΑ)

1/1 Δ ΜΠ 27-1-1987

-21-

Την επόμενη μέρα περίπου, στις 18 του μηνός, πήραμε την εντολή από το ΓΕΑ να προωθήσουμε τη δύναμη του σχεδίου " Κ" στο Καστέλι. Και πράγματι, στις 18 του μηνός το μεσημέρι πήραμε την εντολή και στείλαμε τα αεροσκάφη στο Καστέλι. Στις 19 το απόγευμα ήταν έτοιμα όλα. Στείλαμε 20 αντί για 18, με τά πληρώματά τους, φορτωμένα με τον οπλισμό που προβλέπεται για την εφαρμογή του σχεδίου και τα βάλαμε σε επιφυλακή των 30 λεπτών. Αυτό σημαίνει ότι από τη στιγμή που θα έπαιρναν αυτή την εντολή, σε 30 λεπτά έπρεπε να είναι στον αέρα.

Εκείνο το βράδι πήραμε και την πληροφορία ότι ξεκίνησε η Τουρκική αποβατική αρμάδα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Μιλάτε για τη 19η, ή 18η του μηνός;

ΜΑΡΤΥΣ: Για την 19η του μηνός. Στις 18 του μηνός πήραμε την εντολή, στις 19 το μεσημέρι ήταν έτοιμα και εν συνεχεία το βράδι πήραμε την πληροφορία ότι ξεκίνησε η αρμάδα. Άρχισε τότε μία ανησυχία να διαφαίνεται από τα υψηλότερα κλιμάκια και ξημερώνοντας, στις πρωϊνές ώρες, και μετά από δικές μας ανησυχίες

Γ' Προστίθεται "και"

2/ 1 Δ ΜΠ 27-1-1987

-22-

και ενοχλήσεις, το ΓΕΑ μας έδωσε μια ηυξημένη κατάσταση για το σύστημα αεραμύνης . Το σύστημα αεραμύνης είναι τα αεροσκάφη , τα αντιαεροπορικά και τα ραντάρ.

Εκεί βρισκόμαστε μέχρι τις 5 η ώρα περίπου το πρωΐ που μας ήλθε η πληροφορία ότι η Τουρκική αρμάδα πλησιάζει τα χωρικά ύδατα της Κύπρου , τα 12 μίλια. Εκείνο το απόγευμα η Τουρκική αρμάδα είχε κάνει αρκετές παραπλανητικές κινήσεις . Είχε πάει προς τον Κορμακίτη επάνω , στον Άγιο Ανδρέα, στη μύτη της , έδειξε δηλαδή πως θα πήγαινε προς την Αμμόχωστο, ξαναγύρισε προς την Κυρήνεια , πήγε προς τη Μόρφου , έκανε όλο αυτόν τον κύκλο και τελικά στις 5 η ώρα πήραμε την πληροφορία ότι πλησίασε ή βρίσκεται στα χωρικά ύδατα .

Δεν πέρασε λίγος χρόνος και γύρω στις 5,30' άρχισαν τα Τουρκικά αεροσκάφη να προσβάλουν την Κύπρο, αμέσως, εκείνη την ώρα , ~~από τα χωρικά ύδατα~~. Εδόθη εντολή από μένα , από τη διοίκηση, να τεθούν τα αεροσκάφη της Κύπρου σε πλήρη ετοιμότητα των δύο λεπτών για άμεση απογείωση . Γιατί αυτή ήταν και η απαίτηση του σχεδίου, να κτυπήσουμε την Τουρκική αρμάδα πριν βγεί στην Κύπρο, πριν βγεί στην ακτή , γιατί από κει και πέρα ήταν λίγο-πολύ δύσκολο να κυνηγάμε τους στρατιώτες ή τα τάνκς στην ξηρά.

F' προστίθεται "το προηγούμενο"

Γ' προστίθεται "Κύπρου"

F² Διορθώνονται τέσσερεις λέξεις "από τα χωρικά ύδατα"

3/1 Δ ΜΠ 27-1-1987

- 23 -

Πράγματι, είχαμε μία κατάσταση πλήρους ετοιμότητος των μέσων αεραμύνης, στη μεγίστη κατάσταση, όλοι στα αεροσκάφη, αντιαεροπορικά κλπ. Αλλά εν συνεννοήσει με το ΓΕΑ, γύρω στις 6 και κάτι δώσαμε και πλήρη...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Με συγχωρείτε. Κύριε Αρχηγέ, όταν λέμε πλήρη ετοιμότητα, εννοούμε ότι ο πιλότος βρίσκεται μέσα στο αεροσκάφος;

ΜΑΡΤΥΣ: Μέσα στο αεροσκάφος, των δύο λεπτών. Πηγαίνει στο αεροσκάφος, δένεται, ετοιμάζεται με τα σχέδιά του και κάθεται εκεί. Σε δύο λεπτά είναι υποχρεωμένος να απογειωθεί. Αλλά επειδή τα αεροδρόμιά μας δεν διαθέτουν πολλούς διαδρόμους, το πρώτο θα απογειωθεί σε δύο λεπτά και από κει και πέρα θα ακολουθήσουν τα άλλα.

Εδόθη, λοιπόν, πλήρης ετοιμότης των δυνάμεων αεραμύνης και εν συνεχεία πλήρης ετοιμότης των επιθετικών δυνάμεων. Και από κει και πέρα άρχισε η αναμονή για την επέμβαση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Για ποιά ώρα της 20ης μιλάτε συγκεκριμένα;

ΜΑΡΤΥΣ: Από τις 5.30 που άρχισε να βάλλεται η Κύπρος, τα αεροσκάφη του σχεδίου " Κ " ήταν σε άμεση ετοιμότητα. Μεσολάβησαν 5-10 λεπτά, τα αεροσκάφη αεραμύνης όλης της χώρας σε πλήρη ετοιμότητα.

(Κ)

(Δ) 1/1 Κ Φ.Τ. 27.1.87

-24-

Και γύρω στις 06.00-06.15, εάν θυμάμαι καλά και τα επιθετικά αεροσκάφη τέθηκαν σε πλήρη ετοιμότητα, κατόπιν εντολής του ΓΕΑ, γιατί αυτό ήταν αρμοδιότης του ΓΕΑ. Το ΑΤΑ δεν είχε την δυνατότητα να φέρει μια τέτοια ανακατάταξη, διότι είναι γενική επιφυλακή, ανάκληση των πληρωμάτων, έχει πάρα πολλά μέτρα. Και από εκεί και ύστερα αρχίσαμε να περιμένουμε, διότι από την ώρα που η νηοπομπή έφθασε στα χωρικά ύδατα, υπολογίζεται ένα δίωρο ότι χρειάζεται για να φθάσει στην ακτή, να αρχίσει να ξεφορτώνει τα μικρότερα καράβια κλπ.

Η εντολή δεν ήρχετο και όταν ρωτήσαμε τι γίνεται, μας είπαν ότι γίνεται πολεμικό συμβούλιο και θα αποφασίσει. Και πράγματι μετά το συμβούλιο μας είπαν ότι η κατάσταση ελέγχεται πλήρως από τις δυνάμεις της εθνοφρουράς στην Κύπρο και δεν υπάρχει κάνενας λόγος εμείς να εμπλακούμε. Στις ερωτήσεις και λίγο πολύ στην πίεση την δική μας γιατί δεν εφαρμόζουμε το σχέδιο, διότι η πιο κρίσιμη ώρα ήταν η ώρα της αποβάσεως...

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ : Με ποιόν έγινε η συζήτηση;

ΜΑΡΤΥΣ : Αυτά γίνονται μεταξύ επιτελείων, το επιτελείο το δικό μου με το αντίστοιχο επιτελείο του ΓΕΑ. Και στα πιο κρίσιμα

2/1 Κ Φ.Τ. 27.1.87

-25-

θέματα εγώ ερχόμουν σε επαφή όταν εύρισκα τον τότε αρχηγό τον Παπανικολάου, ο οποίος συνήθως, ήταν σε κάποιο συμβούλιο, είτε στον αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων, είτε στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, η επαφή γινόταν με τον υπαρχηγό, ο οποίος και τον αντικαθιστούσε, τον Κοτσολάκη, τον υποπτέραρχο Κοτσολάκη.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος) : Κύριε μάρτυς, θα ήθελα να σας ερωτήσω το εξής : Σύμφωνα με το σχέδιο η ενέργεια αυτών των αεροσκαφών της μοίρας θα γινόταν και θα προσέβαλε την αρμάδα όταν έμπαινε στα χωρικά ύδατα της Κύπρου, μας είπατε.

ΜΑΡΤΥΣ : Αφού εισέρχετο στα χωρικά ύδατα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος) : 'Αρα, δηλαδή, η ενέργεια έπρεπε να γίνει...

ΜΑΡΤΥΣ : 'Ηταν στόχος. Και από κει και πέρα η κυβέρνηση θα απεφάσιζε, εάν θα την κτυπούσε στα χωρικά ύδατα πριν εκδηλώσει την ενέργεια, πριν φορτώσει και βγει έξω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Πάντως να ξεκαθαρίσουμε το εξής: Ο σχεδιασμός ήταν προσβολή της τουρκικής αρμάδας, μόλις μπει στα χωρικά ύδατα της Κύπρου με εντολή της κυβέρνησης.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Πριν γίνει η απόβαση.

3/1 Κ Φ.Τ. 27.1.87

-26-

ΜΑΡΤΥΣ : Όχι μόλις μπει. Προϋπόθεση ήταν να μπει και από εκεί και πέρα η κυβέρνηση θα μας έλεγε να την κτυπήσουμε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος) : Αυτό λέγω και εγώ . Ο σχεδιασμός ήταν : Μόλις έμπαινε η αρμάδα, από εκεί πέρα η κυβέρνηση θα αποφάσιζε πότε θα την κτυπούσατε.

ΜΑΡΤΥΣ : Ασφαλώς. Αυτή ήταν και η βάση του σχεδίου. Το σχέδιο δεν προέβλεπε να κτυπήσουμε άλλους στόχους στην Κύπρο. Δεν έλεγε να πάτε να κτυπήσετε άλλους στόχους. Αυτή ήταν η αποστολή της μοίρας. Διαθέταμε 18 αεροσκάφη να κάνουν αυτή την αποστολή να καταστρέψουν την αρμάδα και να τελειώσει λίγο-πολύ η εχθρική επιχείρηση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος) : Μάλιστα, συνεχίστε.

ΜΑΡΤΥΣ : Η απάντηση, λοιπόν, ήταν ότι ελέγχεται πλήρως η κατάσταση και δεν υπήρχε νόημα-θα ήταν τουλάχιστον ανόητο-να εμπλέξουμε εμείς τη χώρα μας σε πόλεμο με την Τουρκία, χτυπώντας την αποβατική δύναμη, ως εκ περισσού, διότι αυτό θα αποτελούσε casus belli χτυπώντας Γ' τα δικά μας αεροσκάφη τα τούρκικα καράβια. Και μείναμε εκεί. Καμιά άλλη ενέργεια. Ελέγχετο πλήρως η κατάσταση από την εθνοφρουρά, δεν υπάρχει κανένας λόγος να εμπλέξουμε εμείς τη χώρα μας σε πόλεμο.

Γ' Προστίθεται "με"

4/1 Κ Φ.Τ. 27.1.87

-27-

Γ' αποσύρεται θάλ

Η μέρα αυτή, η πρώτη, εκύλησε με αυτή την αισιοδοξία. Το δε βράδυ μας είπαν την πληροφορία ότι τελείωσε ο πόλεμος της Κύπρου. Και όλα αυτά, όταν λέω μας είπανε, έρχονται από το ΓΕΑ μέσω ΓΕΕΘΑ. Διότι το βράδυ θα γίνει η εφαρμογή του σχεδίου της Κύπρου, που προβλέπει την εκκαθάριση των θυλάκων και θα ρίξουν και αυτούς τους λίγους που τελικά, εάν μπόρεσαν να αγκιστρωθούν στη στεριά Τούρκους, στη θάλασσα. Έγινε πράγματι η εφαρμογή του σχεδίου απ' ότι θα ξέρετε, ορισμένοι θύλακες ξεκαθαρίστηκαν, αλλά τελικά αυτοί οι λίγοι που είχαν αγκιστρωθεί φαίνεται ότι ήταν περισσότεροι και δεν έπεσαν στην θάλασσα.

Και έτσι την δεύτερη μέρα, αλλά πάλι αισιόδοξα, περιμέναμε ότι η κατάσταση θα ξεκαθαρίσει, γιατί πράγματι ελέγχετο, όπως μας έλεγαν, η κατάσταση στην Κύπρο.

Την τρίτη ημέρα το πρωΐ άρχισαν να φαίνονται οι δυσκολίες, τη Δευτέρα το πρωΐ, γιατί πήραμε την πληροφορία ότι έρχεται το δεύτερο μεγάλο κύμα της τουρκικής αποβατικής δυνάμεως και έχει αρματαγωγά. Και αυτό σήμαινε, ότι εάν έβγαιναν τα άρματα στη στεριά, ο πόλεμος θα τελείωνε.

(ΠΑ)

(Κ)
1/1ΠΑ Α.Ι. 27-1-1987

-28-

Πλησίαζαν, ξαναπλησίαζαν, ετοιμαστήκαμε και στις 11.05 'περίπου πήραμε την εντολή της αποδεσμεύσεως της δυνάμεως. Αυτό έγινε στις 22 του μηνός τη Δευτέρα. Πράγματι δόθηκε εντολή, μετά μεγάλης ευχαριστήσεως, ότι θα συμμετείχαμε στον πόλεμο να βοηθήσουμε τους κυπρίους, αλλά μετά από 2 λεπτά το ίδιο το ΓΕΑ ανεκάλεσε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Αιτιολογία;

ΜΑΡΤΥΣ: Επενέβην εγώ τότε, και είπα "μεταφέρετε στην ηγεσία ότι δεν μπορούμε να φέρουμε τα αεροσκάφη πίσω και εγώ δεν τα φέρνω μέχρι νεωτέρας. Να μου απαντήσετε. Διότι αν μετανοιώσετε και μου πείτε ότι σε ένα τέταρτο ή σε μισή ώρα πρέπει να ξαναφύγουν τα αεροπλάνα δεν θα είναι έτοιμα. Αυτά για να πάνε στις θέσεις τους θα πρέπει να ξανακάνουν εφοδιασμό να ξαναελεγχθούν να ξαναμπούν μπροστά κ.λ.π. Αυτό σημαίνει καθυστέρηση 30 ή 45 λεπτά ίσως και μια ώρα και επομένως θα χάσουμε την κρίσιμη περίοδο να κτυπήσουμε τη νηοπομπή πριν βγει στη στεριά". Μέσα σε δευτερόλεπτα μου απήντησαν ότι "είναι εντολή τα αεροπλάνα να γυρίσουν πίσω. Αυτά που λέτε τα ξέρουμε, είναι γνωστά". Και γύρισαν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Τί εννοείτε όταν λέτε τα αεροπλάνα θα γυρίσουν πίσω. 'Ησαν στο έδαφος και έκαναν τις προετοιμασίες για να απογειωθούν.

ΜΑΡΤΥΣ: Σε δύο λεπτά απεγειούτο το πρώτο. Σε δύο λεπτά ήρθε η αναστολή.

2/1 ΠΑ Α.Ι. 27-1-1987

29-

Το πρώτο αεροσκάφος το προλάβαμε την ώρα που ήταν έτοιμο να απογειωθεί. Έσβησε τη μηχανή του και έμεινε στο έδαφος. Ανεξήγητο ίσως. Εν πάση περιπτώσει περιμέναμε πάλι και στις 12.30' περίπου ή λίγο νωρίτερα, αν θυμάμαι καλά, ήρθε πάλι εντολή να απογειωθούν τα αεροσκάφη και να προσβάλουν την αποβατική δύναμη. Αλλά σε δυο λεπτά πάλι ανάκληση, πάλι ματαίωση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Αν δεν σας ανέκοπταν την πρώτη φορά, κύριε πτέραρχε, με τους χρόνους που χρειάζονταν τα αεροσκάφη αυτά να φθάσουν στο πεδίο της μάχης, θα πρόφταιναν την αρμάδα πριν φθάσει στη στεριά;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έχω εγώ αυτές τις λεπτομέρειες. Από τη θέση που ήμουν έπαιρνα μόνο τις πληροφορίες των ραντάρ. Δηλαδή τα ραντάρ μας έλεγαν ότι τα πλοία πλησιάζουν είναι σ αυτή την απόσταση κ.λ.π. Από κει και πέρα όταν πλησιάζουν στη στεριά δεν φαίνονται και πολύ. Τις πληροφορίες για τον ακριβή χρόνο θα έπρεπε να μας τις δώσει το ΓΕΕΦ που είχε εκεί τα στρατεύματά του, εκεί που είχε τα παρατηρητήρια κ.λ.π. Ο λεπτομερής συντονισμός δεν ήταν ευθύνη ή αρμοδιότης ή δεν ήταν στις δυνατότητές μου. Γι' αυτό δεν μπορώ να σας πω τί ακριβώς ώρα ~~ήταν~~. Αυτά τα ήξεραν αυτοί που ήσαν εκεί. Νομίζω όμως ότι περίπου θα τα έπιαναν μόλις θα έγβαιναν. Ή ίσως ήταν και λίγο καθυστερημένα. Θα έπρεπε να είχαν βγει μερικά απ' αυτά. Χωρίς να είναι βέβαια και αυτό.

3/1 ΠΑ Δ.Ι. 27-1-1987

-30-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Συνεχίστε. Επομένως έχουμε δεύτερη ακύρωση.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεύτερη 'απογείωση και δεύτερη ματαίωση. Και εκεί μεσολαβούν τα φάντομς, που με ρωτήσατε προηγουμένως. Μας είπαν να πάνε να κτυπήσουν και αυτά και τελικά κατέληξαν να μας δώσουν δύο σταθερούς στόχους.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): 'Οταν σας είπαν να πάνε να κτυπήσουν και τα φάντομς, ήταν μετά τη δεύτερη ακύρωση της εντολής απογείωσης ή όταν δόθηκε η δεύτερη εντολή για απογείωση;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν είχαν ετοιμασθεί καν. Μας είπαν πως όταν ετοιμασθούν θα κτυπήσουν αυτό και αυτό το χωριό, ανεξάρτητα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Ανεξάρτητα.

ΜΑΡΤΥΣ. Πάντως, είχαν στο μυαλό τους να κτυπήσουν την αποβατική δύναμη. Αν προλαβαίνανε τα φάντομς να κτυπήσουν την αποβατική δύναμη.

ΓΡ

ΠΑ
1/ΓΡ. (Ε.Σ.) 27.1.1987

-31-

Αλλά όπως είπα και προηγουμένως, ένα πολύπλοκο τέτοιο οπλικό σύστημα, δε μπορεί να αλλάζει τα σχέδια. Η πτέρυγα, όταν τη ρωτήσαμε πόσο χρόνο χρειάζεται για να πάνε τα αεροπλάνα εκεί να ανεφοδιασθούν, είπαν γύρω στις 6 ώρες, αισιόδοξα. Πήραμε την εντολή στις 8.30', 6 ώρες ήτανε 2 η ώρα το μεσημέρι. Αυτό ήταν και άκαιρο χρονικώς. Εάν αυτό γινόταν από την πρώτη μέρα, ή τη δεύτερη μέρα, είχαμε πολύ περισσότερες πιθανότητες, να μετασταθμεύαμε τα αεροσκάφη εκεί να τα υποστηρίζαμε, να τα οργανώναμε, κι΄έτσι είχαμε πολύ περισσότερες πιθανότητες να λάβουνε μέρος στη μάχη τα Φάντομς. Ήλθε, λοιπόν, και η δεύτερη αναστολή. Από κεί και πέρα στις 2 η ώρα έπεσε η Κυρήνεια και τελείωσε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Από κεί και πέρα μεταβληθήκατε σε θεατές των εξελίξεων στην Κύπρο.

ΜΑΡΤΥΣ: Παύση πυρός στις 4. Γιατί έγινε η αναστολή αυτή; Δεν ξέρω. Όταν ρώτησα τον τότε Αρχηγό, μετά τα γεγονότα που τον είδα, μου είπε ότι εμείς δίναμε την εντολή και όταν ενημερούτο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο κ.Γκιζίκης, μας τα γύριζε πίσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Καλά, το σύστημα της εποχής εκείνης στην εξέλιξη αυτής της πολεμικής επιχείρησης, προέβλεπε εμπλοκή

του Προέδρου της Δημοκρατίας στη λήψη τέτοιων αποφάσεων;

ΜΑΡΤΥΣ: Δε το ξέρω αυτό, αλλά νομίζω ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας της εποχής εκείνης, με το Σύνταγμα του Παπαδόπουλου είχε πολύ ηυξημένες αρμοδιότητες. 'Ηταν λίγο-πολύ και Αρχηγός στις 'Ενοπλες Δυνάμεις, πάντως είχε ηυξημένες αρμοδιότητες.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Η αρχηγία των Ενόπλων Δυνάμεων σε τέτοιο επίπεδο Προέδρου Δημοκρατίας, είναι να δώσει την εντολή ότι ξεκινάμε για πόλεμο. Δεν είναι να δίνει εντολή, απογειωθείτε, κρατηθείτε ή ότιδήποτε άλλο.

ΜΑΡΤΥΣ: Πάντως από δέσμευση που προεβλέπετο από το σχέδιο, είναι εντολή της Κυβερνήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Σωστό. Αλλά από κεί και πέρα;

ΜΑΡΤΥΣ: Πολλά ανορθόδοξα εγίνοντο την εποχή εκείνη!

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): 'Εχετε καμμία άποψη που σχηματίσατε μετά τα γεγονότα, όταν πήγατε Αρχηγός ΓΕΑ, εάν το ψάξατε το θέμα, εάν ακούσατε ή οποιαδήποτε άλλη πληροφορία, που μπορεί να διαφωτίσει την Επιτροπή; Γιατί όλες αυτές οι εντολές, απογειωθείτε, κρατηθείτε; Υπήρχαν και άλλες πληροφορίες; Υπήρχαν και άλλες εκτιμήσεις; Τί ήταν εκείνο, πού σε 2΄άλλαξε μία τέτοια σημαντική απόφαση, για την εξέλιξη του αγώνα στην Κύπρο; 'Εχετε,μήπως, πληροφορίες, ότι στο δίλεπτο

3/1ΓΡ. (Ε.Σ.) 27.1.1987

-33-

αυτό ήταν εν εξελίξει κάποια σύσκεψη του πολεμικού συμβουλίου;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, όχι. Τίποτε απολύτως. Κανένα πολεμικό συμβούλιο δεν ήταν εν εξελίξει, δεν μεσολάβησε τίποτα, αλλαγή της καταστάσεως μέσα στα 2'. Απλώς κάποιος άλλος έδωσε διαφορετική εντολή.

Τώρα, επειδή με ρωτήσατε γενικώτερα. Έχω την εντύπωση ότι η τότε Κυβέρνηση και η τότε ανωτάτη ηγεσία, δεν ήθελε επ'ουδενί, μία εμπλοκή, ένα πόλεμο με την Τουρκία. Και δεν είχε κάνει καμμία προπαρασκευή για να αντιμετωπίσει μία τέτοια κατάσταση, και συνεχώς προσπαθούσε να αποφύγει ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Συγκεκριμένα, σας αναφέρω ότι οι Τούρκοι την δεύτερη ημέρα, είχαν γίνει αρκετά επιθετικοί στο Αιγαίο. Εάν σας έχουν ενημερώσει, τότε χώρισαν το Αιγαίο στη μέση με μία Νόταμ τουρκική και είπαν ότι από δω και πέρα δεν θα περνάτε εσείς, γιατί είναι δική μας ευθύνη και θέλουμε να ελέγχουμε εμείς αυτή την περιοχή. Και οι δικοί μας πιλότοι πήγαιναν με εντολές δικές μας, τους αναχαίτιζαν, είχαμε εμπλοκές...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Τι εννοείτε, δικές σας;

ΜΑΡΤΥΣ: Του ΤΑΑ τη ανοχή και τη εγκρίσει, των προϊσταμένων κλιμακίων. Είχαμε εντολή να αναγνωρίζουμε τα αεροσκάφη. Εγένοντο οι αναγνωρίσεις αυτές και μικροεμπλοκές και έφευγαν οι Τούρκοι. Την τρίτη ημέρα μας έδωσαν σαφή εντολή, ότι δεν πρέπει να ξαναπεράσουν

του 25° 30' ανατολικώς. Να μην ξαναπεράσουμε την Λήμνο. Δεν πειράζει αφήστε τους τους Τούρκους να μας έρχονται και λίγο δω. Δεν θέλουμε να εμπλακείτε, απαγορευτική εντολή. Και εκεί σταματήσαμε.

(Ο.)

(ΓΡ)
1/1 Ο Κ.Β. 27.1.1987

-35-

Οι ενδείξεις της εποχής εκείνης ήταν ότι όχι μόνο αιφνιαδιάστηκαν, όχι μόνον δεν είχαν κάνει καμμία προπαρασκευή , γιατί όπως έδειχναν τα πράγματα το βράδυ της Παρασκευής κάτι θα συνέβαινε , τελικά δεν βρέθηκε κανένας ούτε ο κύριος Μπονάνος στο Αρχηγείο, ούτε οι άλλοι Αρχηγοί. Φάνηκε ότι δεν αντιμετώπιζαν ένα τέτοιο ενδεχόμενο. 'Οταν δε ξεκίνησε το θέμα της Κύπρου, το συνέδεσαν απολύτως με την Ελλάδα. Δεν είπαν ότι οι Τούρκοι ξεκίνησαν να πολεμήσουν στην Κύπρο, θα πολεμήσουμε και εμείς στην Κύπρο και εάν επεκταθούν θα επεκταθούμε και εμείς σε πόλεμο. Φοβήθηκαν πολύ Είπαν ότι εάν πάμε εμείς στην Κύπρο θα μας κτυπήσουν. 'Οταν ξεκινάει κανείς μιά τέτοια επιχείρηση υπολογίζει και τα υπόλοιπα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Αυτό το, εάν θα πάμε εμείς στην Κύπρο θα μας κτυπήσουν, στηριζόταν σε κάποια δεδομένα και πληροφορίες, ή απλώς σε αναλύσεις εγκεφαλικές του Επιτελείου;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν το ξέρω. Πάντως μία ή δύο φορές, αν θυμάμαι καλά, μας έδωσαν την πληροφορία, προσέξτε τις πρωϊνές ώρες, γιατί έχουμε πληροφορία ότι θα μας κτυπήσουν οι Τούρκοι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Αυτό σαν πληροφορία.

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, πληροφορία από το ΓΕΑ. Προσέξτε, έντασις , τα ραντάρ

2/1 Ο Κ.Β. 27.1.1987

-36-

τα αεροπλάνα να είναι έτοιμα να απογειωθούν, γιατί μπορεί να μας κτυπήσουν. Να εφαρμόσουμε δηλαδή και εμείς το αντίστοιχο σχέδιο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Αυτό που λέτε τώρα, έρχεται σε αντίθεση με κάτι που βγήκε από τις εξετάσεις άλλων μαρτύρων , που ούτε λίγο ούτε πολύ μας είπαν ότι υπήρχαν διαβεβαιώσεις ότι η Τουρκία δεν θα κτυπήσει την Ελλάδα. Κάτι τέτοιο κυκλοφορούσε; Υπήρχαν τέτοιες διαβεβαιώσεις; Γιατί με αυτό που μας λέτε, αντιμετωπίσατε το ενδεχόμενο εμπλοκής στον ελλαδικό χώρο πλέον.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν υπήρχε καμμιά τέτοια πληροφορία και εγώ από την αρχή έβλεπα ότι εφόσον κάτι θα εξελιχθεί στην Κύπρο, έπρεπε να είμαστε έτοιμοι να δεχθούμε και κάτι στην Ελλάδα, έναν πόλεμο, να επεκταθεί το γεγονός. Γι'αυτό και ζήτησα την διάταξη μάχης ενωρίς, αλλά καμμία τέτοια πληροφορία δεν υπήρχε ότι οι Τούρκοι δεν θα κτυπήσουν ή ότι δεν πρόκειται να έχουμε άλλη εξέλιξη από την Κύπρο. Στο δικό μου επίπεδο δεν έφθασε τίποτε τέτοιο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Αυτή η αεροπορική δραστηριότητα των Τούρκων στο μισό Αιγαίο μετά την έκδοση αυτής της ΝΟΤΑΜ άρχισε την δεύτερη, την τρίτη ημέρα; Πότε άρχισε;

ΜΑΡΤΥΣ: Από την πρώτη ημέρα άρχισε η δραστηριότητα, ταυτόχρονα .

3/1 Ο Κ.Β. 27.1.1987

- 37 -

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Η έκδοση αυτής της NOTAM πότε έγινε; Ταυτόχρονα με την απόβαση;

ΜΑΡΤΥΣ: Νομίζω την πρώτη ημέρα, αλλά δεν μπορώ να σας πω χρόνο τώρα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Εκτός από την έκδοση αυτής της NOTAM, στην ουσία πήγαν να κατοχυρώσουν αμέσως την NOTAM με δραστηριότητα αεροπορική στο Αιγαίο;

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς, αλλά εμείς τους αναχαιτίζαμε. Και είχαμε και ένα περιστατικό, το οποίο απλώς σας το αναφέρω, για να δείτε πως ήταν τα γεγονότα. Ενεπλάκησαν τα δικά μας αεροσκάφη την τρίτη ημέρα, ένα ζεύγος δικό μας F-5 με ένα ζεύγος "F-102" τούρκικο. Ο δικός μας μας είπε ότι τον κτύπησε πρώτα το τούρκικο αεροπλάνο και εν συνεχεία τον κτύπησε αυτός. Γιατί, είχαμε εντολή ότι δεν θα κτυπήσουμε κανέναν εάν δεν κτυπηθούμε πρώτα, σε οποιαδήποτε φάση της αναχαιτίσεως και αν βρισκόμαστε. Έστω και στην κρίσιμη φάση να είναι πίσω από την ουρά μας ο τούρκος για να μας ρίξει, εμείς δεν θα κτυπήσουμε αν δεν μας κτυπήσουν. Ο δικός μας μας είπε ότι τον κτύπησε πρώτα ο τούρκος και εν συνεχεία τον κτύπησε εκείνος. Αποτέλεσμα, δεν μάθαμε ~~τίποτε~~, μας ~~ενημέρωσε~~ ο χειριστής ότι μετά το κτύπημα είδε στην θάλασσα ~~έναν μεγάλο~~ πήδακα που πιθανόν να κατέρριψε το προηγούμενο αεροσκάφος

Γ' Διαγράφεται "τίποτε" προστίθεται θετικά

4/1 Ο Κ.Β. 27.1.1987

-38-

το τούρκικο και εν συνεχεία διαβάσαμε στις εφημερίδες τις τούρκικες, ή πήραμε την πληροφορία, ότι πράγματι κατερρίφθη ένα τούρκικο αεροσκάφος στο Αιγαίο και ένα δεύτερο, από το ζευγάρι δηλαδή, το νούμερο δύο, έκανε αναγκαστική προσγείωση στην Σμύρνη.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Αυτή η εμπλοκή σας στο Αιγαίο είχε ανάγκη υποστήριξης από την μοίρα F84F που την είχατε για την Κύπρο, ή είχαμε αρκετές αεροπορικές δυνάμεις να αντιμετωπίσουμε την κατάσταση εκεί;

(σ)

Ο

1/1 σ (ΧΜ) 27.1.87

-39-

ΜΑΡΤΥΣ: Κυττάξτε στο Αιγαίο οι εμπλοκές ήτανμε αεροσκάφη αεραμύνης. Τα αεροσκάφη της Κύπρου ήταν επιθετικά αεροσκάφη.Τα μεν είναι αμυντικά, τα άλλα επιθετικά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:(Παυσανίας Ζακολίκος) Δεν σας χρειαζόταν επομένως το σενάριο του Αιγαίου.

ΜΑΡΤΥΣ: Καθόλου, δεν έχει καμμιά σχέση. Αλλά η δύναμης αυτή επεμβάσεως της Κύπρου προεβλέπετο και στο σχέδιο Τ.Εάν δηλαδή εδίδετο εντολή εφαρμογής του σχεδίου Τ, πόλεμος με την Τουρκία, ενεπλέκετο αυτή με τον πόλεμο με την Τουρκία και η εντολή ήταν σαφής στο σχέδιο.Εάν εφαρμοστεί το σχέδιο Τ ξεχνάς το σχέδιο Κ.Επικαλύπτεται ή αχρηστεύεται, αυτή εκτελεί αποστολάς του σχεδίου Τ και χτυπάει στην Τουρκία.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:(Παυσανίας Ζακολίκος) Μετά τα γεγονότα αυτά, κάνατε ορισμένες αναλύσεις σαν αρχηγός ΓΕΑ για το περιστατικό αυτό της εμπλοκής της αεροπορίας στο θέμα Κύπρος; Δηλαδή αναλύθηκε αυτή η όλη προσπάθεια απογειώσης, προσγειώσης, προσβολής, βγήκαν κάποια συμπεράσματα;

ΜΑΡΤΥΣ: Έγινε κάποια ανάλυση , αλλά είναι φανερά τα γεγονότα, δεν βρήκαμε τίποτα διαφορετικό ή τίποτα ξένο.Δεν εφηρμόσθη το σχέδιο το οποίο προέβλεπε και ήταν το μοναδικό και ήταν και η μοναδική περίπτωση που μπορούσαμε να υποστηρίξουμε την Κύπρο.

Για να πάμε λιγάκι πίσω, η άμυνα της Κύπρου ήταν πάντοτε προβλη-

2/1 σ (ΧΜ) 27.1.87

-40-

ματική και προβληματική λόγω αποστάσεως δικής μας και εγγύτητος με την Τουρκία.

Η Τουρκική αεροπορία και το Τουρκικό ναυτικό με τις βάσεις που είχανε τόσο κοντά και την αριθμητική τους δύναμη και την ποιότητά τους, μπορούσαν κάλλιστα να αποκλείσουν την Κύπρο τελείως και να απαγορεύσουν οποιαδήποτε αποστολή ενισχύσεων κατά την διάρκεια εμπλοκής με την Κύπρο, δηλαδή κατά την διάρκεια εχθροπραξιών. Γι αυτό και παλαιότερα είχε θεσπιστεί το δόγμα της αυτάρκους αμύνης της Κύπρου. Και τότε απεφασίσθη να σταλεί μια μεραρχία πεζικού κάτω, τότε απεφασίσθη να οργανωθεί πλήρως η αντιαεροπορική άμυνα της Κύπρου, διότι δεν υπήρχε περίπτωση καμμιά εμείς να βοηθήσουμε την Κύπρο από απόψεως αεραμύνης, να εμποδίσουμε δηλαδή τα Τουρκικά επιθετικά αεροσκάφη να βομβαρδίζουν, να χτυπούν και να καίνε την Κύπρο.

Ήταν, λοιπόν, βασική προϋπόθεση της αυτοαμύνης της Κύπρου η αντιαεροπορική άμυνα.

Και το τρίτο ήταν τα επάκτια πυροβολεία. Δυστυχώς το δεύτερο, για λόγους οικονομικούς, πολιτικούς, δεν ξέρω τι, υλοποιήθηκε σε πολύ μικρό ποσοστό, με αποτέλεσμα η Τουρκική αεροπορία να αλωνίζει την Κύπρο.

Σ' αυτό λοιπόν, το δόγμα φαινόταν ότι με τον αποκλεισμό που θα επήρχετο της Κύπρου, σε περίπτωση επιχειρήσεων, δεν υπήρχε καμμιά άλλη

3/1δ (ΧΜ) 27.1.87

-41-

δυνατότης να ενισχυθεί η Κύπρος.Το δε σχέδιο έλεγε αυτή η μοίρα θα κάνει αυτή την αποστολή,συγκεκριμένα θα πάει να βουλιάξει την αποβατική δύναμη και ορισμένα αεροσκάφη DACOTA,τα απηρχαιωμένα αυτά και τα NOR ATLAS, μπορεί να μεταφέρουν προσωπικό ή εφόδια και πυρομαχικά όταν χρειαστεί.Και αργότερα όταν αποκτήσαμε και τα Γερμανικά υποβρύχια, νομίζω ότι μπήκαν στα σχέδια και η αποστολή 2 υποβρυχίων που θα χτυπούσαν την δύναμη εκεί.Γι αυτό δεν είμαι βέβαιος.Αλλά κάτι το μοναδικό δηλαδή που θα μπορούσαμε να συνεισφέρουμε ήταν αυτό.Και αυτό δεν εφηρμόσθη.Οχι την πρώτη ημέρα, που θα έπρεπε την πρώτη ημέρα, αλλά ούτε και την τρίτη που βγαίναμε τα άρματα.Δεν χρειάζεται καμμιά άλλη ανάλυση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος) Κύριε Πτέραρχε, εδώ έχει γίνει πολύς λόγος στην επιτροπή για το σημείο εκείνο που θεωρείται βασικό, δηλαδή το χρόνο που μπορούσε ένα απ αυτά τα αεροσκάφη τα F 84 F να παραμείνει πάνω απο το έδαφος τηςΚύπρου.Αυτό, με δεδομένο ότι η αποστολή αυτής της μοίρας ήταν απλώς να προσβάλει την αποβατική δύναμη, με όλα τα όπλα που έφερε το κάθε αεροσκάφος και να φύγει,αυτό έχει καμμία αξία; Δηλαδή τι οπλισμό έφερε το αεροσκάφος,πόσος χρόνος χρειαζόταν για να τον πετάξει απο πάνω του και να φύγει;Δηλαδή έχει καμμία σημασία να μείνει το αεροσκάφος 20 λεπτά επάνω γι αυτή την αποστολή;

N

(σ) 1/1 Ν. Β.Τ. 27-1-87

-42-

ΜΑΡΤΥΣ.Κύριε Πρόεδρε, ο περιορισμός αυτός του χρόνου ήταν για τις δυο περιπτώσεις που σας ανέφερα προηγούμενα και που προέβλεπε το σχέδιο .Η τρίτη περίπτωση την οποία και απεφάσισε το ΓΕΑ και δώσαμε την εντολή οτι θα εφαρμοστεί δεν είχε περιορισμό χρόνου. Το αεροσκάφος θα μπορούσε να πετάξει για αρκετό χρόνο επάνω, να αναγνωρίσει το στόχο του, να πάρει τη θέση που χρειάζεται της βολής .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ.Αν θέλετε διευκρινήστε μας, αν θα πήγαιναν ψηλά ή όχι.

ΜΑΡΤΥΣ.Οχι, τα αεροσκάφη θα απεγειούντο απο το Καστέλι, θα πήγαιναν προς νότο κατ'αρχήν για να μη τα εντοπίσουν τα τουρκικά ραντάρ και να παραπλανήσουν σε περιπτωση που τα έβλεπαν .Πλησιάζοντας την Κύπρο θα γύριζαν πάλι σε μηδενικό ύψος 50 ή 100 πόδια στη Κύπρο,θα έκαναν την αποστολή τους ,θα έμεναν όσο χρόνο χρειαζόταν εκει πάνω για να ρίξουν τις βόμβες, αφού το σχέδιο προέβλεπε δυο βόμβες, τέσσερις ρουκέτες και πλήρη φόρτο πολυβόλων.Εν συνεχεία θα πήγαιναν να προσγειωθούν στη Κύπρο ή στο Λίβανο ή στο Ισραήλ. Δεν είχαμε περιορισμό χρόνου.Θα έκαναν με όλη τους την άνεση την αποστολή και γι'αυτό επελέγη αυτός ο τρόπος,για να είναι πιο αποτελεσματικά.Οι εντολές σε πρώτη φάση ήταν για δώδεκα αεροπλά-

2/1 Ν. Β.Τ. 27-1-87

-43-

να καιτα έξι θα ακολουθούσαν σε δεύτερη φάση, όταν χρειαζόταν. Είχε επιλεγεί η λύση να μην επιστρέψουν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ.Δηλαδή θα ήταν έξω απο την μαχητική δύναμη της Ελλάδας 12 αεροσκάφη;

ΜΑΡΤΥΣ.Μαλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Δεν ήταν υποχρεωτικό να καταστραφούν, απλά δεν θα γύριζαν στη βάση τους.

Πείτε μου, κύριε Πτέραρχε, γιατί κάπου στη Κύπρο είχατε τον κ. Καραστατήρα. Ηρθατε σε επαφή αυτές τις κρίσιμες στιγμές μαζί του;

ΜΑΡΤΥΣ.Μας έδινε ο κ. Καραστατήρας πληροφορίες, αυτές που μπορούσε να μας δώσει.Δηλαδή οταν τον ρωτούσαμε τι γίνεται στη περιοχή αποβάσεως,δεν ήξερε.Που βρίσκεται η κατάσταση στη Κυρήνεια και τι γίνεται εκεί, πάλι δεν ήξερε.Βασικά έπαιρνε μερικές πληροφορίες και περισσότερο μεσολαβούσε με τις πληροφορίες των ραντάρς. Αλλά δυστυχώς του συναδέλφου φαίνεται οτι δεν άντεξαν πολύ τα νεύρα του αυτή την κρίσιμη περίοδο,επηρεάστηκε πολύ και τη δεύτερη μέρα αρρώστησε ,επαθε nervus, brake down και πήγε στο νοσοκομείο.Δεν ήταν τόσο ψύχραιμος όσο θα έπρεπε. Εξηντλήθη μενοντας άγρυπνος εκείνες τις ημέρες.

3/1 Ν. Β.Τ. 27-1-87

-44-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος). Ο Καραστατήρας εδώ που εξετάστηκε κ. Πτέραρχε σε κάποιο σημείο μας λέει οτι είχε επικοινωνίες μαζί σας. Σας είπε μάλιστα κ.Πτέραρχε δεν πάμε καλά και σας παρακαλώ πολύ να μας στείλετε αεροπλάνα. Αεροπλάνα δεν ήρθαν και σεις κάπου του είπατε να έχει ψυχραιμία .Εγινε αυτή η συνομιλία;

ΜΑΡΤΥΣ.Πρέπει να του μίλησα κάποτε .Αλλά να μου ζητήσει ο Καραστατήρας αεροπλάνα, δεν καταλαβαίνω υπο ποια ιδιότητα και τι είδους αεροσκάφη, μιας και ήξερε και δεν θα τολμούσε να μου ζητήσει. αεροσκάφη αεραμύνης ,επειδή τους εβοβάρδιζαν τα τουρκικά αεροσκάφη .Τα δικά μας αεροπλάνα δεν έφταναν. Τι θα έκαναν και που θα πήγαιναν ; Δεν έφταναν καν στη Κύπρο.

Οσον αφορά τα επιθετικά αεροσκάφη δεν ήταν δουλειά του να ζητήσει αυτά.Αυτά θα τα ζητούσε το ΓΕΕΘ,λεγοντάς τους στείλτε μας τα αεροσκάφη,για να κτυπήσουμε το τάδε στόχο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Δηλαδή αυτή την παρεμβαση του την αποδίδετε στο άγχος της στιγμής;Δεν είχε κάποια ψύχραιμη αντιμετώπιση της κατάστασης;

ΜΑΡΤΥΣ.Φάνηκε απο την αρχή οτι δεν ήταν ψύχραιμος γιατί μας έπαιρνε συνέχεια στο στηλέφωνο και μας έλεγε οτι μας βομβαρδίζουν, μας καίνε, μας κτυπάνε όλη την ημέρα. Εφυγαν απο το ένα

4/1 Ν. Β.Τ. 27-1-87

-45-

στρατηγείο πήγαν στο άλλο ,κόπηκαν οι επικοινωνίες και γενικά υπήρχε πλήρης σύγχιση εκείνες τις ημέρες. Εγώ νομίζω οτι έχασε και την ψυχραιμία του πολύ γρήγορα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Να κλείσουμε αυτό το κομμάτι κ. Πτέραρχε.Δυο λέξεις για την άλλη αποστολή της αεροπορίας για την επιχείρηση στη Κύπρο της αποστολής των ειδικών μονάδων καταδρομών,που τελικά πραγματοποιήθηκε με τα Νορ ΑΤΛΑΣ .Εκεί σεις είχατε εμπλοκή σαν ΑΤΑΔ, ή δεν ξέρετε τίποτα γιατην επιχείρηση αυτή;

(Η)

(1Ν)
1/1 Η ΒΠ 27.1.87

-46-

ΜΑΡΤΥΣ: Ξέρω για την επιχείρηση, αλλά δεν ήμουν ο υπεύθυνος της επιχείρησης αυτής. Ξέρω για την επιχείρηση, αλλά τις μονάδες μεταφορών τις ήλεγχε το ΓΕΑ κατευθείαν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Επομένως δεν έχετε δικές σας εμπειρίες.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έχω επίσημη εμπλοκή ή ευθύνη. Αλλά ξέρω πώς έγινε η επιχείρηση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Αυτή όλη την επιχείρηση την σχεδίασε και την εξετέλεσε .....

ΜΑΡΤΥΣ: Την εξετέλεσε το ΓΕΑ, κατευθείαν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Τότε να το αφήσουμε αυτό, κύριοι συνάδελφοι.....

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Όχι κύριε Πρόεδρε, διότι υπάρχει σε εμένα το μεγάλο ερωτηματικό, πώς ο αρχηγός της Μοίρας δεν βρήκε την Κύπρο και προσγειώθηκε στη Ρόδο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Τότε να το εξαντλήσουμε και αυτό το θέμα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Να μας πει ο κύριος αρχηγός τι γνωρίζει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Τότε κύριε Πτέραρχε, πείτε μας το εξής: Ασφαλώς ασχοληθήκατε με όλη αυτή την επιχείρηση σχεδιασμού,

1/2 Η ΒΠ 27.1.87

-47-

διότι τουλάχιστον από τη δική μου εκεί παραμονή στο Υπουργείο, εθεωρείτο μια από τις πιό πετυχημένες από πλευράς σχεδίων εμπλοκές και αντιμετωπίσεις του ΓΕΑ. Δηλαδή κύριοι συνάδελφοι ήταν το καμάρι τους αυτός ο σχεδιασμός.

Ξέρετε κάτι να μας πείτε συγκεκριμένα, πως εξελίχθηκε, γιατί δεν βρήκε την Κύπρο, πως έπεσε το ένα ΝΟΡΑΤΛΑΣ με τους λοκατζήδες;

ΜΑΡΤΥΣ: Μπορώ να σας πληροφορήσω επ'αυτού, αλλά σας είπα ότι εγώ δεν ήμουν υπεύθυνος της επιχειρήσεως.

Πράγματι αυτή ήτο μια από τις πιο πετυχημένες και πιο ηρωϊκές αποστολές που έγιναν στην Κύπρο, διότι τα αεροσκάφη που χρησιμοποιήθηκαν ήταν γερασμένα, ακατάλληλα και σε τέτοια κατάσταση που έφευγαν οι κινητήρες τους στον αέρα. Πριν από τρεις μήνες είχε φύγει ένας κινητήρας στον αέρα απ'αυτά τα αεροσκάφη, ολόκληρος έπεσε κάτω, και δια διαταγής του ΓΕΑ απηγορεύετο να πετάξουν πάνω από θάλασσα με επιβάτες. Παρά ταύτα, τα μάζεψαν αυτά τα αεροπλάνα. Ορισμένα απ'αυτά ήταν σε κατηγορία Ζ. Δηλαδή ήταν καταδικασμένα για ανταλλακτικά. Θα έπρεπε να διαλυθούν και να πάρουμε ορισμένα ανταλλακτικά. Και αυτά που ήταν κατηγορίας Ζ τα επιθεώρησαν, τα επισκεύασαν στοιχειωδώς, αν μπορούσαν να επισκευασθούν, και τα φόρτωσαν και τα στείλανε στην Κύπρο.

Πήγανε καμιά δεκαπενταριά απ'αυτά. Πολλά δεν είχαν πυξίδα. Δεν δούλευε

η πυξίδα τους καλά-καλά. Νομίζω σε δύο. Φύγανε και αντί να φθάσουν στην Κρήτη στα Χανιά, που έπρεπε να πάνε, ο ένας πήγε στο Ηράκλειο και ο άλλος πήγε στο Ρέθυμνο, γιατί δεν δούλευε κάν η πυξίδα τους. Και παρά ταύτα, χωρίς πυξίδα, ξεκινήσανε να πάνε 450 μίλια τη νύχτα στη θάλασσα, χωρίς κανένα ραδιοβοήθημα. Δεν είχαν ραδιοβοηθήματα από το νησί για να πάνε προς το νησί αυτό. Επήγαν δηλαδή λίγο πολύ με αστροναυτιλία, η οποία έχει καταργηθεί τώρα, με τους κομπιούτερς, αυτούς τους χειροκίνητους, που είχαμε παλαιότερα.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΖΕΡΒΟΣ: Με ΕΞΑΝΤΕΡΣ.(;)

ΜΑΡΤΥΣ: Ο ΕΞΑΝΤΕΡΣ είναι για τα αστέρια. Ο κομπιούτερας είναι για τον υπολογισμό της ναυτιλίας.

Και πράγματι πήγανε εκεί. Και πήγαν σε ένα πολύ εχθρικό περιβάλλον, διότι δεν υπήρχε και ο έλεγχος των αντιαεροπορικών. Όπως σας είπα τα αντιαεροπορικά, όχι μόνο δεν είχαν αγοραστεί αρκετά, αλλά δεν είχαν και οργανωθεί καλά.

Έκαναν την αποστολή τους, προσγειώθηκαν στη Λευκωσία. Το ένα απ'αυτά το εκτύπησαν κατά τη διάρκεια της προσγειώσεως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Από την έρευνα που κάνατε διαπιστώσατε από ποιά πυρά χτυπήθηκαν;

ΜΑΡΤΥΣ: Διαπιστώσαμε ότι χτυπήθηκαν από μονάδες ελληνοκυπρίων, οι οποίες

1/4Η ВП 27.1.87

-44-

δεν ήταν ελεγχόμενες από την Εθνοφρουρά. Δεν υπήρχαν δηλαδή οι επικοινωνίες μεταξύ τους για να τους πούν ότι αυτό είναι φίλιο αεροσκάφος και δεν θα πρέπει να το κτυπήσετε. Και υπήρχαν εκεί στην άκρη του αεροδρομίου, πάνω στο λοφίσκο, τέτοιες μονάδεις οι οποίες όταν έβλεπαν αεροπλάνο, διότι δυό μέρες βομβαρδιζόντουσαν από τους Τούρκους, νομίζανε ότι είναι τούρκικο και το κτυπήσανε. Το ένα, λοιπόν, έπεσε κάτω και σκοτώθηκαν όλοι. Τα άλλα δύο κτυπήθηκαν και δεν μπορούσαν να επισκευασθούν, και γι'αυτό εγκατελείφθησαν εκεί, αφού προσγειώθηκαν φυσικά. Και ένα άλλο έπαθε μηχανική βλάβη. Τελικά και τα τρία αυτά τα κάψανε, όταν ήταν να καταληφθεί το αεροδρόμιο της Λευκωσίας. Είχε δοθεί τέτοια εντολή.

Ήταν μια από τις ηρωϊκότερες, και μάλιστα το ΓΕΑ είχε ζητήσει από το ΓΕΕΘΑ να τους παρασημοφορήσουμε με το ανώτατο παράσημο, το Αριστείον Ανδρείας, αυτούς που πήγαν εκεί πέρα.

Τώρα ο διοικητής της Μοίρας, που είπε ο βουλευτής ο κύριος Βαρβιτσιώτης, ότι δεν βρήκε την Κύπρο, ήταν σ'αυτούς τους άτυχους που σαν διοικητής Μοίρας δεν θέλησε να γυρίσει πίσω μη έχοντας πυξίδα.

(υ)

Η

1/2 ν (Γ.Π.) 27.1.87

-50-

Πήγε πάνω από την Κύπρο. Δεν βρήκε την Κύπρο μέσα στην νύκτα ...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δηλαδή, δεν είχε στο αεροπλάνο του πυξίδα.

ΜΑΡΤΥΣ: Έτσι σχεδόν απεδείχθη εν συνεχεία ότι δεν δούλεψε καλά η πυξίδα του, όπως και άλλος ένας. Δύο τελικά δεν μπόρεσαν να προσγειωθούν στην Λευκωσία διότι δεν βρήκαν το αεροδρόμιο της Λευκωσίας. Αλλά δεν μπορούσε μόνο με την πυξίδα να το βρει. Έστω και να είχε πυξίδα, το γεγονός ότι βρήκαν το αεροδρόμιο ήταν μεγάλη υπόθεση διότι 450 μίλια μέσα στη θάλασσα χωρίς κανένα ενδιάμεσο σταθμό, ούτε ραδιοσταθμό ούτε ραδιοβοήθημα στην Κύπρο, βασικώς βάλανε τα ραδιοβοηθήματα της Βρεττανικής βάσεως του Ακρωτηρίου και αυτά τους βοήθησαν λιγάκι όπως και κάποιος ραδιοφωνικός σταθμός. Δηλαδή ήταν πράγματι ηρωϊκή αυτή η αποστολή.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Εγώ τελείωσα, κύριοι συνάδελφοι.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Κύριε Πρόεδρε, το λόγο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ορίστε, κύριε Βαρβιτσιώτη.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μόνο σ'αυτό το σημείο, κύριε Πτέραρχε, η δική μου εντύπωση όταν ακούσθηκε ότι ο Αρχηγός της μοίρας δεν βρήκε την Κύπρο και προσγειώθηκε στη Ρόδο, ήταν βεβαίως εις βάρος

2/2 ν (Γ.Π.) 27.1.87

-51-

του αξιωματικού αυτού. Από όσα λέτε εσείς τώρα για τα οποία βεβαίως δεν έχετε ευθύνη της επιχειρήσεως αλλά τα μάθατε, αποδεικνύεται ότι ο αξιωματικός αυτός επετέλεσε στο ακέραιο το καθήκον του. Αυτή θα πρέπει να είναι η εντύπωσή μου;

ΜΑΡΤΥΣ:'Οχι κύριε Βουλευτά, δεν επετέλεσε στο ακέραιο το καθήκον του. Διότι έστω και σαν διοικητής μοίρας δεν έπρεπε να πάει, ή να αλλάξει αεροσκάφος εάν υπήρχε -που δεν υπήρχε αεροσκάφος. Γιατί, χωρίς πυξίδα, πού πήγαινε εκείνο το βράδυ; Δεν μπόρεσε να κάνει την αποστολή του, δεν εξετέλεσε το καθήκον του. Πήγε, προσεπάθησε ο άνθρωπος, αλλά δεν τα κατάφερε. 'Ισως και άλλοι παράγοντες βοήθησαν αρνητικώς. Τελικά αυτόν τον αξιωματικό εμείς τον περάσαμε συμβούλιο και τον τιμωρήσαμε, διότι σαν διοικητής μοίρας δεν κατόρθωσε να βρει, έστω με όλες τις αντίξοες συνθήκες, έστω και χωρίς πυξίδα.

Κακώς πήρε το αεροσκάφος χωρίς πυξίδα και τον ελέγξαμε γι'αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ο κύριος Παπαδονικολάκης έχει το λόγο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε μάρτυς, θέλω να σας ρωτήσω πέραν των όσων διαφωτιστικών είπατε. Και νομίζω ότι φωτίσαμε πλήρως την υπό-

3/2 ν (Γ.Π.) 27.1.87

-52-

θεση με τις ερωτήσεις του κυρίου Προέδρου. Εν τούτοις υπάρχουν ορισμένα πράγματα που χρειάζονται περισσότερη διευκρίνηση.

Θα ήθελα να μου πείτε ότι εάν για τους 3 τρόπους ενεργείας τους οποίους έχετε αναφέρει στην Κύπρο για την προσβολή από τα F84F, είχε προηγηθεί δοκιμή compat profile με F84F, με pilot tanks, τα οποία είχαν μεγαλύτερη ποσότητα καυσίμου και είχε ήδη αποδειχθεί ότι ήτο επαρκής η ποσότητα καυσίμου για προσβολή στην Κύπρο και εν συνεχεία επιστροφή και προσγείωση στο Καστέλι.

Για να είμαι λίγο πιό ακριβής από το Καστέλι είχε απογειωθεί F84F μετζάτο, διότι βεβαίως το φορτώναμε πολύ περισσότερο, πήγαινε μέχρι κάποιο σημείο γύρω στην Ελασσόνα που είχε επιλεγεί με τις διαφορες εν συνεχεία παρεκτροπές από την πορεία ότι ήταν η ίδια απόσταση με την Κύπρο. Και είχε επιστρέψει το αεροπλάνο με επαρκές καύσιμο για προσγείωση ασφαλή. Πέστε μου, αυτό είναι αληθές ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλλον δεν έπιασα καλά την έρωτησή σας, κύριε Παπαδονικολάκη. Εάν είχαν γίνει συγκεκριμένα στην Ελασσόνα, εγώ ξέρω ότι τα πληρώματα είχαν εκπαιδευθεί πλήρως, η διαδικασία αυτή μέχρι να υιοθετηθεί και να γραφεί στο σχέδιο είχε περάσει όλα τα κλιμάκια που θα έπρε-

4/2 ν (Γ.Π.) 27.1.87

-53-

πε να περάσει από την μοίρα , από την σμηναρχία από την πτέρυγα από το ΑΤΑ. Τα είχαμε ελέγξει όλα αυτά και τελικά κατέληξαν σε αυτούς τους 3 τρόπους με τον πλέον αποτελεσματικό, τον τρίτο. Οι δύο πρηγούμενοι ήταν με τις πλέον ιδανικές συνθήκες. Εάν δηλαδή ο κινητήρας του σκάφους απέδιδε πλήρως, εάν ήταν μόνος του και δεν ήταν σε σχηματισμό που έχουμε περισσότερη κατανάλωση, εάν επήγαινε στα 25.000 πόδια, εάν η θερμοκρασία ήταν Α και όχι Β, εάν ήταν χειμώνας ή καλοκαίρι,που έχουμε διαφορετική απόδοση.

(ΕΖ)

(ν) 1/1 ΕΖ ΕΣ 27-1-87

54

Όλα αυτά είχαν υπολογισθεί και στις δύο περιπτώσεις ερχόντουσαν μετά βίας στη Ρόδο, ή ελάχιστα στην πρώτη περίπτωση στο Καστέλι με τις πλέον ιδανικές συνθήκες, γι'αυτό και επελέγη ο τρίτος τρόπος. Το σχέδιο προέβλεπε δυο δεξαμενές των 450 γαλονιών.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ : Μάλιστα. Όμως, υπάρχουν συγκεκριμένοι χειριστές οι οποίοι είχαν κάνει αυτές τις δοκιμές και αναφέρουν ότι τις είχαν κάνει με συνθήκες απεικόνισης, οίες οι συνθήκες προσβολής στο προγεφύρωμα της Κύπρου και είχαν επιστρέψει με επαρκή καύσιμα στο Καστέλι. Έτσι αναφέρουν.

ΜΑΡΤΥΣ : Κύριε Παπαδονικολάκη, δεν θα πρέπει να μείνουμε και να στηριχθούμε σ'αυτό που είπε ο τάδε χειριστής. Εδώ είναι η επίσημη θέση της αεροπορίας που βγήκε μετά από δοκιμές και όχι δοκιμές ειδικού του σχεδίου αυτού, δοκιμές προηγούμενες άλλων σχεδίων που είχαν γίνει αναθεωρήσεις κλπ. Και κάποτε που στείλαμε το 1965 ή 1964 αν θυμάσθε, μια τετράδα στην Κύπρο απλώς και μόνο για επίδειξη να δουν οι Κύπριοι τα ελληνικά φτερά μετά τον βομβαρδισμό νομίζω στα Κόκκινα, γύρισαν λίγο πολύ κακήν κακώς με ελάχιστα καύσιμα, προσγειώθηκαν στο Ηράκλειο. Πήγαν για επίδειξη δεν έκαναν τίποτε. Διαλέξαμε τις πιο ιδανικές συνθήκες.

2/1ΕΖ. (Ε.Σ.) 27.1.1987

-55-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ : Θα ήθελα να μου απαντήσετε στο εξής : Τα πληρώματα ήδη γνώριζαν προ απογειώσεως, με την ενημέρωση που τους είχε γίνει, ότι πηγαίνοντας στην Κύπρο, εν συνεχεία θα προσγειωθούν στην Κύπρο ή στο Λίβανο, ή ήξεραν ότι θα γυρίσουν στο Καστέλι;

ΜΑΡΤΥΣ : Χαίρομαι που μου κάνετε αυτή την ερώτηση, γιατί μου δίνει την ευκαιρία να πω και δυο κουβέντες παραπάνω, να αντιληφθείτε και το πνεύμα που επικρατούσε στην αεροπορία εκείνη την εποχή. Τα πληρώματα γνώριζαν σαφέστατα ότι εφαρμόζουν την περίπτωση 3. Γι' αυτό και όταν εδόθη αυτή η εντολή, επειδή στη μοίρα αυτή των αεροσκαφών υπήρχαν και 3-4 παντρεμένοι, προθυμοποιήθηκαν οι ανύπαντροι και είπαν να βγάλουμε τους παντρεμένους έξω απ'αυτή την αποστολή, διότι αυτοί που θα πάνε δεν θα γυρίσουν και αυτοί είναι παντρεμένοι έχουν και παιδιά οι άνθρωποι. Και πετάχτηκαν οι παντρεμένοι και είπαν όχι επ'ουδενί, θα πάμε και εμείς στην Κύπρο, θα πάμε να πολεμήσουμε και εμείς. Δεν θέλουμε καμιά εξαίρεση για κανένα λόγο. Και επιπλέον από τους 18 όταν ήλθε η εντολή η δική μας ότι θα πάνε οι 12, πήγε ο αντισμήναρχος τότε Σπηλιώτης ο υποδοιηκητής σε έναν έναν και τους έξι που έβγαιναν στην άκρη για πρώτη δόση, διότι θα πήγαιναν για τη δεύτερη και τους έλεγε εσύ δεν θα φύγεις με την

εντολή, εσύ δεν θα φύγεις, εσύ δεν θα φύγεις, επομένως κατεβείτε από το αεροπλάνο και καθήστε κάτω από το φτερό. Σ'έναν απ' αυτούς που του είπε να κατεβεί, κατέβηκε κάτω τον έπιασε από την γραβάτα και του λέει εγώ δεν είμαι άνδρας που δεν θα πολεμήσω για την Κύπρο; Γιατί να μην πολεμήσω εγώ; Όχι θα με βάλεις. Και πετάχτηκαν οι άλλοι οι σμηνίτες και υπαξιωματικοί και τους ξεχώρισε και του είπαν λογικέψου θα έλθει η ώρα η δική σου. Το ήξεραν σαφώς, σαφέστατα και επί πλέον τους λέγαμε στο αυτί, πράγμα που δεν ήταν στο σχέδιο, να πάτε να προσγειωθείτε στο Ακρωτήρι όταν τελειώσετε την αποστολή σας. Θα περάσετε καλά και θα σας δούμε μετά....

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Στην αγγλική βάση.

ΜΑΡΤΥΣ : Στην αγγλική βάση. Αυτό τους το λέγαμε εμείς στο αυτί, διότι δεν ήταν στα σχέδια και δεν επιτρεπόταν. Και αν δεν σας βάλουν κανένα αυτοκίνητο στη μέση, να είσαστε σίγουροι θα πάτε εσείς, ούτε άδεια θα ζητήσετε, θα πάτε να προσγειωθείτε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ : Πείτε μου το εξής, κύριε μάρτυς: Είπατε ότι είχατε ήδη, μια και επιλέξατε τον τρίτο τρόπο ενεργείας, αποδεσμεύσει από τον χρόνο παραμονής των αεροσκαφών πάνω από το στόχο. Είχε γίνει μια αποδέσμευση. Θα ήθελα να σας ρωτήσω αν με τους κανόνες τους καθιερωμένους, η προσβολή μιας θαλάσσιας δύναμης

4 ΕΖ Φ-Τ- 27.1.87

-57-

ή μάλλον μιας θαλάσσιας περιοχής που στηρίζει αμφίβια επιχείρηση, είτε είναι νηοπομπή που φθάνει στα σημεία απόβασης, είτε είναι ανεπτυγμένη αυτή η θαλάσσια δύναμη, απαιτείται ή χρειάζεται παραμονή πολύωρη. Η έννοια είναι σχετική , δεν μιλάμε για ώρες, μιλάμε για κάποιο χρονικό διάστημα πέραν των 2 ή 3 λεπτών που αποτελούν ουσιαστικά τη βασική απαίτηση προσβολής μιας τέτοιας δύναμης.

(Ω)

(ΕΖ) 1/1 Ω (Θ.Σ.) 27-1-87

.58.

Συνήθως αν θυμάμαι καλά σε αυτές τις περιπτώσεις η προσβολή θαλάσσιας δύναμης - και θα ήθελα να το επιβεβαιώσετε ή να μας πείτε την άποψή σας- γίνεται με μία ή δύο επιθεσεις, ρίπτονται τα βαρέα όπλα , αρχικά οι βόμβες , σε δεύτερη περίπτωση οι πύραυλοι και εν συνεχεία κάποιος απλός πολυβολισμός και φεύγουν . Η παραμονή απεριόριστα πάνω από μια θαλάσσια περιοχή τι σκοπό εξυπηρετεί ;

ΜΑΡΤΥΣ . Κατ'αρχάς, κύριε Παπαδονικολάκη, δεν μίλησα για απεριόριστο χρόνο . Δεν υπάρχει απεριόριστος χρόνος . 'Οταν μιλούσαμε για τις προηγούμενες περιπτώσεις μιλούσαμε για μια προσβολή μόνο . Τόσο ήταν το περιθώριο . Θα βυθίσουν τα αεροσκάφη, θα προσβάλουν και εν συνεχεία θα φύγουν . Ενώ, με την περίπτωση 3 που δώσαμε εμείς, είχαν το χρόνο να κάνουν και δεύτερη και τρίτη βύθιση .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ . Για ποιό λόγο ;

ΜΑΡΤΥΣ . Μπορεί να είχαν βγει στη στεριά . Πού να ξέραμε ότι θα ήταν στα 2 ή στα 3 μίλια . Είχανε πολυβόλα μέσα . Να μην τους κτυπήσουν τους τους στρατιώτες που θα έβλεπαν εκεί ; Γιατί ; Αφού δεν θα γύριζαν που δεν θα γύριζαν τα αεροσκάφη , άλλες δυό βυθίσεις να έκαναν να σκότωναν και 5 στρατιώτες παρά πάνω, όφελος θα ήταν .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ . Επομένως, συνδυάζετε την εκτέλεση της αποστολής με ταυτόχρονη αναγνώριση του στόχου .

2/1 Ω (Θ.Σ.) 27-1-87

-59-

ΜΑΡΤΥΣ . Δεν υπήρχε αναγνώριση.Μιλάμε για το εγγύς προγεφύρωμα . Εγώ είπα ότι αν φεύγαμε ποτέ από το εγγύς προγεφύρωμα δεν θα κατορθώναμε να κάναμε τίποτε .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ . Ερωτώ, για να συνεννούμαστε, γιατί νομίζω ότι υπάρχει ένα σημείο που δεν μπορούμε να συνεννοηθούμε . Είπατε προηγουμένως ότι αν δεν υπήρχε συγκεκριμένος στόχος τον οποίο θα έπρεπε να προσβάλουν και επομένως θα ήταν ή θαλάσσια δύναμη ή το εγγύς προγεφύρωμα , αν δεν υπήρχαν σαφείς πληροφορίες για την τρέχουσα τακτική κατάσταση και είχαν την εντολή τα πληρώματα " πηγαίνετε, εφαρμόζουμε τον τρίτο τρόπο ενεργείας και από κει και πέρα κάνετε μια αναγνώριση δείτε πιό είναι κατά την εκτίμησή σας το σημείο που πρέπει να προσβληθεί " τότε σημαίνει ότι γινόταν αναγνώριση και προσβολή .

ΜΑΡΤΥΣ . Κύριε Παπαδονικολάκη, με συγχωρείτε αλλά πριν 12-13 χρόνια δεν είχαμε τους κομπιούτερς που θα μας έλεγαν το χρόνο, την ώρα, τα λεπτά και τα δευτερόλεπτα και πού ακριβώς θα ευρίσκετο η αποβατική δύναμη . Οι πληροφορίες που είχαμε δεν ήταν απολύτως ηλεγμένες , τους στέλναμε εκεί κάτω με πρωτοβουλία, με μυαλό , με εμπειρία και με εκπαίδευση που είχαν για να κανουν το καλύτερο . Θα κτυπούσαν την αποβατική δύναμη που θα έβλεπαν μέσα στα καράβια . Αν τους έβλεπαν

3/1 Ω (Θ.Σ.) 27-1-87

-60-

ότι είχαν βγει έξω, θα κτυπούσαν το προγεφύρωμα, θα κτυπούσαν και τα πλοία.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Μήπως πάμε σε πολύ τεχνοκρατικά θέματα ; Νομίζω καλύτερα να προχωρήσετε σε άλλα θέματα .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ . Όπως νομίζετε . Θα ήθελα όμως εδώ να πω ότι σε κάθε περίπτωση αμφιβίου επιχειρήσεως, έστω και αν έχουν βγει τα τμήματα έξω, προσβάλλεται η θάλασσια δύναμη, γιατί αυτή είναι το σημείο στήριξης . Εν πάση περιπτώσει, δεν μπορεί να διαφωτίσει περισσότερο την Επιτροπή .

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ . Δεν είναι και καθοριστικό .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ . Καθοριστικό για την εξέλιξη της μάχης είναι, αλλά δεν το κρίνουμε εμείς αυτό εδώ .

ΜΑΡΤΥΣ . Κύριε Παπαδονικολάκη, με συγχωρείτε . Από την άρχή είπα ότι το σχέδιο προέβλεπε την προσβολή της αποβατικής δυνάμεως . Τα καράβια με αυτούς θα κτυπούσαμε . Αν όμως βρίσκαμε ότι την ώρα που έφευγαν τα αεροπλάνα είχαν βγει από τα καράβια, θα τους κτυπούσαμε εκεί πιο έξω .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ . Αυτό λέω, κύριε μάρτυς, και είμαι απολύτως σαφής . Λέω ότι και αν ακόμη είχαν βγει έξω, ο στόχος ήταν τα καράβια, η εν αναπτύξει θαλάσσια δύναμη, γιατί είναι η στήριξη της δυνάμεως που είναι έξω . Αν καταστρέψω την στήριξη, δεν στέκει η δύναμη .

4/1 Ω (Θ.Σ.) 27-1-87

-61-

Συμφωνούμε, αλλά διαφωνούμε ως προς την επιλογή του στόχου . Η επιλογή στόχου επί της ξηράς, όταν αμφίβιος επιχείρηση υπάρχει εν αναπτύξει, δεν μεταβάλλει την αποστολή της εναερίου δυνάμεως . Η εναέριος δύναμη προσβάλλει το σημείο στήριξης . Αλλά, εν πάση περιπτώσει, δεν είναι αυτό το θέμα μας .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Εν πάση περιπτώσει δεν προσέβαλαν τίποτε, κύριε συνάδελφε, και έτσι δεν μπορούμε να διαφωνήσουμε .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ . Θα ήθελα να ρωτήσω το εξής , γιατί τα υπόλοιπα που είπε ο κύριος μάρτυς ήταν διευκρινιστικότατα .

(ΑΚ)

(Ω)

1/ 2 ΑΚ ΜΠ 27-1-1987

-62-

Πείτε μου κ. μάρτυς, τί γνωρίζετε και στο μέτρο που γνωρίζετε, για την κίνηση της μεταφοράς της μοίρας καταδρομών με τα αεροσκάφη της Ολυμπιακής αεροπορίας, διότι υπήρξε κάτι τέτοιο.

ΜΑΡΤΥΣ: Ξέρω λίγα πράγματα γιατί σας είπα ότι δεν ήμουν εγώ ο υπεύθυνος. Μπορώ να σας πω αυτά που έμαθα. Ξέρω ότι διετάχθη την πρώτη ημέρα το βράδυ, το Σάββατο, να μεταφερθεί κάποια δύναμις καταδρομών, δεν ξέρω ακριβώς πόση, στην Κύπρο, με αεροσκάφη της Ολυμπιακής αεροπορίας. Δυστυχώς, καθυστέρησε παρά πολύ αυτή η μοίρα. Από ό,τι μάθαμε εκ των υστέρων οι γραμμές από τον Λαγκαδά μέχρι τη Θεσσαλονίκη ήταν κατειλημμένες τελείως και η καθυστέρηση ήταν φοβερά υπερβολή.

Τελικά, έφθασαν τα αεροσκάφη στα Χανιά, που ανεφοδιάσθησαν και θα ξεκινούσαν από εκεί για να πάνε στην Κύπρο. Την ώρα, που ήταν να απογειωθούν ένα από τα αεροσκάφη βγήκε λίγο έξω από διάδρομο, του χάλασε κάποιος τροχός, με αποτέλεσμα να πάρει την πρωτοβουλία ο επικεφαλής της δυνάμεως των αλεξιπτωτιστών και να ματαιώσει την αποστολή.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ποιός ήταν αυτός, ο επικεφαλής;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ενας ταγματάρχης ονόματι Σβώλης από ό,τι έχω ακούσει . Χωρίς λοιπόν να ειδοποιήσει το ΓΕΑ ματαίωσε την αποστολή . 'Οταν δε ερωτήθη γιατί ματαίωσε την αποστολή, απήντησε ότι δεν μπορούσαν να πάνε

2/2 ΑΚ ΜΠ 27-1-1987

- 63 -

οι υπόλοιποι στην Κύπρο, διότι τα πυρομαχικά ήταν στο αεροσκάφος που χάλασε. Ενώ εν συνεχεία απεδείχθη ότι είχε γίνει τακτική φόρτωση και στο κάθε αεροσκάφος είχε τους ανθρώπους και τα πυρομαχικά τους.

Το ΓΕΑ ενοχλήθει τόσο πολύ από αυτή τη ματαίωση, που εγένετο αυτή χωρίς να ενημερωθεί ο τότε υπαρχηγός, που ήταν επικεφαλής της αποστολής, ώστε απήλλαξε των καθηκόντων του τον αξιωματικό επιχειρήσεων που ήταν κάτω στη Σούδα και τον έβαλε υπό περιορισμό. Τον κλείδωσε μέσα στο γραφείο του. Όταν δε είπαν στον κ. Μπονάνο, τον τότε αρχηγό ότι εμείς βγάζουμε ότι οι αλεξιπτωτιστές δεν θέλαν και δεν πήγαν, είπε "τι να κάνω, δεν ακούνε". Και αφορμή λαβόντας απ' αυτή την αποστολή, στην επομένη, δηλαδή την άλλη φορά με τα νοράτλας, διόρισε ο τότε αρχηγός δικό μας αξιωματικό τον ταξίαρχο Στεφαδούρο ως αρχηγό αποστολής, ώστε να μη μπορεί κανένας να επέμβει να την κανσελάρει ή να διατάξει τίποτα διαφορετικό.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Επομένως μας λέτε εδώ, ότι είχε γίνει τακτική φόρτωση των αεροσκαφών και επομένως αν δεν πήγαιναν τα τέσσερα θα μπορούσαν να πάνε τα τρία.

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό έμαθα εγώ...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Το έχετε πεί και σεις αυτό κ. Παπαδονικολάκη.

3/2 ΑΚ ΜΠ 27-1-1987

-64-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Εγώ έχω πει και κάτι άλλο, ότι η καθυστέρηση της μοίρας καταδρομών στην Θεσσαλονίκης ήταν απόρροια της άρνησης της μοίρας να επιβιβαστεί αεροσκαφών και να πάει στην Κύπρο. Είναι και αυτό προσθετικό των 'οσων λέει ο μάρτυς.

Πέραν, δε, αυτού κάποιος μάρτυρας εδώ, κατέθεσε ότι ήταν εκεί ο κ. Ντάβος για να αποχαιρετήσει τη μοίρα. Η αλήθεια είναι ότι ο κ. Ντάβος παρεναίβει για να επιβάλει στην μοίρα να επιβιβαστεί των αεροσκαφών.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Αν επιτρέπετε κ. συνάδελφε, ο κ. Μπονάνος είπε σε δική μου ερώτηση, ότι είχε προβλήματα με τους χειριστές των αεροσκαφών της Ολυμπιακής αεροπορίας, και τον ρώτησα, οι χειριστές ή ήταν της Ολυμπιακής ή της πολεμικής αεροπορίας. Εννοούσε ότι και οι χειριστές δεν έδειξαν προθυμία να οδηγήσουν τα αεροσκάφη. Και η απάντηση του κ. Μπονάνου ήταν, "όχι δεν ήταν της Ολυμπιακής, ήταν της πολεμικής αεροπορίας."

'Εχετε ακούσει εσείς, άρνηση ή κωλυσιεργεία ή τρόπον τινά δημιουργία προβλημάτων από τους χειριστάς των αεροσκαφών;

(Ξ)

(2ΑΚ)
1/2 ζ Κ.Β. 27.1.1987

-65-

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, κύριε Βουλευτά, ξέρω ότι ήταν της Ολυμπιακής τα αεροσκάφη και τα πληρώματα της Ολυμπιακής. Δεν έχουν καμμιά σχέση οι πιλότοι οι δικοί μας. Δεν μπορούν να πετάξουν αεροπλάνα της Ολυμπιακής. Εξάλλου νομίζω ότι γι'αυτό και έβαλε - επειδή είδε τα προβλήματα που είχε με τους αλεξιπτωτιστάς - εν συνεχεία αρχηγό επικεφαλής της αποστολής τον δικό μας αξιωματικό για να μην έχουν δικαίωμα να ξεφύγουν ή να πάρουν κάποια άλλη απόφαση και να μην πάνε προς τα κάτω.

Αντιθέτως, κύριε Βουλευτά, εδώ ήθελα να προσθέσω ότι υπήρχε μεγάλη προθυμία των δικών μας χειριστών και μεγάλος ενθουσιασμός και ανησυχία για τήν Κύπρο να πολεμήσουν, να βοηθήσουν . Έχω συγκεκριμένα παραδείγματα αν θέλετε και αν έχετε χρόνο να σας αναφέρω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος) Κύριε μάρτυς, δώστε μιά απάντηση στην Επιτροπή. Δηλαδή μιά τοσο σοβαρή αποστολή, που ήταν η αποστολή μιας μοίρας στην Κύπρο, την ματαίωσε κάποιος ταγματάρχης που ήταν επι' κεφαλής ; Με το έτσι θέλω;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτός ήταν ο επικεφαλής . Και εκείνη την ώρα διέταζε τις δυνάμεις ~~τις~~ δικές του . Και είπε ότι εμείς δεν πηγαίνουμε στην Κύπρο αφού δεν έχουμε τα πυρομαχικά μας. Πως θα πολεμήσουμε;

2/2 ζ Κ.Β. 27.1.1987

-66-

Ο συνάδελφος έκανε το λάθος να μην το αναφέρει αμέσως στο ΓΕΙΔ και να του πει το ΓΕΙΔ ότι είναι εντολή θα πάμε όλοι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Επομένως έχουμε δύο σφάλματα. Του επικεφαλής αξιωματικού του Στρατού και του δικού σας υπεύθυνου εκεί ο οποίος έπρεπε να το αναφέρει .

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος), Συνεχίστε κύριε μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ: Χάθηκε ο χρόνος με αποτέλεσμα να μην προλαβαίνουν πλέον τα αεροσκάφη όταν το έμαθαν να φθάσουν στην Κύπρο γιατι έπρεπε να φθάσουν νύκτα και να ξαναφύγουν από εκεί νύκτα διότι υπήρχε η εχθρική αεροπορία και είχαν και αεροσκάφη νυκτερινής διώξεως. Μπορούσαν να τα κτυπήσουν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε μάρτυς θα ήθελα να σας ρωτήσω εδώ για να το κλείσουμε αυτό το θέμα.

Ο Διοικητής της στρατιωτικής δυνάμεως ο οποίος επιβιβάζει κάποιο αριθμό αεροσκαφών , πρέπει ή δεν πρέπει να γνωρίζει αν έχει γίνει ή όχι τακτική φόρτωση των αεροσκαφών;

3/2 ζ Φ.Τ. 27.1.87

-67-

ΜΑΡΤΥΣ : Ασφαλώς το ξέρει σαφέστατα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ : Επομένως όταν πήγε και ανέφερε ότι εμείς δεν μπορούμε να εκτελέσουμε την αποστολή μας διότι ολόκληρο το σύστημα υποστήριξης σε πυρομαχικά και μέσα της δυνάμεως που έχει ήδη φορτωθεί στα αεροσκάφη βρίσκεται στο αεροπλάνο που έχει καταστραφεί τότε εκτιμάτε ότι μπορεί να το έλεγε εν συνειδήσει της αναληθείας αυτού που έλεγε;

ΜΑΡΤΥΣ : Σας είπα ότι εγώ δεν είμαι....

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ : Όχι, πείτε μου αυτό που πρέπει να γνωρίζετε.

ΜΑΡΤΥΣ : Σας λέω τις πληροφορίες που έμαθα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ : Συμπερασματικώς.

ΜΑΡΤΥΣ : Συμπερασματικώς, ενσυνειδήτως.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ : Καλώς. Αυτό ήθελα.

Θα ήθελα να ρωτήσω το εξής. Ο κύριος Σημαιοφορίδης ο οποίος ήταν κάποιος αξιωματικός της ΚΥΠ με κλιμάκιο της ΚΥΠ στην Κυρήνεια -προωθημένο παρατηρητήριο της ΚΥΠ- κατέθεσε εδώ -και υπάρχει στην καταθεσή του- ότι σας έδινε συνεχώς τακτικές πληροφορίες απ' ευθείας στη Λάρισα στο ΑΤΑΔ θα ήθελα να μου πείτε αν αυτό είναι αληθές.

4/2 ζ Φ.Τ. 27.1.87

-68-

ΜΑΡΤΥΣ : Δεν θυμάμαι, κύριε Παπαδονικολάκη. Έχουν περάσει τόσα χρόνια που δεν θυμάμαι αυτή τη λεπτομέρεια. Ξέρω ότι πληροφορίες παίρναμε από 3 μεριές. Από το ΓΕΑ βασικώς, από το ΓΕΕΘΑ, μέσω του ΑΕΔ και κάπου κάπου μας ερχόταν και από την ΚΥΠ κάποια πληροφορία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ : Από την ΚΥΠ όχι όμως από την Κύπρο κατ'ευθείαν;

ΜΑΡΤΥΣ : Δεν νομίζω αλλά δεν το θυμάμαι. Δεν μπορώ να σας το πω. Αυτό είναι μια λεπτομέρεια.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ : Καλώς.

Ένα άλλο επίσης σοβαρό και είσθε ίσως και ο κατάλληλος άνθρωπος για να το επιβεβαιώσετε ή όχι.

Ο στρατηγός Μπονάνος είπε εδώ ότι τελικώς ελειτούργησε αποτρεπτικά στη σκέψη του η απογείωση των 18 αεροσκαφών για να προσβάλουν την Κύπρο οι πληροφορίες που μας έφερε έντρομος σχεδόν ο αρχηγός του ΓΕΑ, που είχε συλλέξει από το δίκτυο επιτηρήσεως για μετακινήσεις αεροσκαφών και αεροπορικών δυνάμεων, πέραν αυτών που αναφέρατε στην Τουρκία, αλλά και στην Βουλγαρία, δηλαδή κοντολογίς ο Μπονάνος μας είπε ότι πήγε ο Παπανικολάου και του είπε

5/2 ζ Φ.Τ. 27.1.87

-69-

"έχω πληροφορίες από το δίκτυο επιτηρήσεως ότι υπάρχουν κινήσεις στην Βουλγαρία αεροσκαφών και στρατευμάτων γενικότερα, πού τις έχεις; Από το δίκτυο επιτηρήσεως". Όπως είναι γνωστό το δίκτυο επιτηρήσεως κατ'αρχήν το έχετε εσείς υπό την δική σας διοίκηση και έλεγχο, ο αρχηγός του ΑΤΑΔ . Πέστε μας αν αυτό ήταν πράγματι αληθές ή όχι;

(2Ζ)

(2ζ) 1/2 Ζ. Β.Τ. 27-1-87

-40-

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν θυμάμαι κάθολου κάτι τέτοιο .Αυτή είναι μια σοβαρή πληροφορία, την οποία αν εγω την είχα και την μεταβίβαζα προς τα πάνω θα την θυμόμουν

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ.Αν υπήρχαν τέτοιες πληροφορίες από το δίκτυο επιτήρησης, θα έπρεπε να το γνωρίζετε, ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ.Θα έπρεπε να το γνωρίζω, γιατί ειναι σοβαρές οι πληροφορίες αυτές και γι'αυτό σας λέω οτι θα έπρεπε να το θυμάμαι.Δεν θυμάμαι όμως καθόλου τέτοιο πράγμα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ.Πέστε μου ακόμα, αν γνωρίζετε ότι μέσα στο σχέδιο αμύνης ανάγκης -το γενικότερο σχέδιο αμύνης ανάγκης με την ευρύτερη του έννοια ,ούτε "κάπα" ούτε "ταφ", μιλάω για το σχέδιο αμύνης ανάγκης- προβλέπεται, ή υπάρχει ενδεχόμενο να αντιμετωπίσουμε κίνδυνο απο βορρά με την εξής τακτική ενέργεια:Εχθρικές απο βορρά αερομεταφερόμενες δυνάμεις να καταλάβουν κάποιο νησί του Αιγαίου,

ΜΑΡΤΥΣ.Δεν θυμάμαι να υπάρχει τέτοιο πράγμα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ.Ευχαριστώ πολύ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ.Κύριε Πρόεδρε, επειδή πρέπει να φύγω θα ήθελα να κάνω μόνο μια ερώτηση, αν δεν έχουν αντίρρηση οι κύριοι συνάδελφοι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος). Ναι, ήταν η σειρά του κ.Λιβανού, αλλά

2/2 Ζ. Β.Τ. 27-1-87

-71-

μπορείτε να κάνετε μια ερώτηση.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ.Ναι, παραχωρώ τη θέση μου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Κύριε Μάρτυς, έχουμε το γεγονός ότι δίδεται η εντολη απογειώσεως των αεροπλάνων,δυο φορές.Και μετά δύο λεπτά, όπως μας είπατε, έρχεται η ακύρωση της εντολής.Μας είπε ο κ. Μπονάνος ότι επεκράτησε η άποψη ότι αυτά τα αεροπλάνα θα τα χρειαστούμε για να αμυνθούμε κατά των Τούρκων, κατά των βορείων κ.λπ.

Ερωτώ, λοιπόν:Αυτή όλη η διεργασία είναι δυνατόν να έγινε μέσα σ'αυτα τα δύο λεπτά;Διότι δίδεται μια εντολή και μετά δύο λεπτά ακυρώνεται.Σ'αυτά τα δύο λεπτά, δηλαδή, αστραπιαίως λειτούργησαν όλοι και αποφάσισαν ότι χρειάζονται τα αεροπλάνα;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Μα, ρώτησα, κ.συνάδελφε, αν υπήρχε εν εξελίξει κάποιο συμβούλιο εκείνη τη στιγμή, που πιθανόν να άλλαξε γνώμη .Και δεν υπήρχε τίποτε λέει ο κ. μάρτυς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ.Σε δυο λεπτά μπορεί να έγινε αυτό;Το βρίσκετε πιθανό;

ΜΑΡΤΥΣ.Όχι, τελείως απίθανο.Είχαν 48 ολόκληρες ώρες να το σκεφτούν Και άπαξ και απεφασίσθη μέσα σε δύο λεπτά μπορούσε να αλλάξει τίποτε;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ.Πιθανότερο δεν είναι, όταν εδίδετο η εντολή

3/2 Ζ. Β.Τ. 27-1-87

-72-

ήδη να είχαν αποφασίσει και την ακύρωση;Δηλαδή, όταν εδίδετο η εντολή μάλλον δεν θα εγνώριζαν ότι θα την ακύρωναν στη συνέχεια;

ΜΑΡΤΥΣ.Μπορεί ,είναι πιθανόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Ο κ. Λιβανός έχει το λόγο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ.Κύριε μάρτυς,είστε απο τους τελευταίους μάρτυρες, τους οποίους έχει καλέσει η επιτροπή μας και οπωσδήποτε είστε ο τελευταίος, ο οποίος θα μας πληροφορήσει γύρω απο την δράση του κλάδου της αεροπορίας .Γιατί μετά θα είναι πια ο αρχηγός του επιτελείου, ο οποίος κατα κάποιο τρόπο -δεν ξέρω αν βαρύνεται ή ευθύνεται - οπωσδήποτε είναι ο υπεύθυνος τυπικά τουλάχιστον.

Γι'αυτό θα ήθελα να σας παρακαλέσω να μας βοηθήσετε στους συλλογισμούς, τους οποίους θα κάνουμε, όταν πλέον αποφασίσουμε να προχωρήσουμε στο πόρισμα μας.

Εγώ τουλάχιστον αποδίδω -για τον εαυτό μου μιλάω- τεράστια σημασία στις απαντήσεις, τις οποίες θα μου δώσετε τώρα.

Είπατε προηγουμένως στον κ.Πρόεδρο, ο οποίος σας ρώτησε, ότι ασφαλώς,εφ'όσον δρούσαν τα αεροσκάφη μας υπεράνω του θαλασσίου χώρου της Κύπρου,θα μπορούσαν να προχωρήσουν και με τα πολυβόλα, τα οποία διαθέτουν, να κτυπήσουν το πεζικό.

4/2 Ζ. Β.Τ. 27-1-87

-13-

Αυτό σημαίνει ότι τα"περίφημα"πέντε λεπτά, τα οποία πολλοί έχουν χρησιμοποιήσει σαν επιχείρημα, γιατί η ελληνική αεροπορία δεν έδρασε κατά τις κρίσιμες εκεινες ώρες, είναι λιγάκι αμφισβητούμενος χρόνος και χρησιμοποιείται-θα έλεγα- μάλλον για δικαιολόγηση της απραξίας της εποχής εκείνης. Είναι έτσι;

(2Θ)

(2Z) I/2 Θ 27-I-87

-74-

ΜΑΡΤΥΣ. Μιλάτε για τα 5'λεπτά του χρόνου παραμονής επάνω, αν δηλαδή ήταν 5'λεπτά, αν ήταν λιγότερο ή περισσότερο;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ακριβώς. Γιατί αυτό χρησιμοποιήθηκε σαν επιχείρημα και μάλιστα στη Βουλή ότι: "Τί θέλατε να κάνουμε; Με την απογείωση από την Κρήτη, το ταξίδι προς την Κύπρο, παραμονή 5'λεπτά και μετά προσγείωση στο Λίβανο ή πίσω, ή δεν ξέρω πού, πώς θα μπορούσαμε να πολεμήσουμε τους Τούρκους οι οποίοι το είχαν αερογέφυρα;" Είναι αυτό γεγονός;

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Βουλευτά, η αεροπορία έχει πολλές αποστολές, που μπορεί να κάνει. Οι αποστολές, όμως, αυτές προϋποθέτουν και ορισμένο χρόνο η κάθε μία ξεχωριστά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ.Εγώ σας μιλάω για το συγκεκριμένο, τη βολή, τη βύθιση τόσων I, 2, 5, όλων των αποβατικών Τουρκικών σκαφών.

ΜΑΡΤΥΣ. Την αποστολή αυτή τη συγκεκριμένη, που γράφει το σχέδιο, είχαν αναλάβει να τη φέρουν σε πέρας αυτά τα αεροσκάφη, επιλέγοντας την τρίτη λύση, που σας είπα προηγουμένως. Επομένως, δεν είχαν μόνο 5'λεπτά αυτά. Θα μπορούσαν να έχουν και IO' ή I5', ίσως και 20', αν χρειαζόταν ποτέ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ευχαριστώ πολύ, κύριε μάρτυς.

Θα ήθελα να σας ερωτήσω: Πόσες βυθίσεις θα μπορούσαν να

2/2Θ 27-I-87

-75.

κάνουν αυτά τα αεροσκάφη;

ΜΑΡΤΥΣ. Σ'αυτόν το χρόνο;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ναι.

ΜΑΡΤΥΣ. Τρεις - τέσσερεις.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Νομίζετε ότι με 4 βυθίσεις τόσα αεροπλάνα, αν έβρισκαν τα μισά ή το 20% των σκαφών το στόχο τους, θα ματαίωναν την εισβολή;

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Βουλευτά, αυτό είναι πολύ παρακεκινδυνευμένο να σας το απαντήσω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Τότε να ερωτήσω αλλοιώς. Πιστεύετε ότι αυτά τα αεροσκάφη, με τους κυβερνήτες, τους οποίους σεις γνωρίζετε άριστα βεβαίως, ποιοί ήσαν, είχαν τη δυνατότητα, με 4 βυθίσεις, που μπορούσαν να κάνουν, να βάλουν το στόχο τους σωστά;

ΜΑΡΤΥΣ. Ασφαλώς, και αυτή ήταν η αποστολή τους. Και νομίζω ότι θα έπρεπε να επιφέρουν σημαντικές ζημιές στην αποβατική δύναμη.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Το αν, λοιπόν, αυτές οι ζημιές θα είχαν σαν επακόλουθο τη ματαίωση της αποβάσεως,μπορούμε να το κρίνουμε εμείς.

ΜΑΡΤΥΣ. Μπορεί και να φθάναμε μέχρι τη ματαίωση, αλλά αυτό δεν μπορώ να σας πω ότι εξασφαλίζετο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ.'Οχι. Εμείς θα μπορούσαμε να πούμε ότι με τη

3/2Θ 27-Ι-87

-76-

βύθιση ενός μεταγωγικού, ενδεχομένως θα επενέβαινε ένας άλλος παράγοντας και θα έλεγε:"Μη σκοτωνόσαστε...

ΜΑΡΤΥΣ. Μα, 12 αεροπλάνα, στέλνοντάς τα εκεί, ελπίζαμε ότι θα βυθίσουν περισσότερα από ένα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ασφαλώς. Επομένως, ο ισχυρισμός του 5λεπτου είναι ανακριβής.

ΜΑΡΤΥΣ. Για τη συγκεκριμένη περίπτωση.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Θα ήταν ασφαλώς βέβαιο στη συνείδηση όλων μας ότι η τακτική αεροπορία, την οποία διευθύνατε σεις, έπρεπε να γνωρίζει τον ενδεχόμενο κίνδυνο από Βορρά; Θα έπρεπε, δηλαδή, να ενημερωθεί, θα έπρεπε να ξέρει οπωσδήποτε, αν υπήρχε τέτοιο ενδεχόμενο;

ΜΑΡΤΥΣ.Μας ήλθε, απ'ό,τι θυμάμαι, στη διάρκεια του 3ημέρου αυτού κάποια πληροφορία από το ΓΕΑ να προσέξουμε τα βόρεια σύνορα και να εντείνουμε την επιτήρηση του χώρου αυτού, γιατί υπάρχει κάποια πληροφορία συγκεντρώσεως.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Σεις,όμως, δεν είχατε συγκεκριμένη.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν είχαμε τίποτε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Απεδείχθη μετά;

ΜΑΡΤΥΣ : 'Οχι.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Δεν απεδείχθη.

Επομένως, μπορούμε να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα ότι αυτό

4/2Θ 27-I-87

-77-

ήταν εμβόλιμο;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Ακουσα ότι τελικά αυτή την πληροφορία τη μετέφερε ο τότε Γερμανός πρέσβυς.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. 'Οχι. Αυτό είναι ανακριβές, κύριε μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτό άκουσα σας είπα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Αυτό είναι ανακριβές. Την πληροφορία υποτίθεται ότι την έδωσε ο στρατιωτικός ακόλουθος του Λονδίνου και επίσης,ότι κάποιο ρόλο έπαιξε ο ακόλουθός μας στην πρεσβεία στο Βουκουρέστι.

(2Β)

2Θ
1/2 Β Α.Ι. 27-1-1987

-78-

Ο ακόλουθος δεν είπε τέτοια πράγματα, διότι όπως είχα συνομιλήσει μαζί σας πολλές φορές...

ΜΑΡΤΥΣ: Ο πρέσβυς, ο γερμανός....

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτό το έχω εξακριβώσει. Με τον Αραπάκη δεν είπε τέτοια πράγματα στις συνομιλιες που είχα και με σας και με τον Αραπάκη, σας διαβεβαιώ ότι τέτοιο πράγμα δεν έγινε από τον πρέσβυ. Άρα δεν είναι από κει οι πληροφορίες.

ΜΑΡΤΥΣ: Νομίζω ότι την πληροφορία αυτή την πήρα από τον Κοτσολάκη ή από τον Παπανικολάου εκ των υστέρων ότι ο γερμανός πρέσβυς τους είπε κάτι τέτοιο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Όχι αυτό είναι ανακριβές. Άλλωστε ο Παπανικολάου -τουλάχιστον έτσι λένε οι μάρτυρες, δεν ξέρω αν τα είπε ο άνθρωπος- μιλούσε για Σύμφωνο της Γιάλτας, για ανατροπή των ισορροπιών των δυνάμεων του Συμφώνου της Βασροβίας και δεν συμμαζέυεται. Πάντως αν αυτά είναι γεγονότα, πάντως δεν τα ξέρω αλλά τα κατέθεσαν εδώ μάρτυρες και τα επιβεβαίωσε και ο υπασπιστής του Μπονάνου. Επομένως δεν αποκλείετε εσείς να ήταν και ένα τρικ γιανα δημιουργηθού οι προυποθέσεις να μην γίνει...

ΜΑΡΤΥΣ: Πάντως εμείς δεν είδαμε τέτοιες κινήσεις.

2/2 Β Α.Ι. 27-1-1987

-79-

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Πάντως αν υπήρχε αυτή η πληροφορία θα ήταν λόγος να ματαιωθεί η βοήθεια προς την Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Τα 12 αυτά αεροπλάνα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Όχι τα 12, οι πληροφορίες αυτές θα ήταν λόγος ικανός να ματαιώσουν τη βοήθεια προς την Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Κατ εμέ όχι. Δώδεκα αεροπλάνα λιγότερα δεν θα χάλαγε ο κόσμος

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Η τρίτη ερώτησή μου είναι και σας διαβάζω την αναφορά του τότε Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων προς μία διαταγή την οποία εξέδωσε ο Υπουργός τότε Εθνικής Αμύνης, ο οποίος απαντά ότι τα φάντομ -δικαιολογεί γιατί δεν έγινε η επιχείρηση- τα φάντομ απαντά λοιπόν σ αυτή την αναφορά η οποία είναι και των τριών όπλων αναφορά, λόγω της αναγκαιούσης μεταστασθμεύσεως εις αεροδρόμιο Ηρακλείου και της απειρίας του τεχνικού προσωπικού ως εκ προσφάτου παραλαβής των αεροσκαφών και μη πλήρους συμπληρώσεως της εκπαιδεύσεως δια πολεμικάς επιχειρήσεις , αυτές οι αιτιολογίες είναι ακριβείς και είναι ικανές να έχουν ματαιώσει τη βοήθεια της Ελλάδος προς την Κύπρο.

ΜΑΡΤΥΣ: Την αποστολή των φάντομ όχι την βοήθεια της Ελλάδος προς την Κύπρο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Όπως σας το είπα εγώ η αποστολή των φάντομ.

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς αφού ήταν ανεκπαίδευτα τα πληρώματα, δεν είχαν συμπλη-

3/2 Β Α.Ι. 27-1-1987

-80-

ρώσει την εκπαίδευσή τους. Οι οπλουργοί στην Αμερική, γιατί είχαμε στείλει τότε αρκετά πληρώματα στην Αμερική να εκπαιδευτούν, οι οπλουργοί απ' ότι θυμάμαι δεν είχαν κάνει φορτώσεις με πραγματικά πυρά. Ήταν όλα θεωρητικά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δηλαδή μπορούμε να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα ότι το σχέδιο Κ ....

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτά ήταν εκτός σχεδίου Κ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Α, ήταν εκτός σχεδίου Κ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Δεν έχει καμμιά σχέση το σχέδιο Κ με την πρόσθετο βοήθεια των φάντομς. Αυτό ήταν εξτρά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Όσον αφορά για τα F84F

ΜΑΡΤΥΣ: Ήταν πανέτοιμα, φορτωμένα με τα πληρώματά τους, με την εκπαίδευσή τους οι χειριστες δεμένοι στα αεροσκάφη να εκτελέσουν την αποστολή. Εδόθη δύο φορές η εντολή και δύο φορές ακυρώθη,

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Επομένως μπορούμε να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα που οδηγήθηκε ο πριν από εμένα ερωτήσας κ. Παπαδονικολάκης στο ότι την ώρα που διετάσσετο η απογείωση ήταν ήδη προαποφασισμένη και η ματαίωση. Διότι πράγματι ο χρόνος δεν δικαιολογεί όλη αυτή την ιστορία. Και αν ακόμη δεχθούμε αυτά που μας είπε ο Μπονάνος ότι σκεπτόταν τί θα συμβεί εάν αυτά απογειωθούν με τους βόρειους γείτονες και με

4/2 Β А.І. 27-1-1987

-81-

τις εισβολές θα το δεχθούμε για μία φορά. Δηλαδή διέταξαν να ξαναγυρίσουν. Αλλά είναι δυνατόν ο αρχηστράτηγος διότι αυτός ήταν αρχιστρατηγος εκείνη τη στιγμή να σκέφτεται μόλις έδωσε τη διαταγή απογειωθείτε να σκέφτεται ταυτόχρονα και τί θα γίνει άμα φύγουν και μετά να ξαναδίνει τη διαταγή απογειώσεως και μετά ξανά την ματαίωση. Τα βλέπετε εσείς αυτά λογικά;

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι τελείως απίθανα και εγώ έρχομαι να πιστέψω ότι ισχύει αυτο'που μου είπε ο Παπανικολάου ότι επενέβαινε ο Γκιζίκης και τα γύριζε πίσω διότι μου το είπε σε ανύποπτο χρόνο, μερικούς μήνες, θα έλεγα μετά τις επιχειρήσεις αυτές.

(δ)

(2Β)

1/2 δ. Ε.Σ. 27-1-87

-82-

Τελείως σε ανύποπτο χρόνο. Και δεν είχε κανένα λόγο τότε να μου πεί ότι ο Γκιζίκης επενέβη, διότι εγώ διερωτήθην γιατί έγινε αυτό και του είπα πως σε 2'μπορείτε να αλλάξετε γνώμη, χωρίς να συμβεί κάτι το τραγικό; Το τραγικό θα ήταν, έπεσε η Κυρήνεια, τι να τα κάνωμε τα αεροπλάνα τώρα να πάνε εκεί;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Ασφαλώς.

ΜΑΡΤΥΣ: Ή άλλαξε η κατάσταση άρδην, διότι μέσα σε 2'δεν μπορούσε να αλλάξει. Και μου απάντησε ότι ο Γκιζίκης μας εγύρισε πίσω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Επομένως, τουλάχιστον εγώ μπορώ να οδηγηθώ στο συλλογισμό, ότι εφόσον κατά σύμπτωση και ο Γιζίκης, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, της υποτιθεμένης Δημοκρατίας, ήταν στρατιωτικός, αν ήταν ένας πολίτης θα λέγαμε δεν ξέρει ο άνθρωπος, αλλά ένας στρατιωτικός με εμπειρία, όπως ο Γκιζίκης, ούτε κι'αυτός θα μπορούσε να λέει "απογειωθείτε" - άρα, κάτι άλλο τον εξανάγκασε.

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς, διότι αυτός δεν έλεγε απογειωθείτε, αυτός έλεγε ματαιώστε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Επομένως, μπορούμε να αποδώσουμε πλέον ευθύνες τις οποίες θα ζητήσουμε βεβαίως από εκείνους να μας πουν, όχι πιά με αυτά τα δεδομένα, τα οποία χρησιμοποιούν εδώ, οι εμπειρίες

7/2δ ΕΣ 27.1.87

- 83 -

και οι βόρειοι γείτονες και δεν συμμαζεύεται. Κάτι άλλο τους εξανάγκασε.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Ποιοί τους πίεζαν;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Μα, αυτό δεν μπορεί να μας το πεί εδώ ο μάρτυς ποιοί τους πίεζαν.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Πρόεδρε, με συγχωρείτε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Παρακαλώ.

ΜΑΡΤΥΣ: Ήθελα να προσθέσω, διότι εν τη ρύμη των συζητήσεων που είχατε πει για τον "Αττίλα 2" , για τον οποίο δεν μιλήσαμε καθόλου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα μιλήσω εγώ τώρα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Καλώς, κύριε μάρτυς.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε μάρτυς, δύο μόνο ερωτήσεις έχω και έχω σημειώσει ακριβώς τον "Αττίλα 2". Πιστεύετε ότι, εφόσον πλέον είχε σημειωθεί η εισβολή και κατ'ουσίαν το κύριο σώμα των αποβατικών δυνάμεων της Τουρκίας είχε αποβιβασθεί επί του κυπριακού εδάφους, θα μπορούσε -για την Αεροπορία πάντοτε μιλώ πλέον- να κάνει τίποτα εφόσον άρχισε η δεύτερη επίθεση; Εννοώ τον "Αττίλα 2". Θα μπορούσε να προσφέρει τίποτα η Αεροπορία;

ΜΑΡΤΥΣ: Δυστυχώς, δεν μπορούσε να προσφέρει τίποτε η Αεροπορία,

όπως είπα και προηγουμένως, μπορούσε να προσφέρει στην αποβατική δύναμη και στο εγγύς προγεφύρωμα, μόλις βγήκαν εκεί. Από κεί και πέραν η βοήθεια ήταν πολύ μικρή, ελάχιστη και μηδαμινή, από την ώρα που συνεννώθηκαν οι αποβατικές δυνάμεις με τον Θύλακα της Λευκωσίας, τότε έληξε το παιχνίδι, η μάχη της Κύπρου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Άρα, εγώ τουλάχιστον, μπορώ να οδηγηθώ στο συμπέρασμα ότι θα ήταν μία μάταιη θυσία, χωρίς κανένα αποτέλεσμα, και έμψυχου και άψυχου υλικού.

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Και μία τελευταία μου ερώτηση.Θα αποδίδατε καμμία ευθύνη στον Αρχηγό της Αεροπορίας, της εποχής εκείνης, για όλα αυτά; Προσωπική ευθύνη.

ΜΑΡΤΥΣ: Ποιά εννοείτε, "όλα αυτά";

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Για όλα, διότι δέχθηκε να ανεβοκατεβαίνουν τα αεροπλάνα, χωρίς να έχουν κάνει καμμία παράσταση. Διότι δεν έχουμε καμμία μαρτυρία, ότι πήγε σαν Αρχηγός Επιτελείου να πεί, τί είναι αυτά που κάνετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Με συγχωρείτε. Εδώ θέλω να προσθέσω ότι τη δεύτερη φορά την εντολή την κατ'ευθείαν από τον ίδιον από το ΓΕΕΘΑ, απ'το ΑΕΔ

4/2δ. (Ε.Σ.) 27.1.1987

-85-

τότε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Απ'τον Μπονάνο;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι. Την πρώτη εντολή την πήρα μέσω ΓΕΑ. Το ΑΕΔ αποφάσισε, είπε στο ΓΕΑ, απογείωση των αεροσκαφών 11.05', 11.07'. Τη δεύτερη εντολή την πήρα κατ'ευθείαν με τηλέφωνο, που εγκατεστάθη εν συνεχεία, από το Γραφείο του ΓΕΕΘΑ, που ήταν μέσα ο Παπανικολάου. Ο Παπανικολάου σήκωσε το τηλέφωνο και μου είπε, νά φύγουν τα αεροσκάφη.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Αρα είναι συνυπεύθυνος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: 'Ηταν δική του αρμοδιότητα ή του αρχιστρατήγου;

ΜΑΡΤΥΣ: Του αρχιστρατήγου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Εχω κρατήσει σημειώσεις, κύριε μάρτυς, και επομένως μπορώ να οδηγηθώ στο συμπέρασμα, ότι ο κ. Αρχηγός του Επιτελείου της Αεροπορίας, πήρε την ευθύνη. Εκτός εάν διεμαρτυρήθη και διεφώνησε. Αλλά αυτό δεν προκύπτει απ'τα στοιχεία μας. Αν έχει διαμαρτυρηθεί και διαφωνήσει, κάπως αλλάζει τό πράγμα.

(2ΒΑ)

2δ

1/2ΒΑ ΒΠ 27.1.87

-86-

(Κυρίου Δ. Λιβανού συνέχεια).

Αν όμως δεν έχουμε μαρτυρία αντιδράσεως, τότε σημαίνει ότι πια συμφωνεί.

ΜΑΡΤΥΣ: Με συγχωρείτε. Ο Αρχηγός της Αεροπορίας εκτελεί εντολές, πρώτον, του Αρχιστρατήγου, που Αρχιστράτηγος την εποχή εκείνη ήταν ο Μπονάνος και δεύτερον, της Κυβερνήσεως. Αν του είπαν αυτό θα εκτελέσεις, τι να πει: Θα κάνω εγώ πόλεμο μόνος μου;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Όχι. Όταν όμως ο Αρχηγός της Αεροπορίας εισηγείται στο Μπονάνο "τι λέτε εδώ μπαίνουν οι Βούλγαροι, πως θα διώξουμε αεροπλάνα", είναι συνυπεύθυνος;

ΜΑΡΤΥΣ: Με συγχωρείτε, αυτό είναι άλλο θέμα, στο οποίο δεν μπορώ να σας δώσω απάντηση.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αν όμως είναι έτσι;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να σας δώσω απάντηση.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Λέω αν είναι έτσι.

ΜΑΡΤΥΣ: Αν τί; Ότι εισηγείται ο ίδιος;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Βεβαίως. Διότι τα χρειαζόμαστε εδώ, διότι μπαίνουν οι Βούλγαροι όπου νάναι.

ΜΑΡΤΥΣ: Τέτοιο πράγμα εγώ τουλάχιστον δεν ξέρω. Δεν μου είπε ποτέ, δεν με ενημέρωσε.

2/2ΒΑ ΒΠ 27.1.87

-87-

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Εγώ δεν σας ερωτώ, κύριε μάρτυς, αν το ξέρετε. Εγώ σας ερωτώ αν συνέβη.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω υπό ποίας συνθήκας συνέβη αυτό, αν συνέβη τότε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Και η τελευταία μου ερώτηση.

"Πλην της ηρωϊκής θυσίας της αποστολής αεροπορικής Μοίρας Καταδρομών. Παρά τα σχέδια και τις προθέσεις, δεν απεστάλη άλλη βοήθεια εις Κύπρον, διότι η αποστολή αυτή εκρίθη άκρως επικίνδυνος . Ορθή εκτίμηση". Αυτό είναι σκέψη πλέον γύρω από την αναφορά των αξιωματικών οι οποίοι απεφάσισαν αυτά τα οποία έκαναν ή δεν έκαναν.

ΜΑΡΤΥΣ: "'Ακρως επικίνδυνος", τι εννοείτε; Ποία εκρίθη "άκρως επικίνδυνος"; Δεν αντελήφθην.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα σας διαβάσω το κείμενο. "Πλην της ηρωϊκής και με θυσίας και απωλείας αίτινες λογικώς θα ήσαν μεγαλύτεραι, αποστολής αεροπορικής Μοίρας Καταδρομών. Παρά τα σχέδια και τας προθέσεις, δεν απεστάλη άλλη βοήθεια εις Κύπρον, διότι η αποστολή εκρίθη άκρως επικίνδυνος . Ορθή η εκτίμηση". Θεωρείτε εσείς ορθή την εκτίμηση;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι, λανθασμένη, αν συμπεριλαμβάνει και την Μοίρα των αεροσκαφών.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Εσφαλμένη !

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς, διότι ήταν η μοναδική βοήθεια που μπορούσαμε να προσφέρουμε στη μαχόμενη Κύπρο εκείνη τη στιγμή. 'Οταν κάνουμε πόλεμο ασφαλώς

3/2ΒΑ ΒΠ 27.1.87

-88-

κίνδυνοι θα υπάρχουν;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτό είναι το συμπέρασμα -αν μου επιτρέπετε να διαφωτίσω και τα μέλη να μην κάνουμε εδώ πέρα λιγάκι παζλ- του Υπουργού της Εθνικής Αμύνης της εποχής εκείνης, μετά την αναφορά η οποία κατετέθη. Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ο κύριος Δαμιανίδης έχει το λόγο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Πρέπει να πω, κύριε Πρόεδρε, ότι ο κύριος μάρτυς ήταν πράγματι πολύ διαφωτιστικός και ίσως αποτελεί μοναδική περίπτωση ως προς την εξέλιξη των γεγονότων. Και αυτό σας τιμά, κύριε μάρτυς, προσωπικά.

Θα ήθελα, κύριε μάρτυς, να σας ρωτήσω μερικά πράγματα. Είναι περίπου τρεις οι ερωτήσεις μου και έχουν ένα γενικό χαρακτήρα. Δεν θα μπω σε λεπτομέρειες. Το πρώτο που θέλω να ρωτήσω, είναι αν μπορείτε να μας πείτε ποιός ήταν ο συσχετισμός δυνάμεων μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας από πλευράς πολεμικής αεροπορίας την εποχή εκείνη.

ΜΑΡΤΥΣ: Εμείς διαθέταμε περίπου 300 μαχητικά αεροσκάφη και οι Τούρκοι, αν θυμάμαι καλά, από 450 έως 500.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Είχαν δηλαδή υπεροχή οι Τούρκοι.

ΜΑΡΤΥΣ: Είχαν μια σχετική υπεροχή, αν λάβουμε όμως υπόψη μας ότι γύρω στα 120 είχαν προσανατολιστεί προς την Κύπρο. Και το γεγονός ότι εμείς είχαμε το πλεονέκτημα των αεροπορικών καταφυγίων. Εκείνη την εποχή

4/2ΒΑ ΒΠ 27.1.87

-89-

εμείς προηγούμεθα της Τουρκίας στην κατασκευή των αεροπορικών καταφυγίων, δηλαδή στα καταφύγια που προστατεύουν τα αεροσκάφη. Νομίζω ότι αυτή η αναλογία μαλακώνει υπέρ ημών. Δηλαδή ερχόμαστε κάπου κοντά, πιό κοντά.

F' προστίθεται - μει ώνεται

2Δ

(2ΒΑ)
1/2 Δ Κ.Β. 27.1.1987

-90-

Και αν λάβουμε επίσης υπόψη τα καινούργια αεροσκάφη, τα φάντομς, τα οποία θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε από εκεί που ήταν, για περίπτωση ελληνοτουρκικής συρράξεως.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Αν λάβουμε υπόψη μας, ότι τα μηχατικά αεροσκάφη των Τούρκων είχαν μεγαλύτερη ευθύνη από τη δική μας, δηλαδή είχαν την ευθύνη να διαφυλάξουν μεγαλύτερη έκταση της τουρκικής επικράτειας - δεν ξέρω αν γίνομαι αντιληπτός, δεν γνωρίζω την στρατιωτική ορολογία κύριε μάρτυς ...

ΜΑΡΤΥΣ: Μιλάτε για το βάθος που έχει η Τουρκία.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Μάλιστα. Δηλαδή αυτά τα αεροπλάνα, τα τουρκικά, καλούνταν να προστατέψουν όλο αυτό τον όγκο που λέγεται Μικρά Ασία. Αν λάβουμε υπόψη μας και αυτό, δεν πρέπει να πιστεύουμε ότι η Ελληνική Πολεμική Αεροπορία βρισκόταν σε πλεονεκτική θέση από την Τουρκική;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι. Σε πλεονεκτική θέση δεν μπορούμε να πούμε ότι βρισκόμαστον, αλλά είχαμε ορισμένα πλεονεκτήματα, όπως είπα προηγουμένως, αντιθέτως με την αριθμητική υπεροχή της Τουρκίας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Ωραία. Τώρα θέλω να ρωτήσω κάτι άλλο. 'Οταν πλέον είδαν ότι δεν είναι δυνατή η αντιμετώπιση των Τούρκων στην Κύπρο, πιστεύετε ότι ήταν δυνατή η αντιμετώπισή τους σε άλλη περιοχή;

2/2 Δ Κ.Β. 27.1.1987

-91-

Δηλαδή είχαμε μπει πλέον σε μία εμπόλεμη κατάσταση. Δεν μπορούσαμε να βάλουμε σε εφαρμογή κάποιο άλλο σχέδιο, να κτυπήσουμε τους Τούρκους σε κάποιο άλλο σημείο, ώστε να αποπροσανατολίσουμε την κατάσταση από την Κύπρο σε κάποιο άλλο σημείο και έτσι από την μιά να μεταφέρουμε το θέατρο των επιχειρήσεων σε κάποια άλλη περιοχή, στον Έβρο π.χ. ή στα νησιά, ή κάπου αλλού και έτσι να δώσουμε την δυνατότητα ενίσχυσης των Κυπριακών δυνάμεων;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, αυτό είναι μία πολύ λογική σκέψη . Αν μπορούσαμε να ανοίξουμε ένα μέτωπο κάπου αλλού, οπωσδήποτε θα ανακουφίζαμε τους Κύπριους. Αλλά εδώ τίθεται πάλι το ερώτημα: Ήταν αποφασισμένη η τότε Κυβέρνηση και η ηγεσία να κάνει έναν πόλεμο, ή να διακινδυνεύσει, αφού δεν διακινδύνευσε να υπερασπίσει την Κύπρο, να στείλει τις δυνάμεις που προβλέπονταν από το σχέδιο για την Κύπρο;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Εντάξει, ευχαριστώ πολύ.

Πάνω σ'αυτή την απάντηση που δώσατε, είναι περίπου και το τρίτο ερώτημά μου. Σεις τι πιστεύετε; Αυτή η αδιαφορία, η αβελτηρία από την ηγεσία και την πολιτική , ας την πούμε έτσι, δηλαδή Υπουργός, Πρωθυπουργός, Πρόεδρος Δημοκρατίας, ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων — ~~και~~ είναι σαφές πλέον σε όλους μας, και σεις το πιστεύετε και εμείς το λέμε, και όλος ο ελληνικός λαός το κατανοεί και το γνωρίζει

3/2 Δ Κ.Β. 27.1.1987

-92-

ότι έδειξαν πράγματι μία εγκληματική αδιαφορία σ'αυτό το συγκεκριμένο γεγονός, δεν αντιμετώπισαν την Τουρκία στον χώρο τον Κυπριακό έτσι όπως έπρεπε , δηλαδή κατά τρόπο εθνοπρεπή - που οφείλονταν ; Σεις τι πιστεύετε γι'αυτό το πράγμα; Που οφείλονταν όλα αυτά; Τι ήταν; 'Ηταν μία σύγχυση της στιγμής, ήταν μία ολιγωρία, αδιαφορία, ή υπήρχε κάποιος άλλος λόγος, κάποιο σχέδιο, κάποια παραπλάνηση , ή κάποιος τους εξαπάτησε, όπως λένε ότι είπε ο Ιωαννίδης σε κάποιο από τα συμβούλιά του ; Δεν θέλω να πω πολύ συγκεκριμένα, αλλά θέλω να μου πείτε την δική σας γνώμη , γιατί θεωρώ ότι έχει ιδιαίτερη βαρύτητα. Για μένα τουλάχιστον, ειλικρινά σας μιλάω, σαν μέλος της Επιτροπής, η δική σας άποψη θα έχει μία ιδιαίτερη βαρύτητα, γιατί μέχρι τώρα ήσασταν σαφής , αντικειμενικός, ειλικρινής, κάτι που δεν είδαμε από τους προηγούμενους μάρτυρες που πέρασαν από εδώ.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Βουλευτά, η δική ~~η~~ μου γνώμη είναι ότι δεν ήσαν προπαρασκευασμένοι να αντιμετωπίσουν μία τέτοια περίπτωση, όπως εξελίχθηκε. Δεν είχαν πιστέψει , δεν ξέρω για ποιό λόγο, τι πληροφορίες είχαν ή πώς σκέφθηκαν, δεν ήταν όμως έτοιμοι να αντιμετωπίσουν μία τέτοια περίπτωση , μία σύγκρουση Ελλάδας-Τουρκίας.

Όταν ξεκίνησαν αυτό το πραξικόπημα, το άθλιο , στην Κύπρο, θα έπρεπε να υπολογίσουν ότι θα πολεμήσουμε στην Κύπρο ή και στην

4/2 Δ Κ.Β. 27.1.1987

- 93 -

Κύπρο και στην Ελλάδα. Αυτοί δεν είχαν στο μυαλό του καθόλου ότι θα πολεμήσουν κάπου. Δεν ξέρω αν σας είπε προηγούμενος μάρτυς, αλλά εγώ από τις πληροφορίες που έχω, την Κυριακή το πρωΐ κυρήχθηκε ανεπισήμως ο πόλεμος της Ελλάδος και της Τουρκίας. Δεν ξέρω αν το έχετε υπόψη σας.

(3Κ)

(ΘΔ) 1/2Κ (ΧΜ) 27.1.87

-94-

Ήλθε ο κύριος Μπονάνος από το πολεμικό συμβούλιο, με τον Γκιζίκη και τον Ανδρουτσόπουλο της εποχής εκείνης και είπε ότι έχω εντολή από την Κυβέρνηση να κάνουμε πόλεμο, να χτυπήσουμε την Τουρκία. Και όταν καθήσαμε γύρω από το τραπέζι και άρχισαν να κουβεντιάζουν, εάν μπορούμε να κάνουμε τον πόλεμο, πετάχτηκαν οι τότε υπαρχηγοί του στρατού, ο Επιτήδειος και δεν θυμάμαι κάποιος άλλος και του λένε: Τι λέτε κύριε αρχηγέ; Εμείς θέλουμε 3 μέρες να μεταφέρουμε τα άρματα στον Εβρο, για πόλεμο. Τι πόλεμο θα κάνουμε; Δεν είμαστε έτοιμοι για πόλεμο. Δεν είχε γίνει καμμία προπαρασκευή να αντιμετωπίσουν αυτή την κατάσταση. Οπωσδήποτε από εκεί και πέρα εδείλιαζαν σε οτιδήποτε. Δεν μπορούσαν να καταλάβουν τι θα κάνουν. Προσπαθούσαν να μικρύνουν τα γεγονότα όσο ήταν δυνατόν. Ήταν ανέτοιμοι να αντιμετωπίσουν μία τέτοια κατάσταση. Δεν ξέρω γιατί δεν μπόρεσε να το πιάσει το μυαλό τους; Αλλά για την εμπειρία που είχαν, τους βαθμούς και τις θέσεις, οπωσδήποτε θα έπρεπε να κάνουν κάποιο σχέδιο. Όταν ενεργούμε, εμείς οι στρατιωτικοί, έχουμε πάντοτε εναλλακτικά σχέδια. Εάν αποτύχει αυτό θα εφαρμόσουμε το δεύτερο, θα εφαρμόσουμε το τρίτο, θα κάνουμε εκείνο ή το άλλο. Αυτοί ξεκίνησαν κάτι, χωρίς να έχουν κανένα σχέδιο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Τους θόλωνε η πρόθεση.

2/2 Κ (ΧΜ) 27.1.87

-95-

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Εντάξει όλα αυτά, αλλά οι Τούρκοι είχαν φθάσει-Και όπως κατέθεσαν εδώ πέρα οι όχι και τόσο ειλικρινείς μάρτυρες που πέρασαν από εδώ-είχαν φθάσει κοντά στην Κηρύνεια, είχαν πλησιάσει. Και από εδώ ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων μιλούσε για αυτοσυγκράτηση ή όλοι μέσα στο Επιτελείο μιλούσαν για αυτοσυγκράτηση, όταν δηλαδή ο εχθρός είχε φθάσει στα 5-2 μίλια. Όταν ο Κομπόκης και οι άλλοι εκεί πραγματικά άρχισαν να αντιστέκονται αυτοί τους έλεγαν, αυτοσυγκράτηση. Δηλαδή αυτό δεν μπορώ να πιστέψω εγώ, ότι δείχνει απλώς μια αδιαφορία ή απροετοιμασία. Τι θα πει απροετοιμασία; Και με την σφενδόνη είσαι αναγκασμένος να πολεμάς.

ΜΑΡΤΥΣ: Οπωσδήποτε, όπως το λέτε έχετε απόλυτα δίκαιο, για την Κύπρο. Εγώ μίλησα για την Ελλάδα, για την εμπλοκή εδώ της Ελλάδος, ότι θα έπρεπε να είχαμε κάποια προετοιμασία. Κατ' επέκταση θα έπρεπε να είχαμε κάποια προετοιμασία για να τους αντιμετωπίζουμε. Αυτοί δεν είχαν κάνει καμμία. Όταν τους είπαν πόλεμο, αυτοί γύρισαν και είπαν: Ποιός πόλεμος; Αφού δεν είμαστε έτοιμοι να κάνουμε πόλεμο, πώς να κάνουμε πόλεμο; Και όταν λέμε πόλεμος Ελλάδος-Τουρκίας είναι μεγάλη κουβέντα. Εμείς πού μπορούμε να χτυπήσουμε τους Τούρκους; Με μία μεραρχία που είχαμε στον Έβρο και αυτοί είχαν 5 μεραρχίες από την άλλη μεριά; Δεν θυμάμαι ακριβώς τα νούμερα.

3/2K (XM) 27.1.87

-96-

Αλλά η δυσαναλογία ήταν φοβερή, σε βάρος μας και σε άρματα και σε μεραρχίες πεζικού και σε προσωπικό κλπ. Πώς να τον κάνουμε τον Πόλεμο, να πάμε να πάρουμε την Κωνσταντινούπολη; Αυτά είναι της παλαιάς εποχής.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Οχι, εγώ ρώτησα για να γνωρίζω απο εσάς πώς ήταν η κατάσταση τότε στην περιοχή εκείνη.

ΜΑΡΤΥΣ: Στην Κύπρο, με συγχωρείτε, όπως σας είπα και προηγουμένως τις 2 πρώτες ημέρες οι πληροφορίες που μας έστελναν από το τότε ΑΕΔ και από το ΓΕΕΦ ήταν αισιόδοξες τελείως και εμείς νομίζαμε ότι τελείωσε η ιστορία της Κύπρου, ότι θα τελειώσουμε.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Εδώ ξέρετε τι μας είπαν ο κύριος Μπονάνος και οι άλλοι;

ΜΑΡΤΥΣ: Ήταν εσφαλμένες εκ προθέσεως οι πληροφορίες ή ήταν απλώς λαθεμένες; Μάλλον το πρώτο, δηλαδή, η ωραιοποίηση της καταστάσεως.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Ενώ εσείς μας είπατε 2-3 μέρες πιο μπροστά γνωρίζατε ότι οι Τούρκοι μεταφέρουν δυνάμεις ...

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι και επήραμε σαφώς εντολή κατηγορηματική, ουδεμία κίνηση.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Και τα μηνύματα ήταν ότι συγκεκριμένα πλέον οι Τούρκοι ετοιμάζονται για κάτι τέτοιο. Εδώ πέρασαν και μας είπαν ότι δεν γνωρίζαμε τίποτα, δηλαδή το πρωΐ στις 0800-0900 στις 20 Ιούλη τότε μάθαμε ότι οι Τούρκοι κάνουν αυτή την κίνηση. Αυτά μας είπαν οι άλλοι.

4/2 Κ (ΧΜ)27.1.87

-97-

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν νομίζω ότι είναι έτσι, κύριε βουλευτά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Ο κύριος Περράκης έχει το λόγο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Κύριε μάρτυρα μία απορία, όχι κάν ερώτηση, αλλά για να πλουτίζουμε και τις γνώσεις μας. Ξεκαθαρίστηκε εδώ πέρα, πως δεν μπορούσαν να πάνε αεροπλάνα στην Κύπρο και να βομβαρδίσουν κλπ. Το κατάλαβα

ΜΑΡΤΥΣ: Μιλάτε για τα FANTOMS;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Για οποιοδήποτε τύπο αεροπλάνων.

ΜΑΡΤΥΣ: Οχι, τα άλλα είπαμε ότι ήταν έτοιμα. Τα F-84 είπαμε ότι ήταν έτοιμα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Οχι, για το αεροδρόμιο της Κύπρου. Αντί για να πάνε από ας πούμε στην Κρήτη, στο Καστέλι, να πάνε στην Κύπρο. Και αυτό δεν μπορούσε να γίνει και να ετοιμασθούν απο εκεί..

'Εχω, λοιπόν, μια απορία τώρα: Τα αεροπλάνα πάνε βομβαρδίζουν-κατά τα σχέδια πάν α- τό στόλο. Πώς δεν προβλέπεται-έχω αυτή την απορία, πώς δεν μπορούσε να προβλεφθεί, για ποιό τεχνικό λόγο ότι αυτά τα αεροσκάφη που εξαντλούν το80% των καυσίμων τους, να πάρω σαν δεδομένο και τους μένει το 20%, δεν μπορούν να κάτσουν σε ένα αεροδρόμιο της Κύπρου στη Λευκωσία, για παράδειγμα, αφού θεωρητικά τα αεροδρόμιο μπορώ να το προστατεύσω από αεροπορική προσβολή της Τουρκίας, να πάρουν καύσιμα και να γυρίσουν και να μην υπάρχει αυτό το πρόβλημα. Αυτό το έχω σαν απορία. Μου το εξηγείτε;

(ΔΠΑ)

(2Κ)

1/2 ΠΑ Β.Ζ. 27-1-87

Διαγράφεται η λέξη "Τουρκική"

Γ' - 98-

ΜΑΡΤΥΣ. Η ~~τουρκική~~ υπεροχή της τουρκικής αεροπορίας στην Κύπρο, με τις βάσεις που διαθέτει η τουρκία κοντά στην Κύπρο ήταν τρομερή. Στην ουσία ήταν κυριαρχία. Και η εκτίμηση της εποχής εκείνης όπως και η σημερινή ήταν ότι δεν μπορεί να σταθεί στην Κύπρο κανένα αεροπλάνο. Δεν υπάρχει περίπτωση να προστατευθεί κανένα αεροδρόμιο της Κύπρου ώστε να μην καταστραφούν τα αεροπλάνα που είναι στο έδαφος. Κατά 99,5% άν όχι 100% και παραπάνω οι Τούρκοι είχαν την δύναμη να καταστρέψουν οποιοδήποτε αεροσκάφος βρισκόταν στο αεροδρόμιο της Λευκωσίας.

Εδώ θέλω να διευκρινήσω το εξής: Παλαιότερα πριν φτιάξουμε το αεροδρόμιο στο Καστέλλι, που συντομεύθηκε κάπως η απόσταση στην Κύπρο, όταν πρωτοξεκίνησε το κυπριακό το 1964 είχαμε προβλέψει να στέλναμε σε κάποιο στάδιο συναγερμού, όταν δηλαδή υπήρχε καταφανής η περίπτωση ότι πρόκειται να γίνει απόβαση στην Κύπρο, κάτι άλλα αεροπλάνα ελικοφόρα τα οποία κρύβαμε στα δένδρα, ώστε να δράσουν ανορθόδοξα την εποχή της αποβιβάσεως, διότι τότε δεν έφθαναν τα αεροπλάνα μας από τα Χανιά να πάνε έστω και για μια φορά. Δεν βλέπαμε δηλαδή ότι θα επιβιώσουν αεροσκάφη που θα έμεναν στο αεροδρόμιο της Τύμβου ή της Λευκωσίας.

2/2 ΠΑ Β.Ζ. 27-1-87

-99-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Δηλαδή εάν έχω 30 όπλα στο έδαφος και κτυπήσω 15 και τα ρίξω κάτω ...

ΜΑΡΤΥΣ. Πριν ρίξετε τα 15 θα σας έχουν καταστρέψει αυτά που βρίσκονται στο έδαφος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Μας περιγράψατε τις δυσκολίες που είχε το σμήνος αυτό των αεροσκαφών όταν πήγαιναν στην Κύπρο και είπατε σε κάποιο σημείο ότι χρησιμοποίησαν τις βάσεις τις Αγγλικές.

ΜΑΡΤΥΣ. Χρησιμοποίησαν ραδιοβοηθήματα που είχαν οι Αγγλικές βάσεις και για κάποιο λόγο δεν τα έκλεισαν, τα ήθελαν για τα δικά τους αεροπλάνα.

ΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Αυτό το σκέλος τα κατάλαβα αλλά εξαρτάται πώς θα ερμηνευθεί, γιατί στην συνέχεια είπατε πώς τους είπατε να πάνε να προσγειωθούν στις βάσεις.Αυτό υποθέτω ότι σημαίνει "τι θα σας κάνουν δεν θα σας σκοτώσουν. Θα σας αφήσουν". Τί εννοείτε; Εγώ τουλάχιστον προφανώς βλέπω να μην εννοείτε ότι είχαμε συνεργασία με την Αγγλική βάση τόσο στο να πάμε όσο και στο να προσγειωθούμε. Πείτε μου τί εννοείτε, για να το ξεκαθαρίσουμε.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν είχαμε καμμία συνεργασία απολύτως με την Αγγλική βάση. Απλώς ανεπίσημα τους είπαμε "προσγειωθείτε εκεί, θα σας κρατήσουν αιχμαλώτους μέχρι να τελειώσει η σύρραξη".

3/2 ΠΑ Β.Ζ. 27-1-87

- 100 -

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. 'Ηταν καθαρά τεχνικό το θέμα. Δεν υπήρχε συνεννόηση.

2ΓΡ

(2ΠΑ)
1/2 ΓΡ (Γ.Π.) 27.1.87
101

ΜΑΡΤΥΣ:
Αλλά εδώ μου θύμησαν το εξής : Την άλλη ημέρα από την επιχείρηση του "ΝΟΡ ΑΤΛΑΣ " , τα ΝΑΡ ΑΤΛΑΣ που πήγαν στην Κύπρο, την άλλη μέρα το πρωΐ ή το βράδυ ξημερώνοντας μας έκανε ένα δριμύτατο σήμα ο αρχηγός των αεροπορικών δυνάμεων των Βρεττανών στην Κύπρο και μας είπε ότι τα αεροσκάφη τα δικά μας παρεβίασαν τον δικό τους τον ενάεριο χώρο των βάσεων , της Κύπρου. Διότι αυτός ήταν υπεύθυνος γενικότρα για την Κύπρο σύμφωνα με τις συμφωνίες που είχαν με τις βάσεις. Και την επομένη φορά που θα το ξανακάνουμε θα εφαρμόσει αυτά που πρέπει να εφαρμοσθούν. Και του απαντήσαμε την άλλη ημέρα το πρωΐ αυτούς τους Τόύρκους που βομβαρδίζουν και κάνε την Κύπρο 3-4 ημέρες δεν τους βλέπετε; Τα δικά μας τα ΝΟΡ ΑΤΛΑΣ που ήλθαν να πάρουν τραυματίες και να φέρουν φάρμακα αυτά είδατε; Καί βέβαια δεν απάντησαν αυτοί, δεν πήραμε απάντηση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος) Φυσικό ήταν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Θα επιμείνω ,κύριε μάρτυς, να μας πείτε τι ξέρετε, τι μάθατε εκείνες τις μέρες, μας το είπατε ήδη σε σχέση με τις συγκεντρώσεις. Ας αφήσουμε την Τουρκία πες ότι παραπλανήθηκαν κάποιες συγκεντρώσεις ας μη το συζητήσουμε. Αλλά το άλλο το οποίο είναι πάρα πολύ χοντρό), συγκεντρώσεις στρατευμάτων του συμφώνου της Βαρσοβίας είναι δεδομένο ότι έγινε, εσείς το επιβεβαιώσατε, είναι δεδομένο αυτό

2/2 ΓΡ (Γ.Π) 27.1.87

102

για να χρησιμοποιήσω επιστημονικό όρο, ότι ήταν μια μπαρούφα , δεν είχε δηλαδή καμμία βάση , δεν είχε διαπιστωθεί. Και το μεγάλο ερώτημα για μένα είναι ότι σας απασχόλησε 4 χρόνια μετά που φύγατε και πιστεύω ότι συζητάγατε αυτή την απορία αλλάζει όλα τα πράγματα. Πέστε ότι έχουμε αυτή την στιγμή μια εμπλοκή στο Αιγαίο με την Τουρκία και μας λένε σε μία στιγμή ότι εδώ συγκεντρώνεται ολόκληρη η Βαρσοβία να σας επιτεθεί, ολόκληρο σύμφωνο, είναι ένα σπουδαίο θέμα. Δεδομένο λοιπόν είναι ότι από κάπου ξεκίνησε όλη αυτή η ιστορία. Στα 4 χρόνια πλέον που μείνατε σαν επικεφαλής του ΓΕΑ τι μάθατε, που καταλήξατε σ'αυτή την ιστορία, από που ξεκίνησε αυτή η υπόθεση.

ΜΑΡΤΥΣ: Τίποτα δεν βρήκαμε τίποτα, αν και δεν το ψάξαμε. Δεν είχαμε και κανένα λόγο να βγάλουμε κάποιο συμπέρασμα. Δεν διετάχθη καμμία έρευνα εν συνεχεία. Εμείς την μόνη πληροφορία την οποία είχαμε την είχαμε από το ΓΕΑ ότι έχουν συγκεντρωθεί. Δεν είχαμε κανένα μέσον ή κανένα τρόπο να δούμε εάν κάποια μεραρχία Βουλγάρικη κινήθηκε προς Νότο ή κάποια άλλη μεραρχία Ουγγρική, ή Ρουμάνικη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Είναι δεδομένο αυτό, δεν το ψάχνω, όταν εσείς είσαστε στην Λάρισα. Εγώ σας ρώτησα εάν μετά που βρεθήκατε επικεφαλής του ΓΕΑ μάθατε - διότι εγώ θα είχα μεγάλη απορία- ποιός ήταν αυτός

ότι δεν υπήρχαν τίποτα ιδιαίτερα

γ' αν

103

που κυκλοφόρησε αυτή την ιστορία εδώ. Εάν το ψάξατε εάν καταλήξατε κάπου.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έγινε καμμία ειδική έρευνα πέρασε έτσι, διότι δεν θεωρήθηκε ~~σοβαρό~~.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ; Θα ήθελα να μου πείτε την εκτιμησή σας σ'ότι αφορά συνολικάτον συμμαχικό παράγοντα σ'όλη αυτή την ιστορία , ιδιαίτερα για τον Τάσκα εκείνες τις ημέρες τι επιρροή και τι ρόλο έπαιξε σε εκείνες τις κρίσιμες ώρες.

ΜΑΡΤΥΣ: Ποιός είπατε;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Συνολικά ο συμμαχικός παράγοντας Ελλάδα -Κύπρος-Τουρκία και ειδικότερα εάν ακόμη ξέρετε Τάσκα, Σίσκο ήλθαν έφυγα ν κ.λ.π.

ΜΑΡΤΥΣ: Από το επίπεδο το δικό μου σ'αυτό το σημείο δεν ξέρω τίποτα δεν μπορώ να σας διαφωτίσω. Δεν ήξερα τίποτε δεν είχα εμπλακεί σε τίποτα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Σ'ότι αφορά βέβαια τις θέσεις σας στις κρίσιμες ώρες είμαι σύμφωνος.Στο μετά διάστημα, ας περιορισθούμε στα 4 χρόνια που είναι αρκετά χρόνια 3-4 χρόνια μετά το 74 έως το 78. Εάν μάθατε ~~μετά~~ στο που κατέληξαν οι σχέσεις μας μ'αυτούς τους ανθρώ-

4/2 ΓΡ . (Γ.Πι) 27.1.87

104

πους,

ΜΑΡΤΥΣ: Και πάλι έρχομαι στην προηγούμενη απάντηση που σας έδωσα ότι δεν έγινε καμμία ειδική έρευνα και οι πληροφορίες που έχω είναι αυτές που ξέρετε και εσείς από τις εφημερίδες και τα διάφορα βιβλία που γράφτηκαν. Δεν έχω γνώμη επ'αυτού.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ο κύριος Ξαρχάς έχει το λόγο.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε πτέραρχε ήθελα να μου απαντήσετε στο εξής ερώτημα. Μας είπατε ότι για το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου εμάθατε όπως είπατε επιγραμματικά, μέσω Ισπανίας. Αργότερα τελείωσε όλη αυτή η ιστορία τελείωσε η εισβολή. Ρωτήσατε τον αρχηγό του ΓΕΑ και προϊστάμενο σας εάν αυτός ήξερε και εάν ήξερε γιατί δεν σας ενημέρωσε διότι ήταν ζωτικό θέμα βέβαια για σας να ξέρετε ή να μην ξέρετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Τον ερώτησα ασφαλώς και μου απήντησε ότι δεν ήξερε απολύτως τίποτα. Δε είχε γνώση καμμία, ότι τους εκάλεσε ο Μπονάνος την ίδια ημέρα το πρωΐ , την Δευτέρα που είχε γίνει το πραξικόπημα και τους είπε ότι η Εθνοφρουρά ανέτρεψε τον Μακάριο κ.λ.π.

(2ν)

(2ΓΡ) 1/2 Ν (Θ.Σ.) 27-1-87

105

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ . Μάλιστα .

Θα έρθω τώρα στο θέμα που λίγο πολύ και άλλοι συνάδελφοι σας απασχόλησαν, της αποπείρας απογειώσεως και ματαιώσεως της απογειώσεως των αεροσκαφών από το αεροδρόμιο του Καστελίου . Μας είπατε ότι το σχέδιο προέβλεπε ότι η απογείωση έπρεπε να αποφασιστεί μόνο από την Κυβέρνηση .

ΜΑΡΤΥΣ . Σαφώς , σάφεστατα .

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Μέχρι εδώ λοιπόν έχουμε Μπονάνο , έχουμε Παπανικολάου , έχουμε Γκιζίκη , αλλά δεν μας είπατε τίποτα . Ξέρετε αν η Κυβέρνηση αποφάσισε να στείλει τα αεροπλάνα ή αν δεν ανακατεύτηκε καθόλου ;

ΜΑΡΤΥΣ . Εκ των υστέρων έμαθα από τον Παπανικολάου, ότι αυτός εισηγήθηκε την αποστολή των αεροσκαφών στον Μπονάνο και ο Μπονάνος την ενέκρινε . Για την Κυβέρνηση δεν μου ανέφερε τίποτα .

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ . Έχουμε συνεπώς αυτά τα τρία κλιμάκια . Πολλά μπορεί να υποθέσει κανένας , για το χρόνο αν ήταν αρκετός ή όχι . Εμένα με ενδιαφέρει αν ρωτήσατε και αν μάθατε κάτι . Σας είπε ο Παπανικολάου ότι ο Γκιζίκης είπε όχι και θέλω να ξέρω αν ρωτήσατε γιατί ;

ΜΑΡΤΥΣ . Τον ρώτησα και δεν ήξερε να μου απαντήσει .

2/2 Ν (Θ.Σ.) 27-1-87

-106-

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ . 'Και ένα τελευταίο . 'Εχουμε εδώ σε ώρα που πολεμάμε τηναποστολή μιας δυνάμεως - αναφέρομαι στη μοίρα των καταδρομών που έφθασε από τη Θεσσαλονίκη στην Κρήτη-και εκεί ένας κάποιος κύριος ταγματάρχης είπε ότι δεν πάμε για τον α'ή β'λόγο. Αν κύριε πτέραρχε δικό σας αξιωματικός σας έλεγε σε ώρα τέτοια αυτά , τί θα κάνατε ;

ΜΑΡΤΥΣ . Νομίζω πως πρέπει να βγάλατε συμπέρασμα από την μεταχείρηση που είχε δικός μας αξιωματικός ο οποίος ηνέχθη την απόφαση αυτού, χωρίς να μας πληροφορήσει . Τον απήλλαξε αμέσως των καθηκόντων του και τον έθεσε υπό περιορισμό , ο τότε υπαρχηγός του ΓΕΑ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ . Ξέρατε για τούτον εδώ τίποτε ;

Γ. προσ\τίθεται κ τω\ν ΝΟΡΑΤΑΛΑΣ

ΜΑΡΤΥΣ . Και τον άλλο , τον επικεφαλής , παρά το γεγονός των δυσκολιών που αντιμετώπιζε , τον περάσαμε πειθαρχικό συμβούλιο, τον τιμωρήσαμε με αργία και μετά τον αποστρατεύσαμε .

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ . Γι'αυτόν εδώ ξέρετε αν υπήρξε καμία συνέχεια;

ΜΑΡΤΥΣ . Δεν ξέρω τίποτα . Δεν είμαι ενημερωμένος .

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ . Ευχαριστώ πολύ κύριε Πρόεδρε . Τελείωσα .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Ο κύριος Βασιλειάδης έχει το λόγο .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ . Κύριε πτέραρχε αρκετοί από τους προηγουμένους

3/ 2 Ν (Θ.Σ.) 27-1-87

-107-

μάρτυρες ανέφεραν σαν μια δικαιολογία για την μη αποστολή δυνάμεων γενικώς , αλλά και αεροσκαφών από την Ελλάδα προς την Κύπρο , στη φάση της τουρκικής αποβάσεως και το απέδωσαν σε φόβους ότι τα αεροπλάνα αυτά θα έλειπαν από ενδεχόμενη εμπλοκή σε πόλεμο της Ελλάδος και της Τουρκίας στο Αιγαίο και στη Θράκη , σε συνδυασμό με τις δύσκολες λόγω αποστάσεως περιοχές της Κύπρου και τις ενδεχόμενες απώλειες στα αεροσκάφη μας F 84 ή τα F 4 , τα γνωστά φάντομς . Σεις γύρω από αυτά τι μπορείτε να πείτε και ποιές είναι οι αντιδράσεις σας ;

ΜΑΡΤΥΣ . Κύριε Βουλευτά νομίζω ότι το είπα και προηγουμένως . Το σχέδιο "Κ" ήταν σαφές . Διέθεται 18 αεροσκάφη για την μάχη της Κύπρου και αυτά τα είχε αφαιρέσει από άλλο σκέλος . Βέβαια αν στη συνέχεια επακολουθούσε το σχέδιο "Τ", είχε προτεραιότητα το "Τ". Εν πάση περιπτώσει εφόσον ξεκινούσαν για τη μάχη της Κύπρου , αυτά τα αεροσκάφη, είχαν αφαιρεθεί από την δύναμή μας έτσι ή αλλιώς . Από τα 300 αεροσκάφη , με 12 ή 18 λιγότερα , δεν θα κερδίζαμε, αλλά ούτε και θα χάναμε το πόλεμο . Εφόσον υπήρχε το σχέδιο και τα αεροσκάφη ήταν έτοιμα , έπρεπε να χρησιμοποιηθούν χωρίς καμία άλλη επιφύλαξη .

4/ 2 N (Θ.Σ.) 27-1-87

-108-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ . Το "Κ" ήταν εν εξελίξει , ενώ το "Τ" ήταν ενδεχόμενο .

ΜΑΡΤΥΣ . Υπεσκέλιζε το "Τ", το "Κ", αλλά εκείνη την εποχή δίναμε την μάχη της Κύπρου .

(2ΕΖ)

(N)

1/ 2 ΕΖ ΜΠ 27-1-1987

-109-

Και αυτή ήταν η μοναδική βοήθεια που μπορούσε να προσφέρει η Ελλάς σ'αυτή την κρίσιμη φάση της μάχης της Κύπρου. Δεν είχαμε να προσφέρουμε τίποτε άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ο κ. Βαρβιτσιώτης έχει το λόγο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε πτέραρχε, η γενική εντύπωση όλου του ελληνικού λαού ήταν ότι η γενική επιστράτευση η οποία διετάχθη τότε, ήταν μια αποτυχημένη ενέργεια. Ο μόνος 'Ελλην ο οποίος πιστεύει ότι η επιστράτευση επέτυχε πλήρως, είναι ο κ. Μπονάνος. Θα ήθελα τη δική σας εκτίμηση που διοικούσατε μια μεγάλη μονάδα που δίπλα σας ήταν η Στρατειά και κατά συνέπεια γνωρίζατε σ'ολόκληρο το Θεσσαλικό περίπου χώρο πώς εξελίχθη η επιχείρηση "επιστράτευση".

ΜΑΡΤΥΣ: Κύιρε βουλευτά, τα σχέδια τα υπάρχοντα, τα οποία ήταν λίγο-πολύ αντιγραφή - τα σχέδια συναγερμού που λέγαμε, πώς επιστρατεύεται, πώς κινητοποιείται μια χώρα - τα είχαμε λίγο-πολύ αντιγράψει από το πλαίσιο του ΝΑΤΟ που αυτοί τα είχαν δουλέψει, πιό προηγμένες χώρες, πιό οργανωμένους στρατούς κλπ και ποτέ δεν προέβλεπαν γενική επιστράτευση κατευθείαν. Η επιστράτευση σε όλα τα σχέδια αυτά του συναγερμού γίνεται κλιμακωτά. Αρχίζουμε από τον απλό συναγερμό ακόμη και από τη στρατιωτική επαγρύπνηση και επιστρατεύουμε ορισμένες κατηγορίες που

2/2 ΕΖ ΜΠ 27-1-1987

-110-

έχουμε ανάγκη ορισμένες ειδικότητες, δια προσκλήσεων που λέμε, και καθώς προχωρεί η κρισιμότης της καταστάσεως αυξάνονται τα μέτρα επιστρατεύσεως, επιστρατεύουμε κλάσεις . Δεν υπήρχε ποτέ και δεν είχε ποτέ δοκιμαστεί η γενική επιστράτευση. Φάνηκε δηλαδή ότι αυτή την εντολή της γενικής επιστρατεύσεως κάποιος άσχετος και μάλλον ανίδεος άνθρωπος την έδωσε. Δεν μπορούσαμε ποτέ να φανταστούμε εφαρμογή γενικής επιστρατεύσεως, να ξεσηκώσουμε τον κόσμο στο πόδι, όλο τον ελληνικό λαό. Όταν εδώ εγώ ξαφνιασμένος από την απόφαση ρώτησα γιατί το κάνετε αυτό, η απάντηση ήταν για να φοβίσουμε τους Τούρκους, να νομίσουν ότι θα τους κτυπήσουμε και να κάνουν πίσω. Πράγματι σε μας τουλάχιστον στην αεροπορία, μας δημιούργησε σοβαρότατα προβλήματα η επιστράτευση. Γέμισαν τα αεροδρόμια με ανθρώπους τους οποίους δεν τους θέλαμε καθόλου . Γέμισαν τα αεροδρόμια με φορτηγά αυτοκίνητα, με λεωφορεία, με ταξί και δεν είχαμε τί να τα κάνουμε. Με έπαιρναν αγωνιωδώς οι διοικητές και με ρωτούσαν τί να κάνουμε αυτούς τους ανθρώπους και τους έλεγα στείλτε τους στα χωράφια μακριά, να μην αποτελείτε στόχο της εχθρικής αεροποράς ~~και~~ γ' εμπλακούμε. Να πάνε κάτω στα χωράφια και να τους πείτε να τρώνε και καρπούζια, που ήταν την εποχή εκείνη, διότι δεν είχαμε ούτε να τους ταΐσουμε. Δεν είχαμε τίποτα. Αυτή ήταν η εικόνα της γενικής επιστράτευσης. Μας δυσκόλεψαν

Διαγράφεται η λέξη και προστίθεται η "εάν"

3/2 ΕΖ ΜΠ 27-1-1987

-111-

τη ζωή , μας δυσκόλεψαν τα σχέδιά μας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Και μία δεύτερη και τελευταία ερώτηση: Κύριε πτέραρχε, είπατε και σημείωσα τη φράση σας " ότι αν φεύγαμε από τον εγγύς αποβατικό στόχο δεν θα καταφέρναμε τίποτα". Αντελήφθην εγώ-και παρακαλώ να με διορθώσετε αν αντελήφθην ορθώς ή όχι- ότι η αποτελεσματικότης της αεροπορίας κατά ποσοστό πολύ μεγάλο θα ήταν όταν θα μπορούσε να κτυπήσει είτε τον αποβατικό στόλο εν πλώ προς απόβαση, είτε το πολύ - πολύ όταν θα γίνει το πρώτο προγεφύρωμα .

ΜΑΡΤΥΣ: Το εγγύς που λέμε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Το εγγύς. Μπορείτε να μου εξηγήσετε γιατί μετά όταν έχει τελειώσει η απόβαση, δεν υπάρχει το εγγύς προγεφύρωμα και έχει αρχίσει και αναπτύσσεται ο πόλεμος στο νησί, γιατί είναι μειωμένη η αποτελεσματικότητα της αεροπορίας;

ΜΑΡΤΥΣ: Διότι έχει γίνει διασπορά δυνάμεων. Εφόσον η δύναμη είναι συγκεντρωμένη είμαστε πιό αποτελεσματικοί . Με τα όπλα που έχουμε θα κτυπήσουμε τον όγκο. Άπαξ και βγούν στην παραλία και περάσουν το εγγύς προγεφύρωμα, κοντά δηλαδή από την ακτή, διασπείρεται η δύναμη και θα πρέπε να κυνηγάμε ένα- ένα στρατιώτη ή ένα- ένα τάνκ ή ένα- ένα όχημα ή ένα- ένα κανόνι.

(Λ)

(ΕΖ) 2/ Λ Φ.Τ. 27.1.87

-112-

Όταν τα έχουμε συγκεντρωμένα θα τα βουλιάξουμε. Αν αρχίσουμε να τα κυνηγάμε ένα-ένα πού θα τα βρούμε; Εμείς στην Κύπρο, εκτός από την ενέργεια που προέβλεπε το σχέδιο και τίποτε άλλο παραπέρα, θα μπορούσαμε σε κάποια φάση να χτυπήσουμε ορισμένους μη κινητούς στόχους. Δηλαδή, αν έκαναν οι δικοί μας μια επίθεση στον Άγιο Ιλαρίωνα και έβλεπαν ότι δεν τα κατάφερναν να εκπορθήσουν το οχυρό, τότε το σταθερό αυτό στόχο μπορούσαμε να τον βομβαρίσουμε και να φύγουμε. Αλλά να αναγνωρίσουμε την περιοχή, να βρούμε που είναι ο Τούρκος στρατιώτης, ή το πυροβόλο, ή το άρμα και να το χτυπήσουμε εν συνεχεία, δεν έβγαινε τίποτε. Γιατί θα χτυπούσαμε 5-10, θα καταστρέφαμε 5 φορτηγά και θα χάναμε 18 αεροπλάνα. Μ'αυτό δεν κερδίζαμε τίποτε. Δεν μπορούσαμε να ισορροπήσουμε τις απώλειες.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Εξ αυτού του λόγου είπατε ότι η αποτελεσματικότης της αεροπορίας στον Αττίλα ΙΙ ήταν μηδαμινή.

ΜΑΡΤΥΣ : Τίποτα. Δεν μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα.

Σας είπα ότι άπαξ και συνενώθηκαν οι αποβατικές δυνάμεις με το θύλακα της Λευκωσίας, κατά τη γνώμη μου, η μάχη της Κύπρου χάθηκε! Στον Αττίλα ΙΙ ήταν χαμένη από πριν. Δεν μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα. Δεν είχαμε την δυνατότητα να αναγνωρίζουμε και να κυνηγήσουμε

2/2 Λ Φ.Τ. 27.1.87

113

τους στρατιώτες, τα άρματα και τα κανόνια κλπ. Δεν υπήρχε ο χρόνος αυτός. Αν θυσιάζαμε τα 18 αεροπλάνα, που ήταν για την απόβαση, το αποτελέσμα θα ήταν μηδαμηνό. Δεν άξιζε τον κόπο. Δεν πρόσφεραν τίποτα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Τελείωσα, κύριε Πρόεδρε. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος) : Ο κύριος Κουτσογιάννης έχει το λόγο.

3/2 Λ Φ.Τ. 27.1.87

- 114 -

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ : Κύριε πτέραρχε, θα συνεχίσω την ερώτηση του κυρίου Βαρβιτσιώτη πιο συγκεκριμένα:

Μεταξύ Αττίλα Ι και Αττίλα ΙΙ υπήρχε ένα μικρό χρονικό διάστημα. Δεν είχαμε επιχειρήσεις. Σ'αυτό το χρονικό διάστημα οι Τούρκοι, εκμεταλλευόμενοι την εκεχειρία, αποβίβαζαν δυνάμεις καθημερινά, με αποτέλεσμα στις 13 Αυγούστου, την παραμονή της έναρξης του Αττίλα ΙΙ, να έχουν αποβιβάσει κάπου δυο Μεραρχίες. Αυτές οι δυνάμεις ήταν συγκεντρωμένες στο αρχικό προγεφύρωμα.

ΜΑΡΤΥΣ : 'Οχι.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ : Οι δυνάμεις αυτές έμεναν στο προγεφύρωμα του Αττίλα Ι, δηλαδή σ'ένα στενότατο από στρατιωτική άποψη, ένα περιορισμένο χώρο.

ΜΑΡΤΥΣ : Με συγχωρείτε, θέλω να διευκρινίσω ότι όταν λέτε στενό, το αρχικό προγεφύρωμα του Αττίλα Ι, δεν ήταν στενό. Ο Αττίλας Ι έφθασε να καταλάβει όλο το κομμάτι βορείως του Πενταδακτύλου, για να συνενώσει τον θύλακα της Λευκωσίας. Πήρε δηλαδή ένα μεγάλο κομμάτι της βορείου Κύπρου. Δηλαδή δεν έμειναν στο αρχικό προγεφύρωμα, αλλά έγινε το τελικό, γιατί επεξετάθησαν, κατέλαβαν την Κυρήνεια, συνήνωσαν το προγεφύρωμα με την Λευκωσία και είχαν ένα πολύ μεγάλο μέρος.

4/2 Δ Φ.Τ. 27.1.87

-115-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ : Οι δυνάμεις αυτές αποβιβαζόμενες κατά την διάρκεια της εκεχειρίας, πριν αρχίσει ο Αττίλας ΙΙ ήταν σ'ένα χώρο πολύ πιό περιορισμένο από τον Αττίλα ΙΙ, τον τελικό. Αυτές οι δυνάμεις, εφόσον κατά την διάρκεια της εκεχειρίας οι Τούρκοι την παραβίαζαν και δεύτερον, είχαν βομβαρδίσει το στρατόπεδο της ΕΛΔΥΚ έχουμε όσες δικαιολογίες θέλουμε για να τους προσβάλουμε με τα 18 αεροσκάφη. Εάν τους προσβάλαμε σ'εκείνο το διάστημα, θα είχαμε κατά τη δική μου διατύπωση, θεαματικά αποτελέσματα;

ΜΑΡΤΥΣ : Όχι.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ : Όχι;

ΜΑΡΤΥΣ : Οπωσδήποτε δεν θα ήταν θεαματικά, γιατί είχαν διασπαρεί. Και όταν λέτε αρκετά περιορισμένα, ο χώρος είναι αρκετά τετραγωνικά μίλια. Ο θύλακας της Λευκωσίας επεκτεινόμενος στον Πενταδάκτυλο είχε συνενωθεί...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ : Όταν λέτε συνένωση, η συνένωση έγινε προ....

(Ο)

(3Λ) 1/3 Ο. Β.Τ. 27-1-87

-116-

ΜΑΡΤΥΣ.Εγινε. Κατα τη διάρκεια του Αττίλα 1 μέχρι Αττίλα 2 οπωσδήποτε έγινε προώθηση δυνάμεων. Δεν κάθησαν στο αρχικό προγεφύρωμα Διεσπάρθησαν σε όλο το χώρο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ.Ειναι περιορισμένος χώρος.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν είναι τόσο περιορισμένος οσο πιθανόν να το έχετε κατα νού.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ.Οχι, το ξέρω.Εχω υπηρετήσει στη Κύπρο.Ειναι ένας χώρος που μπορεί να προσβληθεί απο μια μοίρα με πολύ μεγάλα αποτελέσματα.Σ'αυτό συμφωνείτε;

ΜΑΡΤΥΣ.Οχι διαφωνώ.Μπορούσαμε να τον προσβάλουμε, αλλά τα αποτελέσματα θα ήταν περιορισμένα και δεν αντιστάθμιζαν τη ζημιά που θα είχαμε εμείς χάνοντας 18 αεροσκάφη.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ.Εχουμε δεδομένο οτι ξεκίνησαν κάποια υποβρύχια να πάνε στη Κύπρο .Τα γύρισαν πίσω. Ξεκίνησε κάποια δύναμη με το "ΡΕΘΥΜΝΟ" το πλοίο να πάει και το γύρισαν και το έστειλαν στη Ρόδο.Πήγαν δυο αεροπλάνα τα ΝΟΡ ΑΤΛΑΣ.Το ένα το κατέρριψαν και το άλλο το κτύπησαν.Και άλλες τέτοιες προσπάθεις που τα αεροπλάνα ή δεν ξεκίνησαν καθόλου, ή ξεκίνησαν και τα ξανακατέβασαν με εντολές που ερχόντουσαν απο πάρα πολύ ψηλά, αυτό το περίφημο "γυρίστε πίσω ή πηγαίνετε στη Ρόδο" κ.λπ.Ηταν εντολές απο Γκιζίκη

2/3 Ο. Β.Τ. 27-1-87

-117-

Μπονάνο, Ιωαννίδη κ.λπ. απο την τετράδα δηλαδή. Υπήρχε συζήτηση στο στράτευμα παλαιότερα οτι η χούντα ήθελε να δώσει την εντύπωση ότι ήθελε μεν να στείλει δυνάμεις, αλλά όλο κάτι συνέβαινε, κάτι βρίσκαμε, κάποια αφορμή και τα γυρίζαμε πίσω, ώστε να μη στείλουμε τελικά τις ενισχύσεις κάτω για να εξελιχθεί το σχέδιο, το σενάριο το οποίο έλεγε να βγούν οι Τούρκοι και να γίνει διχοτόμηση. Για να συμπληρώσω το σκεπτικό θα σας δώσω δυο πρόσθετα στοιχεία, για να σας εξηγήσω γιατί υπάρχουν αυτές οι συζητήσεις και οι υποψίες. Το πρώτο είναι ότι απο το μήνα Απρίλιο η ΚΥΠ, το κλιμάκιο της Κυρήνειας, είχε δώσει απολύτως συγκεκριμένα στοιχεία, είχε υποκλέψει σήματα κ.λπ. με τα οποία έβλεπε την μεγάλη δραστηριότητα και την έντονη προπαρασκευή των Τούρκων για να κάνουν την απόβαση. Αυτή η προετοιμασία γινόταν πριν γίνει το πραξικόπημα κατα του Μακαρίου, που σημαίνει οτι οι Τούρκοι ξέρουν οτι κάτι θα γίνει για να βρούν την αφορμή να πάνε. Ταυτόχρονα, ενα άλλο σημαντικό στοιχείο είναι οτι Τούρκος ταγματάρχης που συνελήφθη, διοικητής επιλαρχίας και που τον ρώτησαν τι έχεις στη μονάδα σου δεν είπε οτι έχει αντιαεροπορικά. Και οταν τον ρώτησαν, γιατί δεν έχεις αντιαεροπορικά, είπε, διότι μας είπε η ηγεσία μας ότι οι έλληνες δεν θα στείλουν αεροπλάνα εδω κάτω. Αρα οι Τούρκοι ήξεραν οτι ελληνικά αεροπλάνα δεν θα πάνε κάτω. Αυτό τουλάχιστον λένε οι Τούρκοι. Αν προσθέσουμε όλα αυτά

3/3 Ο. Β.Τ. 27-1-87

-118-

μαζί, μήπως υποψιάζεστε και εσείς ή μπορείτε να εκτιμήσετε οτι αυτό πλέον δεν είναι ανεπάρκεια, δεν είναι δειλία, αλλά είναι σχέδιο, είναι σενάριο, για να εξελιχθούν τα πράγματα έτσι;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Προηγουμένως να ρωτήσω, κ. μάρτυς τα γνωρίζετε αυτα που είπε ο κ. συνάδελφος;

ΜΑΡΤΥΣ.Για τον Τούρκο ταγματάρχη ; Οχι.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ.Για τον ταγματάρχη δεν το ξέρετε, τα άλλα προφανώς τα ξέρετε.

ΜΑΡΤΥΣ.Εγώ ήθελα να απαντήσω στο εξής. Εαν οι κρατούντες της εποχής εκείνης ήθελαν να υπερασπίσουν την Κύπρο δεν θα έστελναν τις δυνάμεις μετα την Τουρκική απόβαση. Μετα το πρωί της 20ης του μηνός, εκτός απο τις αεροπορικές, ότι άλλο θα πήγαινε προς τα κάτω, εκτός απο τα υποβρύχια και τα αεροπλάνα-θα αναχαιτίζοντο .Διότι η υπεροχή της Τουρκικής αεροπορίας και του τουρκικού ναυτικού στη περιοχή, όπως σας είπα και προηγουμένως, θα απέκλειε τελείως τη νήσο και θα απηγόρευε πάσα προσέγγιση. Εαν λοιπόν ήθελαν να υπερασπίσουν την Κύπρο, τις δυνάμεις αυτές θα έπρεπε να τις στείλουν πριν ξεκινήσει ο πόλεμος ή οι μάχες της Κύπρου.Αρα δεν ήθελαν ,ή δεν έλαβαν τα μέτρα τους για οποιονδήποτε λόγο μέχρι που δεν θέλανε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Είπατε προηγουμένως-ρώτησα γιατί εγώ έλειπα-

4/3 Ο. Β.Τ. 27-1-87

-119-

ότι το ΝΟΡ ΑΤΛΑΣ κατερρίφθη απο λάθος, ή έλλειψη πληροφόρησης. Δεν είχαν πάρει την εντολή, νόμιζαν οτι ειναι εχθρικό και το κατέρριψαν. Αυτή είναι η κρατούσα άποψη. Υπάρχει κανένα στοιχείο, σαν υποψία ή ένδειξη οτι υπήρξε εντολή να καταρριφθεί; Εχετε τίποτε εσείς υπόψη σας;

(3σ)

20

1/2 σ Α.Ι. 27-1-1987

-120-

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι,ποτέ. Η έρευνα που είχε γίνει τότε από το ΓΕΑ-και έχω έγγραφο και έχω δει έγγραφο του ΓΕΑ-είναι ότι κατερρίφθη από τους ελληνοκυπρίους οι οποίοι δεν είχαν ενημερωθεί, λόγω ελλείψεως επικοινωνιών. Δεν είχαν επικοινωνίες από το κέντρο να μεταβιβάσουν στους τάδε. Αυτοί μάλλον ήταν και λίγο ελεύθεροι σκοπευτές, δεν υπήγοντο πουθενά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Ο κ. Παυλίδης έχει το λόγο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Μάρτυς, μια ερώτηση μόνο έχω να σας κάνω.

Αναφέρατε ότι είχατε προβλέψει σε κάποιο από τα σχέδια επεμβάσεως της αεροπορίας στην Κύπρο, να καταλήξουν τα αεροσκάφη που θα ανελάμβαναν αυτή την επιχείρηση στο Λίβανο ή στο Ισραήλ. Ο σχεδιασμός αυτός προυποθέτει συννενόηση με τις χώρες στις οποίες τελικώς θα κατέληγαν τα αεροσκάφη;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό ήταν θέμα του ΓΕΑ. Το ΓΕΑ έπρεπε να εξασφαλίσει, μέσω των αεροπορικών ακολούθων και των πρεσβειών που είχαμε, να το εξασφαλίσουμε εκεί πέρα.'Απαξ και μας έδωσε εντολή του ΓΕΑ εφαρμογής του σχεδίου και μας είπε συγκεκριμένα Κύπρος,Λίβανος κ.λ.π., εγώ υπέθετα ότι υπάρχει κάποια προσυννενόηση.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Δηλαδή υπήρχε προοπτική να επιτελέσουν την αποστολή τους τα αεροσκάφη και κατευθυνόμενα προς Λίβανο να μην

2/2 Σ Α.Ι. 27-1-1987

-121-

γίνουν αποδεκτά από κει;

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς. Το σχέδιο προέβλεπε και σε περίπτωση που δεν καταφέρουν να προσγειωθούν να εγκαταλείψουν οι πιλότοι το αεροσκάφος με το αλεξίπτωτο και να το αφήσουν να πέσει στη θάλασσα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ευχαριστώ, τίποτε άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Ο κ. Δασκαλάκης έχει το λογο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε μάρτυς, θεωρώ για την αντικειμενική καταγραφή της ιστορίας και όχι για την απόδοση αυτή την ώρα, αν θέλετε, αυτό που είπατε προηγούμενα. Και πάνω σ αυτό θα ήθελα να σας ρωτήσω ότι υπήρξε ένα διάβημα των 'Αγγλων γιατην παραβίαση, αν καλά το επαναλαμβάνω, του εναέριου χώρου που είχαν την ευθύνη οι 'Αγγλοι στην Κύπρο. Αυτή την παρέμβαση τη θεωρείτε ως μια παρέμβαση ευνοικής μεταχείρισης των Τούρκων σε βάρος των ελληνικών συμφερόντων ή των κυπριακών;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω τί παρεμβάσεις είχε κάνει ο ίδιος ο αεροπορικός διοικητής προς τους Τούρκους. Αλλά τουλάχιστον προς εμάς ήταν κατά τη γνώμη μου άνισος μεταχείριση, διότι έπρεπε να είχε λάβει τα μέτρα του ο ίδιος πρώτα εναντίον των Τούρκων, αφού ήταν μαχητικά επιθετικά αεροσκάφη, και μετά εναντίον ημών που είμαστε μεταφορικά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Ξέρετε γιατί σας το λέω; Διότι έχει ακουσθεί εδώ ότι τις κρίσιμες ημέρες της αποβίβασης, κυκλοφορούσε ένα ελικοπτε-

3/2 σ Α.Ι. 27-1-1987

-122-

ροφόρο "ΕΡΜΗΣ" εγγλέζικο. Μήπως είχατε καμμιά αναφορά, καμμιά παρέμβαση υπέρ των Τούρκων ή αν θέλετε δημιουργώντας προσκόματα στις επικοινωνίες ή στην άμυνα της νήσου ή στην βοήθεια που ενδεχόμενα θα στέλναμε από την Ελλάδα;

ΜΑΡΤΥΣ: Γνωρίζω ότι το ελικοπτεροφόρο "ΕΡΜΗΣ" ήταν πράγματι στην βόρειοανατολική άκρη της Κύπρου, στη θάλασσα εκεί πάνω, αλλά τίποτε παραπάνω. Δεν μας ενόχλησε, δεν πήραμε πληροφορίες για οποιαδήποτε παρέμβαση του

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Επειδή δεν έχω σχέση με το στρατό, απλώς έφεδρος έχω υπηρετήσει, η θέση σας ήταν εκείνη που έπρεπε να πάρετε τις διαταγές και να τις μεταφέρετε για την όποια αεροπορική ενέργεια που θα γινόταν. 'Ετσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Και που σημαίνει αυτό ότι και όποιες από κάτω αντιδράσεις ή πληροφορίες είχατε, θα τις μεταβιβάζατε πάλι προς τα πάνω. 'Ετσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Πληροφορηθήκατε ή τουλάχιστον προβλέψατε ενδεχόμενο κίνδυνο παρεμβολής εμποδίων για την όποια αεροπορική στήριξη του αγώνα στην Κύπρο, από κάποιες άλλες δυνάμεις, από τα μέσα τα ηλεκτρονικά, από την τεχνολογία που υπήρχε τότε;

4/2 σ Α.Ι. 27-1-1987

-123-

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν υπήρχε περίπτωση να μας επηρεάσουν αυτά εμάς εκείνη την εποχή, διότι τα αεροπλάνα που είχαμε ήταν τόσο απλά που δεν επρόκειτο να μας επηρεάσουν ούτε το οπλικό σύστημα, ούτε και τις επικοινωνίες τις οποίες και δεν χρειαζόμαστε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Ευχαριστώ.

(Η)

(2σ.)

1/2Η. (Ε.Σ.) 27.1.1987

-124-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Κύριε μάρτυς, τελειώσαμε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, αν μου επιτρέπετε, να υποβάλω μία ερώτηση στον κ. μάρτυρα, η οποία βγαίνει από τις εν συνεχεία απαντήσεις.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ορίστε, κύριε Παπαδονικολάκη.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε μάρτυς, θα ήθελα να σας ρωτήσω το εξής, με κείνον τον τραγέλαφο της επιστράτευσης, όπως περιγράψατε την κατάσταση, που διαμορφώθηκε στις Μονάδες.

Εάν τελικά δεν δίνατε την εντολή να φύγουν όλοι οι επίστρατοι από τις Μονάδες και μέναν εκεί-και δεν ξέρω και σε ποιό βαθμό εκτελέστηκε ακριβώς η εντολή που δώσατε, θα ήθελα να ρωτήσω, αν εκτιμάτε ότι αυτή η συσσώρευση των επιστράτων ενεργούσε αρνητικά στην επιχειρησιακή ετοιμότητα της Αεροπορίας.

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς. Και γι'αυτό τους έδιωξα. Και φύγανε, πράγματι, όλοι μέσα από τη Μονάδα και κρατήσαμε πάρα πολύ λίγους, ελάχιστους που είχαμε ανάγκη. 'Ολοι οι άλλοι, τα αυτοκίνητα, τα μεταφορικά μέσα, τα τρακτέρ, κ.λ.π. μεταφέρθηκαν έξω από το αεροδρόμιο. Δεν μπορούσαν να δουλέψουν οι Μονάδες, οι πτέρυγες, μ'αυτόν τον όγκο που συνεσσωρεύθη εκεί.

2/2Η. (Ε.Σ.) 27.1.1987

- 125 -

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Επομένως, εις ό,τι αφορά την Αεροπορία- αφορά και τα υπόλοιπα ,αλλά εσείς για την Αεροπορία είσθε αρμόδιος να απαντήσετε - η επιστράτευση, αντί για καλό, έκανε κακό.

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς. 'Ηταν αρνητική.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Τελείωσα, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Ο κ. Ζερβός έχει το λόγο.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΖΕΡΒΟΣ: Κύριε μάρτυς, θα ήθελα να μου πείτε, ποιά ήταν η στάση του Γιώργου Στεφαδούρου, σ'όλη αυτή την υπόθεση των αεροπλάνων.

ΜΑΡΤΥΣ: Ο τότε ταξίαρχος Στεφαδούρος, τοποθετήθηκε επικεφαλής, συντονιστής της επιχειρήσεως των ΝΟΡΑΤΛΑΣ στην Κύπρο και έφερε την αποστολή του εις πέρας, εξαιρετικά. 'Ηταν πάρα πολύ καλός στην εργασία που του ανετέθη και την έφερε αισίως μέχρι τέρμα, και πολύ καλά.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΖΕΡΒΟΣ: Τελείωσα ,κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Κύριε μάρτυς τελειώσαμε. Ευχαριστούμε για την προσφορά σας στην προσπάθεια που κάνουμε.

Μπορείτε απόψε το απόγευμα, μετά τις 6.30', ή αύριο το πρωΐ, όποια ώρα θέλετε να έλθετε στην Αίθουσα 141 του κτιρίου του Α' ορόφου, για να ελέγξετε και να υπογράψετε την κατάθεσή σας.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα, κύριε Πρόεδρε και ευχαριστώ πολύ.

(Στο σημείο αυτό, εξέρχεται της Αιθούσης, ο μάρτυς κ. Οικονόμου).

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Κύριοι συνάδελφοι, στο σημείο αυτό θα παρακαλέσω να διακόψουμε τη συνεδρίαση για 5', για λόγους αναψυχής.

Δ Ι Α Κ Ο Π Η

(2ν.)

2Η

1/2ν ΒΠ 27.1.87

- 127 -

(Μετά τη διακοπή)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Κύριοι συνάδελφοι, επαναλαμβάνεται η διακοπείσα συνεδρίαση.

Παρακαλώ τον γραμματέα να συνοδεύσει στην αίθουσα τον μάρτυρα κύριο Μπιτσάκη.

(Στο σημείο αυτό προσέρχεται ο μάρτυς κύριος Μπιτσάκης).

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Κύριε μάρτυς, θα παρακαλέσω να απαντήσετε στις ερωτήσεις μου σχετικά με τα στοιχεία της ταυτότητός σας.

(Ο μάρτυς απαντώντας σε ερωτήσεις του κυρίου Προέδρου δίδει τα ακόλουθα στοιχεία της ταυτότητός του):

ΕΠΩΝΥΜΟ: Μπιτσάκης.
ΟΝΟΜΑ : Αντώνιος.
ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ: Παναγιώτης.
ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΡΟΣ: Ερατώ.
ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ: Κομοτινή.
ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ: 1924.
ΚΑΤΟΙΚΟΣ: [redacted] Καλαμάκι.
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: Ταξίαρχος ε.α.
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑ: Χριστιανός Ορθόδοξος.
ΟΝΟΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ: Ραλλού.
ΤΟ ΓΕΝΟΣ: Δαλαβέρα.
ΤΕΚΝΑ: 'Ενα αγόρι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Παρακαλώ τώρα να βάλετε το χέρι σας στο Ευαγγέλιο και να δώσετε τον νενομισμένο όρκο. Και παρακαλώ

2/2ν ΒΠ 27.1.87

-128-

επίσης τους κυρίους συναδέλφους να εγερθούν.

(Ο μάρτυς θέτει το χέρι του στο Ευαγγέλιο και δίδει τον ακόλουθο όρκο):

"Ορκίζομαι ενώπιον του Θεού να είπω ευσυνειδήτως όλη την αλήθεια και μόνον την αλήθεια, χωρίς να προσθέσω ή να αποκρύψω τι".

(Ω)

(2ν)
1/2 Ω Κ.Β. 27.1.1987

-129-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Πείτε μου πότε αποστρατευτήκατε, κύριε μάρτυς, και με τι βαθμό.

ΜΑΡΤΥΣ: Το 1976 με το βαθμό του Ταξιάρχου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Στο διάστημα το οποίο εξετάζουμε, δηλαδή από Ιούλιο και μέχρι και τέλος Αυγούστου του 1974, πού υπηρετήσατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ώς Διοικητής της 2ας Ανωτέρας Τακτικής Διοικήσεως με έδρα Μόρφου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Τι βαθμό είχατε τότε;

ΜΑΡΤΥΣ: Συνταγματάρχης.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας): Σ'όλο αυτό το διάστημα ήσαστε Διοικητής της 2ας Ανωτέρα Τακτικής Διοικήσεως Μόρφου ;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, στις 10 η ώρα της 15ης Ιουλίου που έγινε το πραξικόπημα μου αφήρεσαν την διοίκηση και ανέλαβε ο συνταγματάρχης Χίος τον οποίο πήγα να αντικαταστήσω. Παρέμενα εκεί ως παραλαμβάνων διοικητής.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Είχε αρχίσει η διαδικασία της παραλαβής όταν έγινε το πραξικόπημα ;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως , στις 12 του μηνός παρέλαβα την διοίκηση και στις 15 το πρωΐ ώρα 10 μου αφηρέθη.

2/2 Ω Κ.Β. 27.1.1987

-130-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Σας καθήρεσαν πάλι;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, δεν με καθήρεσαν. Στο στρατό όταν υπάρχει αρχαιότερος αναλαμβάνει αυτομάτως τα καθήκοντα του διοικητού.

ΠΡΕΟΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Ναι σύμφωνοι, αλλά εσείς παραλάβατε στις 12 του μηνός. Από τότε δεν ήσαστε ο διοικητής της 2ας;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Με ποιά διαταγή παραδώσατε πάλι στον Χίο;

ΜΑΡΤΥΣ: Του Αρχηγού του ΓΕΕΦ , του ταξιάρχου Γεωργίτση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Γραπτή;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, προφορική, τηλεφωνική.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Γιατί σας είπε ότι πρέπει να παραδώσετε πάλι;

ΜΑΡΤΥΣ: Γιατί ο κύριος Χίος γνώριζε πρόσωπα και πράγματα, γιατί παρέμεινε κεί επί μία διετία, ενώ εγώ ήμουν νέος και δεν γνώριζα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Με συγχωρείτε, κύριε μάρτυς, γινόταν καμμιά στρατιωτική επιχείρηση εκείνη την στιγμή και ανέλαβε ο κύριος Χίος;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν γνωρίζω.

3/2 Ω Κ.Β. 27.1.1987

-131-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Δηλαδή, τι σας είπε;

ΜΑΡΤΥΣ: Μου είπε, παραδώστε την διοίκηση, γιατί ο κύριος Χίος είναι αρχαιότερός σας και, δεύτερον, γνωρίζει πρόσωπα και πράγματα.

(2ΑΚ)

(3Ω)

1/3ΑΚ (Ε.Σ.) 27.1.1987

-132-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Ο κ. μάρτυς παρέλαβε από τον Χίο στις 12;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Βεβαίως.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Και πότε παρέδωσε πάλι;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Στις 15.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πρό ή μετά το πραξικόπημα;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Κατά την εκδήλωση του πραξικοπήματος. Πότε σας έδωσαν αυτή την εντολή, είχε εκδηλωθεί το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα, στις 10 η ώρα το πρωΐ, της 15ης.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Είναι σαφές, ότι του πήραν πάλι τη διοίκηση.

Κύριε μάρτυς, στο πραξικόπημα της 21ης Απριλίου, είχατε καμμία ανάμειξη εσείς;

ΜΑΡΤΥΣ: Καμμία, απολύτως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Στην κίνηση του Ιωαννίδη;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ημουν στη Σχολή στη Θεσσαλονίκη. Ουδεμία σχέση είχα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Πείτε μου τώρα, εκεί μετά τις 15 του μηνός στο πραξικόπημα κατά του Μακαρίου, σας ανέμειξαν καθόλου;

2/3ΑΚ. (Ε.Σ.) 27.1.1987

- 133 -

ΜΑΡΤΥΣ: Κανένα τμήμα δικό μου δεν έλαβε μέρος και είχαμε όλοι παντελή άγνοια, γεγονός που αποδεικνύεται από το ότι συνελήφθησαν όλα τα γυναικόπαιδα των αξιωματικών, στις 9 το πρωΐ και ενεκλείσθησαν στην στρατιωτική λέσχη. Ελεύθεροι δε σκοπευτές της αντιπάλου παρατάξεως, πυροβολούσαν στα παράθυρα της λέσχης, με αποτέλεσμα να φονευθεί ένας εθνοφρουρός, στρατιώτης, σκοπός της λέσχης. Στις 7.30' το πρωΐ, ήλθε ο αντισυνταγματάρχης Γερμανός, Διοικητής Μοίρας Πυροβολικού, Υποδιοίκηση της Ανωτέρας, μαζί με έναν επισμηναγό και μου είπαν ότι "έχουμε πληροφορίες, κύριε Διοικητά, ότι τα γυναικόπαιδα, πρέπει να συγκεντρωθούν στα στρατόπεδα. Έτσι είπαν στον επισμηναγό από το ΓΕΕΦ." Τους λέγω ότι δεν έχω ιδέα, πρώτη φορά ακούω τέτοιο πράγμα, να επικοινωνήσω με το ΓΕΕΦ και θα σας πω. Προσπάθησα να επικοινωνήσω, αλλά επικοινωνία δεν υπήρχε. Έφυγε ο αντισυνταγματάρχης με τον επισμηναγό και στις εννέα παρά πέντε ακριβώς, άρχισαν να ηχούν οι σειρήνες και έρχεται μέσα ο υπασπιστής και μου λέει ότι "έγινε πραξικόπημα. Δολοφόνησαν τον Μακάριο." Τότε, έβαλα το ραδιόφωνο και έμαθα ότι έγινε πραξικόπημα. Δέκα πέντε πολίτες, οι οποίοι πρόσκειντο προς το μακαριακό καθεστώς άρχισαν να πυροβολούν το στρατόπεδο, το είχαν περικυκλώσει κατά κάποιο,

3/3ΑΚ (ΧΜ) 27.1.87

- 134 -

Απο απόσταση 150 μέτρων με τα δίκανα. Βγήκα έξω, τους είδα, τους είπα φύγετε απο εδώ γιατί θα σας χτυπήσουν οι στρατιώτες. Οι άνθρωποι τα εγκατέλειψαν και έφυγαν.

Αυτή ήταν η αρχή του πραξικοπήματος για μας τους αξιωματικούς, που υπηρετούσαμε στην περιοχή Μόρφου.

ΣΤις 9.30' μου αναφέρουν ότι κατελήφθει η Μητρόπολης, η Σίτα, ο ΟΤΕ και η Στρατιωτική Λέσχη. Εκείνη την ώρα έρχεται και ο συνταγματάρχης Χίος, ο οποίος είχε μεταβεί στην Πάφο για να αποχαιρετήσει γνωστούς του και μου λέει τι έγινε. Και εγώ του λέω, τα έχω χάσει, έγινε εδώ κάτι απαράδεκτο, γιατί δεν έχουμε ιδέα. Συνέλαβαν τα γυναικόπαιδα. Τη γυναίκα σου και το παιδί σου τους έχουν συλλάβει και όλες τις οικογένειες των στρατιωτικών. Μου λέει τι θα γίνει τώρα; Και του λέω "συνεννοήσου με το ΓΕΕΦ. Πώς θα τους απελευθερώσεις. ~~Πρέπει να~~ κινήσεις τμήματα, θα έχεις αιματοχυσία." Παίρνει τηλέφωνο ή έκανε σήμα μου φαίνεται, και έρχεται εντολή δια σήματος απο το ΓΕΕΦ να καταληφθεί η Μητρόπολης, η Σίτα και η στρατιωτική λέσχη, με στρατιωτική ενέργεια.

(ς)

(3ΑΚ)

1/3 ζ. Β.Ζ. 27-1-87

135

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Επιχείρηση δηλαδή;

ΜΑΡΤΥΣ. Στρατιωτική επιχείρηση. Τώρα μου λέει τί θα γίνει; Του λέω εσύ είσαι ο διοικητής, όπως είπε ο Γεωργίτσης ...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Είχε μεσολαβήσει εντωμεταξύ η εντολή Γωργίτση ;

ΜΑΡΤΥΣ. Είχε μεσολαβήσει μέσω Χίου τηλεφωνική επικοινωνία. Εγώ ήμουνα δίπλα και μου λέει ο Γεωργίτσης διέταξε αυτό. Του λέω εν τοιαύτη περιπτώσει εγώ θα παραμείνω διακοσμητικό πρόσωπο εδώ; Διότι εφόσον ανέλαβα διοίκηση πρέπει να ασκήσω διοίκηση. Έρχεσαι εσύ τώρα και μου λές ότι σου είπε ο Γεωργίτσης θα αναλάβεις την διοίκηση. Μου λέει αυτά μου είπαν . Γράψτο στην ημερησία διαταγή του λέω. Και το γράφει στην ημερησία διαταγή.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Εκείνο είναι το έγγραφο.

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα το έγγραφο είναι στην ημερησία διαταγή της δευτέρας ανωτέρας. Αλλά το έχω και εγώ εδώ και στην έκθεση που υπέβαλα κατόπιν εντολής στο ΓΕΕΦ.

Έρχεται σήμα από το ΓΕΕΦ όπως σας είπα στρατιωτική επιχείρηση προς απελευθέρωση και κατάληψη των τριών στόχων. Μου λέει τί θα γίνει; Του λέω αιματοχυσία. Διότι άν εκτελεσθεί η διαταγή του ΓΕΕΦ

2/3 ζ. Β.Ζ. 27-1-87

-136-

έχουμε αιματοχυσία. Διότι στην Μητρόπολη μοίραζαν όπλα, ο Μητροπολίτης με τον αστυνομικό διευθυντή. Στην στρατιωτική λέσχη οι πολίτες ήταν οπλισμένοι, στην Ζ. το ίδιο, οπότε δεν εξετελέσθη η διαταγή. Ενώ έλεγε ότι μέχρι τις τρείς η ώρα έπρεπε να καταληφθούν οι τρείς στόχοι και το απόγευμα κατόπιν τηλεφωνικών παρεμβάσεων και επικοινωνιών σηκώθηκαν και έφυγαν και εγκατέλειψαν τους στόχους των και άφησαν ελεύθερα τα γυναικόπαιδα τα οποία ήρθαν στο στρατόπεδο και την επομένη κατόπιν εντολής του ΓΕΕΦ μετεφέρθησαν στην Λεμεσό για να επαναπατρισθούν.

Από κεί και πέρα δεν είχαμε ουδεμία ανάμιξη κανείς απολύτως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Κύριε μάρτυς, σείς πότε αναλάβατε εκ νέου την διοίκηση της δευτέρας ανωτέρας;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν ανέλαβα καθόλου την διοίκηση. Εγώ ανέλαβα διοίκηση του ανατολικού τομέως τέλη Ιουλίου μετά την εισβολή των Τούρκων και την λήξη του πρώτου Αττίλα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Σε όλο αυτό το διάστημα;

ΜΑΡΤΥΣ. Παρέμεινα εκεί στην δευτέρα ανωτέρα χωρίς να ασκώ διοίκηση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Δεν προσφέρατε απολύτως τίποτε;

ΜΑΡΤΥΣ. Απολύτως τίποτα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Κατά την εισβολή διοικητής ήταν

3/3 ζ. Β.Ζ. 27-1-87

- 137 -

ο Χίος. Τί εμπλοκή είχε η μονάδα σας; Δηλαδή η μονάδα που διοικούσε ο Χίος,

ΜΑΡΤΥΣ. Καμμία απολύτως. Ούτε ο Χίος είχε καμμία ανάμιξη διότι είμεθα 60 χιλ. δυτικώς της Λευκωσίας. Κανένα τμήμα δεν διετάχθη να λάβει μέρος στην κατάληψη, του Προεδρικού Μεγάρου, εκεί που εγένετο η σύρραξη και η αιματοχυσία και κανένα τμήμα δικό μας δεν διετέθη προς όφελος του πραξικοπήματος.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Κύριε μάρτυς, άς αφήσουμε το πραξικόπημα. Πάμε στην εισβολή. Τί ρόλο έπαιξε η μονάδα σας στην εισβολή; Και τότε την διοικούσε ο Χίος πάλι.

ΜΑΡΤΥΣ. Στον πρώτο Αττίλα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Μάλιστα.

ΜΑΡΤΥΣ. Στις 18 Ιουλίου η ώρα 10 ήρθε ένα σήμα για σύσκεψη ανωτέρων στρατιωτικών διοικητών στο ΓΕΕΦ. Πήγε ο Χίος και οι άλλοι ανώτεροι διοικηταί των τακτικών συγκροτημάτων. Επέστρεψε η ώρα 12 το βράδυ και κάλεσε συγκέντρωση αξιωματικών. Και μας είπε ότι τον διαβεβαίωσαν, όπως και όλους τους διοικητάς, ότι δεν αναμένεται τουρκική επέμβαση στην Κύπρο. Εν τω μεταξύ όμως είχαν σταλεί δύο σήματα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολικός). Μισό λεπτό κύριε μάρτυς. Αυτή την διαβεβαίωση την συνεδύαζαν με το πραξικόπημα;

4/3 ζ. Β.Ζ. 27-1-87

- 138 -

ΜΑΡΤΥΣ. Λόγω του πραξικοπήματος υπήρχαν ανησυχίες ότι θα επέμβει η Τουρκία ως εγγυήτρια δύναμις. Και γι'αυτό έγινε η συγκέντρωση αυτή επειδή υπήρξαν φήμες από αξιωματικούς οι οποίοι ανησυχούσαν τί θα γίνει τώραμε την Τουρκία και στην περίπτωση κατά την οποία γινει εισβολή και εμείς κυνηγάμε να πιάσουμε τους μακαριακούς τους κλείνουμε μέσα κλπ. πώς θα αντιμετωπίσει ο στρατός και ο λαός μία τέτοια εισβολή, γι'αυτό έγινε αυτή η συγκέντρωση για να καθησυχάσουν τα πνεύματα.

(3Ζ)

(33)

1/3Ζ (Γ.Π.) 27.1.87

-139-

Εγώ, όμως, όταν ήλθε ο κύριος Χίος και είπε "ουδεμία ανησυχία", του είπα ότι "δεν συμφωνώ, διότι απεστάλη σήμα ότι πρέπει να εφαρμόσουμε το μέτρο "δέλτα". Είναι επέμβαση εχθρικής αεροπορίας. Δηλαδή, να πάρουμε τα μέτρα: αντιαεροπορικά, διασπορά δυνάμεων κ.λ.π.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Πότε;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Πότε χρονικά αυτή η εντολή;

ΜΑΡΤΥΣ: Στις 19 Ιουλίου, ώρα 17.00΄ Στις 19 Ιουλίου, δέκα το βράδυ έγινε η σύσκεψη. Στις 19 όμως Ιουλίου, η ώρα 5.00΄ ελήφθη σήμα του ΓΕΕΦ, Γ΄ Επιτελικό Γραφείο , διατάσσοντος την εφαρμογή του μέτρου "δέλτα", των ΒΟΕ -βασικές οδηγίες επιχειρήσεων- "επέμβαση εχθρικής αεροπορίας 100% και πρόσκληση πυρήνων ".

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Μισό λεπτό να ξεκαθαρίσουμε. Ενώ στη σύσκεψη στις 10.00΄ το βράδυ, σας λενε " δεν υπάρχει καμμία περίπτωση", στις 5.00΄ σας διατάσσουν να πάρετε μέτρα, διότι προβλέπουν επέμβαση εχθρικής αεροπορίας 100%. Αυτά δεν είναι αλλοπρόσαλλα, κύριε μάρτυς;

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι αλλοπρόσαλλα. .

"Και του λέω, λοιπόν: " Αυτά που μας λες τώρα έρχονται σε αντίθεση με τα σήματα, τα οποία πήραμε από το Γενικό Επιτελείο Εθνικής

2/3 Ζ (Γ.Π) 27.1.87

140

Φρουράς.Τό ένα λέει αυτό, το άλλο λέει άλλο. Επομένως, ώς διοικητής εσύ, θα πρέπει να δώσεις εντολή αμέσου διασποράς, την οποία δεν έδωσε το ΓΕΕΦ, γιατί θα μας σκοτώσουν όλους εδώ μέσα". Και του λέω ακόμα "αύριο το πρωί 100% να περιμένεις απόβαση".

Και όπερ, η ώρα 5.15'ακούμε το βόμβο των εχθρικών μεταγωγικών σ'ένα ύψος 200-250 μέτρα από πάνω μας και φάνηκε ότι ήταν μεταγωγικά αλεξιπτωτιστών. Αυτά φαίνονταν ότι έρχονται από την πλευρά της Κυρήνειας - από 2-3 χιλιόμετρα - για να χτυπήσουν.

Του λέω, "πάρε το ΓΕΕΦ". Παίρνει, και λέει ο Γεωργίτσης - απ'ό,τι μου είπε δηλαδή - "ουδεμία ενέργεια, αυτοσυγκράτηση, το Επιτελείο λέει ότι πρόκειται περί ασκήσεως".

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Αυτά τα ακούσατε εσείς, ή σας τα διαβιβάζει ο Χίος;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ο Χίος. Εγώ δεν είχα καμμία τηλεφωνική επαφή με την ηγεσία γιατί δεν ήμουν εγώ διοικητής.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος) 'Ησαστε παρών σ'αυτές τις συνομιλίες Χίου και Γεωργίτση;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ημουν παρών στο τηλεφώνημα.

-141-

3/3 Ζ (Γ.Π.) 27.1.87

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος):

Σας είπε ότι εκείνη την στιγμή που τηλεφωνούσε, στο άλλο άκρο του σύρματος ήταν ο Γεωργίτσης, ή κάποιος επιτελής;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι. Μου είπε με το ΓΕΕΦ. Αλλά ως Διοικητής θα έπρεπε λογικά να επικοινωνεί με τον Αρχηγό του ΓΕΕΦ, γιατί ήταν Διοικητής ανωτέρας τακτικής διοικήσεως και δεν είχε καμμία σχέση με τους επιτελείς, με τους μικρούς.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Μάλιστα. Συνεχίστε.

ΜΑΡΤΥΣ: Εν συνεχεία άρχισε η ρίψη αλεξιπτωτιστών και οι βομβαρδισμοί των αεροσκαφών. Το Στρατηγείο το δικό μας, την τακτική διοίκηση δεν την πείραξε κανείς απολύτως από εχθρικής πλευράς και αυτό ήταν το σφάλμα τους. Το αναγνώρισαν δηλαδή και μετέπειτα, γιατί μπορούσαν να μας είχαν διαλύσει όλους, εάν η Τουρκική αεροπορία εκινείτο βάσει πολεμικών σχεδίων ορθών, διότι έπρεπε να κτυπήσει τους σταθμούς διοικήσεως των μονάδων.

Και λέω εγώ: " Να φύγουμε να πάμε στους χώρους διασποράς ". Η διαταγή για την μετακίνησή μας στους χώρους διασποράς ήλθε έπειτα από δύο μέρες. Στις 20 Ιουλίου άρχισε η επιχείρηση, στις 22 - 23 Ιουλίου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Τότε σας ανακάλυψαν ότι υπήρχατε φαίνεται.

4/3 Ζ (Γ.Π) 27.1.87

-142-

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν αποκλείεται.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Μάλλον έτσι πρέπει να είναι.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, αν μου επιτρέπετε για να μην επανέρχομαι.

Όταν πήρατε το σήμα για το μέτρο "δέλτα", κύριε μάρτυς, που σημαίνει-όπως είπατε- 100% άμεση επέμβαση εχθρικής αεροπορίας, από εκεί και πέρα δεν είναι θέμα του Διοικητού της μονάδας να κάνει τη διασπορά; Πρέπει να τον διατάξουν πάλι να κάνει την διασπορά;

(3θ)

(3Ζ) 1/3 Θ (Θ.Σ.) 27-1-87

143

ΜΑΡΤΥΣ . 'Οχι . Πρέπει να τον διατάξουν για τον εξής λόγο . Γιατί οι επικοινωνίες μεταξύ των μονάδων πρέπει να βρίσκονται εν πλήρει οργασμώ , όχι μόνο εν καιρώ ειρήνης, αλλά και εν καιρώ πολέμου .

Η διοίκηση του ΓΕΕΦ, χωρίς να εκδόσει τέτοια διαταγή , δεν θα ήξερε ότι το τακτικό συγκρότημα η ανωτέρα μετεκινήθη , πρώτον.

Δεύτερον, έστειλε μεν την διαταγή αυτή, αλλά δεν υποψιάζετο —δεν περίμενε ;— ότι υπάρχει δυνατότητα προσβολής των τακτικών διοικήσεων, αλλά της αιγιαλίτιδος ζώνης, όπου θα περίμενε να γίνει η απόβαση .

Τώρα, το ότι ήταν σφάλμα τόσο του ΓΕΕΦ , όσο και της διοικήσεως, ουδείς το αμφισβητεί . Και η διοίκηση, αν ήθελε να αναλάβει πρωτοβουλία, μπορούσε να την αναλάβει και να διασπείρει τα τμήματά της. 'Ομως, τα τμήματα της διοικήσεως ευρίσκοντο εν διασπορά . Ο σταθμός διοικήσεως δεν μετεκινήθη . Δηλαδή οι λόχοι και τα τακτικά συγκροτήματα είχαν ....

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Κύριε μάρτυς, —συγγνώμη , γιατί τώρα παίρνω περισσότερο χρόνο— δεν μιλάω ειδικά για σας . Εδώ έχουμε μονάδες που βρέθηκαν μέσα στο στρατόπεδό τους και τους τσάκισαν .

Από την ώρα που σας δίνουν την πληροφορία ότι 100% θα βληθείτε από την τουρκική αεροπορία , από εκεί και πέρα - εγώ δεν το

2/3 Θ (Θ.Σ.) 27-1-87

-144-

καταλαβαίνω— θα περιμένετε άλλη διαταγή , για να προστατευθείτε , για να σκορπίσετε ;

ΜΑΡΤΥΣ . Ακούστε , σε αυτό έχετε απόλυτο δίκιο . Όμως, αυτό ισχύει για τα εν επαφή τμήματα της αιγιαλίτιδος ζώνης, τα οποία βρίσκονται στο στόχαστρο του εχθρού, περιμένοντας μια απόβαση . Και η αιγιαλίτιδα ζώνη, που περίμεναν την επέμβαση, ήταν Κυρήνεια - Αμμόχωστος και όχι τα τμήματα τα οποία ευρίσκοντο στην Β'ή Γ' γραμμή .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ . Πόσο απείχατε εσείς ;

ΜΑΡΤΥΣ . Απείχαμε 25-30 μίλια .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Και τώρα κάτι άλλο, κύριε μάρτυς: Σεις παραμείνατε εκεί, από ό,τι φαίνεται εδώ , από τα ενημερωτικά που έχουμε, μέχρι ....

ΜΑΡΤΥΣ . Θα σας πω μέχρι πότε ακριβώς .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος).... τις 29-7 και δεν κάνατε τίποτε . Στις 30-7 αναλάβατε τη διοίκηση της διοικήσεως ανατολικού τομέος με έδρα την Χαλέφκα .

Τόσο χρονικό διάστημα έχουμε μια εισβολή , έχουμε στρατιωτικές επιχειρήσεις , ένα συνταγματάρχη σαν και σας ... Περισσεύατε εκεί κάτω εσείς ; Διαφωτίστε την Επιτροπή . Περίσσευε ένας συνταγματάρχης, όταν καιγόταν η Κυρήνεια ; Πώς δεν σας εχρησιμοποίησαν ; Σας ξέχασαν πάλι ;

3/3 Θ (Θ.Σ.) 27-1-87

-145-

ΜΑΡΤΥΣ . Θα σας απαντήσω σε αυτό . Οι ανώτερες διοικήσεις ήταν πλαισιωμένες με τους διοικητές και το επιτελείο τους .

Η διοίκηση ανατολικού τομέως απεφασίσθη την τελευταία στιγμή — γιατί υπήγετο μέχρι τότε στην 3η ανωτέρα τακτική διοίκηση , η οποία είχε ένα εύρος περί τα 40-60 χιλιόμετρα , συμπεριλαμβανομένης της Κυρήνειας με αριστερό όριο , μέχρι δεξιό Άγιο Επίκτητο — το ΓΕΕΦ απεφάσισε , για την πλέον καλύτερη διοίκηση, να πάρει ένα κομμάτι από την 3η ανωτέρα και να το αναθέσει υπό την διοίκηση ενός άλλου συνταγματάρχου .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Αυτό προεβλέπετο από τα σχέδια των δυνάμεών μας στην Κύπρο ή εκείνη τη στιγμή το έφτιαξαν ;

ΜΑΡΤΥΣ . Όχι , εκείνη τη στιγμή το έφτιαξαν . Δεν προεβλέπετο τίποτε , από ό,τι έφτιαξαν κατά την εισβολή . Γιατί τα σχέδια προέβλεπαν μετακίνηση τμήματος της ΕΛΔΥΚ στο χώρο αποβάσεως , για να αντικρούσει την επίθεση και αυτοί το έστειλαν στο Κιονέλι . Κατελήφθη το Κιόνελι , το γύρισαν πίσω . Το ξαναπήγαν , το ξαναγύρισαν. Και το αποβατικό τμήμα των Τούρκων, γύρω στους 600, αντιμετωπίσθη από ένα τάγμα περίπου - και όταν λέμε τάγμα, δεν εννοούμε των 500 και 600, εννοούμε των 60, των 100, των 120 ανδρών - που τους αντιμετώπισε με τρομακτικές απώλειες και μάλιστα εφονεύθη και ο διοικητής τους ο Τούρκος

4/3 Θ (Θ.Σ.) 27-1-87

-146-

συνταγματάρχης . Εν ουδεμιά περιπτώσει θα μπορούσαν αυτοί , αν τα τμήματα εφήρμοζαν πιστά το σχέδιο, να αποβιβασθούν .

(3Β)

(Θ4)

1/ 3 Β ΜΠ 27-1-1987

147

Και μετακινούν τα τμήματα αυτά εν αιθρία και αποδεκατίζονται από την Τουρκική αεροπορία και από το πυροβολικό τόσο του στόλου όσο και αυτό το οποίο έβγαλαν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ποιά ήταν η δύναμη σε άνδρες που είχε η δευτέρα ανωτέρα τακτική διοίκηση Μόρφου.

ΜΑΡΤΥΣ: Η δευτέρα ανωτέρα τακτική διοίκηση Μόρφου είχε γύρω στους 1000 άνδρες .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Τι εμπλοκή είχε η διοίκηση αυτή και ο δικός σας τομέας στην εξέλιξη της αποβατικής επιχείρησης των Τούρκων χρησιμοποιήθηκε;

ΜΑΡΤΥΣ: Στον πρώτο Αττίλα εκινήθη ένας λόχος.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Μόνο από τους χίλιους;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι ένας λόχος ετέθη υπό διοίκηση της 3ης ανωτέρας Λευκωσίας προς Καραβά. Ξέρετε στις μάχες του Καραβά εκεί σκοτώθηκε και ένα ανηψάκι μου που λεγόταν Μπιτσάκης και μάλιστα εδώ είχαν πιστέψει ότι ήμουν εγώ ο φονευθείς, διότι δεν είχαν πει βαθμό κλπ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Η υπόλοιπη δύναμις;

ΜΑΡΤΥΣ: Η υπόλοιπη δύναμις ήταν στους χώρους διασποράς και ησχολούντο με την κατάληψη των Τουρκοκυπριακών θυλάκων .

2/3 Β ΜΠ 27-1-1987

148

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Αυτό προεβλέπετο στο σχέδιο;

ΜΑΡΤΥΣ: Άμα τη εχθρική επεμβάσει άμεσος εκκαθάρισις των Τουρκοκυπριακών θυλάκων. Ήτο μέσα στο σχέδιο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Στη δευτέρα ανωτέρα. Ποιοί θύλακες ήταν στην αρμοδιότητά της, στην περιοχή της δηλαδή, στη ζώνη ευθύνης της να εκκαθαρίσει .

ΜΑΡΤΥΣ: Ήταν της Λεύκας, ο μεγαλύτερος θύλακας ο οποίος κατόπιν πολλών μαχών και επεμβάσεως ΟΗΕ κατόθρωσε να εκκαθαριστεί και δύο άλλοι μικροί δεν θυμάμαι τα ονόματα, άνευ σημασίας . Δηλαδή προσωπικά για μένα ήταν το τρομερότερο σφάλμα. Διότι ασχολούμεθα με πράγματα που δεν επέδρασαν καθόλου των πολεμικών εξελίξεων , δηλαδή επέδρασαν δυσμενώς

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Δηλαδή οι χίλιοι άνδρες της δευτέρας τακτικής ανωτέρας ασχολήθηκαν με τη Λεύκα . Στο θύλακα της Λεύκας μήπως ήταν ο θύλακας που ήταν και πολλοί Εγγλέζοι μέσα;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι. Στο θύλακα της Λεύκας ήταν Τούρκοι αξιωματικοί και είχαν μια αμυντική οργάνωση τρομερή. Και όχι ότι έπεσε από θάρρος , έπεσε κατόπιν συνεννοήσεως με τον ΟΗΕ .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Η εμπλοκή της δευτέρας ανωτέρας τακτικής διοίκησης στο μέτωπο της απόβασης ;

ΜΑΡΤΥΣ: Ουδεμία.

3/3 Β ΜΠ 27-1-1987 149

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Η δική σας εμπλοκή σ'όλη αυτή την ιστορία του Αττίλα 1 προσωπικά μιά είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Καμία, απλώς παρατηρητής , διότι δεν είχα το δικαίωμα εκδόσεως διαταγών, ούτε λήψεως διαταγών, απλώς παρακολουθούσα .

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Επομένως δεν έχετε να μας πείτε τίποτα . Αν έχετε να μας πείτε κάτι είναι από πληροφορίες και από ενδιαφέρον που δείξατε για την εξέλιξη των επιχειρήσεων.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Στον Αττίλα 2 όμως είστε διοικητής κάποιας μονάδος. Εκεί τι εμπλοκή είχατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Εκεί την όλη ευθύνη την φέρω εγώ και είμαι απόλυτα υπεύθυνος για ότι συνέβη, εγώ και κανείς άλλος.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ποιά ήταν η ζώνη ευθύνης σας στον Αττίλα 2;

ΜΑΡΤΥΣ: Αριστερό όριο , εργοστάσιο Μερσεντές ήτο βορείως Λευκωσίας επί της οδού Λευκωσίας ΑΜμοχώστου. Δεξιό όριο 'Αγιος Επίκτητος.Αυτό το όριο μια έκταση 25 με 30 χιλιόμετρα ήταν υπό την ευθύνη μου-

(δ)

(3Β) 1/3 δ Φ.Τ. 27.1.87

-150-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος) : Τί επιχειρήσεις έγιναν σ'αυτήν την έκταση και τι βαθμό εμπλοκής είχατε σεις;

ΜΑΡΤΥΣ : Να σας πω. Ανέλαβα τη διοίκηση του ανατολικού τομέως- αν δεν απατώμαι , το έχω γραμμένο, το έχετε και σεις- τέλη Ιουλίου...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος) : Στις 30 Ιουλίου.

ΜΑΡΤΥΣ : Μάλιστα...μ'έναν αξιωματικό του τρίτου γραφείου τον κύριο Γολεγό -ταγματάρχης ήταν τότε εκείνος- και έναν Κύπριο υπολοχαγό ή λοχαγό - ούτε ενθυμούμαι το όνομά του. Και όταν προτού φύγω τους λέγω, είναι δυνατόν να διοικηθεί μια ανωτέρα μ'έναν ταγματάρχη και έναν υπολοχαγό; μου είπαν, δεν υπάρχουν άλλοι αξιωματικοί, αυτοί είναι. Και πήγα στην Χαλέυκα ; στο Τρόοδος να αναλάβω τη διοίκηση. Εκεί υπήρχαν υποδιοίκηση 5 ή 7 τάγματα. Τα έχετε μπροστά σας, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος) : Δεν μας ενδιαφέρουν οι λεπτομέρειες.

ΜΑΡΤΥΣ : Γύρω στους 600 με 700 άνδρες είχα υποδιοίκηση. Αμυντική οργάνωση τελείως πρόχειρη. Δεν υπήρχαν δηλαδή αμυντικά έργα μόνιμα από σκυρόδεμα, ήταν όπως ξέρετε χαρακώματα με χώμα.

2/3 δ Φ.Τ. 27.1.87

-151-

Προσπάθησα να εμψυχώσω όσο μπορούσα το ηθικό, το οποίο βέβαια ήταν πολύ πεσμένο των Κυπρίων και των δικών μας ακόμα και παρακολουθήσαμε εν συνεχεία τις δραστηριότητες των Τούρκων τους οποίους είχαμε απέναντί μας. Δυο μέρες προ του Αττίλα ΙΙ είχαμε τοποθετήσει νάρκες εναντίον προσωπικού στο μέτωπο το δικό μας, προ του μετώπου, και επί της αμαξητής οδού Λευκωσίας-Αμμοχώστου αντιαρματικές, ώστε εις περίπτωση επιθέσεως τα μεν πεζοπόρα τμήματα...

ΠΡΕΟΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος) : Αποφύγετε τις τεχνικές ορολογίες. Εκείνο που ενδιαφέρει την επιτροπή εδώ, κύριε μάρτυς, είναι να μας πείτε αν η αποστολή την οποία είχε η διοίκησή σας εκπληρώθηκε και αν δεν εκπληρώθηκε, γιατί δεν εκπληρώθηκε. Λόγω αδυναμίας, λόγω κακών διαταγών;

ΜΑΡΤΥΣ : Η αποστολή ήταν, άμυνα επί της γραμμής. Εις περίπτωση που δεν μπορούσαμε να τους συγκρατήσουμε, εφαρμογή σχεδίου, σύμπτυξη προς Λευκόνικο και εν συνεχεία προς Αμμόχωστο. Αυτή ήταν η αποστολή. Η αποστολή δεν μπόρεσε να εκπληρωθεί, διότι από την πρωΐα της 20ης, ώρα 5.15' άρχισε ο βομβαρδισμός των θέσεών μας από θαλάσσης, αέρος και ξηράς από τα πολεμικά πλοία, από την αεροπορία .....

3/3 δ Φ.Τ. 27.1.87

-152-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Όχι της 20ης που είπατε, κύριε μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ : Μιλάω για δεύτερο Αττίλα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Και μιλήσατε περί της 20ης...

ΜΑΡΤΥΣ : Με συγχωρείτε, στις 15 του μηνός. Και άρχισε η επίθεση των τουρκικών δυνάμεων με μια τουρκική μεραρχία. Στις 12 η ώρα το μεσημέρι έσπασε το αριστερό -γι'αυτό σας μίλησα για νάρκες γιατί το βράδυ οι ΟΗΕδες απέσυραν με τους Τούρκους τις νάρκες τις αντιαρματικές που ευρίσκοντο επί της εθνικής αμαξητής οδού Λευκωσίας-Αμμοχώστου-και κατόρθωσαν τα τεθωρακισμένα να προωθηθούν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ : Οι ΟΗΕδες είπατε;

ΜΑΡΤΥΣ : Μάλιστα.

(38Α)

(3δ) 1/3 ΒΑ Β.Τ. 27-1-87

153

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Είστε σίγουρος ότι οι άνδρες του ΟΗΕ πήραν μέρος σ'αυτή την ενέργεια;

ΜΑΡΤΥΣ.Βεβαίως,διότι μας τα είπαν και οι χωρικοί ότι ήλθαν το βράδυ και έβγαζαν τις νάρκες,αλλά και οι δικοί μας οι στρατιώτες της διλοχίας Μάρκου που εβρίσκοντο προ των εχθρικών θέσεων.Οπότε εκινήθησαν τα άρματα και εκινήθησαν τα πεζοπόρα τμήματα από την αμαξητή οδό. Και δεν χρησιμοποίησαν το πιο σύντομο για να πέσουν...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Θα ήθελα να ρωτήσω κάτι.Επειδή αυτή η ενέργεια του στρατού του ΟΗΕ είναι πολύ σημαντική που μας λέτε, το ψάξατε,μάθατε αν αυτή η εντολή ήταν του αρχηγού των δυνάμεων του ΟΗΕ,ή πρωτοβουλία κάποιου διοικητού ενος τμηματος κάποιας χώρας;

ΜΑΡΤΥΣ.Μάλιστα.Αυτό αναφέρθη προφορικά στο ΓΕΕΦ και το ΓΕΕΦ,από κει και πέρα,δεν γνωρίζω τι έπραξε.Το ΓΕΕΦ πρέπει να το γνωρίζει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Δεν ζητήσατε εσείς πληροφορίες;

ΜΑΡΤΥΣ.Όχι,διότι εγώ μετά μετετέθην και πήγα στην Πάφο. Δεν παρέμεινα εγώ εκεί στη διοίκηση.Διότι μετά έγιναν ανακρίσεις και όλοι επαναπατρίστηκαν,όσοι είχαν λάβει ενεργό μέρος στο πραξικόπημα.Εγώ παρέμεινα διοικητής της 5ης ανωτέρας.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Αυτό το γεγονός δεν το θεωρείτε πολύ σημαντικό για την προέλαση των Τούρκων το ότι πήραν τις νάρκες;

2/3 ΒΑ. Β.Τ. 27-1-87

-154-

ΜΑΡΤΥΣ.Ασφαλώς είναι πολύ σημαντικό. Αλλά μήπως ήταν το πρώτο;Οι ΘΗΕδες ασκούσαν κατασκοπεία.Και το 1967,όταν ήμουν στα Κόκκινα ως διοικητής τάγματος και εν συνεχεία στην Πάφο, έρχονταν παρακολουθούσαν, επαιρναν φωτογραφίες, στέλναμε αναφορές κ.λπ. Αυτό το ήξερε το ΓΕΕΦ, το ήξερε και η κυβέρνηση,το ήξερε όλος ο κόσμος.Ορισμένοι από τον ΟΗΕ -και μάλιστα είχαν συλληφθεί ορισμένοι- ασκούσαν κατασκοπεία υπέρ των Τούρκων. Αυτό το ήξερε και η κυπριακή κυβέρνηση.Δεν ήταν κάτι το κρυφό.Όταν,λοιπόν, έσπασε το μέτωπο και υπήρχε κίνδυνος πλήρους εγκλωβισμού των δυνάμεων, επικοινώνησα με τον Στρατηγό Καραγιάννη δια του ασυρμάτου και του λέω:"Στρατηγέ, τα εχθρικά τμήματα υπερκέρασαν το αριστερό.Το δωδέκατο τακτικό συγκρότημα υπεχώρησε ανευ διαταγής μου,χωρίς να πάρει διαταγή μου".

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Πώς υποχώρησε αυτό;Με δική του πρωτοβουλία;

ΜΑΡΤΥΣ.Με δική του πρωτοβουλία

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Ποιός ήταν διοικητής του δωδεκάτου τακτικού συγκροτήματος;

ΜΑΡΤΥΣ.Τώρα δεν μπορώ να θυμηθώ.Μπορείτε να το βρείτε .Δεν μπορώ να θυμηθώ όνομα.Ήταν ένας Αντισυνταγματάρχης.... Μετά να ψάξω και να σας πω.

3/3 ΒΑ. Β.Τ. 27-1-87

-155-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος).Δεν επιβάλατε κυρώσεις εσείς σ' αυτό το διοικητή;

ΜΑΡΤΥΣ.Βεβαίως. Υποβάλαμε αναφορά-το ξέρει και το ΓΕΕΦ- διενεργήθησαν ανακρίσεις.Υπάρχει φάκελλος που είναι όλα αυτά γραμμένα.

Και του λέω."Στρατηγέ, υπάρχουν δυο λύσεις : Ή θα παραμείνουμε μέχρι και του τελευταίου εδώ, ή θα εφαρμοστεί το σχέδιο συμπτύξεως.Δεν υπάρχει άλλη λύση". Και μου λέει ο στρατηγός Καραγιάννης:"Αμεσος εφαρμογή του σχεδίου.Πρόσεξε μόνο μην επέλθει πανικός και διαλυθούν τα τμήματα". Η ώρα, μία,δυο ή τρεις το μεσημέρι -δεν θυμάμαι ακριβώς- άρχισε η εφαρμογή του σχεδίου συμπτύξεως,η οποία έγινε κατά υποδειγματικό τρόπο, άνευ ουδεμίας απωλείας. Οι απώλειες οι σοβαρές ήταν στη διλοχία του Μάρκου, του ταγματάρχου ελληνοκύπριου -διλοχία όταν λέμε, εννοούμε 65 άνδρες- η οποία ήταν μπροστά, υπερκεράσθη, ενεγκλωβίσθη και αποδεκατίσθη.Αυτές ήταν όλες οι απώλειες από τους 800 -1000 άνδρες περίπου.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ.Αν δεν κάνω λάθος, στην αρχή μας είπατε 600.

ΜΑΡΤΥΣ.Λέω 600-800 και πάει στο μυαλό μου η δευτέρα ανωτέρα.Δεν μπορώ να σας πω συγκεκριμένα.

(3Δ)

(3ΒΑ)
1/3 Δ Α.Ι. 27-1-1987

-156-

Διότι άλλοι λόχοι είχαν 60 άνδρες, άλλοι είχαν 110 άνδρες. 'Αλλα τάγματα είχαν 110 και άλλα 180. Επακριβώς δεν μπορώ να σας πω τον αριθμό.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Μετά την σύμπτυξη, κατόπιν εντολής του στρατηγού Καραγιάννη...

ΜΑΡΤΥΣ: 'Εγινε η σύμπτυξη. 'Εγινε η σύμπτυξη κατόπιν εντολής του, και του επιτελάρχου, του τότε ταξιάρχου Ιωαννίδη Ιωάννη.

'Οταν φθάσαμε στο Λευκόνικο, προ της Αμμοχώστου, όπου ήταν η δεύτερη γραμμή αμύνης, πήραμε εντολή διά του ασυρμάτου να συμπτυχθούμε προς Αμμόχωστο. Συνεχίσαμε τη σύμπτυξη προς Αμμόχωστο και τότε, βάσει των ισχυουσών διαταγών, έπρεπε εγώ προσωπικώς να αναλάβω τη διοίκηση και των τμημάτων Αμμοχώστου και να αμυνθούμε της Αμμοχώστου, η οποία Αμμόχωστος εβομβαρδίζετο την ημέρα της συμπτύξεως και της αφίξεως των τμημάτων μας.

Στις 11 το βράδυ είχαμε νέο σήμα, να πάρουμε τον οπλισμό και να προχωρήσουμε προς Λάρνακα, συμπτυσσόμενοι εν συνεχεία. Πράγματι, έδωσα εντολή εγώ να επιβιβασθούν οι στρατιώτες- τότε είχαμε τα G.M.C. ή τα REO - και, με 4 πυροβόλα και ένα τεθωρασισμένο, αν δεν απατώμαι, που είχαν μείνει, να αρχίσει η σύμπτυξη νύχτα προς Λάρνακα. 'Ηλθε

2/3 Δ А.Ι. 27-1-1987

-157-

ένας Άγγλος λοχαγός των Γκιούρκας, που ήταν αυτοί οι κοντοί, που ήταν από τα τμήματα των αγγλικών βάσεων, και μου λέει:"Κύριε συνταγματάρχα, θα φύγετε χωρίς οπλισμό". Του λέω ότι εγώ χωρίς οπλισμό δεν φεύγω. Θα πάρω τον οπλισμό και θα φύγω, εκτός αν διατάξει ο στρατηγός του ΓΕΕΦ. Μου λέει:"Δεν φεύγετε αλλιώς;". Του λέω:"Δεν φεύγω". Μου λέει:"Οι Τούρκοι θα επιτεθούν αύριο το πρωί" -αυτός ήξερε ότι θα επιτεθούν το πρωί- "και θα σταματήσει ο πόλεμος εδώ".

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Με συγχωρείτε, θα κάνω μία διακοπή. Ο Άγγλος λοχαγός πώς βρέθηκε εκεί και με ποιά ιδιότητα; Τί ρόλο έπαιζε;

ΜΑΡΤΥΣ: Στην Κύπρο υπήρχαν δύο βάσεις. Η μία ήταν της Δεκελείας και η άλλη ευρίσκετο στο Ακρωτήρι. Αυτός ήταν της αγγλικής βάσεως.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Σας ρωτώ, για να καταλάβω τις κινήσεις σας. Το σημείο που είσασταν εσείς, πόσο απείχε από τις βάσεις;

ΜΑΡΤΥΣ: Απείχε 6-7 χιλιόμετρα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Α, ήταν κοντά.

ΜΑΡΤΥΣ:Ναι, ήταν κοντά. Αυτοί είχαν κλιμάκιο στην Αμμόχωστο, διότι δεν ξέρω τί εντολές είχαν και από πού τις είχαν. Και έρχεται, λοιπόν, σε μένα ο Άγγλος λοχαγός και μου λέει:"Θα φύγετε χωρίς τον οπλισμό σας". Του λέω:"Δεν πρόκειται να φύγω χωρίς τον οπλισμό.Οι διαταγές

3/3 Δ Α.Ι. 27-1-1987

- 158 -

είναι να αμυνθώ εδώ". Μου λέει:"Θα επιτεθούν με άρματα κ.λ.π. και θα σας λιώσουν". Του λέω:"Ας διατάξει το ΓΕΕΦ . Και αναφέρετε εσείς στο δικό σας διοικητή, ότι αυτή την απάντηση σας έδωσα". Παίρνω εν τω μεταξύ το ΓΕΕΦ και λέω ότι:"Αυτή τη διαταγή που πήρα δεν μπορώ να την εκτελέσω, διότι τα αγγλικά τμήματα δεν μου επιτρέπουν να περάσω μέσα από τις βάσεις". Διότι έπρεπε να περάσω μέσα από τις βάσεις για να πάω στη Λάρνακα. Οπότε ο στρατηγός λέει:"Όχι, με τον οπλισμό". Έρχεται ξανά ο λοχαγός και του λέω ότι δεν φεύγω, παρά μόνο με τον οπλισμό. Μας επέτρεψαν, απλώς μας είπε κρύψτε τον, καλυφθείτε και φύγετε. Και βάζουν μπροστά ένα τζιπ με ένα λοχία Άγγλο, κάθομαι εγώ μπροστά, από πίσω τα τμήματα, και ξεκινάμε. Είχα και ένα διερμηνέα μαζί μου Ελληνοκύπριο και του λέω:"Για ρώτησέ τον αύριο τί θαγίνει;" Για να δω αυτά που μου είπε ο Άγγλος ο λοχαγός αν είχαν κάποια αληθοφάνεια. Και του απαντά ο λοχίας ο Άγγλος, ότι αύριο το πρωί στις 5.30'θα επιτεθούν 12 Μ 48 με ένα σύνταγμα τουρκικό για να καταλάβουν την Αμμόχωστο και σταματάνε εδώ οι επιχειρήσεις. Αυτά τα είπε ο Άγγλος ο λοχίας. Έφυγα εγώ, με τα τμήματα στη Λάρνακα και παίρνω εντολή να παρουσιασθώ στο στρατηγείο του ΓΕΕΦ, το οποίο ευρίσκετο στους χώρους της διασποράς.

(3Κ)

(3Δ)
1/3Κ. (Ε.Σ.) 27.1.1987

-159-

Παρέμεινα εκεί μία εβδομάδα και κατόπιν ήλθε η διαταγή μεταθέσεώς μου στην Πάφο, διότι εκεί είχαν αντικαταστήσει 3 Διοικητές, κατόπιν επιμονής και αιτήσεως των Παφίων, διότι αλληλοεδέρνοντο, ο ένας συνελλάμβανε τον άλλον, υπήρχε πλήρης αναρχία και διάλυση στην επαρχία Πάφου. Και μου ανέθεσαν τα καθήκοντα του ανωτέρου στρατιωτικού διοικητού.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Πότε αναλάβατε στην Πάφο;

ΜΑΡΤΥΣ: Θα σας πω αμέσως: Αρχάς Δεκεμβρίου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Αρχάς Δεκεμβρίου;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Θέλω να σας ερωτήσω το εξής: Από εκεί και πέρα είχαν λήξει οι ιστορίες στην Πάφο, τον Δεκέμβριο που πήγατε στην Πάφο.

ΜΑΡΤΥΣ: Είχαμε άλλες δυσκολίες εκεί, τέλος πάντων.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Πείτε μου το εξής, κύριε μάρτυς. Η σύμπτυξη των Μονάδων που κάνατε εσείς από Αμμόχωστο προς Λάρνακα, έγινε κανονικά;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι απόλυτα κανονικά.

2/3Κ. (Ε.Σ.) 27.1.1987

-160-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Είχατε αποδιοργάνωση, τι απώλειες είχε η διοίκησή σας στον "Αττίλλα 2" συνολικά; Είχατε την ευθύνη της διοίκησης.

ΜΑΡΤΥΣ: Είχαμε 60-80 άνδρες της Διλοχίας Μάρκου.Και μάλιστα...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Τίποτε άλλο;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι. Και μάλιστα στην αναφορά είχε εκ παραδρομής εγγραφεί 600. Και βέβαια, είπαμε, ότι 800 ήταν η δύναμη, δεν έπρεπε να είχε μείνει κανείς.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Τώρα, μία ερώτηση και τελειώνω εγώ μαζί σας: Εάν δεν γινόταν το πραξικόπημα στην Κύπρο, η κατάσταση από πλευράς ετοιμότητος των δυνάμεων της περιοχής σας, γενικώς των δυνάμεων της Κύπρου, θα ήταν η αυτή; Επηρέασε το πραξικόπημα;

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς, καταλυτικά.

Κατ'αρχή, η σύμπνοια που υπήρχε -δε ξέρω τι λένε- μεταξύ Κυπριακού λαού και Ενόπλων Δυνάμεων Ελληνοκυπριακών, παρά τις μερικές αντιθέσεις, προστριβές, κ.λ.π., υπήρχε σύμπνοια και είχαν εμπιστοσύνη οι Κύπριοι στον Ελληνικό Στρατό.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Πρώτη φορά το ακούω αυτό.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω, εγώ αυτό πιστεύω. Και ό,τι λένε, είναι απαράδεκτο,

3/3Κ. (Ε.Σ.) 27.1.1987

-161-

διότι οι Κύπριοι και πολέμησαν και αντιστάθηκαν και έπεσαν μαχόμενοι στο πεδίο της τιμής, σαν ήρωες. Δεν πολέμησε μόνο η ΕΛΔΥΚ, η οποία ομολογουμένως επολέμησε. Να φαντασθείτε ότι ένα τμήμα μηχανικού, 60 ανδρών, από τον τελευταίο στρατιώτη μέχρι τον υπολοχαγό, έπεσαν μέχρι ενός. Αλλά και οι Κύπριοι επολέμησαν. Αλλά, εάν ομιλούν και λένε άλλα -δεν ξέρω τι λένε- αυτά είναι απαράδεκτα.

Εάν δεν γινόταν, λοιπόν, το πραξικόπημα, δεν θα υπήρχε η διχόνοια, διότι με το πραξικόπημα, άρχισαν να συλλαμβάνουν τον κόσμο. Είχε συλληφθεί 2.000-3.000 κόσμος και είχε εγκλεισθεί στις φυλακές.

Δεύτερον, υπήρξε αποδιοργάνωση των τμημάτων,διότι αντί να ευρίσκονται εν συγκεντρώσει και ετοιμοπόλεμα, είχαν διασπαρεί. Και ησχολούντο με το να καταλάβουν χωριά τούρκικα, που δεν υπήρχε κανείς κίνδυνος αντιπερισπασμού. Με 5 τουφέκια τί θα έκαναν, σε μία Ανωτέρα; Απολύτως τίποτα. Κι'αυτά τα τμήματα αν εφάρμοζαν τα σχέδια, όπως έπρεπε να τα εφαρμόσουν,οι Τούρκοι δεν μπορούσαν να καταλάβουν, αυτά που κατέλαβαν. 'Η εάν τα καταλάμβαναν...

(3ΠΑ)

3 Κ

1/3ΠΑ 27.1.87 ΒΠ

162

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Μιλάτε για τον ΑΤΤΙΛΑ Ι';

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς. Μετά, όταν κατέβασαν 140 άρματα, ποιός να τους σταματήσει;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Όπως είχε διαμορφωθεί η κατάσταση μετά το πραξικόπημα και μετά την πρώτη εισβολή, μετά τον ΑΤΤΙΛΑ Ι , την κατάληψη των θέσεων, την αποβίβαση αρμάτων, όπλων κλπ στον ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ, υπήρχε καμιά δυνατότητα ουσιαστικής αντίστασης αυτής από τις υπάρχουσες μονάδες στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Υπήρχε δυνατότητα οι μονάδες αυτές να ενισχυθούν με μεταφορά μονάδων από την Ελλάδα ή με εμπλοκή της Ελληνικής αεροπορίας στον ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Τελείωσα εγώ, κύριοι συνάδελφοι.

Ο κύριος Ξαρχάς έχει το λόγο.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Είχα κάνει, κύριε μάρτυς, μια διακοπή όταν μιλούσε ο κύριος Πρόεδρος αλλά επειδή είδε ότι θα μακρυγορούσα με εσταμάτησε. Θα επανέλθω λοιπόν.

Όταν έλειπε ο κύριος Χίος στη Λευκωσία για τη σύσκεψη, ποιός τον αντικαθιστούσε;

2/3ΠΑ ΒΠ 27.1.87

- 163 -

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Πήρατε λοιπόν στις 5.00'η ώρα ένα σήμα που σας λέει ότι πρέπει να αναμένεται εκατό τοις εκατό επέμβαση της αεροπορίας. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να προφυλάξω τη μονάδα μου, ότι πρέπει να τη διασπείρω. 'Επρεπε να περιμένετε να έρθει ο Χίος να κάνει τη διασπορά ή έπρεπε όποιος ασκούσε διοίκηση εκείνη την ώρα να πάρει αυτό το μέτρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ προσωπικά.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Πώς σκεφθήκατε και δεν το κάνατε; Δεν σας κατηγορώ αυτή τη στιγμή, αλλά μιλώ με σας και στο μυαλό μου έχω όλους τους διοικητές των μονάδων. Γιατί εδώ μας έχουν πει φοβερά πράγματα, ότι μονάδες διαλυθήκανε γιατί τους βρήκαν μέσα στους στρατώνες μόνους. Και υποθέτω ότι το σήμα αυτό το πήραν όλοι οι διοικητές των μονάδων. Δώστε μου μια εξήγηση.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οταν έλαβα εγώ το σήμα αυτό επεκοινώνησα με το ΓΕΕΦ, με τον κύριο Γεωργίτση προσωπικά και του λέω "στείλατε αυτό το σήμα. Εγώ έδωσα εντολή προετοιμασίας προς διασπορά της διοικήσεως". 'Οχι των τμημάτων, γιατί τα τμήματα είχαν ήδη διασπαρεί. Εκ των θέσεών τους ήσαν εν διασπορά ευρισκόμενα. Και μου λέει: "Ουδεμία διασπορά μέχρι νεωτέρας διαταγής. Τις εντολές θα σας τις μεταφέρει ο διοικητής σας".

3/3ΠΑ ΒΠ 27.1.87

- 164 -

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Τώρα μου δημιουργείτε μια άλλη απορία. Παίρνετε μια διαταγή σαφή- σαφέστατη, Γιατί πρέπει να τηλεφωνήσετε σ'αυτόν που εξέδωσε τη διαταγή;

ΜΑΡΤΥΣ: Γιατί δίδεται μια τέτοια διαταγή και άλλη διαταγή καλεί τους διοικητές μετά 4ώρο. Ο Χίος ήταν διοικητής στις 5.00' η ώρα όταν ήλθε το σήμα και έφυγε στις 10.00', αλλά εγώ δεν επιρρίπτω ευθύνες στο Χίο.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Ούτε εγώ επιρρίπτω σε κανέναν. Αλλά ερωτώ το εξής: Παίρνετε μία διαταγή. Απ'ότι ξέρουμε εμείς που δεν είμαστε στρατιωτικοί, δεν συζητείται και μάλιστα σε ώρες τέτοιες. Θα ρωτήσετε αν θα την εκτελέσετε ή θα την εκτελέσετε μόλις την πήρατε; Σαφής ήταν. Αν είχατε κάποια αμφιβολία το καταλαβαίνω.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν υπήρχε διαταγή διασποράς. Αν δείτε τα σχέδια θα δείτε ότι με τη διαταγή αυτή δεν εφαρμόζεται η διαταγή διασποράς. Βέβαια η απορία σας είναι λογική.

3ΓΡ

(3ΠΑ)
1/3 Γ.Ρ. Κ.Β. 27.1.1987

-165-

Και λέω εγώ η ώρα 5 ήρθε το σήμα. Ο κύριος Χίος έφυγε στις 10. Επομένως, αναλαμβάνω εγώ την ευθύνη, δεν την επιρρίπτω στον κύριο Χίο.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Μην προχωρείτε περισσότερο, γιατί θα με κάνετε να ντρέπομαι περισσότερο για το πώς λειτουργούσε ο Στρατός μας. Εμείς δεν είμαστε στρατιώτες, αλλά εγώ σας λέω, ότι κάποιος τηλεφωνήσει στον Πρόεδρο εδώ, που προεδρεύει της Επιτροπής και του πει ότι "Κύριοι κινδυνεύετε, γιατί σας έχουν βάλει βόμβα μέσα", θα μας πει αμέσως να σηκωθούμε να φύγουμε. Εσάς σας λένε ότι θα σας κτυπήσει η Αεροπορία και περιμένετε κάποια διαταγή. Είναι μία λογική, βέβαια, αυτή, την οποία εγώ δεν την καταλαβαίνω.

Πέστε μου κάτι άλλο, Είπατε κάτι πολύ σοβαρό και ορθώς σας το επεσήμανε και ο κύριος Πρόεδρος ότι οι ΟΗΕδες έβγαλαν τις νάρκες. Οι νάρκες αυτές ήταν ανάμεσα σε σας, την μονάδα σας δηλαδή, και τους Τούρκους.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Απ'ότι ξέρω εγώ, από τα λίγα, τις νάρκες τις βάζουμε κάτω στο έδαφος, Κάπου τις σκεπάζουν κ.λ.π. Τις έβγαλαν μέρα ή νύκτα;

ΜΑΡΤΥΣ: Νύκτα. Μέρα δεν μπορούσαν να τις βγάλουν, διότι άρχισε η

2/3 Γ.Ρ. Κ.Β. 27.1.1987

-166-

επίθεση, ενώ αυτό έγινε την προηγούμενη.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Τις έβγαλαν, λοιπόν, νύκτα. Μπορείτε, λοιπόν, τεχνικώς να μας δώσετε να καταλάβουμε, πώς βγαίνουν αυτές οι νάρκες, δηλαδή ήρθαν πεζοί , ήρθαν με αυτοκίνητο;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Με συγχωρείτε, επάνω σ'αυτό να ρωτήσω και εγώ: Ήταν υπό την αντίληψή σας αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, όχι. Εγώ ήμουν στον ~~στρατό,~~ οι νάρκες ήταν 10 χλμ. μακρυά. Να σας πω. Όταν είναι επί ασφάλτου και γίνεται βεβιασμένα η τοποθέτηση δεν είναι, όπως όταν έχετε χρόνο, για να υπάρξει πλήρης παραλλαγή. Μπήκαν το βράδυ, διότι την ημέρα περνούσαν τα τεθωρακισμένα των ΟΗΕδων, δικά μας οχήματα κ.λ.π. Μπήκαν, λοιπόν, το βράδυ αυτά πρόχειρα. Δηλαδή έγινε εκσκαφή, μπήκαν και εκαλύφθησαν με χώμα, με τσιμέντο από πάνω. Ήταν ευκολότατο με τους ανιχνευτές να βγουν σε δύο λεπτά η κάθε νάρκη , από ειδικευμένο, βέβαια, προσωπικό.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Ήρθαν νύκτα, στο σκοτάδι με τους ανιχνευτές και τις βρήκαν. Ανατινάχθηκε κανείς.

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Οι στρατιώτες, λέτε, της μονάδος σας, που ήταν σε σας φύγαν, γιατί λέτε ότι σας το είπαν χωρικοί και στρατιώτες.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

3/3 Γ.Ρ. Κ.Β. 27.1.1987

-167-

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Αυτοί οι στρατιώτες , αυτή η δύναμη που είχαν μπροστά , γιατί δεν τους κτύπησε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ήτο εκεχειρία. Μπορούσε να κτυπήσει τους ΟΗΕδες, που βγάζουν τις νάρκες; Κανέναν δεν μπορούσε να κτυπήσει, δεν είχαν τέτοια εντολή.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Τότε αυτοκτονήσατε, δηλαδή.

ΜΑΡΤΥΣ: Και εγώ, εάν ήμουν μπροστά ...

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Ακούστε κύριε μάρτυς, εγώ δεν είμαι στρατιωτικός. Είμαι λίγο αφελής, αν θέλετε , αλλά μερικά πράγματα θέλω να τα καταλάβω. Ήμουν στρατιώτης - έχω φυλάξει και εγώ σκοπός , δεν είχα την τιμή να πολεμήσω, γιατί δεν έγινε πόλεμος , τότε που ήμουν στρατιώτης -

έχω την νάρκη μπροστά να με προστατεύει και έρχεσθε εσείς να την βγάλετε και θα σας αφήσω; Τί είναι αυτά τα πράγματα.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορείτε, κύριε, να κτυπήσετε ΟΗΕδες σε καμμία περίπτωση. Και ξέρετε γιατί;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Δεν θέλω εγώ να πάω παραπέρα. Εντάξει, δεν μπορείτε. Αυτός που είναι μπροστά - διότι δεν θα ήταν ένας στρατιώτης, θα είχε και κάποιον παραπάνω...

ΜΑΡΤΥΣ: Ήταν ο ταγματάρχης ο Μάρκου, ο Ελληνοκύπριος.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Σας ενημέρωσε αυτός ώς διοίκηση;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι δεν με ενημέρωσε, διότι το έμαθα όπως σας είπα, μετά.

4/3 Γ.Ρ. Κ.Β. 27.1.1987

-168-

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Και αυτό το πράγμα τώρα εσείς μας το παρουσιάζετε εδώ σαν ορθή λειτουργία μάχιμης μονάδος; Ο ταγματάρχης μαθαίνει την ίδια στιγμή ότι του βγάζουν τις νάρκες από μπροστά και σας το λέει εσάς την άλλη μέρα;

ΜΑΡΤΥΣ: Παράλειψη.

ΠΡΕΟΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος) Με συγχωρείτε κύριε συνάδελφε, κάτι να ρωτήσω.

Κύριε μάρτυς εξηγήστε μας το εξής : στρώσατε το ναρκοπέδιο. Μετά το εγκαταλείψατε και συμπτυχθήκατε προς Αμμόχωστο, εσείς;

ΜΑΡΤΥΣ: Την ερχομένη που άρχισε η επίθεση. Αυτό το ναρκοπέδιο κύριε Πρόεδρε, εγκατεστάθη μεταξύ 12ης και 2ας πρωϊνής.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Σύμφωνοι, το επιτηρούσατε αυτό το ναρκοπέδιο ή το εγκαταλείψατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Το επιτηρούσαν τα τμήματα, τα οποία ευρίσκοντο πλησίον της αμαξιτής οδού. Η διλοχία Μάρκου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Δηλαδή είχαν διαταγή να το επιτηρούν; Αυτό σας λέει ο κύριος συνάδελφος;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Και επομένως τι έγινε εκείνη την χρονική στιγμή, από τις 2 που τέλειωσε το ναρκοπέδιο μέχρι το πρωΐ;

5/3 Γ.Ρ. Κ.Β. 27.1.1987

-169-

Το έβλεπαν ότι πήγαιναν και τους έβγαζαν τις νάρκες!

(3Ν)

1/3 Ν (ΧΜ) 27.1.87

-170-

ΜΑΡΤΥΣ: Πρέπει να το έβλεπαν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος) Και η αντίδραση ποιά ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ το έμαθα μετά την άφιξή μου στο σταθμό διοικήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος) Δηλαδή υπήρχε πλήρης αποδιοργάνωση.Κανονικά ο υπεύθυνος ταγματάρχης έπρεπε να σας ειδοποιήσει και να σας πεί ότι βγάζουν το ναρκοπέδιο.Πρώτα πρώτα που ήξερε ότι αυτός που έβγαζε τις νάρκες ήταν του ΟΗΕ και δεν ήταν ένας Τούρκος με στολή του ΟΗΕ;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν αποκλείεται και αυτό.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Κύριε συνταγματάρχα, λέτε πολύ σαβαρά πράγματα. Αν μου τα αποδείξετε αυτά, εγώ θα είμαι ο πρώτος που θα βγώ στην πλατεία Συντάγματος και θα φωνάξω και για τον ΟΗΕ και για τους πάντες.

Έρχομαι σε ένα άλλο ερώτημα.Σείς κάνατε μια έκθεση που ζήτησαν απ όλους σας μετά τα γεγονότα;

ΜΑΡΤΥΣ: Κάναμε μία πολεμική έκθεση επι αυτών των γεγονότων.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Εκεί γράφετε αυτά τα πράγματα πχ για τον ΟΗΕ ότι έβγαλαν τις νάρκες κλπ.;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτή είναιμία όκρως απόρρητη έκθεση που βρίσκεται στα χέρια του ΓΕΕΘΑ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος) Και σε μας βρίσκεται αυτή η έκθεση.

2/3 N (XM)27.1.87

-171-

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Τα γράφατε αυτά εκεί μέσα;

ΜΑΡΤΥΣ: Οχι.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Γιατί;

ΜΑΡΤΥΣ: Οταν μου εδόθη η εντολή για την διεξαγωγή των επιχειρήσεως, ούτε σκέφθηκα ότι έπρεπε να το γράφω και ούτε αυτή τη στιγμή δεν θα μου ερχόνταν στο μυαλό μου, αν δεν συνέπιπτε αυτή η διαδικασία.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Αν δεν σας είχαν βγάλει τις νάρκες, θα σας είχαν υπερκεράσει οι Τούρκοι;

ΜΑΡΤΥΣ: Οπωσδήποτε.Η υπερκέραση δεν γίνεται μόνο απο την αμαξιτή οδό.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Απο εκείνο το σημείο που είχατε τις νάρκες σας χτύπησαν οι Τούρκοι;

ΜΑΡΤΥΣ: Πέρασαν.Πάντως πρέπει να ξέρετε ότι επι της οδού είναι ζήτημα αν μπήκαν 5-6 νάρκες Τελερμαν.Μπροστά στα 24 άρματα Μ48 θα χτυπούσαν 1-2.Τίποτε άλλο δεν θα έκαναν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος) Θα έκλειναν τον δρόμο, κύριε μάρτυς. Αν χτυπούσαν 1 άρμα θα έπρεπε οι Τούρκοι να έφερναν γερανό για ~~το~~ γιά σηκώσουν.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήταν ο μόνος δρόμος προσπελάσεως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος) 'Αλλο θέμα αυτό.

3/3Ν ΧΜ 27.1.87

-172-

Κύριε μάρτυς αυτή την έκθεση που υποβάλατε,παρακαλώ ρίξτε μια ματιά και να μας πείτε αν είναι αυτή που έχουμε εμείς και να την βεβαιώσετε.

(Στο σημείο αυτό επιδεικνύεται στο μάρτυρα η σχετική έκθεση την οποία αναγνωρίζει και επιβεβαιώνει.)

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι το αντίγραφο αυτής που υπέβαλα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε μάρτυς μας είπατε ότι οι Αγγλοι είχαν κλιμάκιο στην Αμμόχωστο.

ΜΑΡΤΥΣ: Εκεί πρέπει να βρισκόταν,γιατί δίπλα ήταν η Αμμόχωστος.Δεν ήξερα απο που ήρθε ο λοχαγός.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε μάρτυς δεν ξέρατε ότι οι Εγγλέζοι έχουν 2 βάσεις στην Κύπρο; Ο κύριος Κάππος είπε πρίν ότι είχαν βάσεις στη Δεκέλεια και στο Ακρωτήρι.Υπήρχε λοιπόν κλιμάκοο των Εγγλέζων στην Αμμόχωστο;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ ξέρω ότι πρέπει να υπήρχε ένα κλιμάκιο,γιατί για να έρθει ο λαχαγός απο την Αμμόχωστο που ήμουν εγώ,δεν μπορεί να ήρθε απο τις βάσεις.

(ΒΕΖ)

(Ν)
1/3 Ε.Ζ. Β.Ζ. 27-1-87

173

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Μας είπατε, σας ρώτησε ο κ. Πρόεδρος άν δεν κάνω λάθος, ήταν κοντά 7 χιλ.. Δεν μπορούσε να έλθει από εκεί; Δηλαδή έπρεπε και καλά να είναι από την Αμμόχωστο; 'Αν ήταν κλιμάκιο να μας το πείτε. Από κεί που ήσαστε εσείς, ο σταθμός διοικήσεώς σας, πόσο ήταν η Αμμόχωστος;

ΜΑΡΤΥΣ. Δύο-τρία χιλιόμετρα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Τρία χιλιόμετρα. 'Ε, λοιπόν επτά η βάση. 'Επρεπε δηλαδή να μετασταθμεύσει εκεί; Αλλά άν ήταν, εγώ θέλω να το ξέρω. Ξέρετε, μας βεβαιώνετε, υπήρχε κλιμάκιο στρατιωτικό;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι δεν μπορώ να σας το διαβεβαιώσω.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Γιατί λοιπόν μας το λέτε και μας μπερδεύετε;

Κάτι ακόμη: 'Οταν έφυγε η μονάδα σας από κεί, υπήρχε καμμία μονάδα άλλη που υποστήριζε την Αμμόχωστο;

ΜΑΡΤΥΣ. Υπήρχε μία άλλη υπό τον Συνταγματάρχη ... δεν θυμάμαι. Ο ανώτερος διοικητής Αμμοχώστου.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. 'Οταν φύγατε, όταν αποχωρήσατε μέσω της βάσεως κλπ. υποχωρήσατε βαλλόμενοι;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι. Νύκτα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Και γιατί υποχωρήσατε; Για να μην σας βάλλουν την επομένη;

2/3 Ε.Ζ. Β.Ζ. 27-1-87

174

ΜΑΡΤΥΣ. Κατόπιν εντολής του ΓΕΕΦ υποχωρήσαμε.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Τίποτε άλλο, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Ο κύριος Κάππος, έχει τον λόγο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Εγώ σε ένα ζήτημα θέλω να σταθώ, κυρίως για τον δεύτερο Αττίλα και την σύμπτυξη που πήρατε διαταγή να κάνετε. Έχετε υπόψη σας τη γραμμή Γκιουνές;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι, δεν την ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Δεν έχετε ακούσει για ένα σχέδιο που έφερε μία γραμμή μέχρι που θα κατελάμβαναν οι Τούρκοι Κυπριακό έδαφος;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι. Πρώτη φορά το ακούω.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Ξέρετε πάντως πόσο έχουν καταλάβει οι Τούρκοι σήμερα;

ΜΑΡΤΥΣ. Ένα 38% περίπου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Πόσες διαταγές σύμπτυξης πήρατε;

ΜΑΡΤΥΣ. Η μία ήταν από την Χαλεύκα μέχρι τον Λευκόνικο και εν συνεχεία προς Αμμόχωστον και εν συνεχεία προς Λάρνακα. Τρείς διαταγές.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Εμείς δεν είχαμε δυνατότητα να μην κάνουμε έστω την πρώτη σύμπτυξη, να σταθούμε και να αμυνθούμε;

3/3 Ε.Ζ. Β.Ζ. 27-1-87

175

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι διότι το έδαφος αν είδατε στο χάρτη, είναι τελείως, αναπεπταμένο, δεν είχαμε καμμία αεροπορική κάλυψη, αυτοί είχαν άρματα. Δεν είχαμε πρώτα αντιαρματικά. Με τί αντιαρματικά, με τί πυροβόλα και πώς; Και οι Κύπριοι όπως αναφέρω ήταν τελείως ανεκπαίδευτοι σε πόλεμο εναντίον αρμάτων και εναντίον κατωκημένων περιοχών. 'Ηταν 18 χρονών παιδιά. Ποιός να αμυνθεί;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Δηλαδή εσείς είχατε κάνει αναφορές ειδικές ότι δεν μπορούμε να κρατηθούμε ...

ΜΑΡΤΥΣ : Με τον ασύρματο, επικοινωνία με τον στρατηγό. Αλλά εγώ είχα μόνο μία επαφή με τον στρατηγό όταν ήμουν στην Χαλεύκα και όταν υπερκέρασα, οπότε του είπα ή πρέπει να μείνουμε ή να εφαρμόσουμε το σχέδιο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Το σχέδιο τί ήταν δηλαδή;

ΜΑΡΤΥΣ: Συμπτύξεως στην γραμμή Λευκόνικος. Οπότε εν συνεχεία έρχεται άλλο σήμα χωρίς εγώ να έλθω σε επαφή με το ΓΕΕΦ, συμπτυχθείτε προς Αμμόχωστο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Και από την Αμμόχωστο να φύγετε για να πάτε στην Λάρνακα ...

ΜΑΡΤΥΣ: Στη Λάρνακα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Μα, αυτό δεν καταλήφθηκε από τους Τούρκους, έμει-

4/3 Ε.Ζ. (Β.Ζ.) 27.1.87

-176-

νε κατά κάποιο τρόπο ουδέτερο.

ΜΑΡΤΥΣ: Το ξέρω.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Πώς έμεινε ουδέτερο και εσείς συμπτυχθήκατε αφήσατε και την Αμμόχωστο;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω τί διαταγές είχε το ΓΕΕΦ από κάτω από την Αθήνα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, πρέπει να έλθει ο κύριος Καραγιάννης εδώ να μας εξηγήσει. Πρέπει να ξαναεξεταστεί, διότι υπάρχει ζήτημα κατά την γνώμη μου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Πού το εντοπίζετε το ζήτημα;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Ο μάρτυς δεν ξέρει τη γραμμή Γκιουνές. Εδώ υπάρχει καταγγελία, την επιβεβαίωσε ο ίδιος ο Τσουμής, ότι τους είπε ο Κληρίδης ότι μέχρι την γραμμή Γκιουνές να υποχωρήσουμε, εν τω μεταξύ να αφήσουμε να καταλάβουνε, τελικά είδε ότι κατελήφθηκε το μεγαλύτερο μέρος και είπε τότε ότι θα πάω να υπογράψω για τη γραμμή Γκιουνές και ας χαρακτηρισθώ προδότης.΄Οτι στις διαπραγματεύσεις στην Γενεύη έγινε αυτό, να αφήσουν τους Τούρκους να καταλάβουν μέχρι την γραμμή Γκιουνές. Και τελικά κατέλαβαν περισσότερο. Και εδώ δίνονται διαταγές για υποχώρηση συνέχεια, ακόμη και στην Αμμόχωστο που έμεινε ουδέτερη περιοχή μέχρι ένα σημείο και αυτή να εγκαταλειφθεί.

(3Λ)

(3ΕΖ)

1/3Λ (Γ.Π.) 27.1.87

- 177 -

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Δηλαδή να βάλω το αίτημα στην επιτροπή και να αποφασίσουμε. Πιστεύετε ότι ο μάρτυς αυτός θα είναι εκείνος που θα μας διαφωτίσει σ'όλα αυτά τα πράγματα;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Ο κύριος Καραγιάννης θα μας εξηγήσει όλα αυτά τα πράγματα. Δεν θέλω αντιπαράσταση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Πάυσανίας Ζακολίκος) Θέλετε κλήση του μάρτυρος; Θα το δούμε.

Ο κύριος Δαμιανίδης έχει το λόγο.

2/3 Δ (Γ.Π Φ) 27.1.87

178

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Κύριε μάρτυς, τα γεγονότα του Αττίλα 1 ως ένα βαθμό τα έχω δικαιολογήσει απόλυτα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Για να μην υπάρξει κάποια παρεξήγηση, επειδή γράφονται Πρακτικά, τι εννοείτε τα έχετε δικαιολογήσει; Εξηγείστε μας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Αυτό κάνω.

Με την ακαταστασία που υπήρχε, λόγω του πραξικοπήματος, δεν ήταν δυνατόν να αντιμετωπιστεί ο Αττίλας 1. § Ο Αττίλας 2, όταν πραγματοποιήθηκε, δεν τα καταλαβαίνω για τον εξής λόγο: Εδώ υπήρχε μια κυβέρνηση, όπως λεγόταν, Εθνικής Ενότητος, μιά πολιτική υπεύθυνη κυβέρνηση και εσείς οι στρατιωτικοί που βρισκόσαστε ακόμα στην Κύπρο τελούσατε κάτω από τις διαταγές της πολιτικής ηγεσίας των ημερών εκείνων. Εκεί εσείς οι στρατιωτικοί δεν γνωρίζατε ότι δεν είσαστε σε θέση να αντιμετωπίσετε τους Τούρκους, σε μια ενδεχόμενη δεύτερη προέλασή τους;

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Τί μέτρα πάρθηκαν; Τί εισηγήσεις κάνατε για να είσαστε σε θέση να τους αντιμετωπίσετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό ήταν θέμα ΓΕΕΦ, που γνώρισε την όλη κατάσταση. Η ανωτάτη διοίκηση γνώριζε την κατάσταση που θα αντιμετώπιζε σε περίπτωση νέας

3/3 Δ (Γ.Π.) 27.1.87

179

εισβολής. Το τι έπραξε και το τι δεν έπραξε είναι θέμα δικό της, εν συνεννοήσει με την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία των Αθηνών.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Έτσι όπως είσαστε εκεί, δεν είχατε λόγο να είστε.

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς! Με τις δυνατότητες που υπήρχαν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Εάν οι Τούρκοι ήθελαν να καταλάβουν το νησί, θα μπορούσαν να το καταλάβουν;

ΜΑΡΤΥΣ: Σε 4 ημέρες!

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Δηλαδή δεν υπήρξε ουσιαστικά καμμία αντίσταση;

ΜΑΡΤΥΣ: Καμμία!

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Τότε δεν καταλαβαίνω, γιατί δεν το κατέλαβαν;

ΜΑΡΤΥΣ: Μετάνοιωσαν. Γιατί δεν θα υπήρχε όλο αυτό το "κομφούζιο" που γίνεται εις βάρος τους. Θα είχαν ηρεμήσει τα πράγματα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Άλλη μια ερώτηση θα ήθελα και τελειώνω:

Είπατε ότι υπήρξε η παρουσία κάποιου Άγγλου λοχαγού και των δυνάμεων του Ο.Η.Ε. Είπατε ότι μεροληπτούσαν οι Άγγλοι υπέρ των Τούρκων. Απ'αυτά που ζήσατε και από όσα ακούσατε εν συνεχεία, ή πριν τα γεγονότα, οι πράξεις τους ή οι παρεμβάσεις τους, ήταν με τους Έλληνες ή τους Τούρκους;

Μ

4/3 Λ (Γ.Π.) 27.1.87

180

ΜΑΡΤΥΣ: Θέλετε να σας αναφέρω φήμες;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Εάν έχετε υπόψη σας συγκεκριμένες ενέργειες.

ΜΑΡΤΥΣ: Τίποτε απολύτως. Δεν γνωρίζω θετικά, για να σας δώσω τέτοια απάντηση.

(30)

(Λ) 1/4 Ο (Θ.Σ.) 27-1-87

-181-

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Τελειώσαμε κύριε μάρτυς . Μπορείτε απόψε μετά τις 7.00' το απόγευμα ή αύριο το πρωΐ να έρθετε στο γραφείο 140 1ου ορόφου , να διαβάσετε την καταθεσή σας και να την υπογράψετε. Σας ευχαριστώ .

Στη συνέχεια , ώρα 14 .55' λύθηκε η συνεδρίαση για την Πέμπτη 29 Ιανουαρίου 1987 και ώρα 10.00΄π.μ.

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΠΕΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΑΝΤ. ΜΠΙΤΣΑΚΗΣ

Την 27-1-87 ημέρα Τρίτη .... και ώρα 7.00 μ.μ., στη Γραμματεία της Εξεταστικής Επιτροπής για το "φάκελο της Κύπρου" (Α΄όροφος, γραφείο 143 του Μεγάρου της Βουλής) συνήλθε το Προεδρείο της Εξεταστικής Επιτροπής, αποτελούμενο από τους βουλευτές, Χρίστο Μπασαγιάννη, Πρόεδρο, Παυσανία Ζακολίκο, Αντιπρόεδρο, Κων/νο Τσιγαρίδα, Γραμματέα και ενώπιον του σε εκτέλεση της από 27-1-87 ....αποφάσεως της Εξεταστικής Επιτροπής, ο μάρτυρας Αντώνιος... Μπιτσάκης ....

.... ανέγνωσε, θεώρησε, βεβαίωσε και υπέγραψε τις καταθέσεις του που έδωσε ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής στις 27 Ιανουαρίου 1987 ....

Ο ~~ΠΡΟΕΔΡΟΣ~~ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
~~ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ~~ ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ	ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ	ΚΩΝ/ΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ

ΑΝΤ. ΜΠΙΤΣΑΚΗΣ

Την 28η Ιανουαρίου 1987 ημέρα Τετάρτη....... και ώρα 10.30 π.μ., στη Γραμματεία της Εξεταστικής Επιτροπής για το "φάκελο της Κύπρου" (Α΄όροφος, γραφείο 143 του Μεγάρου της Βουλής) συνήλθε το Προεδρείο της Εξεταστικής Επιτροπής, αποτελούμενο από τους βουλευτές, Χρίστο Μπασαγιάννη, Πρόεδρο, Παυσανία Ζακολίκο, Αντιπρόεδρο, Κων/νο Τσιγαρίδα, Γραμματέα και ενώπιον του σε εκτέλεση της από 27-1-1987 αποφάσεως της Εξεταστικής Επιτροπής, ο μάρτυρας Περ. Οικονόμου .... ανέγνωσε, θεώρησε, βεβαίωσε και υπέγραψε τις καταθέσεις του που έδωσε ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής στις 27 Ιανουαρίου 1987.

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ	~~Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ~~	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
~~ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ~~ ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ	~~ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ~~	ΚΩΝ/ΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ

ΠΕΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ

ΑΑ: Αρχηγείο Αεροπορίας ή Αρχηγός Αεροπορίας
Α/Α: Αντιαεροπορικό πυροβόλο
ΑΒΑΚ: Αποβατική άκατος (μικρό πλοιάριο)
Α/ΓΕΕΦ: Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς
Α/Δ: Αεροδρόμιο
ΑΕΔ: Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων ή Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων
ΑΚΕΔ: Ακόλουθος Ενόπλων Δυνάμεων
ΑΝ: Αρχηγείο Ναυτικού ή Αρχηγός Ναυτικού
ΑΣ: Αρχηγείο Στρατού ή Αρχηγός Στρατού
ΑΣΔΑΚ: Ανωτέρα Στρατιωτική Διοίκησις Αμύνης Κύπρου (Ε.Ε./Ε.Κ. δυνάμεις. Διοικητής το 1964 ο Γρίβας)
ΑΣΔΕΝ: Ανώτερη Στρατιωτική Διοίκηση Εσωτερικών και Νήσων
ΑΣΕΑ: Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Άμυνας
Α/Υ: Ανθυποβρυχιακό
Α/Φ: Αεροσκάφος
ΓΕΕΘΑ: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
ΓΕΕΦ: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς
ΓΕΝ: Γενικό Επιτελείο Ναυτικού
ΓΕΣ: Γενικό Επιτελείο Στρατού
ΔΑΚ: Διευθυντής Α΄ Κλάδου
ΔΕΑ: Δόκιμος Έφεδρος Αξιωματικός
ΔΙΚ: Διεύθυνση Κυπριακού
ΕΑΝ: Επιλαρχία Αναγνωρίσεων
ΕΓ: Επιτελικό Γραφείο
Ε/Κ: Ελληνοκύπριοι
ΕΛΔΥΚ: Ελληνική Δύναμη Κύπρου
ΕΛΔΥΚ/Μ: Η Ελληνική Μεραρχία που στάλθηκε το 1964 στην Κύπρο και αποσύρθηκε το 1967-1968
ΕΜΑ: Επιλαρχία Μονάδας Αρμάτων
ΕΣΑ: Ελληνική Στρατιωτική Αστυνομία
ΕΣΣΟ: Εκπαιδευτική Σειρά Στρατευσίμων Οπλιτών
ΙΜΑ: Ίλη Μέσων Αρμάτων
ΕΜΑ: Επιλαρχία Μέσων Αρμάτων (= 3ΙΜΑ)
ΚτΒ: Κανονισμός της Βουλής
ΚΥΠ: Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών
ΚΨΜ: Κέντρο Ψυχαγωγίας Μονάδας
ΛΟΚ: Λόχος Ορεινών Καταδρομών
ΜΕΟ: Μικτή Επιτελική Ομάς
ΝΟΡΑΤΛΑΣ: Μεταγωγικό Αεροσκάφος
ΟΔΕΠΙΧ: Οδηγίες Επιχειρήσεων
ΠΑΟ: Πυροβόλα άνευ οπισθοδρομήσεως
ΠΑΠ: Προκεχωρημένος Αξιωματικός Παρατηρητής
ΠΟΤ: Πρόσθιον όριον τοποθεσίας
ΠΠΠ: Πυροβολαρχία Πεδινού Πυροβολικού
ΣΔ: Σταθμός Διοικήσεως
ΣΔΑ: Στρατιωτική Διοίκηση Αθηνών
ΣΔΑΜ: Στρατηγείον Διοικήσεως Ανατολικής Μεσογείου
ΣΕΜ: Σώμα Εφοδιασμού Μεταφορών
ΣΥΠ: Σώμα Υλικού Πολέμου
Σχέδιο «Κ»: Αμυντικό σχέδιο που προέβλεπε την υπεράσπιση της Κυπριακής Δημοκρατίας σε περίπτωση εχθρικής εισβολής
Τ/Α: Τορπιλάκατος
Τ/Κ: Τουρκοκύπριοι
ΤΟΥΡΔΥΚ: Τουρκική Δύναμη Κύπρου
ΤΠ: Τάγμα Πεζικού
Υ/Β: Υποβρύχιο
F84F: Δ/Β - Αεροσκάφη διώξεως βομβαρδισμού
F5: Αεροσκάφη αναχαιτίσεως, αναγνωρίσεως
F4: Phantom - Αεροσκάφη πολλαπλού ρόλου

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σελίδα 51: Αντί για SAPE, το ορθό είναι SHAPE.
Σελίδα 469: Αντί για nervus, brake down, το ορθό είναι nervous breakdown.
Σελίδα 478: Αντί για compat profile, το ορθό είναι combat profile.

Ο ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΤΟΜΟΣ

ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΦΑΚΕΛΟΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΖΑΖΑ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ

ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ &

ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ

ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΙΣΙΑΝΟΥ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ Α.Ε.

ΣΕ 600 ΑΝΤΙΤΥΠΑ &

ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ

ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΑΠΟ ΤΟ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΣΕ 600 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΣΑΜΟΥΑ 100 ΓΡΑΜΜΑΡΙΩΝ

ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟ ΤΟΥ 2025